

ისაკ (ირაკლი) კრიხელი

„...ჟამი შეკრებად ქვათა“

ნიუ იორკი - თბილისი

5783
2023

რედაქტორები:

ირინე ბიბილეიშვილი-იოსებაშვილი

ექიმი, პუბლიცისტი,

ქართულ-ებრაული სამეცნიერო-კვლევითი და კულტურული ცენტრის,
„ფესვების“ დამფუძნებელი

ნუგზარ ჯანაშვილი

მწერალი, პოეტი, პუბლიცისტი,

საქართველოს მწერალთა კავშირის წევრი,

აკაკი წერეთლის და ჯემალ აჯიაშვილის პრემიების ლაურეატი

ავტორის ნაშრომების, წერილების, პუბლიკაციების შემკრები და კორექტორი
ირინე ბიბილეიშვილი-იოსებაშვილი

დამკაბადონებელი - ნათია დვალი

გამოცემის სპონსორები:

დავით კრიხელი

ზურა კრიხელი

გამომცემლობა „კოლორი“

© ისაკ (ირაკლი) კრიხელი, 2023

© Isaak (Irakli) Krikheli, 2023

ISBN 978-9941-8-5268-8

რედაქტორების წინათქმები

რაზე ფიქრობენ ბრძენნი ამა ქვეყნისა?

რომელ განზომილებაში იკვეთება კაცობრიობის რთულ მრავალხვეულიან გონში დაბადებული უთვალავ ფიქრთა ვექტორი?

„რამ შექმნა ადამიანად?“ - დუდუნებს ვაჟა.

„რომელმან შექმნა სამყარო, ძალითა მით ძლიერითა...“ - რითმების პირველ აკორდს იღებს შოთა და თავისი უკვდავი პოემის თხრობას ადამის მოდგმის უმთავრეს კითხვას უმძღვარებს წინ...

„რომელმან შექმნა?“ როგორ შექმნა? რატომ შექმნა და ქმნილებათა საფიზნოს თავში კი ადამიანი დასვა, როგორც „ქმნადობის უმაღლესი გვირგვინი“?

ბოლო ფრაზა წინამდებარე წიგნის ავტორს დავესესხე და მისსავე აზრთა სვლას გავყევი...

„ყოველივეს უმაღლესი გონი განაგებს, ყველა და ყველაფერი ღვთიური მეთვალყურეობის ქვეშაა და, უზუნაესის ნება-სურვილით, პირველი ადამიანის - ადამის მიერ დარქმეული სახელის შეწევნით ცოცხლობს.

წმიდა ენაზე დანერილი სიტყვა თავის თავშივე შეიცავს ფარულ ინფორმაციას, პირდაპირ კავშირშია აღსანიშნავი საგნის ფიზიკურ თვისებებთან და სრულად გამოხატავს მის არსსა და მნიშვნელობას. ბრძენთა ახსნით, მაღლაური - ზებუნებრივი სამყაროებიც კი წმიდა ასოთა კომბინაციებით შექმნა უფალმა“ - ნერს ბატონი ირაკლი თავში - „კვლევები“ და ქვეთავში - „ალეფ-ბეთ“ - ებრაული დამწერლობის ასოთა არსის განჭვრეტა კაბალის მოძღვრების მიხედვით“ - უძველესი ენის 22 ასო-ნიშნის ეგზისტენციალურ განზომილებას გვაცნობს.

ჰოდა, მეც მივყევ ავტორის აზრთასვლას და მასთან ერთად დავეწაფე ებრაული დამწერლობის „სამეფო სასახლის დიდებულ დარბაზებისდარფორმებში“ (ი.კ.). განსხეულებულ „გონებისმიღმიერ“ (ი.კ.) საკრალურ ცოდნას გამჩენისეული ჩანაფიქრის შესახებ, რომელიც სამყაროს შექმნიდან მოყოლებული დღემდე უწყვეტად გრძელდება და ერთადერთი ჭეშმარიტი ზეციური ბილიკის გზამკვლევი გახლავთ.

ცდილობს რა მკითხველისათვის მეტ-ნაკლებად ხელშესახები გახადოს ებრაული დამწერლობის „იდუმალებით აღსავსე ფარული სამყარო“ (ი.კ.), ავტორი გვანვდის ასო-ნიშანთა თითოეული მოხაზულობის განმარტებას და ამით თვალსაჩინოს ხდის გამჩენის მიერ დალაგებული სამყაროს არქიტექტურის თავისებურებას, თითოეული ქმნილების ზეციურ განლაგებასა და დინამიურ წესრიგს კაბალის პრიზმაში გარდატეხილი სინათლის სხივით გვანახებს. და როგორც ხამს, სიტყვათა წყობაში განვითარებულ ლოგიკას ჰემატრიის მოშველიებით ასვამს უტყუარობის ბეჭედს:

ებრაული დამწერლობის პირველი ასო **א**, სახელწოდებით **אלף** „ალეფ“, პირველია არა მხოლოდ რიგის მიხედვით, არამედ მნიშვნელობითაც - იგი „საძირკვლის ქვაა“, რომელიც სახლის ფუძეში ძევს. მისი ჰემატრია, ანუ რიცხვული მნიშვნელობა - 1 - მისტიკურ სიმბოლიკაში ყველაფერი არსებულის ერთიანობას გამოხატავს. **א** შეიძლება წარმოვადგინოთ როგორც კომბინაცია დიაგონალურად მდებარე შემაერთებელი კავშირის **י** („ვავ“)-ისა და ერთმანეთის მიმართ სარკისებურად შეპირისპირებული ორი **ו** („იოდ“)-ისა, რომელთაგან ერთი მოთავსებულია **י**-ს ზემოთ - მარჯვნივ, მეორე კი **י**-ს ქვემოთ - მარცხნივ. **י**-ი წარმოადგენს საზღვრის სიმბოლოს - წრფეს მიმავალს ქვემოდან ზევით და პირიქით - ზემოდან ქვევით - მიწიდან ზეცისკენ და ზეციდან მიწისკენ, ანუ ზეციერისა და მიწიერის გამყოფს და, იმავდროულად, - კიბისებური დახრილი ფორმით, - დამაკავშირებელსაც. **ו** „იოდი“ ყოფიერების საწყისი წერტილის სიმბოლოა - წყარო ყველაფერი არსებულისა; ზედა „იოდი“ მიუთითებს სულიერ საწყისზე, რომელიც სარკისებურად აისახება ქვედა „იოდად“ და ფუძნდება მატერიალურ რეალობაში.

მოცემულ მცირე ფრაგმენტში შესანიშნავადაა წარმოჩენილი სულიერი და მატერიალური სამყაროს კავშირის ეგზისტენციალური განზომილება.

შემდეგ მოდის ალექსანდრის მომდევნო ასო-ნიშანი - „ბეთ“, რომლითაც იწყება თორის პირველი თავი - „ბერეშით“ („შესაქმე“) - ამბავი ქვეყნიერების შექმნის შესახებ. განმარტებებთან ერთად ავტორი სვამს სრულიად ლოგიკურ შეკითხვას: „თუკი ჩვენ ყველაფრის საწყისს ვეცნობით, განა უფრო ლოგიკური, და ღირსეულიც, არ იქნებოდა, საღვთო წერილი გაეხსნა ებრაული დამწერლობის მეთაურ **א** „ალეფს“? პასუხამდე მიმავალი ლოგიკის გზაზე ბატონი ირაკლი გვაცნობს ასო-ნიშნის გარეგანი ანატომიის რამდენიმე განზომილებას, რომელსაც გამჩენის მიერ თორაში დაშიფრულ ჩანაფიქრთან პირდაპირ კავშირში განიხილავს - რომელი ჩანაფიქრის? რომელიც დიდი ვაჟას უკვდავი ლექსის მუზად იქცა: „...რამ შემქმნა ადამიანად?“... რატომ შემქმნა და „...რისთვის არ მოველ წვიმადა“...

ავტორს მოაქვს ერთ-ერთი ძალზე საინტერესო მოსაზრება კაბალის მოძღვრებიდან:

„ბეთ“ - **ב** - სამყაროს პორტრეტია: სამი ხაზი სამი მხრივ - განსაზღვრულობისა და კონცენტრაციის, სივრცისა და დროის განზომილებების (სიგანე, სიღრმე, სიმაღლე; წარსული, აწყო, მომავალი) სიმბოლოებია. **ב**, როგორც ნამდვილი სახლი („ბაით“), სამი მხრიდან არის დახურული, ჩრდილოეთის მხარე კი დაუხურავია. სწორედ ამ ქრილიდან შემოდის ჩვენს ცხოვრებაში ყოველი უარყოფითი, ნეგატიური ძალა, ყველა შესაძლო სიავე განსაცდელი, ფათერაკი, ხიფათი და გაურკვევლობა („უბედურება ჩრდილოეთით იხსნება“); უფალმა, თითქოსდა, არ დაამთავრა შექმნის პროცესი, ღიად დატოვა ერთი მხარე, რათა ამქვეყნიური დანიშნულების აღსრულებისას, - სა-

კუთარი პიროვნების სულიერი წრთობისა და ამაღლების გზით, - ადამიან-
მა, როგორც „შემოქმედის პარტნიორმა“, შესძლოს მეოთხე მხრის დახურვა,
რამეთუ ის, ვინც შექმნილია შემოქმედის „სახიერებით“, არ შეიძლება არ
იყოს თავად შემოქმედი. როცა ქმნადობის გვირგვინი - ადამიანი მოდის ამ-
ქვეყნად, მას უკვე აქვს დავალებული - იყოს შემოქმედი“.

შემდეგ მოდის მესამე და მეოთხე ასო „გიმელ“ და „დალეთ“, რომელთა-
გან პირველში სიმბოლიზებულია სიკეთისქმნა, გულმონყალება, გაჭირვე-
ბულთა დახმარება, ხოლო მეორეში - თავმდაბლობა, ქველმოქმედება. ანბა-
ნურ ოჯახში ამ ორი ასო-ნიშნის გვერდიგვერდ დგომა გაცემისა და მიღების
თვისებების მომიჯნავე ბუნებას უსვამს ხაზს, რაც თავისთავად სამყაროში
მქონებელ და უქონელ „კაცთა შორის სათნოების“ დამკვიდრების, ალტრუ-
იზმის აუცილებლობაზე მიუთითებს. და შემდეგ კვლავ განუმარტავს მკი-
თხველს ავტორი ასო-ნიშნათა ანატომიურ-ეგზისტენციალურ სურათს:

„მოხაზულობებს: **ა** - ასო **ი** „ვავს“ ქვემოთ მიმოქლონილი (მიმაგრებუ-
ლი) აქვს ასო **ი** „იოდ“ **ი** „გადამცემი არხია“, **ი** - „ხელი“ („იად“). **ა** გვახსენებს
ადამიანს, რომელიც ხელს უწვდის მოყვასს, ანდა - რომელმაც უკვე გადადგა
ნაბიჯი (**ა**) გაჭირვებული ადამიანის (**ი**) მიმართულებით დახმარების შესა-
თავაზებლად. საერთოდ, ტრადიციულ ებრაულ დამწერლობაში და „სეფერ
თორამიც“, „დალეთს“ ისე წერენ, რომ მისი ვერტიკალური შემადგენლობა
მის წინამდებარე ასოსკენ ოდნავ დახრილია მარჯვნივ, ე.ი., ანბანურ თანა-
მიმდევრობაში, - **ა**-ის მიმართულებით, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ **ი** ღია,
გახსნილი უნდა იყოს, რათა მისცეს სხვას მასთან დაკავშირებული მონყა-
ლების, ანუ გაცემის მადლის (მიცვის) - **ა**-ის შესრულების საშუალება. **ი**-ის
ბუნება, როგორც „მიმღებისა“, თვით მის სახელწოდებაშია არეკლილი: **יָד**
„დალეთ“ - „კარი“ (რომელიც უშვებს სახლში ადამიანებს)“.

ავტორი ძალზე საინტერესო და მრავლისმთქმელ განმარტებას გვა-
წვდის **ו** „ვე“ -ს შესახებ, რომელიც თორაში, უმეტესწილად, ყოველივე
ღვთიურს უკავშირდება. მაგალითად, ერთი ღმერთის მქადაგებელ აბრამს
გამჩენი სახელში „ვე“-ს უმატებს და იგი ხდება აბრაჰამი.

წერს ავტორი: „ამ ასოს ფორმა მიგვითითებს ადამიანისადმი ნაბოძე-
ბების თავისუფლებაზე: როგორც ვხედავთ, მას ქვემოთ ფართო გასასვლე-
ლი აქვს - ადამიანს თუ სურს დაეცეს, საამისოდ მას ყველა შესაძლებლობა
გააჩნია, შეუძლია დაეშვას ფსკერამდეც კი; და, პირიქით, თუკი იგი დაბრუ-
ნებას, მონანიებასა და ამაღლებას ისურვებს - ზედა მარცხენა მხარეს აქვს
პატარა გასასვლელი ზევითკენ“.

ზემოთ კი უზენაესია...

და ასე, ავტორი ებრაული დამწერლობის ასოთა არსის განჭვრეტით
მკითხველს წარმოუდგენს ბიბლიურ ასო-ნიშნებში დავანებულ ზოგადსაკა-

ცობრიო სიბრძნის წაკითხვისა და შეცნობის მექანიზმს, რომელიც კაბალის მოძღვრებასთან ერთად შემოინახეს ზეციურ ჭეშმარიტებასთან ნაზიარებმა მნიგნობრებმა.

„წმიდა ენის 22 ასო ის 22 არხია, რომელთა საშუალებით სამყაროებზე მეუფე არსთგამრიგე იხსნება თავის ქმნილებებს შორის. „ალეფ-ბეთის“ 22 ასოს კომბინაციები, გარკვეული კანონზომიერების შესაბამისად ამ ასოთა პირდაპირი და უკუმიმართულებითი გადაადგილებები თუ შეთავსება-შეწყობები, წარმოადგენს სამყაროს სხვადასხვაგვარობის საფუძველს“.

სამყაროს სხვადასხვაგვარობის... სამყაროს სხვადასხვაგვარობის...

და ისევ ჩამესმა შოთას ბუბუნი: „ჩვენ კაცთა მოგვცა ქვეყანა, გვაქვს უთვალავი ფერი...“

და კვლავ მრავალგანზომილებიანი კითხვების ბურუსში გამხვია ამ პარალელმა, თუ რაოდენ რთული კორელაციების სამყაროში ვცხოვრობთ. თუმცა, ხვალ ყოველი სირთულე მარტივად მოგვეჩვენება, თუკი დავძლიეთ, თუკი გავგინათდა გონება, თუკი აღვიმაღლეთ სულიერი საფეხური. ამ საფიქრალს ასაკი არ აქვს, იგი ისეთივე ხანდაზმულია, როგორც კაცის გონი. და უნებურად ისევ ავტორისეული ლამაზქართული სიტყვებით მოვარაყებულ შელომო ბრძენის გაუხუნარი „კოჰელეთის“ („ეკლესიასტე“) სტროფებს დავენაფე, რამეთუ იქაა ბევრი კითხვის პასუხიცა და ჭეშმარიტების განუწყველტლად მაძიებელი გონების საზღვრებიც. არადა, პოეტურ განზომილებაში გართიმული უკვდავი სიბრძნის მიმღეობა ძალზედ მაღალია.

მრავალმა ენამ გაითავისა შელომო ჰამელეხის სიბრძნის წყარო. თუმცა, მშობლიურ ქართულზე ნათარგმნი განსაკუთრებული სიფაქიზით ეხება ქართველი მკითხველის სულის სიმებს, მითუმეტეს, თუკი მას ბატონი ირაკლი კრიხელის მაღალი ლიტერატურული გემოვნების ბეჭედი აზის. ვკითხულობთ მთარგმნელის მიერ პოეტურ ინტერპრეტაციას „კოჰელეთისას“ და თითქოს ყურში ქართულად გვეჩურჩულება თავად შელომო, რათა შეგვაცნობინოს სადაა ჭეშმარიტება. დიდი ძალა აქვს დედა ენაზე მოსმენილ წმიდა წერილს:

„ამაოება ამაოებათა, - თქვა კოჰელეთმა, - ამაოება ამაოებათა, - ყოველივე ამაოა“... ბრძანებს შელომო და ამა სოფლის მუდმივ წრებრუნვაზე კვლავ ჩაგვაფიქრებს: „თაობა მიდის, თაობა მოდის, ეს ქვეყანა კი უცვლელია უკუნისამდე...“, რაიც ყოფილა - იგივე არს, და რაც იქნება - ის უკვე იყო. და ან გარდასულს მხოლოდ ღმერთი გამოიძიებს“.

...და უნებურად ჩაგესმის ბატონი ირაკლის ხმა ვიდეორგოლიდან „ჯემალ ავიაშვილი - „სონეტები“, საოცრად რომ ესადაგება მუსიკალურ ფონად გია ყანჩელის „ყვითელი ფოთლები“:

**ამაოება ამათა, - ქუხდა კოჰელეთ, -
ნგრევის მორბედად ცხადდებოდა ჟამი შენების,
ფერხი უტევდა მეფერხულეს, ხელი მოხელეს
და სანთლის ხრჩოლვა წააგავდა ბინდის ბენეფისს.**

**და კლდე, რომელიც მოარღვიეთ, ბურღით მოყელეთ,
ისევ ხდებოდა მომლოდინე ცისკრის მშვენების,
მრევლის სიმრავლე სალდებოდა სიმარტოხელედ,
მზის დაბნელებად - სიხარული აღმაფრენების.**

**ხალხს აბეზრებდა გვრიტის ფრთონვა, ფრთონვა ოფოფის,
ვით გაცხადება უცნაური ავადმყოფობის;
ჰგავდა ცხოვრება ცოდვა-მადლის მუდმივ ცილობას.**

**შუქს ასხივებდა სასოება სამლოცველოთა,
ეშმა უფრთხობდა ანგელოსის ხელგაშლილობას
და ღმერთის ნაგრამს ამჯერადაც ღმერთი შველოდა.**

ესეც იყო და კიდევ იქნება...

წიგნში თავმოყრილ თარგმანებს, კომენტარებსა და პუბლიკაციებს (ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა) ბატონი ირაკლი გარკვეული პერიოდულობით სოციალური ქსელის „ფეისბუქის“ ჯგუფებში - „ჯემალ აჯიაშვილი“ და „TARBUT“ აქვეყნებდა ხოლმე. და ეს ყურადღების მიღმა არ რჩება მაღალი ლიტერატურული გემოვნების მკითხველს.

და აჰა, წარუდგინა რა საზოგადოებას მისეული თარგმანი „კოჰელეთისა“, ჩვეული შემოქმედებითი თავმდაბლობით წერს ბატონი ირაკლი:

„კარგა ხანია შევეჭიდე მეფე სოლომონის (სოლომონ ბრძენის) - შლომო ჰამელეხის „კოჰელეთს“ („ეკლესიასტეს“). ნეტარხსენებული ნისან ბაბალიკაშვილის თარგმანის მიხედვით და ებრაულ-ქართული ლექსიკონის დახმარებით, ვგონებ გავასრულე ჩემეული „თეთრ ლექსად წარმოდგენის მცდელობა“.

საოცარი წერილებით ეხმაურება ამ წარდგინებას (რამდენიმე კომენტარი გამოქვეყნდა თარგმანის თითოეულ ნაწილზე) ბატონი ვარლამ კვანტალიანი - ცნობილი ექიმი, მწერალი, პუბლიცისტი და მრავალმხრივ მოაზროვნე ადამიანი, რომელიც თავადაც შემოქმედებითი სულით სუნთქავს:

„კოჰელეთ“ („ეკლესიასტე“) ბიბლიის ერთ-ერთი წმინდა წიგნია, რომლის ავტორადაც დიდი სოლომონ მეფე მოიზრება...

სოლომონი, ძე დავითისა, მრავალი აღმოსავლური ეპოსის, თქმულებისა თუ ლეგენდების სწორუპოვარი გმირი, ღვთის რჩეული მეფე, რომელსაც საბაოთისგან მიეცა ბეჭედი უხილავ და ხილულ სამყაროზე ბატონობისა... სამი რელიგიის წმინდა პიროვნება, ყველაზე ბრძენი კაცი დღიდან დასაბამისა... აღმაშენებელი სოლომონის წმინდა ტაძრისა...

ხელოვნებაში მოღვაწე მრავალ გენიოსს განუცდა მისი სიბრძნისგან, იგავებისგან თუ თქმულებებისაგან არამინიერი აღმაფრენა და შეუქმნია ჩვენთვის უკვდავი ქმნილებები...

ვინ არის ჩემთვის, ჩვეულებრივი მკითხველისათვის სოლომონ ბრძენი და რას წარმოადგენს „ეკლესიასტე“?

ეს კითხვა ბანალურად დარჩება მოკვდავისთვის, თუ მასში მხოლოდ წმინდან, ბრძენ, ღმერთისგან რჩეულ და ყველაფრის მნახველ პიროვნებას დაინახავს „კოჰელეთის“ შემქმნელში...

ებრაელი ხალხის ისტორიას არ ახსოვს ისეთი გმირი, რომელსაც ამდენჯერ დაერღვიოს მოსეს სჯული და უფლის ათი მცნება, როგორც სოლომონ ბრძენს (თუნდა ის, რომ წმინდა ტაძარში თავისი ახალგაზრდა, საყვარელი წარმართი ცოლის სათაყვანო კერპი დაადგმევინა), მაგრამ ამაზე დუმილს ამჯობინებენ მსცოვანი პატრიარქები...

სოლომონმა ღმერთს სიბრძნე სთხოვა და მიიღო კიდევ და ამ სიბრძნით თვით ღმერთის სრულ აღიარებამდე მივიდა და ამისთვის მხოლოდ რწმენა კი არა, - სიბრძნე გამოიყენა... დაგვიდასტურა ადამის მოდგმას, რომ უფლის დიდების გაგება სიბრძნითაც შეიძლება, სიბრძნე კი - გონიერებაა, მხოლოდ გონიერებითვე განვითარებულ სულში გამოწრთობილი... უფლის ასეთი გზით გაგება-გააზრება კი - მასთან, როგორც მეგობართან გვაახლოებს და არა მსაჯულთან, რომლის წინაშე სამსჯავროზე წარდგომაზე ფიქრიც კი შიშსა და ძრწოლას იწვევს თითოეულ ჩვენგანში... დიახ, სოლომონ ბრძენმა ღმერთთან მისასვლელი მეგობრული გზა გაუხსნა კაცობრიობას და ესაა ჩემთვის ყველაზე დიდი საჩუქარი, რაც მან ადამის შვილებს გაუკეთა...

„ეკლესიასტეს“ თარგმანებს დიდი ხნის ისტორია აქვს ქართულ სინამდვილეში, მაგრამ ბატონი ისააკ კრიხელის თარგმანი გამოირჩევა თავისი სისადავით, სიმარტივით და პროფესიული მაღალმხატვრულობით, ადვილად იკითხება და საამო მელოდიურობითაც ხასიათდება... ნამდვილად წარმატებული თარგმანია, და არა თარგმნის „მცდელობა“, რომელსაც თქვენთვის დამახასიათებელი თავმდაბლობით აღნიშნავთ დასაწყისში, ბატონო ისააკ!..

დიდი მადლობა მინდა მივუძღვნა ბატონ ისააკ (ირაკლი) კრიხელს, კაცობრიობის ამ საგანძურის მადლიან ქართულზე, ლამაზად თარგმნისათვის და ვისურვებდი ეს წიგნი თითოეული ჩვენთაგანისათვის სამაგიდო წიგნად

იქცეს, რამეთუ „გვეშინოდეს ღმერთისა და დავიცვათ მისი მცნებანი, რადგან ეს არის კაცისათვის თავი და თავი“ („კოპელეთ“; 12.13.).

მხოლოდ ერთი თხოვნა მექნება თქვენთან, როგორც მეგობართან: ამ შესანიშნავ თარგმანს თქვენებური, გულშიჩამწვდომი დეკლამაცია აკლია. ვიმედოვნებ, რომ ამითაც გაახარებთ თქვენი ღვანლის დამფასებელ ადამიანებს.

გმადლობთ, ბატონო ისააკ (ირაკლი)!

გისურვებთ წარმატებებს!

ვახიძე კვანტალიანი

2016 წ.“

საფუძველს მოკლებული არ გახლდათ ბატონი ვარლამის თხოვნა მეგობრისადმი, როდესაც ბატონ ირაკლისთვის დამახასიათებელი „გულშიჩამწვდომი დეკლამაცია“ მოისაკლისა მისეული თარგმანისა.

წიგნი „...ჟამი ქვათა შეკრებად ქვათა...“ შესულია მისი არაჩვეულებრივი თარგმანი ჟამთაგან გაუხუნარი ირმიაჰე (იერემია) წინასწარმეტყველის გოდებისა - „ეხა“ („გოდება იერემიასი“), რომელიც ავტორმა მისთვის ჩვეულებრივ მხატვრული კითხვის ოსტატობით გააცოცხლა და მსმენელთ დაუვინყარ ცრემლნარევი პოეტურ მელოდისტთან ნაზავი მიანოდა, რომლის მოსმენისას ცხადელიც ცოცხლდება იერუშალიმის ტაძრის დანგრევისას დატრიალებული მთელი ტრაგედია.

და ისევ პასუხობს მეგობარს ბატონი ვარლამ კვანტალიანი:

„მსმენელს „ეხა“-ს პირველი ელევგის მოსმენიდან აღფრთოვანება რჩება, მეორეს - სიღრმეებში მიყვები... ერთი, რაც შემიძლია ვთქვა, ისაა, რომ თარგმანი პოეტურ ინტერპრეტაციად გადამუშავებული ტექსტი აკადემიურია (მე პროფესიონალი არა ვარ, მაგრამ გამოვთქვამ აზრს, როგორც არცთუ ურიგო მკითხველი, ამ შემთხვევაში - მსმენელი), დეკლამაცია - ბრწყინვალე... ჩემს წინ თვით დასაბამისეული პატრიარქი გოდებს და მე ვუსმენ მას მონივნებით და ოპტიმიზმით სავსე. ეს ისე არ მთრგუნავს, როგორც დავითის გოდება აბესალომზე. იერემია ღვთის ხმაა განკაცებული, რომელიც გვამცნობს კაცობრიობის (და არა მარტო „სიონის ქალწულის - ისრაელის“) დიდ სასჯელზე, მოვლენილს საბაოთისგან და, იმავდროულად, ისევ საბაოთია კაცობრიობის გადამრჩენი. ეს ოპტიმიზმი ჩანს „იმედით სავსე“ გოდებაშიც...

„ეხა“-ს მესამე ელევგია ოპტიმიზმის გაღვივებაა, უფლის დიდებით შთაგონებული და გაცისკროვნებული. ხმაც რბილი და ნაზი ხდება, ინტონაციაში იმედის დაბადება იგრძნობა. ქალბატონი თამარ ხოჭოლავას კომენტარი მიესადაგება შესანიშნავად: „თითქოს ღმერთის ხმა ვისმენ ორატორიად...“ ზუსტად ასეა, - მესამე ელევგია ოდაა ღვთისადმი და გახმოვანებაც საზეი-

მოა (ზომიერად საზეიმო - ისეთი, როგორიც ღმერთის დიდების აღიარებას ეკადრება). ინტონაციით აკაკი ვასაძის ფარსმანის მონოლოგს მაგონებდა მეორე ელეგია, სასონარკვეთილების ხმით, ოდნავ მბუჟტავი იმედითა და ოპტიმიზმით. მესამეში - უკვე იცვლება იმედისაკენ და ვასაძის ინტონაციაც უფრო რბილდება, ნათელი ხდება. კარგია, როცა სიტყვას ხედავ და ისმენ ერთდროულად...

მეოთხე შესანიშნავად აგრძელებს წინა სამი ნაწილის, ელეგიის განვითარებას. ბატონ ისააკის პროფესიონალიზმთან ერთად (ჩვენთვის უკვე გასაკვირი არაა), არ შემოძლია არ აღვნიშნო შესანიშნავი მუსიკალური გაფორმება ვიოლინჩელოს გულისშეძვრამდე სევდიანი და ამავედროულად ოპტიმიზმით სუფთა, კამკამა ჰანგების ფონი მთელი დროის განმავლობაში და ტონალობათა სინქრონული ცვლილებებით შექმნილი, ადვილად გასაგები ექსპრესია. ეს პიროვნება ბატონი ისააკის დისშვილი, ბატონი აკაკი ხუხაშვილია. გმადლობთ, ბატონო აკაკი, ასეთი დახვეწილი გემოვნებისათვის!...

და, „ეზა“-ს ბოლო, მეხუთე ელეგია.

ერთად მოვესმინოთ და განვიცადოთ მეტამორფოზის ურთულესი გზის მარადიული არდასასრული (დიახ, არდასასრული და არა უსასრულობა, ან დაუსრულებლობა)... დიდი ფიზიკური მწუხარება განვითარებული სულიერ ტკივილში; უსასოობისა და მიტოვების შემოჭრის მძაფრი შეგრძნება მართოსულობის გაუსაძლის სიმძიმესთან ერთად; იმედის ბუჟტავი არსადაა და მძვინვარება იკავებს ადგილს. აბსოლუტური პროსტრაცია და გოდება ღირსებააყრილი კაცისა, უფლისადმი საყვედურად აღმოხდენილი...

და ისევ გონი გაცისკროვნებული რწმენისა რა დავაშავეთ უფალო ასეთი? და ძნელადმოსულ პირველ პასუხზე ნიაღვარივით მომსკდარი ნუსხა ჩადენილ ცოდვათა უსასრულო ნაკადისა; რა ადვილია მოითხოვო სასწაული, ან ნალურსმნებ ხელის მტევანში ჩაყო თითები და აღიარო - შენ ხარ, უფალი! და რა ძნელია ვერ იხილო და დაინახო გაცოდვიანებული რწმენა უფლისა, - უფლისა, რომელმაც შეუწყნარებლად მიგატოვა და დაიბრუნო ის პირველყოფილი სახით. მეტიც - კი არ დაიბრუნო, არამედ შექმნა თავიდან, თითქმის მივიწყებული მახსოვრობიდან. აი, ეს გზაა მეტამორფოზა იერემიასი. ებრაელი ერის, მთელი კაცობრიობისა და თითოეული ჩვენთაგანის ხსნის გასაღებიც ამ გზაზე დევს უძვირფასეს ნივთად... არაფერი არ ბრუნდება, ყველაფერი თავიდან იწყება ტანჯვითა და ვაებით... და მაშინ ხვდები, რომ სადღაც ქვეცნობიერში მიმალული მინავლული რწმენაც უფლის მიერაა წყალობად შენდა მოცემული... ხვდები ამას და თავიდან იწყება პროცესი განახლებისა, თავმდაბლობისა და თავიდან აღიარებული რწმენის განმტკიცებისა!

დეკლამაციის მარალპროფესიონალიზმზე აღარ ვსაუბრობ...

ბატონო ისააკ! გმადლობთ!"

საოცარი სიღრმეა ბატონი ირაკლის მიერ ფსალმუნთა თარგმანში. მის მიერ მიღებული თითოეული სიტყვა, თითოეული აზრი თუ ქვეაზრი განსაკუთრებული მნიშვნელობის სიფაქიზით და აბსოლუტური მუსიკალური სმენით აღებულ მუსიკალურ აკორდს მაგონებს. დიდი მადლიერება გვმართებს ქართულენოვან მკითხველს იმ კორიფეთა მიმართ, რომლებმაც დავითის უკვდავ ფსალმუნთა შეგრძნების საშუალება მოგვცეს დედა ენაზე: ბატონი შალომ დავიდის, ნეტარხსენებულთა - რაბი იცხაკ მამისთვალოვის, ჯემალ აჯიაშვილის სახელები არასოდეს წარიშლება ჩვენს ცნობიერებაში, ვიდრე „თეჰილიმი“ მორწმუნეთა სამაგიდო წიგნი, სულიერების და ყოფიერების ნაწილი იქნება. თუმც, ბატონი ირაკლის ნათარგმნ ფსალმუნებს კიდევ რაღაც განსხვავებული შემოაქვს ენისმეტყველებაში. მახსოვს როგორი რუდუნებით ეძებდა ავტორი 30-ე ფსალმუნის თარგმნისას ერთ სიტყვას. აქტიური კონსულტაციები ჰქონდა ბატონ ალექსანდრე ელერდაშვილთან - ჩვენი დროის ერთ-ერთ გამორჩეულ ლიტერატურათმცოდნესთან, მთარგმნელთან და პოეტთან. და დამკვირდა ამ ფსალმუნის მე-6 მუხლი, სადაც სიტყვა „ღაღღადი“ ბატონი ალექსანდრეს ხსოვნის უკვდავსაყოფად სამუდამოდ „დასახლდა“ ქვემოთ მოყვანილ სტრიქონებში (ნეტარხსენებული ალექსანდრე ელერდაშვილი მალევე გარდაიცვალა):

**„რამეთუ რისხვა მისი წამიერია,
ხოლო სიცოცხლე - მისი ნებით არს;
ღამით თუ მოთქმა დაისადგურებს, -
დილით ღაღღადი გაღმეფინება.“**

თავში „წერილები და პუბლიკაციები“ ავტორი საოცარი სიფაქიზით და პატივისცემით იხსენებს მის თანამედროვე ადამიანებს, რომელთაც თავიანთი მოღვაწეობით მთელი ეპოქა შექმნეს ქართულ-ებრაულ ურთიერთობებში, ლიტერატურასა და ხელოვნებაში - კულტურაში. ესენია ნეტარხსენებულნი: ჯემალ აჯიაშვილი, ოთარ სეფიაშვილი, გიგლა ხუხაშვილი, ციალა დავარაშვილი, სიმონ კრიხელი, გურამ ლორთქიფანიძე, ზურაბ კიკნაძე... ძალზე შთამბეჭდავია მწერალ ნუგზარ ჯანაშვილთან ძმური სიყვარულით გადაძახილი პუბლიკაცია - „ფიქრები ნუგზარ ჯანაშვილის ესეს „დიდი სამეულის“ გამო“.

ცოტა ხნის წინ სოციალურ ქსელში ჩვენი თანამემამულის, ლონდონში მცხოვრების და მოღვაწის, გიორგი ცანკაშვილის გამოხმაურებას გადავანყდი, რომელიც წინამდებარე წიგნის ავტორის ნაშრომებით შთაგონებულია:

„როგორც იქნა გავბედე და მივუძღვენი პოსტი ამ საოცარ ადამიანს - ბატონ ისააკ კრიხელს.

ბატონი ისააკი რომ შეაფასო, არ არსებობს არც ერთი სიტყვა ლექსიკონში, რომელიც ამ პიროვნების კეთილ ბუნებას შეესაბამებოდეს... მე მას პირადად არასოდეს შევხვედრივარ, მაგრამ გავეცანი მის ნაშრომებს და სწორედ მისმა ნაწერებმა მითხრეს, რაოდენ დიდსულოვანი ყოფილა მათი ავტორი. პირველ რიგში, ამ ფასდაუდებელ ნაშრომებში შევნიშნე ის რომ, ეს ადამიანი ძალიან უფრთხილდება და თავს ევლება მის ქართულ ფესვებს, ქართულ კულტურასა და სიბრძნეს, სწორედ ისე, როგორც მევენახე შეჰხარის და უფრთხილდება ხოლმე სეტყვასგადარჩენილ ვაზის კვირტებს. ყველამ ვიცით რა ქარცეცხლიც გამოიარა საქართველომ და ჩვენმა კულტურამ, რამდენჯერ გამხდარა განადგურებისა და გაჩანაგების მსხვერპლი მტრების მიერ. და როგორ ჩამოჰგავს ქართველთა ტრაგიზმით აღსავსე ისტორია ებრაელი ერის ისტორიას, რომელიც უფრო მეტი ტრაგიზმითა და დევნა-რბევით არის აღსავსე.

ისააკიც სწორედ ამ ორი ერის შვილია, ორი ერისა, რომლებიც საუკუნეებია არსებობისთვის იბრძვიან... ისააკმა იცის, იცის როგორც ერთის, ისე მეორის ფასი. და როდესაც მკითხველი თვალს შეავლებს მის ნაღვანსა და ნაამაგარს, მაშინვე შეამჩნევს როგორ საოცრად აერთიანებს ეს ადამიანი ებრაული თორისა და ქართული „ვეფხისტყაოსანის“ სიბრძნეებს, მის ნაშრომში რთულია არ დაინახო და შენიშნო ორი ქვეყნის სულიერი და კულტურული მონაპოვარის ერთობა, რომელიც რაღაც ზეციურ ზღაპრულ ქორწილს თუ შეედრება. დიახ ისააკის ნაშრომებში სწორედ რომ ებრაული და ქართული სიბრძნისა და სულიერი მონაპოვრის ზეიმია, რომლის სუფრის თამადა და წინამძღოლი თავადვე ბატონი ისააკია.

ეს ადამიანი თავისი შრომით ცდილობს საქართველო და ისრაელი გამჩენი ღმერთის მფარველობისა და მონყალების ტახტის წინაშე აიყვანოს. ჯერ ის რად ღირს, რომ მან ეს ყველაფერი ისე შერწყა და გააერთიანა რომ, გაარღვია ის რელიგიური საზღვრები, რომლებიც ქრისტიანობასა და იუდაიზმს შორის ძევს. მისი ნაღვანი ერთნაირად ძვირფასია ორივე მრწამსის ადამიანებისათვის, სიამოვნებით ეცნობიან და კითხულობენ როგორც ებრაელები, ისე ქრისტიანები; მისმა ნაშრომებმა ხომ საპატრიარქოს ბიბლიოთეკაშიც დაიდეს ბინა.

ბატონი ისააკი ორი ერისათვის გამოგზავნილი ღვთისაგან ნაბოძები საჩუქარია, - „ზეციური აღმასი“!

ვუსურვებ მას ჯანმრთელობას, ბედნიერებას და ხანგრძლივ სიცოცხლეს!

გამჩენი გფარავდეთ, ბატონო ისააკ!

პატივისცემით
გიოხგი ცანკაშვილი

ბატონი ირაკლის ნახელქმნარს 2016 წლიდან ვეცნობოდი აქტიურად, თუმცა პირადად 2017 წელს შევხვდი მისი თბილისში სტუმრობისას. არა! უსამართლობაა მას თბილისში სტუმარი ვუნოდო. არა და არა! ის ამ ქალაქში დაიბადა და სადაც არ უნდა წავიდეს, მუდამ ამ ქალაქის ღირსეული მკვიდრი იქნება. - ძირძველი თბილისელი ვარო, - ღიმილით მითხრა პირველივე შეხვედრაზე. ეს დღე არასოდეს დამავიწყდება, საქართველოს ეროვნულ მუზეუმში ვიყავით ჩვენს საერთო მეგობრებთან ერთად და ვიდრე ქალბატონი ლელა წიწუაშვილის საჯარო ლექცია დაიწყებოდა, არაერთ საინტერესო თემაზე ვისაუბრეთ. აღმაფრთოვანა მისმა მრავალგანზომილებიანმა აზროვნებამ, თავმდაბლობამ და ლიტერატურულმა გემოვნებამ, რომელიც არა მხოლოდ მის კალამს ახასიათებს, არამედ ჩვეულებრივ სამეტყველო ენასაც. გენიოსი ბრძანდებოდა ნეტარსხენებული დიმიტრი უზნაძე - **განწყობის თეორიის** ავტორი, რკინასავით მედეგია პირველადი განწყობა. დღემდე არ შემცვლია ბატონი ირაკლით პირველი აღფრთოვანება. მახსოვს მისი პუბლიკაციით, „ებრაული კალენდარი - „ნარმოსახვითი ჩანახატი“ შთაგონებულმა ჩემი ერთ-ერთი პირველი წერილი „გამოვაცხვე“ ქართულ-ებრაულ ურთიერთობებზე სათაურით: „**რას ნიშნავს იყო ღმერთის მეგობარი?**“, რომელსაც უცვლელად გთავაზობთ:

რამდენიმე წლის წინ, საქართველოს საპატრიარქოში საერთაშორისო სამეცნიერო კონგრესი ჩატარდა, თემაზე: „მედიცინა და ქრისტიანობა“. ღონისძიება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქმა, ილია მეორემ აკურთხა. მე ერთ-ერთი ორგანიზატორი გახლდით და ნაკლებად მქონდა მომხსენებელთა ყურადღებით მოსმენის ფუფუნება, მაგრამ პატრიარქის ყოველი სიტყვა ცხადლივ მახსოვს. „ადამიანი ღმერთის შვილია, ხოლო განათლებული ადამიანი - ღმერთის მეგობარი“ - ბრძანა მან. ცოდვა გამხელილი სჯობს და მეუცნაურა ფრაზა „ღმერთის მეგობარი“, ვერ დავიტიე. მადლობა უფალს, არაერთი წიგნიერი და გონიერი ადამიანის გარემოცვაში მიხდებოდა (მიხდება) საქმიანობა, მაგრამ მხოლოდ ერთეულების მიღმა ვხედავდი პატრიარქისეულ ფრაზას - „ღმერთის მეგობარი“ და მათი აღმოჩენა ნამდვილი სიხარული იყო ყოველთვის. ცოტა ხნის წინ სწორედ ამ რანგის საოცარ ადამიანს შევხვდი. უფრო სწორად, მისმა ბრძნულმა და ქეშმარიტმა სიტყვამ ოკეანის გაღმიდან დამანახა ავტორი - ისააკ (ირაკლი) კრიხელი იშვიათი ერუდიციის პერსონა, მრავალმხრივი განათლებით, არაჩვეულებრივი ლიტერატურული გემოვნებით და შესანიშნავი სიტყვაკაზმული ქართულით.

ისააკ (ირაკლი) კრიხელი ამჟამად გახლავთ ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავის გამგეობისა და შემოქმედებითი გაერთიანება „თარ-

ბუთის“ პერიოდული გამოცემა „საჟანე“-ს რედაქტორი, მისი ავტორობით ნერილები და ლიტერატურული ნაწარმოებები მუდმივად ქვეყნდება ნიუ იორკის ებრაული თემის გაზეთში „დავითის ფარი“, აგრეთვე ჟურნალ-გაზეთებში: „მომამბე“, „ერთობა“ (ისრაელი), „მენორა“, „ებრაული სამყარო“, „ჟამი ერთობისა“ (საქართველო). 2014 წ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა გამოსცა ბატონი ისააკის წიგნი „დასაბამიდან მოაქჟამამდე“, რომელიც საიუბილეო გამოცემა გახლდათ. იგი მიეძღვნა ქართულ-ებრაულ 26 საუკუნოვან ურთიერთობებს და მინიჭებული აქვს სტატუსი - „დამხმარე სახელმძღვანელო სტუდენტთათვის“. ბატონი ისააკის ინტელექტუალური მოღვაწეობის სფერო მრავალმხრივია. მისი შემეცნებითი და პოპულარული ნაშრომები დღეისათვის რამდენიმე ათეულს ითვლის.

იუდაიკის ფუნდამენტურ საკითხებში სიღრმისეულად განსწავლულს, სამომავლოდ უზარმაზარი გეგმები აქვს, თუმცა როდესაც შეკითხვა მის ღვაწლს ეხება - სინტყვაძუნწია ერთობ, რადგან მეტად თავმდაბალია. სამაგიეროდ, დაუსრულებლად მოგიტხრობთ იმ დიდ მოღვაწეებზე, რომლებთანაც მეგობრობა აკავშირებდა: ოთარ სეფიაშვილი, სოსო ჯინჯიხაშვილი, ჯემალ აკიაშვილი; ნაყოფიერად თანამშრომლობს ისეთ ღვაწლმოსილ პერსონებთან, როგორებიცაა: სიმონ კრიხელი, ნოდარ პალაგაშვილი, ცისანა ჯანაშვილი, მანანა ჯინჯიხაშვილი... დიდია ჩამონათვალი იმ გამოჩენილი ადამიანებისა, რომლებსაც ამაგი აქვთ არა მარტო ებრაული კულტურის, არამედ ქართული სიტყვის პოპულარიზაციის საქმეში საქართველოს ფარგლებს გარეთ და რომელთა ცხოვრების შესახებაც ბატონ ისააკს (ირაკლის) ქრესტომათიული ცოდნა აქვს.

და მაინც, ძირძველი თბილისელისთვის თბილისის მონატრება ეგრეოდენ დიდია, რომ ყოველთვის ნახულობს დროს, ოკეანისგალმიდან მიეფეროს მშობლიურ ქალაქს. აკი „თბილისობა 2017“ მის მიერ საოცარი არტისტიზმითა და სიყვარულით წაკითხული ლექსების ფონზე წარიმართა ნიუ იორკში. სცენიდან აცოცხლებდა ნონეშვილის, გრიშაშვილის ულამაზეს ლექსებს თბილისზე ქალაქური ჰანგების თანხლებით, აი ისე, ჩვენს წინაპრებს რომ უყვარდათ... მხოლოდ თბილისის და ყოველივე ქართულის პატრიოტს შეუძლია ამგვარი გრძნობით მიეფეროს დედაქალაქს ოკეანის გაღმიდან, ერთმნიშვნელოვნად. მისი მრავალრიცხოვანი ლიტერატურული ნაწარმოებებიდან, აშკერად ორიგინალური სტილით ნაამბობი ჩანახატი შევარჩიეთ სტატიიდან „ებრაული კალენდარი“. ავტორი, მიდრამების წყაროებიდან გამომხმობით, წარმოსახვითი ფორმით გვიამბობს თუ „რატომ იწოდება მთვარე ერთდროულად „დიდ“ და „მცირე“ მნათობად“:

წარმოსახვითი ჩანახატი

თანაბარსიდიდისანი შექმნა მზე და მთვარე უფალმა ქმნადობის მეოთხე დღეს (ოთხშაბათს).

– ორი მეფე ერთ გვირგვინს ვერ დაიდგამსო! – უკმაყოფილება გამოხატა, თურმე, მთვარემ.

– რადგან ასეა, შენ შეგამცირებ! – მიუგო ყოვლისშემძლემ...

მეფეფარა ვეებერთელა მთვარე კამარიდან... უჩინარ იყო ორ დღეს... პარასკევის ნაშუადღევს ძლივ-ძლივ აღჩნდა ცის ტატნობის აღმოსავლეთით თმის ბენვივით დაღეულ მოთეთრო-მოვერცხლისფრო წვრილ ზოლად, – შემკრთალი, მიბნედილი, მთლად გაფითრებული... მზე კი ბრწყინავდა და ვიდოდა მძლავრად... ანათებდა და ათბობდა ახალდაბადებულ ქვეყნიერებას... მთვარესაც უშურველად მიაფინა კაშკაშა სხივების ჯერი... მაცოცხლებელი ნათელი ჩაელვარა გულში მთვარეს... საამო ჟრუანტელმა დაუარა... ნიაჴმა მიუსალბუნა... შეირხა... თვალები მოიფშვნიტა... მიმოიხედა...

– რა ხდება?... – ამოილულულა.

– ორი დღე და ღამეა გელოდებით! – გაუღიმა მზემ.

– მელოდებით? შენ გარდა, კიდეც ვინ მელოდება, მზეო?

– აქ – ღრუბლები, ქარი და ვარსკვლავები; ქვემოთ – ხმელეთი, წყალთა კრებული: დედამინა და ზღვები, თევზი, ფრინველი, პირუტყვი...

– ყველაფერს ვხედავ... კარგია!

– დღისით მართლაც რომ კარგია... მაგრამ ღამით?... ღამით კუნაპეტი სიბნელეა, წყვდიადი სუფევს, ვარსკვლავები ვერცკი ბჟუტავენ... აბა, გახედე ქვეყნიერების იქითა მხარეს! ახლა იქ ღამეა... ხედავ?

– კი... ჩემი ბრალია ყველაფერი... მე ხომ ღამით მართვისთვის ვარ შექმნილი?... რა ვქნა, მზეო?..

– არაფერი!.. დამშვიდდი... მოღონიერდი... მე მალე წავალ იქით... შენ აქ დარჩები...

– მცირა, მზეო!.. მაკანკალებს...

– იყუჩე!..

– რა მოხდა, მზეო?

– ჩუმად! ჩვენი ბატონი ანგელოზებს ესაუბრება. ყური მიუგდე!

„... შევქმნათ ადამიანი ჩვენი სახის მიხედვით, ჩვენი მსგავსებით, და იბატონონ ზღვის თევზზე და ცის ფრინველზე, პირუტყვზე – მთელ დედამიწაზე და ყველა ქვეწარმავალზე, რომელიც კი დედამიწაზე მოძრაობს!“

- რა ბუნებისაა ადამიანი?

- მისი სიბრძნე თქვენს სიბრძნეზე აღმატებული იქნება!

- გაიგე?

- გავიგე...

- ხედავ?! დედამინის პატრონი შექმნა უფალმა...

- გამოდის - ამიერიდან ადამიანსაც უნდა ვემსახუროთ...

- ასეა!..

ქარმა დაბერა... მზეცა და მთვარეც ქათქათა თეთრ ღრუბლებში გაახ-
ვია... იელვა... ერთი ძლიერად დაიქუხა და ღვარი ნასკდა ცას... უხვად აწვიმა
დედამინას...

- სადა ხარ, მზეო?!

- პირს ვიბან... წვიმაც რა კარგი რამ ყოფილა... აბა ქვემოთ გადაიხედე!

**„... და აღმოაცენა დედამინამ მცენარეულობა, თესლოვანი ბალახი,
ხეხილი, სახეობის მიხედვით, ნაყოფის მომცემი...“**

- რა მშვენიერია?!

- დიდებულა!

გადაიკარა... წითლად აელვარებული მზე დასავლეთისკენ გადაექანა...

- მიდიხარ უკვე, მზეო?

- კი... ხომ იცი - ასე მაქვს ნაბრძანები...

- მეშინია, მზეო!..

- ნუ გეშინია... შორიდანაც მოგაწვდენ ნათელს... მალე დავბრუნდები!..

ნელ-ნელა ჩაეშვა ზღვაში... ქვემოდანაც უხვად ამოაფრქვია სხივთა
კონა... ერთი მსხვილი ვარსკვლავი აკიაფდა შორიასლოს... არემარეს ბინდი
გადაეკრა... დაღამდა... ათასობით მოციმციმე ვარსკვლავით მოიჭედა ცა...

- ღამეც რა ღამაზი ყოფილა?! - აღმოხდა მთვარეს... ძალა მოიკრიბა და
აენტო სიხარულით...

იდგა პირველი ახალმთვარობა - „რომ ხოდემ“.

15 ოქტომბერი 2017 წელი¹

წიგნი ყოველი ავტორისაგან შთაბერილი სულით ცოცხლდება და შემ-
დეგ სუნთქავს, ვითარცა ცოცხალი არსება, ცოცხლობს და მკითხველს უაბ-
მობს ყოველ ნააზრევს, რაც შემქმნელმა მის ჭურჭელში ჩაასხა. ან უკვე

1 სტატია გამოქვეყნდა პორტალზე: euronews.ge

„...ჟამი შეკრებად ქვათა“ სულდგმულობს და ზოგადსაკაცობრიო სიბრძნის არაერთ მარგალიტს ხდის თვალსაჩინოსა და ხელშესახებს, გვიამბობს სიტყვაკაზმული ქართულით და ამით კიდევ უფრო ძვირფასია ქართულენოვანი მკითხველისათვის.

იჩინე ბიბლიეშიდი-იოსებაშიდი

ექიმი, პუბლიცისტი,

*ქართულ-ებრაული სამეცნიერო-კვლევითი და
კულტურული ცენტრი **ფესვების** დამფუძნებელი*

ჟამი მოღებად ნაყოფისა

ჩემო ირაკლი! ჩემო ძმაო და მეგობარო! ეს პირადი წერილი არაა, არც მონატრების, არც სიყვარულის გამოხატვის, ეს შენი წიგნის, შენი ნალოლი-ავები და ნასათუთარი ნაღვანის ერთ კრებულად თავმოყრის, და ამ სიხარულით გამოწვეული, სწორედაც რომ ძმისა და მეგობრის შეხმიანებაა, შეხმიანება და აღტაცებაც იმ რუდუნებისა გამო, რასაც ვერავითარი რეცენზია ვერ დაიტევს.

მე სულ მიკვირდა, და შენ წარმოიდგინე, დღემდეც, რა ფენომენია ეს, რა ფესვებია ასეთი, ვერა დრო და მანძილი რომ ვერ შლის და ანელებს - ფესვები კი, როგორც გამოჩნდა, იმდენად ღრმად და მყარადაა გადგმული იმ მზიურ, მითებისა და ლეგენდების ქვეყანაში, ჩვენი დიდი სურვილიც იყოს, ვერ შევხებით; ეს ხომ იგივეა, გულს უთხრა უარი, კარი მიუხურო გაუხუნარ განძს სიყვარულისას, უკუაგდო, უგულებელჰყო...

ახლა, როცა ერთ წიგნად აკინძული შენი სულის ლაბირინთები მოვია-რე, მივხვდი, თუმც არც არასოდეს დავეჭვებულვარ, რაოდენი, ენით უთქმე-ლი სიყვარულის ნაჟური მონვეთავს თითოეული სიტყვიდან, ფრაზიდან, ნა-აზრევიდან... ქართული სული, ებრაულ ერთგულებასთან და უღალატობას-თან, და, რა თქმა უნდა, „ნიჭი, ძამიკო, ნიჭ“-თან გადაჭდობილი, ქმნის იმ უწ-მინდეს ნაზავს, რაც, რაც დრო გავა, მეტ სიმაგრესა და მანევრობას შეიძენს. ერთიც, აქვე ვთქვამთ და ვიმედოვნოთ, რომ ჩვენი შვილები და შვილიშვი-ლები კი არ ჩაფარცხავენ და ჩაანელებენ ამ ცეცხლს, სხვა მუხტს, ეგებ ნაკ-ლებ ღირიულს და უთვალთცრემლოს, მაგრამ მაინც, თავისებურ ელფერს შეუნარჩუნებენ საუკუნეებით ნაწრთობ ჩვენს ურთიერთობას...

შენ ნიჭიერი კაცი ხარ! ასეთი იყავი საქართველოში, რაც მეგობრობა-ში, კაცურ კაცობაში, შრომა-გარჯაში, ნაღდ ქალაქელობაში ვლინდებოდა, და ასეთივე დარჩი შორეულ ამერიკაში, შენი დიდბუნებოვნობით ამაყი და შემართული! და ის, რაც შენ შესძელი, უკვე შენივე სულის წარმოჩენით, ესაა ნიჭი, რაც მუდამ თან გვსდევდა, თუმც ვერ ვიცლიდით მის გამოსავლენად... აი, ახლა კი მოვიცალეთ! და აღმოვაჩინეთ (ხედავ, როგორ შეგიამხანაგდი? ასე ვიცით ჯანაშვილებმა!) ჩვენსაც „მე“-ში, რომ ის რაც „მუდამ თან გვსდევ-და“, დაბადებიდან დღემდე, ფესვებიდან შორს, მონატრებიდან მონატრება-ში უნდა შეგვესვა და დაგვეცალა წუთისოფლის ტკბილ-მწარე ფიალასავით!

შენ დიდი ებრაელი ხარ! შენ დიდი ქართველიც ხარ! და რაც მთავარია, მარადი თბილისელი, ხოლო თბილისელობა, არ გესწავლება ჩემგან, ყველა ეროვნებაზე დიდი ეროვნებაა! ბიძგი მჭირდებოდა შენს მოსაფერებლად და ეს ბიძგიც მოვიდა. ჩვენი საერთო და და განუყოფელი ხიბლი, ჩვენი ირი-

ნა ბიბლიეიშვილია „დამნაშავე“ - ბიძგის და სტიმულის გამღვივებელიც... ქალის გარეშე კი, ჯერ ისე რა ვართ, აქ რომ გვევარგა!

მე შენი შემოქმედების ე.წ. „ლირიულ“ ნაწილს ჩემს წერილში შეგნებულად არ ვეხები - მე იგი ზეპირად ვიცი შენივე პუბლიკაციებიდან, წერილებიდან, რადიოგამოსვლებიდან, წიგნებიდან, რასაკვირველია, და პირადი შეხვედრებიდან და საუბრებიდან. მაგრამ ახლა, როცა ვიხილე ერთად თავმოყრილი, ერთ მონოლითად შეკრული და აკინძული სული ირაკლი კრიხელი-სა, ვთქვი ჩემთვის: - ღმერთო, დაგელოცოს სამართალი! შენ სიყვარულით შექმენი შენივე ნაშეიერი, და თუ დაგვიცავ, სწორედ ასეთი კაცების არსებობა იქნება მაგალითი, რათა გაამართლოს შენი გადანყვეტილება, როცა სამყაროს გასაღებს ადამიანს აბარებდი!

ორიოდ აღფრთოვანებული სიტყვა მინდა მივეძღვნა შენი გარჯის იმ ნაწილს, სადაც კაცთა ზნეობისა და მორალის გაუხუნარ ძეგლს - თანახის სიდიადეს შენს კომენტარებს ურთავ და ამით ჩვენს ინტერესებს და ცოდნას ხიმიწავით უდგებარ. დიახ, ჩვენ, საქართველოს ებრაელობა, მსოფლიო ებრაელობის განუყოფელი ნაწილი ვიყავით და ვართ... მაგრამ ის ზნე-ჩვეულებანი, რაც საუკუნეთა მანძილზე ჩამოგვიყალიბდა, მხოლოდ ჩვენი, „ქართული“ მოვლენაა, თავისი „დინებით“, „მინაგებით“ (ადათ-წესებით), ხიბლით, ნიუანსებით. აქ საუბარი არაა ეთნიკურ სახესხვაობაზე, არც ყოფით თუ სადღესასწაულო რიტუალებზე, (ჩაცმულობაზე, კერძებზე და სხვ.), აქ საუბარი სწორედ ჩვენს თვითმყოფადობაზე, განსაკუთრებულობაზეა, რასაც, რასაკვირველია, ჩვენი „ფესვები“, ქართულ გარემოში ცხოვრება და აბორიგენ მოსახლეობასთან ურთიერთობა განაპირობებდა.

შენ, თორის მოჭირნახულე უძველეს კომენტატორთა დარად, შესძელი და მეტი სინათლე და სიცხადე შემოიტანე და ამ მხრივაც, „ფარაშების“ (თორის ყოველკვირეული მუხლების) ახსნის და რაობის ჩვენებით, ყოველდღიურ ცხოვრებაში მათი მნიშვნელობის წარმოჩენით. რელიგიის მიზანი ხომ ადამის ძეთა ეთიკური და მორალური ამაღლება, სინმინდის დაცვა და შენარჩუნებაა - დაწყებული ელემენტარული ჰიგიენიდან, დამთავრებული... თუმც ჩვენი „მიცვები“ (მადლები) არც არასოდეს მთავრდება - ციკლობრივ, ყოველწლიურად მეორდება, და ამადაცაა მუდმივი და განახლებადი, როგორც სიცოცხლე...

თაობა მიდის და მოდის, მარადისობის ბორბალი კი ტრიალებს, და არც არასოდეს შეწყდება, ვიდრე... ვიდრე არსებობს ადამიანის ავ ზრახვათა შემაკავებელი უზარმაზარი „მაგენი“ (ფარი) - რწმენა! შენ შესძელი ამ წიგნით განგესაზღვრა ჩვენი, ადამიანთა სწორი, მართებული გზა და გეზი, გაგედო ხიდი წარსულსა და აწმყოს შორის, და სამომავლო ორიენტირიც დაგესახა. ამადაცაა ასეთი წიგნები ხელიხელ საგოგმანები, და დარწმუნებული ვარ, იგი გახდება ხვალინდელობის გზამკვლევიც, და არა მარტო იუდაიკაში, და

არა მხოლოდ ებრაელთათვის! ჩვენ ვამაყობთ ჩვენი რელიგიის, სჯულის
შენარჩუნებისთვის თავდადებულ და შეწირულ რაბინთა და სწავლულთა
ღვანლით, ჩვენ ვამაყობთ კორიფეებით, რომლებმაც მალა ასწიეს სი-
ტყვისა და ხელოვნების თამასა, რა ჩამოთვლის - ვაითუ, ვინმე გამოგვჩეს.
და თუ ჩვენ მათზე მალა ვერ ავწევთ ამ თამასას, დაბლა დაშვების უფლება
მაინც არა გვაქვს ვიდრე ვართ და ვიდრე ქართული ჭრილიდან გავცქერით
სამყაროს. და როდემდე გაგრძელდება ეს რუდუნება და გულისთქმა, ერთმა
გამჩენმა უწყის. მანამდე კი... ის, რომ შენ დიდი ქართველი ხარ!.. ის, რომ
შენ დიდი ებრაელი ხარ! ეს შენი ნალოლიავეები და ნასათუთარი წიგნიც და-
ამტკიცებს!

ნუგზაჰ ჯანაშვილი

*მწერალი, პოეტი, პუბლიცისტი,
საქართველოს მწერალთა კავშირის წევრი,
აკაკი წერეთლის და ჯემალ აჯიაშვილის პრემიების ლაურეატი*

თბილისში დაიბადა და გაიზარდა. ქართული ლიტერატურა და თეატრი დედამ შეაყვარა. პიონერთა სასახლეში დამწეხზე დადიოდა. 17 წლისა უკვე ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი გახდა, ოღონდ - ეკონომიკის ფაკულტეტის. შემდეგ დაოჯახდა და ორი ვაჟი შეეძინა. 20 წელია ოჯახით ნიუ იორკში ცხოვრობს. ნიუ იორკის ქაჩთვედ ებრაელთა საღოცავის გამგეობისა და შემოქმედებითი გაერთიანება „თახუთის“ პეჩიოდული გამოცემა „სავანეს“ ხედაქოჩია. მისი ხედაქოჩობით გამოიცა 65 ნომეჩი და ქაჩთუდ-ებრაელი კულტუხული უხთიეჩთობიდან საინტეხესო მასალები დაიბეჭდა. მისი წეჩილები ნიუ იორკში გამომავად ებრაელი თემის გაზეთ „დავითის ფაჩში“ პეჩიოდულად ქვეყნდება.

2014 წლის შემოდგომაზე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა გამოსცა მისი წიგნი „დასაბამიდან მოაქეამამდე“, დამხმახე სახელმძღვანელო სტუდენტებისთვის, ხომელიც მიეძღვნა ქაჩთუდ-ებრაელი უხთიეჩთობების 26-საუკუნოვან იუბილეს. ხოლო ბოლოდროინდელმა ნაშხომმა „იჩმიაჰუ წინასწაჩმეტყველის „ეხა („გოლება იეჩემიასი“) – თეთი დექსად წაჩმოდგენის მცდელობა“ მაღალე შეფასება დაიმსახუხა.

სამომავლოდ სოლომონ ბიძენის – შელომო ჰამელების (მეფე შელომოს) „კოჰდეთის“ („ეკლესიასტეს“) თეთი დექსად ინტეჩჰეჩატაციას ამზადებს გამოსაცემად.

და ხაც მთავაჩია, მუდამ გული თბილისისკენ, მონატეხებულ ადამიანებთან შესახვედრად მოუწევს... – ისაჰჰ კიხხელის პეჩსონა.

– ძირძველი თბილისელების ოჯახში დავიბადე – ლესელიძის ქუჩაზე მდებარე „იტალიურ“ ეზოში. ჩემმა ბავშვობამ, სიყმანვილემ და ახალგაზრდობამ ძველი თბილისის კოლორიტულ უბნებში გაირბინა... გვიჭირდა... სრული ათი წელი ერთთახიან, მინურ ბინაში ვცხოვრობდით, ავლაბარში, 84-ე საშუალო დავამთავრე. სკოლამ ძალზე ბევრი მომცა. შესანიშნავი პედაგოგები მყავდა. თითოეულ მათგანზე საათობით შემძღვია საუბარი დიდი მადლიერების გრძნობით. ქართული ლიტერატურა დედამ შემაყვარა (ნათელში ამყოფოს მისი სული)... ქართველი კლასიკოსების ნაწარმოებებიდან ბევრი რამ ზეპირად იცოდა... ახლაც ჩამესმის მისი ნაზ-ხავერდოვანი ხმა:

„სამშობლოს ცასა, ბნელად გაშლილი
მწუხრის ზენარი გადაეფარა,
და მთვარის შუქზედ მთებისა ჩრდილი
ალაზნის ველზედ ნამოიხარა...“

თეატრიც დედამ შემაყვარა... მახსოვს, პირველად რომ წამიყვანა რუსთაველის თეატრში. თეატრის აბრაც მახსოვს: „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“ გოგი გეგეჭკორი თამაშობდა ტატოს, – შავი ბაბთა ეკეთა თეთრ პერანგზე... მივბაძე და სკოლაში „მერანი“ ნავიკითხე მხატვრულად. მოწონება დავიმსახურე. ხშირად მაკითხებდნენ სარდაფში მოწყობილ სცენაზე, ქართული ცეკვების წრის და სიმღერის გუნდის კონცერტებზე... „მოზარდ მაყურებელთა თეატრმაც“ სასიკეთო გავლენა იქონია ჩემი თაობის სულიერებაზე... მერე იყო პიონერთა მოსწავლეთა სასახლე, – დრამწრე, ქალბატონი

თამარ თეთრაძის ხელმძღვანელობით. ორი როლი შევასრულე სპექტაკლებში: „თეთრად ფრიალებს აფრაეული“ და „ვარსკვლავიჭუნა“... წერეთელზე, „ნორჩ ტექნიკოსთა სადგურშიც“ დავდიოდი ქიმიის წრეზე, ქალბატონი კლარა უნგიაძე იყო ჩვენი მასწავლებელი, მოსკოვშიც მიგვავლინეს მე და ჩემი კლასელი კოტე მაღრაძე „დელეგატებად“ „ვდნხ“-ზე („ვისტავკა დოსტიჟენიი ნაროდნოვო ხოზიასტვო“)...

12 წლის ვიყავი, როცა მამაჩემმა (ნათელი დაადგეს მის სულს) გადმომცა პატარა ბროშურა – „ებრაული კალენდარი“, რომლის გარეკანზე დაბეჭდილი იყო ებრაული ასოები და თითოეული ასოს ქვეშ თავის ხელით მიაწერა: „ალეფ“, „ბეთ“, „გიმელ“, „დალეთ“, „ჰე“, „ვავ“, „ზაინ“, „ხეთ“, „ტეთ“, „იოდ“, „ქაფ/ხაფ“, „ლამედ“, „მემ“, „ნუნ“, „სამეხ“, „(y)აინ“, „ფე“, „ცადი“, „კოფ“, „რემ“,

„შინ“, „თავ“ და ამ ასოთა რიცხვული მნიშვნელობებით ჰემატრიით დამაინტერესა. ჩემით ვისწავლე ძირითადი ლოცვანის კითხვა ებრაულად, თუმცა მათი შინაარსი (ზოგი სიტყვის გარდა) დედაენაზე – ქართულად კარგა ხანს გაუგებარი იყო... ნელ-ნელა შევეჩვიე თბილისის სინაგოგაში სიარულს. შაბათს და სადღესასწაულო დღეებში ვისმენდი ჩვენი დიდი რაბების ქადაგებებს, თორის (მომეს ხუთნიგნეულის) ყოველკვირეული წასაკითხი კარის კომენტარებს, ებრაელი ერის საუკუნეების ქარცეხლში გამოვლილ ისტორიას და ასე, თანდათანობით მდიდრდებოდა ჩემი ცოდნა...

სკოლაშიც წარჩინებით ვსწავლობდი. 1971-ში დავამთავრე საშუალო და იმავე წელს – 17 წლის ასაკში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი გავხდი...

– უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტი დაამთავრეთ. სტუდენტობიდან რა იყო საინტერესო?

– საღამოს დასწრებულზე მოვხვდი (დღის დასწრებულზე ვაბარებდი და ერთი ქულა დამაკლდა). მიუხედავად ამისა, სტუდენტობა, ისევე როგორც ყველასთვის, ჩემთვისაც „ოქროს ხანა“ იყო... უნივერსიტეტის მალდივი კორპუსი... შესანიშნავი ლექტორები... მეგობრული, კეთილი ჯგუფელები და კურსელები... სიყვარულიც პირველივე კურსზე შენვია: ჩემი თანაკურსელი – ლიანა ბაციაშვილი. 1972-ში დავქორწინდით. 18 წლისანი ვიყავით მაშინ... შრომითი მოწყობის ბიუროს მივაკითხე პლენანოვის გამზირზე და ნავთლულში, თბილისის მე-3 მექანიკურ ქარხანაში გამამწესეს მუშად... პირველი ორი კვირის ხელფასიც მახსოვს – 55 მანეთი... ლითონის სქელი ფირფიტების ფორმირების (პრესის) უზარმაზარმა დანადგარმა ჩემი მარჯვენა ხელის თითიც შეიწირა... 1973 წლის გაზაფხულზე ვაჟი შეგვეძინა – დავითი.

გაილია სტუდენტობის 5 წელი, 1976-ში დავამთავრეთ და შევუყვით ცხოვრების აღმართს... 1980-ში მეორე ვაჟი შეგვეძინა – ზურა. 45 წელი შეგვისრულდა წელს ქორწინებიდან...

- 20 წელია ოჯახით ნიუ იორკში ცხოვრობთ. ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავთან არსებულ კულტურულ-საგანმანათლებლო შემოქმედებით გაერთიანება „თარბუთში“ მოღვაწეობთ. გვიამბეთ ამ გაერთიანებაზე და მის საქმეებზე.

– გასული საუკუნის 80-იან წლებში ნიუ იორკის ემიგრანტულ საზოგადოებაში გამორჩნდნენ ქართველი ებრაელები – თვითმყოფლობით გამორჩეული, საუკუნეების მანძილზე რელიგიურ-სულიერი ცხოვრებით გზაგამოვლილი თემის ოჯახები. მეტწილად დასახლდნენ ქვინსში – ფორესტ ჰილის და რეგო პარკის მიდამოებში. მყუდრო და თვალწარმტაც ადგილზე ააგეს „სახლი უფლისა“ – ქართველ ებრაელთა სალოცავი. 90-იან წლებში მათ რიგებს შეემატა ქართველ ებრაელ ემიგრანტთა ახალი ნაკადი. მეც, ოჯახითურთ, 1996-ში, განგებამ საქართველოდან ოკეანის გაღმა – ამერიკის მიწაზე, ნიუ იორკ „სიტის“ ქვინსის „ბოროში“ გადმომისროლა... ემიგრაციის სუსხი – სირთულეებით და წინააღმდეგობებით აღსავე ემიგრანტული ცხოვრების პირველი ხანები...

იხევე, როგორც ყოველი ებრაელი, თავიდანვე სინაგოგას – ქვინსის ქართველ ებრაელთა სალოცავს, მშობლიურ ჯამაათს მივაშურე. სალოცავის მრევლში ბევრს ვიცნობდი და მიცნობდნენ, ბევრი – არა. გავიცანი (ნეტარხსენებული) სოსო ჯინჯიხაშვილი – ცნობილი მხატვარი-გრაფიკოსი, ფერმწერი, ლითონმქანდაკელები, სალოცავის არქიტექტორი და დიზაინერი, რომელმაც თავის მხრივ გამაცნო ახალდაარსებული კულტურულ-საგანმანათლებლო ასოციაცია (ამჟამად – შემოქმედებითი გაერთიანება) „თარბუთის“ პრეზიდენტი უმანგი რიჟინაშვილი – ჟურნალისტი და საზოგადო მოღვაწე. მიმინვიეს „თარბუთის“ სხდომაზე და წარმადგინეს ასოციაციის წევრების წინაშე. აქ დავეახლოვდი და დავეშვებოდი ჩვენი თემის გამოჩენილ პიროვნებებს: ბატონებს: (ნხ.) ოთარ სეფიაშვილს, მიხეილ როკეტლიშვილს, ოთარ ჯანაშვილს, შოთა მორდეხაშვილს, (ნ-ბ.) ნისიმ ჯინჯიხაშვილს, ბორის ბუზიაშვილს, (ნხ.) ილია იოსებაშვილს, სიმონ კრიხელს, ნოდარ პარლაგაშვილს, ილია ფიჩხაძეს, მიხეილ ფიზიკის, გერა დავარაშვილს, სოსო დავარაშვილს, გარი ბალდვინს, გერა დედიაშვილს, ალექო სეფიაშვილს, მალხაზ დათიკაშვილს, მერაბ ხუხაშვილს, ქალბატონებს: (ნხ.) ცილა დავარაშვილს, მანანა ჯინჯიხაშვილს, ცისანა ჯანაშვილს, ლამარა ელიშაკოვს, ლიზა ეფრემაშვილს, მადლენა იაგუდაევას...

„თარბუთის“ სხდომის დამთავრების შემდეგ მე და ბატონი სოსო ფეხით ჩავუყევით იელოუსტონის ბულვარს. მახსოვს, როგორი ინტერესით მეკითხებოდა თბილისის ამბებს, იქაური ჩვენი ჯამაათის ყოფას. ჩემი ტელეფონის ნომერი ჩაინიშნა: - ახალი ჩამოსული ხარ, შეგეხმიანები ხოლმეო. მადლობა გადავუხადე. რამდენიმე დღის შემდეგ დამირეკა, ძალზე თბილად მომიკითხა. კარგა ხანს ვისაუბრეთ. ასე დაიწყო ჩვენი ნაცნობობა, რომელიც შემდგომ წლებში მეგობრულ ურთიერთობაში გადაიზარდა.

ერთხელ, ისეთი მორიდებით მთხოვა მის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე დაწერილი ბ-ნი ოთარ სეფიაშვილის სტატიის „მხატვარი სოსო ჯინჯიხაშვილი“ ტექსტის კომპიუტერზე აწყობა, რომ მივუგე: - ბატონო სოსო! ეს ჩვენი - უმცროსი თაობის ვალდებულებაა-მეთქი.

ესიამოვნა.

- ისრაელში უნდა გავაგზავნო სასწრაფოდ. იცხაკ ათანელოვი აპირებს დიდი წიგნის გამოცემასო.

2000 წელს მართლაც გამოქვეყნდა მშვენიერი კრებული „ქართულ-ებრაული სული მსოფლიოში“, რომელშიც ბ-ნი ოთარის ამ შესანიშნავმა ესემ თავისი საპატიო ადგილი დაიჭირა და ქართულენოვანმა მკითხველმა შეიტყო ნიუ-იორკში ქართველ ებრაელ ემიგრანტთა პირველი თვალსაჩინო ხუროთმოძღვრული ძეგლის არსებობისა და უკვე საკმაოდ სახელმწიფო-ხელოვანის - სოსო ჯინჯიხაშვილის კიდევ ერთი (და - ტრიუმფალური) შემოქმედებითი წარმატების შესახებ.

მას შემდეგ 20 წელი გამოხდა... მრავალი შესანიშნავი შემოქმედებითი შეხვედრა-საღამო, იუბილეები და ლექცია-საუბრები მახსოვს. ამ წლების განმავლობაში შემოქმედებით გაერთიანება „თარბუთს“ სათავეში ედგნენ ღირსეული პრეზიდენტები: უშანგი რიჟინაშვილი (ოჯახური პირობების გამო, ბ-ნი უშანგი მალე სხვა შტატში გადავიდა საცხოვრებლად), (ნ.ბ.) ილია იოსებაშვილი, მიხეილ როკეტლიშვილი, (ნ.ბ.) სოსო ჯინჯიხაშვილი, შემდგომ, კვლავ (ნ.ბ.) ილია იოსებაშვილი.

ამჟამად „თარბუთის“ პრეზიდენტი გახლავთ ბატონი სიმონ კრიხელი - გაზეთ „დავითის ფარის“ რედაქტორი. უნდა აღინიშნოს სალოცავის რაბების - აბრაჰამ აშვილის (ნიწუაშვილის) და აჰარონ ხენის (ხახიაშვილის), აგრეთვე - გამგეობის, კერძოდ - სხვადასხვა დროს მოღვაწე პრეზიდენტების: მიხეილ კრიხელის, ბენიამინ ათანელოვის, (ნ.ბ.) რომან ზაკის, (ნ.ბ.) იაკობ ელბერგის თანადგომა „თარბუთის“ ფუნქციონერების საქმეში.

განსაკუთრებული მადლიერების გრძნობით მინდა აღვნიშნო სალოცავის ამჟამინდელი პრეზიდენტის, ბ-ნი იოსებ პატარკაციშვილის მეგობრული დამოკიდებულება „თარბუთის“ ხელმძღვანელობის და წევრთა მიმართ. თითოეულმა მათგანმა უშურველად გაიღო როგორც მატერიალური, ისე მორალურ-სულიერი მხარდაჭერის საძლისი წილი ნიუ იორკის ქართველ ებრა-

ელთა თემის კულტურული ცხოვრებისა და თვითმყოფობის შენარჩუნების ამ საშვილიშვილო საქმისთვის.

და ბოლოს: მწერალი-დრამატურგი და საზოგადო მოღვაწე, ჩვენი თემის სასიქადულო და საამაყო პიროვნება, რაბი დავით ბააზოვის შვილი, გერცელ ბააზოვი 1923 წლის სექტემბერში გაზეთ „ტრიბუნაში“ წერდა: „**ტფილისში თავს იყრიან საქართველოს ებრაელთა ინტელიგენციის დაფანტული ძალები და მათ მოსდით შესანიშნავი იდეა „თარბუთის“ დაარსებისა... „თარბუთი“ ებრაული სიტყვაა და ნიშნავს „კულტურას“... „თარბუთი“ უნდა გადაიქცეს იმ ცხოველმყოფელ ნაკადად, საიდანაც საქართველოში მცხოვრებ ყოველ ებრაელს საშუალება ექნება შესვას წყარო სინათლის“...** ეპ, მაშინ ვინ იფიქრებდა, რომ ქართველი ებრაელები ცისქვეშეთის სხვადასხვა კუთხეში მიმოვიფანტებოდით, უცხო ქვეყნებშიც დაგვჭირდებოდა „თარბუთის“ შექმნა-ჩამოყალიბება. რას იზამ?! საქართველოში დაბადებული და აღზრდილი ქართველი ებრაელი ქართული ცნობიერებით „სუნთქავს“, რაღა თქმა უნდა, საკუთარი ებრაული სარწმუნოებითა და რჯულალმსარებლობის იმ ტრადიციებით, რომლებშიც მისი წინაპრების თვით სული, ძარღვი და ტემპერამენტი ძევს. სწორედ ამისთვისაა მოწოდებული „ამერიკული „თარბუთიც“: შევინარჩუნოთ ჩვენი თვითმყოფადობა და გადავცეთ ჩვენს, უკვე ინგლისურად მოლაპარაკე და მოაზროვნე მომავალ თაობებს – თუ „ვისი გორისანი“ ვართ...

– შეხვედრა-საღამოების და იუბილეების მხატვრული განყოფილების ხელმძღვანელი და თვალსაჩინო შემსრულებელი ხართ. თქვენ წარმოაჩინეთ ქართველი ებრაელი საზოგადო მოღვაწეების შემოქმედება. ფეისბუქზე ჯემალ აჯიაშვილის¹ სახელობის ჯგუფი გახსენით. როგორ შეაფასებთ მის მოღვაწეობას?

– ფეისბუქზე ჯგუფი „ჯემალ აჯიაშვილი“ შექმნა ბატონმა ალექსანდრე ელერდაშვილმა – ცნობილმა ირანისტმა, მთარგმნელმა, პუბლიცისტმა. მე ჯგუფის ადმინი გახლავართ.

თვალწინ დამიდგა თბილისის „ერთი მსახიობის თეატრში“ (ამჟამად ვერიკო ანჯაფარიძის სახელობის) ნანახი სპექტაკლი, ცნობილი მსახიობის და სპორტული კომენტატორის კოტე მახარაძის მიერ მაღალპროფესიონალურად, უაღრესად დახვეწილი არტისტული გემოვნებით წარმოდგენილი პიესა-მონოლოგი „გამოიღვიძე, ქნარო“...

---

1 ნეტარხსენებული ჯემალ აჯიაშვილი – გენიალური მთარგმნელი, ესეისტი, პოეტი, საზოგადო მოღვაწე...

ეს ოცდაათი წლის წინ იყო. მანამდე კი – 70-იანი წლების მიწურულს და 80-იანის დასაწყისში?: საქართველოს ტელევიზიის ერთსაათიანი გადაცემა შუასაუკუნეების ებრაულ პოეზიაზე.

„ნიუ იორკ ტაიმსი“, 1979 წლის 12 დეკემბერი:

„...ტელეკამერას ნელ-ნელა გადაყვავდით ძველ იერუსალიმში, ერთ-მანეთს ენაცვლებოდა მარადიული ქალაქის ბიბლიური ხედები, ფერდობზე შეფენილი ციხე-გალავნები. შთაბეჭდილებას კიდევ უფრო აძლიერებდა ძველი ტაძრის ნანგრევები და მარკ შაგალის მიერ მოხატული ვიტრაჟები... კანტორის გალობა ერწყმოდა გოდების კედლის გამოსახულებას და ყოველივე ამის ფონზე მსახიობი ქალი ამაღლვებლად კითხულობდა XI საუკუნის ესპანეთში მცხოვრები ებრაელი პოეტის – იეჰუდა ჰალევის ლექსებს“...

შემდეგ – რუსთაველის თეატრი. გარინდებული აუდიტორია. მსმენელ-მაყურებელთა გაოცებული, გაოგნებული სახეები. სცენაზე მარტოდ იდგა ჯემალ აჯიაშვილი და ზღაპრულად ლამაზ, ზემთაგონებულ, უხსოვარი დროიდან გამომხმობილ ქართული სიტყვის ჩუქურთმებს გვაბერტავდა, ბევრს – თითქოს უცნობს, მაგრამ რაღაცნაირად ძალზე ახლობლურს, სულშიჩამწვდომს. დინჯად, შთამბეჭდავად კითხულობდა შემუელ ჰანაგიდის, შელომო იბნ გებიროლის, მოშე იბნ ეზრას, იეჰუდა ჰალევის, აბრაჰამ იბნ ეზრას, იეჰუდა ალხარიზის, იმანუელ რომაელის – შუა საუკუნეების ებრაელი პოეტების ბრწყინვალე შედეგებს. უჩვეულო სიამოვნების ჟრუანტელი, ზეგარდმო ჰარმონიული სულიერება ავსებდა დარბაზს...

ოვაცია... „ბრავო!“... ათასი „გმადლობო!“... სიყვარული... პატივისცემა... აღიარება...

არ ყოფილა შემთხვევა, რომ ამერიკაში ჩამოსულიყო ჯემალ აჯიაშვილი და, ჩვენი თემის სალოცავის თავკაცთა და შემოქმედებითი გაერთიანება „თარბუთის“ წევრთა თხოვნით, არ მობრძანებულებიყო მშობლიურ ჯამაათთან შესახვედრად. საუბრობდა სადად, ბუნებრივად, შინაურულად და მისთვის ჩვეული მოკრძალებული ენაშუბოებით გადმოგვცემდა ებრაელთა ისტორიის ჟამუხსოვარ ამბებს...

ჯემალ აჯიაშვილმა უმაღლესი, გონებისმიდმიერი, იდუმალებით აღსავსე სამყარო ამ ცისქვეშეთში დაავანა... „გამოიღვიძე, ქნარო“, „შუა საუკუნეების ებრაელი პოეზია“ და „ვარსკვლავთა ჩრდილში მაღალთა თანა“... ჩემთვის (და, უთუოდ, მრავალი მკითხველისთვისაც) სამაგიდო წიგნებად იქცა...

– 2012 წელს დააარსეთ ლიტერატურულ-შემეცნებითი პერიოდული გამოცემა „სავანე“. თქვენი რედაქტორობით გამოიცა 65 ნომერი. რა მასალაები დაიბეჭდა ქართულ-ებრაული კულტურული ურთიერთობიდან?

ს ა ვ ა ნ ე

№1 (58)

საქართველოს პარლამენტის საკლავო
პროგრამის პირველი ნაწილი „საქართველო“
ლონდონში პრეზენტაციის დროს

საქართველოს პარლამენტის საკლავო
პროგრამის პირველი ნაწილი „საქართველო“
ლონდონში პრეზენტაციის დროს

რედაქტორი
2014

თბილისი
8775

ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავის გამგეობის და შემოქმედებითი გაერთიანება „თარბუთის“ პერიოდული გამოცემა „სავანე“ ადრეულ წლებში გამოცემული გამოცემის „თორა - ორ“ („თორა - სინათლე“) მემკვიდრეა და ძირითადად მონოდებულისა თორის (მოშეს ხუთნიგნეულის) ყოველკვირეული წასაკითხი თავების შინაარსის, ლექსიკური ერთეულების კომენტარების და ებრაული სიტყვების ახსნა-განმარტებების გადმოსაცემად.

გამოვეცით კრებული „კაცი, რომელიც დაგვაკლდა ყველას“, რომელიც ჩვენი სალოცავის არქიტექტორის და დიზაინერის, მხატვარ სოსო ჯინჯიხაშვილის ხსოვნას

მიეძღვნა. 2014 წლის ოქტომბერში კი, ქართველ და ებრაელ ხალხთა 26-საუკუნოვანი მეგობრობის საიუბილეო დღეებში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა გამოსცა „სავანეს“ ორასგვერდიანი ლიტერატურულ-შემეცნებითი ალმანახი. ოთხი თვე თავულებლად ვიმუშავე ამ გამოცემაზე. ალმანახი მრავალთემადურია, წარმოჩენილია ქართველი და ქართველი ებრაელი საზოგადო მოღვაწეების შემოქმედება: ოთარ სეფიაშვილი - „მიახლება მარადიულთან“, „სვეტი რწმენისა“ (ნიგნიდან „ხსოვნა“ - სიმფონია: ქრონიკები და ინტერმედიები, ანუ ბედი ქართველ ებრაელთა, „სილამაზის ტრფიალი“ (ეძღვნება მხატვარ როზა ალელაშვილის ცხოვრებას და შემოქმედებას); ჩემი სტატიები: „ნიგნთა წიგნი“, „ებრაული კალენდარი“, „ებრაული ახალი წლის - „როშ ჰაშანის“ ღოცვებიდან“, „ნაწყვეტები თანახიდან“, „სიმხათ თორის დღესასწაულის ისტორიიდან“, „ოთარ სეფიაშვილი თვალსაჩინო საზოგადო მოღვაწე“, „ამ სიყვარულით შევცვლით სამყაროს“, „ტკივილი“, „ყველას რაიმე აქვს სახსოვარი“; ხაიმ ნახმან ბიალიკის ლექსი „უცხო მხარეში“ (თარგმანი აბრამ მამისთვალოვის); ამონარიდი დ-რ შ. საფრაის ნარკვევიდან „ბარ ქოხბას წერილები“ (თარგმანი თამარ მამისთვალოვ-კეზერაშვილის და ცისანა ბინიაშვილის); ნელი ზაქსი - „დავითი“, „ინერბო-და ზოპარის სიტყვა“ (თარგმანი ჯემალ აჯიაშვილის); ჟურნალ „მამულის“ რედაქტორი მანუჩარ კაჭახიძე - „შალომიანად ბრძანდებოდეთ, ბატონო ოთარ!“, „მცხეთა (ამონარიდი); დავით კურტანიძე - „დავითის ფარი 11 წლისა“; ჩვენი ინტელიგენციის საერთო წერილი „შთაგონებასთან ჭიდილით“ (ეძღვნება მხატვარ ცისანა ჯანაშვილის ცხოვრებას და შემოქმედებას; „სავანე“ № 22); ტიციან ტაბიძე - „ებრაული მელოდია“; გერცელ ბააზოვი - „მა-

კაველი“; „შეხვედრა მხატვართან“ (მხატვარ-გრაფიკოსის და დიზაინერის სოსო დავარაშვილის ნამუშევრების ფართო ვერნისაჟი და შემოქმედებითი საღამო; „სავანე“ №21); მერაბ ხუბაშვილი – „ხუროთმოძღვარი პოეზიაში და პოეზია ხუროთმოძღვრებაში“ (ედღვნება შოთა ბოსტანაშვილის ხსოვნას); ციალა დავარაშვილის ლექსები: „იასამანი“, „შინდის ბუჩქი თუ?“, „ჩვენს სალოცავს ნიუ იორკში“; ნოდარ ფალაგი (პარლაგაშვილი) – „ღირსეული წარსული ნათელი მომავლისთვის“ (თბილისში, დავით ბაახოვის სახელობის საქართველოს ებრაელთა ისტორიის მუზეუმის საზეიმო გახსნის გამო); მირიან შაორშაძე – „წარსულის სურათები“ (ედღვნება არონ მიხეილის ძე კრიხელის დაბადებიდან 100 წლისთავს); ჯანსუღ ჩარკვიანი – „გზა აღთქმული ქვეყნისაკენ“; ლამარა თელია – „სიყვარული გზად და ხიდად“ („გაუხუნარი ფურცლები“); სევარიონ ნადირაძე – ციკლიდან „ებრაული მოტივები“.

ალმანახში ასევე იხილავთ გიორგი ხუბაშვილის სონეტებს, მხატვრულიტერატურულ გვერდებს („დავითის ქნარი“, „შელომო ჰამელეხ – მეფე სოლომონი“ და სხვ.) ჩვენი გამოჩენილი მხატვრების: მორდუხ (მიშა) ჯანაშვილის, ცისანა ჯანაშვილის, რახელ (რაია) ბებერაშვილის, სიგალით-მზია აშვილის ფერწერული ტილოების ილუსტრაციების თანხლებით...

– თქვენი წერილები ხშირად ქვეყნდება გაზეთში „დავითის ფარი“. რას გაიხსენებდით?

– არა მხოლოდ ნიუ იორკში გამომავალ ჩვენი თემის გაზეთში „დავითის ფარი“; აგრეთვე „მოამბე“, „ერთობა“ (ისრაელი), „მენორა“, „ებრაული სამყარო“, „ჟამი ერთობისა“ (საქართველო). ასზე მეტი პუბლიცისტური წერილი... „ვინ ამოიცნობს ზრახვას უფლისას?!“, „ებრაული კალენდარი“, „რაში – თორის დიდი კომენტატორი“, „ფესახის სიმბოლოები“, „თუ დაგივინყო, იერუშალიმ!“, „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო“ და ა.შ. ვწერ საინფორმაციო ხასიათის წერილებსაც.

– 2014 წლის შემოდგომაზე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა, ებრაული კულტურისა და იუდაიკის კაბინეტის თაოსნობით, გამოსცა თქვენი წიგნი „დასაბამიდან მოაქჟამამდე“, დამხმარე სახელმძღვანელო სტუდენტებისთვის, რომელიც მიეძღვნა ქართულ-ებრაული ურთიერთობების 26-საუკუნოვან იუბილეს. გვიაშბეთ ამ წიგნის შექმნის მიზანზე; როგორ მუშაობდით?

– 2009 წელს ჩვენს სალოცავში ჩავატარე ორი ლექცია-საუბარი: „ალეფბეთ“ – ებრაული დამწერლობის არსის განჭვრეტა კაბალის მოძღვრების მი-

ხედვით“ და „თორის პირველი ნიგნის პირველი კარის „ბერეშით“ („დაბადება“ ანუ „შესაქმი“) კომენტარები“ ლექციებს ესწრებოდა ბატონი ბენი ატანელოვი – ჩვენი სალოცავის ყოფილი პრეზიდენტი. შემომთავაზა ამ ლექციების ნიგნად გამოცემის სპონსორობა. რა თქმა უნდა, სიამოვნებით დავთანხმდი და მეორე დღიდანვე შევუდექი საქმეს. პირველ ყოვლისა ნიგნის სახელწოდება შევარჩიე „დასაბამიდან მოაქჟამამდე“. რედაქტორობა ბ-ნ ოთარ სეფიაშვილს

ვთხოვე. მან კიდევ ერთხელ ჩაიკითხა ნიგნად შეკრული ნაცნობი პუბლიკაციები და ჩვეული ოსტატობით „გამოაცხო“ „რედაქტორის ნინათქმა“.

არასდროს დამავიწყდება რაოდენ დიდი ამაგი დასდო ბატონმა სოსო ჯინჯიხაშვილმა ჩემი ნიგნის გამოცემას. იმჟამად, 2009-ში, იგი ხელმძღვანელობდა ჩვენს შემოქმედებით გაერთიანებას. ნიგნის გარეკანისთვის ჩვენი სალოცავის ვიტრაჟის ილუსტრაციაზე კარგი რა იქნებოდა და ნებართვისათვის დავურეკე. თურმე თვითონაც იგივე აზრი გასჩენია, მაგრამ ვიდრე ჩემგან არ გაიგო, – არ მითხრა. ორიოდ კვირის შემდეგ ბ-ნი ბენი, ბ-ნი სოსო და მე ჟურნალ „დრუჟბას“ რედაქციაში ვიკექით. ბ-ნ სოსოს ყველა იცნობდა და დიდი პატივით მიგვიღეს. რამდენიმე დღის განმავლობაში საათობით ეჯდა გვერდში დიზაინერ-პროგრამისტს და კომპიუტერში ფერებს არჩევდა; სტამბაშიც გამომყვა ანაწყობის შესამოწმებლად. რომ ჰაშანის ებრაული ახალი წლის ნინა დღეს მივიტანეთ ჩვენს სალოცავში მთელი ტირაჟი. ნაწილი ისრაელში და საქართველოში გააგზავნა. მერე, მასთან საუბრისას, ამ ნიგნს „ჩვენს ნიგნს“ ვუწოდებდი. გაიღიმებდა და მომიგებდა: – შენია, შენი და ვინც ნაიკითხავს და შეიცნობს მასში ჩაბუდებულ სიბრძნეს, ყველას სიკეთეში მოახმაროსო... მართლაც „ჩვენი ნიგნია“, ჩვენი – სამშობლო(ებ)ს მოწყვეტილი, ამერიკის მიწაწყალზე მცხოვრები ქართველ ებრაელთა ჯამაათისა...

ნაყოფიერი აღმოჩნდა ჩემთვის 2014 წელი. ვერც წარმოვიდგენდი, ასე თუ დაინტერესდებოდა ჩემი მოკრძალებული შემოქმედებით ჩემი

მშობლიური უნივერსიტეტი, ქართველი და ქართველი ებრაელი ინტელიგენცია. ჯერ იყო და ბატონმა ივანე ჯაფარიძემ მიმინვია მის საავტორო რადიოგადაცემაში „ჩვენი საგანძური“ ივლისის ცხელ, პაპანაქება დღეებში შემართებით და ენთუზიზმით ამოშიდგნენ მხარში ჩემი მეგობრები: ქალბატონები: ზაირა დავარაშვილი – ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, თბილისის ებრაელთა სათემო სახლთან არსებული კლუბის „26 საუკუნე“ დიასახლისი; იზა ვეფხვაძე – ხარაგაულის რევაზ თაბუკაშვილის სახელობის ლიტერატურული თეატრის დამაარსებელი, ხელმძღვანელი, მსახიობი; ბატონები: ერეკლე საღლიანი

– მწერალი, პოეტი, მსახიობი; გიორგი მელუა – მხატვარი, პოეტი; სევარიონ (სოსო) ნადირაძე – მწერალი, პოეტი. ერთი საათის განმავლობაში ვსაუბრობდით ქართულ-ებრაელ ურთიერთობებზე, მხატვრულად წავიკითხეთ ჩემი ბოლოდროინდელი ნაშრომი „გოდება იერემიასი“ – თეთრ ლექსად წარმოდგენის მცდელობა“ დიდებული რადიოგადაცემა გამოგვივიდა. ჩემი ფოტოც (ყურთსასმენით რომ ვარ) ამ გადაცემის სახსოვარია. ბატონმა ვანომ გადმომცა თქვენი შესანიშნავი ჟურნალ „ანელის“ პირველი ნომრის და „ქართული მწერლობის“ ეგზემპლარები ჩემთვის და ქალბატონ ცისანა ჯანაშვილისთვის გადასაცემად ნიუ იორკში...

ბატონი თემურ მდინარაძის რჩევით, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გავიცანი ებრაული კულტურისა და იუდაიკის კაბინეტის, „ისრაელის ცენტრის“ ხელმძღვანელი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპოდენტი ბატონი გურამ ლორთქიფანიძე – უაღრესად კეთილშობილი, გულთბილი პიროვნება, ებრაული კულტურის დამფასებელი და მოამაგე. წარუდგინე ჩემი ნაშრომები: „დასაბამიდან მოაქჟამამდე“ (ლიტერატურულ შემეცნებითი ნარკვევები. გადამუშავებული და შევსებული მეორე გამოცემა) და „გოდება იერემიასი“ – თეთრ ლექსად წარმოდგენის მცდელობა“ ერთი კვირის შემდეგ ბატონმა გურამმა ტელეფონით მაცნობა, რომ მან და უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობამ მოიწონა ორივე ნაშრომი და რეკომენდებულია გამოიცეს ერთ ნიგნად, – როგორც დამხმარე სახელმძღვანელო სტუდენტებისთვის.

საქართველოს მთავრობის დადგენილებით, 2014 წელი გამოცხადებული იყო ქართველ და ებრაელ ხალხთა 26-საუკუნოვანი მეგობრობის საიუბილეო წლად. 20-22 ოქტომბერს კი თბილისში ტარდებოდა საიუბი-

ლეო-საზეიმო ღონისძიებები. გამოცემა, ბატონი გურამ ლორთქიფანიძის შესანიშნავი წინათქმით, ამ იუბილეს მივუძღვენი. როგორც პირველი (ნიუ-იორკი, 2009), ასევე მეორე გამოცემის (თბილისი, 2014) რედაქტორი ბატონი ოთარ სეფიაშვილი გახლდათ. ხოლო მხატვარი ბატონი სოსო ჯინჯიბაშვილი. წიგნის გარეკანზე უცვლელად დავტოვე ნიუ-იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავის ვიტრაჟის „თორა ორ“ – „თორა – სინათლე“ ილუსტრაცია – ბატონი სოსოს ბრწყინვალე ნააზრევ-ნახელქმნარი, თავი და გვირგვინი მისი დიდებული შემოქმედებისა.

შემდეგ შეხვედრაზე ბატონმა გურამმა მითხრა, რომ 8-10 სექტემბერს შედგებოდა თსუ-ის, თელ-ავივის ბარ-ილანის უნივერსიტეტის, დაჰანის ცენტრის, აპკელონის აკადემიური კოლეჯის, რელიგიის სამინისტროს და საქართველოს ისრაელის საელჩოს ერთობლივი სამეცნიერო კონფერენცია „საქართველოს, კავკასიისა და ცენტრალური აზიის ებრაელები“. გაიმართებოდა წიგნების გამოფენა და სასურველი იყო ამ დიდი ფორუმისთვის მოსწრებულიყო ჩემი წიგნის დასტამბვაც.

უნივერსიტეტის გამომცემლობაში ქალბატონებმა ნათია დვალმა, მარიამ ებრალიძემ და დალი გერმანიშვილმა უმოკლეს ვადაში შესძლეს დაკაბადონება და 7 სექტემბერს, კონფერენციისთვის წიგნი უკვე მზად იყო. ჩემმა უფროსმა მეგობარმა, ბატონმა გურამ პაატაშვილმა უნივერსიტეტის კანცელარიაში დაარეგისტრირა გამოცემა, ტირაჟის ნაწილი დაურიგდა კონფერენციის მონაწილეებს, ეგზემპლარები განთავსდა უნივერსიტეტის და ეროვნული პარლამენტის ბიბლიოთეკებში. ნაშრომის შეფასებისა და

პოპულარიზაციისთვის დიდად მადლიერი ვარ ქალბატონი თამარ მახარაშვილის, ბატონი ჯამლეთ ხუხაშვილის და ბატონი გივი ღამბაშიძის. სწორედ მათი წარდგინებით და რეკომენდაციით მოხდა ჩემი, როგორც მკვლევარი-პუბლიცისტის მიწვევა საქართველოს მთავრობის მიერ ქარ-

თველ და ებრაელ ხალხთა მეგობრობის 26-საუკუნოვან იუბილეზე. წიგნის პრეზენტაცია, ბევრ სხვა ახალ წინებთან ერთად, შედგა დავით ბააზოვის სახელობის საქართველოს ებრაელთა ისტორიის განახლებულ მუზეუმში, სამეცნიერო კონფერენციაზე „თბილისი – იერუსალიმი 3“, რომელსაც ხელმძღვანელობდა მუზეუმის დირექტორი ბ-ნი გივი ღამბაშიძე.

– თქვენმა ბოლოდროინდელმა ნაშრომმა „ირმიაჰუ წინასწარმეტყველის „ეხა („გოდება იერემიასი“) – თეთრ ლექსად წარმოდგენის მცდელობა“ მაღალი შეფასება დაიმსახურა. თქვენს ვრცელ ლიტერატურულ-შემეცნებით კომპოზიციაში „თუ დაგივინყო იერუშალაიმ!“ ცენტრალურ ადგილს სწორედ „გოდება იერემიასი“ იკავებს. როგორ შეიქმნა ეს ნაშრომი?

– უთუოდ დიდი საქმე აღასრულებს თავის დროზე ნეტარხსენებულმა წინასწარმეტყველმა და ამჟამად იერუსალიმში მცხოვრებმა და მოღვაწემ ბატონმა გერშონ ბენ ორენმა (წინუაპილმა) – თანამედროვე ქართულ ენაზე სიტყვასიტყვით თარგმნეს „თანახის“ შესანიშნავი წიგნი „ეხა“ („გოდება იერემიასი“). ჩემი სიყმაწვილედან მოყოლებული, ყოველ წელს, პირველი და მეორე ტაძრის იავარქმნის გამო აღსანიშნავ სამლოვოიარო 9 აბის დღეს, თბილისის და შემდგომ ნიუ-იორკის სინაგოგებში ვისმენდი და ორიგინალში ვკითხულობდი ამ ნაწარმოებს (პირველი ტაძრის დანგრევიდან და – შესაბამისად იერემია წინასწარმეტყველის ამ გოდებიდან წლეულს 2603 წელი გასრულდა); და ყოველთვის მიჩნდებოდა სურვილი – ქართულ ენაზეც გვექონოდა, – ისეთივე რიტმით და „მუსიკალობით“, რაც ასე ძალუმაღ იგრძნობა ებრაულ ენაზე ნაკითხვისას. ზემოთ ხსენებული თარგმანების და ებრაულ-ქართული ლექსიკონის დახმარებით, შეძლებისდაგვარად ჩავწვდი თითოეული სიტყვის არსს.

მრავალთვნიანი რუდუნების შემდეგ, ჩემი ჩანაჭკიერი გავუმხილე და პირველი თავი წავუკითხე ან განსვენებულ ოთარ სეფიაშვილს. ისე მიკიჟინა, რომ – თხოვნას ვინ დაეძებს – კატეგორიულად მომთხოვა ამ საქმის ბოლომდე მიყვანა. მახსოვს მისი სიტყვები: – შენ ჯერ კიდევ არ იცი, რას აკეთებ მომავალი თაობებისთვისო. რა თქმა უნდა, გადაჭარბებულად მეჩვენა ეს შექება, მაგრამ მერე, როცა ისრაელში მცხოვრებმა და მოღვაწემ მეცნიერმა, ქალბატონმა თამარ მამისთვალოვ-კებურაშვილმა, ჩვენმა მთავარმა რაბინმა აბრაჰამ წინუაპილმა და ჩემმა უფროსმა მეგობარმა, ფრიად ერუდირებულმა, „თანახის“ და ებრაელთა ისტორიის მცოდნემ, ბატონმა ნოდარ ფალაგმა (პარლაგაშვილმა) მომიწონეს და სასარგებლო რჩევები მომცეს, – გავასრულე ხუთივე ელემია. უკვე ხუთი წელია, რაც თბილისის და ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავებში ტრადიციად იქცა „ეხას“ ნაკითხვა ებრაულ და ქართულ ენებზე (თითო თავი მონაცვლეობით). ჩემთვის ყველაზე დიდი ჯილდო ის იყო, რომ ჯამათის წევრები მადლობას მიხდიდნენ და მეუბნებოდნენ – ახლა გავიგეთ ამ წიგნის შინაარსი და დანიშნულებაო. მოგეხსენებათ, ქართველი ებრაელების დედაენა ქართულია და ბევრისთვის ებრაული ოდენ სამლოცველო ენაა...

წელს თბილისში გამოიცა „პოეტური თარგმანის ანთოლოგია“ წიგნის შემდგენელმა, ბატონმა ალექსანდრე ელერდაშვილმა ჩემი „ეხა („გოდე-

**პოპუზი
თარგმანის
ასტოლოვია**

ქართული საზოგადოებისათვის

ბა იერემიასი“) – თეთრ ლექსად წარმოდგენის მცდელობა“ ამ დიდებულ კრებულში შეიტანა, რისთვისაც დიდად მადლიერი ვარ.

– როგორ მოჩანს თბილისი შორიდან? რას შეცვლიდით, თქვენზე რომ იყოს დამოკიდებული? გვიამბეთ თქვენი მეგობრების შესახებ...

ამ შეკითხვის ნაკითხვისთანავე ჯერ გოგი დოლიძის ხმა ჩამესმა: „თბილისი იყო ურთიერთობა, თბილისი არის ურთიერთობა, და კვლავ იქნება ურთიერთობა კეთილშობილთა ყრმათა“... კომპოზიტორ ზურაბ მუავიას სიმღერიდან მორის ფოცხიშვილის ლექსზე, მერე

გაბრიელის სიტყვები სულმნათი ილია ჭავჭავაძის „გლახის ნაამბობიდან“: „...ჩვენი აკვანი საქართველოა, ჩვენი მამა-პაპის საფლავი საქართველოა, ჩვენის ენის ქვეყანა ეს არის, ჩვენის სიტყვა-პასუხის გამგონი ეს არის, ჩვენი მზე აქ არის და ჩვენი მთვარე, და თუ გული გაქვს – გულიც აქ არის“

დიახ, ოდენ მინა-წყალი როდია სამშობლო... სამშობლო ადამიანებია! თბილისი ჩემი მამაპაპის და ჩემი მშობლების საფლავები, ჩემი ახლობლები და საძმო-სამეგობრო!..

სიტყვა „მეგობარი“ და მეგობრობის გრძნობა საკმაოდ ადრეულ ასაკში გავითავისე. ავლაბარში, ხიდისთავის II შეს. №10-ში ცხოვრობს ძირძველი ავლაბრელების – ჩახნაშვილების და ჭიაურელების შთამომავლების დიდებული ოჯახი. ამ ოჯახში შევფიცეთ ძმობა მე და ჩემმა კლასელმა ვანო ჩახნაშვილმა. მესუთე კლასში ვიყავით მაშინ (პირველი კლასიდან ერთ მერხზე ვისხედით). სამაგალითო ძმები ვიყავით...

დიდობაში, 70-80-იან წლებში, მრავლად შემოგვემატნენ მეგობრები... როგორი ერთგულები ვიყავით... ახლობელ-ნაცნობები ჩვენს საძმაცაცოს „მეგობრობის აკადემიას“ ეძახდნენ... მერე, 1987-დან, დავიფანტენით... ისრაელი... ამერიკა... მაინც ვახერხებდით ურთიერთობას და დროდადრო ერთმანეთის მონახულებას...

პირველმა ვანო ჩახნაშვილმა „გვილაღატა“, ჩვენი სამეგობროს თავკაცმა, 1999-ში... 2003-ში ალბერტ კაკიაშვილი და ბიჭიკო ხუხაშვილი გაუყვნენ

მარადიული სამყაროს გზებს... 2012-ში – ჩემი მეორე ძმადნაფიცი ავთო ქებადქ... ნათელი დაადგეს მათ სულებს! ცოცხლებს – დიდხანს სიცოცხლე და დღეგრძელობა!

ვანო ჩახნაშვილის მამა – ჩვენი საძმოს დიდი მოძღვარი – შალვა ივანე-ზაქარიას ძე და დედა – ქეთევან ისაკის ასული ჭიაურელი (აცხონოთ ღმერთმა) ჩემს მეხსიერებაში დღემდე რჩებიან ქართველი ერის განსახიერებებად (სხვათა შორის, ვანოს ბებიაც - მამის დედა - ოღლა ისაკის ასული ბრძანდებოდა). მე მათ ღვიძლი შვილივით ვუყვარდი, ისევე როგორც ნეტარხსენებულ დედაჩემს ვანო. ჩემმა დამ ღვიძლი ძმასავით დაიტირა ვანო ჩახნაშვილი... ვანოს დები – მანანა და ოლიკო – საკუთარ დასავით მიყვარს...

ამ სტუმართმოყვარე, პურ-მარილით განთქმულ ოჯახში გავიცანი დიდებული პიროვნებები, თამადა-მასწავლებლები – გივი ნესტორის ძე ჩხეიძე და გურამ ბიქტორის ძე შეტრეველი. ბევრი, ძალზე ბევრი სასიკეთო რამ ვისწავლე მათგან...

ვანო ჩახნაშვილის მეუღლე გახლავთ ნანა ქებაძე, რომელიც, სამწუხაროდ, 44 წლის ასაკში დაქვრივდა და დღემდე (აგერ, უკვე 18 წელია) მეუღლის ერთგული დარჩა. მათი შვილები: ქეთინო, მაკა და ნინო დღეს – ცხოვრების დიდ ასპარეზზე – წარმატებული ახალგაზრდები არიან. მაკა ჩახნაშვილი ცნობილი ჩოგბურთელია, საფრანგეთში და იტალიაში მოღვაწეობს და საქართველოს ჩოგბურთელ ქალთა კაპიტანია. მიხარია, რომ ამ ოჯახში კვლავ ისმის სახელი „ვანო“, „ვანიკო“ – ეს უფროსი ქალიშვილის მეუღლე, პროფესიით ექიმი, ღირსეული პიროვნება ივანე (ვანო) კაპანაძეა. ჰყავთ სამი ვაჟიშვილი: გიორგი, დემეტრე და თომა.

ასეთივე თბილი ურთიერთობა მაქვს ჩემს ქებაძეებთან... ასე, რომ ამ დიდი ოჯახების უკეთილშობილესი პიროვნებები ჩემთვის ახლობელი და საფიცარი ადამიანები არიან.

ამიტომაც მომიწევს მუდამ გული სამშობლოსკენ მონატრებულ ადამიანებთან შესახვედრად... და როცა თბილისიდან ნიუ იორკისკენ გამოვეშურები ხოლმე, ემიგრანტული ცხოვრების ორი ათეული წლის მიუხედავად, მაინც ვერ ვამბობ – სახლში დავბრუნდი-მეთქი... დაბრუნებით – სამშობლოში ბრუნდებიან!..

ასეთი თბილი თბილისი მიყვარს და ჩემზე რომ იყოს დამოკიდებული, სწორედ ბოლო ხანებში „გაციებულ“ და „გათოშილ“ ადამიანურ ურთიერთობებს შევცვლიდი...

თამაზ შაიშმედაშვილი

2017 წ.

პოეტური თარგმანები

უთუოდ განუზომელია ჩვენი თემის გამოჩენილი სწავლულების: ნეტარხსენებულების: რაბი იცხაკ მამისთვალოვის და მისი შვილების - თამარ მამისთვალოვი-კეზერაშვილის და აბრამ მამისთვალოვის; ნისან ბაბალიკაშვილის, ჯემალ აჯიაშვილის; ამჟამად ისრაელში მცხოვრები მოღვაწეების: გერშონ ბენ ორენის (წინუაშვილის), შალომ დავიდის (დავითაშვილის), რაბი შემუელ ფანიკაშვილის წვლილი ქართველი ებრაელების თვითმყოფადი კულტურის შენარჩუნებისა და სულიერი განვითარების საქმეში. „თანახის“ წიგნების ებრაულიდან (უშუალოდ დედნიდან) თანამედროვე ქართულ ენაზე შესრულებული მათი თარგმანები ფასდაუდებელი სახსოვარია თითოეული ჩვენგანისთვის და, საერთოდ, ფართო საზოგადოების ქართულენოვანი მკითხველისთვის.

გავყევით ჩვენც მათ მიერ გაკვალულ ბილიკებს, - ვიხელმძღვანელოთ მათი თარგმანებით, ებრაულ-ქართული ლექსიკონის მეშვეობით კიდევ მეტად ჩავწვდეთ ებრაული სიტყვების, სიტყვათაწყობების, ლექსიკური ერთეულების არსს; წარმოვადგინოთ „თანახის“ ზოგიერთი წიგნი ორიგინალთან მეტ-ნაკლებად დაახლოებულ, რიტმიზირებულ პოეტურ ინტერპრეტაციებად:

შელომო ჰამელეხ (მეფე სოლომონი)

კოჰელეთ (ეკლესიასტე)

თავი პირველი

1. სიტყვანი კოჰელეთისა, ძისა დავიდისა, მეფისა იერუშალიმში.
2. ამაოება ამაოებათა, - თქვა კოჰელეთმა, - ამაოება ამაოებათა, - ყოველივე ამაოა.
3. ადამიანს რას ჰმატებს შრომა, რომელსაც იგი მზის ქვეშ უწევს?
4. თაობა მიდის... თაობა მოდის... დედამიწა კი უცვლელია უკუნისამდე.
5. აღმოხდება მზე... და ჩადის მზე... მიიღტვის თავის სადგომისაკენ... და კვლავ იქიდან ამობრწყინდება.
6. მიჰქრის ქარი სამხრეთისაკენ... გაბრუნდება ჩრდილოეთისკენ... ბრუნავს... ტრიალებს... მიჰქრის ქარი... და უბრუნდება ისევ თავის წრეს.
7. ყველა მდინარე ზღვებისაკენ მიედინება, ზღვა კი მაინც არ აღივსება; კვლავ ბრუნდებიან იმავე ადგილზე, საიდანაც იწყეს დინება.
8. დამქანცველია საგანი ყველა; ვერაკაცს ძალუძს ყოველივეს თქმა. თვალი ცქერით ვერ გაძლება და ყური სმენით არ აღივსება.
9. რაიც ყოფილა - იგივე იქნება, და რაც მომხდარა - იგივე მოხდება; არაფერია მზის ქვეშ ახალი.
10. ნახავენ რასმე და იტყვიან: - აჰა, ახალი!.. ესეც ყოფილა ჩვენს წინარე საუკუნეში.
11. არ დარჩენილა ხსოვნა მათი, ვინც წინათ იყო; და მომდევნოთაც, ვინც იქნებიან, არ გაიხსენებს მათი მიმყოლი.
12. მე, კოჰელეთი, მეფე ვიყავ ისრაელისა იერუშალიმს.
13. ვინაჲ კვლევს გულმოდგინებით, გონებით განსჯა ყოველივესი, რაც კი მომხდარა ამ ცისქვეშეთში; ეს ცუდი საქმე მიუჩინა ღმერთმა კაცთა ძეთ მათ სატანჯველად.
14. განვიცადე გარჯა ყოველი, რაც მზის ქვეშ ხდება; და აჰა, ვცანი - ამაო არის ყველაფერი და ქარის დევნა.
15. გამრუდებულს ველარ გამართავ და ნაკლულსაც ველარ შეავსებ.

16. გულში ვამბობდი: - ჰა, მოვიპოვე და განვიმრავლე ცოდნა ყოველთა უპირატესად, იერუშალაიმს ჩემს უნინარეს ვინც არსებულა. და ეზიარა გონება ჩემი განუზომელ სიბრძნეს და ცოდნას.
17. როს მივაპყარი გულისყური, - შევიცან სიბრძნე, უმეცრება და სისულელე, - მივხვდი: ეს სულის თავნებობაა.
18. რამეთუ - როცა დიდი სიბრძნე, დარდიც დიდი; ოდენ ნუხილის მატებაა მრავლის შეცნობა.

თავი მეორე

1. ვუთხარი ჩემს თავს: - მოდი, გამოგცდი მხიარულებით და ვნახავ - რაა კეთილდღეობა. ყოფილა ესეც ამაოება.
2. სიცილზე ვთქვი: - რა სიგიჟეა!, რის მაქნისია მხიარულება?
3. ვიფიქრე, ღვინით დამებანგა ჩემი სხეული, ხოლო გონებას სიბრძნით ეფხიზლა; დავდგომოდი გზას სიბრიყვისას, ვიდრე ვნახავდი - რა სიკეთეა კაცთათვის მასში, რასაც იქმნიან ამ ცისქვეშეთში მათი სიცოცხლის დათვლილ დღეებში.
4. დიდი საქმე ვქმენ: ავიშენე სახლები ჩემთვის, ვაზი ჩავყარე.
5. გავიშენე ბაღნარები და ნალკოტები, და ყოველგვარი ხეხილი დავრგე.
6. განვალაგე წყალსატევები - მოსარწყავად ნორჩი ტევრების.
7. შევიძინე მონა-მხევალნი და მრავლად მესხდა შინ სახლეული; მყავდა ცხვარ-ძროხა - ბევრად მეტი, ვიდრე მათ ყველას, ჩემს წინ რომ იყვნენ იერუშალაიმს.
8. დავაგროვე ვერცხლი და ოქრო, მეფეთა განძი ყოველი მხარის; და მოვიმრავლე მგალობელნი მომღერალი კაცნი და ქალნი, და სიამენი ხორციელნი - ულამაზეს ხარჭათა დასი.
9. განვიდიდე და აღვზევდი უმეტეს მათსა, ჩემზე ადრე რომ არსებულან იერუშალაიმს; და სიბრძნე ჩემი მევე მეყუდნა.
10. არ უარვყავი არაფერი, რაც კი მომთხოვეს ჩემმა თვალებმა, არ დავაოკე გული ჩემი სიხარულისგან, რადგან ხარობდა ჩემი გული ჩემი ნაღვანით. ესე ყოველი იყო ვედრი ჩემი შრომისა.
11. მერმე, როდესაც გადავხედე მთელ ჩემს ნახელქმნარს, და ყოველ საქმეს, ჩემს ნამოქმედარს, - მივხვდი, ამაო რომ ყოფილა ეს ყველაფერი, - ქარისნაბერი, - და რომ არ არის სარგებელი ამ მზისქვეშეთში.

12. პირი ვაქციე, რომ შემეხედა - რა არის სიბრძნე, უმეცრება და სისულელე; რადგან რაღა ქმნას ადამიანმა, რომელიც მოვა შემდგომ მეფისა, რომელსაც უკვე ყველაფერი უქმნია ქვეყნად?..
13. და დავინახე: ისევე, როგორც ნათელი ბნელზე - სიბრძნე სიბრწყვეს უპირატესობს.
14. ბრძენი კაცი გონებითა ჭვრეტს, უგუნური კი წყვდიადმი დავალს. და ვუნყი, - მაინც მონვენადი ერთი აქვს ყველას.
15. და ვთქვი ჩემს გულში: - მეც უგუნურის ბედი მენევა; მაშ, რადღა ვიყავ მე სხვაზე ბრძენი? და ვუთხარ გულსვე: - ამაოება ყოფილა ესეც.
16. მარადიულად არ ეხსომებათ არც ბრძენი კაცი, არც უგუნური; გაივლის ჟამი, ყველაფერი დაივიწყება. ვაგლახ, რომ კვდება ბრძენი კაცი უგუნურივით.
17. და შევიძულე მე ეს ცხოვრება, რადგან მემწარა ყველაფერი, რაც მზის ქვეშ ხდება; რადგან ყოველი ამაოა, ქარების დევნა.
18. და მოვიძულე მთელი ჩემი ნამოღვანარი - ამ მზისქვეშეთში რაც მიღვანია, და რაც სხვას უნდა დავუტოვო - კაცსა, რომელიც ჩემს შემდეგ მოვა.
19. არავინ უწყის ვის შეხვდება ჩემი ნაღვანი, ამ მზისქვეშეთში რაიც სიბრძნით მომიღვანია - ბრძენს თუ უგუნურს? აჰა, კიდევ ამაოება.
20. და ნარკუხოცე იმედი ჩემს თავს, რომ აღარაფერს მოველოდე იმ ღვანლისაგან, რაც მზისქვეშეთში გამინევი.
21. ნახავ კაცს - იღვწის, არ იშურებს სიბრძნეს და ცოდნას, მაგრამ ნაღვანი სხვას ხვდება წილად, ამ საქმისათვის ვისაც არასდროს არ უღვანია. ამაოება არის ესეც და უდიდესი ბოროტება.
22. მაშ, რაღა რჩება ადამიანს მთელი თავისი შრომისა და ზრუნვის შედეგად, რომელსაც იგი მზის ქვეშ ენევა?
23. დღენი მისი სატანჯველია, საზრუნავი მისი - ნუხილი; ღამითაც არ აქვს მოსვენება, - უშფოთავს გული. აჰა, კიდევ ამაოება.
24. არაფერია კაცისათვის იმაზე კარგი, რომ ჭამოს, სვას და თავისი შრომით დაიტბოს სული. ეს გამოვცადე, ვნახე - ესეც ღმერთის ხელში.
25. ვინ ჭამოს და სვას, და მის გარეშე ვინ მიეცეს ტკობა-განცხრომას?
26. ვისაც ის ითნევს, მას მიანიჭებს სიბრძნეს და ცოდნას, და სიხარულს, ხოლო ცოდვილს კი მოხვეჭისთვის საზრუნავს უჩენს, რათა ღვთის სათნოს დაუტოვოს ეს მონაგარი. ამაოება არის ესეც და ქარის დევნა.

1. ყოველივეს თავისი დრო აქვს და ყველაფერს თავისი ჟამი ამ ცისქვეშეთში.
2. ჟამი შობისა და ჟამი სიკვდილისა; ჟამი დანერგვისა და ჟამი დანერგულის აღმოფხვრისა.
3. ჟამი საღმრთისა და ჟამი კურნებისა; ჟამი ნგრევისა და ჟამი შენებისა.
4. ჟამი ტირილისა და ჟამი სიცილისა; ჟამი გლოვისა და ჟამი ლხინისა.
5. ჟამი ქვათა მიმოფანტვისა და ჟამი ქვათა შეგროვებისა; ჟამი პაემნისა და ჟამი განშორებისა.
6. ჟამი პოვნისა და ჟამი დაკარგვისა; ჟამი შენახვისა და ჟამი გაფლანგვისა.
7. ჟამი დარღვევისა და ჟამი შეკერვისა; ჟამი დუმილისა და ჟამი უბნობისა.
8. ჟამი სიყვარულისა და ჟამი სიძულვილისა; ჟამი ომისა და ჟამი მშვიდობისა.
9. რას არგებს მაშვრალს შრომა მისი, - რისთვისაც იღწვის?
10. კიდევაც ვნახე საზრუნავი, ღმერთმა რომ მისცა ადამის ძეთ მათ სათანჯველად.
11. **შან** თავის დროზე ყველაფერი შექმნა მშვენივრად, კაცთა გულებს მიუბოძა მთელი სამყარო, ოღონდ ისე, რომ ვერ გაუგონ ღვთის ნამოქმედარს თავი და ბოლო.
12. ვენყი, რამეთუ - არაფერია კაცისათვის იმაზე კარგი, რომ გაიხაროს და ქმნას სიკეთე, ვიდრეღა ცოცხლობს.
13. ადამიანს თუ არ აკლდება საქმელ-სასმელი, და შრომისა წილ სიკეთეს ჰპოვებს, - მაღლია ეს - ღვთის ნაბოძები.
14. ვენყი ისიც, რომ ყოველივე - ღვთის მიერ ქმნილი - იარსებებს უკუნისამდე; არც დამატება სჭირდება რამის, არც გამოკლება. ასე ქმნა ღმერთმა, მის წინაშე შიში რომ ჰქონდეთ.
15. რაიც ყოფილა - იგივე არს, და რაც იქნება - ის უკვე იყო. და ან გარდასულს მხოლოდ ღმერთი გამოიძიებს.
16. კიდევ ეს ვნახე ამ მზისქვეშეთში: განსჯის ადგილი დაეჭირა უკანონობას, მართლის ადგილი მტყუან კაცს ეპყრა.
17. მაშინ ვთქვი გულში: ღმერთი განსჯის მართალს და მტყუანს, როცა ყველაფერს და ყოველ საქმეს თავ-თავისი დრო იქ დაუდგება.
18. და ვთქვი ჩემს გულში ადამიანის შვილების გამო: - ასე გამოსცდის თურმე მათ ღმერთი, რომ დაანახოს: ჟამს შესაქმნისას როს განასხვავა, - ისეთივე პირუტყვები არიან მხოლოდ.

19. რადგან კაცის და პირუტყვის ხვედრი ერთია: ერთის სიკვდილი მეორისას ჰგავს; და სუნთქვაც ყველას ერთნაირი აქვს; კაცი პირუტყვზე ვერაფრით ვერ უპირატესობს, რადგან ყოველი ამაოა,
20. ყოველივე ერთ ადგილს მივა; ყველაფერი მინიდან მოდის, ყველაფერი მიწად იქცევა.
21. რომელი იტყვის, რომ კაცის სული ზევით მიილტვის, ხოლო პირუტყვის ქვევით ჩადის, ქვესკნელისაკენ?
22. ვხედავ, კაცისთვის უკეთესი არაფერია, რომ გაიხაროს თავის ნაღვანით, რადგან ესაა მისი წილხვედრი. ვინ მოიყვანს მას ხილვად იმისა, თუ რა იქნება შემდგომად მისა?

თავი მეოთხე

1. კვლავაც ვხედავდი ძალადობას, რაც მზის ქვეშ ხდება. აჰა, იღვრება ჩაგრულთა ცრემლი, მოძალადეთა ხელშია ძალა, არავინა ჰყავთ ნუგეშისმცემი.
2. ნეტარ არიან განსვენებულნი, რომლებიც უკვე მკვდრები არიან, - მათზე, რომლებიც ცოცხლობენ ჯერაც.
3. და ორთავეზე ბედნიერი მაინც ის არის, ვინც ჯერაც არ დაბადებულა, და არ უხილავს ის ბოროტება, რაც მზის ქვეშ ხდება.
4. ისიცა ვნახე, რომ მთელი შრომა და სიბეჯითე ყველა საქმეში მხოლოდ ერთურთის შურისგანაა. ამაოება არის ესეც და ქარის დევნა.
5. ბრიყვს გულზე ხელი დაუკრეფია და თავის ხორცს ჭამს.
6. ერთი პეშვი სიმშვიდე სჯობს მთელ კალთა გარჯას და ფუჭ საზრუნავს.
7. და ისევ ვნახე ამაოება ამ მზისქვეშეთში:
8. არსებობს კაცი მარტოხელა, არ ჰყავს არავინ - არც ძმა, არც შვილი; მაინც არ უჩანს ბოლო მის ჯაფას და ვერა ძლება თვალი მისი დოვლათის ხილვით. „ვისთვისღა ვშრომობ და რად ვაკლებ ჩემს სულს სიამეს?“ ამაოება არის ესეც და ფუჭი საქმე.
9. მარტოდ ყოფნას სჯობს ორნი იყვნენ, რადგან კეთილად მიეზღვებათ შრომა-გარჯისთვის.
10. რამეთუ, თუკი წაიქცევია, - ერთი მეორეს წამოაყენებს. მარტოხელას კი, - თუ დაეცა - ვინღა უშველის?

11. თუ ორნი დაწვნიენ, - გათბებიან; ვითლა გათბება ეულად მყოფი?
12. თუ ერთს სძლევს ვინმე, ორი ერთს ხომ გაუმკლავდება; ისე იოლად არ განყდება სამმაგი ძაფი.
13. ღატაკი, მაგრამ ბრძენი მოყმე სჯობს მოხუცებულ და ბრიყვ ხელმწიფეს - შეგონებას რომ არად დაგიდევს,
14. მეფობისთვის რომ იშვა უპოვრად; ხოლო იგი ყრმა საპყრობილესაც თავს დააღწევს გასამეფებლად.
15. ვხედავ: ყოველ მკვიდრს, ვინც კი დადის ამ მზისქვეშეთში, ის მეორე ყმანვილი ახლავს, - ეს მისი სხვაა, რომ დადგება მყისვე მის ნაცვლად.
16. არ უჩანს ბოლო ხალხებს - ყველას, მათ წინ რომ იყვნენ, და არც შემდგომი მოინატრებს მათ. ამოება არის ესეც და ქარის დევნა.
17. დაუკვირდი შენს ნაბიჯებს ღვთის სახლისკენ როცა წახვალ; და მოსმენა ამჯობინე; არ შესწირო მსხვერპლი უგუნურთა მსგავსად; ღვთისმოსავეებს არ სჩვევიათ ბოროტების ქმნა.

თავი მეხუთე

1. ნუ გისწრებს ენა და გული შენი ნუ გიჩქარის სიტყვის წარმოთქმად ღმერთის წინაშე; ღმერთი ცაშია, შენ კი - მიწაზე. ამაღ იკმარე სიტყვანი ცოტა.
2. რამეთუ, როგორც სიზმარი მოსდევს მრავალ საზრუნავს, ისე ბრიყვის ნაუბარია - მრავალ სიტყვისგან.
3. როცა აღთქმას დაუდებ უფალს, ნუ დააყოვნებ მის აღსრულებას, რადგან არ სწყალობს იგი უგუნურთ. აღსრულე რასაც აღუთქვამ.
4. სჯობს არ აღუთქვა, ვიდრე აღთქმული არ აღუსრულო.
5. ნუ ათქმევინებ შენს ბაგეებს ისეთ სიტყვას, რომ ცოდვაში ჩაიგდო თავი; ნურც თავს იმართლებ ანგელოზის წინ - როგორ შევცდიო! რატომ განრისხდეს ღმერთი შენს ხმაზე და იავარპყოს შენი ხელთქმნილი?
6. ვინაიდან ბევრ ოცნებაში ამოებაც ბევრია და სიტყვამრავლობაც; მოშიშება გქონდეს ღმერთისა.
7. თუ ნახავ ქვეყნად ღატაკთა ჩაგვრას, გამრუდებულ სამართალს და მართლმსაჯულებას, ნუ გაიკვირვებ, რამეთუ მაღალს უთვალთვალებს მასზე მაღალი, ხოლო მათ ზედა კიდეც არის უფრო მაღალი.
8. უკეთესია ის ქვეყანა, სადაც მეფე ყანისთვის იღვწის.

9. ფულის მოტრფიალე ფულით ვერ გაძლება, საწყაულს ვერ ალივსებს სიმდიდრის მოყვარული. არის ესეც ამაოება.
10. დოვლათის მომრავლებას მჭამელიც უმრავლდება; რა დარჩენია პატრონსა მისსას? - თავისი თვალთ მხოლოდ ყურება.
11. ტკბილია ძილი მშრომელი კაცის, - გინდ ცოტა ჭამოს, გინდა ბევრი; სიმაძღრე კი ძილს უფრთხობს მდიდარს.
12. არის, მიხილავს მძიმე სენი ამ მზისქვეშეთში - რომ ავნებს პატრონს დამარხული სიმდიდრე მისი.
13. დაიკარგება ეს სიმდიდრე უბედური შემთხვევის გამო; ვაჟი ეყოლა, მაგრამ ხელში არა შერჩა რა.
14. როგორც შიშველი გამოვიდა დედის მუცლიდან, ისევე წავა, - არრას ნაიღებს თავის ხელით თავის შრომისგან.
15. ესეც მტანჯველი ბოროტებაა, - როგორც მოვიდა, ისე რომ წავა, რა სიკეთეა ფუჭი გარჯისგან?
16. დარდით, ტკივილით გულგასენილი მთელ თავის დღეებს ბნელში ამოჭამს.
17. აი, რაში ვჭვრეტ მე სიკეთეს, შესაფერ საქმეს: მთელი თავისი გარჯის სანაცვლოდ, ჭამოს კაცმა, სვას და იხაროს თავის სიცოცხლის დათვლილ დღეებში, ღმერთმა რომ მისცა ამ ცისქვეშეთში, რადგან ესაა მისი ნილხვედრი.
18. რადგან კაცისთვის ღვთის წყალობაა - ის სიმდიდრე, ქონება და ძალა-უფლება, ღმერთმა რომ მისცა, და იმისი შნოც, რომ მოიხმაროს, მიიღოს წილი თავის ნაღვანით და გაიხაროს.
19. რადგან არც ისე მრავალი აქვს ცხოვრების დღენი, - ახსოვდეს ეს და მიაგებს ღმერთი მის გულს სიხარულს.

თავი მეექვსე

1. არის სიავე, რომელიც ვნახე ამ მზისქვეშეთში; ძალზე დიდია იგი კაცთათვის.
2. მისცემს კაცს ღმერთი დიდ სიმდიდრეს, ქონებას, პატივს; ყველაფერი აქვს, სული მისი რასაც ინატრებს, მაგრამ ღმერთი არ აძლევს ძალას ეს სიკეთე რომ მოიხმაროს და უცხო ვინმე შთანთქავს ყველაფერს. ამაოება არის ეს და ბოროტი სენი.

3. ასი შვილიც რომ შვას კაცმა და იცოცხლოს მრავალი წელი, თუ არ გამძღარა მისი სული სიამით და საფლავიც არ ღირსებია, - ვიტყვი - უჯობდა დედის მუცელს მონყვეტილიყო, -
4. ფუჭად რომ მოვა და ბნელში ნავა, და წყვდიადში რომ დაინთქმევა სახელი მისი;
5. მზეც რომ არ უნახავს და არც გაუგია, - ასეთს უფრო აქვს შვება, ვიდრე მას;
6. თუნდაც იცოცხლოს ორჯერ ათას წელს და ვერაფერი სიკეთე ნახოს, - რა ბედენაა?, - მაინც ყველა ერთ ადგილს მივა.
7. ადამიანის ყოველი შრომა პირისთვისაა, მაგრამ სული არ აღივსება.
8. მაშ, რაღა აქვს ბრძენს უფრო მეტი, ვიდრე უგუნურს?, ანდა, - რა ღარიბს, რომელმაც იცის ამა ცხოვრების „ანი“ და „ბანი“?
9. სჯობს თვალთ ნახო, ვიდრე გონს აჰყვე. ამაოება არის ესეც და ქარის დევნა.
10. რაიც კი იყო, ყოველივეს ძველთაგანვე სახელი ჰქვია; და ცნობილია, - არ ძალუძს დავა ადამიანს მასზე ძლიერთან.
11. ბევრი რამაა, რაც ამრავლებს ამაოებას; მათგან კაცისთვის რა ხეირია?
12. რადგან ვინ უწყის, - რა არის კარგი კაცისათვის მის ამოო წუთისოფელში, აჩრდილივით რომ გაატარებს; ან ვინ ეტყვის კაცს, რა იქნება მის შემდეგ მზის ქვეშ?

თავი მეშვიდე

1. კარგი სახელი სჯობია კარგ ზეთს, და სიკვდილის დღე - დაბადების დღეს.
2. ტირილში წასვლა სჯობს ლხინში წასვლას, რადგან ესაა ბოლო კაცისა; დაე, ცოცხალმა ყურად იღოს ეს.
3. ჯავრი სჯობს სიცილს, რამეთუ სახის მოწყენისას კეთილ არს გული.
4. ბრძენთა გული გლოვის სახლშია, სულელთა გული - მხიარულების.
5. გიჯობს ბრძენისგან კიცხვას ისმენდე, ვიდრე ბრიყვთაგან სიმღერას ქების.
6. რამეთუ - ქვაბქვეშ აღმოდებულ ფიჩხის ტკაცუნს ჰგავს სიცილი ბრიყვის; და არის ესეც ამაოება.
7. ჩაგვრა ბრძენსაც აუგუნურებს, ხოლო ქრთამი რყვნის გულს კაცისას.
8. საქმის ბოლო სჯობს მის დასაწყისს, ხოლო მომთმენი სჯობს ამპარტავანს.
9. გულისწყრომად ნუ აჩქარდები, რადგან სიბრაზე უგუნურთა უბეში ბუდობს.

10. ნუ იტყვი: - წარსულის დღენი როგორ სჯობდაო ახლანდელს? - რადგანაც სიბრძნით არ იკითხე ეს.
11. კარგია სიბრძნე, მემკვიდრეობაც, - დიდად სარგოა მზის მჭვრეტელ-თათვის.
12. რამეთუ სიბრძნის საბურველი ვერცხლის ჩრდილსა ჰგავს; მაგრამ ცოდნა უპირატესობს, და აცოცხლებს სიბრძნე მის მფლობელს.
13. შეხედე ღმერთის ნამოქმედარს: ძალუძს კი ვინმეს გამართვა მისგან გამრუდებულის?
14. ბედნიერ დღეს ისვეკეთილე, ძნელებდობის დღეს გაჩხრიკე, რომ ესეც და ისიც ღმერთმა შექმნა ერთი-მეორის საპირისპიროდ, - როგორც თქმულია, - რათა მის იქით ადამიანი ვერაფერს ჩანვდეს.
15. ეს ყველაფერი ჩემს ამაო დღეებში ვნახე: ალალ-მართალი იღუპება თავის სიმართლით, უკეთური კი ხანგძლივობს თავისივე არამზადობით.
16. ნუ იქნები მეტისმეტად მართალი და არც დიდი მონდომებით იბრძენო, - რატომ უნდა იყო შეძრწუნებული?
17. ნამეტანს ნუ იავკაცებ და ნურც ბრიყვი იქნები, - რატომ უნდა მოისწრაფო სიცოცხლე?
18. კარგია თუ ერთს ჩაეჭიდები და არც მეორს უშვებ ხელს; ღვთისმოსიში გადალახავს ყველაფერს.
19. ქალაქის ათ გამგებელზე აღმატებულ ძალით მოსავს სიბრძნე ბრძენს.
20. არ იპოვება დუნიაზე მართალი კაცი, ვინაც იქმოდეს კეთილ საქმეს და არ სცოდავდეს.
21. ყურს ნუ მიუგდებ ყველა სიტყვას, რასაც ამბობენ, რომ არ გესმოდეს, მონა შენი როგორ გაძაგებს.
22. რამეთუ იცის გულმა შენმა, რომ შენც ბევრჯერ აგინებდი სხვებს.
23. სიბრძნით გამოვცადე ყველაფერი ეს, ვიფიქრე „ბრძენი ვიქნები“, მაგრამ შორსაა, შორს ჩემგან სიბრძნე.
24. შორსაა ის, რაც იყო და ღრმა არის, ღრმა, - ვინ მიაგნებს მას?
25. გულს ვიდევ, რათა შემეცნო, მეძებნა, გამომეკვლია სიბრძნე და გონი-ერება; გამეგო რომ: უკეთურება - უმეცრებაა, ხოლო სიბრიყვე - უგუნურება.
26. მივხვდი: სიკვდილზე მწარეა ქალი, - მახეა იგი, და გული მისი - ბადე, ხელები მისი - ხუნდები; ღვთის სათნო გადაურჩება, დატყვევდება ცოდვილი.
27. აი, რას მივხვდი, - თქვა კოპელეთმა, - თანმიყოლებით უნდა მისდიო, დასკვნა რომ გამოიტანო.

28. კიდეც რას ეძიებდა სული ჩემი და ვერ ვიპოვე? ათასიდან მამაკაცი ერთი ვიპოვე, და ამ ყველათგან ქალი ვერ ვპოვე.

29. მხოლოდ ეს ვპოვე: არსთგამრიგემ წრფელი შექმნა ადამიანი, ისინი კი ზედმეტ თავსატეხს მრავლად იჩენენ.

თავი მერვე

1. ვინ შეედრება ბრძენს და ვინ შეიცნობს საგნის ბუნებას? ადამიანის სიბრძნე შუეს ჰყენს მის სახეს და არბილებს სახის სიტლანქეს.

2. გირჩევ: დაიცავ მეფის ბრძანება, როგორც ღვთისადმი მიცემული აღთქმა-შეფიცვა.

3. ნუ ჩქარობ გაცლას მისი პირისგან და ცუდ საქმეში ნუ გაერევი, რამეთუ რასაც მოინდომებს, ის აღსრულდება.

4. ძალმოსილია სიტყვა მეფისა, - რას აკეთებო? - ვერვინ შეჰკადრებს.

5. არ შეემთხვევა ავი საქმე აღთქმის შემნახველს; გრძნობს ბრძენის გული ჟამსაც და წესსაც.

6. ვინაიდან ყოველ საგანს აქვს დრო და კანონი; და ეძალება კაცს ბოროტება.

7. რადგან არ იცის მან, რა იქნება; ან ვინ ეტყვის მას, რაც კი მოხდება?

8. ვერვინ მბრძანებლობს ქარზე; ვინ შეაჩერებს ქარს?, ვერვინ განაგებს დღეს სიკვდილისას, არ არის ომში მოციქულობა, ვერ იხსნის ავკაცს თავისივე უკეთურება.

9. ესე ყოველი ვიხილე და გულთან მიმქონდა ყველა ის საქმე, რაც მზის ქვეშ ხდება; ის დროცა ვნახე, - ადამიანი ადამიანზე მის საზიანოდ როს მბრძანებლობდა.

10. კიდევაც ვნახე დამარხული უკეთურები, ნმინდა ადგილას რომ მოდიოდნენ და მიდიოდნენ, - დავიწყებულნი იმ ქალაქში, სადაც ამგვარად იქცეოდნენ. არის ესეც ამაოება.

11. რაკი სწრაფადვე არ ისვენა ბოროტი საქმე, ავი ზრახვებით აქვთ გული სავსე ადამიანებს.

12. ასჯერ ჩაიდენს ბოროტ საქმეს ცოდვილი და, - მიეტევენ; და ისიც ვიცი - მიეგებათ მადლი ღვთისმოსავთ, მის წინაშე რომ დადიან მოკრძალებულად.

13. ვერ გაიხარებს უკეთური, ვერ გასტანს დიდხანს, და გადაივლის, ვითარცა ჩრდილი, რამეთუ ღმერთის არ ემინია.

14. არის კიდევ ამოცანა, ქვეყნად რომ ხდება: როცა ღვთისმოსავთ უკეთურთა დღე დაადგებათ და უკეთურებს - ღვთისმოსავთა დღე. ვთქვი: არის ესეც ამოცანა.

15. და ხოტბას ვასხამ მხიარულებას, რადგან არ არის სხვა სიკეთე კაცისათვის ამ მზისქვეშეთში, - რომ ჭამოს, სვას და იმხიარულოს; და, დე, გაჰყვეს ეს მას შრომისათვის თავის სიცოცხლის იმ დღეებში, მზისქვეშეთში რომ მისცა ღმერთმა.

16. როცა გულს ვიდევ, შემეცნო სიბრძნე და მომეხილა ყველა ის საქმე, რაც ქვეყნად ხდება, ჩემს თვალებს ძილი არ უნახავთ არც დღე, არც ღამე.

17. და დავინახე ღვთის ყოველი ნამოქმედარი: რომ არ ძალუძს ადამიანს ჩანვდეს საქმეებს, რაც მზის ქვეშ ხდება; რაც უნდა დაშვრეს და იძიოს, - ვერას მიხვდება; და თუნდ თქვას ბრძენმა - აჰა, ვიცო! - მაინც ვერ შესძლებს ყოვლის მიხვედრას.

თავი მეცხრე

1. ყველაფერ ამას გული დავუდე, ესე ყოველი რომ გამერკვია: მართალნი, ბრძენნი, საქმენი მათი ღმერთის ხელთაა. გინდ სიყვარული, გინდ სიძულვილი - რაც კი მოელის - არ უწყის კაცმა.

2. ყველაფერი ყველასათვის ერთნაირია; ერთი ხვედრი აქვს მართალს და ავკაცს, კეთილს და სპეტაკს, და უნმინდურსაც; მსხვერპლის შემწირველს და არშემწირველს; როგორც უცოდველს, ისევე ცოდვილს; მოფიცარსა და მოშიშს ფიცისას.

3. ბოროტებაა იმ ყველაფერში, რაც მზის ქვეშ ხდება, - რომ ყველასათვის ხვედრი ერთია; და ამის გამო, ადამიანის შვილთა გულებიც აღსავსეა ავი ზრახვებით და უმეცრებით, ვიდრე ცოცხლობენ, ხოლო შემდომ კი - გადავლენ მკვდრებად.

4. რამეთუ ცოცხლად შერაცხილში იმედი მძლავრობს; ცოცხალი ძალლი მკვდარი ღომის უმჯობესია.

5. რადგან იციან ცოცხლებმა, რომ სიკვდილი ელით, ხოლო მკვდრებმა არრა იციან; ან საზღაურიც არ მიეზღვებათ, - ხსოვნა მათი დავინწყებულ არს.

6. და წარხდა მათი სიძულვილიც, შურიც და ტრფობაც. აღარ აქვთ წილი უკუნისამდე აღარაფერში, რაც მზის ქვეშ ხდება.

7. წადი, ქამე პური შენი სიმზიარულით, სვი შენი ღვინო კეთილი გულით, რადგან ღმერთისთვის სასურველია საქმენი შენი.
8. ყოველ ჟამს იყოს სამოსელი შენი სპეტაკი, და არ მოაკლდეს თავსა შენსას სურნელი ზეთი.
9. დატკბი ცხოვრებით ქალთან ერთად, რომელიც გიყვარს, შენი ამოა ნუთისოფელის ყველა დღეებში, რაიც მოგეცა ამ მზისქვეშეთში, რადგან ესაა შენი ნილხვედრი ცხოვრებაში და იმ შრომაში, რაც მზისქვეშეთში გაგინევია.
10. რისი კეთების ძალაც შესწევს შენს ხელს, - აკეთე; რადგან არც საქმე, არც ჩანაფიქრი, ცოდნა თუ სიბრძნე არ არსებობს იქ, იმ ქვესკნელში, სადაც მიდიხარ.
11. კიდევ ის ვნახე მზისქვეშეთში, რომ - მკვირცხლთა ნებაზე არაა რბოლა, არცა ძლიერთა ნებაზე - ომი, არცა ბრძენთა ნებაზე - პური, არც გონიერთა ნებაზე - ხვავი, და არც მცოდნეთა ნებაზე - მადლი. დრო და შემთხვევა განაგებს ყოველს.
12. ისიც არ იცის ადამიანმა, როდის მოაწევს მისი დრო-ჟამი; როგორც თევზები, ავ ბადეში გახვეულები, ან კაკანათში გაბმული ჩიტი, ისე ებმება ძე კაცისა მოულოდნელად თავსდატეხილ ავბედითი დროის მახეში.
13. კიდევ ასეთი სიბრძნე ვიხილე მზისქვეშეთში და საგულისხმოდ შევრაცხე ჩემთვის:
14. იყო ქალაქი მცირე, და ხალხიც ცოტა მასში. მოადგა დიდი მეფე, გარს შემოერტყა ლაშქრით, შემოაშენა დიდი სიმაგრეები მძლავრი.
15. გამოჩნდა ხალხში ვინმე ღარიბი, მაგრამ ბრძენი, და მან თავისი სიბრძნით იხსნა ქალაქი იგი; თუმც ალარავის გახსენებია ის უპოვარი კაცი.
16. და გავიფიქრე: - ზოგჯერ სიმაძაცეს სჯობს სიბრძნე; მაგრამ აბუჩად იგდებენ სანყალი კაცის სიბრძნეს, არ უსმენენ მის სიტყვებს.
17. ბრძენთა სიტყვები, წყნარად ნათქვამი, უფრო ისმის, ვიდრე სულელთა მთავრის ყვირილი.
18. სიბრძნე სჯობია საომარ აბჯარს; მაგრამ დაღუპავს ბევრ სიკეთეს ერთი ცოდვილი.

1. მკვდარი ბუზები აყროლებენ და აფუჭებენ სურნელოვან ზეთს; მცირე სიბრიყვე გადანონის პატივს და სიბრძნეს.
2. გული ბრძენისა მარჯვნივ იხრება, სულელის გული - მარცხნივ.
3. რა გზითაც უნდა წავიდეს ბრიყვი, - ჭკუა აკლია - თითქოსდა ყველას ეუბნება, რომ სულელია.
4. თუ თავს დაგატყდა უფროსის რისხვა, ადგილს შენსას ნუ მიატოვებ, - თვინიერება ფარავს დიდ ცოდვებს.
5. არის სიავე, მზის ქვეშ რომ ვნახე, როცა შეცდომა მომდინარებს მმართველისაგან.
6. უმეცრება განდიდდა მეტად, მდიდრები კი სიმდაბლით სხედან.
7. ვნახე მონები ცხენებზე მსხდარნი, ხოლო თავადნი მონებივით ფეხით მავალნი დედამიწაზე.
8. ორმოში თავად ჩავარდება ორმოს გამთხრელი, ღობის მომრღვევს კი გველი დაშხამავს.
9. ქვების გადამწევს ქვავე მოსწყვეტს წელს, ხეების გამჩეხს ხისგან აქვს საფრთხე.
10. თუ დაბლაგვდა რკინა და არ ალესე, - ზედმეტი ძალა დაგადგება; ჭკუით უნდა წარმართო საქმე.
11. დაგესლავს გველი, თუ არ სისინებს? და განა რამით უპირატესობს გრძელი ენის პატრონი გველზე?
12. ბრძენის პირიდან ნათქვამ სიტყვებს სიამე ახლავს, უგუნურს კი თავისივე ბაგენი შთანთქავს.
13. სიბრიყვეა დასაბამი მისთა სიტყვათა, ხოლო შედეგი მისი პირის - ავი სიშლეგე.
14. ყელყელაობს სულელი და სიტყვებს ამრავლებს. რა იქნება - არ იცის კაცმა; ვინ აუწყებს მას - რა მოხდება მერმე, მის შემდეგ?
15. დამქანცველია ბრიყვისათვის მისივე გარჯა, ისიც არ იცის, ქალაქისკენ როგორ წავიდეს.
16. ვაი, ქვეყანავ, ყრმა რომ გყავს მეფედ, დიდებულნი რომ დილიდანვე იწყებენ ჭამას.
17. ნეტარ, ქვეყანავ, თუ მეფე შენი არავის ჰმონებს, წარჩინებულნი დროით რომ ჭამენ, - არა სალხინოდ, - მოკრებად ძალთა.

18. სიზარმაცისგან სახლის ქერი ჩამოწვება და გულხელდაკრეფით წყალი იდინებს.

19. სამხიარულოდ მართავენ ნადიმს, ღვინო ცხოვრებას ახალისებს, ხოლო ვერცხლი კი ყველაფერისთვის პასუხს მიაგებს.

20. შენს ფიქრებშიც კი ნუ გაივლებ მეფის ძაგებას, შენს საძინებელ ოთახშიც კი ნუ ლანძღავ მდიდარს; რადგან - ცის ფრინველი წაუღებს ნათქვამს და ფრთოსანი აუწყებს ამბავს.

თავი მეთერთმეტე

1. პური შენი წყალს გაატანე, რადგან მრავალთა დღეთა შემდგომ კვლავ მოიძიებ.

2. უწილადე შვიდს და - რვასაც კი, რადგან არ იცი, რა უბედობა მოხდება ქვეყნად.

3. როცა ღრუბლები აღივსებიან, წვიმას ღვრიან დედამიწაზე; ხე თუ წაიქცა - გინდ სამხრეთით, გინდ ჩრდილოეთით, - რა ადგილზედაც დაეცემა, იქვე დარჩება.

4. ვინც ქარს დარაჯობს, - ვერ დათესავს; ვერ მოიმკის ღრუბლებს შემყურე.

5. როგორც არ იცი გზა ქარისა, ანდა - საიდან ჩნდება ძვლები მუცლის წიაღში, ისე არ უწყი საქმენი ღვთისა, რომელიც ყოველს და ყველაფერს ქმნის.

6. დილით დათესე შენი სათესი და ხელსა შენსას მწუხრის ჟამსაც ნუ მოასვენებ, რადგან არ იცი, რომელი უფრო სასიკეთოა - ეს თუ ის საქმე - იქნებ ორივე ერთნაირად კარგი გამოდგეს.

7. ტკბილ არს სინათლე, საამური ა თვალებისთვის დანახვა მზისა.

8. თუნდაც მრავალ წელს ცოცხლობდეს კაცი და სულ ხარობდეს, - ბნელი დღენიც რომ ბევრი იქნება, - ესეც ახსოვდეს; რაიც კი მოვა, - ყველაფერი - ამაოება.

9. იხარე, ყრმაო, ვიდრე ნორჩი ხარ; გაამოს გულმა დღეებში შენი სიყმაწვილისა; მიჰყევი შენს გულს და თვალთა მზერას; ოღონდ იცოდე - ამ ყველაფერისთვის სამსჯავროზე ღმერთი წარგადგენს.

10. უკუიყარე დარდი გულიდან და უამური რამ სხეულს არიდე; ყოველივე წარმავალია - ბავშვობაც, ყრმობაც და სიყმაწვილაც.

1. გახსოვდეს შენი გამჩენი დღეებში შენი სიჭაბუკისა, ვიდრე მოვიდოდეს ცუდი დღეები და გეწოდეს წლები, რომლებზეც იტყვი - აღარ მინდა მე ისინიო.
2. ვიდრე დაბნელებოდეს მზე და ნათელი, და მთვარე და ვარსკვლავები; ვიდრე ღრუბლები დაბრუნდებოდნენ წვიმის შემდეგ;
3. იმ დღემდე, ვიდრე შეკრთებოდნენ სახლის მცველები, მოიხრებოდნენ კაცნი ძლიერნი, დაფქვას შეწყვეტდნენ მენისქვილენი, როს დასაფქველი ცოტა იქნება, დაუბნელებიათ ნაპრალთა მჭვრეტელთ;
4. დაიხშობოდეს ქუჩის კარები, და ხმაური დოლაბისა მიჩუმდებოდეს, და ჩიტის ხმაზე წამოდგებოდნენ, და მგალობელთა ყოველი მუზა დადუმდებოდეს;
5. სიმაღლისაც შეშინებოდეთ, გზად ხიფათი დაივანებდეს; ვიდრე ნუში გამწარდებოდეს, კუტკალია დამძიმდებოდეს და კაპარი დაირღვეოდეს, - რამეთუ თავის საუკუნო სახლში მიდის ადამიანი და შუკებში ტრიალებენ ქირისუფალნი;
6. მანამადე, სანამ განყდებოდეს ვერცხლის საბელი, გატყდებოდეს ოქროს ფიალა, დაიმსხვრეოდეს დოქი წყაროზე და ონინარის ბორბალი ქაში ჩაეშვებოდეს;
7. მიიქცეოდეს მტვერი მიწად, ვითარცა იყო; დაბრუნდებოდეს ღმერთთან სული, რომელიც მისცა.
8. ამაოება ამაოებათა, - თქვა კოჰელეთმა, - ყოველივე ამაოა.
9. ხომ ბრძენი იყო კოჰელეთ თავად, აძლევდა ცოდნას ხალხსაც, იძიებდა და მსჯელობდა, თხზავდა იგავებს მრავალს.
10. შესაფერ სიტყვებს ეძიებდა კოჰელეთ და ჰპოვებდა კიდევ, და დაიწერა ქემშარიტი სიტყვები წრფელად.
11. ვითარც ნესტარი, - ვერგამახული ისრები და ჩაჭედილი ლურსმნებია ბრძენთა სიტყვები, მათ შემგროვებლებს რომ ებოძათ ერთი მწყემსისგან.
12. და კიდევ, გეტყვი, შვილო ჩემო, და ყურად იღე: განეკრძალე ბევრ წიგნის წერას, რადგან სასრული არ ექნება და სხეულისთვის დამღლელია მრავალი კითხვა.
13. მოვისმინოთ ყველაფრის დასკვნა: დე, გეშინოდეს ღმერთისა და დაიცავი მცნებანი მისი, რადგან ეს არის კაცისათვის თავი და თავი.
14. რამეთუ ყველა საქმეს სამსჯავროზე მოიტანს ღმერთი, - თუგინდ დაფარულს, გინა კარგს და გინა ცუდს.

ეიხა (გოდება იერემიასი)

ელეგია პირველი

1. როგორ ეულად დარჩა ქალაქი, - ოდეს მჩქეფარე ხალხმრავლობით - ქვრივს დაემსგავსა. ერებში ასე სახელგანთქმული და მხარეთა დედოფალი - ხარკს იხდის თავად.
2. ტირილით ათევს იგი ღამეებს, მოთქვამს ჩუმად, გულამომჯდარი. ღანვები მისი ცრემლს დაულარავს. ნუგეშისმცემიც აღარავინ ჰყავს მოყვარეთაგან. ყველამ გაყიდა. მეგობრები გაუხდნენ მტრებად.
3. იეჰუდა გადაიხვეწა. ლატაკი და დამონებული გამოემწყვდა უცხოთა შორის. მოსვენება ვერ უპოვია. წამოუნია ვინრობებში ყველა მდედარი.
4. ციონის გზები დამწუხრებულან არავინ მოდის დღესასწაულზე. დაცარიელდა მისი ქიშკრები. მოძღვარ-ქურუმნი მისი კვნესიან, ქალწულები სევდამ შეიპყრო. გოდებს ციონი.
5. მეთოქეები თავში მოექცნენ, ზარ-ზეიმი გააქვთ მტარვალებს, - რადგან უფალმა დასაჯა იგი ბევრი ცოდვისთვის. მის ბავშვებს მტერი ტყვეობაში მიერეკება.
6. ჩამოაღამდა ციონის ასულს დიდება თვისი. თავადნი მისი - ვით ქურციკნი, საძოვარს რომ ვეღარ მიაგნეს - ღონემიხდილნი ეხეტებიან მდევენელთა თვალწინ.
7. ამ ტანჯვისა და გვემის დღეებში ნეტარი ჟამი ახსენდება იერუშალაიმს, - რაც რომ წარსულში განუცდია, - განძი ურიცხვი. ახლა კი... ხალხი მისი მტრის ხელმა დასცა. არავინ არის მშველელი მისი. მტერი უყურებს და დასცინის მის დამცირებას.
8. დიდად შესცოდა წმინდა ქალაქმა ასე იმიტომ გაუნმინდურდა. აითვალუნა ყველა მისმა მადიდებელმა - რაკი იხილეს მისი სიშიშველე. თავადაც ოხრავს და უკან იხევს.
9. კალთანაბილწულს მთლად აერთვა განსჯის უნარი; პირქვე დაემხო უმწეო და გონარეული. ნუგეშისმცემიც არ სჩანს არავინ. ნახე, უფალო, ტანჯვა ჩემი, - მომძლავრდა მტერი!

10. ყველა საუნჯეს მომხდურთ ხელი ნაეპოტინა. ტაძარს მოვიდნენ უცხო ტომები, რომლებზეც ბრძანე - არ შესულიყვნენ მოძღვართ სამეფოს წმიდა კრებულში.
11. ოხრავს და გმინავს ერი შენი - პურის მძებნელი, საჭმელში ცვლიან ძვირფას ნივთებს - სული მოითქვან. მომხედუ, ღმერთო, დამინახე - როგორ დავმცირდი!
12. აგმორდეთ ყველას, გზად მავალნო, რაც მე გადამხდა. ნახეთ, მიხილეთ: ყოფილა სადმე სატკივარი - ესოდენ დიდი - მე რომ მჭირს ახლა, უფალმა ჩემმა რომ შემყარა განრისხების ჟამს?!
13. ცეცხლი მანვიმა ზესკნელიდან, - ძვლებში გამიჯდა; ფერხთა წინ ბადე გამიშალა, უკუმისროლა, გამასანყლა და უსასრულო დარდად მაქცია.
14. ჩემი ცოდვების უღელი შეჰკრა, - ქედზე დამადგა; დამაოსა, დამაუძღურა. ამათ ხელთ მიმცა უფალმა და თავს ველარ ვიხსნი.
15. დასცა უფალმა ფალავნები ჩემი წიაღის; ურდოს მოუხმო დღესასწაულზე, რომ გაეჟლიტა მოყმენი ჩემი. ასე გათელა, არ დაინდო უფალმა ჩემმა სიქალნულე ასულისა იეჰუდასი.
16. ამას დავტირი. ცრემლად იღვრება ჩემი თვალები. გამშორდა ყველა - გონს მომყვანი და ჩემი სულის მომბრუნებელი. დანალვლიანდნენ ჩემი შვილები. განდიდდა მტერი.
17. შველას მოითხოვს ციონი და არვინ შველის. უფლის ბრძანებით - იაკობი რკალში იხელთეს. ვაიმე, როგორ წაიბილწე, იერუშალაიმ! - მოძალეთაგან დაძალულ ქალს ვით დაემსგავსე!
18. მართალი არის იგი უფალი არ დავუჯერე. ისმინეთ, ხალხნო! ჩემს ტანჯვებს ხედავთ? ჩემი ქალწულნი და მოყმენი ტყვედ გაირეკეს.
19. ვეძახი მოყვასს, - მან კი ზურგი შემომაქცია. მოძღვარნი ჩემნი და უხუცესნი უმონყალოდ იხოცებიან, - როს დაეძებენ ქალაქში ლუკმას მიღეულ სულის მოსაბრუნებლად.
20. ნახე, უფალო, როგორ მიჭირს მუცელი მიდულს, მკერდში გული გადამიქანდა. გეურჩე მეტად. გარეთ მახვილმა მომაოხრა, შინ კი - სიკვდილმა!
21. ესმათ, გაიგეს ასე რომ ვკვნესი, რომ არავინ მყავს ნუგეშისმცემი; შეიტყო მტერმა უბედურება - მე რომ მანიე - და უხარია. როდის ინებებ, რომ ისინიც ჩემს დღეში ვნახო? - როდის ინებებ, როდის იქნება?!
22. მოაწვეს მათი ბოროტება წინაშე შენსა, და უზღავ ისე, ვით მე მიზღე ცოდვებისათვის, რადგან დიდია ჩემი კვნესა - გულშეღონება!

1. ვითარ მოქუფრა თავისი რისხვით უფალმა ჩემმა ასული წმინდა ციონისა. ზეციდან მიწას ჩამოამხო ისრაელის სიმშვენიერე. არ გაახსენდა საკუთარი ფერხთა საყრდენი განრისხების დღეს.
2. მოსპო უფალმა დაუნდობლად იაკობის ყველა სავანე: მიწას უსწორა მრისხანებით დარბაზები ასულისა იეჰუდასი, პირქვე დაამხო სამეფო და მისი მთავრები.
3. განრისხებულმა სრულად მოკვეთა ძლიერება ისრაელისა; მტერს აარიდა თავის მარჯვენა, იაკობს ცეცხლად შემოუნთო - ყოვლის მშთანთქმელად.
4. მშვილდი მოზიდა, ვითარც დუშმანმა, მკლავი აღმართა, როგორც მტარვალმა; დახოცა ყველა - თვალთ ნანატრი; რისხვა ცეცხლივით დაანთხია ციონის კარავს.
5. უფალი ჩემი მტრად გადამექცა. ისრაელი დასცა, შემუსრა. შთანთქა მისი სრა-სასახლენი, ყველა სიმაგრე ჩამოაქცია. იეჰუდას ასულს მოაწია მოთქმა-ვაება.
6. და მოირღვია კარავი თვისი, ვით უნაყოფო ბალი - ნაბილნა. გადაავიწყა ციონს შაბათი, დღესასწაულიც გადაავიწყა; მეფე-ქურუმნი შეიძულა განრისხების ჟამს.
7. დათმო უფალმა თავის სამსხვერპლო, წმიდა ალაგი რისხვით შერისხა. მტრის ხელს გადასცა გალავნები ციხე-დარბაზთა. ისე ღრეობდნენ ღმერთის სახლში, როგორც ზეიმში.
8. ციონის კედელს გადუნყვითა ღმერთმა დამხოზა. ზღვარი გაავლო, არ შენყვითა გაპარტახება. ყოველი ზღუდე და გალავანი ერთად დასცა უბედურებათ.
9. მიწად დანარცხდნენ მისი ჭიშკრები; ურდულ-კლიტენი მოსპო, დაღენა. მეფე-ქურუმნი ჩავარდნით ხელში წარმართებს... აღარსად არის კანონი და აღარც ღმერთის ხმა ეზმანებათ წინასწარმეტყველთ.
10. უხუცესები ცხელ მიწაზე მდუმარედ სხედან, თავზე ნაცარი დაუყრიათ, ძაძით მოსილან. ჩაუქინდრიათ თავი ქალწულებს იერუსალიმის - უტყვად, მორჩილად.
11. ცრემლმა დამშრიტა თვალისჩინი, გულ-ღვიძლი მეწვის, ნაღველი ჩემი ეღვრება მიწას, - როცა შევყურებ ჩემი ერის უბედურებას: ქუჩებში ყრიან ბავშვები და ძუძუთა ჩვილნი, იკრუნჩხებიან საცოდავად შიმშილისაგან.

12. დედებს უხმობენ: „გვშია! გვწყურია! სად არის პური, სად არის ღვინო?“ ძირს ეცემიან, ვით დაკოდილნი, და სულს ლაფავენ თავიანთი მშობლების მკერდზე.
13. აბა, რა გითხრა, იერუშალაიმ! რას შეგადარო, ან მიგამსგავსო; ვით განუგემო? ო, შენ, ქალწულო ციონისაო! რა უსაზღვროა ტკივილი შენი, აღუვსებელი, ვითარცა ზღვანი. ვინ გიშველოს და ვინ მოგიფონოს?
14. გიქადაგებდნენ ნათელმხილველნი ბოროტ სიცრუეს. თვალს არ გიხელდნენ შენს ცოდვებზე - მნარე დღეებს რომ გადარჩენოდი. ოდენ სიყალბე და ცდუნება იზმანეს მათმა, - გზას აგაცდინეს.
15. ბუტბუტითა და თავების ქნევით გზად მავალნი გაკვირვებით ხელებსა შლიან: „ნუთუ ესაა ის ქალაქი, რაზეც ამბობდნენ მშვენიერების სრულყოფააო და სიხარული დედამინისა?“
16. ხახა დააღეს მტრებმა შენზე, ყბად ამოგიღეს. ყიჟინას სცემენ, გულდრძოდ კბილებს აღრჭიალებენ: - გადავყლაპეთო! ამ დღეს ველოდით, მოვესწარიო, ვხედავთო ამას!
17. და ჰქმნა უფალმა, რაც გადანყვიტა, - სიტყვა თავისი აახდინა - ნათქვამი ძველად: დაგაქცია და გაგაცამტვერა, არ შეგიბრალა; ახარა მტერი, შენს დუშმანებს რქა აღუმაღლა.
18. შეჰღალადებდა არსთგამრიგეს მათი გულები: „ჰოი, კედელო ციონისაო, ნიაღვარივით ღვარე ცრემლები დღისით და ღამით; არ შეჩერდე, არ შეისვენო, არ შეიშრო თვალთა გუგები!“
19. ადექ! იტირე გულამოკვნესით, - ღამის გუშაგთა მონაცვლების ჟამს; ღვარე წყალივით გული შენი უფლის წინაშე და სავედრებლად აღაპყარ ხელნი ყრმათა შენთა სიცოცხლისათვის, ფოლორცებში რომ სულს ლაფავენ შიმშილისაგან.
20. ნახე, უფალო, კარგად ნახე, ვის ავნე ასე: ქალი რომ ჭამდეს თავის ნაშობს, ძუძუნაწოვარს; ღმერთის ტაძარში რომ ხოცავდნენ მოძღვარსა და წინასწარმეტყველს.
21. მიწაზე ყრიან ყმანვილები და მოხუცები. ჩემი ქალწულნი და მოყმენი მახვილმა დასცა. შენი რისხვის დღეს შენ დახოცე - ყელი გამოსჭერ; ყველა განირე, არ დაინდე, არ შეიბრალო.
22. შენ მოიწვიე ყოველი მხრიდან მტერი ჩემი, როგორც ზეიმზე! თავი ვერავინ დააღწია, ვერვინ გადარჩა - ვინც კი გავზარდე, ვანებივრე და ვიამაგე.

1. მე ვარ ის კაცი, ვინც იხილა ტანჯვა-ვაება უფლის კვერთხის ქვეშ.
2. წარმიძღვა იგი და წყვდიადის გზებით მატარა. სულ ბნელისაკენ მიმაქცევდა, არა ნათლისკენ.
3. ასე მოვიწვი და მოვიდაგვი; ჩემზე მოაქცევს დღეცისმარე იგი თავის ხელს.
4. დამილპა ხორცი, გამეხრნა ტყავი, ძვლები დამეფშვნა;
5. სიმწრის გოდოლი ამიშენა, შიგ ჩამამწყვდია;
6. როგორც დიდი ხნის მიცვალებული - უკუნეთში - სადღაც - ჩამძირა;
7. ზღუდე მომავლო, ბორკილებით ჩამომამძიმა.
8. ზეცა დახურა, რომ არ ესმინა ჩემი ლოცვა, ჩემი ვედრება;
9. გზა ჩამიხერგა მძიმე ლოდებით, ბილიკები გადამიხლართა;
10. თვალსმოფარებულ დათვად მექცა, მძვინვარე ლომად;
11. თავბრუ დამასხა, დამგლიჯა და დამაძაბუნა.
12. ისრის სამიზნედ დამაყენა... და გამაქვავა. მშვილდი მოზიდა, -
13. შიგ თირკმელებში გამიყარა ისრები მწველი;
14. სასაცილო გამხადა ქვეყნის, და ასაგდები დღისით და ღამით.
15. სიმწრით გამაძლო, მასვა აბზინდა;
16. ხვინჭით კბილები ჩამილენა, მტვერში გამთელა.
17. და განაშორა სიმშვიდე ჩემს სულს, დამავიწყა სიკეთე და კეთილდღეობა.
18. ვთქვი: ნამერთვა ღონე, სასოება, ღმერთის იმედი.
19. მხოლოდ შხამია და ნალველი გახსენება მწარე დღეების.
20. და მიდგას თვალწინ ტანჯვა ჩემი - სულით შეძრულს, სასონარკვეთილს.
21. ვეპასუხები ჩემს გულისთქმას - მაინც იმედით.
22. ღმერთის წყალობის გამო არის, რომ არ ამოვწყდით. არ დაიღვევა უფლის მადლი, -
23. დიდია რწმენა. და განახლდება ყოველ დღით მისი შეწევნა.
24. ამაღ მომძახის სული ჩემი იმედიანად: „დიდია ღმერთი! უფალია ჩემი წილხვედრი!“
25. კეთილ არს ღმერთი მის მოსავისთვის ვინც მიენდობა და მისკენ ილტვის.
26. ნეტარ არს იგი, მოთმინებით რომ ელოდება შველას უფლისას.

27. ნეტარ არს იგი, სიჭაბუკეში რომ ეღირსა ზიდვას უღლისას.
28. განმარტოებით ზის მოთმინებით, - რაკი უფალმა დაადო ტვირთი.
29. მტვერში ჩაუფლავს ბაგენი თვისი: „ეგება კიდეუ არის იმედი?“
30. ლოყას მიუშვერს თავის მაცემარს: გაძღეს, აივსოს ლანძღვა-გინებით.
31. რამეთუ ღმერთი არ განირავს უკუნიით უკუნისამდე.
32. ვისაც დაჩაგრავს, ითნევს კიდეც დიდი წყალობით.
33. რამეთუ გულით როდი სტანჯავს; არ დათრგუნავს კაცსა უფალი.
34. როცა ამქვეყნად ფეხქვეშ თელავენ ყველა პატიმარს;
35. როცა ართმევენ კაცს უფლებას უფლის წინაშე,
36. რომ უსამართლოდ განსაჯონ იგი, - განა უფალი ამას არ ხედავს?
37. ვინ თქვა და მოხდა - თუ ეს უფალმა არ ინება - რაიმე თუნდაც?
38. უზენაესის ბაგეთაგან არ გამოდის ავიც და კარგიც?
39. რისთვის უჩივის კაცი ცხოვრებას? გაიხსენოს თავის ცოდვები!
40. გამოვიძიოთ გზანი ჩვენი, გავჩხრიკოთ და ღმერთს დავუბრუნდეთ!
41. გული დავიდოთ ხელისგულზე, - აღვამაღლოთ ცაში უფლისკენ!
42. ჩვენ შეგცოდეთ და განგიდექით. შენც არ დაგვინდე.
43. რისხვამ მოგიცვა: გვდევენ, გვხოცე, - არ შეგვიწყალე.
44. ღრუბელი იმად მოიბურე, რომ აირიდო ჩვენი ლოცვები.
45. გადაგვაქციე ნაგვად და ქუჩყად - ხალხთა საზიზღად.
46. დაუფჩენიათ დუშმანებს ხახა - ჩვენს შთასანთქმელად.
47. შიში და ორმო, ნგრევა-მოსპობა გვხვდა წილად მხოლოდ.
48. წყლის წიაღვრები მდის თვალთაგან ჩემი მრევლის დაცემის გამო.
49. ჩემი თვალები მდინარეთა სათავე გახდა. არ დაადგება საშველი შვებას,
50. სანამ უფალი არ მომხედავს, არ იხილავს ყველაფერს ციდან.
51. დარდით სულს მივსებს თვალები ჩემი - ჩემი ქალაქის ასულთა ცქერით.
52. მომინადირეს ჩემმა მტრებმა, როგორც ჩიტი რამ, მოინადიროს მონადირემ ტყუილებრალოდ.
53. ცოცხლად ჩამაგდეს ორმოში და ქვებით მქოლავდნენ.
54. წყალმა დამფარა სულ მთლიანად. ვთქვი: „დავიღუპე!“.
55. შენი სახელი ვახსენე, ღმერთო, ორმოს სიღრმიდან.
56. გესმა ხმა ჩემი? ნუ წაუყრუებ, მომევილინე მხსნელად, მაშველად!
57. ახლოს ხარ იმ დღეს, როცა გიხმობ, ამბობ: „ნუ შიშობ!“
58. გამოესარჩლე, უფალო, ჩემს სულს, სიცოცხლე მიხსენ!

59. ნახე, უფალო, ჩაგვრა ჩემი, შენ განმიკითხე!
60. და დაინახავ მათ შურსა და მათ ბოროტ ზრახვებს.
61. მოგისმენია ლანძღვა მათი - ვით მამცირებენ,
62. ყოველდღიური გამოლაშქრება ჩემს წინააღმდეგ?
63. სხედან თუ დგანან - მაინც მათი საშაირო ვარ.
64. უზღე, უფალო, სამაგიერო, რაც მათ ხელთა ქმნეს;
65. მნუხრი გულისა მოუვლინე და წყევლა შენი;
66. რისხვით მისდევ, მოაშორე უფლის ცისქვეშეთს!

ელეგია მეოთხე

1. როგორ ჩამქრქალა ოქრო. როგორ უცვლია ფერი სიკეთეს. მიმოფანტულა ტაძრის ქვები ბნელ ფოლორცებში.
2. ძვირფასი ძენი ციონისა - ბაჯაღლოს სწორნი - ვით დაემსგავსნენ თიხის ქურჭლეულს - ამოზელილს მექოთნის ხელით.
3. ტურებიც კი აწვდიან ძუძუს და აწოვებენ თავიანთ ლეკვებს. ჩემი ერის ასული კი გულქვა გამხდარა, დამსგავსებია სირაქლემას - უდაბნოს ცხოველს.
4. სასაა აეკრა წყურვილისგან ენა მწოველის. ბავშვებს შიათ და პურს მოითხოვენ. არავინაა მიმწოდებელი.
5. ნუგბარ-ტკბილეულს ვინც ატანდა გემრიელ საჭმელს, ახლა ქუჩებში სულს ღაფავენ შიმშილისაგან. გამოზრდილები ფარჩებში და ძონეულებში - ნაკელში ყრიან.
6. ჩემი ერის ასულის ტანჯვა აღემატება სასჯელს სოდომის - წამში რომ დანთქა იგი უფსკრულმა, თუმც კაცის ხელი არ შეხებია.
7. ნაზირ-ვებირნი თოვლზე სპეტაკნი, მარგალიტივით - უთეთრეს რძისა, სახელაღნი და ტანმარჯანები, -
8. ჩამოღამდნენ უკუნეთივით; ნახშირივით შავი აქვთ სახე, - ფოლორცებში ველარა სცნობენ; კანი ძვალს აკრავს, - ჰგვანან გამხმარ ხეს.
9. ხმლით სიკვდილი სჯობს შიმშილით სიკვდილს, - როცა მშვიერი თავის სიცოცხლეს მინდვრის ბალახის ჩხვლეტით ამთავრებს;
10. როცა დაღუპვის ჟამის მიწურულს სათნო ხელები მშობელი დედის თავის საკუთარ შვილებს ხარშავენ...
11. და გადმოსცალა რისხვა უფალმა, გადმოაფრქვია წყრომა-სიბრაზე; ციონში ცეცხლი ააგიზგიზა - შეაჭმევინა საძირკვლები ძირფესვიანად.

12. არა სჯეროდათ მიწიერ მეფეთ, არა სჯეროდა ქვეყნად არავის, რომ შევიდოდა ურდო მომხდური კარიბჭეებში იერუსალიმის.
13. ნათელმხილველთა და ქურუმთა ცოდვების გამო, მის წიაღში რომ დაანთხიეს წმინდანთა სისხლი.
14. ეხეტებიან ფოლორცებში, ვითარცა ბრმები, - სისხლში გასვრილნი; და ველარავინ ეკარება იმათ სამოსელს.
15. - ჩამოეცალეთ! განერიდეთ! - გაჰყვირის ხალხი - უწმინდურია! დაძრწიან და დანანალებენ; ამოწყდებიან; ეგენი აქ ვერ იცხოვრებენ!
16. მრისხანე ღმერთმა დაფანტა ყველა, აარიდა მათ მზერა თვისი, - რამეთუ მოძღვართ პატივს არ სცემდნენ და მოხუცებულთ არა სწყალობდნენ.
17. მთლად დაიწრითა ჩვენი თვალები შველის ამაო და ფუჭ ლოდინში. მოვტყუვდით მწარედ. ეგების განა - ასეთი ხალხის გქონდეს იმედი?!
18. ფეხის გადადგმის გვეშინოდა ჩვენსავ ქუჩებში. მახე დაგვიგეს. აღსასრული მოგვიახლოვდა. ვაი, რა მწარედ იწურება სიცოცხლის დღენი!
19. ცის არწივებზე სწრაფნი იყვნენ ჩვენი მდეურები. გვდევიდნენ მთაში, უდაბნოში გვისაფრდებოდნენ.
20. სულისთქმა ჩვენი - უფლის ცხებული - მათ ორმოშია გამომწყვდეული. ჩვენ კი ვფიქრობდით - მისი ჩრდილის ქვეშ ჩვენც ვიცხოვრებდით სხვა ხალხთა შორის.
21. იხარე და იმხიარულე ყუცის მიწაზე მჯდომო ასულო ედომისაო! შენამდეც მოვა, მოაწევს თასი, შენც დაითვრები და გაშიშვლდები!
22. ჰა, აღესრულა სასჯელი შენი - წმინდა ასულო ციონისაო! მეტს აღარ გდევნის უფალი შენი! ხოლო შენს ცოდვებს, ედომის ქალო, ის გაგიხსენებს, და გაამჟღავნებს შენს დანაშაულს!

ელეგია მეხუთე

1. უფალო ჩვენო, გაიხსენე, რაც დაგვემართა. შემოგვხედე და დაინახე ჩვენი შერცხვენა.
2. ჩვენი სამკვიდრო უცხოებს დარჩათ, გადამთიელებს - ჩვენი სახლები.
3. ობლები გავხდით: მამები არ გვყავს, ქვრივებად დარჩნენ დედები ჩვენი.
4. ჩვენს საკუთარ წყალს ვერცხლის ფასად ვსვამთ, ჩვენსავე ხეებს ვყიდულობთ ფულით.

5. ქეჩოში ცემით გვდევნინან მტრები. ვერ მოვისვენეთ. დავიქანცენით.
6. ეგვიპტესა¹ და აშურს² ვუშვერთ ხელს - სამათხოვროდ ღუკმა პურისა.
7. ჩვენი მამები, რომელთაც სცოდეს, აღარ არიან, და მათ სასჯელს ჩვენ ვზიდავთ ახლა.
8. ბატონობენ ჩვენზე მონები, და არ ჩანს მხსნელი მათი ხელიდან.
9. მახვილის შიშით უდაბნოში ვშოულობთ ღუკმას - სიცოცხლის ფასად.
10. და გვიხურს კანი - თონესავით, ასე მომწყვლელი შიმშილისაგან.
11. ციონში ცოლებს გვინიოკებენ, და ჩვენს ქალწულებს ქალაქებში იეპუდისა.
12. მთავრებს ხელებით ხეზე ჰკიდებენ, მოხუცებს პირი შემოუგინეს.
13. ჭაბუკები დოლაბის ქვებს ეზიდებიან, ჩემი მოყმენი ეცემიან ხის მორების ქვეშ.
14. უხუცესები ჭიშკრების წინ აღარ სხდებიან, აღარც სიმღერა აღარ ისმის ჩემი ბავშვების.
15. დასრულდა ჩვენი გულის ხარება, ლხენა-სიკეთეს დაეუფლა ამაოება.
16. თაჯი³ თავიდან გადმოგვივარდა; ვაი ჩვენს თავს, რომ შევცოდეთ ცოდვით.
17. ამან დამდულრა გულები ჩვენი, თვალით დაგვინელდა.
18. უკაცრიელ ციონის მთაზე მელიები დარბიან ახლა.
19. უფალო, შენ ხარ მარადიული და ტახტი შენი - უკუნიითი უკუნისამდე!
20. რად დაგვივინყე ასე დიდი ხნით, რად მიგვატოვე ასე ხანგძლივად?!
21. შენკენ გვაბრუნე, ღმერთო ჩვენო, და მოვბრუნდებით! შენ განაახლე დღენი ჩვენი უწინდებურად!
22. ნუთუ ამდენად შეგვიძულე, გაგვიჯავრდი ასე ძალიან?

შენკენ გვაბრუნე, ღმერთო ჩვენო, და მოვბრუნდებით!

შენ განაახლე დღენი ჩვენი უწინდებურად!“

---

1 ეგვიპტე

2 ასურეთი

3 გვირგვინი

4 ხუთივე ელემენტის დეკლამაცია იხილეთ ფეისბუქზე:

<https://www.facebook.com/page/601546393323885/search/?q>

მუსიკალური გამფორმებელი აკაკი ხუხაშვილი

**თორის (ხუთნიგნეულის) პირველი წიგნის - „ბერეშითის“
(„დაბადების“) ამავე სახელწოდების პირველი კარის
„ჰაფტარა“**

იეშაიაჰუ (ესაია) – 42:5-21

1. ასე ბრძანა ღმერთმა, უფალმა,
ცათა შემქმნელმა და გადამფენმა,
დამფუძნებელმა მიწისა და მისი წიაღის,
მბოძებელმა სუნთქვის ხალხისთვის,
და სულის - მათთვის, მასზე რაც დადის.
2. მე, უფალმა, გიხმე სიმართლით,
ხელი ჩაგჭიდე, დაგიცავი და ერად აღთქმისა დაგადგინე ხალხთა სი-
ნათლედ.
3. რომ ბრმობილთ თვალნი აეხილოთ,
ცხრაკლიტულიდან ტყვეებმა და დილეგიდან ბნელში მსხდომებმა გამოაღ-
ნიონ.
4. მე ვარ უფალი, და ეს არის სახელი ჩემი.
დიდებას ჩემსას სხვას არ მივცემ, და არც ჩემს ხოტბას - ქანდაკებულებს.
5. აჰა, ამხდარა წინანდელი, და ან ახალს გამოგიცხადებთ;
ვიდრემდე მოვა, მანამ გაუწყებთ.
6. უმღერენ უფალს სიმღერას ახალს, მის სადიდებელს კიდითგან ქვეყნის -
ზღვად მავალნი და სავსება მისი, კუნძულები და მცხოვრებნი მისნი.
7. ხმა აღიმადლოს უდაბნომ თავის ქალაქებით და დაბა-სოფლებით,
სადაც კედარი ცოცხლობს და ხარობს,

იზიგონ კლდის ბინადრებმა და იყიჟინონ თხემიდან მთების.

8. მიაგონ უფალს პატივი და დიდება მისი კუნძულებზე გამოაცხადონ.

9. გამოჩნდება უფალი იგი, ვითარცა გმირი, და შურისგებით აღივსება მემორივით,

ყიჟინას დასცემს, ერთს შეუძახებს, და თავის მტრებზე გაიმარჯვებს ძლევამოსილი.

10. დიდხანს ვდუმდი და ვიყავი უტყვი, თავს ვიკავებდი;

ავკივლდები ვით მშობიარე, ვშთანთქავ - ერთბაშად გავანადგურებ;

11. გავაცამტვერებ მთებსა და ქედებს, გადავახშობ მთელ მათ სიმწვანეს, მდინარეებს ხმელეთად ვაქცევ და ამოვაშრობ ყველა წყალსატევს.

12. და ბრმებს ნავიყვან უცნობი გზებით, მათთვის უცნობ ბილიკებზე გადა-
ვატარებ;

ბნელს ნათლად ვაქცევ მათ წინაშე, ვაკეებად - ოღრო-ჩოღროებს.

აი, ამ საქმეს მოვიმოქმედებ, - არ გავწირავ მათ, არ მივატოვებ.

13. დე, უკუიქცენ - დარცხვენილნი - მოსავნი კერპთა,

„თქვენა ხართ ჩვენი ღმერთებიო“ - ესიტყვებიან როს ქანდაკებებს.

14. ისმინეთ ყრუნი!

შეხედეთ ბრმანო, რომ დაინახოთ!

15. ვინ არს ბრმობილი ჩემს მორჩილივით,

და ყრუ - ჩემს მიერ ნარგზავნილი მოციქულივით?

ვინ არს ბრმობილი უზადოსავით, ბრმობილი - ჩემი - უფლის ყმასავით?

16. ბევრს უყურებდი და ვერ ამჩნევდი, ღია გაქვს ყურნი, მაგრამ არ გესმის!

17. უფალს სურს თავის სიმართლისათვის ადიდოს თორა, ძლიერჰყოს რჯული!

---

* „ჰაფტარა“ სიტყვასიტყვით ნიშნავს „მოვალეობისგან განთავისუფლებას“, „სანა-
ცვლოს“, მაგრამ სალაპარაკო ენაში ამ სიტყვამ „დასრულების“, „დაბოლოების“
მნიშვნელობა შეიძინა.

ერეც ისრაელში, ბერძენ-სირიელთა ბატონობის ჟამს, დამპყრობლები ცდილობ-
დნენ რა ძალით მოეშალათ და გაეუქმებინათ „როშ ხოდემის“ (ახალი თვის; ახალმ-
თვარობის) აღნიშვნა იუდაიზმის ორ ფუძემდებლურ მცნებასთან ერთად: შაბათის
დაცვა და „ბრით მილა“ (წინადაცვეთა), ებრაელებს აუკრძალეს თორის (ხუთნიგ-
ნეულის) კითხვა. თორის ყოველკვირეული კარის მაგიერ ებრაელები კითხულობ-
დნენ შინაარსობრივად შესაბამის ნაწყვეტებს წინასწარმეტყველთა წიგნებიდან.
შემდგომში, როდესაც სინაგოგებში განახლდა თორის საჯამათო კითხვა, - შა-
ბათს, დღესასწაულებში და მარხვის დღეებში თორის თავების სავალდებულო წა-
კითხვის შემდეგ „ჰაფტარების“ კითხვა ტრადიციად დამკვიდრდა.

„მიშლუ“ – „რჩევა-დარიგებანი შელომოსი“ - 31 : 10 - 31

**იკითხება ოჯახში, შაბათის შემობრძანებისას,
კიდუშის (ნმიდადყოფის) წინ**

1. ვინ ჰპოვოს ცოლი - ღირსეული მანდილოსანი?
აღმატება მისი ფასი მარგალიტებს საუნჯეების.
2. მინდობილია მასზე - სრულად - მისი ქმრის გული, -
არ მოაკლდება მოგება და შემოსავალი.
3. ქალიც მიუზღავს მას სიკეთით, - არა სიავით,
მთელ დღეებში თავის სიცოცხლის.
4. მატყლსა და ბამბას მოიძიებს და რუდუნებით
შრომობს თავის ხელგარჯილობით.
5. იგი სავაჭრო ხომალდებს ჰგავს და
შორიდან მოაქვს თავისი პური.
6. უთენია, ჯერ კიდევ ღამით, ადგება და -
მისცემს სახლს საზრდოს, ჩამოარიგებს,
მხევალთ საქმეს დაუნაწილებს.
7. მინდორზე ფიქრობს... შეიძენს კიდევ...
და თავის ხელთა ნაყოფისგან ვენახს აშენებს;
8. წელზე ძალუმად შემოიჭერს, მკლავს გაიმაგრებს.
9. იგემებს თავის კეთილშენაძენს;
და არ ჩაქრება ღამით, ბნელში სანთელი მისი.
10. სართავისკენ გაიწვდენს ხელებს და თითისტარს ნებნში მოიქცევს.
11. გაშლილი ხელით განიკითხავს ღარიბ-ღატაკებს,
ხელს გაუმართავს უპოვართ და გაჭირვებულებს.
12. არ ეშინია მის სახლეულს ყინვის და თოვლის, -
შემოსილია ჯალაბობა თბილი ქსოვილით.
13. თავად იკეთებს ღამაზ ფარდაგებს,
ბისონითა და ძონეულით - თავის ტანსაცმელს.

ნახატი ხოზა ადელიშვილის

14. იცნობენ მის ქმარს ჭიშკრებში და კარიბჭეებში, -
როს ზის ის ქვეყნის უხუცესთ შორის - საკრებულოში.
15. ამზადებს, ჰყიდის საფარებლებს,
და ქამარ-სარტყლებს
მომთაბარე მოვაჭრეთ აძლევს.
16. სიმტკიცე და ღირსებაა სამოსი მისი
და შესციცინებს ყოველ ახალ დღეს.
17. ბაგეს ხსნის სიბრძნით
და ენა მისი
წყალობის ქმნის მოძღვრებას აფრქვევს.
18. საქმის მსვლელობას ოჯახისას ადევნებს თვალყურს,
არ ჭამს მუქთა პურს - „სირცხვილის და სიზარმაცის პურს“.
19. ადგებიან მისი შვილები და - მაღლიერნი -
ასხამენ ხოტბას,
და მისი ქმარიც - ქება-დიდებას:
20. „კი, მიაღწია წარმატებას ასულმა ბევრმა, მაგრამ, ძვირფასო, - შენ ჯობნი
ყელას!“
21. მაცდურია სიმშვენიერე, და სილამაზე - ამოება...
და რჩება ქვეყნად უფლის მოშიშე სათნო ქალის სახელოვნება.
22. მაშ, მიაგეთ მას ნაყოფი თავის ნახელქმნარისა; და განადიდოს ჭიშკრებში
ის საქმენმან მისმა!

„მაღალ კოშკიდან გადმომყურებ დიდო დავითო, სიბრძნით, სიუხვით სვებედნიერს გხედავ, მეფეო, და მინდა შენი საცხოვრისის კედლებს ვეფურო, საგალობლებით მშვენიერით სული დავითრო.

დღემდე იდინეს ძველ სიტყვათა ნაკადულებმა, უძველეს ქვებზე დარჩენილმა ორნამენტებად, დასავინყებლად ერთი სიტყვაც არ მემეტება, მექართულება გაუცვეთელ სამკაულებად.“

გიოხგი (გიგია) ხუხაშვილი
„სონეტები“

„მიდრაშის“ (III-XI საუკუნეების წმინდა ტექსტების კომენტარების კრებული) ფურცლებზე ბრძენი განმარტავენ, რომ დავიდის სულის მოვლინება ამქვეყნად, ჩვენი გონებისთვის შეუცნობელი მიზეზებით, უფლის თავდაპირველი გეგმით, განისაზღვრებოდა სულ სამი საათით. ადამმა შესთხოვა გამჩენს - გადაეცა ებრაელი ხალხის მეფისთვის სამოცდაათი წელი მისთვის ნაბოძები 1000 წლიდან. ამასთან, ეს გადაწყვეტილება ადამმა მიიღო ცოდვის ჩადენამდე და დავიდის სული - ერთადერთი ყოველთაგან, ვისაც კი ოდესმე უცხოვრია დედამიწის ზურგზე - უცოდველი დროის საბურველში გაეხვია.

ამით აიხსნებაო მეფე-პოეტის მიერ შექმნილი ფსალმუნების მაგიური ძალის არსი.

ნავიკითხე ეს და ჩემში უმაღ ახმიანდა ჯერ ნიკოლოზ ბარათაშვილის „ვპოვე ტაძარი“:

„ვპოვე ტაძარი, შესაფარი, უდაბნოდ მდგარი;
მუნ ენთო მარად უქრობელი წმიდა ლამპარი.
ანგელოსთაგან იკროდა მუნ დავითის ქნარი,
და განისმოდა ციურთ დასთა გალობის ზარი!..“

მერე წელი ზაქსის „დავითი“, ნეტარხსენებულმა ჯემალ აჯიაშვილმა რომ გვაზიარა გენიალური თარგმანით:

„...მაშინ ააგო ფსალმუნთა სახლი:
მსასოებელთა ღამეული თავშესაფარი -
გზად მიღებული ჭრილობების გასაყურებლად.“

„ხალხური გადმოცემით, მეფე-წინასწარმეტყველს თავისი ქნარი სამეფო სასახლის გალავანთან ჰქონია ჩამოკიდებული წმინდა იერუშალიმში. მთელი დღე, დილიდან ვიდრე შუალამემდე, იგი თურმე დუმდა. შუალამისას კი, როცა იერუშალიმის ტაძრებსა და ციხეგალავნებს ჩრდილოეთის მაცოცხლებელი ნიაჲი დაჰბერავდა, ქნარი შეირხეოდა და თვითონვე იწყებდა გალობას. მის ჰანგებზე გამოღვიძებული მეფე-პოეტი გამოდიოდა ტალანში, ჩამოიღებდა ქნარს და განთიადამდე თხზავდა თავის უკვდავ საგალობლებს: „გამოიღვიძე, ქნარო, გამოვალვიძებ ცისკარს“... დიახ, თავისი წილი „ფსალმუნთა სახლი“ ყველა ებრაელს ჰქონდა აგებული, რათა გაეყურებინა ისტორიის ძნელ გზაზე მიყენებული ჭრილობები. ეს სახლი გარესამყაროსაგან საიმედოდ არის დაცული და მასში დავანებული ადამიანიც თავის თავს უფრო მშვიდად და უშფოთველად გრძნობს, რადგან იმავე ფსალმუნის მიხედვით - „უფალი თუ ჩემთანაა, რას დამაკლებს ადამიანი?..“ ჭეშმარიტად, ფსალმუნთა წიგნი ღვთაებრივი შთაგონებით არის შექმნილი და მეფე დავიდი მხოლოდ უზუნაესის ნებას თუ აღასრულებდა“. /ჯემალ აჯიაშვილი - „გამოიღვიძე, ქნარო“/

„თეჰილიმ“ („ფსალმუნნი“, „საგალობელნი“) „თანახის“ მესამე ჯგუფის - „ქეთუვიმ“-ის („ნაწერების“) პირველი წიგნია, რომელშიც მეფე დავიდმა საკუთარ საგალობლებთან ერთად შეიტანა ადამის, მალქი-ცედეკის, აბრაჰამის, მოშეს, კორახის სამი ძის, აგრეთვე მის თანამედროვეთა: ჰეიმანის, იედუთუნისა და ასაფის მიერ შეთხზული ფსალმუნები.

კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიდი ზეგავლენის წიგნის - თ ა ნ ა ხ ი ს შესწავლას და მის მეცნიერულ კვლევას მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც, მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია აქვს. ქართველი ერი ოდითგანვე დაუშრეტელ ინტერესს იჩენდა ებრაული კულტურის მიმართ. ახალი წელთაღრიცხვიდან მოყოლებული, შეიქმნა თანახის წიგნების ბრწყინვალე თარგმანები, რომელთა შორის მუდამ გამორჩეული ადგილი ეკავა დავიდ მეფის ფსალმუნებს და - ძველქართული ტრადიციით - „დავითნი“ ეწოდება.

თეპილიმ

ფსალმუნი 1

1. ნეტარია კაცი, რომელიც ბოროტთა რჩევით არ იარება, არც ცოდვილთა გზას ადგას და არც ავყიათა წრეში დაჯდება.
2. არამედ უფლის სწავლებასა მისი გულისთქმა, და მის სჯულზე ფიქრობს დღედაღამ.
3. იქნება იგი, ვითარცა ხე - დანერგული წყლის ნაკადებთან, თავის დროზე რომ იძლევა ნაყოფს და ფოთოლი მისი არ ქვდება, და ყველაფერში, რასაც კი იქმს, - ნარემატება.
4. ბინიერნი კი სხვარიგ არიან, - ბზეს წააგვანან - აღგვილს ქარისგან.
5. სამსჯავროზე უკეთურები, ხოლო ცოდვილნი - მართალთ კრებულში ამიტომაც ვერ წამოადგებიან.
6. რამეთუ - გზა მართალთა უწყის უფალმა, ბინიერთა გზა კი წარწყმდება.

თეპილიმის პირველი საგალობელი, რომელიც იწყება ებრაული დამწერლობის პირველი ასოთი „ალეფ“, ერთგვარი წინათქმაა მთელი წიგნისა.

„წყლის ნაკადებთან დარგული ხის მსგავსი“ - თორა შედარებულია წყალთან: „ჰოი, მწყურვალნო, ყველანი წყალთან მიდით... ნადით, იყიდეთ უვერცხლოდ და უსასყიდლოდ ღვინო და რძე. რისთვის ხარჯავთ ვერცხლს, თუ პურს ვერ მოუღობთ? რისთვის შრომობთ, თუ ვერ ძლებით? მე მომისმინეთ და შეჭამთ საუკეთესოს, ნოყიერი საკვებით დაიტკბობთ სულს. ყური მომაპყართ და ჩემთან მოდით...“ („იეშაიაჰუ“; 55:1-3).

და დანერა შელომო ჰამელეხმა თავის ბრძნულ რჩევა-დარიგებანში: „შორსაა უფალი ბოროტეულთგან, მართალთა ლოცვას კი მოისმენს („მიშლე“; 15:29).

ფსალმუნი 2

1. რად ბობოქრობენ წარმართები,
ერები რატომ ესწრაფვიან ამაოებას?
2. ამხედრებულან მეფეები ქვეყნიერების,
დიდებულები შეთქმულან ერთად უფლის მიმართ და წინააღმდეგ მისი
ცხებულის:
3. „დავგლიჯოთ მათი აპეურები,
ხუნდები მათი განვაგდოთ ჩვენგან!“
4. ცათა შინა მკვიდრს გაეცინება,
უფალი იგი გაქიდრავს ყველას.
5. მაშინ ეტყვის მათ გულისწყრომით
და თავის რისხვით შეაბარბაცებს:
6. „ეს მე ვაკურთხე მეფე ჩემი, - დავსვი ციონზე -
ჩემს წმიდა მთაზე!“
7. გაუნყებთ უფლის წესდებულებას:
გამენდო ასე:
„ძე ხარ ჩემი, - მე შენ დღეს გშობე;
8. მოხოვე და ხალხებს მოგცემ სამემკვიდრეოდ,
სამფლობელოდ კი - ქვეყნის კიდეებს.
9. შენ რკინის არგანს არისხებ მათზე, - მეთუნეთა ქურჭლებივით ყველას
დაამსხვრევ!“
10. ან კი, მეფენო, მოეგეთ ცნობას,
ქვეყნის მსაჯულნო, - განისწავლენით!
11. მსახურებდეთ უფალს კრძალვით და ჰლაღადებდეთ მისადმი რიდით;
12. აღიჭურვეთ უბინოებით, -
რომ არ განრისხდეს,
და არ მოისრათ ყველანი გზაში;
თორემ - ჰა და ჰა - აღენთება რისხვა მეუფის.
ნეტარ არიან მას მინდობილნი!

***

**ამ საგალობელს მღეროდნენ ლევები უფლისწულების მეფედ კურთხევის
(გვირგვინის დადგმის) ჟამს.**

ამ ფსალმუნს მღეროდა ისრაელის ჯარი მტერთან ბრძოლის წინ.

ამ ფსალმუნს კითხულობენ ადამიანები ზღვის ძლიერი ღელვის დროს.

ფსალმუნი 3

1. საგალობელი დავიდისა, როცა გაურბოდა აბშალომს, თავის ძეს.
2. უფალო! ჩემი მტრები როგორ მომრავლდნენ,
აღდგა მრავალი ჩემს წინააღმდეგ.
3. მომძახის ბევრი: - არ აქვსო მის სულს შემწეობა ღმერთისმიერი.
4. შენ კი, უფალო, ჩემი ფარი ხარ,
ჩემი დიდება
და ჩემი თავის ამბავი.
5. ღალატით მოვეხმობ უფალს,
ის კი თავისი წმიდა მთიდან შემესიტყვება.
6. ვნებები და მძინავს,
გამელვძება,
რადგან უფალი შემწეა ჩემი.
7. ვერ შემაშინებს სიმრავლე ხალხის,
რომ შემომრტყმიან ყოველი მხრიდან.
8. აღსდექ, უფალო, გადამარჩინე!
ღმ-ერთო ჩემო, შენ ულენავ ყბების ყველა ჩემს მტანჯველს,
შენ უმტვრევ კბილებს ბოროტეულებს!
9. ხსნა არს უფლისგან,
და შენს ხალხზე შენი კურთხევა!

***

თანახის წიგნში „შშუელ 2“ (თავი 15-19) მოთხრობილია თუ როგორ მოაწყო მეფე დავიდის ძემ აბშალომმა შეთქმულება მამის წინააღმდეგ. შეთქმულებას შეუერთდნენ მეფის მტრები და დავიდი თავის ამალით გაიქცა იერუსალიმიდან. გზაში შეიტყო, რომ შეთქმულებს შეუერთდა ახითოფელიც, რომელსაც დავიდი თავის ერთგულ თანამებრძოლად და მრჩეველად თვლიდა. დავიდი ტირილით, თავდაფარული და ფეხშიშველი, ავიდა ზეთისხილის მთის წვერზე, თაყვანისცა უფალს და შევედრა ჩაეშალა შეთქმულთა მზაკვრული გეგმა („ჩაშალე, უფალო, ახითოფელის თათბირი“)... საბოლოოდ, ეფრემის ტყეში დიდი ხოცვა-ჟლეტის შემდეგ („იმ დღეს გაწყდა ოცი ათასი კაცი“) შეთქმულები დამარცხდნენ. „შეევახა აბშალომი დავიდის მორჩილთ, ჯორზე ამხედრებული. როცა ჯორი ტოტებგაბარჯული დიდი მუხის ქვეშ გადიოდა, წამოედო აბშალომი თმებით მუხას და გამოეკიდა ცასა და მიწას შორის...“ აუწყეს დავიდს ეს ამბავი, „შეიძრა მეფე, ავიდა კარიბჭის ზემოთვალში და ატირდა...“

ფსალმუნი 4

1. ლოტბარს, მუსიკალურ საკრავებზე, დავიდის საგალობელი.

2. რაჟამს მოგიხმობ, - მიპასუხე,
ღმერთო ჩემი სიმაღლისაო,
ინროებისას შენ მომეც სივრცე,
შემინყალე და

ლოცვა-ვედრება ჩემი ისმინე!

3. ძენო კაცისა!

როდემდე იყოს ღისება ჩემი დამცირებული,
როდემდე ეტრფით ამაოებას
და ეძიებთ ტყუილ-სიყალბეს?

4. სცანით -

უფალმა ღვთისმოსავი წარჩინებულ ჰყო,
უფალი ისმენს, ოდეს მას ვუხმობ.

5. თრთოდეთ და ძრწოდეთ

და ნუ შესცოდავთ,

გულში იფიქრეთ

და იყუჩეთ თქვენს სარეცელზე.

6. შესანიშნავი სიმაღლისა შესწირეთ და
უფალს ერწმუნეთ.

7. მრავალი უბნობს:

- სიკეთეს ჩვენ ვინ გვახილვებსო?

გარდმოაფინე, უფალო, ჩვენზე

ნათელი შენი სახიერების.

8. მოაგე ჩემს გულს სიხარული, -

უფრო მეტი, ვიდრე მათ ჰქონდათ

ჟამს სიუხვისას - მათი პურის და მათი მაჭრის.

9. მშვიდად დავნვები და დავიძინებ,

რადგან, უფალო, შენ ხარ, მხოლოდ შენ,

რომ დამამკვიდრებ უსაფრთხოებით.

ფსალმუნი 5

1. ლოტბარს. ფლეიტებისთვის. დავიდის საგალობელი.
2. უფალო, ყურად იღე ჩემი უბნობა,
გაიგულისხმე ჩემი გულისთქმა.
3. ისმინე ჩემი ღაღადისის ხმა,
მეუფევე ჩემო და ღმერთო ჩემო,
რადგან შენდამი ვლოცულობ მხოლოდ.
4. უფალო, დილდილობით უსმინე ჩემს ხმას,
დილით წარვსდგები შენს წინაშე და
დაგელოდები.
5. რამეთუ არ ხარ ბოროტების მოსურნე ღმერთი,
ვერ დაივანებს შენთან სიავე.
6. შენს თავალთა წინ ქედმაღალნი ვერ დადგებიან,
გძულს ყველა, ვინც კი ჩამდენია უსამართლობის.
7. მთქმელს სიცრუისას გაანადგურებ,
კაცი მოსისხლე და ცბიერი სძაგს არსთგამრიგეს.
8. მე კი შენი უხვი წყალობით
მოვალ შენს სახლში,
ვეთაყვანები შენს წმიდა ტაძარს შენდამი კრძალვით.
9. უფალო, მატარე შენი სიმართლის გზებით,
ჩემს მტერთა მიმართ სავალი შენი გაკვალე ჩემს წინ.
10. რამეთუ არ აქვთ ბაგეებზე ჭეშმარიტება,
ბილწია მათი შიგნეულობა,
ხორხი მათი - ღია სამარე,
პირმოთნეობენ მათი ენები.
11. შენ ამხილე ისინი, ღმერთო,
რათა დაეცნენ თავიანთი ზრახვების გამო,
შეცოდებათა სიმრავლისთვის განკვეთე შენგნით,
რაკი ამბოხდნენ შენს წინააღმდეგ.
12. და გაიხაროს ყველამ - შენით მსასოებლებმა,
იმხიარულონ უკუნისამდე,
და ვისაც უყვარს სახელი შენი - ილხინონ შენით,
კალთა შენი გადააფარე.
13. რადგან, უფალო, შენი კურთხევით ღისჰყოფ მართალს და
გარემოასხამ ჯავშანივით შენს მოწყალებას.

ფსალმუნი 6

1. ლოტბარს. რვასიმინ საკრავზე. დავიდის საგალობელი.
2. უფალო, შენი გულისწყრომით ნუ მამხილებ და
შენმიერი მრისხანებით ნუ დამდებ სასჯელს.
3. რადგან, უფალო, უძლური ვარ, -
შენ შემიწყალე!
- განმკურნე, რადგან ჩემი ძვლები ძრწოლამ შეიპყრო.
4. ძრწის ჩემი სულიც...
- უფალო ჩემო, შენ კი - როდემდე?
5. შემობრუნდი, უფალო და
ჩემი სული გადაარჩინე,
შენმიერი წყალობისათვის
მიხსენ,
მიშველე!
6. რადგან სიკვდილში არ არსებობს შენი ხსენება,
ქება-დიდებას საფლავიდან ვინ აღმოგივლენს?
7. დამაშვრალი ვარ ჩემი ვაებით,
ყოველდღე განვბან საწოლს ჩემსას,
ცრემლთა დინებით ვალტობ სარეცელს.
8. დამშრიტა თვალი ურვა-წუხილმა,
გადმომცვივდა ყოველთა ჩემთა მოძულეთ გამო.
9. განვედით ჩემგან ყოველნო - მქმნელნო უსამართლობის,
რადგან ისმინა უფალმა ხმა ჩემი მოთქმის.
10. უფალმა ჩემმა ყურად იღო ჩემი ვედრება,
უფალი ჩემი შეინყნარებს არსს ჩემი ლოცვის.
11. შერცხვებიან და ძალუმად შეძრწუნდებიან
ყოველნი - მტერნი ჩემნი, მაჭირვებელნი,
განდგებიან და მეყსეულად განბილდებიან.

ფსალმუნი 7

1. მჭმუნვარე გალობა დავიდისა,
უფალს რომ უმღერა ქუშ ბენიამინელის სიტყვების გამო.
2. უფალო, ღმერთო ჩემო, შენით ვსასოებ,
მიხსენი ყველა მდევნელისგან და
გადამარჩინე!
3. რომ არ დაგლიჯოს, ვითარცა ლომმა,
სული ჩემი, -
მოაშთოს და -
არ იყოს მხსნელი.
4. უფალო, ღმერთო ჩემო, თუ რამ ვქმენ ასე -
უმართლობამ თუ დაივანა ჩემს ხელისგულზე,
5. კეთილმოსურნეს ბოროტებით თუკი მივუზღე,
ხელცარიელი თუ გავაგდე - თუნდაც მოშუღლე, -
6. დე, დევნოს მტერმა სული ჩემი
და მოენიოს,
სიცოცხლე ჩემი მიწად დათრგუნოს,
ღირსება ჩემი გააცამტვეროს!
7. აღსდექ, უფალო, შენი რისხვით,
ნამოიმართე,
ჩემს მჩაგვრელებზე იგულისწყრომე,
იფხიზლე ჩემდა - სამართალისთვის,
რომელიც წესად დადგინდა შენგან!
8. გარს მოგადგება ხალხთა კრებული, -
მოიქეც მაზე - აღზევებული!
9. გაასამართლებს ერებს უფალი;
მსაჯე, უფალო, ჩემი სიმართლით
და ჩემული უბიწოებით!
10. დე, აღიკვეთოს ბოროტება ავისმქმნელების,
ხოლო მართალი გაამაგრე,
რამეთუ შენ ხარ, ღმერთო მართალო,
შემმოწმებელი გულებისა და თირკმელების!
11. ღმერთის ხელთაა ფარი ჩემი -
გულწრფელებს შველის!
12. ღმერთი მართალი მსაჯულია
და დღენიადაგ რისხვის მფრქვეველი.

13. თუ არ მოიქცა, - მახვილს ალესავს,
მშვილდს მოზიდავს და
განუწონის განსაგმირავად.
14. განამზადა სასიკვდილო საჭურველი და
მწველი ისრები მისკენ მიმართა.
15. აჰა, ჩაესახება სიმრუდე და
უკუღმართობით დაორსულდება,
და შობს მზაკვრობას.
16. ორმო თხარა და ღრმად ამოთხარა,
და მავანისთვის გამზადებულ გათხრილ ხაროში თავად ჩავარდა.
17. მისი მუხთლობა მისსავ თავზე დატრიალდება
და მისი ღვარძლი დაეცემა მის თხემსა ზედა.
18. ვადიდებ უფალს მისი სიმართლით
და ვუგალობებ უზენაეს სახელს უფლისას!

ფსალმუნი 8

1. ლოტბარს. გითითზე (მუსიკალურ საკრავზე).
დავიდის საგალობელი.
2. უფალო, ჩვენო მბრძანებელო!
რარიგ დიდია სახელი შენი მთელ ქვეყანაზე,
განუენილია ცათა შინა შენი დიდება.
3. ბაგეთაგან ჩვილ ყრმათა და ძუძუმწოვართა
ძალოვანობა დააფუძნე შენი მტერებისთვის,
რომ დაადუმო მოშულლე და შურისმგებელი.
4. რაჟამს შევხედავ შენეულ ზეცას -
ნამოქმედარს შენი თითების,
შენს მიერ შექმნილ მთვარეს, ვარსკვლავებს, -
5. რა არის კაცი, შენ რომ იხსენებ,
და ძე კაცისა, რომ ზრუნავ მასზე?
6. არ დაამცირე ბევრად იგი ანგელოზებზე,
ღირსებითა და სიდიადით დააგვირგვინე.
7. შენს ნახელქმნარზე გააბატონე,
ყოველივე მას დაუმორჩილე:

8. ყველა პირუტყვი - ცხვარი და ძროხა,
ნადირი ველთა,
9. ფრინველი ცისა
და თევზი ზღვისა,
ზღვის ბილიკებით რომ მოძრაობენ.
10. უფალო, ჩვენო მბრძანებელო,
რა დიადია
სახელი შენი მთელ ქვეყანაზე!

ფსალმუნი 9

1. ლოტბარს. ლაბენის (ლაბანის) სიკვდილზე.
საგალობელი დავიდისა.
2. უფალო, მთელი გულით გადიდებ,
შენს სასწაულებს ვილაპარაკებ.
3. გავიხარებ და შენით მოვილხენ,
სახელს შენსას ვუგალობებ, უზენაესო!
4. როს ჩემი მტრები გაბრუნდებიან,
გამოელევათ ძალა მუხლებში
და წარწყმდებიან შენი პირისგან.
5. რადგან განსაჯე შენ ჩემი მსჯავრი და სამართალი;
დაბრძანდი ტახტზე, მოსამართლევ სიმართლისაო.
6. რისხავდი ერებს, ბოროტი მოსპე,
წაშალე მათი სახელები უკუნიით უკუნისამდე.
7. მოოხრდა მტერი, გაპარტახდა ან და მარადის,
შენ ამოძირკვე ქალაქები,
ხსენება მათი იავარქმნე ძირისძირამდე.
8. უფალი კი მოივანებს უკუნისამდე,
სამართალისთვის განამზადა ტახტი თავისი.
9. და სიმართლით განსჯის იგი ქვეყნიერებას,
ხალხებს სისწორით გაასამართლებს.
10. უფალი იყო, არს და იქნება
თავშესაფარი დამდაბლებულთა,
დასაყრდენი შეჭირვების ჟამს.

11. შენ გასასობენ მეცნიერნი შენი სახელის,
რადგან, უფალო, არ მიატოვებ შენს მაძიებელთ.
12. უმღერეთ უფალს, დამკვიდრებულს ციონში და
საქმენი **მისი** აუნყეთ ხალხებს.
13. რამეთუ **იგი** იძიებს მათ სისხლს,
გაიხსენებს და მოთქმა-გოდებას თვინიერთა არ დაივინყებს.
14. შენ შემინყალე, უფალო, და
იხილე ჩემი შეჭირვება ჩემთა მტერთაგან,
აღმამალე მე სიკვდილის კარიბჭეთაგან.
15. რათა ციონის ასულის ჭიშკრებს განუვცხადო შენი დიდება,
ქება შევასხა შენმიერ შველას.
16. დაინთქნენ ხალხნი იმავ ხაროში, რომელიც თხარეს,
მათ გამზადებულ ბადე-ხლართებში მათი ფეხი გაება ისევ.
17. გაცხადებულ არს უფალი ყოფად მართლმსაჯულების:
ბოროტეული თავად გაება იმავ მახეში,
რაც დააგო თავისი ხელით.
18. ცოდვილები ჯოჯოხეთში მიიქცევიან,
ერები - ყველა, ღმერთი **იგი** ვინც დაივინყა.
19. რადგან გლახაკი მივინყებული სამუდამოდ როდი იქნება,
არ გაქარწყლდება იმედი სრულად სანყალობელთა.
20. აღსდექ, უფალო, ნუ მძლავრობს კაცი,
დე, განისაჯონ წარმართები წინაშე შენსა.
21. უფალო, მოჰგვარე მათ ზარი შიშისა;
დაე, შეიტყონ ხალხებმა და გაიგულისხმონ,
რომ უშენოდ ხორციელნი არიან მხოლოდ.

ფსალმუნი 10

1. რატომ დგახარ, უფალო, შორით,
თვალს რად მარიდებ შეჭირვების ჟამს?
2. ბოროტეული მზვაობრობით დევნის უპოვარს;
რაც განიზრახეს, იმავ მზაკვრობით იხუთებიან.
3. რადგან ავკაცი ყელყელაობს ავზნეობით თავისი სულის,
უფლის გაკილვა არად უღირს ანგარებიანს.
4. უკეთური - ფიქრებით და კადნიერებით -
არ მომკითხავსო, არ არსობს ღმერთი.

5. ძალმოსილია მისი გზა მუდამ,
მართლმსაჯულება შენეული შორსაა მისგან,
ფანტავს თავის მტრებს სულის შებერვით.
6. გულში იქადის: „არ შევიძრები,
არ მომენევა თაობებში სიავე რამე“.
7. პირი მისი სავსეა წყევით,
სიყალბით და ფარისევლობით;
ბუდობს სიმრუდე და სისასტიკე მისი ენის ქვეშ.
8. ჩასაფრებულა ეზო-კარის შემოგარენში,
მონყლავს უბრალოთ სამალავიდან,
თვალეbs აცეცებს ბედკრულებისკენ.
9. დაუდარაჯებს ყრუ საფარში,
ვითარცა ლომი ბალახნარში,
შესაპყრობად სანყალი კაცის,
მოიტაცებს და ხაფანგში იმწყვდევს.
10. მოიზიქნება, განვება და
დაძალულებს ბრწყალებში იქცევს.
11. თან გულში ამბობს: -
დაივინყაო ღმერთმა ესენი,
უკუარიდა თავისი სახე,
რომ არ მოხედოს აღარასოდეს.
12. აღსდექ, უფალო, ღმერთო ჩვენო,
ხელი აღმართე,
სანყალ ჩაგრულებს ნუ დაივინყებ!
13. ბოროტეული რად ძრახავს ღმერთს და
რად გაეზრახა თავის გულში: „არ მაზღვევინებ!“
14. შენ უმზერ, შენ ჭვრეტ
ამდენ ღვარძლს და ძალმომრეობას,
რათა მიაგო შენი ხელით სამაგიერო;
შენით სასოებს უპოვარი,
შენ იყავ მარად ობოლთა შემნე!
15. შემუსრე მკლავი ბოროტისა და უკეთურის,
სიავე მისი რომ ეძიონ და ვერა ჰპოვონ.
16. უფალი მეფობს სამარადჟამოდ,
ალიგვებიან წარმართები მისი ქვეყნიდან.
17. უფალო ჩვენო, შენ ისმინე ნატვრა მორჩილთა,
განაძლიერე გული მათი, მიაპყარ ყური;
18. გაუსამართლე ობოლს და ჩაგრულს,
რომ ველარავინ დააშინოს კაცი ამქვეყნად.

(ფურიმის მიზმორი)

1. ლოტბარს, ცისკრის ამობრწყინებისას, საგალობელი დავიდისა.
2. ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რად მიმატოვე?
ო, რა შორსაა ჩემი შველისგან სიტყვები ჩემი ღალადისისა.
3. მოგიხმობ დღისით, ღმერთო ჩემო, - და არ მპასუხობ,
ღამით - და არ არს ჩემთვის სიმშვიდე.
4. შენ კი, წმიდაო, მოივანებ ხოტბათა შორის ისრაელისა.
5. შენ გასასობდნენ მამები ჩვენი,
გასასობდნენ და - შველოდი კიდეც.
6. გვედრებოდნენ შენ და - გადარჩნენ,
იმედოვნებდნენ - და არ განბილდნენ.
7. მე კი ჭია ვარ, და არა კაცი, -
დასაძრახავი ადამიანთა
და საძულველი ყოველი ხალხის.
8. ყველა, ვინც მხედავს, დამცინის, მქიდრავს,
ბაგეს ხსნიან, თავს გადააქნევენ:
9. „უფალს მიენდო? - მანვე დაიხსნას, -
თავად უშველოს თავის სასურველს!“
10. შენ გამომიხმე დედის საშოდან,
დედის მკერდზე დამაიმედე.
11. შენით ვსასობე დაბადებიდან,
დედის მუცლიდან ჩემი ღმერთი ხარ.
12. ნუ განმიდგები, - ახლოსაა უბედურება,
ხოლო შემწე არავინ არის.
13. ირგვლივ მომადგა ხარი მრავალი,
ბაშანის ბულა-კამეჩებმა გარემომიცვეს.
14. ხახა დააღეს ჩემს წინააღმდეგ, -
მსხვერპლს დადევნებულ ლომებივით ბრდღვინვით მომდევენ.
15. დავითხიე, ვითარცა წყალი,
განშრევდა ჩემი ყოველი ძვალი,
ცვილს დაემგვნა გული ჩემი, -
ჩამოინვეთა ჩემს შიგნულში.
16. გამოიფიტა ძალა ჩემი, ვითარცა თიხა,
ენა სასაზე ამეკრა და მიმიყვანა სიკვდილის პირას.

17. რამეთუ გარს ძაღლები შემომეხვია,
რკალში მიხელთა ბოროტთა ხროვამ -
ლომების დარად -
ჩემი ხელ-ფეხის განსაგმირავად.
18. სადაცაა სათითაოდ დათვლიან ჩემს ძვლებს;
აჰა, ისინიც: ნიშნის მოგებით მიჭვრეტენ უკვე.
19. ჩემს სამოსელს ინანილებენ
და წილს ყრიან ჩემს ტალავარზე.
20. და შენ, უფალო, ნუ მიმატოვებ,
სიმტკიცევე ჩემო, ჩემდა შემწედ გამოეშურე!
21. გადაარჩინე ჩემი სული მახვილისაგან, -
მარტოდ შთენილი სული ჩემი
ქოფაკისგან გადაარჩინე.
22. მიხსენი ლომის ხახისაგან და
მარტორქის რქებს გამომარიდე.
23. მე შენს სახელს მოვუთხრობ მოძმეთ,
კრებულთა შორის ხოტბას აღგივლენ.
24. უფლის მოშიშნო! ადიდეთ იგი,
პატივი სცეს მთელმა მოდგმამ იაკობისა
და მოევრძალოს ნაშიერი ისრაელისა.
25. რადგან არ დაგმო, არ დაამცირა
მან ვაება უპოვარისა,
არ მოარიდა პირი თვისი,
და მას უსმინა, -
რაჟამს იგი **მას** მოუხმობდა.
26. შენმიერია ჩემი ხოტბა მრავალ კრებულში;
აღთქმულს ჩემეულს აღგისრულებ შენს მოშიშთა თვალწინ.
27. ჭამონ ლატაკთა და დანაყრდნენ,
აქოს უფალი ყველა **მისმა** მაძიებლებმა,
სამარადუჟამოდ იდღეგრძელონ თქვენმა გულებმა!
28. გაიხსენებენ და უფლისკენ მოიქცევიან
ქვეყნიერების კიდით-კიდენი,
თაყვანს სცემს ხალხთა მთელი ტომები.
29. რამეთუ უფალს ჰფერობს მეფობა
და მეუფება ერებთა ზედა.
30. დანაყრდება და ეთაყვანება
ამ ქვეყნის ყველა გათქვირებული,
მის წინაშე დაიჩოქებს გვამი ყოველი -
მტვრად შთამავალი, -

ვისაც არ ძალუძს გადარჩენა თავისი სულის.

31. შთამომავლობა ემსახუროს მას,
ილაპარაკონ თაობებში უფლის შესახებ.

32. მოდგებიან და აუწყებენ მის სიმაღლეს ხალხს ახალშობილს,
მოიმოქმედა რაც არსთგამრიგებ.

ფსალმუნი 30

(ხანუქის მიზმორი)

1. მიზმორ შირ ხანუქათ ჰაბაით ლედავიდ.
2. არომიმბა ად'ონაი ქი დილითანი,
ველო სიმახთა ოიევაი ლი.
3. ად'ონაი ელოჰაი, შივაყთი ელუხა ვათირფაენი.
4. ად'ონაი ჰეყელითა მინ შეოლ ნაფში,
ხიითანი მიაჩედი ვორ.
5. ზამერუ ლაად'ონაი ხასიდავ,
ვეჰოდუ ლეზეხერ კოდშო.
6. ქი რეგაყ ბეაფო ხაიმ ბირცონო,
ბაყერევ იალინ ბეხი ველაბოკერ რინა.
7. ვაანი ამართი ვეშალვი, ბალ ემოტ ლეყოლამ.
8. ად'ონაი ბირცონება ჰეყემადათა ლეჰარერი ყოზ,
ჰისტართა ფანება ჰაითი ნივჰალ.
9. ელუხა ად'ონაი ეკრა, ვეელ ად'ონაი ეთხანან.
10. მა ბეცაყ ბედამი ბერიდთი ელ შახათ,
ჰაიოდება ყაფარ ჰაიაგიდ ამითება.
11. შემაყ ად'ონაი ვეხონენი, ად'ონაი ჰეიე ყოზერ ლი.
12. ჰაფახთა მისფედი ლემახოლ ლი,
ფითახთა საკი ვათეაზერენი სიმბა.
13. ლემაყან იეზამერხა ხავოდ ველო იდომ,
ად'ონაი ელოჰაი ლეყოლამ ოდექა.

1. საგალობელი. სიმღერა დავიდისა სახლის განახლებისას.

2. განგადიდებ შენ, უფალო, რამეთუ მიხსენ,
შემივედრე და

ჩემზე მტრები არ გაახარე.

3. უფალო, ღმერთო ჩემო,

შემოგლადადე,

და შენ განმკურნე.

4. უფალო, შენ ამოიხმე სული ჩემი ჯოჯოხეთიდან,

შენ გამაცოცხლე, რომ საფლავში არ ჩავსულიყავ.

5. უმღერეთ უფალს, წმინდანო მისნო,

ხსენებას მისი სიწმიდისას მაღლი მიაგეთ.

6. რამეთუ რისხვა მისი წამიერია,

ხოლო სიცოცხლე - მისი ნებით არს;

ღამით თუ მოთქმა დაისადგურებს, -

დილით ლაღლადი გადმეფინება.

7. და ვთქვი მე ჩემი ნეტარებისას:

არ დავეცემი უკუნისამდე!

8. უფალო, შენი ნება-სურვილით,

მოეც მთას ჩემსას მტკიცე სიმაგრე;

როს დაფარე სახე შენი და უკუმარიდე -

შიშმა მომიცვა, -

მთლად დავითრგუნე.

9. შენ მოგიხმობ, უფალო, და

შეგვედრები, ჩემო მეუფევ:

10. რა სარგებელი ექნება ჩემს სისხლს,

ჩავესვენები თუკი სამარეს?

განა მტვერი შეგასხამს ხოტბას?

შენს სიმართლეზე ილაპარაკებს?

11. უფალო, ისმინე ჩემი და შემინყალე,

უფალო ჩემო, იყავ ჩემს შემნედ!

12. ქმუნვა ჩემი როკვად მიქციე,

ძაძა-ფლასები შემომადარცვე

და სიხარულის სამოსელით კვლავაც შემმოსე!

13. ამაღ გიგალობს დიდება და

არ დადუმდება.

უფალო ჩემო, ღმერთო ჩემო,

შენ გადიდებ უკუნისამდე!"

---

1 დეკლამაცია იხილეთ იუთუბზე: კლიპის რეჟისორი და მუსიკალური გამფორმებელი აკაკი ხუხაშვილი. <https://www.youtube.com/watch?v=1T258sHoqMY>

ხანუქის სანთლების დანთების კურთხევები **ქართული თარგმანით:**

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელოჰენუ მელეხ ჰაყოლამ, აშერ კიდეშანუ ბემიცვოთავ
ვეცივანუ ლეჰადლიკ ნერ შელ ხანუქა.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმ-თო ჩვენო, სამყაროს მეუფევ, რომ
ნმინდადგვყავ შენი მცნებებით და გვამცნე ხანუქის სანთლის დანთება.

ბარუხათა, ად'ონაი, ელოჰენუ მელეხ ჰაყოლამ, შეყასა ნისიმ ლააბოთენუ
ბაიამიმ ჰაჰემ ბაზემან ჰაზე.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმ-თო ჩვენო, სამყაროს მეუფევ, რომ
აღუსრულე სასწაულები ჩვენს შამებს იმ დღეებში ამ დროს.

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელოჰენუ მელეხ ჰაყოლამ, შეჰეხეიანუ, ვეკიემანუ, ვეჰიგიყანუ ლაზემან ჰაზე.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმ-თო ჩვენო, სამყაროს მეუფე, რომ გვაცოცხლე, გვაარსებე და შეგვასწარი ამ დროს.¹

ჰანეროთ ჰალალუ ანუ მადლიკინ ყალ ჰანიხიმ, ვეყალ ჰაფურკან, ვეყალ ჰაგებუროთ, ვეყალ ჰათეშუყოთ, ვეყალ ჰანიფლაოთ, ვეყალ ჰანეხამოთ, შეყასითა ლააბოთენუ ბაიამიმ ჰაჰემ ბაზემან ჰაზე ყალ იედე ქოჰანეხა ჰაკედოშიმ. ვეხოლ შემონათ იემე ხანუქა ჰანეროთ ჰალალუ კოდემ ჰემ. ვეენ ლანუ რეშუთ ლეჰიშთამემ ბაჰემ, ელა ლიროთამ ბილვად. ქედე ლეჰოდოთ ლიშმეხა ყალ ნისეხა, ვეყალ ნიფლეოთეხა, ვეყალ იეშუყოთეხა.

ამ სანთლებს ჩვენ ვანთებთ იმ სასწაულებისთვის, იმ ხსნიხა და გმირობისთვის, იმ შველისა და საოცრებებისთვის, იმ ნუგეშისთვის, რომელიც შენ აღუსრულე ჩვენს მამებს იმ დღეებში ამ დროს, შენს წმინდან მოძღვართა ხელით. ხანუქის მთელ რვა დღეს ეს სანთლები წმინდაა და ჩვენ არ გვაქვს უფლება, რომ ვისარგებლოთ მათით (მათი შუქით), ოდენ მათი მზერა ძალგვიდს, რათა შენს სახელს აღუვლინოთ სამადლობელი შენი სასწაულების, შენი შველისა და შენი საოცრებებისთვის.

1 ამ კურთხევას - შეჰეხეიანუ... - წარმოვთქვამთ მხოლოდ პირველ დღეს, ან იმ დღეს, რომლიდანაც ვიწყებთ სანთლების დანთებას

თავი პირველი

1. და იყო სიტყვა უფლისა იონაზე, ამითაის ძის მიმართ ასე:
2. ადექ, წადი ნინვეში, დიდ ქალაქში და იქადაგე -
რომ მოაწია ბოროტებამ მათმა ჩემამდე.
3. ადგა იონა, - გავექცევით თარშიში უფალს, -
იაფოში ჩავიდა და
თარშიშს წამსვლელი გემი მონახა,
საფასური გადაიხადა,
ჩაჯდა შიგ და გასწია თარშიშისაკენ,
რათა გასცლოდა უფალს როგორმე.
4. მაგრამ უფალმა დიდი ქარი ამოიყვანა,
ქარიშხალმა ზღვა გაამძვინვარა, -
დალენვის პირას მიიყვანა გემი გრიგალმა.
5. და შეეშინდათ მეზღვაურებს;
თავ-თავის ღმერთს შესძახა ყველამ;
შევმსუბუქდეთო -
გადაუშვეს ზღვაში ბარგი, რაც გემზე ჰქონდათ;
იონა კი ჩასულიყო გემის ბანქვეშ და -
ინვა,
ეძინა.
6. მივიდა მასთან მესაჭე და უთხრა: რას გძინავს?
ადექ, შენც შენს ღმერთს შეევედრე, - გვინწყალოს ვინძლო,
დაფიქრდეს ჩვენზე უფალი და - არ დავიღუპოთ.
7. უბნობდა ხალხი ერთმანეთში: წილი ვყაროთო, -
მოდით, გავიგოთ - ვის გამოა ეს განსაცდელი ჩვენს თავსა ზედა;
და ჰყარეს წილი, -
და დაეცა წილი იონას.
8. უთხრეს:
გვითხარი,
რა მიზეზია,
ვის გამო არს ეს უბედურება;
რას საქმიანობ,
საიდან მოხვედ,
რომელია შენი ქვეყანა

და რომელი ხალხიდანა ხარ?

9. და უთხრა მათ:

ებრაელი ვარ,

მოშიშარი უფლის - ცის ღმერთის,

რომელმაც შექმნა ზღვა და ხმელეთი.

10. და შეეშინდათ დიდად ამ კაცებს,

უთხრეს: ეს რა ჩაგიდენია? -

როს გაიგეს, რომ -

გარბოდა, თურმე, იგი უფლისგან, -

როგორც თავადვე განუცხადა მათ.

11. უთხრეს: რა გიყოთ, რომ ზღვა დაგვიცხრეს?, -

რადგან ზღვა ისევ გაშმაგებით, მძლავრად ღელავდა.

12. უთხრა: ამნიეთ, მისროლეთ ზღვაში, -

დაგინყნარდებათ ზღვა, რადგან ვიცი,

ჩემს გამო არის გარდმოვლენილი

თქვენს თავს დამტყდარი ეს ქარიშხალი.

13. იწყეს კაცებმა ნიჩბების მოსმა, -

როგორმე ხმელეთს რომ მისდგომოდნენ,

მაგრამ ვერ შესძლეს, -

ბობოქრობდა ზღვა მათ წინააღმდეგ.

14. მაშინ მოუხმეს უფალს და უთხრეს:

გთხოვთ, უფალო, გემუდარებით, ნუ დაგვლუპავ ჩვენ

ამ კაცის გამო, მისი სულისთვის,

და ნურც მართალ სისხლს დაგვაკისრებ;

რადგან, უფალო,

რაც შენ გსურდა,

ის გააკეთე.

15. და ასწიეს იონა და ზღვაში ჩააგდეს,

და ზღვამ შეწყვიტა თავის სიშმაგე.

16. და შეეშინდათ დიდი შიშით უფლის ამ კაცებს;

შესანირი შესწირეს უფალს

და აღთქმები დაუდეს იქვე.

1. და განამზადა დიდი თევზი უფალმა, რათა გადაეყლაპა დიდ თევზს იონა;
და სამი დღე და სამი ღამე თევზის მუცელში იყო იონა.
2. და აღუვლინა უფალს, თავის ღმერთს
თევზის მუცლიდან ლოცვა იონამ.
3. თქვა: - ჩემი გაჭირვებიდან
მოვეხმე უფალს და მიპასუხა;
მე ჯოჯოხეთის წიაღიდან შემოგლალადე, -
გესმა ჩემი ხმა.
4. რაჟამს მორევში, ზღვის შუაგულში გადამისროლე
და დინებებმა გარემომიცვა,
გადამიარა შენმა ყველა ზვირთმა და ტალღამ, -
5. ვთქვი: გავირიყე მე შენს თვალთაგან;
ნუთუ ოდესმე კვლავ ვიხილავ შენს წმიდა ტაძარს?
6. სულის სიღრმემდე მინია წყალმა,
უფსკრულმა ალყა შემომარტყა,
თავზე ღელეი შემომეხვია.
7. შთავედ მთების საძირკვლებამდე,
სამარადჟამოდ ჩაირაბა მინა ჩემს უკან;
მაგრამ უფალო, ღმერთო ჩემო,
შენ ამოიხმე
ქვესკნელიდან ჩემი სიცოცხლე.
8. როს სულს ვლავადი, მოვიხსენე მე უფალი და
ჩემი ლოცვა მოვიდა შენთან, - მოაწია შენს წმიდა ტაძარს.
9. მიატოვებენ კერბთა მსახურნი თავ-თავიანთ ცრუ მოწყალებას.
10. მე კი სამადლობელი ხმით მსხვერპლს შემოგწირავ,
აღვასრულებ, რაც აღთქმული მაქვს.
ხსნა უფლისგან არს!
11. უთხრა უფალმა თევზს და მან იონა ხმელეთზე გადმოანთხია.

ს უ ქ ო თ (ოშა ნა რაბა)

ოშა ნა ლეშაანხა ელ'ოკენუ ოშა ნა
გვიშველე, შენთვის, ღმ-ერთო ჩვენო, - გვიშველე!
ოშა ნა ლეშაანხა ბორენუ ოშა ნა
გვიშველე, შენთვის, შემქმნელო ჩვენო, - გვიშველე!
ოშა ნა ლეშაანხა გოალენუ ოშა ნა
გვიშველე, შენთვის, მხსნელო ჩვენო, - გვიშველე!
ოშა ნა ლეშაანხა დორეშენუ ოშა ნა
გვიშველე, შენთვის, მეურვევ ჩვენო, - გვიშველე!

აკროლექსი („ალეფ“-„ბეთ“...):

ლემაან **ა**მითახ
შენი სიმართლისთვის
ლემაან **ბ**ერიტახ
შენი კავშირისთვის
ლემაან **გ**ადელახ ვეთიფართახ
შენი დიდებულებისა და შენი დიდებისთვის
ლემაან **დ**ათახ
შენი კანონისთვის
ლემაან **ჰ**ოდახ
შენი ჩინებულებისთვის
ლემაან **ვ**იუდახ
შენი უზენაესი ბრძანებისთვის
ლემაან **ზ**იხრახ
შენი გონისთვის (მეხსიერებისთვის)
ლემაან **ხ**ასდახ
შენი წყალობისთვის (შებრალებისთვის)
ლემაან **ტ**უვახ
შენი გულკეთილობისთვის
ლემაან **ი**ეხუდახ
შენი ერთიანობისთვის (ერთობისთვის)
ლემაან **ქ**ევოდახ
შენი პატიოსნებისთვის (ღირსებისთვის)
ლემაან **ლ**იმუდახ

შენი სწავლებისთვის
 ლემაან **მ**ალხუთახ
 შენი მეფობისთვის (მეუფეობისთვის)
 ლემაან **ნ**იცახ
 შენი მარადიულობისთვის
 ლემაან **ს**ოდახ
 შენი საიდუმლოებისთვის
 ლემაან **(ყ)**უზახ
 შენი ძლიერებისთვის
 ლემაან **ფ**ერახ
 შენი მშვენიერებისთვის
 ლემაან **ც**იდეათახ
 შენი სამართლიანობისთვის
 ლემაან **კ**ედუშათახ
 შენი სინმიდისთვის
 ლემაან **რ**ახამეხა არაბიმ
 შენი დიდი (დიადი) ღმობიერებისთვის
 ლემაან **შ**ეხინათახ. ოშა ნა
 შენი გამოვლინებითვის. გვიშველე
 ლემაან **თ**ეჰილათახ. ოშა ნა
 შენი დიდებისთვის. ოშა ნა

შენი სახელგანთქმულობისთვის (დიდებითმოსილობისთვის). გვიშველე.
 ქი ამართი ოლამ ხესედ იიბანე
 რამეთუ „ვთქვი მე: ქვეყნად ნყალობა მოცემულია უკუნისამდე!“
 რახამანა იდქარ ლან კეიამე დე-აბრაჰამ რეხიმა
 შემბრალეო, ჩაგვითვალე ჩვენ დამსახურებანი გულმონყალე აბრაჰამისა.

შენ გაქვს ძალა სიმამაციურთ, ძლიერია ხელი შენი, მაღალია მარჯვენა შენი!

შემბრალეო, ჩაგვითვალე ჩვენ დამსახურებანი იცხაკის თავგანწირვისა (მსხვრეპლად შეწირვისა).

მიაგე (მიუზღე) სიმართლით იააკობს, სიკეთით აბრაჰამს, როგორც შეჰფიცე ჩვენს მამებს ძველ დროს!

შემბრალეო, ჩაგვითვალე ჩვენ დამსახურებანი სამართლიანი (უბიწო) იააკობისა!

მეუფეო შველისა,
უშენოდ არაა შველა!
მძლავრო და დიადო დახსნა-შველისა,
დავსუსტდი (დავუძღურდი) და შენ მიშველე!
ღმ-ერთო შველისა,
გადაგვარჩენ და გვშველი!
მავედრებლებს (შენს მიმართ) - უშველე!
მომლოდინენი შენი - შეიწყალე!
კრავები შენი - დაანაყრე,
მოსავალით გამოკვებე!
ბალახის ყოველი სახეობა აღმოაცენე და გადაარჩინე!
მინა არ დასაჯო!
ჰქმენ ნაყოფი (ნაყოფები) სასიამოვნოდ და გადაარჩინე!
ღრუბლები მოიზიდე!
იზუზუნონ ქარებმა!
უარი არ თქვა ღრუბლებზე!
ხსნი ხელს და გვანაყრებ!
შენკენ მსწრაფველები დაანაყრე!
შენს მომხმობებს - უშველე!
შენს მოსიყვარულებს - უშველე!
შენი მადიებლები გადაარჩინე, - გვიშველე!
შენს მსასობლებს უშველე, - გვიშველე!

ომა ნა

გვიშველე, შენთვის, ღმ-ერთო ჩვენო, - გვიშველე!
გვიშველე, შენთვის, შემქმნელო ჩვენო, - გვიშველე!
გვიშველე, შენთვის, მხსნელო ჩვენო, - გვიშველე!
გვიშველე, შენთვის, მეურვე ჩვენო, - გვიშველე!
ადამიანსა და პირუტყვს!
ხორცს (სხეულს) და სულს!
ძარღვს, ძვალს და ტყავს (საფარს)!
სახეს (სახეობას, სახიერებას), მსგავსებას და ქსოვილს!
ხრწნად აღნაგობას!
ვინც (რაც) მსგავსია პირუტყვის!
ვინც (რაც) ანათებს (კაშკაშებს), ლამაზია და სწორი!

განაახლე პირი მინისა!
 შთაბერე მაცოცხლებელი სული ხეებს (მცენარეებს)!
 (დანერგე ხეები ნაყოფის მომცემი)!
 ღვინოს და ყანას (პურს)!
 ვენახს და ლელვის ხეებს!
 (განაშენე) განსაკუთრებული ქვეყანა!
 გაჟღინთე ძლიერი წვიმით!
 რათა აღდგეს სიცარიელე!
 (განახლდეს გავერანებული ადგილები!)
 რათა აღმოცენდეს ხეხილი!
 რომ მოღონიერდნენ ნაყოფები!
 რომ ამოიზარდოს ყვავილები!
 მცენარეები აღივსონ სინოტივით!
 რომ იდიონ გრილმა ნიაღვრებმა!
 რომ წვიმის წვეთებში გაეხვივნონ (მცენარეები)!
 რამეთუ წყურვილის მოკვლა ზრდისთვისაა, - გვიშველე!
 გამოკიდე ქვეყნიერება (უკიდეგანო) სივრცეებში, - გვიშველე!

ოშა ნა რაბა

თოდი(ყ)ენი ორას ხაიიმ სოვა(ყ) სემახოთ ეთ ფანეხა ნე(ყ)იმოთ ბიმიწეხა
 ნეცახ.
 დამანახე (მიჩვენე, მიმითითე) გზა-კვალი სიცოცხლისა, დავნაყრდე
 (გავძლე) ჩემი სიხარულებით; მარადიული სიამოვნებაა შენს მარჯვენაში.
 რახამანა იდქარ ლან კეიამე დე-მოშე ნევიან.
 შემებრალეო, ჩაგვითვალე ჩვენ დამსახურებანი მოშე წინასწარმეტყველისა
 ოშა ნა ლეშაანხა ელ'ოკენუ ოშა ნა
 გვიშველე, შენთვის, ღმ-ერთო ჩვენო, - გვიშველე!
 ოშა ნა ლეშაანხა ბორენუ ოშა ნა
 გვიშველე, შენთვის, შემქმნელო ჩვენო, - გვიშველე!
 ოშა ნა ლეშაანხა გოალენუ ოშა ნა
 გვიშველე, შენთვის, მხსნელო ჩვენო, - გვიშველე!
 ოშა ნა ლეშაანხა დორეშენუ ოშა ნა
 გვიშველე, შენთვის, მეურვევ ჩვენო, - გვიშველე!

ადამ უბეჰემა

ადამიანსა და პირუტყვს

ბასარ ვერუახ უნეშამა

ხორცს (სხეულს) და სულს და (უმადლეს) სულს

გიდ ვე(ყ)ეცემ ვეკორმა

ძარღვს, ძვალს და ტყავს (საფარს)

დემუთ ვეცელემ ვერიკმა

სახეს (სახეობას, ხატებას), მსგავსებას და ქსოვილს

ჰოდ ლაჰეველ დამა

ხრწნად აღნაგობას

ვენიმშალ ქაბეჰემოთ ნიდმა

ვინც (რაც) მსგავსია პირუტყვის

ზივ ვეთოარ ვეკომა

ვინც (რაც) ანათებს (კაშკაშებს), ლამაზი და სწორია

ხიდუშ ფენეი ადამა

განაახლე პირი მიწისა

ტი(ყ)ათ (ყ)აცეი ნეშამა

შთაბერე მაცოცხლებელი სული ხეებს (მცენარეებს)

(დარგე ხეები ნაყოფის მომცემი)

იეკავიმ ვეკამა

ღვინოს და ყანას (პურს)

ქერამიმ ვეშიკმა

ვენახს და ლელვის ხეებს

ლეთეველ ჰამესუიამა

(განაშენე) განსაკუთრებული ქვეყანა

მიტეროთ (ყ)ოზ ლესამემა

გაჟღინთე ძლიერი წვიმით

ნეშია ლეკაიემა

რათა აღდგეს სიცარიელე (განახლდეს გავერანებული ადგილები)

სიხიმ ლეკომემა

რათა აღმოცენდეს ხეხილი

(ყ)ადანიმ ლე(ყ)ოცმა

რომ მოღონიერდნენ ნაყოფები

ფერახიმ ლეჰა(ყ)აციმა

რომ ამოიზარდოს ყვავილები

ცემახიმ ლეგომმა

მცენარეები აღივსონ სინოტივით

პარიმ ლეზორმა

რომ იდინონ გრილმა ნიაღვრებმა

რევივიმ ლეშალემა

რომ წვიმის წვეთებში გაეხვივნონ (მცენარეები)

შეთია ლერომემა, ჰოშა(ყ) ნა

რამეთუ წყურვილის მოკვლა ზრდისთვისაა, - გვიშველე!

თელუია (ყ)ალ ბელიმა, ჰოშა(ყ) ნა

გამოკიდე ქვეყნიერება (უკიდებანო) სივრცეებში, - გვიშველე!

ად'ონაი ად'ონენუ მა ადირ შიმხა ბეხოლ ჰაარეც, აშერ თენა ჰოდება (ყ)
ალ ჰაშამაიმ.

უფალო, მეუფე ჩვენო! რაოდენ განდიდებულია (მომადლებულია) მთელ
დედამიწაზე სახელი შენი, რომლის დიდება ცათა შინაა.

რახამანა იდექარ ლან კეიამე დე-აჰარონ ქაჰანა.

შემბრალეო, ჩაგვიტვალე ჩვენ დამსახურებანი აჰარონ მოძღვრისა.

ჰოშანა, უშველე და იხსენი, უფალო!:

მინა გვალვისაგან,

პირუტყვი უდღეოდ შობისაგან,

კალო მომთაბარე კალიისაგან,

ზეთისხილის ხეები ნაყოფის ჩამოცვენისაგან,

ყანა დანყევლისაგან,

თავთავი გახმობისაგან!

ჰოშანა, იხსენი, უფალო!

მოსავალი მხტუნავი კალიისაგან, ჰოშანა!

ჰოშანა, უშველე უფალო!:

ადამიანს და მიწიერ ქმნილებებს,

ხორცსა და სულს!

განაახლე მიწის პირი,

შთაბერე მაცოცხლებელი სული ხეებსა და მცენარეებს,

ვენახსა და პურს;

დაასველე და გაჟღინთე ძლიერი წვიმით, რომ ამოიზარდოს ყვავილები და
აყვავდეს ბალახი, ჰოშანა!..

კვლევები

„ალეფ-ბეთ“ - ებრაული დამწერლობის ასოთა არსის განჭვრეტა კაბალის მოძღვრების მიხედვით

ებრაული ანბანის - „ალეფ-ბეთ“-ის ყოველი ასო მისი შინაგანი არსის, მისი „სულის“ ანარეკლია. თითოეული მათგანის სათავედან სინათლის და-უშრეტელი წყარო მოედინება. მათ ნათებაში ლივლივებს ღვთიური სიდი-ადით გაბრწყინებული წმიდა ენის უკიდვანო, გონებისმიღმიერი, იდუმა-ლებით აღსავსე ფარული სამყარო, - ანდამატივით რომ გვიზიდავს ადამის მოდგმას და თავისი განუმეორებელი ხიბლით კაბალის მოძღვრების ლაბი-რინთებში გვიხმობს.

სამეფო სასახლის დიდებული დარბაზებისდარი ფორმები, - მათი და-ნიშნულების ღრმა აზრით, - ისეთივე უმნიშვნელოვანესია, როგორიც თვით ქმნადობა. ასოთა მოხაზულობები ლაგდება სინათლის გავრცელების აღ-ნიშვნის ორი ელემენტის - ხაზისა და წერტილის ყველა შესაძლებელი შე-თავსება-შეწყობის მეშვეობით. ამავე ელემენტებით აღინიშნება გახმოვა-ნების ნიშნებიც („ალეფ-ბეთ“-ის ოცდაორივე ასო თანხმოვნებია).

უძლიერესი სულიერი ძალებია ჩაბუდებული ებრაულ დამწერლობაში. ღვთიური ენერგიით დამუხტულ, სამყაროს პულსისმიცემ თითოეულ ასოს თუ ნიშანს გარკვეული საგანგებო მისია აქვს დაკისრებული. ნებისმიერი ბგერის წარმოთქმისთანავე შესაბამისი სულიერი ძალა პოულობს გამოძა-ხილს, მოემართება ცისქვეშეთისკენ, დავიანებს დედამიწაზე - იქ, სადაც, ყოველი საგანი უხილავი ძაფებით დაკავშირებულია შემოქმედის საერთო

ჩანაფიქრთან და - ქმნადობის მიზნის მისაღწევად - ისე უბრალოდ და უმიზეზოდ, ფოთოლიც კი არ სწყდება ხეს.

ყოველივეს უმაღლესი გონი განაგებს, ყველა და ყველაფერი ღვთიური მეთვალყურეობის ქვეშაა და, უზენაესის ნება-სურვილით, პირველი ადამიანის - ადამის მიერ დარქმეული სახელის შეწევნით ცოცხლობს.

წმიდა ენაზე დაწერილი სიტყვა თავის თავშივე შეიცავს ფარულ ინფორმაციას, პირდაპირ კავშირშია ალსანიშნავი საგნის ფიზიკურ თვისებებთან და სრულად გამოხატავს მის არსსა და მნიშვნელობას. ბრძენთა ახსნით, მაღალური - ზებუნებრივი სამყაროებიც კი წმიდა ასოთა კომბინაციებით შექმნა უფალმა.

უძველეს კაბალისტურ ნაშრომში „სეფერ ჰაიეცირა“ (რომლის ავტორად სწავლულთ პირველი ებრაელი - აბრაჰამი მიაჩნიათ) ებრაული ასოები ქვებთან, სიტყვები კი სახლებთან არის შედარებული; როგორც სახლი შენდება ქვისგან, ისე სიტყვებია აგებული ოცდაორი ასოსგან. „უფლის სიტყვით შეიქმნა ზეცა და მის ბაგეთა სუნთქვით მთელი მისი მხედრონი... მან ღალადჰყო და - წარმოიშვა, მან ბრძანა და - არსებობს“ („თეჰილიმ“; 33:6,9).

„ალეფ-ბეთ“-ის ასოთა სახელწოდებები არც თანახის წიგნებშია ნახსენები, არც ებრაულ წარწერებში. ისინი მხოლოდ თალმუდიდან და სირიული ლიტერატურიდანაა ცნობილი. სწავლულთ მიაჩნიათ, რომ თავიდან ასოების სახელწოდებები ემსახურებოდა გამოსახულებების სახელებს. მიღებული იყო ასეთი განმარტებანი: „ალეფ“ - ხარი (ხარის თავი); „ბეთ“ - სახლი, კარავი; „გიმელ“ - აქლემი (აქლემის კისერი); „დალეთ“ - კარი; „ჰე“ - ფანჯარა, სარკმელი; „ვავ“ - კავი, კაუჭი; „ზაინ“ - მახვილი, შუბი; „ხეთ“ - ზღუდე, გალავანი, ღობე; „ტეთ“ - ბენვი, ტყავი; „იოდ“ - ხელის მტევანი, პეშვი; „ქაფ“ - კოვზი, ხელისგული, ნები, ტერფი; „ლამედ“ - სახრე; „მემ“ - ტალღა, ზვირთი; „ნუნ“ - თევზი; „სამეხ“ - საყრდენი, საბრჯენი; „(ყ)აინ“ - თვალი; „ფე“ - პირი; „ცადი“ - სათევზაო ნემსკავი; „კოფ“ - ნემსის ყური („კუფ“), ნემსის ყუნწი; „რემ“ - თავი; „შინ“ - კბილი; „თავ“ - დოლი, დაფდაფი.

ებრაული დამწერლობის პირველი ასო Ḥ, სახელწოდებით ḤA „ალეფ“, პირველია არა მხოლოდ რიგის მიხედვით, არამედ მნიშვნელობითაც - იგი „საძირკვლის ქვაა“, რომელიც სახლის ფუძეში ძევს. მისი ჰემატრია, ანუ რიცხვული მნიშვნელობა - 1 - მისტიკურ სიმბოლიკაში ყველაფერი არსებულის ერთიანობას გამოხატავს. Ḥ შეიძლება წარმოვადგინოთ როგორც კომბინაცია დიაგონალურად მდებარე შემაერთებელი კავშირის 1 („ვავ“-ისა და ერთმანეთის მიმართ სარკისებურად შეპირისპირებული ორი ' („იოდ“-ისა, რომელთაგან ერთი მოთავსებულია 1-ს ზემოთ - მარჯვნივ, მეორე კი 1-ს ქვემოთ - მარცხნივ. 1-ი წარმოადგენს საზღვრის სიმბოლოს - წრფეს მიმავალს

ქვემოდან ზევით და პირიქით - ზემოდან ქვევით - მიწიდან ზეცისკენ და ზეციდან მიწისკენ, ანუ ზეციერისა და მიწიერის გამყოფს და, იმავდროულად, - კიბისებური დახრილი ფორმით, - დამაკავშირებელსაც. „იოდი“ ყოფიერების საწყისი წერტილის სიმბოლოა - წყარო ყველაფერი არსებულისა; ზედა „იოდი“ მიუთითებს სულიერ საწყისზე, რომელიც სარკისებურად აისახება ქვედა „იოდად“ და ფუძნდება მატერიალურ რეალობაში.

საერთო რიცხვული ჯამი ასობისა „ვავ“ (6) და ორი „იოდ“-ისა ($2 \times 10 = 20$) ტოლია 26-ის; იგივეა, ანუ 26-ის ტოლია ტეტრაგრამატონის - "ו"י"ו" - უზენაესის გამოუთქმელი, არსობითი, ჭეშმარიტი ოთხასოიანი სახელის ჰემატრიაც - $10 + 5 + 6 + 5$ (ამ საკითხზე საუბარი კვლავაც არაერთხელ გვექნება ქვემოთ).

ძირი (ფუძე) ზღა ნიშნავს „ასწავლის“. „ალეფს“ თუ სხვაგვარი გახმოვანებით წავიკითხავთ, მივიღებთ სიტყვას „ალეფ“, რაც „მეთაურს“, „წინამძღოლს“, „ხელმძღვანელს“ ნიშნავს. თალმუდი გვიხსნის, რომ სიტყვაში „ალეფ“ იგულისხმება უფლის ერთ-ერთი სახელი: „ჩემი სიყმაწვილის წინამძღოლი ხარ“ („ირმიაჰუ“; 3:4); „უკმაყოფილო იცილებს ალეფს“ („მიშლე“; 16:28); თავად ასო א კი სიმბოლურად ასახიერებს უზენაესს, როგორც განუწყვეტელი და მუდმივი თანაარსებობის გამოვლინებას მის მიერვე შექმნილ სამყაროში.

ასო א-ის სახელწოდებაში ზღა „ალეფ“ პირველი ასო თავად „ალეფ“-ია; მეორე ასო „ლამედ“ წარმოგვიდგენს „სწავლას“, „სწავლებას“ („ლიმუდ“), ხოლო მესამე „ფე“ „პირს“ ნიშნავს. ადამიანის ტვინია ის ადგილი, სადაც ლოკალიზირდება ასო „ალეფ“-ით სიმბოლირებული პრინციპი. ვღებულობთ: „ალეფი ასწავლის პირს“, ანუ ტვინი აძლევს პირს მეტყველების ძალას. ზღა-ის შემადგენელი ასოების უკუმიმართულებით წაკითხვისას ვღებულობთ სიტყვას „ფელე“ - „სასწაული“. ამ შემთხვევაში გამოდის, რომ „პირი ასწავლის ალეფს“, ანუ პირი ზემოქმედებს ტვინზე. მართლაცდა, თვალთა წაკითხულთან შედარებით, ხმით გამონათქვამი ხომ უფრო ძლიერ მოქმედებს ცნობიერებაზე, მსწრაფლ აღიქმება აზროვნებით და აღიბეჭდება მეხსიერებაში.

ებრაულ ანბანში ასო פ „ფე“ (რაც, როგორც ითქვა, „პირს“ ნიშნავს) მოჰყვება ასო ו-ს, რომლის სახელწოდებაც „(ყ)აინ“ ნიშნავს „თვალს“. თორაში არის გაქმთქმა „(ყ)აინ ჰარეც“ - „თვალი დედამიწისა“. ბრძენნი გვიხსნიან, რომ თვალი, რომელიც სიმბოლურად ასახიერებს სიბრძნეს, მჭიდროდაა დაკავშირებული ტვინთან. „ხედავ“, ანდა „დანახავ“, ხშირად ნიშნავს „იყო ბრძენი“, როგორც მეფე შელომო წერს „კოჰელეთში“: „და გულმა ჩემმა ნახა ბევრი სიბრძნე და ცოდნა... (და ეზიარა გონება ჩემი განუზომელ სიბრძნეს და ცოდნას...)“. თორა „სანჰედრინს“ (ბრძენთა საკრებულოს) „საზოგადოების თვალს“ უწოდებს („ვაიკრა“; 4:13). მახსენდება ისტორიკოს ლევან სანი-

კიძის მეტად მოხდენილი გამონათქვამი წიგნიდან „ხაბირუელ... ისრაელ... ებრაელ...“: „დედამიწის თვალია ისრაელი, ამ თვალის გუგა - იერუსალიმი, ხოლო კაკალი გუგასა შინა, საიდანაც იმზირება სრულიად მსოფლიო - ტაძარი სოლომონისა. სამი ათასი წელიწადი აწვალეს „მოშურნე ჯიშებს“ ეს ნათქვამი... და თავგამოდებით იბრძოდნენ „მსოფლიონი“, როგორმე მოეთხარათ თვალი იგი თვითონ მსოფლიოსათვის“.

„მაშინ უმღერეს მოშემ და ისრაელის შვილებმა ეს სიმღერა უფალს...“ („შემოთ“; 15:1). „ზოპარში“ განხილული ამ ციტატის პირველი სიტყვა IX („აზ“ - „მაშინ“) ასო „ალუფ“-ის თანხლებისა და მისი მდებარეობის მნიშვნელობის საუკეთესო მაგალითს იძლევა: როგორც ვხედავთ, X, რომელიც ასახიერებს ყოვლადძლიერს, წინ უძღვის I-ს, რომლის ჰემატრიული რიცხვული მნიშვნელობაა 7, რაც ბუნებას, ბუნების ძალებს აღნიშნავს: შვიდი დღე კვირაში, შვიდფეროვანი ცისარტყელა და ა.შ. ასო I-ს სახელწოდება „ზაინ“ „საჭურველს“ - „მახვილს“, „ხმალს“ ნიშნავს. სიტყვა IX გვიჩვენებს, - ხატოვნად რომ გამოვთქვათ, - თუ როგორ იპყრა ხელთ მახვილი უფალმა, ანუ „ალუფმა“ და წარმართა ბრძოლა ეგვიპტის წინააღმდეგ. საინტერესოა ისიც, რომ არა მხოლოდ ამ ასოს სახელწოდება ითარგმნება როგორც „მახვილი“, არამედ თვით მისი ფორმა - I - გვახსენებს „ხმალს“. ამრიგად, ეს სიტყვა ზედმინვნით ზუსტად გამოხატავს ეგვიპტიდან გამოსვლისა და მენამული ზღვის გაპოხის სიდიადეს - მოვლენებს, რომლებიც გვიმჟღავნებენ ბუნების ძალებზე ყოვლადძლიერის მეუფებას.

რიცხვული მნიშვნელობა სიტყვისა IX არის 8 (1+7), რაც მომავლის სამყაროს აღნიშნავს. როდესაც ებრაელებმა იმღერეს სიმღერა, რომელიც იწყებოდა სიტყვით IX, მათთვის სამომავლოდ უდიდესი სულიერი ძალები გაიხსნა. აი, რატომ შედგება ერთიდაიმავე ასოებისაგან სიტყვები **המש** („შმონა“ - „რვა“) და **המש** („ნეშამა“ - „სული“); ამავე ასოებისაგან შედგება სიტყვა **המש** („მიშნა“) - ებრაული კანონების პირველი კრებული, რომლის შესწავლაც კეთილსასურველ ზემოქმედებას ახდენს როგორც შემსწავლელის სულზე, ისე გარდაცვლილი ახლობელი ადამიანების სულებზე. ადამიანის ძალაც ხომ მისსავე უნარშია - გარდაქმნას საკუთარი თავი მატერიალური არსებიდან სულიერ არსებად.

ბაბილონის თალმუდის („თალმუდ“ - „სწავლება“; შედგება „მიშნის“, „გემარისა“ და გვიანდელი ხანის რაბინთა კომენტარებისაგან) ტრაქტატში „შაბათი“ ნათქვამია, რომ **ב**, თავის არსით, გაგებისა და შინაგანი ჭვრეტისადმი გადაკვრით მიმანიშნებელი ასოა, რომლის სახელწოდება **ב** „ბეთ“ ნიშნავს „შიგნით“ (ისეთი მნიშვნელობით, როგორც „ფარდებს უკან“, ანდა „საფარველს მიღმა“), ხოლო ფორმა მისი გვაგონებს სახლს - **ב** - ფუძით, ჭერით, კედლებითა და ღია გასასვლელით.

„ალეფი“ და „ბეთი“ სიმბოლურად „სწავლებას“ ასახელებენ; ამასთან, X აღნიშნავს სიბრძნეს („ხოხმა“), რომელიც გამოდის და მომდინარეობს გარეგანი წყაროდან (მაგალითად, მასწავლებლიდან), ხოლო B მიუთითებს გაგების შინაგან პროცესზე („ბინა“) - როგორც ლოგიკური გამოყვანა ერთი პრინციპიდან მეორე პრინციპისა, ანალიზი და განვითარება სიბრძნის წყალობით მიღებული იდეისა. ასო B-ით სიმბოლირებული კონცეფციები თავისთავად წარმოადგენენ პროდუქტებს ან დასკვნებს ასო X-ით სიმბოლირებული იდეებიდან, ანუ, შეიძლება ითქვას, რომ B წარმოშობილია X-გან.

„ალეფისა“ და „ბეთის“ შეერთებით ვლელულობთ სიტყვას BA „აბ“ - „მამა“.

ბრძენნი მოსწავლეებს - შვილებს, ხოლო მათ მასწავლებლებსა და რაბინებს - მამებს უთანასწოებენ. სულიერი მამა აერთებს „ხოხმას“ (X) გაგებასთან „ბინა“ (B) და ამ თვისებებს გადასცემს თავის მოსწავლეებს. სწორედ „ხოხმა“ და „ბინა“ საფუძველი მისაღწევად შემდეგი საფეხურისა - „და(ყ)ათ“ („ცოდნა“, „შეცნობა“). ფიზიკურ მამასთან მიმართებაში კი, კაბალა გვიხსნის, რომ ის, რისგანაც ფორმირდება შვილი, იქმნება მამის ტვინში, სადაც მყოფობს „ალეფით“ სიმბოლირებული თვისებები. როცა X სამყაროში მოდის ადამიანური სხეულის, ანუ „ნაგებობის“, „სახლის“ ფორმით, რაც B-ით სიმბოლირებს, „ალეფი“ და „ბეთი“ ხელახლა ერთიანდება, ყალიბდება რა - BA.

თორის პირველი სიტყვა „ბერეშით“ („თავდაპირველად“, „უპირველესად“, „საწყისში“), - მაუწყებელი სამყაროს ქმნადობისა, - იწყება ასოთი B. ისმის კითხვა: თუკი ჩვენ ყველაფრის საწყისს ვეცნობით, განა უფრო ლოგიკური, და ღირსეულიც, არ იქნებოდა, საღვთო წერილი გაეხსნა ებრაული დამწერლობის მეტაურ X „ალეფს“?

არის მოსაზრებები, რომ:

1. „ბეთ“ - B - სამყაროს პორტრეტია: სამი ხაზი სამი მხრივ - განსაზღვრულობისა და კონცენტრაციის, სივრცისა და დროის განზომილებების (სიგანე, სიღრმე, სიმაღლე; წარსული, აწყო, მომავალი) სიმბოლოებია. B, როგორც ნამდვილი სახლი („ბაით“), სამი მხრიდან არის დახურული, ჩრდილოეთის მხარე კი დაუხურავია. სწორედ ამ ქრილიდან შემოდის ჩვენს ცხოვრებაში ყოველი უარყოფითი, ნეგატიური ძალა, ყველა შესაძლო სიავე - განსაცდელი, ფათერაკი, ხიფათი და გაურკვევლობა („უბედურება ჩრდილოეთით იხსნება“); უფალმა, თითქოსდა, არ დაამთავრა შექმნის პროცესი, ღიად დატოვა ერთი მხარე, რათა ამქვეყნიური დანიშნულების აღსრულებისას, - საკუთარი პიროვნების სულიერი წრთობისა და ამაღლების გზით, - ადამიანმა, როგორც „შემოქმედის პარტნიორმა“, შესძლოს მეოთხე მხრის დახურვა, რამეთუ ის, ვინც შექმნილია შემოქმედის „სახეიერებით“, არ შეიძლება არ იყოს თავად შემოქმედი. როცა ქმნადობის გვირგვინი - ადამიანი მოდის ამქვეყნად, მას უკვე აქვს დავალებული - იყოს შემოქმედი.

თორა, რომელსაც ჩვენ ვსწავლობთ, გახვეულია ამქვეყნიურ სამოსელში და სიბრძნის მხოლოდ მეორე საფეხურია, მეორე ხარისხია და ამიტომაც იწყება დამწერლობის მეორე ასოთი „ბეთ“, ხოლო თორა, რომელიც მატერი-ალური სამოსელის გარეშე, სულიერად სუფევს უფალთან, პირველია და ის იწყება ასოთი „ალეფ“.

2. „ბეთ“ - ב - ღიაა მარცხენა მხრიდან, საიდანაც იგი ანბანის დანარჩენ ასოებს გასცქერის, ხოლო მარჯვნივ კედელი აქვს, - აქ იგი დახურულია; ეს მიგვიჩვენებს იმაზე, რომ - ადამიანს შეუძლია ჩანვდეს ყველაფერს, რაც მოხდა ქმნადობის შემდეგ, მაგრამ ის, რაც იყო ქმნადობამდე - ადამიანის გონებისთვის მიუწვდომელია, საიდუმლოა თორისა.

3. სწავლის ადრეულ სტადიაში ადამიანმა გულისყური უნდა მიაპყროს მოძღვრების იმ ნაწილზე, რომელიც ב-ით სიმბოლირებს, ანუ ჯერ მიიღოს შესაბამისი მოცულობის ინფორმაცია, რათა გაერკვეს, გაინაფოს და გაინვრთნას მცნებებში, შემდეგ კი შეუდგეს Ḳ-ით სიმბოლირებულ სწავლებას, ანუ ღრმა ანალიზის საფუძველზე გაიაზროს, შეაჯეროს და ნათელჰყოს სიბრძნიდან შეძენილი ცოდნა.

თალმუდი გვაუწყებს, რომ ყოვლადღიერმა სამყარო ათი ბრძანებით შექმნა. მათ შორის პირველია თორის პირველი სიტყვა „ბერეშით“, რომელიც გამოხატავს ქმნადობას არაფრისაგან („თავდაპირველად გააჩინა ღმერთმა ცა და დედამიწა“) და ეწოდება „დახურული მტკიცება“, ვინაიდან თორა არ აღწერს მას როგორც მტკიცებას. დანარჩენ ცხრა მტკიცებას, ანუ სიტყვას, ეწოდება „ღია“, რადგან თორა მათზე წერს: „და თქვა ღმერთმა: იყოს სინათლე“, „და თქვა ღმერთმა: იყოს კამარა წყალთა წიაღში“ და ა.შ. ათი ბრძანება ბუნებრივი სამყაროს „წყაროს კოდია“, ათი მცნება კი - უმაღლესი რეალობის არსი, რომელიც სრული საზომითა და სანყავით ახორციელებს ღვთიურ ნებას.

უფლის ათი ბრძანების მეოხებით ეუწყება არაფრისგან, სრულ არარასგან წარმოშობილ უსიცოცხლო მატერიას „სიცოცხლის“ ძალა. წმიდა ენის 22 ასო ის 22 არხია, რომელთა საშუალებით სამყაროებზე მეუფე არსთგამრიგე იხსნება თავის ქმნილებებს შორის. „ალეფ-ბეთის“ 22 ასოს კომბინაციები, გარკვეული კანონზომიერების შესაბამისად ამ ასოთა პირდაპირი და უკუმიმართულებითი გადაადგილებები თუ შეთავსება-შეწყობები, წარმოადგენს სამყაროს სხვადასხვაგვარობის საფუძველს (მარტო ორასოიანი ყველა შესაძლო კომბინაცია 231 ვარიანტს შეადგენს - 22X21=462; 462:2, ვინაიდან ნახევარი საპირისპირო კომბინაციებია. წარმოვიდგინოთ სამ, ოთხ, ხუთ და ა.შ. ასოიანი კომბინაციების უსასრულობა). ამ „კარიბჭეების“ გავლა აუცილებელია, რამეთუ ცალკეულად აღებული ქმნილებები უშუალოდ ათი ბრძანებით „ვერ გაცოცხლდებიან“ - ათი ბრძანების სასიცოცხლო ძალა (სინათლე) ამ ქმნილებებისთვის ძალზე დიდია და მათ არ

ძალუძთ მისი მიღება. როცა ზეგარდმოვლენილი ძალა სამყაროში საფეხურებრივად დაეშვება (ასოთა მანამდე ცვლითა და გადაადგილებებით, შესაბამისად - ჰემატრიული მნიშვნელობების ცვლილებებით, ვიდრე არ შეიკუმშება), მაშინლა შესძლებს ამ ქმნილებაში გახვევას, მასში დავანებას, რათა ამცნოს მას არსებობა. ასე ენიჭება უსულო მინას მცენარეთა აღმოცენების, ე.ი. შემოქმედებითი აქტივობის უნარი.

სხვათა შორის, **„მ“** („მაიმ“ - „წყალი“) მეტად საინტერესო მაგალითია იმისა, თუ როგორ არეკლავს სიტყვა აღსანიშნავი საგნის არსს. ეს სიტყვა შედგება ორი ასო **„მე“**-ისა და ერთი **„ი“** „იოდ“-ისაგან. მეცნიერებაც ხომ ამგვარადვე შიფრავს წყლის შემადგენლობას. გავიხსენოთ სკოლაში, ქიმიის გაკვეთილზე ნასწავლი H_2O - ორი ატომი წყალბადი და ერთი ატომი ჟანგბადი.

„აღუფ-ბეთის“ მესამე ასო **„გ“**-ს, სახელწოდებით ზუა „გიმელ“, იგივე ძირი აქვს - „გომელ“, როგორიც ზმნას „ღგომლ“, რაც „სიკეთის ქმნას“ ნიშნავს. ა სიმბოლურად ასახიერებს ღმობიერებისა და მოწყალების ძალას ღმერთის ქმნილებების მიმართ, ანუ ადამიანს, რომელიც სიკეთეს „არიგებს“, „აფრქვევს“; მეოთხე ასო **„ტ“** - **„ტლ“** „დალეთ“ კი მიუთითებს ღარიბ, უპოვარ, შეჭირვებულ (**„ტ“** - „დალ“) ადამიანზე, რომელიც საჭიროებს დახმარებას, ანუ ღებულობს შეწირულობას. **„ტ“-ით** სიმბოლირებს „თავმდაბლობა“, „მორიდებულობა“, აგრეთვე „უბრალეობასაც“. სახელში **„ტლ“** „დავიდ“ ეს ასო ორჯერ გვხვდება. გავიხსენოთ დავიდ მეფის „თეპილიმი“ (22:7): „მე კი ჭია ვარ და არა კაცი“.

სიკეთისმქმნელთა ქმედება გამომდინარეობს ხელმოკლე ადამიანებისადმი სიბრალულის გრძნობიდან, რაც კარგად მჟღავნდება სიტყვაში **„ტლ“** „ხესედ“ („წყალობა“, „შებრალება“, „სიკეთე“, „სიქველე“), რომლის არსიც შეიძლება გამოვავლინოთ ამ სიტყვის ორად გაყოფით: **„ტლ“**. პირველი ნაწილი **„ტლ“** („ხას“) შეიძლება ითარგმნოს - „მას ებრალება“ (თანამედროვე ივრითში **„ტლ“** „ხას“-ს სხვადასხვა მნიშვნელობები გააჩნია: „ხას ვეშალომ“, ანდა - „ხას ვეხალილა“ - „ღმერთმა ნუ ქნას“, „ღმერთმა დაგვიფაროს“, „ნუმც ყოფილიყოს“), ხოლო **„ტ“-ით**, როგორც ითქვა, სიმბოლირებს გაჭირვებული ადამიანი. ყოვლადძლიერის სიდიადეც ხომ მის სვეკეთილობასა და მწყალობლობაში ვლინდება. ეს კავშირი კი ცხადად ჩანს სიტყვაში **„ტლ“** („გადოლ“ - „დიდი“, „დიადი“).

ახლა, კარგად დავაკვირდეთ ამ ასოების ფორმებს, ანუ მოხაზულობებს: **„გ“** - ასო **„გ“** „ვავს“ ქვემოთ მიმოქლონილი (მიმაგრებული) აქვს ასო **„ი“** „იოდი“. **„გ“** „გადამცემი არხია“, **„ი“** - „ხელი“ („იოდ“). ა გვახსენებს ადამიანს, რომელიც ხელს უწვდის მოყვასს, ანდა - რომელმაც უკვე გადადგა ნაბიჯი (**„გ“**) გაჭირვებული ადამიანის (**„ი“**) მიმართულებით დახმარების შესათავაზებლად. საერთოდ, ტრადიციულ ებრაულ დამწერლობაში და „სეფერ თორაშიც“, „და-

ლეთს“ ისე წერენ, რომ მისი ვერტიკალური შემადგენლობა მის წინამდებარე ასოსკენ ოდნავ დახრილია მარჯვნივ, ე.ი., ანბანურ თანამიმდევრობაში, - 2-ის მიმართულებით, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ 7 ღია, გახსნილი უნდა იყოს, რათა მისცეს სხვას მასთან დაკავშირებული მოწყალების, ანუ გაცემის მაღლის (მიცვის) - 2-ის შესრულების საშუალება. 7-ის ბუნება, როგორც „მიმღებისა“, თვით მის სახელწოდებაშია არეკლილი: 7-ს „დალეთ“ - „კარი“ (რომელიც უშვებს სახლში ადამიანებს). ამ ასოს სახელწოდება მჭიდროდაა დაკავშირებული ძირთან 7-ს „დალა“, რაც ნიშნავს „ამოხაპვას“ (მაგალითად, ჭიდან წყლისას) და „მოხვეჭის“, „მოპოვების“ მნიშვნელობით 7-ის კიდევ ერთ თვისებაზე მიგვანიშნებს. ზუსტად ეს სიტყვა გვხვდება თორაში („შემოთ“; 2:19), როცა ითროს ქალიშვილები თავიანთ მამას ეუბნებიან მოშვებ: „ეგვიპტელმა კაცმა გვიხსნა მწყემსების ხელიდან, წყალიც კი ამოგვიხაპა და წვრილფეხა პირუტყვიც დააწყურვა“. 7-ის შემადგენელი ჰორიზონტალური და ვერტიკალური ხაზები წარმოადგენენ სიგრძესა და სიგანეში სინათლის გავრცელების სიმბოლოებს, რიცხვული მნიშვნელობა - 4 კი სამყაროს ოთხ მხარეზე მიუთითებს. გარდა ამისა, 7 ოთხი სტიქიის სიმბოლოცაა: ზედა გრაფიკული ნაკვთი - ზევით, მაღლა მიმსწრაფი „ცეცხლი“ და „ჰაერია“, ხოლო ქვედა ვერტიკალური ნაკვთი - ქვემოთ, დაბლა ჩამსწრაფი „წყალი“ და „მიწა“ („დალეთზე“ საუბარი კიდევ გვექნება ქვემოთ).

ამრიგად, ჩვენ უკვე, გარკვეულწილად, რაღაც ვიცით ებრაული დამწერლობის პირველი ოთხი ასოს შესახებ. შევაჯამოთ შედეგები:

„ალეფ“ - სწავლება, ცოდნის მოპოვება გარედან.

„ბეთ“ - გაგება, შინაგანი ჭკრეტა, ცოდნის გააზრება.

„გიმელ“ - სიკეთისქმნა, გულმონყალება, გაჭირვებულთა დახმარება.

„დალეთ“ - თავმდაბლობა, საქველმოქმედო დახმარების მიღება.

ებრაული ანბანის შემდეგი ორი ასო 8 - „ჰე“ და 9 - „ვავ“ უფლის სახელის - "יְהוָה" - კუთვნილი ასოებია. 8-ს რიცხვული მნიშვნელობა - 5 შეესაბამება თორის ხუთნიგნულს - წერილ თორას, ხოლო 9-ის მნიშვნელობა - 6 - „მიწის“ ექვს განყოფილებას (ექვს „სედერს“ - „წყობას“, განმარტებულს თალმუდის 60 ტრაქტატში), ანუ ზეპირ თორას. 5-ისა და 6-ის ჯამია 11. თალმუდი შეგვაგონებს, რომ ხელმოკლეთა (7) მიმართ „ცედაკის“, ანუ მოწყალების გამღების (8) ზეციდან 11 ლოცვა-კურთხევით ღირსჰყოფენ.

ბრძენთა აზრით, უფალმა სამყარო ასო 7-ით შექმნა. ამ ასოს ფორმა მიგვითითებს ადამიანისადმი ნაბოძებ ნების თავისუფლებაზე: როგორც ვხედავთ, მას ქვემოთ ფართო გასასვლელი აქვს - ადამიანს თუ სურს დაეცეს, საამისოდ მას ყველა შესაძლებლობა გააჩნია, შეუძლია დაეშვას ფსკერამდეც კი; და, პირიქით, თუკი იგი დაბრუნებას, მონანიებასა და ამაღლებას ისურვებს - ზედა მარცხენა მხარეს აქვს პატარა გასასვლელი ზევითკენ.

რამდენადაც π შეესაბამება ქვეყნიერების აღმშენებლობას, იგი მჭიდროდ უკავშირდება ასო λ „ბეთს“, რომელიც, როგორც ვიცით, განასახიერებს „მშენებლობისა“ და „სახლის“ იდეას. π და λ ასოებს შორის არის სხვა კავშირიც: მსგავსად λ -ით სიმბოლირებული „გაგებისა“ („ბინაჰ“), π -ც „ბინის“ თვისების მატარებელია; ამასთან, უფრო ფართო სკალით („აიაკ-ბახარ“ ტრანსფორმაცია), π „ჰე“ - 5 შეესატყვისება λ „ნუნს“ - 50, რითიც სიმბოლირებს გაგების 50 კარიბჭე. სწორედ λ , π და π ქმნიან ძირს სიტყვასას $\lambda\pi\lambda$ „ბინაჰ“ - „გაგება“.

„ალარ გერქმევა სახელად აბრამი, არამედ აბრაჰამი იყოს სახელი შენი...“ („ბერშით“; 17:5). ზედმეტი ასო π , რომელიც შევიდა აბრამის სახელში, ძალზე ბევრ ცვლილებებს ახდენს ამ პიროვნების მომავალ ბედ-იღბალზე.

„ზოჰარი“ 1-ს „ჭეშმარიტების ასოს“ უწოდებს. პირდაპირი, ვერტიკალურად მდგომი, დამაკავშირებელი და შემაერთებელი წრფე ერთიანობისა და მთლიანობის, სიმართლის „მცველისა“ და „მფარველის“ სიმბოლოა. 1, აგრეთვე, სიცოცხლის სიმბოლოცაა. პრალელი მაჰარალი დასძენს, რომ ამ ასოს შეესაბამება ხანგრძლივობის, გაგრძელების კონცეფცია. სახელწოდება „ვაჰ“, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ნიშნავს „კაუჭს“, „კავს“, რაზედაც მიგვითითებს თვით ამ ასოს ფორმაც, რომელიც თავისი მოხაზულობით „ერთიანს“ წაგავს: 1. საინტერესოა ისიც, რომ სიტყვების $\lambda\lambda$ „ვაჰ“ და $\pi\pi$ „ეხად“ („ერთი“) რიცხვული მნიშვნელობები თანაბარია: $6+1+6=13$, $1+8+4=13$. ციფრი 6-ის (1-ის ჰემატრიული მნიშვნელობის) კიდევ ერთ თვისებაზე მიგვითითებენ იბნ ეზრა, მაჰარალი და შლახ ჰა-კადომი: 1 ანბანში ერთადერთი ასოა, რომლის რიცხვული მნიშვნელობის შემცველი მიმდევრობითი მართივი ციფრების ჯამი ტოლია მათ ნამრავლზე: $6=1+2+3$; $6=1 \times 2 \times 3$, რაც ნიშანი და დასტურია იმისა, რომ ამ ასოს სამართლიანად ხვდა ნილად იყოს „პატიოსნებისა“ და „ღირსების“ იდეების მატარებელი.

მეშვიდე ასო π სიმბოლოურად „საკვებს“, „საზრდოს“ ასახიერებს. სახელწოდება $\lambda\pi$ „ზაინ“ დაკავშირებულია სიტყვასთან $\lambda\pi$ „ზან“ - „კვება“, „საზრდობა“. გარდა ამისა, როგორც ზემოთ ითქვა, სახელწოდება „ზაინ“ ნიშნავს „იარაღს“, თვით ფორმა - π გვახსენებს „მახვილს“ - „ბრძოლას“ - ადამიანის იძულებულ ჭიდილს ცხოვრებასთან ყოველდღიური ლუკმაპურის მოსაპოვებლად (სხვათა შორის, საინტერესოა, რომ სიტყვა $\lambda\pi\lambda$ „მილხამა“ - „ომი“ წარმოქმნილია ძირიდან სიტყვისა $\lambda\pi\lambda$ „ლეხემ“ - „პური“). ამის საფუძველზე, შეგვიძლია ნათლად გავიაზროთ ანბანში 1 „ვაჰ“-ისა და π „ზაინ“-ის თანამიმდევრობის ლოგიკურობა: ადამიანი, მისი ბუნებისა და დანიშნულების შესაბამისად, ცხოვრებაში თუ პირნათლად ასრულებს მასზე დაკისრებულ ვალდებულებებს, სიმბოლირებულს „ალეფ-ბეთის“ პირველი ოთხი ასოს თანმიმდევრობაში - λ π λ λ - მაშინ უფალი - 1 π „გამოკვებავს“ მას, ანუ მისცემს მას „ფარნასას“ - „არსებობის საშუალებას“, „სახსარს“, „დოვლათს“ - λ .

შეიძლება ამ შვიდი ასოს თანმიმდევრობის შემდეგნაირი ინტერპრეტაცია: მას შემდეგ, რაც ადამიანი სრულყოფს საკუთარ პიროვნებას ექვსივე სულიერ ასპექტში - „ალეფ“-იდან „ვაჲ“-ის ჩათვლით, აღწევს „ზაინ“-ის სტადიას - აქტიურად იწყებს ზრუნვას თავისი და თავისიანების მატერიალურ საჭიროებათა დაკმაყოფილებისთვის.

მოდით, აქვე ჩამოვთვალოთ ის შვიდი თვისება, რომლებიც გულს მიეკუთვნება:

1. „ხესედ“ - „სიკეთე“, „სიქველე“.
2. „გვურა“ - „ძლიერება“, „სიმაგრე“, „სიმტკიცე“, „სიმაჰაცე“, „სიმკაცრე“ („მოშიშების“, „თავშეკავების“, მართლმსაჯულების აღსრულების“ მნიშვნელობით).
3. „თიფერეთ“ - „სილამაზე“, „სიმშვენიერე“, „მოხდენილობა“ (პირველისა და მეორეს სინთეზი - „სიქველის“ და „ძლიერება-თავშეკავებას“ შორის შუამდებარე „ღმობიერების“, „ჰარმონიის“ მნიშვნელობით).
4. „ნეცახ“ - „დაძლევა“, „გამარჯვება“, „მარადიულობა“, „მარადისობა“.
5. „ჰოდ“ - „სიდიადე“, „სახელის განთქმა“, „შარავანდედით შემოსვა“.
6. „იესოდ“ - „საფუძველი“, „საძირკველი“, „ფუნდამენტი“, „საყრდენი“.
7. „მალხუთ“ - „მეფობა“, „მეფის ძალაუფლება“.

მეექვსე თვისება - „იესოდ“ შეესაბამება უბრალო, სამართლიან, ალაღმართალ („ცადიკ“) ადამიანს, რომელმაც ეს სახელი გულისთქმისეული ვნების, ჟინისა და გატაცების დათრგუნვის შედეგად დაიმკვიდრა. „ცადიკი“ ასახიერებს ასო 1 „ვაჲ“-ს ყველა მის პარამეტრებში: ერთობა, მშვიდობა, სიმართლე, პატიოსნება, ღირსება, ცოდნა და სიცოცხლე. იგი „იმ ზაი“ - „კაცი სიცოცხლე“, ანუ „ცოცხალი კაცია“. ამ თვისებებით გამოირჩევა იოსეფი (იოსები) - მეექვსე „მწყემსი“ ებრაელი ხალხის შვიდი წინამძღოლიდან:

1. აბრაჰამ - „ხესედ“.
2. იცხაკ - „გვურა“.
3. იაკოვ - „თიფერეთ“.
4. მოშე - „ნეცახ“.
5. აჰარონ - „ჰოდ“.
6. იოსეფ - „იესოდ“.
7. დავიდ - „მალხუთ“.

სწორედ უბიწოების გამო დააჯილდოვა ცხოვრებისეული ცოდნითა და სიბრძნით (1) არსთგამრიგემ იოსეფ ჰაცადიკი, რომელიც მთელი სახელმწიფოს განმგებელი გახდა და შიმშილობის ჟამს, შვიდი მოუსავლიანი წლის განმავლობაში გამოკვება (1) ქვეყანა. გავიხსენოთ, რას ეუბნება იგი თავის

ძმებს: „წულარ იწუხებთ და წურც თავს გაკიცხავთ, რომ გამყიდეთ აქ; ვინაიდან თქვენი სიცოცხლის სახსრად გამომგზავნა ღმერთმა; იმიტომ, რომ ეს ორი წელიწადია შიმშილობაა ქვეყანაში და კიდევ ხუთ წელიწადს არ იქნება ხვნა და მკა. და გამომგზავნა ღმერთმა თქვენს წინაშე, რათა მოგაცეთ თქვენ ნაშიერი დედამიწაზე (დაგარჩინოთ ამქვეყნად) და შეგენარჩუნოთ სიცოცხლე დიდ ხნამდის (მოგიტანოთ დიდი საშველი). ამრიგად, თქვენ კი არ გამომგზავნეთ აქ, არამედ ღმერთმა, და დამაყენა ფარაონის მამად და მთელი მისი სახლის ბატონად, და მთელი ეგვიპტის შინა-წყლის მმართველად“ („ბერეშით“; 45:5-8). ბარემ აქვე ვთქვათ ისიც, რომ სიტყვები ლაშა „მოშელ“ - „მმართველი“ და ძოლ „შალომ“ - „მშვიდობა“ ერთიდაიგივე ასოებისგან შედგება.

„ალეფ-ბეთის“ მერვე ასო ი „ხეთ“ დაკავშირებულია სასიცოცხლო (იოი - „ხიუთ“) კონცეფციასთან. თალმუდში ამ ასოს უკავშირებენ „რჩეულობის“ გაგებას: იო „ხენ“ - „სანდომიანობა“, „კეთილსახოვნება“, „სიმპათია“. ყოვლად-ძლიერი ამ ღირსებას მიჰმადლებს მას, ვინც აღწევს სულიერი განვითარების უმაღლეს საფეხურს, სიმბოლირებულს „ალეფ-ბეთის“ წინა შვიდი ასოთი. იო-ის უკუმიმართულებით ნაკითხვისას ვლელულობთ სიტყვას ია „წოახ“, რაც „მშვიდს“, „მიმზიდველს“, „მოხერხებულს“, „მარჯვს“ ნიშნავს. იო „ხენ“ - ტიტულია, რომელსაც ძლიერი და ამაღლებული სულის მქონე პიროვნებები, კეთილ საქმეთა კეთების შედეგად, არსთგამრიგესთან მიახლებით იმსახურებენ.

ყოვლისშემძლემ ყოველი დადებითი ძალისთვის შექმნა მისი საწინააღმდეგო, დაპირისპირებული ძალა. ასე რომ, თითოეულ ასოს გააჩნია ნეგატიური მხარეც. ასო ი (იო „ხეთ“) ახორციელებს კავშირს „ცოდვასა“ და „შიშს“ შორის: ახი „ხეტ“ - „ცოდვა“, „დანაშაული“, „ბრალეულობა“; იი „ხეთ“ - „შიში“, იი „ხათ“, იიი „ხითათ“ - „გატეხვა“, „დამსხვრევა“, „შეშინება“, „დაშინება“, იიი „ხათეთ“ - „საშიშროება“, „უბედურება“. ამ ასპექტებს თვით ამ ასოს ფორმაც (ი) ასახავს. დააკვირდით: ი შედგება ზემოდან გადახურული, მარჯვნივ და მარცხნივ მდგარი ორი ვერტიკალური ასო ი „ზაინისაგან“; ერთმანეთის საწინააღმდეგოდ, მახვილით ხელში, აღმართულია ორი მხარე, ორი ძალა - ი-ის „ფარნასის“, „კვების“, „საზრდოობის“ სასიცოცხლო, სასიკეთო და სამშვიდობო პირველი ასპექტი დაპირისპირებულია „შიშის“, „ტირილის“, „ქვითინის“, „მოთქმა-გოდებისა“ და „სასონარკვეთის“ გამომწვევ ომის, წგრევის, ხოცვა-ჟლეტის, განადგურების მეორე ასპექტთან. როგორც ვხედავთ, ასო ი-გან განსხვავებით, ი-ს ზედა მხრიდან გასასვლელი არ გააჩნია - ადამიანი თუ ზნეობრივად დაეცემა და გამოუსწორებელ, სასიკვდილო ცოდვას (ახი იო „ხეტ მავეთ“) ჩაიდენს, მისთვის მონანიების „ტაძრის“ ჭიშკარი - ი-ი - იკეტება - ი.

ასო უ სახელწოდებით იუ „ტეთ“ შეესაბამება სიტყვას ჰუ „ტოვ“ - „კარგი“, „კეთილი“. რაბი ცადოკ ჰაქოჰენი თავის წიგნში „ფრი ცადიკ“, თორის საკვირაო თავების გარჩევისას, რამდენჯერმე აღნიშნავს, რომ ასო უ თორის დასაწყისში პირველად ჩნდება მეოთხე წინადადებაში - შემოქმედის მიერ სინათლის შექმნისას: „და ნახა ღმერთმა სინათლე, რომ კარგია (ჰუ)“, რაც ამ ასოს არსსა და მნიშვნელობაზე მიგვითითებს. ბრძენნი იმასაც ჩაკვირვებიან, რომ „სიკეთის“ გაგების მატარებელი უ არცერთხელ არ გვხვდება ათ მცნებაში. - ყოვლისმჭვრეტელმა უფალმა განგებ მოაცილაო ეს ასო ალთქმის დაფებიდან, რათა მათი დამსხვრევის შედეგად არ შეწყვეტილიყო სიკეთის გადმოფრქვევა ქვეყნიერებაზე.

ახლა, ვნახოთ, თუ როგორ გამოხატავს უ-ის ფორმა თავის დედაარსს: მარჯვენა ვერტიკალური ნაკვთი ასო 1 „ვავ“-ია, რომელიც, როგორც ითქვა, „სიცოცხლის“, „პათიოსნების“ და „ღირსების“ სიმბოლოა, ხოლო მარცხენა ვერტიკალური ნაკვთი 1 „ზაინ“-ია - „კვების“, „მხარის დაჭერის“, „შველის“ სიმბოლო; 1 „მახვილიცა“, და დაყენებულია ამ ადგილზე, რათა დაიცვას 1 და მისი წმიდა ფასეულობანი მოულოდნელი დაცემისაგან.

ასო უ-ის არსის უფრო ფართო მნიშვნელობით გასაგებად, საჭიროა მოვიყვანოთ გონების (ტვინის) თვისებები: „ხოხმა“ - „სიბრძნე“, „ბინა“ - „გაგება“ და „და(ყ)ათ“ - „ცოდნა“, „შეცნობა“. უზენაესის ოთხასოიან სახელში - "ი" "ი" "ი" "იო" - „იოდ“ მიუთითებს თვისებაზე „ხოხმა“, „ჰე“ - „ბინა“, „ვავ“ - „და(ყ)ათ“. გონების ეს სამი „ინტელექტუალური“ თვისება და ზემოთ ნახსენები გულის შვიდი „ემოციონალური“ თვისება ქმნიან ე.წ. ათ „სეფიროთს“ („სეფირა“ - „ემანაცია“, მრ. რ-ში - „სეფიროთ“. ამ საკითხზე საუბარი კვლავაც გვექნება ქვემოთ). ჩამოვთვალოთ ისინი თავიდან:

1. „ხოხმა“ - „სიბრძნე“.
2. „ბინა“ - „გაგება“.
3. „და(ყ)ათ“ - „ცოდნა“.
4. „ხესედ“ - „სიკეთე“.
5. „გვურა“ - „სიძლიერე“.
6. „თიფერეთ“ - „სილამაზე“.
7. „ნეცახ“ - „მარადიულობა“.
8. „ჰოდ“ - „სიდიადე“.
9. „იესოდ“ - „საფუძველი“.
10. „მალხუთ“ - „მეფობა“.

ამ შემთხვევაში, როგორც ვხედავთ, უ-ის რიცხვულ მნიშვნელობას (9) შეესატყვისება მეცხრე სეფირა „იესოდ“ „საფუძველი“, რომელსაც წარმოადგენს და ახორციელებს 1777 „ცადიკ“-ი, როგორც ნათქვამია: „მართა-

ლი სამყაროს საფუძველია“; „მართალი დაფუძნებულია სამარადისოდ“ („მიშლე“; 10:25). „ცადიკის“ კავშირი გაგებასთან „ტოვ“ („კარგი“, „კეთილი“) აშკარავდება ასო ჯ „ცადი“-სა და ასო უ-ის სიახლოვით: ჯ-ის ჰემატრიული მნიშვნელობა - 90 - ათჯერ ცხრაა (ათჯერ უ). როცა ასო უ ათი „სეფიროთის“ გავლით ასრულებს განვითარების სრულ ციკლს, იგი ასო ჯ-დ გარდაიქმნება.

ნეგატიურ ასპექტში, თალმუდის ახსნით, ასო უ „ტეთ“ უკავშირდება მატერიალურ მხარეს - უ”უ „ტიტ“ - „თიხა“. აქ ორი გადაკვრითი მინიშნებაა: 1. მთელი ქვეყნიერება, როგორც თიხა, ისეა შემოქმედის ხელში; 2. ყოვლის-შემძლემ მიწისგან გამოძერწა ადამიანი. ხატამ სოფერი წერს, რომ მეფეთა ადათ-წესით მიღებული იყო მათი დაკრძალვის ადგილზე დაესვათ ასო უ - ნიშანად ადამიანის მატერიალური ბუნებისა, მიწისგან წარმოშობის მიზეზით მისი გარდაცვალებისა: „...რამეთუ მტვერი ხარ და ისევ მტვრად იქცევი“ („ბერეშით“ 3:19).

ამ ასოს მაგალითზე ხელახლა ვრწმუნდებით კაბალისტური პრინციპის ჭეშმარიტებაში, რომლის თანახმადაც არსთგამრიგემ სამყარო ისეთგვარად შექმნა, რომ ყოველ დადებით ძალას შეესაბამებოდეს მისი ანტიპოდი. ერთი მხრივ, უ ამჟღავნებს „სიკეთის“, „სიკარგის“ გაგებას და ესატყვისება „მართალს“, „ცოცხალ კაცს“, მეორე მხრივ კი, წარმოადგენს სიცოცხლის მატერიალურ ასპექტს, რაც ადამიანის გარდაცვალებასაც ნიშნავს. მაჰარალი განმარტავს: უ-ის რიცხვრული მნიშვნელობა - 9 - 1-დან 9-მდე ციფრების მწვერვალია. რიცხვი 10 თვისობრივად წარმოადგენს უკვე ახალ ერთიანობას, რაშიც შედის ყველა წინამავალი ციფრი. ასე რომ, უ - ეს საზღვარია: დადებითი მნიშვნელობით იგი არეკლავს სიცოცხლის მარადიულობის უდიადეს სიკეთეს, უარყოფითი მნიშვნელობით კი - რღვევასა და მატერიალურ დანაკარგს.

მეათე, ფორმით ყველაზე მცირე ასო ן („იოდ“, „იუდ“) ყოფიერების საწყისი წერტილის სიმბოლოა - წყარო ყველაფერი არსებულისა. ამავე ასოთი შეიქმნა მომავალი სამყარო, რომლის ღირსნი ცოტანი თუ ხდებიანო - ამბობენ ბრძენნი. ამ უბრალო წერტილით შეიძლება დავიწყოთ ნებისმიერი ასოს მოხაზულობა. ჰემატრიული მნიშვნელობა - 10 - „სრული“ რიცხვია.

როგორც ზემოთ ითქვა, ן-ს შესაბამება „ხოხმა“ - „სიბრძნე“ - ათი სეფიროთიდან პირველი, საიდანაც გამომდინარეობენ „ბინა“ - „გაგება“ და „და(ყ)ათ“ - „ცოდნა“, „შეცნობა“, შემდეგ კი მომდევნო შვიდი სეფიროთიც. ן - ეს კენწეროა - სათავე და საწყისი ათი სეფიროთისა; დასასრულ, ყველა ისინი ხელახლა ერთიანდება ამ ასოში, - ისევე, როგორც იყო ეს მათი არსებობის დასაბამში. საინტერესოა ისიც, რომ სიტყვა ןחמא „ხოხმა“-ს მცირე ჰემატრიატ ათის ტოლია: $8+20+40+5=73$, $7+3=10$, ან $-8+2+4+5=19$, $1+9=10$. ן-ის მცირე ზომა მიუთითებს უბრალოებაზე, თავმდაბლობაზე. ამ ფუნდამენტალურ

თვისებებს უნდა ფლობდეს ერის წინამძღოლი. 7-ის რიცხვულ მნიშვნელობას (10) შეესატყვისება მეათე სეფიროთი „მალხუთ“ - „მეფობა“, რომელიც მოიცავს ყველა დანარჩენს და განსახიერებელია მეფე დავიდში. „ხოხმის“ ძალაც თავმდაბლობასთან არის დაკავშირებული. „იობის“ წიგნში კი ვკითხულობთ: „და სიბრძნეს საიდან აიღებ?“ სიტყვა „საიდან“ - „მე-აინ“ აგრეთვე ნიშნავს „არაფრისაგან“; ასე რომ, ეს ლექსიკური ერთეული შეიძლება წავიკითხოთ ასეთნაირადაც: „აიღებ ხოხმას არაფრისაგან“. როცა ადამიანს ჰყოფნის თავმდაბლობა, რათა გაიაზროს და შეიგნოს თავისი არარაობა, იგი სიბრძნის ღირსიც ხდება. მეტიც - სიბრძნე და სიცოცხლე ურთიერთდაკავშირებულია („სიბრძნე იხსნის თავის მსახურს სატანჯველისგან და სიცოცხლეს შეუნარჩუნებსო“ - გეგავგონებენ ბრძენნი; „კოჰელეთი“ კი ამბობს: „კარგია სიბრძნე და დოვლათი, დიდად სარგოა მზის მჭვრეტელთათვის. სიბრძნეც დაიფარავს კაცს და ვერცხლიც დაიფარავს, მაგრამ სიბრძნე უპირატესია, - მის მფლობელს აცოცხლებს“, რის დასადასტურებლად სიტყვების ნაჩი („ხოხმა“ - „სიბრძნე“) და მიჩი („ჰახაიიმ“ - „სიცოცხლე“) ჰემატრიული მნიშვნელობების თანატოლობაც კმარა:

$$8+20+40+5=73$$

$$5+8+10+10+40=73.$$

ამრიგად: ჭეშმარიტი სიცოცხლე სიბრძნით ცხოვრებაა.

ფართო სკალით 7 უკავშირდება ასო 7 „კოფ“-ს (10X10), რომელიც მიუთითებს „სინმიდზე“ - „კედუშა“. კაბალისტურ შრომებში ხშირადაა ციტირებული „ზოჰარი“, სადაც ნათქვამია, რომ „კედუშა“ „ხოხმის“ სათავეა.

„ალეფ-ბეთში“ ასო 5 „ცადის“ (90) შემდეგ მოდის ასო 7 „კოფ“ (100), რაც გვასწავლის, რომ „წმინდანნი“ („კადოშ“) „მართალზე“ („ცადიკ“) მალლა დგას. ცხადია, ალაღმართლობაც არაა იოლი საქმე (რამეთუ, როგორც ბრძენი „კოჰელეთი“ ამბობს, „არ იპოვება ქვეყნად მართალი კაცი, ვინაც იქმოდეს კეთილ საქმეს და არ სცოდავდეს“), მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ მორალური პრინციპების დაცვა და მცნებების შესრულება ნორმაა მხოლოდ. „ცადიკთან“ შედარებით „კადოშს“ ტოტალური მოთხოვნები აქვს წაყენებული: ყოველი ქმედების, თითოეული ნაბიჯის გააზრება და მოსალოდნელი შედეგების განჭვრეტა, გამსჭვალვა ყოველი სიტყვისა და ყოველი აზრისაც კი. ერთი სიტყვით, წმინდანობა - სრულყოფილება, სრულქმნილებაა. „ცადიკი“ გამუდმებით იგერიებს სიავეს, ანუ „იეცერ ჰარა(ყს)“, ხოლო ადამიანი, რომელმაც მიაღწია „კადოშის“ საფეხურს, სათოფეზეც აღარ იკარებს ერთხელ უკვე დამარცხებულ ავ საწყისს, აღარ აძლევს მას თავის წამოყოფის საშუალებას.

ასო 2 შეესაბამება პრაქტიკულ მოღვაწეობას, რამეთუ სახელწოდება 2 „ჰაფ“ აღნიშნავს „ხელის მტევანს“ - სხეულის იმ ნაწილს, რომლითაც ადამიანი ქმნის საგნებს, მასალის წინააღმდეგობისა და ამქვეყნიური ძალე-

ბის დაძლევათ აძლევს მათ ფორმას. ასო ჯ გარეგნულად გვახსენებს ასო ჯ „ბეთ“-ს, კემატრიები 20 და 2 კი მათი შინაგანი მსგავსების მიმანიშნებელია: ორთავე არეკლავს „შექმნისა“ და „შენების“ კონცეფციებს; ათჯერ ჯ-ის რიცხვული მნიშვნელობა (2) წარმოადგენს სამყაროში კონსტრუქციული ძალების ზრდასა და განვითარებას. გარდა ამისა, ჯ-ის სახელწოდება, აგრეთვე, ნიშნავს „კოვზს“, - ხელსაწყოს, რომელიც თავისი ფორმით გვაგონებს ხელისგულს. უდაბნოში, გადასატანი ტაძრის - „შეხვედრის კარვის მიშქანის“ კურთხევისას, ებრაელი ხალხის თორმეტი მუხლის მთავართა ცალ-ცალკეულ სამსხვერპლო შესანიშნავში შედიოდა „ერთი კოვზი („ქაფ“), საკმეველით სავსე“, რაც სიმბოლურად ქვეყნიერებას აღნიშნავდა.

„ლამედ“ - ლ - ფორმით ყველაზე მაღალი ასო ასახიერებს „გულს“ („ლევ“) - „სიცოცხლის სანთებელას“, ორგანოების „მეფეს“.

თორის დამამთავრებელ სიტყვაში - „ისრაელ“ - ბოლო ასოა ლ („ლამედ“), ხოლო სანყის სიტყვაში - „ბერეშით“ - პირველი ასოა ლ („ბეთ“); იკვრება სიტყვა ლ („ლებ“, „ლევ“) - „გული“. ასო ლ-ით სიმბოლირებს „ლიმუდ“ - „სწავლება“, „სწავლა“, ხოლო ლ-ით „ბინა“ - „გაგება“, „შინაგანი აზრი“ („ბაით“ - სახლი, ინტერიერი, შიგთავსი, შიდა სივრცე). ლ-ის რიცხვითი მნიშვნელობაა 32 (30+2). როგორც გულია მთელი სხეულისთვის სიცოცხლის მიმცემი, ისე ჰერმენევტიკის - ინტერპრეტაციის, ახსნა-განმარტების 32 პრინციპია „თორის გული“, რომლის წყალობითაც გვენიჭება თორისმიერი სიცოცხლე. განვლილთან ხელახლა და კვლავ დაბრუნებით შესძლებს ადამიანი დაუკავშიროს თავისი გული თორას. გულის ლ გავლით შეუძლია ადამიანს დაუკავშირდეს შემოქმედს, გულის გასუფთავებითა და განმწმუნდით ძალუძს მიადნეოს სრულყოფილ ერთობას უფალთან. ამიტომაც, რომ „სიმხათ თორის“ („თორის სიხარულის“) დღესასწაულზე, თორის კითხვის ყოველწლიური ციკლის დამთავრებისთანავე, იქვე, დაუყოვნებლივ იკითხება მისი პირველი თავის - „ბერეშითის“ პირველი სიტყვები.

„ლამედ“ - ლ - რიცხვული მნიშვნელობით 30, - ეს ათჯერ სამი, ანუ ათჯერ 3 „გიმელია“, რითაც სიმბოლირებს კეთილქმედება („ხესედ“). სულიერი თვალსაზრისით ლ-იც „ხესედი“, რაც მჟღავნდება სხვების თორის სწავლებაში. ბაბილონის თალმუდის ტრაქტატი „შაბათი“ გვაუწყებს, რომ ლ მიუთითებს მომავალ სამყაროზე. ვინც სწორი გზებით დადის - სწავლობს და ასწავლის თორას („ალეფ“, „ბეთ“), თესავს სიკეთეს („გიმელ“), ეხმარება გაჭირვებულებს („დალეთ“) მომავალი სამყაროს („ლამედ“) ღირსი ხდება; და ენიჭება საპატიო ჯილდო - თორის გვირგვინი - ךתי „ქეთერ“, სიმბოლირებული ასოთი ჯ „ქაფ“.

ასო ჯ-ს - ქვეყნიერების კონსტრუქციული ძალებისა და თორის გვირგვინის სიმბოლოს თუ დაუმატებთ ლ-ს - მომავალ სამყაროს, მივიღებთ სიტყვას ლ „ქოლ“ - „ყველა“, „ყველაფერი“, „ყოველივე“. „იეშ ლი ქოლ“ - „მაქვს

მე ყოველივე" - ეუბნება იაკობი ესავს. იაკობის ნათქვამი ნიშნავს, რომ იგი მემკვიდრეა ორივე სამყაროსი - ამქვეყნიურისაც და იმქვეყნიურისაც.

ასო ზ "მემ" ასახავს „მეტყველების“ („მამარ“) კონცეფციას. დააკვირდით, - ზ შედგება ორი ნაწილისაგან: მარჯვენა ნაწილი ჰგავს როგორც ჯ „ქაფს“, ისევე ჯ „ბეთს“ - „შენებისა“ და „პროდუქტიულობის“ სიმბოლოები, ხოლო მარცხენა ნაწილი 1 „ვავია“ - „სიცოცხლის“, „პათიოსნებისა“ და „ღირსების“ განსახიერება. სახელწოდება ზ „მემ“, ღია ზ და დახურული ი ფორმებით, მიუთითებს „სიტყვაზე“ - ბრძანება-განკარგულებებზე, რომლებითაც გაჩნდა და შეიქმნა სამყარო. ამასთან, ზ „მემ“ ძირია სიტყვისა ი „მაიმ“ - „წყალი“ - ქვეყნიერების არსებობის პრინციპული ელემენტი. ზ-ის გემატრიაა 40. ეს რიცხვიც დაკავშირებულია „პროდუქტიულობის“ იდეასთან. ცნობილია, რომ დედის საშობი სიცოცხლისუნარიანი ემბრიონი 40 დღეში ფორმირდება. ზოგიერთი კომენტატორი ამ ფაქტს იყენებს იმის ასახსნელად, თუ რატომ იმყოფებოდა მოშე 40 დღე სინაის მთაზე ყოვლისშემძლისგან თორის მისაღებად. თორა, - წმიდა სულიერება, - უნდა აეთვისებინა ფიზიკურ არსებას. მიდრამის გადმოცემით, მოშეს ყოველდღე თავიდან უხდებოდა თორის სწავლა, ადამიანის ფიზიკური ასპექტის ზემოქმედების შედეგად წინა დღის ნასწავლი ავინყდებოდა; და მხოლოდ მეორმოცე დღეს შესძლო გამხდარიყო ღირსი თორის მიმადლებისა. 40 დღე დასჭირდა მას, რათა სრულად განენმინდა თავი მატერიალურისაგან, რომლის ფორმირებამაც თავის დროზე 40 დღე დაიკავა. აქვე ისიც ვთქვათ, რომ სიტყვაში ი „ემ“ - „დედა“ (აგრეთვე ნიშნავს „საფუძველს“, „ფესვს“, „ძირს“) ასო ზ (40) მიუთითებს 40 დღეზე - ნაყოფის ფორმირების დროის ხანგრძლივობაზე, ხოლო ი ვიცით, რომ ადამიანის ბუნების ღვთიური ელემენტია.

ასო ზ „მემის“ რიცხვული მნიშვნელობა 40 - ეს ათჯერ 7 „დალეითა“ (4). 4 მიუთითებს ოთხ ელემენტზე: ცეცხლი („ემ“), ქარი („რუახ“), წყალი („მაიმ“) და მიწა („ცაფარ“). ზ შეესაბამება ამავე ოთხ ელემენტს, ოღონდ სულიერების უფრო მაღალ დონეზე, სადაც თითოეული ელემენტი მოიცავს ათ ასპექტს. დ სიმბოლურად ასახიერებს მდებდრობით (მიმღებ, შემთვისებელ) საწყისს, 10 კი 7 „იოდის“ ჰემატრიაა. როცა 7 უერთდება 7-ს, წარმოიქმნება 7 „ჰე“ (მარჯვნივ 7, მარცხნივ 7), ანუ „ხოხმის“ (7) და ოთხი ელემენტის (7) შეერთებით ყოვლისშემძლე აფუძნებს დედამიწას - „სახლს“ ქვეყნიერებისას (7). ამრიგად, 7 „დალეითი“ ის ჭურჭელი, ის სისხლძარღვია, რომელიც მზადაა „მიიღოს“ და „დაიწყოს“ მშენებლობა. 7 გამრავლებული 10-ზე კი ზ „მემია“ - ფუძე სიტყვისა ი „ემ“ - „დედა“, ვისზედაც დამოკიდებულია ბავშვის ფორმირება.

ასო „ნუნ“ - 1 - ასახიერებს სწორ, ერთგულ, სანდო („ნეემან“) ადამიანს. ამ ასოსაც ორი ფორმა აქვს: 1 - როგორც იწერება ყველგან, და 1 - როგორიც

ხდება იგი სიტყვის ბოლოს. მოხრილი ფორმა (ა) მიუთითებს, რომ მორწმუნე ადამიანი ყოველთვის მორიდებული, თავმდაბალი და თავდაჭერილია, ხოლო გასწორებული, გამართული ფორმა (ი) - რომ, ამისათვის ასეთ ადამიანს უდიდესი ჯილდო ელის მომავალ სამყაროში, სადაც ნელში გამართული და თავანული ივლის (რა თქმა უნდა - სულიერი თვალსაზრისით). მიზეზი, რის გამოც ა ესატყვისება სრულყოფილების ამ პარადიგმას (ნიმუშს), არის ის, რომ ნაშა „ნეშამა“ - „სული“ ამ ასოთი შეიქმნა. როგორც ზემოთ ითქვა, ქვეყნიერების აღმშენებლობის იდეის მატარებელი ასო ი (ჰემეტრიით 5) უკავშირდება ასო ა-ს (50). ადამიანის 5 გრძნობა - მხედველობა, სმენა, ყნოსვა, გემოვნება და შეხება - პარალელურად, სულიერების დონეზე, შეესაბამება სულის 5 თვისებას („იეზიდა“, „ხაია“, „ნეშამა“, „რუახ“, „ნეფეშ“), ა კი - (50) გაგების („ბინა“) 50 კარიბჭე და სისუფთავის („ტაჰარა“) 50 ჭიშკარია. ამდენად, „გაგება“ და „სინმინდე“ ურთიერთდაკავშირებული კონცეფციებია. მიდრამის მიხედვით, დავიდ მეფის მეომრები არაჩვეულებრივი სისუფთავით გამოირჩეოდნენ, - ისე ზედმინევნით ერკვეოდნენ თორის კანონ-ნესებში, რომ შეეძლოთ მოეყვანათ როგორც რიტუალური სისუფთავის 49, ასევე რიტუალური უსუფთაობის („ტამე“) 49 მტკიცებულებანი. ასე რომ, თორის სიღრმისეული გაგება ადამიანის ფიზიკური და სულიერი სისუფთავის სანიდარია. 10 „ნუნ“ არამეულ ენაზე ნიშნავს „თევზს“ - სისუფთავის სიმბოლო (არამეულიც, როგორც ნაწარმოები წმიდა ენიდან, „კედუშას“, ანუ სინმინდეს ნაზიარები ენაა).

ნეგატიურ ასპექტში ასო ა აღნიშნავს უწმინდურობის („ტუმა“) 50 ჭიშკარს. ბრძენთა გადმოცემით, ეგვიპტის მონობიდან გამოსვლისას ებრაელები სიბინძურის 50-ე ჭიშკრის მიჯნამდე იყვნენ მისული; და, თუ ყველაზე დაბალ დონეზე დავუშვებოდით, დახსნა აღარ შეიძლებოდა და, ღმერთმა ნუ ქნას, ჩვენი ხალხი მოისპობოდა. ყოვლისშემძლე, კურთხეულია იგი, გამოეცხადა ისრაელის შვილებს და გადაარჩინა ისინი. ეგვიპტიდან გამოსვლა თორაში 50-ჯერ არის ნახსენები, რაც უწმინდურობის იმ უფსკრულის სიმბოლური მინიშნებაა. გამოსვლის შემდეგ „დამდაბლებული“ და „დამორჩილებული“ მდგომარეობა ტრანსფორმირებულ იქნა სინმინდეში. 49 დღის განმავლობაში მალდებოდა ებრაელი ხალხი მონური უწმინდურობის სიღრმიდან, 50-ე დღეს კი, უფლის ნებას მივდობილნი, თორის მიმადლების ღირსიც გახდნენ.

ბრძენთა მიერ თორა წყალთან არის შედარებული; ამიტომაც მოჰყვება „ალეფ-ბეთში“ ა „ნუნი“ უშუალოდ ზ „მემს“: „მაიმ“ - „წყალი“, „ნუნ“ - „თევზი“, რომელსაც უწყლოდ სიცოცხლე არ შეუძლია.

ასო ი (720 „სამეხ“) აღნიშნავს „შეშველებას“, „მხარში ამოდგომას“, „დაყრდნობას“. თვით ფორმა - ი - შეკრული, ჩაკეტილი წრეა, რომელიც ში-

ნაგან შემცველობას არ აძლევს გარეთ გამოსვლის საშუალებას. „ნუნი“ სიმბოლირებული (ნეგატიურ ასპექტში) „სამიშროების“, „საფრთხის“ შემდეგ მოდის „სამეხ“ - „დანდობა“, „დახმარება“, „მხარის დაჭერა“, „შველა“. 1 „ნუნი-სა“ და 2 „სამეხის“ შეერთებით ვლელლობთ სიტყვას 21 „ნეს“ - „სასნაული“ (რაც მოხდა ეგვიპტიდან გამოსვლის დროს). „თეჰილიმის“ 145-ე საგალობელი ანყობილია „ალეფ-ბეთის“ ასოთა თანამიმდევრული წესრიგით: შესავალი ფრაზის („თეჰილა ლედავიდ“ - „ხოტბა დავიდისა“) შემდეგ პირველი ლექსიკური ერთეული იწყება 8 „ალეფით“, მეორე 2 „ბეთით“ და ა.შ. მაგრამ მე-14 ასო 1 „ნუნი“ (დაკნინებული, დამდაბლებული მდგომარეობა) ამ რიგითობაში გამოტოვებულია: მე-13 2 „მემს“ მოსდევს მე-15 2 „სამეხი“ - „სომეხ ადონაი ლეხოლ ჰანოფელიმ ვებოკეფ ლეხოლ ჰაქეფუფიმ“ - „უფალი უშველის დაცემულთ და წელში გამართავს (1) მოხრილებს (2)“.

„სამეხის“ ფორმით - 2 - განჭვრეტილი „გარშემოხვეულობის“, „გარშემორტყმულობის“, „გადაფარების“ იდეა გამოხატულებას პოულობს თვით ამ ასოს სახელწოდების შემადგელებლ ასოებში - 21, რომელთა გადაადგილებით შეიძლება მივიღოთ სიტყვა 21 „მასახ“ - „საფარი“, „ფარდა“, „მტორი“, ანდა 21 „ხამას“ - „ფარული“. ბევრი ებრაული სიტყვა, რომლებიც იწყება ასოთი 2 „სამეხ“ ასახავს „ბლოკირების“, „ჩაკეტვის“ იდეას ფიზიკურ თუ სულიერ ასპექტში. მაგალითად: 21 „სეთერ“ - „საიდუმლო ადგილი“, „თავშესაფარი“, 21 „სოდ“ - „საიდუმლო“ და ა.შ. 2-ის ჰემატრიული მნიშვნელობა 60-იც „დამცველის“, „მფარველის“ კონცეფციას არეკლავს, როგორც ნათქვამია: „აგერ, სარეცელი შელომოსი, სამოცი გოლიათით გარშემორტყმული... იცავენ მას ღამეული შიშისგან“. „სამოცი გოლიათი“, ანდა - „სამოცი უძლიერესი დევგმირი“ შეესატყვისება ქოჰენტა კურთხევის („ბირქათ ჰაქოჰანიმ“) შემადგენელ სამოც ასოს:

იეჰარეხება ად`ონაი ვეიშმერება: იაერ ად`ონაი ფანავ ელება ვიხუნე-ქა: ისა ად`ონაი ფანავ ელება ვეიასემ ლება შალომ:

„გაკურთხოს შენ უფალმა და დაგიცვას შენ! მოგფინოს შენ უფალმა შარავანდედი თავისი პირისახისა და შეგინყალოს შენ! მოაჰყროს უფალმა თავისი პირისახე შენკენ და გარდმოგივლინოს შენ მშვიდობა!“

„ალეფ-ბეთის“ შემდეგი ასო 3, სახელწოდებით 3 „(ყ)აინ“, რაც, როგორც ზემოთ ითქვა, „თვალს“ ნიშნავს, წარმოადგენს „სამეხის“ 2 „სტომაქში“ ნასაზრდოებ და თავიანთი პოტენციალის განსასახორციელებლად ამ „საშოდან“ უკვე გარეთ - მოქმედებაში გამოსულ ძალებს; ისინი იფურჩქნებიან, იხსნებიან მსგავსად თვალისა, რომელიც აღიქვამს და „ითვისებს“ სინათლეს -- მზისა და მთვარის შუქს, ბუნების ნაირგვარ, უთვალავ ფერებს, ანუ 1 „ზაინი“ - 7 (ბუნების მატერიალური ძალები, მოახდენენ რა მთელი თავიანთი

პოტენციალის რეალიზაციას) გამრავლდება 10-ზე და გარდაიქმნება უ „(ყ)აინად“. უ, რიცხვული მნიშვნელობით 70, მიუთითებს თორის სინათლის „დანახვაზე“, თორის „გამოსხივების“ სიღმისეულ და ბრძნულ აღქმაზე: - 70 პირისახე (ასპექტი) აქვს თორასა და მის საიდუმლოებებსო - ამბობენ ბრძენნი. სიტყვა „საიდუმლოს“ - 70 „სოდ“ - ჰემატრიაც 70-ის ტოლია (60+6+4).

„(ყ)აინის“ ფორმის - უ - მარცხენა ნაწილი - ასო Ⴆ „ზაინი“ (ბუნების მატერიალური ძალები) და მარჯვენა ნაწილი - ასო Ⴇ „ვავი“ (სიცოცხლის სიმბოლო) გაერთიანებულია ერთ საფუძველზე. ისინი ერთიანდებიან, რათა მიაღწიონ სამყაროს სიცოცხლის, გაფურჩქვნის, აყვავებისა და განახლების ძალა.

ნეგატიურ ასპექტში უ ასახიერებს საწყალ, უმწეო, საბრალო ადამიანს. სახელწოდებაში Ⴇ უ „(ყ)აინ“ თუ ასოებს გადავადგილებთ, მივიღებთ სიტყვას Ⴇ უ „(ყ)აინ“, რაც „ღარიბს“, „მდაბიოს“, „მათხოვარს“, „გლახას“ ნიშნავს. თვით ფორმაც - უ, თავისი მოღრეცილი ცალი ფეხით, გვაგონებს შერყეულ მდგომარეობაში მყოფ ადამიანს, რომელიც მოიხარა, მოიკაცა და არ იცის რას დაეყრდნოს.

თვალისა და გონების აქტიურობის კვალდაკვალ დგება ჟამი რეზულტატების შეტყვევებით გამოხატვისა. „თვალი“ (უ), როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სიმბოლურად ასახიერებს „სიბრძნეს“ და მჭიდროდაა დაკავშირებული ტვინთან. ამიტომაც მოჰყვება „აღფ-ბეთში“ ასო უ-ს ასო ზ, სახელწოდებით Ⴇ „ფე“ - „პირი“ - შეტყვევების „ინსტრუმენტი“, რის მეოხებითაც გადაილახება უფსკრული სხეულსა და სულს შორის. პოტენციის მოქმედებაში გადასვლა თვით ამ ასოს გრაფიკულ ფორმაშია გადმოცემული: ზ წარმოადგენს ა-ს, რომლის შიგნითაც არის Ⴇ. ვიცით, რომ ა „ქაფი“ შეესაბამება პრაქტიკულ მოქმედებას, Ⴇ „იოდი“ კი - სიბრძნეს. ამრიგად, ზ შედგება „სულიერი“ ელემენტისგან (Ⴇ), რომელიც თავისი პრაქტიკული რეალიზაციისთვის პოულობს შესაფერ „სისხლძარღვს“, „ჭურჭელს“ (ა). ზ მსგავსია „პირის“, „გამოსასვლელის“; Ⴇ Ⴇ „ფათახ“ - „გაღება“, „გახსნა“, „დანყება“, „გაშლა“, „გამხელა“; Ⴇ Ⴇ „ფეთახ“ - „კარი“, „კართან მდებარე მისაღები“, „შესასვლელი“; „ფეთახ თეშუბა“ - „საფუძველი მონანიებისა“; წმიდა ენაში მრავლადაა „ღრუს“, „ხვრელის“, ანდა „ძალის გარეთ, გარე სამყაროში გამოსვლის“ აღმნიშვნელი სიტყვები, რომლებიც იწყება ასო ზ-ით: მაგალითად, „ფრიცა“ - „ჩატეხვა“, „ჩამტვრევა“, „გახვრეტა“, „შენგრევა“, „ფერეხ“ - „დამსხვრევა“, „დაქუცმაცება“, „დანაწილება“ და ა.შ.

სიცოცხლე, რომელიც სიმბოლირებს ასოთი Ⴇ („ხეთ“), რიცხვული მნიშვნელობით 8, თავის სრულ განვითარებას აღწევს ასო ზ („ფე“-)ში - 80. ონკელოსი „სულით ცოცხალს“ არამეულ ენაზე თარგმნის როგორც „სული, რომელიც შეტყვევებს“; ე.ი ფრაზაში: „იქცა ადამიანი მოლაპარაკე სულად“ - მე-

ტყველების უნარი მიუთითებს, რომ ადამიანი ცოცხალია. „ფე“ (80) - „პირი“ გახსნა „ხეთის“ სასიცოცხლო („ხიუ“) კონცეფციისა - „ხაიმ“ - „სიცოცხლე“.

ამრიგად, „სამეხის“, „(ყ)აინის“ და „ფეს“ თანამიმდევრობაში ასახულია ადამიანის განვითარების სამი სტადია: 0-ით სიმბოლოირებს ფიქრების თავმოყრა, შემოკრება, კონცენტრაცია; 1 - აზრების „მიმოხილვა“, განსჯა, შემოწმება, სარეალიზაციოდ მომზადება; 2 - გამოტანილი იდეების ხორცშესხმა. ამ სამი ასოს თანამიმდევრობით შეერთება გვაძლევს „გაღვივების“, „აღმოცენების“, „მომნიშვნის“, „დაყოფის“ შინაარსის სიტყვას - 120 „სე(ყ)ეფ“, „სა(ყ)ეფ“ (მრ. რ-ში „სე(ყ)იფიმ“) - „ტოტი“, „შტო“, „რტო“, „განტოტება“, „განშტოება“.

„სამეხ“ - 0 - „(ყ)აინ“ - 1 - „ფე“ - 2

„და გველი იყო ყველაზე ეშმაკი მინდვრის ყველა ცხოველს შორის, რომელიც კი შეუქმნია უფალ ღმერთს; და უთხრა ქალს: მართლა თქვა ღმერთმა, არ ჭამოთ ამ ბაღის არცერთი ხიდანო? და უთხრა ქალმა გველს: ბაღის ხის ნაყოფს შეჭამთ, ხოლო იმ ხის ნაყოფზე, რომელიც ბაღის შუაგულშია, თქვა ღმერთმა: არ ჭამოთ მისგან და არ მიეკაროთ მას, რათა არ დაიხოცოთო“ („ბერეშით“; 3:1- 3).

რაბი შიმშონ რეფაელ ჰირში თავის კლასიკურ კომენტარებში აღნიშნავს: „კაცობრიობის დიდი დედის და გველის დიალოგი, ფაქტობრივად, არის კამათი ადამიანში სულიერი და ცხოველური საწყისებისა. თავად ტონი, რომლითაც გველი გამოთქვამს თავის მოსაზრებებს, ნათლად გვიჩვენებს, რომ ეს არის შეჯახება ადამიანსა და ცხოველს შორის. ადამიანმა არგუმენტად უკვე მოიყვანა უფლის მითითება, რომ არ უნდა შეჭამოს აკრძალული ნაყოფი; გველი კი უსისინებს: „ღმერთს მართლა ასეც რომ ეთქვა, განა უნდა დაემორჩილო მას? განა თვითონ შენშიც არ ჟღერს ღმერთის ხმა? მართლა ბოროტება რომ იყოს ამ ხის ნაყოფის გასინჯვა, მაშინ რატომ შექმნა მან იგი ასე მიმზიდველი და სურვილის აღმძვრელი?“

თვალთ დაწახული აღძრავს გელის სურვილს („თვალი ხედავს და გული ნადილობსო“) - ავი ანგელოზი სამაელი (0) გველი-სატანის მეშვეობით იყენებს „კლიფით“ (0) დაფარულ ნაყოფს, ანუ იმას, რასაც ადამიანი უყურებს (1), გესლავს ხავას (ეკას) გულს და უბიძგებს მას ცოდვისქმნისკენ: „სიკვდილით არ მოკვდებით, ოღონდ იცის ღმერთმა, რომ იმ დღეს, როდესაც შეჭამთ მისგან. თვალნი აგეხილებათ და იქნებით, ვითარცა ღმერთი, კარგისა და ავის შემცნობელნი“ („ბერეშით“; 3:4-5). ყოველივე ამის შემდეგ იცვლება ხავას შეხედულება ხეზე და იმ ერთადერთ აკრძალვამაც, რომელიც უფალმა ადამს დაუწესა. ავმა ძალებმა ზემოქმედების ყველაზე ძლიერი საშუალება გამოიყენეს და წარმატებასაც მიაღწიეს - მონუსხა ხავა ეშმაკმა გველმა, თვალთა (1) ნდომამ აცთუნა პირველი ქალი: **„და ნახა ქალმა,**

რომ ხე კარგია საჭმელად, სასიამოვნოა იგი თვალებისათვის და საამოა ეს ხე შეცნობისათვის. და აიღო მისი ნაყოფი და შეჭამა (2); და მისცა მასთან მყოფ თავის ქმარსაც, და მანაც შეჭამა (2)“ („ბერეშით“; 3:6).

ასო ჯ („ჯადი“) მიუთითებს მართალ, უმნიშვნელო ადამიანზე. მისი სახელწოდება მყისვე გვახსენებს სიტყვას ჯ „ცადიკ“. ამ ასოს ორი ფორმა გააჩნია: ჩვეულებრივი - ჯ და სოფიტური, სიტყვის ბოლოში მდგარი ჯ. მოხრილი ფორმა სიმბოლურად ასახიერებს „ცადიკის“ თავმდაბლობას, ხოლო გამართული - მის დიად, ამაღლებულ სულიერ მდგომარეობას მომავალ სამყაროში. ასეთივე ახსნა მოვიტანეთ ასო 1 („ნუნ“)-ის გრაფიკულ ფორმებთან დაკავშირებით. გავიხსენოთ, ჩვეულებრივი (1) გამოხატავდა მორწმუნე, რელიგიური ადამიანის მორიდებულობასა და და თავდაჭერილობას, ხოლო გასწორებული, გამართული ფორმა (1) რომ, ამისათვის ასეთ ადამიანს უდიდესი ჯილდო ელის მომავალ სამყაროში, სადაც წელში გამართული და თავანული ივლის. რა განსხვავებაა ამ ორ ასოს შორის: ჯ - მართალი და 1 - სწორი, ერთგული, სანდო („ნემან“), რით განირჩევიან ისინი ერთმანეთისგან? - კითხულობს თალმუდი და იქვე იძლევა პასუხს: ჯ უფრო მოხრილია, ანუ მიუთითებს კიდევ მეტ თავმდაბლობაზე. თავმდაბლობის ასეთი დონე აუცილებელია, რათა ადამიანმა შესძლოს თორის „მოიპოვება“ და ღირსი გახდეს ღვთიური შარავანდედის - შეხინის გახსნისა.

მოდით, ნუ ავირიდებთ ასო ჯ-ის უფრო ღრმა ანალიზს და შევეცადოთ გავერკვეთ კაბალის მოძღვრების ლაბირინთებში:

ასო 1 („ნუნ“) წარმოადგენს რწმენის (נאמא „ემუნა“) ძირითად პრინციპს. ვინც ისმენს ლოცვას („თეფილა“) ან კურთხევას („ბერახა“) პასუხობს ჯა „ამენ“. აზრი და მნიშვნელობა სიტყვისა ჯა („ამენ“), რომელსაც იგივე ფესვი აქვს, რაც სიტყვას „ემუნა“, შეიძლება გამოვჩინოთ მის შემადგენელ ასოთა დაყოფით: - 1 „ნა“ - „იმ“ (מא) - „თუ“ - მიუთითებს სამყაროს გაურკვევლობაზე, განუსაზღვრელობაზე, სადაც ყოვლადდღიერის „დანახვა“ შესაძლოა მხოლოდ რწმენის საშუალებით; მეორე ნაწილი 1 კი - მორწმუნეა, რომელიც ქვეყნიერების ამ პირობითობას, ალბათობას პასუხობს ღმერთის რწმენით. რწმენა - შემოქმედებითი ძალაა ადამიანისა, რომელმაც მიაღწია 1 („ნუნ“)-ის სტადიას. ეს დონე წარმოადგენს „ცადიკის“, მართალი ადამიანის საფუძველს, რაც არეკლილია კიდევ ასო ჯ-ის ფორმაში: 1-ს უკნიდან დაყრნობილი აქვს ასო 1 „ზაინი“. ასო 1 „ნუნი“ ასო ასო ჯ „ცადი“-ში ჩვეულებრივზე უფრო მეტად მოხრილია - „ცადიკი“ კიდევ უფრო თავმდაბალია; ასო 1 „ზაინი“ კი (რომელიც, როგორც ვიცით, ნიშნავს „საჭურველს“, თვით ფორმა - 1 - გვახსენებს „მახვილს“) მიუთითებს „ცადიკის“ უნარზე და მზადყოფნაზე - წარმართოს ბრძოლა ავი ძალების ყოველი უკეთური ზრახვისა და ცოდვისეული წადილის წინააღმდეგ.

როგორც ზემოთ ითქვა, ასო უ „ტეთ“, რიცხვული მნიშვნელობით 9, არეკლავს „სიკეთის“ („ტოვ“) იდეას. „სიკეთე“ - უ - თავის ხორცშესხმას პოულობს და საბოლოოდ რეალიზდება „ცადი“-ში - 90 - „სამყაროს საფუძველში“ - „ცადიკში“, რომელიც მუდამ სხეულის სიჯანსაღის, სიმრთელისა და სისუფთავის სადარაჯოზეა, რამეთუ ჯ-ის წინ დგას უ - „პირი“ („ნუ ათქმევინებ შენს ბაგეებს ისეთ სიტყვას, რომ ზიანი მიაყენო სხეულს“ - გვმოძღვრავს ბრძენი კოპელეთი), უ-ის წინ კი - ყ - „თვალი“, რომელსაც სიავის უნმინდურობის დანახვისგან დაცვა და მოფრთხილება სჭირდება, რათა იქმნას მცველად პირისა.

ბარემ ქართული ანდაზების კრებულშიც ჩავიხედოთ: „ენას კლიტე არ დაედებაო“; „ენას ძვალი არა აქვსო“; „ენით დაკოდილი ხმლით დაკოდილზე უარესიაო“; „ენამ დაღუპა ქვეყანა, არ ხმალმა ამოღებულმაო“; „თვალი ჭამს და თვალი სვამსო“; „თვალი გულის სარკეაო“; „თვალი თვალის მტერიაო“; „თვალბეშუა ცხვირი რომ არ იყოს, ისინიც კი ვერ მორიგდებიან და ერთმანეთს შეჭამენო“...

და, - „თვალი ხედვით ვერ გაძლება, ყური სმენით ვერ აღივსება“ - ესეც „კოპელეთია“.

ასო უ, სახელწოდებით უჟ „კოფ“ მიუთითებს სინმიდის დონეზე და მოჰყვება ასოს ჯ („ცადი“) - „ცადიკ“ - „მართალი“. ჰემატრიული მნიშვნელობა 100, რომელიც მოიცავს ყველა წინამავალ რიცხვს, სრულყოფილების სიმბოლოა. სრულყოფილების ეს სიმბოლო აერთიანებს ყველა შესაძლო ძალასა და თვისებას. ამდენად, ასო უ წარმოადგენს უნმინდესს - ყოვლისშემძლეს, ყოვლადძლიერს, კურთხეულია იგი. გრაფიკული ფორმის - უ - მარცხენა ნაკვთი - პირდაპირი, ვერტიკალურად მდგომი, დამაკავშირებელი და შემაერთებული წრფე ერთიანობისა და მთლიანობის, სიმართლის „მცველის“ და „მფარველის“, „პატიოსნებისა“ და „ღირსების“ იდეების სიმბოლოა (1 „ვავ“), რომელიც ეშვება როგორც ქვევით - სიღრმეში, თვით ფსკერამდე კი, ასევე ადის მარჯვენა ნაკვთის - ასო ჯ „ქაფ“-ის (სამყაროში კონსტრუქციული ძალების ზრდისა და განვითარების სიმბოლოს) კენწერომდე - ღვთიური დიდების ტახტამდე („ქისე“). ეს ხაზი მიგვითითებს, რომ - თითოეული ებრაელის გულის სიღრმეში, როგორც მუგუზალი ნაცარში, იმაღვის სინმინდის ნაპერწკალი; ადამიანმა თუ შესცოდა და დაეცა, მას მაინც აქვს მონანიებისა და წამოდგომის შესაძლებლობა; მეტიც - სინანულის ძალა ისეთია, რომ მყისიერად, თვალის ერთ დახამხამებაში ძალუძს უფსკრულიდან უფლის საბრძანებელ კვარცხლბეკამდე ააღწიოს; ოღონდ, ასე სწრაფად ეს შეიძლება მოხდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მონანიება გულწრფელად სიღრმისეულია და გონების თვალთ გასიგრძეგანებული, თუ ეს ჭეშმარიტი მონანიებაა.

სახელწოდება „კოფ“ თარგმანში ნიშნავს „მაიმუნს“- ცხოველს, რომლის ხასიათის თავისებურებას წარმოადგენს მიბაძვის, იმიტაციის უნარი. დადებით ასპექტში ეს ადამიანის უნარია - მიბაძოს არსთგამრიგეს, კურთხეულია იგი, ხოლო უარყოფითი თვალსაზრისით - სულიერი ძალების უმწინდურობის სიმბოლოა. „ზოპარი“ სულიერ უმწინდურობას ადარებს მაიმუნს, რომელიც ბაძავს ადამიანს. გარდა ამისა, „კოფ“ არის ძირი სიტყვისა „ჟუჟი“ „ლეჰაკიფ“ - „გარემოხვევა“, „თავის მოყრა“, „შემოკრება“, „მიპყრობა“. კაბალისტურ ლიტერატურაში ასო *פ* შეესაბამება მოშე რაბინუს - წინასწარმეტყველთა მეფეს, ბრძენთა მამას, რომელმაც, ფარაონის წინაშე წარდგომისას, გონებაში, თავის თავში, ამაქვეყნიურ ყველა სიბრძნეს მოუყარა თავი.

ამრიგად, ერთის მხრივ, *פ* სიმბოლურად ასახიერებს წმიდა წყაროს - ღვთიურ შუქს, რომელიც გარს ერტყმის ყველა ქმნილებას (კაბალა ლაპარაკობს „ყოვლისმომცველ შუქზე“ - „ორ მაკიფ“ და „გარემომცველ შუქზე“ - „ორ ნიკიფ“) და რომლისგანაც გამოდის „ხოხმა“ - „სიბრძნე“, მეორეს მხრივ, ესაა სიმბოლო ცრუ გარეგნული სიბრძნისა, რომელიც, არეკლავს კაბალისტურ გაგებას „*ჟუჟი*“ „კლიფა“ (უარყოფითი სულიერი ძალების აღმნიშვნელი ძირითადი ტერმინი). „კლიფა“ - ეს არის ქერქი, ანდა ნაჭუჭი, რითაც შემოგარსულია ნაყოფი. „კლიფას“, აგრეთვე, უწოდებენ იმ უმართავ სურვილებს, - არაზომიერ მადას, თავდაუქერელ ჟინს, ზღარგადასულ ვნებას, - რომლებიც ბურღავს, გლეჯს ადამიანის გულს, თრგუნავს და „ხურავს“ (ו) მას გონების გავლენისაგან. „კლიფა“ შეიძლება წარმოვადგინოთ როგორც „*ჰიკიფ ლ*“, რაც „გულის ალყის შემორტყმას“, „გულის მარნუხებში მოქცევას“ ნიშნავს. გველის „სიბრძნეს“ იყენებს ავი ანგელოზი სამაელი, რათა შეაგულიანოს, წააქეზოს ადამი და ხავა, უბიძგოს მათ ცოდვისქმნისკენ. სახელში *לחם* „სამაელ“ ორი მრგვალი ასოა - *ח* „სამეხ“ და *ה* „მემ“, რიცხული მნიშვნელობებით 60 და 40, რომელთა ჯამი ტოლია *פ* „კოფ“-ის ჰემატრიული მნიშვნელობისა - 100 - ათეჯრ „*იოდის*“ რიცხვული მნიშვნელობისა (10), სხვათა შორის, რა *א* *შ* *ו*, - თორის ბრწყინვალე სწავლული და განმმართველი, - საერთოდ არ აკეთებს კომენტარს ამ ნაწყვეტთან დაკავშირებით. გველის ალაპარაკება სასწაული რომ ყოფილიყო, რაში დაუყოვლებლივ აღნიშნავდა ამას, ისე, როგორც ეს გააკეთა ფარაშათ „ბალაკის“ კომენტარისას - ბილამის მოლაპარაკე ხრდალის შემთხვევაში. იმის წარმოდგენაც შეუძლებელია, რომ ყოვლადღვთის სასწაულს უშვებს ხავას (ევას) გამოსაცდელად, მეტადრე - ცოდვისქმნის ასაძულებლად. აქედან გამომდინარე, გასაგები ხდება, თუ რატომ წერს რაში გველის შესახებ: - მისი ცბიერებისა და სიდიადის ზომისეული იყოო მისი დაცემა. ესე იგი, გარდა ეშმაკობისა, გველი ფლობდა სიდიადესაც - ცბიერების გამოხატვის საშუალებას, ანუ მეტყველების უნარს. ხოლო ის, რომ არ დაინერა პირდაპირ - „ცბიერებისა და მეტყველებისა“,

ცხადია, ასეთი ფრაზა არ ერგება კომენტარის აზრს და არ მოდის მასთან შესაბამისობაში.

ასო 7-ის სახელწოდება „რეშ“ არამეულენაზე ნიშნავს „თავს“ („როშ“). რიცხვული მნიშვნელობა 200 - ეს ათჯერ 2 ქაფ“-ი, ანდა ასჯერ 2 „ბეთ“-ია“. როგორც ვიცით, 2 და 2 გადმოსცემენ რეალურობის პრაქტიკულ, მატერიალურ ასპექტებს: 2 ახორციელებს პრაქტიკულ ამოცანებს, - იგი „ხელის მტევანია“, რომლითაც ადამიანი ქმნის საგნებს, მასალის წინააღმდეგობისა და ამქვეყნიური ძალების დაძლევის აძლევს მათ ფორმას, 2 - „სახლი“ და „მშენებლობა“. 2-იდან „ამოიფესვება“ და „აღმოცნდება“ „ბინა“ - „გაგება“, ხოლო 2 „ქაფ“-ით „გვენიჭება“ საპატიო ჯილდო - თორის გვირგვინი - „ქეთერ“. გამრავლებული ათჯერ და ასჯერ ეს ასოები ხდებიან „როშ“ - „თავი“. ასე, რომ ასო 7 „რეშ“-იც სიმბოლურად ასახიერებს ყოვლისშემძლე შემოქმედს, კურთხეულია იგი, - მეთაურს, რომელიც დგას სამყაროს სათავეში.

ნეგატიურ ასპექტში 7 მიუთითებს „ცოდვილზე“, „ავისმქმნელზე“ - „რა-მა(ყ)“. ბაბილონის ტრაქტატში „შაბათი“ აღნიშნულია, რომ ასო 7 („რა-მა(ყ)“) „აღუფ-ბეთში“ ზურგმეტყეულია უნმინდესის შესაბამის ასო 7 „კოფ“-ის მიმართ, ანდა - 7 დგას 7-ს ზურგს უკან, ანუ არსთგამრიგეს, კურთხეულია იგი, არ უნდა შეხედოს ცოდვილს, მაგრამ, ამავედროულად, მის მარჯვნივ იმყოფება, მარადქამს მზადაა მიიღოს, თუკი იგი მონანიებასა და შემობრუნება ისურვებს.

შეიძლება სხაგვარი ინტერპრეტაცია: „მაიმუნობის“, „სიჯიუტისა“ და „სიკერპის“ (7) შემდეგ მოდის ორიგინალური და პროდუქტიული ძალა - 7, „როშ“ - „თავი“. თუ რაელიზდება 7-ის დადებითი მხარე, მაშინ ადამიანი, ყოვლისშემძლის გზებს მიმყოლი და მიმდევარი, შემოქმედის მსგავსი, თავადაც შემოქმედი, პროდუქტიული ხდება; და, პირიქით - ნეგატიური პოტენციის რეალიზაციისას, უნმინდურ სულიერ ძალებს, ეტმასნებიან რა სინმიდეს (მოჩვენებითი წმინდანობა), ფესვს იდგამენ და მკვიდრდებიან რა ადამიანში, შეუძლიათ ძალზე დიდი სიავე გამოიწვიონ.

ასო 8 (რიცხვული მნიშვნელობა 300), სახელწოდებით 17 „შინ“, „ზოპარის“ თანახმად, „სიმართლის ასოა“. მცირე ჰემატრია სიტყვისა 17 „შინ“ ტოლია სიტყვის 17 „ეშეთ“ („სიმართლე“, „ქვეშარიტება“) მცირე ჰემატრიისა:

$$300+10+50=360; 3+6+0=9, \text{ ან } 3+1+5=9$$

$$1+40+400=441; 4+4+1=9, \text{ ან } 1+4+4=9$$

9-ის არითმეტიკული თვისება ასევე მიუთითებს სიტყვა „სიმართლის“ ხასიათზე:

$9 \times 2 = 18, 1+8=9; 9 \times 3 = 27, 2+7=9; \dots \dots \dots 9 \times 6 = 54, 5+4=9$ და ა. შ. რეზულტატში შეუცვლელად ვღებულობთ ცხრას - ასო 8 „ტეთ“-ის („ტოვ“ - „პარგი“, „კეთილი“) ჰემატრიულ მნიშვნელობას.

დავაკვირდეთ *შ* გრაფიკულ ფორმას: მარჯვენა ტოტი ასო „იოდია“, მარცხენა - *ქ* „ზაინი“, ხოლო შუა - *ჟ* „ვაკი“. წარმოადგენს „ხომას“ („სიბრძნე“), საიდანაც გამომდინარეობს „ხესედ“ („სიკეთე“, „სიძველე“). სიბრძნისა და სიკეთის კავშირი ხორცშესხმას პოულობს აბრაჰამში, რომელმაც თავის საკუთარი ძალებით მოიპოვა თორის სიბრძნე და, შედეგად, სიკეთის ნყალობა და ღმობიერება აჩუქა მსოფლიოს. ამდენად, *შ*-ის მარჯვენა ტოტი სიმბოლურად აბრაჰამს ასახიერებს. იცხაკი ახორციელებს სიმტკიცის, სიმამაცისა და თვითდისციპლინის ასპექტებს („გვურა“). იგი მახვილით (*ქ*) ხელში ებრძვის ხორციელ მიდრეკილებებსა და ვნებებს, ამარცხებს ყოველგვარ ავნიან წადილს. ასე, რომ *შ*-ის მარცხენა ტოტი იცხაკის სიმბოლოა. შუა ტოტი *ჟ* კი იააკობს შეესაბამება. კაბალაში მას „შუა სვეტს“ უწოდებენ, რამეთუ იააკობმა თავის თავში გააერთიანა აბრაჰამისა და იცხაკის თვისებები. იგი „იშემეთ“ - „ქვემარტების (*ქ*) კაცია“. სამი მამამთავარი შეესაბამება ადამიანის სამ განსხვავებულ სულიერ ასპექტს: აბრაჰამს უკავშირდება „ნეშამა“ (უმაღლესი სული), იცხაკს - „რუახ“ (სული), იააკობს კი „ნეფეშ“ (სხეულებრივი სული). თითოეულმა მათგანმა, არსთგამრიგესადმი თავისი სამსახურით, განწმინდა თავისი სულიერი ასპექტი. იააკობში ყველა სამივე ასპექტმა მიიღწია თავის სრულყოფილებას - „თიფერეთ“ - „სილამაზე“, „სიმშვენიერე“, „მოხდენილობა“.

გარდა ამისა, *შ*-ის სამი ტოტით სიმბოლირებს სამი სამყარო: ამქვეყნიური სამყარო, მესიის ეპოქის სამყარო და მომავალი სამყარო; აგრეთვე, სამი სინმიდე: უწმინდესის სინმიდე, კურთხეულია იგი, შაბათის სინმიდე და ებრაელი ხალხის სინმიდე.

იუდაიზმი არ მოგვიწოდებს, რომ ებრაელი ერი სხვა ერებზე უკეთესია. „სინმიდისა“ და „რჩეულობის“ გაგება ვეებერთელა ტვირთმძიმობას ნიშნავს, რა თქმა უნდა, სულიერების თვალსაზრისით.

ასო *შ*-ის სახელწოდება *იშ* „შინ“ ნიშნავს „კბილს“. დადებით ასპექტში კბილები ადამიანისთვის და, საერთოდ, ყველა იმ სულიერი არსებისთვის, ვინც (და რაც) ჭამს, ის პირველი ინსტრუმენტია, რომლის დახმარებითაც იწყება საკვების ტრანსფორმაცია. კბილები ღებულობენ ნედლ, დაუმუშავებელ მატერიალს და ჰქმნიან მისგან საციცოხლოდ გამოსადეგ კონსტრუქციულ ნივთიერებას. უარყოფითი თვალსაზრისით კი კბილი - „დარღვევის“, „დაშლის“, „დანგრევის“, „გაჭრის“, „გაპობის“, „გაჩხვის“ იარაღი - მიუთითებს ცოდვისშემწნელის კბილებზე, რომლებიც ამოგდებული იქნება ყოვლისშემძლის მიერ, კურთხეულია იგი, როგორც ნათქვამია: „შენ ჩაუმტვრევ კბილებს ცოდვისშემწნელთ“. *გ* „რეშს“, რომელიც ასახიერებს „რაშა(ყ)ს“ („ცოდვილი“), მოჰყვება *შ* „შინ“ - საშუალება, რითაც ავისშემწნელს სისრულეში მოჰყავს თავისი შავბნელი პოტენციალი. *შ* რბილად გამოთქმისას იკითხება რო-

გორც „შ“, ხოლო უფრო ძლიერად გამოთქმისას - „ს“ („შინ“, „სინ“ - „შიშინა“ და „მსტვინავი“ ვარიანტები). თუ სიტყვას შა „როშ“ („თავი“) უკუმიმართულებით „სინის“ მეშვეობით წავიკითხავთ, მივიღებთ რაა „სეორ“ - „საფუარი“ („სეერ“ - „გაფუება“), - ის, რაც „აიძულებს“ ცომა „ამოვიდეს“, „ამოიწიოს“. კაბალაში „საფუარი“ სიმბოლურად ასახიერებს აშა „რაშა(ყ)ის“ დამახასიათებელ თვისებებს - ამპარტავნობას, ქედმაღლობას, მედიდურობას, ერთი სიტყვით - სიამაყეს, რაც აქებებს და აგულიანებს ადამიანს „გაიბეროს“, „თავში („როშ“) იდგეს.

თაღმუდის მიხედვით, ასო შ მიუთითებს სიტყვაზე რაა „შეკერ“ - „სიცრუე“, „ტყუილი“. დააკვირდით - ამ სიტყვის სამივე ასო იმ კლასიკურ ვარიანტში, რომელშიც ისინი ინერებიან თორის გრაგნილში, ერთ ნერტილზე დგანან, ე.ი. სიცრუე „არამდგრადი“, „მერყევი“ („ტყუილს მოკლე ფეხი აქვს“). რაა „ალეფ-ბეთში“ ერთმანეთის გვერდით არარიგითობით მდგომი ასოებია, მაშინ როცა თა „ემეთ“ - „სიმართლე“, „ქეშმარიტება“) ანბანური წესრიგით განლაგებული ერთმანეთისაგან ძალზე დაცილებული ასოებია - პირველი ა , შუალედური ზ და ბოლო ת , ე.ი. თა თავიდან ბოლომდე ქეშმარიტებაა. ახლა, იმასაც დავაკვირდეთ, თუ როგორ ფართო, მყარ და მტკიცე საფუძველზე, „ორ-ორ ფეხზე“ დგანან ეს ასოები. „ემეთ“ - ქეშმარიტება მარადიულია („სიმართლის ნერგი იხარებს, დარგო თუნდ სიჰსა ქვაზედაო“, „სიმართლე - შვილიშვილამდე, სიმტყუენ - კარებამდეო“, „სამართალი ფეხით დადისო“, „სამართალმა პური ჭამაო“...). სიტყვა რაა -ის შემადგენელი ასოების არარიგითობითი გადაადგილებით ვლბულობთ სიტყვას „კეშერ“, რაც ნიშნავს როგორც „კვანძს“, „მარყუჟს“, „ანჯამას“, ასევე „კავშირს“, „დაკავშირებას“, ხოლო ამ ასოების ანბანური რიგითობით დალაგება გვაძლევს „სიმყარის“ და „სტაბილურობის“ იდეის გადმოცემ სიტყვას „კერეშ“ - „დაფა“. წმიდა ენაში არის სხვა ნიმუშებიც, როცა „ალეფ-ბეთში“ ახლო მდგომი ასოებისგან შემდგარი სიტყვები გადმოსცემენ მჭიდრო კავშირის, მტკიცე სტრუქტურის იდეას (მაგ., ב ג ד „ბეგედ“ - „ტანსაცმელი“, რომელიც ტყავისგან ან ნაქსოვი, ხლართული ძაფისგან არის დამზადებული); ამ შემთხვევაში (ჩემი ინტერპრეტაციაა - ი.კ.) ჩვენთვის საინტერესოა სიტყვა תשד „რეშეთ“ - „ბადე“, „გისოსი“, გადატანითი მნიშვნელობით - „მახე“, რომლის შემადგენელი ასოები მოჰყვება სიტყვა რაა „შეკერ“-ის („სიცრუე“, „ტყუილი“) შემადგენელ ასოებს: „კოფ“-ს „რეშ“-ი, „რეშ“-ს „შინ“-ი, „შინ“-ს „თავ“-ი - ავისმქმნელი არამართალი (არასწორი, უნესო - „შინ“, „კოფ“, „რეშ“) სიტყვით მახეს უგებს (უმართავს) ალაღმართალ (სწორ, ნესიერ - „რეშ“, „შინ“, „თავ“) კაცს.

რატომ გვხვდება შ - „სიმართლის ასო - „სიცრუის“ აღმნიშვნელ სიტყვაში „შეკერ“? სიცრუის „დასამტკიცებლად“ მატყუარა ცვლის, ერთმანეთში ურევს სინამდვილეს, ტყუილს ამატებს სიმართლის ნაწილს. გავიხსენოთ ეპიზოდი თორიდან, როცა ისრაელის შვილები დაბანაკებულნი არიან ქენა-

ანის საზღვრების სამხრეთ-აღმოსავლეთით - ფარანის უდაბნოში, კადეში და მოშე 12 კაცს („თითო-თითო კაცს მამების ტომიდან“) აგზავნის „რძისა და თაფლის“ ქვეყნის დასაზვერად: „**და დაათვალიერეთ ეს ქვეყანა, რას წარმოადგენს იგი, და ხალხი, რომელიც იქ ცხოვრობს - მძლავრია თუ სუსტი, მცირერიცხოვანია თუ მრავალრიცხოვანი? და როგორია ქვეყანა, სადაც ის ცხოვრობს: კარგია თუ ცუდი? და როგორია ქალაქები, რომლებშიც ის ცხოვრობს: ბანაკებში თუ ციხე-სიმაგრეებში? და როგორია მინა: ნოყიერია თუ მწირი? არის იქ ხეები თუ არა? გამაგრდით და წამოიღეთ იმ მიწის ნაყოფი...**“ ყველა მზვერავმა, ქალევისა და იეჰოშუას გარდა, ხალხს ძალზე ცუდი ამბავი აუწყეს: - ვერასდროს ვერ შევძლებთ იმ მიწის დაპყრობასო. მზვერავები არასაკმარისი ყურადღებით მოეკიდნენ დავალებას **ჟ „ფე“ („პირი“)** დააყენეს **ჟ („ც)აინის“ („თვალის“)** წინ, ანუ „მეტყველება“, „ენა“, „სიტყვა“ უსწრებდა „ხედვას“, გულდაგულ არ გამოიკვლიეს მათ თვალწინ გადამღილი ალთქმული ქვეყნის მინაწალი, რამეთუ, **ჟ („თვალი“)** არა უბრალოდ „ხედვას“ აღნიშნავს, არამედ „დანახვას“, „ჩანვდომას“, „მიხვდომას“, „გაგებას“ და ხშირად - „იყო ბრძენს“ ნიშნავს; პირუკუდ შეცვალეს მათთვის მიცემული გეგმის პუნქტების რიგითობაც. დააკვირდით: **„მივედით იმ ქვეყანაში, შენ რომ გაგვაგზავნე, და მართლაც მოწვეთავს იქ რძე და თაფლი, და აი, მისი ნაყოფი. მაგრამ ძალოვანია იმ მიწაზე მოსახლე ხალხი...“** ქალევმა მყისვე შეაფასა ამ გადაადგილების მნიშვნელობა და შესძახა: **„უთუოდ ავალთ და დავიმკვიდრებთ მას, რამეთუ ნამდვილად შევძლებთ მის დაძლევას“.** მაგრამ ათივე მზვერავი ჯიუტად გაიძახოდა: **„ვერ შევძლებთ იმ ხალხის წინააღმდეგ წასვლას, ვინაიდან ის ჩვენზე ძლიერია... და გაავრცელეს ისრაელის შვილებში ჭორი იმ ქვეყანაზე, რომელიც დაზვერეს...“**

ქალევი მიხვდა, რომ დანარჩენი ათი ტომის მთავრები მხოლოდ ჯილდოზე ფიქრობდნენ და არა მთელი თემის წინაშე დაყენებულ ისტორიულ მისიაზე დასამკვიდრებლად შესულიყვნენ მამა-პაპათა წმინდა მიწაზე. ასეთი ხალხი ყოველთვის მხდალია, ყოველთვის უკანდახევას ამჯობინებს, სხვათაც იმას უკიჟინებს, რომ უმწეონი და უძლურნი არიან და დასახული მიზნის მიღწევა არა მარტო ძნელი, საერთოდ შეუძლებელია.

მართლაც, ქალევის წინათგრძნობა თვალის დახამხამებაში დადასტურდა მზვერავთა შემდგომ სიტყვებში: **„ქვეყანა, რომელიც შემოვიარეთ დასაზვერად, ეს არის მინა, რომელიც ჭამს მასზე მცხოვრებთ; ხოლო მთელი ხალხი, რომელიც იქ ვიხილეთ, ახოვანი კაცები არიან. იქვე ვნახეთ ბუმბერაზები, დევგმირთა შვილები, ბუმბერაზთაგანნი; და ჩვენს თვალში კუტკალიებად გამოვჩნდით, და ასევე ვიყავით მათ თვალშიც“.** მზვერავებმა გიგანტური ხილი - ყურძენი, ბრონეული და ლედვი მოიტანეს საჩვენებლად, რათა მათი სიცრუე უტყუარად გამოჩენილიყო.

„ალეფ-ბეთის“ ბოლო ასოა **თ**, სახელწოდებით **თუ „თავ“**. ეს სახელწოდება მსგავსია სიტყვა **ნაქ** „თაავ“-ს ძირისა **ნაქ** „თავ“, რაც „ძლიერ სურვილს“, „მონყურებულ ნდომას“ ნიშნავს. ამდენად, **თ** სიმბოლურად ასახიერებს სხეულისა და სისხლის მიდრეკილებებს - „მგზნებარებას“, „ვნებას“, „ჟინს“, „გატაცებას“, „განცხრომას“, „სიამოვნებას“, „ტკბობას“. სურვილი (**ნაქ** „თაავა“), უმაღლეს და წმინდა სულიერ დონეზე, აუცილებელია თორის შესასწავლად. ამადლებული სიხარულისა და კმაყოფილების გრძნობა, რასაც თორის შესწავლა იძლევა, დაკავშირებულია სურვილის ამ ასპექტთან.

ჰემატრიული მნიშვნელობა 400 - ეს ასჯერ აღებული **7 „დალეთის“** რიცხვული მნიშვნელობაა (4), რომელიც წარმოადგენს ოთხ ელემენტს (ცეცხლი - „ეშ“, ქარი - რუახ“, წყალი - „მაიმ“ და მიწა - „(ყ)აფარ“) დაბალ საფეხურზე; და ათჯერ ორმოცია - რიცხვული მნიშვნელობა **2 „მემ“-ისა** - იგივე ოთხი ელემენტი უმაღლეს სულიერ დონეზე, სადაც თითოეული ელემენტი მოიცავს ათ ასპექტს.

წინამავალ გარჩევათა საფუძველზე, უკვე შეგვიძლია სიტყვის **თმ** „ემეთ“ შემადგენელი ასოების სრულყოფილი ინტერპრეტირება: **ა** „ალეფ“ - სანყისი სიბრძნე („ხოხმა“) - აუცილებელი სწავლების პროცესისა; **მ** „მემ“ - ოთხი ელემენტი სულიერების დონეზე და **თ** „თავ“ - **ნაქ** „თა(ბ)ვა“ - „სურვილი“, „მად“, „აპეტიტი“, **ნაქ** „თაავა“ - „ძლიერი სურვილი“. ჭეშმარიტების (**თმ** „ემეთ“) პრაქტიკული რეალიზაციისათვის აუცილებელია ამ სამი ელემენტის - სიბრძნის, გასულიერებული მატერიისა და სურვილის სწორად გამოყენება. თუ ეს შესრულებულია, მაშინ ასო **შ „შინ“-ის** სიმართლის პოტენციალი თავის საბოლოო გამოხატულებას პოულობს ასოში **თ** „თავ“.

სიტყვაში **ნაქ** „თაავა“ („სურვილი“) ასო **თ**-ს გაძლიერებულად წარმოთქმისას, ვღებულობთ სიტყვას **ნაქ7 „დაავა“** - „მწუხარება“, „ტანჯვა“, „ტკივილი“. **7 „დალეთი“, თ** „თავთან“ შედარებით, როგორც ითქვა, წარმოადგენს უფრო მატერიალურ დონეს. ადამიანი თუ მხოლოდ მატერიალურისკენ მიმართავს თავის სურვილებს და სულიერებაზე არ იზრუნებს, საბოლოოდ დარდი, სევდა და ნაღველი ელის. ასოთა გაძლიერებულად წარმოთქმა მიუთითებს მონყურებული სურვილის საშიშროებაზე. ამავე სიტყვის ფუძეში **აქ** „თავ“ - **ა** „ალეფი“ იქცევა **ყ „(ყ)აინად“** და **აქ** („სურვილი“) ხდება **აუთ „თი(ყ)ევ“, „თო(ყ)ავ“,** რაც ნიშნავს „გაბინძურებულს“, „გაუწმინდურებულს“, უფრო ზუსტად - „საზიზღარს“, „საძაგელს“, „საძულველს“. ამრიგად, როცა სურვილი ტლანქი, უხეში, დაუოკებელი ხდება, მას წაბილწვამდე და შებღალწვამდე მივყავართ, რამეთუ -

„სიამოვნებაში ავი განწყობილებაც არის, რაც ყველაზე უფრო მრავალსახოვანია ვნებათა შორის. ასეთია სულასთვის - ვერცხლისმოყვარეობა, პატივმოყვარეობა, მოშულულობა და ცილისმწამებლობა; ხოლო სხეულისთვის - ღორმუცულობა, გაუმაძღრობა და მარტოდმჭამელობა.

რადგან სიამოვნება და ტკივილი სულიდან და სხეულიდან აღმოცენებული მცენარეებია, ამ მცენარეებს თავიანთი შტოებიც გააჩნიათ, რომლებსაც სათითაოდ ასუფთავებს, სხლავს, ამყნობს, რწყავს და ყოველმხრივ უვლის მინათმოქმედი გონება, ათვინიერებს ველურ ზნესა და ვნებებს.

ვინაიდან გონება არის ღირსებათა წინამძღვარი და ვნებათა განმგებელი, ყურად იღეთ პირველყოვლისა, რომ გონება ბატონობს ვნებებზე თვითდამაოკებელი ძალის წყალობით. თვითდამაოკება კი სურვილებს უფლობს.

ზოგი სურვილი სულიერია, ზოგიც სხეულებრივი, და ორთავეს, ცხადია, სძლევს გონება.

აბა, როგორ დავაღწევდით თავს თვით სიამოვნებასაც კი აკრძალული საჭმლის მიმართ მიდრეკილნი? განა გონების წყალობით არ ვიოკებთ გულისთქმებს?! მე ასე ვფიქრობ.

რადგან ჩვენ გონების ძალით ვიკავებთ თავს ფრინველთა, ხმელეთისა და წყლის ცხოველთა ყველა იმ სახეობის საკვებისაგან, რომელთა ჭამაც მცნებით გვეკრძალება.

რადგან გულისთქმისეული ვნებები ითრგუნება თვითდამაოკებელი გონიერებით და სხეულის ყოველი მოძრაობა გონების ძალით არის მოთოკილი...

გონება ვნებათა აღმომფხვრელი კი არ არის, არამედ მათი წინაღმდეგომია.

ყოველივე ზემოთთქმულს ნათლად ცხადყოფს ამბავი დავიდ მეფის წყურვილისა:

მთელი დღე უტევდა დავიდი თავის მეომრებთან ერთად ფილისტიმელებს და ბევრი მათგანი განყვითა. საღამო რომ ჩამოწვა, გაოფლილი და ძლიერ დაქანცული შევიდა იგი ჯარებით გარშემორტყმულ სამეფო კარავში. ყველანი უკვე ვახშმად ისხდნენ. მეფე კი, რომელსაც შიმშილზე მეტად წყურვილი აწუხებდა, ირგვლივ უამრავ წყაროებს ზედაც არ უყურებდა, არ სურდა ამ წყაროთა წყლით მოეკლა წყურვილი. მაგრამ მტრის წყაროთა მიმართ რაღაც გაუგებარმა სურვილმა ააღელვა და აღანთო იგი.

მაშინ მეფის სურვილისადმი მოწინების გრძნობით შეპყრობილმა ორმა ახალგაზრდა წარჩინებულმა მეომარმა აისხა იარაღი, აიღო წყლის ჭურჭელი და მტრის სასაზღვრო სამანები გადალახა. გუშაგთაგან შეუმჩნევლად შეაღწიეს კარიბჭეში და მტრის მთელი ბანაკი მოიარეს წყაროთა ძებნაში. აღმოაჩინეს წყარო და მისი წყალი გაბედულად მოუტანეს მეფეს დასალევად. მაგრამ წყურვილის ცეცხლით დატანჯულმა მეფემ სულისთვის საშინელ საფრთხედ მიიჩნია ეს წყურველი, ლამის სისხლის წყურველის ტოლფასად. და იგი სურვილს გონებით წინაღუდგა და ღმერთს შესწირა სასმელი..."

რამდენადაც *თ „სურვილის ასოა“* და მომავალ ქმედებას გამოხატავს, ანუ მონანილებას ღებულობს მომავალი დროის „წარმოქმნაში“, მას შეიძლება „მომავლის ასოც“ ვუწოდოთ. *თ „თავს“* წრებრუნვაში მოჰყვება *ა „ალეფი“*. არსად, არც ერთ ნიგნში არ ამომოკითხავს, უბრალოდ დამაინტერესა - ქმნის თუ არა ამ ორი ასოს ერთობლიობა რაიმე საგულისხმო სიტყვებს; მართლაცდა, საოცარია წმიდა ენა; გადავშალოთ ლექსიკონი: პირველ და ბოლო ასოთა შეერთებით ვღებულობთ სიტყვას *თა „ეთ“*, რაც ბევრ სხვა მნიშვნელობებთან ერთად, ნიშნავს „ნიჩაბს“, „ბარს“, „თოხს“ - საგნებს, რომელთა მეშვეობითაც (გადატანითი მნიშვნელობით, სულიერი თვალსაზრისით) შეიძლება სიბრძნის „შეგროვებაც“, განვითარებაც („დაბარვა“) და სარეველების („სიავის“) ამოძირკვაც; და პირიქით - *თ-ისა* და *ა-ის* შეერთება გვაძლევს სიტყვას *ათ „თა“* - „პატარა ოთახი“, „ლოჟა“ (თეატრალური), „კაიუტა“, „კაბინა“, „უკრედი“, „გალია“, ხოლო არამეულ ენაზე (არამეულიც, როგორც ნანარმოები წმიდა ენიდან, „კედუმას“ ანუ სინმინდეს ნაზიარები ენაა) ნიშნავს „მოდი“, „მობრძანდი“ („სიბრძნის ბაღნარში“). მაშ, „ალეფ-ბეთის“ ბოლო, 22-ე ასო *თ „თავს“* („სურვილს“) მოჰყვება კვლავ პირველი ასო *ა „ალეფი“*, რომელიც, როგორც თავში ითქვა, - „საძირკვლის ქვაა“ და რომლის რიცხვული მნიშვნელობაც - 1 - მისტიკურ სიმბოლიკაში ყველაფერი არსებულის ერთიანობას გამოხატავს.

ნარკვევებზე მუშაობისას ძირითადად გამოვიყენე:

ადმორის – რაბი მენახემ მენდელ შნეერსონის საუბრები;
 რაბი მათითიაჰუ გლაზერსონის „ცეცხლოვანი ასოები“;
 ლიადელი რაბი შნეერ ზალმანის „სეფერ (ნიგნი) ლიკუტეი ამარიმ“ („თანია“);
 ისრაელში და ამერიკაში გამოცემული სხვადასხვა დასახელების ცნობის ფურცელი - „ყოველკვირეული თითოეული ებრაელისთვის“;
 „ხაბადის“ რეგო პარკის (ნიუ იორკი, ქვინსი) რუს ებრაელთა სასწავლო ცენტრის პერიოდული ჟურნალი „მეხუთე განზომილება“.

ლინგვისტური გამოცანა

ნიუ იორკელმა პროფესორმა შტაინერმა, რომელიც სემიტური ენების უძლიერეს სპეციალისტადაა ცნობილი მსოფლიოში, 2002 წლის აგვისტოში ჩიკაგოს უნივერსიტეტის პროფესორისგან ელექტრონული ფოსტით მიიღო იეროგლიფური წარწერის ასლი. წარწერა აღმოჩენილ იქნა ერთ-ერთი ფარაონის პირამიდაში და თარიღდებოდა ძვ.წ-ის 24-ე საუკუნით. კოლეგას აინტერესებდა - შეიცავდა თუ არა წარწერის ტექსტი სემიტურ სიტყვებს. შტაინერმა მაშინვე გააკეთა ტექსტის იდენტიფიცირება და ამოიცნო რამდენიმე ივრითული სიტყვა, რაც ნიშნავდა „გველი... თუ“... ლინგვისტური გამოცანის სრული გაშიფვრა საკმაოდ ძნელი აღმოჩნდა. რამდენიმე წლის ინტენსიურმა მუშაობამ ნიუ იორკელი სწავლული გასაოცარ შედეგამდე მიიყვანა. მისმა განცხადებამ, რომ - წარწერა მთლიანად ივრითული ტექსტია, - სენსაცია გამოიწვია მეცნიერულ სამყაროში. პირამიდის კედელზე იეროგლიფებით ამოკანრული იყო ე.წ. „გველის სანინალმდეგო“ ივრითული შელოცვა („ფიცით ვედრება“), რომელსაც ფარაონის მუმია უნდა დაეცვა გველის კბენისგან.

პროფესორის განცხადებამ უმაღლესი მრავალი შეკითხვა დაბადა: რატომ სარგებლობდნენ ეგვიპტელები ივრითით? ეგვიპტეში იმ დროს ხომ მაგიის, ჯადოქრობის, მისნობის აყვავების ეპოქა იდგა; ნუთუ ქურუმებსა და მოგვებს არ ჰყოფნიდათ საკუთარი ჯადო-შელოცვანი? შტაინერმა უპასუხა ამ კითხვებს. მისი აზრით, ქურუმები იმიტომ სარგებლობდნენ ივრითით, რომ მას წმიდა ენად თვლიდნენ. წმიდა ენაზე შესრულებული შელოცვა კი, გასაგებია, ბევრად დიდი ძალის მქონე იყო.

მაგრამ, ამ კითხვებს მოჰყვება სხვა, კიდევ უფრო რთული კითხვები: რატომ მიაჩნდათ ქურუმებს ივრითი წმიდა ენად? საერთოდ, საიდან უნდა სცოდნოდნათ მათ ეს ენა? იააკობის სახლობა, რომელიც სალაპარაკო ენად იყენებდა ივრითს, აკი რამდენიმე ასეული წლის შემდეგ მოხვდა ეგვიპტეში?

სწავლულთა ხელთ ამჟამად არსებული ისტორიული ცნობები იმ ეპოქის შესახებ მეტად მწირი და ფრაგმენტულია. ეჭვი არ არის, რომ მომავალში, მეცნიერების განვითარებისა და არქეოლოგიური გათხრების შედეგად, ბევრ საკითხს მოეფინება ნათელი, მრავალი ფაქტი გახდება უფრო ზუსტი და ფართოდ ცნობილი. პროფესორ შტაინერის აღმოჩენაც ამ პროცესის საწინდარია.

მაგრამ, იქ, სადაც უძღურია თანამედროვე მეცნიერება, მაშველად გვევლინება თორა, რომელიც მკაფიოდ აღწერს ქმნადობის ვრცელ პანო-

რამას. მონოთეისტური სარწმუნოებებიც თანახს, ანუ ებრაულ ბიბლიას ხომ თავიანთი იდეოლოგიის ქვაკუთხედად, უმაღლეს რელიგიურ ტექსტებად აღიარებენ. თორის თანახმად კი - შემოქმედი და პირველი ადამიანები ივრითზე ურთიერთობდნენ. ამ ენაზე ლაპარაკობდნენ ადამი და ხავა (ევა) და მათი შთამომავლობაც; „და იყო მთელ დედამიწაზე ერთი ენა და ერთნაირი გამოთქმები“, ვიდრე „აურ-დაურევდა მათ ენას“ მათი ცოდვების სასჯელად ყოვლადძლიერი. ამის შემდეგაც არ გაუჩინარებულა და არ გამქრალა ივრითი, პირიქით - იგი გადაიქცა წმიდა ენად, რომელიც იცოდნენ სულიერ სიბრძნესთან ნაზიარებმა ადამიანებმა. რა გასაკვირია, რომ ამ ენას ფლობდნენ იმდროინდელი ეგვიპტელი ქურუმები, მოგვები და მისნები.

თანაბარსიდიდისანი შექმნა მზე და მთვარე უფალმა ქმნადობის მეოთხე დღეს (ოთხშაბათს).

– ორი მეფე ერთ გვირგვინს ვერ დაიდგამსო! – უკმაყოფილება გამოხატა, თურმე, მთვარემ.

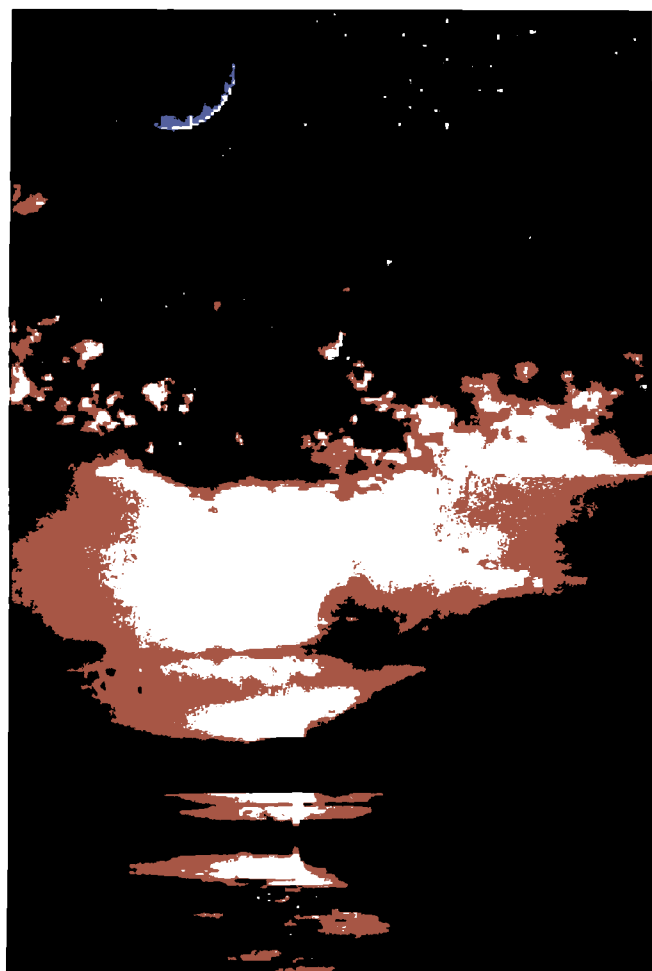
– რადგან ასეა, შენ შეგამცირებ! – მიუგო ყოვლისშემძლემ...

მიეფარა ვეებერთელა მთვარე კამარიდან... უჩინარ იყო ორ დღეს... პარასკევის ნაშუადღევს ძლივ-ძლივ აღჩნდა ცის ტატნობის აღმოსავლეთით თმის ბენვივით დალეულ მოთეთრო-მოვერცხლისფრო წვრილ ზოლად, – შემკრთალი, მიბნედილი, მთლად გაფითრებული... მზე კი ბრწყინავდა და ვიდოდა მძლავრად... ანათებდა და ათბობდა ახალდაბადებულ ქვეყნიერებას... მთვარესაც უშურველად მიაფინა კაშკაშა სხივების ჯერი... მაცოცხლებელი ნათელი ჩაედვარა გულში მთვარეს... საამო ჟრუანტელმა დაუარა... ნიავმა მიუსალბუნა... შეირხა... თვალები მოიფშვნიტა... მიმოიხედა...

– რა ხდება?... – ამოილულულა.

– ორი დღე და ღამეა გელოდებით! – გაუღიმა მზემ.

– მელოდებით? შენ გარდა, კიდევ ვინ მელოდება, მზეო?

– აქ – ღრუბლები, ქარი და ვარსკვლავები; ქვემოთ – ხმელეთი, წყალთა კრებული: დედამიწა და ზღვები, თევზი, ფრინველი, პირუტყვი...

– ყველაფერს ვხედავ... კარგია!

– დღისით მართლაც რომ კარგია... მაგრამ ღამით?... ღამით კუნაპეტი სიბნელეა, წყვდიადი სუფევს, ვარსკვლავები ვერცკი ბჟუტავენ... აბა, გახედე ქვეყნიერების იქითა მხარეს! ახლა იქ ღამეა... ხედავ?

კი... ჩემი ბრალია ყველაფერი... მე ხომ ღამით მართვისთვის ვარ შექმნილი?!.. რა ვქნა, მზეო?..

– არაფერი!... დამშვიდდი... მოლონიერდი... მე მალე წავალ იქით... შენ აქ დარჩები...

– მცივა, მზეო!.. მაკანკალებს...

– იყუჩე!..

– რა მოხდა, მზეო?

– ჩუმად! ჩვენი ბატონი ანგელოზებს ესაუბრება. ყური მიუგდე!

„... შევექმნათ ადამიანი ჩვენი სახის მიხედვით, ჩვენი მსგავსებით, და იბატონონ ზღვის თევზზე და ცის ფრინველზე, პირუტყვზე – მთელ დედამიწაზე და ყველა ქვეწარმავალზე, რომელიც კი დედამიწაზე მოძრაობს!“

– რა ბუნებისაა ადამიანი?

– მისი სიბრძნე თქვენს სიბრძნეზე აღმატებული იქნება!

– გაიგე?

– გავიგე...

– ხედავ?! დედამიწის პატრონი შექმნა უფალმა...

– გამოდის – ამიერიდან ადამიანსაც უნდა ვემსახუროთ...

– ასეა!..

ქარმა დაბერა... მზეცა და მთვარეც ქათქათა თეთრ ღრუბლებში გაახვია... იელვა... ერთი ძლიერად დაიქუხა და ღვარი წასკდა ცას... უხვად აწვიმა დედამიწას...

– სადა ხარ, მზეო?!..

– პირს ვიბან... წვიმაც რა კარგი რამ ყოფილა... აბა ქვემოთ გადაიხედე!

და აღმოაცენა დედამიწამ მცენარეულობა, თესლოვანი ბალახი, ხეხილი, სახეობის მიხედვით, ნაყოფის მომცემი...”

– რა მშვენიერია?

– დიდებულია!

გადაიკარა... წითლად აელვარებული მზე დასავლეთისკენ გადაექანა...

– მიდიხარ უკვე, მზეო?

– კი... ხომ იცი – ასე მაქვს ნაბრძანები...

– მეშინია, მზეო!..

– ნუ გეშინია... შორიდანაც მოგანვდენ ნათელს... მალე დავბრუნდები!..

ნელ-ნელა ჩაეშვა ზღვაში... ქვემოდანაც უხვად ამოაფრქვია სხივთა კონა... ერთი მსხვილი ვარსკვლავი აკიაფდა შორიასლოს... არემარეს ბინდი გადაეკრა... დაღამდა... ათასობით მოციმციმე ვარსკვლავით მოიჭედა ცა...

– ღამეც რა ღამაში ყოფილა?! – აღმოხდა მთვარეს... ძალა მოიკრიბა და აენტო სიხარულით...

იდგა პირველი ახალმთვარობა - „რომ ხოდემ“

„ვინ აღაჩინა ქვეყნის ხატება,
 ვინ მიათვალა აგურს აგური:
 ბჭეს ხმელეთისას ეგუმბათება
 ცა –
 ვარსკვლავებით მოჩარდახული...
 ჰე, მზეო, მზეო – ძალო ნათლისავ,
 უფლის მწეო და თანამდგომელო,
 ცად აზიდულო ოქროს მტევანო!..
 მაინც მძლედ ბრწყინავს ტახტი მეუფის,
 მზით განბანილა სატახტრევანო.
 გარე მოდგება შუქი მეფურად,
 ნყალს განუმზადებს ცათა მხევალი,
 რომ მოასხუროს კვლავინდებურად
 და მოგვანიოს მოსანევარი...
 დისკო მთვარისა ბრუნავს ნებაზე...
 რამ აღაჩინა ნათლის ტაგანი?
 ან უსაგნოთა გასაგნებაზე
 ვინ გაისარჯა,
 რომელთაგანი?“

შემუედ ჰანაგიდი
თახემანი ჯემაღ აჯიაშვიდის

მთვარემ, თავისი შემცირებით, შეიძინა ცვალებადობისა და განახლების უნარი - თვეების გამოთვლა-აღრიცხვაზე ძალაუფლება, რომელიც მხოლოდ მას ერთს ეკუთვნის. ისრაელის შვილებს თვეებისა და დღესასწაულების დადგენა მთვარის ფაზების მიხედვით დაევალათ. საინტერესოა, რომ ჰემატრია სიტყვისა „შანაკ“ - „ნელი“: „შ“ („შინ“) - 300, „ნ“ („ნუნ“) - 50, „კ“ („კე“) - 5 ტოლია 355-ის - დღეების რაოდენობა წელიწადში ებრაული კალენდრის მიხედვით.

ზეპირი თორის გადმოცემით, ჯერ კიდევ ეგვიპტეში, გამოსვლამდე ორი კვირით ადრე, ახალგაზოგუნთ ნამგალა მთვარეზე მიუთითა მოშეს ყოვლისშემძლემ და უთხრა: „როდესაც დაინახავ ამგვარ მთვარეს, დაადგინე ახალი თვის დასაწყისი“. ხუთნიგნეულში კი ვკითხულობთ: „და უთხრა უფალმა მოშეს და აჰარონს ეგვიპტის მიწაზე ასე: ეს თვე თქვენთვის თვეთა საწყისია, პირველია იგი თქვენთვის წლის თვეებიდან... ხშიადების დღესასწაული დაიცავი, შვიდ დღეს ჭამე ხშიადები, როგორც გიბრძანე, აბიბის თვის დანიშნულ დროს, რადგან აბიბის თვეში გამოხვედი ეგვიპტიდან... და შაბუოთის დღესასწაული აღასრულე ხორბლის მწიფობისა და მკის დროს, მოსავლის დღესასწაული კი - წლის შემობრუნებისას“ („შემოთ“; 12:1,2; 34:18,22).

სიტყვა „ხოდეშ“ ნიშნავს „თვეს“ და წარმოქმნილია სიტყვიდან „ხადაშ“ - „ახალი“ („ხიდეშ“ - „განახლება“). გამოთქმა „როშ ხოდეშ“ („როშ“ - „თავი“, „საწყისი“) ითარგმნება როგორც „თავი თვის“, ანუ „თვის თავი“ და მასში მთვარის განახლება - ახალმთვარობა, ახალი თვე, ორ ახალმთვარეობას შორის დროის შუალედი იგულისხმება.

სინას მთაზე თორის ბოძების (სამყაროს შექმნიდან 2448, ანუ ძვ.წ-ით 1313წ.) დროიდან მოყოლებული - მოშეს, იეჰოშუას, მსაჯულთა, დავიდ მეფის, პირველი და მეორე ტაძრისა და განდევნილობის ეპოქებში - თვის დასაწყისს ადგენდა სანჰედრინი (ბრძენკაცთა საკრებულო) მთვარეზე ვიზუალური დაკვირვებისა და იმ მოწმეთა ჩვენებებზე დაყრდნობით, რომლებმაც ყველაზე ადრე დაინახეს ახალი მთვარე; მაგრამ უკვე თალმუდისტური ხანის დასასრულს ასეთი მსაჯულნი აღარ არსებობდნენ და ებრაელებს კალენდრის შედგენა უხდებოდათ უძველესი მოაზროვნეების გამოთვლების გათვალისწინებით.

მეოთხე საუკუნეში, 358-359 წ.წ., სანჰედრინის უკანასკნელმა მეთაურმა, თორის უდიდესმა სწავლულმა, რაბი ჰილელ ჰანასიმ („მიშნის“ შემდგენელი რაბი იეჰუდა ჰანასის შვილიშვილმა), ურთულესი მათემატიკური გამოთვლებისა და ასტრონომიული მონაცემების საფუძველზე, შექმნა მუდმივი, ფიქსირებული კალენდარი, რომლითაც დღემდე სარგებლობს მსოფლიოს

ებრაელობა და მას შემდეგ, აგერ 1660 წელიწადია, მასში უმნიშვნელო შესწორების შეტანაც კი არ გამხდარა საჭირო.

ზუსტი დროის განსასაზღვრად შემოღებულ იქნა განსაკუთრებული ერთეული „ხელეკ“, რაც წუთის 1/18-ს შეიცავს. დრომ ორ ახალმთვარეობებს შორის შეადგინა 29 დღე, 12 საათი, 44 წუთი და 1 „ხელეკი“. წილადის გათვალისწინებით, ებრაულ კალენდარში გვხვდება 29 და 30-დღიანი თვეები. ასეთი 12-თვიანი მთვარის წელიწადი დაახლოებით 11 დღით ჩამორჩება 365 დღიან მზის წელიწადს. უზუსტესად იქნა გაანგარიშებული მზის წელიწადის ხანგრძლიობა, რისთვისაც საჭირო გახდა განზომილების დამატებითი ერთეულის შემოღება – ე.წ. „რეგა“ („გაელვება“), რაც უკვე ნაცნობი „ხელეკის“ 1/76-ია. დადგენილ იქნა, რომ თუ მთვარის ყოველ 19 წელიწადში შევიტანთ 7 დამატებითთვიან „ნაკიან“ (ებრ. „იბბურ“) წელიწადს, მაშინ „მთვარის“ წელთათვლა ამ პერიოდის ბოლოსთვის გაუტოლდება „მზისას“. 19-წლიან ციკლში „ნაკიანი“, „ნამატიანი“, ანუ 13-თვიანი წლებია: მესამე, მეექვსე, მეჩვიმეტე, მეათთმეტე, მეჩვიდმეტე და მეცხრამეტე, ხოლო დანარჩენი „ჩვეულებრივი“, „მარტივი“. დამატებითი თვე 30-დღიანია. მისი სახელწოდებაა „პირველი ადარი“ და მეხუთე და მეექვსე – „შევეტის“ და „ადარის“ თვეებს შორის მეექვსე ადგილს იკავებს. მართალია, ხუთნიგნეულში წლის პირველ თვედ დასახელებულია „ნისანი“, მაგრამ ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში, როგორც „მიშნაშია“ ნათქვამი, პირველ თვედ ითვლებოდა „თიშრე“, რადგან უფალმა სამყარო სწორედ ამ თვეს შექმნა (უფრო ზუსტად – სამყაროს შექმნა დაიწყო 25 „ელულს“ და დაგვირგვინდა 1 „თიშრეს“ – ადამიანის შექმნით). ამრიგად, ნაკიანი წლების 13-თვიან ერთობლიობაში გვხვდება ორი „ადარი“ – „ადარი I“, და „ადარი II“.

კიდევ ერთი თავისებურება: როგორც მარტივ, ისე ნაკიან წლებში „ელულის“ თვე ყოველთვის 29, ხოლო „ხეშვანის“ და „ქისლევის“ თვეები 29 ან 30-დღიანია (რათა „იომ ქიფურის“ დღესასწაული არ დაემთხვეს არც პარასკევს და არც კვირას, ანუ შაბათის წინა ან შაბათის მომდევნო დღეს). თუ პირველ – „თიშრეს“ – თვეს, რომელიც ყოველთვის სრული, 30 დღიანია, მოჰყვება 29-დღიანი არასრული „ხეშვანის“ თვე და „ქისლევის“ სრული თვე, მაშინ ასეთ წელიწადს ეწოდება „გათანაბრებული“; თუ „ხეშვანიც“ და „ქისლევიც“ სრულია, წელიწადიც „სრულია“, ხოლო თუ ორივე არასრულია, „არასრულია“ წელიწადიც.

ძილელის მიერ ფიქსირებული კალენდრის შემუშავების შემდეგ, როცა უკვე ყველანაირი გაურკვეველობა დაძლეულ იქნა და ზუსტი კალენდარი გამორიცხავდა ყოველგვარ ცდომილებას, დღის წესრიგში დადგა საკითხი ერეც ისრაელის ფარგლებს გარეთ მეორე სადღესასწაულო დღის შენარჩუ-

ნება-გაუქმების შესახებ. ბრძენთა გადანყვეტილებით – მეორე სადღესასწაულო დღე ძალაში დარჩა, რამეთუ დიასპორაში ორდღიანი დღესასწაულების აღნიშვნა მრავალი საუკუნის განმავლობაში ჩვეულებად იქცა და ტრადიციად დამკვიდრდა.

დაადგინეს: „გვმართებს სათუთად მოვუფრთხილდეთ ჩვენი წინაპრებისგან გადმოცემულ ყველა ადათ-წესს, შევინარჩუნოთ და გადავცეთ მომავალ თაობებს“.

ერეც ისრაელში, მეორე ტაძრის დანგრევის შემდგომ პერიოდში, თორის ხუთნიგნეულის კითხვის დასრულებას სამ ან სამწელიწადნახევარს ანდომებდნენ. VII საუკუნეში, ბაბილონელი გაონების ეპოქის დასაწყისში, მის კითხვას სასულიერო აკადემიებსა და სალოცავებში ამთავრებდნენ იომ ქიფურის წინა შაბათს, ხოლო ქიფურის დამაგვირგვინებელი ლოცვის - „ნეყილის“ შემდეგ კითხულობდნენ „ბერეშითის“ პირველი თავის პირველ მუხლებს, რამეთუ მოშე რაბენუმ სწორედ ქიფურის დღეს გადასცა ისრაელის ერს აღთქმის დაფები. მაგრამ, შედარებით გვიანდელი დროის გაონები ამ ჩვეულებას არ თვლიდნენ სწორად.

X საუკუნეში, მას შემდეგ, რაც შემოღებულ იქნა „ხუმაშის“ დაყოფა 54 თავად, ანუ „ფარაშად“, ჯერ - ბაბილონში, შემდგომ ესპანეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკის ქვეყნებში თორის ხუთნიგნეულის კითხვის დასრულების დღედ დანესდა სუქოთის („კარვობის“; შემოდგომის მოსავლის აღების დამთავრების) დღესასწაულის ბოლო დღე და ეწოდა მას „კურთხევის დღე“. იგი არსობრივად დაუკავშირეს „ხუმაშის“ მეხუთე წიგნის - „დებარიმის“ ბოლოს მოცემულ მოშეს კურთხევასა და „მეფეთა“ წიგნებიდან აღებულ მეფე შელომოს მიერ წარმოთქმულ ლოცვა-მიმართვას ისრაელის საკრებულოსადმი პირველი ტაძრის საზეიმო გახსნის რვადღიან ცერემონიაზე.

„სიმხათ თორის“ სახელწოდება დღესასწაულს საბოლოოდ მიენიჭა და მიღებულ იქნა ესპანეთში - გაონების ეპოქის შემდგომ პერიოდში.

საფრანგეთში „სიმხათ თორის“ დღესასწაული დანესდა XI საუკუნეში რაშის მოღვაწეობის დროს.

ესპანეთიდან და საფრანგეთიდან დღესასწაულის აღნიშვნის ჩვეულება გავრცელდა როგორც აღმოსავლეთის, ასევე დასავლეთის გაფანტულობის ქვეყნების ყველა ებრაულ თემში და ბოლოს დანესდა ერეც ისრაელშიც. ბევრ ადგილებში ტრადიციადქვეულ დღესასწაულს კვლავ შერჩა „კურთხევის დღის“, ან „კურთხევისა და სიმხათ თორის დღის“ სახელწოდება.

უძველეს ებრაულ წყაროებში, წინასწარმეტყველთა წიგნებსა და თალმუდში, თორა „საცოლეს“ სახელით იწოდება თორით დანიშნაო უფალმა ებრაელი ხალხი. ტერმინს „ხათან თორა“ პირველად ვხვდებით საფრანგეთში გამოქვეყნებულ ებრაულ რელიგიურ ლექსიკონში და რაშის მოწაფეების წიგნებში. ამ საპატიო ტიტულს „სიმხათ თორის“ დღესასწაულზე ანიჭებდნენ მრევლის გამორჩეულ წევრს, რომელსაც თებაზე იწვევდნენ „ხუმაშის“ დასასრულისა და მისი დასაწყისის წასაკითხად. უკვე XII საუკუნის ბოლოს ამ ტერმინით სარგებლობდნენ პროვანსისა და იტალიის ებრაული თემები. რაბი ციფცია ბენ აბრაჰამი წიგნში „დარჩენილი თავთავები“ წერს: „არსებობს ჩვეულება წარმოითქვას საგალობელთა და ქების ჰიმნები, როცა თებაზე ადის ხუთწიგნულის ბოლო თავის მკითხველი, ისევე როგორც ეს მიღებულია საქორწინო ბაღდახინის საბურველქვეშ ნეფის ასვლის ჟამს“

ნახატი შადომ კობოშვილის

XVI XVII საუკუნეებში მსოფლიოში მიმოფანტულ ყველა ებრაულ თემში თანდათან დამკვიდრდა ტერმინები „თორის ხათანი“ და „ბერეშითის ხათანი“ ანუ „ხათან თორა“ და ხათან ბერეშითი“; ზოგან, მათ შორის აღმოსავლეთის ქვეყნებში, მათ „ხათან მესაიემს“ (დამსრულებელს) და „ხათან მათილს“ (დამწყებს) უწოდებენ. „ხათნების“ მოვალეობაა მოაწყონ საზეი-

მო საჯამათო სადილი და დაურიგონ ტკბილეული თემის წევრებს, განსაკუთრებით - ბავშვებს.

თორის დამამთავრებელ სიტყვაში „ისრაელ“ ბოლო ასოა „ლ“ („ლამედ“), ხოლო სანყის სიტყვაში - „ბერეშით“ - პირველი ასოა „ბ“ („ბეთ“); იკვრება სიტყვა „ლებ“ - „გული“. ასო „ლ“ („ლამედ“)-ით სიმბოლირებს „ლიმედ“ - „სწავლება“, „სწავლა“, ხოლო „ბ“ („ბეთ“)-ით - „შინაგანი აზრი“ („ბაით“ - სახლი, ინტერიერი, შიგთავსი, შიდა სივრცე). გულის („ლბ“) გავლით შეუძლია ადამიანს დაუკავშირდეს შემოქმედს, გულის გასუფთავებითა და განმმენდით ძალუძს მიაღწიოს სრულყოფილ ერთობას უფალთან. ამიტომაა, რომ „სიმხათ თორის“ დღესასწაულზე, თორის ყოველწლიური ციკლის დამთავრებისთანავე, იქვე, დაუყოვნებლივ იკითხება თორის პირველი თავის - „ბერეშითის“ პირველი სიტყვები.

„ვინ ამოიცნობს ზრახვას უფლისას?!“

„მან თავის დიხზე ყველაფერი შექმნა მშვენივრად, კაცთა გულებს მიუბოძა მთელი სამყარო, ოღონდ ისე, რომ ვეხ გაუგონ ღვთის ნამოქმედების თავი და ბოლო.“

(კოპელეთ; 3:11)

ებრაული ტრადიციის თანახმად, შემოქმედი და პირველი ადამიანები ივრითზე ურთიერთობდნენ. ამ ენაზე ლაპარაკობდნენ ადამი და ხავა (ევა) და მათი შთამომავლობაც; „და იყო მთელ დედამიწაზე ერთი ენა და ერთნაირი გამოთქმები“, ვიდრე „აურ-დაურევდა მათ ენას“ მათი ცოდვების სასჯელად ყოვლადღიერი. ამის შემდეგაც არ გაუჩინარებულა და არ გამქრალა ივრითი, პირიქით იგი გადაიქცა წმიდა ენად, რომელიც იცოდნენ სულიერ სიბრძნესთან ნაზიარებმა ადამიანებმა.

ებრაელი ხალხის წარმოშობისთან ერთად ივრითი კვლავ

გახდა ყოველდღიური საურთიერთობო ენა. აბრაჰამსა და მის შთამომავლობას უზენაესმა განსაკუთრებული სულიერი მისია დააკისრა - მორალური პრინციპების დაცვა და მათი გავრცელება ერებს შორის. ათასწლეულობით ატარებს ამ მისიას ებრაელობა - „მოძღვართა სამეფო და წმიდა ხალხი“ უშუალოდ უფლისაგან ნაბოძები წმიდა ენის მეშვეობით. არა მხოლოდ თალმუდის ბრძენი წერდნენ ივრითზე თავიანთი მრწამსის შეხედულებებსა და გამოკვლევებს, არამედ ურთიერთობდნენ კიდევ ამ ენაზე ერთმანეთს შორის სხვადასხვა ქვეყნის ებრაელები.

განდევნილობის ყველაზე მძიმე ჟამსაც კი ცოცხალ ენად რჩებოდა ივრითი.

ბაბილონელი გაონების ეპოქის მიწურულს, ქვეყანაში განვითარებულ ავბედით მოვლენებს მოჰყვა მატერიალური დოვლათის მკვეთრი დაქვეითება და სულიერი დონის დაცემა, რამაც თორის სწავლებისა და, საერთოდ, ივრითის მივიწყების რეალური საფრთხე შექმნა. მაგრამ, ჯერ კიდევ რაბი

შერიას სიცოცხლის პერიოდში (X ს-ის 50-იანი წლები) ყოვლადღოიერმა დიადი შემბრალელობით იზრუნა წმიდა ენის გადარჩენისა და თორის სიბრძნის მოუშლელობისათვის მთელ ებრაულ სამყაროში.

სურის აკადემია, რომელმაც შვიდ საუკუნეზე მეტი იარსება, იმდენად გალატაკდა და დაცარიელდა, რომ დახურვის პირას იყო მისული. მოსახლეობა გულისტკივილს განიცდიდა ამის გამო, რამეთუ ბაბილონის იეშივები იუდაისტური ცოდნის ცენტრად ითვლებოდა. გაფანტულობის ქვეყნების (ესპანეთის, ჩრდილოეთ აფრიკის, ეგვიპტის, ერეც ისრაელის) ებრაულ თემებს თავიანთ ვალდებულებად მიაჩნდათ მხარში ამოდგომოდნენ თორის სწავლულებს და, შეძლებისდაგვარად, გაეღოთ ფულადი შეწირულობები. გაონები თავიანთ წარმომადგენლებს სურისა და პუმბედიტის აკადემიების სწავლულებს გზავნიდნენ ებრაულ დიასპორებში, რათა იქაური ებრაელებისათვის განემართათ თალმუდის ტექსტი, ჩაეტარებინათ კონსულტაციები რელიგიურ თუ იურიდიულ საკითხებზე და, იმავდროულად, აეკრიფათ შეწირულობები აკადემიების შესანახად.

ახლაც, - ამ ძნელებდობის ჟამს, - გადანყდა, რომ სხვადასხვა ქვეყნებში წარეგზავნათ ხალხი დამატებითი სახსრების შესაგროვებლად. შეარჩიეს ოთხი ახალგაზრდა დესპანი: რაბი ჰუსიელი, რაბი მოშე (მასთან ერთად მიემგზავრებოდა მისი მეუღლე მეძუძური ჩვილითურთ), რაბი შემარია და მეოთხე ბრძენი, რომლის ვინაობაც ჩვენთვის უცნობია (ზოგი ცნობის მიხედვით, ეს გახლდათ რაბი ნათანი).

გემს, რომლითაც მიცურავდნენ ბაბილონელი ებრაელები, თავს დაესხა მეკობრე იბნ ჯმახანის ფლოტი, რომელიც იტალიის ნაპირებიდან ისრაელის ნაპირებამდე დაძრწოდა ხმელთაშუა ზღვაში. ოთხივე ბრძენი ტყვედ აიყვანეს ყაჩაღებმა.

რაბი მოშეს მეუღლის სილამაზით მოხიბლული იბნ ჯმახანი ყველანაირი ხერხით აპირებდა მის დამორჩილებას. ქალი ინტუიტურად ხვდებოდა მოძალადის ბინძურ ზრახვას და ავი წინათგრძნობით შეპყრობილმა შეკითხვით მიმართა ქმარს:

- აღსდგებიან თუ არა საყოველთაო აღდგენის ჟამს წყალში დამხრჩვალ მიცვალებულები?

- აღსდგებიან, რამეთუ ნათქვამია: „ბაშანის მთებიდან დავაბრუნებ, დავაბრუნებ ზღვის სიღრმეებიდანაც...“ - მიუგო ქმარმა.

ამ სიტყვების გაგონებისთანავე აბოხოქრებული ზღვის მორევში გადაეშვა ქალი...

ოთხივე ტყვე სათითაოდ გაყიდეს მეკობრეებმა სხვადასხვა ქვეყნებში:

რაბი შემარია მოხვდა ეგვიპტეში - ხმელთაშუა ზღვის სანაპირო ქალაქ ალექსანდრიაში, სადაც იგი გამოისყიდა ადგილობრივმა ებრაულმა თემმა და იეშივის მეთაურად დანიშნა.

რაბი პუსიელი გაყიდეს აფრიკაში და იგი გახდა დასავლეთ აფრიკის არაბულ დასახლებებს შორის ყველაზე კარგად დაცულ და გამაგრებულ ქალაქ კაირუანის იემივის მეთაური. აქვე დაიბადა და აღიზარდა მისი ვაჟი - რაბი ხანანიელი - თალმუდის უდიდესი კომენტატორი, რომლის ნაშრომებითაც ხელმძღვანელობდნენ შემდგომდროინდელი სწავლულები.

რაბი ნათანი საფრანგეთში წაიყვანეს (როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ - ზოგი ცნობის მიხედვით).

რაბი მოშე და მისი ვაჟი ხანოხი გადახვეწეს დასავლეთ ესპანეთში - იბერიის ნახევარკუნძულის ყველაზე მსხვილ და განვითარებულ მეგაპოლის ქალაქ კორდოვაში, სადაც უხსოვარი დროიდან ცხოვრობდა ებრაული თემი. ამ ქალაქის უზარმაზარ ბიბლიოთეკაში ინახებოდა პერგამენტზე შესრულებული თორის (ხუთნიგნეულის) 600 (ექვსასი!) გრაგნილი.

იმჟამად კორდოვა ითვლებოდა როგორც მეცნიერების, ისე პოეზიისა და ხელოვნების ცენტრად. ქალაქს გამუდმებით სტუმრობდნენ ცნობილი სწავლულები, მხატვრები, მუსიკოსები, პოეტები და ფილოსოფოსები. აქ მოედინებოდა ცოდნას მოწყურებული ხალხი მუსლიმური თუ ქრისტიანული სამყაროს ყოველი მხრიდან. ებრაელთა უმრავლესობა ქალაქის ვიწრო ქუჩაბანდებსა და ფერდობების კალთებს შეფენილ უბნებში ცხოვრობდა, ხოლო შეძლებულებს ფორთოხლის სურნელოვანი ბაღებით, ანკარა წყაროს წყლებით, ცოცხალი მცენარეული ღობეებითა და ხასხასა ყვავილნარებით გარშემორტყმული ძვირფასი ლამაზი სახლები და სასახლეებიც კი გააჩნდათ. ებრაელები მრავალი სახეობის პროფესიას ფლობდნენ: იყვნენ მხვნელ-მთესველები და მევენახეები, ოქრომჭედლები და თერძები, მეწაღეები და დალაქები, წვრილმოვაჭრენი და თვალსაჩინო სოვდაგრები, ექიმები, ასტრონომები და მათემატიკოსები; მსახურობდნენ ელჩებად და მთარგმნელ-თარჯიმნებად, ასრულებდნენ კომერციულ და დიპლომატიურ დავალებებს შორეულ ქვეყნებში, ლაპარაკობდნენ რამდენიმე ენაზე. მართალია, ოფიციალური ენა არაბული იყო, ხოლო სამეფო კარისა და მმართველი კლასის რელიგია - ისლამი, მაგრამ ქვეყნის მოსახლეობა, წარმოშობისა და რწმენის მიუხედავად, თანაბარი უფლებებით სარგებლობდა და აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ქალაქში ფუნქციონირებდა ებრაული ცოდნის სახლი სახელწოდებით „ქნესეთ ჰამიდრამ“. საკრებულოს სასამართლოს განაგებდა და, რამდენადაც შეეძლო და ცოდნა ჰყოფნიდა, თორის კომენტირებას ატარებდა რაბი ნათან ხასიდი.

სწორედ აქ მოვიდა, როგორც რიგითი ებრაელი, ტყვეობიდან გათავისუფლებული რაბი მოშე მცირეწლოვან ვაჟიშვილთან ერთად. მეუღლის დაკარგვითა და მომავლის გაურკვევლობით გულდამძიმებული მდუმარედ იჯდა დარბაზის კუთხეში და არ ამჟღავნებდა თავის ვინაობას.

ერთხელ, როცა რაბი ნათანი მოსწავლეებს უხსნიდა ქოპენ გადოლის (მთავარმსახურის) სამსახურის უფლება-მოვალეობებს ბეთ ჰამიკდაშში იომ ქიფურის დღეს და შეცდომა დაუშვა განმარტებაში, - წამოდგა რაბი მოშე და მორიდებით შეუსწორა ნათქვამი. სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა. რაბი მოშემ დეტალურად განმარტა აღნიშნული საკითხის სხვა გაუგებარი ადგილებიც და დამსწრეთა შეკითხვებსაც თანმიმდევრობით, დანვრილებით გასცა საფუძვლიანი პასუხი. ყველასათვის ნათელი გახდა, რომ ტყვეობიდან გამოსყიდული და დარბაზის კუთხეში კედელთან მიყუჟული ძონძებით მოსილი უცხოელი თალმუდის უდიდესი სწავლული ბრძანდებოდა. რაბი ნათანმა კეთილგანწყობით მიმართა მრევლს:

- დღეიდან, აგერ, ჩვენს სტუმარს ეგების იყოს მსაჯული თქვენი; იგი მასწავლებელია ჩემი, მე კი - მხოლოდ შეგირდი ვარ მისი.

კორდოვას ებრაულმა თემმა რაბი მოშე დანიშნა სასამართლოსა და იემივის მეთაურად. ამ გადაწყვეტილების მოთავე და პირველი მხარდამჭერი თავად რაბი ნათანი გახლდათ. თანამდებობის შესაბამისად მორთვეს რაბი მოშეს სათანადო სამოსი, ეტლი და დაუნიშნეს შესაფერისი გასამრჯელო.

როცა მეკობრემ, რომელმაც კორდოვაში ჩამოიყვანა და გაყიდა რაბი მოშე, შეიტყო - თურმე რა საუნჯეს ფლობდა და როგორ იაფად დათმო ტყვე, ხელახლა მოიტაცა იგი და ძალზე მაღალი გამოსასყიდი მოითხოვა. თემმა ხელისუფლებას მიმართა დახმარებისთვის. არზაში ხაზგასმით იყო აღნიშნული, რომ რაბი მოშეს წყალობით კორდოვას ებრაელობა აღარ იქნებოდა დამოკიდებული ბაბილონის სწავლეობზე, რამეთუ ეს ბრძენკაცი იცხოვრებდა მათ ქალაქში და, ევროპისა და ჩრდილოეთ აფრიკის ქვეყნების დასანახად, გადააქცევდა კორდოვას ებრაული სიბრძნის მთავარ ცენტრად, რაც არცთუ მცირე ეკონომიურ სარგებელს მოიტანდა. ხელისუფლებასთან დიალოგმა სასურველი შედეგი გამოიღო: შესაბამის სტრუქტურებს გაეცათ ბრძანება რაბი მოშეს დაუყოვნებელი მონახვისა და გათავისუფლების შესახებ.

ებრაული საზოგადოების მაღალი წრის წარმომადგენლებს მჭიდრო კავშირი ჰქონდათ ქვეყნის მმართველ წრეებთან, ბევრს დიდი თანამდებობა ეჭირა და იმავდროულად ებრაული სათვისტომოების თავკაცებადაც ითვლებოდნენ. მათ შორის ყველაზე ცნობილი პიროვნება გახლდათ საადია გაონის საქმეების ღირსეული გამგრძელებელი ხასდაი ბენ იცხაკ იბნ შაპრუტი - საგარეო საქმეთა, ფინანსთა და ვაჭრობის მინისტრი, კორდოვას უმაღლესი მოსამართლე, რომელიც პოლიტიკური უფლებებით სარგებლობდა. მან სიყმანვილეში შეისწავლა ებრაული, არაბული და ლათინური ენები, საფუძვლიანად იცოდა მედიცინა და დიპლომატია. ბაბილონის აკადემიამ მას „თემის მეთაურის“ წოდება მიანიჭა. იგი სწავლულ მეცნიერთა,

ხელოვანთა, მწერლებისა და პოეტების მფარველი იყო, პირად ქონებასა და მაღალ მდგომარეობას თავისი ხალხისა და თანამოაზრეთა ინტერესებს ახმარდა, გული შესტკიოდა სხვადასხვა სახელმწიფოებში მიმოფანტულ თანამოდმეთა მძიმე მდგომარეობაზე. შაპრუტის ხელშეწყობითა და თანადგომით დააარსა რაბი მოშემ აკადემია, რომელმაც თავისი ბრწყინვალეობით დაჩრდილა ბაბილონის აკადემიები. აქ ისწრაფვოდა სწავლას მოწყურებული ნიჭიერი ახალგაზრდობა ესპანეთიდან და აფრიკიდან. რაბი მოშესა და შაპრუტის მოღვაწეობის დროს აღიზარდნენ დიდებული მეცნიერები და სახალხო-საგამანათლებლო საქმის ერთგული მსახურნი. ბაბილონელ ებრაელ ბრძენთაგან ერთი სწავლულის ჩამოსვლამ, მართლაც გადააქცია კორდოვა და მთელი ესპანეთი ებრაული სულიერებისა და თორის სიღრმი-სეული სწავლების ძირითად ცენტრად.

დიასპორის ქვეყნებშიც დაარსდა თალმუდის ახალი სკოლები. წმიდა ნიგნის სიბრძნემ დიდი როლი შეასრულა შუა საუკუნეების ებრაელთა ლიტერატურულ-მხატვრული აზროვნების განვითარებაში. დროის მოთხოვნილობების კვალობაზე, სწავლულებმა განავრცეს და გადაახალისეს იუდაიზმის მოძღვრებაში შემოტანილი ახალი ფილოსოფიური ელემენტები, რამაც დიდად განაპირობა მისი შემდგომი გამძლეობა და სიცოცხლისუნარიანობა, განვითარდა რაბინიზმი, მაგრამ მას არსად არ მიუღწევია ისეთი დონისთვის, როგორსაც კორდოვაში მიაღწია. ესპანეთი იყო ერთადერთი ქვეყანა, სადაც ერთდროულად მომწიფდა მუსლიმური, ებრაული და ქრისტიანული რენესანსი.

რაბი მოშეს გარდაცვალების შემდეგ მისი ადგილი დაიკავა რაბი ხანოხმა - განსვენებულის ვაჟმა. იგი ითვლება ბაბილონელი გაონების დინასტიის გამგრძელებლად. რაც შეეხება მის მოსწავლეებს, მათ მიაკუთვნებენ უკვე შემდგომ ისტორიულ პერიოდს - პერიოდს რაბინუთისას.

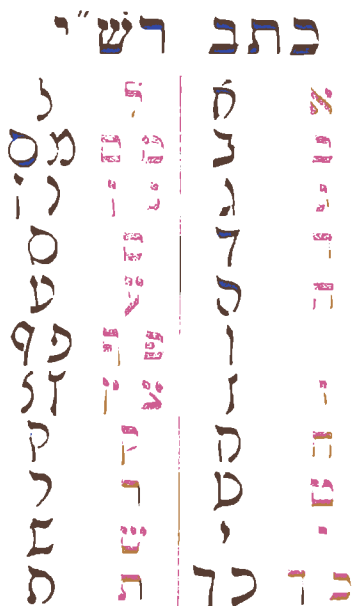
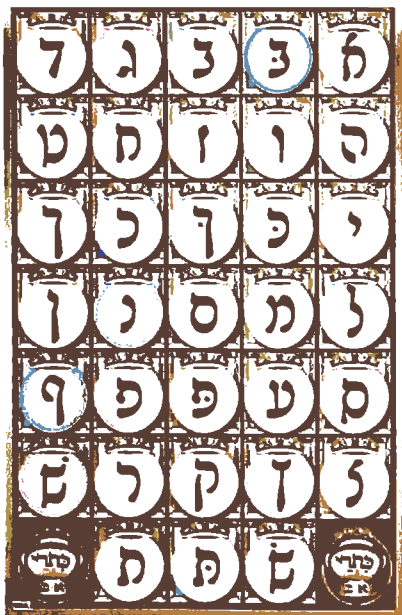
„შ“ - რაში - აკრონიმი - რაბი შლომო იცხაკ

რაბი შლომო ბენ იცხაკი დაიბადა 1040 წელს საფრანგეთის პატარა ქალაქ ტრუაში - საგრაფო შამპანის ძველთაძველ დედაქალაქში. მამა - დავიდ ჰამელეხის შთამომავალი - თალმუდის დიდი მცოდნე, დედა - ებრაული ლოცვანის თვალსაჩინო მელექსე-პოეტის და ბრძენის - რაბი შიმონ ჰაგა-დოლის ქალიშვილი.

დანაწყებითი განათლება ოჯახში და დედის ძმასთან - რაბი შიმონ ბარ იცხაკთან მიიღო, სიჭაბუკის წლები კი საქვეყნოდ ცნობილ ვორმსის და მაინცის იეშიბებში (სასწავლებლებში) გაატარა. მაინცის იეშიბას წლების განმავლობაში მეთაურობდა გერმანიისა და საფრანგეთის ებრაელ ბრძენთა შორის გამოჩენილი სწავლული რაბენუ (მასწავლებელი ჩვენი) გერშომ ბარ იეჰუდა, რომელსაც „მეორე ჰაგოლა“ („გაფანტულობის ლამპარი“) უწოდეს. გარდაიცვალა 1040 წელს. ამავე წელს დაიბადა რაში. შემდგომ, ამ ფაქტთან დაკავშირებით, მსგავსად კანონზომიერების თალმუდისეული ფორმულირებისა: „არ ტოვებს წმინდანი ამ სამყაროს მანამდე, სანამ არ დაიბადება წმინდანი, - სადარი მისი“ („კიდუშინ“; 72ბ), - მომავალი თაობების ბრძენი იტყვიან: - იმ წუთს, როს ჩაესვენა რაბენუ გერშომის დიდების მზე, რაშის კაშკაშა მზე აღმობრწყინდაო. სამწუხაროდ, რაბენუ გერშომის შრომები ვერ გადაურჩა ჟამთა სიავეს. იგი თალმუდის მრავალრიცხოვანი კომენტარის ავტორი და პიუტების უბადლო შემთხვეული ყოფილა. გადმოცემით - მისეული ახსნა-განმარტების მეთოდი, ე.წ. „ფშატი“ - სიტყვა-სიტყვითი შესაძლებელი „პირდაპირი აზრი“ - საშუალებას იძლეოდა წაგვეკითხა ტექსტის ფრაგმენტი როგორც რაიმე მთლიანი, როცა გასაგებია თითოეული სიტყვის აზრი და მისი გრამატიკული ფორმა, ფრაგმენტის ჩარჩოებში კი არ არის შინაგანი წინააღმდეგობები (ინტერპრეტაციის ასეთ მეთოდს, ძველ ბრძენთა პოეტურ და ლეგენდარულ განმარტებებთან შეხამებით, შემდგომში იყენებდა რაში; ვხვდებით რამბამის, ონკელოსისა და საადია-გაონის ნაშრომებშიც). რაბენუ გერშომის ბევრი ელეგია ჩართულია ებრაული დღესასწაულების ლიტურგიებში, მათ შორის ცნობილი პიუტი „ზახორ ბრით“ („ხსოვნა კავშირისა“), რომელსაც ებრაული ახალი წლის - რომ ჰაშანის დასასრულს ასრულებენ სალოცავებში. ვორმსის ებრაულმა სასამართლომ, რომელსაც რაბენუ გერშომი მეთაურობდა, მიიღო რიგი დადგენილებებისა (მათ შორის პოლიგამიის აკრძალვა და განქორწინების დაუშვებლობა მეუღლის თანხმობის გარეშე), რომლებიც თავიანთ ძალას ამჟამადაც, ჩვენს დღეებშიც ინარჩუნებენ.

გამოცდილი მასწავლებლების - რაბენუ გერშომის ყოფილი მოსწავლეების: რაბი იააკობ ბარ იაკარის, რაბი იცხაკ ბენ იეჰუდას და რაბი იცხაკ პალევის ხელმძღვანელობით (რაშის დედის ძმა რაბი შიმონ ბარ იცხაკიც რაბენუ გერშომის აღზდილი გახლდათ) რაში გულმოდგინედ სწავლობს თორას და განსაკუთრებული ნიჭისა და დაგროვილი ცოდნის შემწეობით წამყვან პოზიციებს იკავებს. 25 წლის ასაკში ბრუნდება ტრუაში და ხსნის თავის სკოლას, რომელიც სულ მალე წმიდა ნიგნების შესწავლის უმნიშვნელოვანეს ცენტრად იქცა. აქ მოემართებოდა სწავლას მოწყურებული ნიჭიერი ახალგაზრდობა საფრანგეთისა და გერმანიის ებრაული დასახლებებიდან; რაბებიც კი მოდიოდნენ, რათა რელიგიის რთულ საკითხებზე მიეღოთ გასაგებები, ნათელი და ამომწურავი პასუხები. თორისა და თალმუდის სწავლებამ მანამდე არნახულ დონეს მიაღწია.

რაშიმ შეცვალა ებრაული ასოების გრაფიკული (კვადრატული) მოხაზულობები: ხაზები ოდნავ დააგრძელა, კლაკნილი, ტალღოვანი და მოძრავი გახადა, რის მეოხებითაც თითოეული მათგანი მოქნილ, ლალ, მხატვრულ ორნამენტად აღიქმება.

იმ დროს ჯერ კიდევ არ იყო გამოგონებული წიგნის საბეჭდი მანქანა. რაში კომენტარების ჩანაწერებს აკეთებდა ცალკეულ რვეულებში (ე.წ. „კუნტრეს“ – „კონსპექტი“), რომლებიც შემდეგ გადანერით ვრცელდებოდა საფრანგეთში და მის ფარგლებს გარეთ. სხვათა შორის, პირველი წიგნი, რომელიც თვით თორაზე ადრე დაიბეჭდა ებრაულ ენაზე 1475 წელს იტალიის ქალაქ რეჯო-დი-კალაბრიაში, სწორედ რაშის კომენტარები იყო.

რაში არ იღებდა შეგირდების სწავლების საზღაურს. ოჯახს კუთვნილებაში ჰქონდა რამდენიმე ვენახი და მისი შემოსავლის წყაროს ღვინის წარმოება წარმოადგენდა. მოგესხენებათ, რაოდენ დიდ გარჯასა და მოვლას საჭიროებს ვაზი. ისტორიამ შემოგვინახა ასეთი ამბავი:

რაში ვენახიდან შინ ბრუნდებოდა. ნაჯაფ-დაქანცულს კარგა გვარია-ნად მოშებოდა და საგზაო სასადილოში შევიდა დასანაყრებლად. თავისუფალი მაგიდის სკამზე ჩამოჯდა, მოასვენა გადაღლილი სხეული. ყურადღება არავინ მიაქცია. დუქნის პატრონს და იქ თავშეყრილ ხალხს რვეული გადაეშალათ და რაღაცაზე ცხარედ კამათობდნენ. მაშინვე მიხვდა - თორის საკვირაო კარს არჩევდნენ, მათ წინ გადაშლილი რვეული კი მისი კომენტარები იყო. ათიოდე წუთის შემდეგ, გაბეზრებულმა მედუქნემ მუშტი დასცხო დახლს:

- მაინც ვერ გავიგე - რა უნდა რაბი შლომოს?!

ერთი მათლაფა წვნიანი, თუ შეიძლება! შეაგება „პასუხი“ კუთხეში მოთმინებით მჯდომმა რაშიმ.

საოცარია ადამიანის სიცოცხლის მთელი ხანგრძლივობაც არ იკმარებდა ამ ბრძენკაცის მრავალრიცხოვანი შრომების შესაქმნელად, იგი კი მხოლოდ ძირითადი სამუშაოსგან თავისუფალ დროს წერდა და ასწავლიდა. კარგად იცოდა მედიცინაც, იყო მკურნალი. დაწერილი აქვს 100-მდე შრომა მედიცინაში.

რაშის კომენტარები ყოველთვის ლაკონური, ზუსტი, გარკვეული და ნათელია, ადვილად გასაგებია როგორც განსწავლული ადამიანებისთვის, ისე მცირეწლოვანი მოსწავლეებისთვის. დღევანდელი გადასახედიდან ძნელი წარმოსადგენია - რომ არა მისი შემოქმედება, ვით შესძლებდნენ ებრაელები ბოლო ათასწლეულის განმავლობაში თორის ხუთწიგნეულის, თანახის სხვა წიგნებისა და თალმუდის შესწავლას.

რაშის ოჯახმა აღზარდა სამი ქალიშვილი, რომლებიც მამის საუკეთესო მოსწავლეებზე გათხოვდნენ. მათი შვილები: რაბი შმუელ ბარ მეირ (რაშ-ბამ), რაბი იააკოვ ბარ მეირ (რაბენუ თამ - „ჩვენი სრულქმნილი მოსწავლე-ბელი“), რაბი შლომო ბარ მეირ, რაბი იცხაკ ბარ მეირ და სხვა სახელგანთქმული პიროვნებები რაშის შვილიშვილები იყვნენ.

რამის სახელი, ისევე როგორც ყოველი გამოჩენილი „დიდი კაცისა“, ლეგენდებით არის მოცული. ერთ-ერთი მათგანი მოგვითხრობს:

ერთხელ, აღმოსავლეთში მოგზაურობის დროს, მავანმა ბერმა აუგად მოიხსენია ებრაელი ხალხი და ზომავადასული სიტყვებით შეურაცხყო იუდეველთა რელიგია. რაში მზად იყო პასუხის გასაცემად, მაგრამ ბერს თავისივე მეგობრები შეენიანაღმდეგნენ, ჩააჩუმეს და ბოდიში მოიხადეს. ღამით ბერი ავად გახდა. რაშიმ უპატრონა, უმკურნალა და ავადმყოფი გამოაჯანმრთელა. მადლიერების ნიშნად ბერმა გასამრჯელო შესთავაზა, მაგრამ რაშიმ იუარა: - თქვენ არაფრით ხართ ჩემი მოვალე. ჩვენ ჩვენი სარწმუნოებები გვაპირისპირებს, მაგრამ რელიგიის საერთო სული გვაკავშირებს; იგი გვაკავალდებულებს - გვიყვარდეს მოყვასი ისე, როგორც საკუთარი თავი. მე აღარ გჭირდებით. მშვიდობით! თუ ოდესმე შეხვდეთ გაჭირვებულ ებრაელს, გთხოვთ შეძლებისდაგვარად დაეხმარეთ...

გამოხდა ხანი. რაში პრალას ეწვია. ზეიმით დახვდნენ ქალაქის მცხოვრებნი. არ ესიაშოვნა ეს ჰერცოგ ვლადისლავს და რაში საპატიმროში გამოამწყვდია, - ცილი დასნამა ჯაშუშობაში... დადგა ჟამი განაჩენის გამოტანისა, რომელიც სიკვდილით დასჯას ითვალისწინებდა. უდანაშაულო რაბის თავი საოცრად მშვიდად ეჭირა. ამ დროს ტახტის მპყრობელის წინაშე წარსდგა ოლმიუცის არქიეპისკოპოსი და წარმოთქვა:

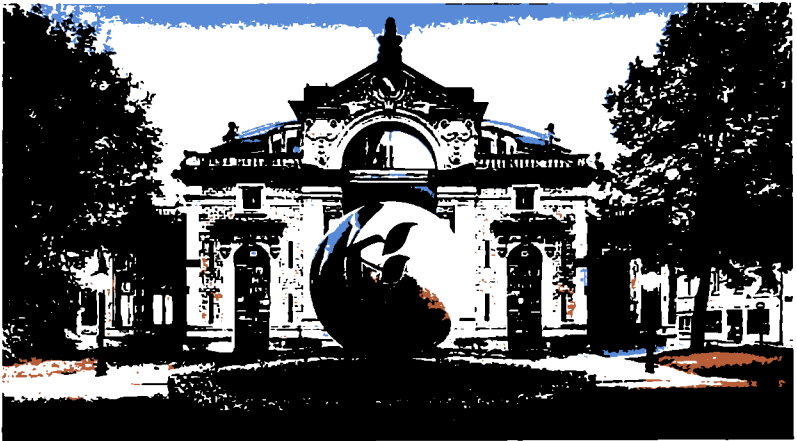
- ღვთის სახელით ვიცავ ამ ებრაელს, რომელსაც ვიცნობ, როგორც მეცნიერს, დიდებულ და მაღალზნეობრივ პიროვნებას.

და უამბო მან დამსწრეთ, თუ როგორ გადაარჩინა იგი რაშიმ და მისი გათავისუფლება მოითხოვა. რაში გაათავისუფლეს და დიდი ზეიმიც მოუწყეს.

რაში ძალზე მძიმედ განიცდიდა ევროპის ქვეყნებში ებრაელების შევიწროვებისა და დევნის თითოეულ ფაქტს. გერმანიაში და საფრანგეთში პირველი ჯვაროსნული ლაშქრობების ჟამს დატრიალებულმა ავბედითმა მოვლენებმა - ებრაელების რბევამ, ტანჯვა-წამებამ, ხოცვა-ჟლეტამ - ძაღლონით სავსე შუახნის კაცი სასონარკვეთილებამდე მიიყვანა. აი რას ვკითხულობთ ივრითზე შესრულებულ მის ჩანაწერებში: „*ძაღა მეღევა, ბაგეს ვეჩ ვხსნი და ვმუნჯებთ (როცა ვცდილობ) გადმოვცე ჩემს ხიდზე თავსდაგებილი უბედულების შესახებ, დაუძღუხა ხელი ჩემი*“... ბოლომდე მაინც არ გატყდა, სულით არ დაეცა ებრაელების ტრაგიკულ იღბალზე თვალგულცრემლიანი პიუტები შეთხზა და მთელი ცხრა წელი ისევ თავისი საყვარელი საქმე აკეთა: შრომობდა, თორას წირნახულობდა, კომენტარებს წერდა...

ბაბილონის თალმუდის ტრაქტატ „მაქოტის“ კომენტარის მეცხრამეტე გვერდი სიტყვასთან „ტაპორ“ („სუფთა“) მოულოდნელად წყდება. ეპიტაფიასავით ჟღერს ამ ადგილზე მოყვანილი სიტყვები: „აქამდე - კომენტაჰები

ხაშისა, აქედან და შემდეგ კომენტაჰები ხაბი შმუელისა, ხაბი მეიხის ძისა” (თალმუდის კომენტარებზე მუშაობა რაშის შემდეგ ჯერ მისმა სიძემ რაბი იეჰუდა ბარ ნათანმა გააგრძელა); ძველ გამოცემაში კი უბრალოდ წერია: „...**აქ გახდაიცვალა ხაში**“, ანუ ამ ფურცელზე მუშაობისას აღესრულაო რაში 4865 (1105) წლის 29 თამუზს ქალაქ ტრუაში. მისი საფლავი მალევე დაკარგულა. 1524 წელს ძლიერმა ხანძარმა მთლიანად შთანთქა ამ ქალაქის მნიშვნელოვანი ნაწილი. მაგრამ დღემდე დგას უძველესი სინაგოგა ებრაული თემის ცენტრი, მასთან ახლოს რაშის სახელობის ინსტიტუტი, არის რაშის ქუჩა და წამომართულია მისი ხსოვნის ვებერთელა მონუმენტი - როგორც სიმბოლო მარადიული უკვდავებისა.

„მადლი აღმიტევამს, დამბადებელო,
ამ უჩვეულო წყალობისათვის...“
შემეულ ჰანაგიდი

თაჩმანი ჯემად აჯიაშვილის

სხვა ხალხებსაც შესთავაზა თორა გამჩენმა. ყველა ეკითხებოდა: „რა ნერია მასში?“ უსახელებდა უფალი თითოეულ მათგანს ერთ-ერთ მცნებას; უარობდა ყველა მის მიღებას. და, ისე, რომ კითხვაც არ დაუსვამთ, მხოლოდ ისრაელის შვილებმა მიუგეს: „ნაასე ვენიშმა“ - „შევასრულებთ და გავიგებთ“.

ჯერ - შესრულების და შემდეგ - გავების მზადყოფნის გამოხატვისთანავე არსთსაუფლოში გაისმა „ცათუმალღესის ჰანგი ციერი“:

ვინ გაუმხილა ჩემს შვილებს ანგელოზების საიდუმლო?

და ებრაელები ანგელოზებს დაემსგავსნენო - გადმოგვცემს თალმუდი.

გასაგებია ანგელოზების გამუდ-

მებული მზვაობა არსთგამრიგეს ნებისმიერი ბრძანების შესასრულებლად, რამეთუ მათ ვერც ცეცხლი შეაჩერებს, ვერცა წყალი, ვერც შიმშილი და ავადმყოფობა; მაგრამ ვით შეუძლია სისხლხორციელ ადამიანს დაეთანხმოს ბრძანებას მისი შინაარსის გაუცნობლად? ჰპოვებს კი იგი ძალებს ამ ბრძანების სისრულეში მოსაყვანად?

ადამიანი თუ შეიგნებს, რომ მისი არსებობის აზრი შემოქმედის ნების აღსრულებაშია, თუ ინამებს, რომ - ვინც განკარგულება გასცა, იგი გამოგზავნის შესაძლებლობებსაც, - ანგელოზის მსგავსად, დაუყოვნებლივ აღივსება უდიადესი ძალებით:

„უფალი ძალას მისცემს თავის ხალხს, უფალი აკურთხებს თავის ხალხს მშვიდობით“ („თეჰილიმ“; 29:11).

„ძალაში“ აქ თორა იგულისხმებაო - გვიხსნიან ბრძენნი.

„ემეთ!“ - ნამდვილად და ჭეშმარიტად! - განუზომლად დიდია ებრაელი ხალხის ძალა, რომლის თავწყაროს თორა წარმოადგენს!

„*ჩაზომ დიდებულია ეს წიგნი! გიგანტური და უსაზღვრო, ვითარცა თვით სამყარო, ფესვებით შეჭრილი პიკედოფილ ქაოსში და მწვეხვადით შემაჩთული ზეცის ღუჩვ ღაუვახდში! მზის ამოსვლა და ჩასვენება, დაბადება და სიკვდილი, კაცობრიობის მთელი დეადა, - ყველაფერი შეიწყმედია ამ წიგნში, ქვემოთაღი იგი წიგნთა წიგნია.*“

ჰაინრიხ ჰაინე

თორის გადმოსაცემად ყოვლადდღიერმა აარჩია არა სიდიდითა და სიმადლით გამორჩეული რომელიმე მწვერვალი, არამედ მომცრო და „მორიდებული“ სინას მთა.

საკითხავია: თუკი ადგილი, საიდანაც უფლის ხელით ხალხს თორა უნდა ბოძებოდა, საჭიროებს „თავმდაბლობას“, მაშინ, საერთოდ, რა შუაშია აქ მთა? დაბლობშიც ხეობაში ან გაშლილ, ვაკე ალაგზეც ხომ შეეძლოთ ებრაელებს თორის მიღება?; და, პირიქით - თუკი აუცილებელი იყო სიამაყისა და სულიერი ამაღლების ხაზგასმა, რატომ არ უნდა აგველო მწვერვალებს მორის ყველაზე მაღალი მთა?

პასუხი ასეთია: თორის მისაღებად საჭირო იყო ისეთი ადგილი, რომელიც ორივე საწყისს აერთიანებს. სინაი, ერთის მხრივ, ყველაზე დაბალია მწვერვალებიდან, მეორე მხრივ კი, რაც არ უნდა იყოს, ასე თუ ისე, - მაინც მთაა.

ასეთივე თვისებები მოეთხოვება თითოეულ ჩვენთაგანს, როცა წმიდანებებს ვიღებთ ხელში; უნდა შეგვეძლოს ჩვენს არსებაში უსაზღვროსა და ზღვრულის, ანუ სულიერი და მატერიალური საწყისების ჰარმონიული შეკავშირება, რამეთუ თორაში ჩაბუდებული ღვთიური სიბრძნის შესწავლა უზარმაზარ ძალისხმევას, მტკიცე შემართებასა და აღმასვლისაკენ მისწრაფებას მოითხოვს; ყოველ ცისმარე დღეს, მეფე დავიდის მსგავსად, უნდა შევთხოვდეთ უფალს: „აღმიხილე თვალი და ვჭვრეტდე საოცრებებს შენი სჯულისას; სჯული უფლისა სრულყოფილია, სულს განამტკიცებს...“ („თეჰილიმ“; 119:18, 19:8).

თორის მთაზე ბოძებით გვემცნო, რომ აუცილებელია გაგვარდეს „მთისმერი“ ძალა და ქედუხრელობა (მეტისმეტი მორიდებულობა ხომ ერთგვარი ნაკლოვანებაცაა?!). ასეთი სიამაყე, ან, თუ გნებავთ ქედმაღლობა, არავითარ შემთხვევაში არ ეწინააღმდეგება ჩვენგან მოთხოვნილ თავმდაბლობას. იგი არ გახლავთ დიდგულობისა და ამპარტავნობის შედეგი. ეს სიამაყეა ჯარისკაცისა, რომელიც ასრულებს მთავარსარდლის ბრძანებას; სიამაყეა ებრაელისა, რომელიც უფლის ნება-სურვილს ემორჩილება.

ტრაქტატი „ფირკვი ავოთ“ („მამათა შეგონებანი“) იწყება სიტყვებით: „მოშემ მიიღო თორა სინაის მთაზე...“

შეიძლება ვიკითხოთ: ესაა მთავარი? უმჯობესი ხომ არ იქნებოდა იმის შესენება, რომ თორა უშუალოდ სამყაროს შემოქმედის ხელით გვებოდა?

ბრძენთა ახსნით, ჩვენი დიდი მასწავლებლის - მოშე რაბენუს მოხსენიებაში განსაკუთრებული მინიშნებაა ჩადებული: ყოველი ებრაელი ვალდებულია იცოდეს თუკი სურს მიიღოს თავის მამა-პაპათა სულიერი მემკვიდრეობა, უნდა იაროს კიდეც იმავე გზებით, რა გზებითაც დადიოდა სწორეპოვარი წინასწარმეტყველი. მოშეს კარგად ესმოდა, რომ მიუხედავად მისი სიდიადისა, საკუთარი არაფერი ებადა; უფლის მიერ მიცემული გონება და ძალები იმისთვის გააჩნდა, რათა ემოქმედა ამქვეყნად და, თორის ბრძანების თანახმად, უკეთესობისაკენ შეეცვალა სამყარო. - ამიტომ იყო წინასწარმეტყველთა მეფე ყველაზე თავმდაბალი ადამიანი დედამიწის ზურგზე.

მანამდე, ვიდრე კაცობრიობას თორა ებოძებოდა, ყოვლისშემძლის ნებით - ცა და დედამიწა სულიერი ლაშქარი და მატერიალური საწყისი არ უნდა გაერთიანებულიყო. სინას მთასთან ეს აკრძალვა მოიხსნა. თორის მილებისთანავე ქვეყნიერებამ ერთიანობა და სისრულე მოიპოვა:

ცა დაიხარა, თავი დაუკრა და თაყვანი სცა დედამიწას;
დედამიწა აიზიდა, აღუმართა და შეეგება ცას;
ნერტილი მათი შეხებისა - მთა სინაისა.

თორას, თავისი არსით, არც დასასრული აქვს, არც ზღვარი; იგი „ცათა მწვერვალებია... ქვესკნელზე უღრმესია... დედამიწაზე ვრცელი და ზღვებზე ფართოა“ („იობ“; 11:8,9). თვით რაბი აკიბაც კი ბრწყინვალე სწავლული

და კომენტატორი, რომელსაც თორის თითოეული ასოს მიხედვით წესების მთელი „მთები“ გამოჰყავდა - ვერ მივიდა ვერანაირ ზღვართან.

თორაში ადამიანური ენით გადმოცემულია სამყაროს შექმნისა და აგებულების საიდუმლოებები, ჟამუსსოვარი მოვლენები, ჩვენთვის უკვე გახსნილი 613 კანონ-დებულება და ბრძნული შეგონებანი; ჩაბუდებულია ღვთიური სიბრძნე, გამუდმებული კავშირი ზეცასთან, - სულიერებას რომ აზიარებს კაცობრიობას. თვით სახელწოდება „თორა“ წარმომავლობს ძველებრაული სიტყვიდან „ჰორაა“ და „ცოდნის გადაცემის“, „ჩვენების“, „მითითების“, „დარიგების“ გარდა, „მფარველობასაც“ ნიშნავს („ზოჰარი“ - „ნათება“, „ციალი“; 111, 53ბ).

ისრაელის შვილების მიმართ უფლის სიყვარული („აჰავაჰ“) გრანდიოზულ მასშტაბებს იძენს, როცა იგი გადანყევტს, რომ თავისი თორა, ანუ თავისი „სიბრძნე“ მისცეს („ჰავაჰ“) მათ საჩუქრად. სიყვარულით მოძღვნილსა და მორთმეულს კი „ნაბოძები“ ჰქვია. ამიტომ უწოდებენ „შავუთის“ დღესასწაულს „მათან თორას“ - „თორის ბოძებას“ („მათან“ - „ბოძება“, „ჩუქება“, „შენიწვა“).

„აჰავაჰ“ („სიყვარული“) თავის თავში შეიცავს სიტყვას „ჰავაჰ“ („მომეცი“ - ბრძანებითი კილო სიტყვისა „იაჰაბ“ - „მიცემა“). „ჰავაჰ“ ერთნაირად შეიძლება ნავიკითხოთ როგორც მარცხნიდან მარჯვნივ, ისე მარჯვნიდან მარცხნივ. ჯამათში მლოცველ თითოეულ მორწმუნე ებრაელს, ამ სტრიქონების ნაკითხვისას, უთუოდ თვალწინ უდგას თებაზე „სეფერ თორის“ მომადლების რიტუალი და ჩაესმის მთელი საკრებულოს ერთსულოვანი ღაღადი:

„ვეზოთ ჰათორა, აშერ სამ მოშე ლიფნე ბენე ისრაელ. თორა ცივა ლანუ მოშე, მორაშა კეჰილათ იააკოვ“.

„აი, ეს არს თორა, რომელიც დადო მოშემ ისრაელის შვილთა წინაშე. გვამცნო თორა (და) სამკვიდრებელი მოშემ იააკობის თემს“.

„სეფერ თორის“ წინაშე წარდგომისას კი, ნებისმიერი „ფასუკის“ (თორის ციტატის) ნაკითხვის წინ და დამთავრების შემდეგ, ყოველი ებრაელი ვალდებულია მოწინებით წარმოთქვას:

„კურთხეული ხარ შენ, უფალო ღმერთო ჩვენო, სამყაროს მეუფევ, რამეთუ ამოგვიჩიე მთელი ხალხებისაგან და გვიბოძე (ნათან) ჩვენ თორა. კურთხეული ხარ შენ, უფალო, თორის მბოძებელო“.

„კურთხეული ხარ შენ, უფალო ღმერთო ჩვენო, სამყაროს მეუფევ, რამეთუ გვიბოძე (ნათან) შენი ჭეშმარიტი თორა; და შთანერგე ჩვენში მარადიული სიცოცხლე. კურთხეული ხარ შენ, უფალო, თორის მბოძებელო“.

***

„და უთხრა უფალმა მოშეს: წარდექ ხალხთან და განწმინდე იგი დღეს და ხვალ, და განისპეტაკონ სამოსელი.

და განეშადონ მესამე დღისთვის, რამეთუ მესამე დღეს გარდამოვა უფალი ხალხის წინაშე სინაის მთაზე.

და გარემოავლე სარტყელი ხალხს და უთხარ: ეკრძაღეთ მთაზე ასვლას და არ შეეხოთ მის კიდეს; ყოველი, რომელიც მიეკარება მთას, სიკვდილით აღესრულება.

უკეთუ ხელი შეეხება მას, ქვებით ჩაიქოლება ან ისრით შეიმუსრება - გინა პირუტყვი იყოს, გინა ადამიანი, ცოცხალი ვერ გადარჩება. როდესაც გაბმით შემოჰკრავს ბუკი, მაშინ ამოვიდნენ მთაზე.

და ჩავიდა მოშე მთიდან ხალხთან, და განწმინდა ხალხი, და მათ განისპეტაკეს სამოსელი.

და მიმართა ხალხს: განეშადეთ მესამე დღისათვის, არ გაეკაროთ ქალს.

და აი, მესამე დღეს, განთიადისას, ცაზე გაიელვა და იჭექა, ცის ტატნობს რუხი ღრუბელი გადაეფარა, და ნალარის ხმა მძლავრად გაისმა; და ბანაკში მყოფი ხალხი თრთოლვით შეირხა.

და გამოიყვანა მოშემ ხალხი ბანაკიდან ღმერთთან შესახვედრად და დააყენა მთის ძირას.

სინაის მთა კი ბოლავდა მთლიანად, რამეთუ უფალი გარდმოდიოდა მასზე ცეცხლში; და ბული ასდიოდა, ვითარცა ღუმელს.

და ნალარის ხმა სულ უფრო და უფრო მძლავრდებოდა; მოშე ლაპარაკობდა და ღმერთი ხმით მიუგებდა.

და გარდმოვიდა უფალი სინაის მთაზე, მთის თხემზე; და მოიხმო უფალმა მოშე, და ავიდა მოშე მთის მწვერვალზე...“ („შემოთ“; 19:10-20).

ათი მცნება:

„მე ვარ უფალი, შენი ღმერთი, რომელმაც გამოგიყვანე ეგვიპტიდან, მონობის სახლიდან. არ გყავდეს სხვა ღმერთები, ჩემს გარდა.

არ შექმნა შენთვის ქანდაკება და არავითარი გამოსახულება იმისა, რაც ცაშია ზემოთ, რაც ძირს დედამიწაზეა და რაც წყალშია მიწის ქვეშ. თაყვანი არ სცე და არ ემსახურო მათ...

არ წარმოთქვა შენი უფალი ღმერთის სახელი ტყუილებრალოდ....

გახსოვდეს შაბათი დღე, რათა წმიდაპყო იგი...

პატივი ეცი მამაშენს და დედაშენს...

არა კაც-კლა.

არ იმრუშო.

არ იქურდო.

არ დაუდგე შენს მოყვასს ცრუ მონმედ.

არ ინდომო შენი მოყვასის სახლი; არ ინდომო შენი მოყვასის ცოლი, მისი მონა და მხევალი, მისი ხარი და სახედარი, და ყოველივე, რაც შენი მოყვასისაა“.

(„შემოთ“; 20:2-14).

***

რაში მდგომარეობს ებრაელი ხალხის გამძლეობისა და გადარჩენის საიდუმლო?

ეგებ, სიმდიდრესა და ძალ-ღონეში?

ისტორიის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ებრაელების სიცოცხლისუნარიანობის მიზეზი არც მატერიალურ სიმდიდრეშია და არც ფიზიკურ ძლიერებაში. შელომოს (სოლომონის) მმართველობის ხანაშიც კი, როცა ქვეყანა აყვავების ზენიტში ღივლივებდა, ისრაელის სამეფო მაინც ვერ შეედრებოდა ისეთ იმპერიებს, როგორიც იყო ეგვიპტე, ასირია და ბაბილონი.

იქნებ, ებრაულ სახელმწიფოში?

თავისი ისტორიის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ებრაელ ხალხს არ გააჩნდა დამოუკიდებელი სახელმწიფო და ისინი დიასპორაში ცხოვრობდნენ.

ეგებ, ენის ერთობაში?

ებრაელი ხალხის ისტორიის სხვადასხვა ეპოქაში, უმრავლესობისთვის აუცილებელი და განუყრელი გახდა არამეული, არაბული, იდიში და სხვა ენები. მეტიც, წმიდა ნაწერების ნაწილი, თითქმის მთელი „ბაბილონის თალმუდი“, „ზოჰარი“ და ბევრი სხვა წიგნი - არამეულადაა დანერგილი.

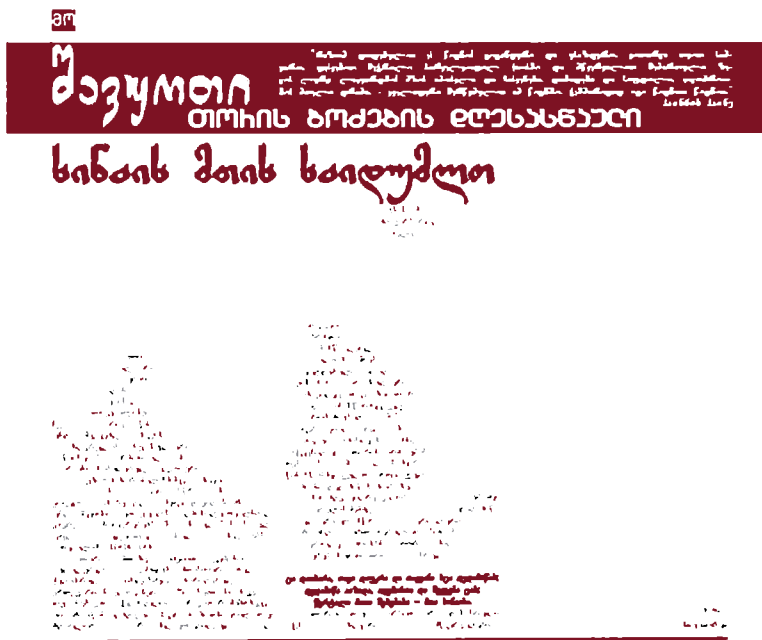
იქნებ, საერთო საერო კულტურაში?

ეპოქიდან ეპოქაში „საერთო ებრაული კულტურა“ ძირფესვიანად იცვლებოდა.

ერთადერთი ფაქტორი, საერთო ებრაული ისტორიის ყველა პერიოდისთვის, ყველა ქვეყნებში და ყველა ვითარებაში, - ეს თორა და მცნებებია, რომელებსაც ერთგულად იცავდა „მოძღვართა სამეფო და წმიდა ხალხი“ თავიანთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში. დროდადრო ჩნდებოდნენ განდგო-

მილთა ჯგუფები: პირველი ტაძრის ეპოქის კერპთაყვანისმცემლები, მეორე ტაძრის დროის ელინისტები, ასიმილაციის მომხრენი ალექსანდრიაში და ა.შ., მაგრამ მათგან ვერცერთმა ვერ მიაღწია მიზანს.

ნებისმიერი ობიექტურად მოაზროვნე ადამიანი მიიჩნევს, რომ ჩვენი არსებობის განმსაზღვრელ ფაქტორს, ისტორიის ქარცეცხლში ჩვენი გამოტარებისა და გადარჩენის საიდუმლოს თორის ერთგულება წარმოადგენს.

კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიდი ზეგავლენის წიგნის **თანახის**, ანუ ებრაული ბიბლიის შესწავლასა და მის მეცნიერულ კვლევას

მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც, მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია აქვს. მონოთეისტური სარწმუნოებები თანახს, როგორც თავიანთი იდეოლოგიის ქვაკუთხედს, უმაღლეს რელიგიურ ტექსტებად აღიარებენ. სიტყვა „თანახი“ ბიბ-

ლიის შემადგენელ წიგნთა სამი ჯგუფის სახელწოდებების საწყისი ასოების აბრევიატურაა: „თორა“, „ნევიიმ“ („წინასწარმეტყველნი“) და „ქეთუვიმ“ („წაწერები“). ამ წიგნთაწიგნის უმთავრესი იდეები და ერთიანი უნივერსალური მორალური კოდექსი საფუძვლად დაედო არა მხოლოდ ებრაულ, არამედ მთელ დასავლურ ცივილიზაციას, მათ სულიერ ფასეულობებს; იგი, როგორც ებრაული შემოქმედებითი გენიის მონუმენტური ქმნილება, რომელიც მოიცავს რელიგიურ-ფილოსოფიურ აზროვნებას, სამართალმცოდნეობას, ძველთაძველ ეპოსს და ლირიკულ პოეზიას, მსოფლიო ლიტერატურის უთვალსაჩინოეს ნაწარმოებად წარმოდგა, რაც ფრიად მნიშვნელოვანია ზოგადსაკაცობრიო თვალსაზრისით.

თანახში შედის 24 წიგნი:

„თორა“ – ბიბლიის პირველი ხუთი წიგნი: **„ბერეშით“** (ტრადიციულ ქართულ თარგმანში – „დაბადება“ ან „შესაქმი“), **„შემოთ“** („გამოსვლა“), **„ვაიკრა“** („ლევიაანი“), **„ბემიდბარ“** („რიცხვანი“) და **„დებარიმ“** („მეორე რჯული“) – იუდაიზმის უწმიდესი და უმთავრესი ფუძემდებლური დოკუმენტია. ებრაულ ენაზე მას უწოდებენ „ხუმაშს“ („ხამეშ“ – „ხუთი“). აქედანაა წამომდგარი ქართული „ხუთწიგნეულიც“

„ნევიიმ“ რვა წიგნი, რომლებიც დღემდე ყველაზე დრამატულ და ცოცხალ ისტორიებადაა აღიარებული, თანახში წარმოდგენილია შემდეგი თანმიმდევრობით: **„იეჰოშუაყ“** („ისუ ნავეს ძე“ ან „ისუ ნავინი“), **„შოფტიმ“** („მსაჯულნი“), **„შემუელ“** („პირველი მეფეთა“ და „მეორე მეფეთა“), **„მელახიმ“**

(„მესამე მეფეთა“ და „მეოთხე მეფეთა“), „**იეშაიაჰ**“ („ესაია“), „**ირმიაჰ**“ („იერემია“), „**იეხეზკელ**“ („ეზეკიელი“) და „**თორმეტი „მცირე წინასწარმეტყველი**“: ჰოშეაჲ (ოხია), იოელ (იოელი), ყამოს (ამოსი), ყობადია (აბდია), იონა (იონა), მიხა (მიქა), ნახუმ (ნაუმ), ხაბაკუკ (აბაკუმ), ცეფანია (სოფონია), ხაგაი (ანგია), ზეხარია (ზაქარია) და მალახი (მალაქია).

„ქეთუვიმ“ – თერთმეტი წიგნი: „**თეჰილიმ**“ („ფსალმუნნი“ ან „საგალობელნი“), „**მიშლე**“ („იგავნი სოლომონისა“ ან „რჩევა-დარიგება სოლომონისა“), „**იობ**“ („იობი“); ხუთი გრაგნილი („მეგილა“): „**შირ ჰაშირიმ**“ („ქებათა ქება“ ან „გალობათა გალობა“ ანდა „სიმღერათა სიმღერა“), „**რუთ**“ („რუთი“), „**ეხა**“ („გოდება იერემიასი“), „**კოჰელეთ**“ („ეკლესიასტე“) და „**ესთერ**“ („ესთერი“); ისტორიულ-ქრონიკული ხასიათის წიგნები: „**დანიელ**“ („დანიელი“), „**ყეზრა**“ [და „ნეხემია“ („ნემია“)] და „**დივრეი ჰაიამიმ**“ („პირველი ნემტთა“ და „მეორე ნემტთა“).

მოშემ (მოსემ) ჩანერა თავისი წიგნი „ხუმაში“ – თორის „ხუთწიგნეული“ (ბოლო რვა ლექსიკური ერთეული, რომელიც გადმოგვცემს მოშეს აღსასრულისა და დაკრძალვის ამბავს, დაასრულა იეჰოშუა ბინ ნუნმა) და „იობი“; იეჰოშუა ბინ ნუნმა ჩანერა თავისი წიგნი „იეჰოშუა“ (ბოლო სტრიქონები ჩანერა მთავარმსახურმა ფინხაზ ბენ ელიაზარმა); შემუელმა – თავისი წიგნი „შემუელი“ (I, 28:3-დან II-ის ბოლომდე ჩანერეს გადმა და ნათანმა), „შოფტიმი“ და „რუთი“; მეფე დავიდმა (დავითმა) – „თეჰილიმი“, რომელშიც, საკუთარ საგალობლებთან ერთად, შეიტანა ადამის, მალქიცედეკის, აბრაჰამის, მოშეს, კორახის სამი ძის, აგრეთვე მის თანამედროვეთა: ჰეიმანის, იედუ-თუნისა და ასაფის მიერ შეთხზული ფსალმუნები; ირმიაჰ – თავისი წიგნი „ირმიაჰ“ (შესაძლოა, რომ მისი სიტყვებით ჩანერა ბარუხ ბენ ნერიამ), „მელახიმი“ და „ეხა“; მეფე ხიზკიაჰს განკარგულებით, მასთან დაახლოებულმა სწავლულებმა – „იეშაიაჰ“ და მეფე შელომოს (სოლომონის) ნაწარმოებები: „მიშლე“, „შირ ჰაშირიმი“ და „კოჰელეთი“; ბრძენთა დიდმა საკრებულომ [რომლის წევრთა შორის შედიოდნენ ხაგაი, ზეხარია, მალახი, აგრეთვე ზერუბაბელი, მორდეხაი (რომელიც იხსენიება „ესთერის გრაგნილში“) და სხვანი] – „იეხეზკელი“, „თორმეტი „მცირე წინასწარმეტყველი“, „ესთერი“ და „დანიელი“; ეზრამ – თავისი წიგნი „ეზრა“ და „დივრეი ჰაიამიმ“ (იმ ადგილამდე, სადაც თვითონ იხსენიება; დაასრულა ნეხემიამ); ნეხემიამ (რაშის აზრით) – „ნეხემია“.

ხუთწიგნეულის 187 თავი („ბერეშით“ – 50, „შემოთ“ – 40, „ვაიკრა“ – 27, „ბემიდბარ“ – 36, „დებარიმ“ – 34) გაერთიანებულია 54 კარად, ანუ „ფარაშად“ („ბერეშით“ – 12, „შემოთ“ – 11, „ვაიკრა“ – 10, „ბემიდბარ“ – 10, „დებარიმ“ – 11).

თითოეული ფარაშის სახელწოდება არეკლავს თემის დედააზრს და, უმეტესწილად, აღებულია ტექსტის პირველი, ანდა, იშვიათად, რომელიმე მომდევნო სიტყვებიდან.

რუსულენოვანი მკითხველისთვის ბიბლიის პირველი წიგნი ცნობილია სახელწოდებით „ბითიუ“, რაც პირდაპირი თარგმანია ბერძნული სიტყვისა „გენეზის“. ეს სიტყვა ნიშნავს „წარმოშობას“, „გაჩენას“. ასე იწოდება „საღვთო წერილის“ პირველი წიგნი ძველ ბერძნულ და ლათინურ ტექსტებში და აქედან დამკვიდრდა თანამედროვე ენებშიც. ქართულ ენაზე კი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ბიბლიის პირველ წიგნს ჰქვია „დაბადება“ ან „შესაქმნი“, რაც უფრო ახლოა ტრადიციულ, უძველეს დროიდანვე ყველაზე გავრცელებულ და დამკვიდრებულ ებრაულ სახელწოდებასთან „ბერეშით“. „ბერეშითის“ პირველ კარს, პირველი სიტყვის მიხედვით, იგივე სახელწოდება აქვს – „ბერეშით“, ანუ „თავდაპირველად“, „საწყისში“, რაც ზუსტად გამოხატავს მის შინაარსს. იგი მოიცავს სამყაროს არსებობის პირველ თექვსმეტ საუკუნეს – მისი შექმნიდან მსოფლიო წარღვნამდე, მატთანეს კაცობრიობის პირველი ათი თაობისა – ადამიდან ნოახამდე (ნოემდე).

უნდა ითქვას რომ, ხუთწიგნეულის საწყისი თავები, მეტადრე ფარაშათ „ბერეშითი“, ყველაზე ურთულესი და შეუღწეველი ტექსტებია. მათი პირველად წაკითხვისას, ბუნებრივია, ყოველ ჩვენთაგანს უამრავი შეკითხვა უჩნდება. წამოჭრილ საკითხებზე პასუხის გასაცემად ძალზე მნიშვნელოვანია ავტორიტეტული გზამკვლევი.

ბიბლიის არც ერთ კარს არ დასხმიან თავს ისეთი გააფთრებითა და კრიტიკის ქარცეცხლით მისი მოწინააღმდეგენი, როგორც ფარაშათ „ბერეშითს“ ანუ „საწყისს“, რამეთუ იგი ეხება ადამიანის გონებისთვის ყველაზე მიუწვდომელ მოვლენას - სამყაროს გაჩენას.

საუკუნეების წინ ათეისტებმა ასეთი შეკითხვა დასვეს: „თუ ყველაფერს ღმერთი მართავს და მართავს კანონებით, მაშინ რომელი კანონის წყალობით შექმნა მან მატერია, თუკი მანამდე იგი არ არსებობდა?“

ამ შეკითხვაზე პასუხი არ იყო მანამ, სანამ ალბერტ აინშტაინმა გადატრიალება არ მოახდინა ფიზიკაში: მან დაასაბუთა, რომ ენერგია უტოლდება მასას, გამრავლებულს სინათლის სხივის სიჩქარის კვადრატზე, საიდანაც გამომდინარეობს, რომ ენერგია განაპირობებს მასის წარმოქმნას, ისევე როგორც მატერიიდან შეიძლება ენერგიის მიღება.

აინშტაინის ფარდობითობის თეორიამ სათავე დაუდო აღმოჩენათა მთელ სერიას. ძირფესვიანად შეიცვალა დროისა და სივრცის გაგება. მანამდე დრო, როგორც დამოუკიდებელი გაგება, განიხილებოდა რაიმე პროცესის დაწყებიდან მის დამთავრებამდე. აინშტაინმა განმარტა, რომ ფიზიკის ყველა კანონი (რაც სხვა არაფერია, თუ არა ბუნების კანონები) მოქმედებს

ერთნაირად გათვლის ერთ სისტემაში, მაგრამ სინათლის მიერ გავლილი მანძილი სხვადასხვა ინერციული სისტემიდან სხვადასხვაა და მიუხედავად იმისა, რომ სინათლე ერთდროულად მანძილს გადის, ამ მანძილის დასაფარად საჭირო დრო, ანუ ამ მოვლენის ხანგრძლივობა, სხვადასხვა გათვლის სისტემიდან გაზომვისას - სხვადასხვაა. მრავალჯერადი ექპერიმენტის შედეგად დადგინდა, რომ სინათლე, რომელიც ჩვეულებრივ ტალღებს ფორმით ვრცელდება, ზოგჯერ „ტყავს იცვლის“ და ცალკეული ნაწილაკების, ანუ ფოტონების ნაკადია. მეცნიერებმა მანამდე ვერ შესძლეს ამ უჩვეულო მოვლენის ახსნა, ვიდრე არ შეეცახნენ უფრო დიდ საოცრებას. თურმე, თვითონ ადამიანი-დამკვირვებელი ცვლის სინათლის ბუნებას „თავისი მხერით“; სწორედ ადამიანის მიერ გაზომვის შედეგად იქცევა ტალღა ნაწილაკების ნაკადად. ეს გამოკვლევები დაედო საფუძვლად ქვანტურ მექანიკას, რამაც, თავის მხრივ, დასაბამი მისცა სხვადასხვა ტექნოლოგიების ჩამოყალიბებას. მეოცე საუკუნის სწავლულთა ბრწყინვალე პლედამ სრულიად სხვაგვარი წარმოდგენა შექმნა რეალობაზე, რომელშიც კაცობრიობა ცხოვრობს. სამყარო ბევრად რთული აღმოჩნდა, ვიდრე ვარაუდობდნენ. ახალმა თეორიებმა რიც შეხედულებათა გადაფასება მოითხოვა. ფიზიკისადმი მექანიკურმა მიდგომამ პოზიციები დათმო...

„სამყარო ყოველთვის იდუმალი და აუხსნელია, და თავისთავად წარმოადგენს შეუსვენებლივ მჩქეფარე „ქვანტურ წვნიანს“. როგორც კი მისკენ მივბრუნდებით და შევეცდებით მის დანახვას, ჩვენი მხერა „ყინავს“ „წვნიანის“ შემცველობას, და ხილვადი მხოლოდ ჩვეული სურათია...“ - ამბობდა ცნობილი ფიზიკოსი და მწერალი ნიკ ხერბერტი.

მაგრამ, სასწაული ის არის რომ, ჯერ კიდევ რამდენიმე ასეული წლის წინ მოღვაწე უდიდესი თეოლოგები - რამბამი (1135-1204) და რამბანი (1194-1270) „ბერეშითის“ პირველი თავის - სამყაროსა და სიცოცხლის წარმოშობის შესახებ კომენტარებში მიდიან დასკვნამდე:

სამყაროს შექმნამდე არც დრო და არც სივრცე არ არსებობდა; სამყაროს ენერგიამ დაბადა დროც და სივრცეც; ეფემერული სუბსტანცია, ანუ უფორმოა გადავიდა შეგრძნებად მატერიაში და მას თან ახლდა სამყაროს გაფართოება.

სხვათა შორის, აინშტაინი აღნიშნავდა: „მე ჯიქტად არ მსურდა აღიარება, რომ სამყარო სტატიკურ მდგომარეობაში კი არ იმყოფება, არამედ ფართოვდება. ეს ჩემი ყველაზე დიდი შეცდომა იყო“.

ასტრონომების აზრით, სამყაროში დაახლოებით 100 მილიარდი გალაქტიკაა. ადამიანის გონება ვერც წარმოიდგენს ამ მასშტაბებს. გალაქტიკები ქაოსურად კი არ არიან კოსმოსში გაბნეული, ისინი საკუთარ ორბიტაზე მოძრაობენ სამყაროს ცენტრალური ბირთვის ირგვლივ, ისევე როგორც

მოძრაობს მზის სისტემის ყველა პლანეტა საკუთარ ორბიტაზე, ანუ ისევე, როგორც ეს ხდება ისეთ უმცირეს ნაწილაკში, როგორიც ატომია.

სამყაროს შექმნა შემოქმედის გენიის ნაყოფია. ენერგიის ამოუწურავ წყაროს ძალუძს შექმნას ნებისმიერი სიდიდის მატერია...

თორის პირველი წიგნის შესახებ კომენტარებში რაბი (რაბი შლომო ბენ იცხაკი) ამბობს: „თქვა რაბი იცხაკმა: „თორა უნდა იწყებოდეს სიტყვებით: „ეს თვე თქვენთვის თვეთა საწყისია, პირველია იგი თქვენთვის წლის თვეებიდან“ („შემოთ“; 12:2), რაც ისრაელისთვის მიცემული პირველი მცნებაა“. მაშინ, რატომ იწყება თორა „ბერეშითით“ - თხრობით სამყაროს შექმნის შესახებ?

თორა არაა მოთხრობების კრებული, არც ისტორიისა თუ არქიტექტურის სახელმძღვანელო. მასში შემთხვევით არაფერია აღნიშნული. მისი ყოველი სიტყვა, ასო და ნიშანი ატარებს ფრიად მნიშვნელოვან და მარად აქტუალურ ინფორმაციას. ხუთწიგნულის ძირითადი შინაარსია კანონ-წესები, ანუ ჩვენი ცხოვრების გზისა და ქცევის განმსაზღვრელი დებულებანი. ამ მოსაზრებით რაბი იცხაკი აკეთებს საოცარ დასკვნას: „თორის პირველი წიგნი და მეორე წიგნის თერთმეტი თავი „ზედმეთია“, ვინაიდან პირველი კონკრეტული დავალება გვხვდება მხოლოდ „შემოთის“ („გამოსვლის“) მეორემეტე თავის დასაწყისში“. ნუთუ მთლიანი წიგნი „ბერეშით“, - გრძელი და ძნელად გასაგები თხრობა კაცობრიობის ისტორიის საწყისზე, - დამატებული აქვს თორას და შეცვლილია ტექსტის ნამდვილი წესრიგი?

სწორედ ეს „ზედმეთია“ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. იგი ხსნის შემოქმედის სიბრძნეს და გვაძლევს ცოდნას სულიერი და მატერიალური სამყაროების აგებულების შესახებ. ეს „ზედმეთი“ ემსახურება პრაქტიკულ მითითებებს მსოფლიოს ხალხებისთვის, პირველ ყოვლისა კი - ებრაელებისთვის, უზენაესი არსთგამრიგეს არსებობაზე, ადამიანისადმი სამყაროს შემოქმედის დამოკიდებულებაზე, ადამიანის მორალურ ფასეულობებსა და პასუხისმგებლობაზე...

„წყალს ატოკებდა ქროლვა სიოთა,
ცისპირ ბრუნავდა დისკო მნათობის,
ჯერეთ კვდომის წილ ჟამი რბიოდა, -
ჟამი შობის და ჟამი ქმნადობის...“

„მალლა ვინ გალობს:

„- ი ყ ა ვ ნ ა თ ე ლ ი!..“

...და იქმნა ნათელ: დღეი პირველი!..“

იეპუდა პალევი

„ძალთა საუფლომან, ცათა მეუფემან,
ვითარ მოავლინა ნათელი!
თვალით შეუვალ და მთვარიტ შეუფარავ
ცით გარდმოავლინა ნათელი!..“

შელომო იბნ გებიროლი

თახემანი ჯემაი აჯიაშვილის

სამი ბრძენი საუბრობდა. ქმნადობის წესრიგზე ჩამოვარ-
და სიტყვა. ერთმა თქვა:

- ქვეყნიერებას სიმკაცრე აკლია. თუ იგი იმატებს, ადამი-
ანები მაშინვე დაინახავენ ცოდვის მოსალოდნელ სასჯელს
და მოიშინებენ.

- არა! - შეეპასუხა მეორე - უკეთესია იყოს მეტი სიკეთე,
რამეთუ დროც მეტი გვექნება ჩვენი საქციელის გასასიგრძე-
განებლად, შესაფასებლად და მოსანანიებლად.

მესამემ ორთავე დააშოშმინა:

- მე მიყვარს ეს სამყარო ისეთი, როგორიც არის, ნახელ-
ქმნარი თვით უზენაესი შემოქმედისა!

ექვს დღეში შექმნა შემოქმედმა მთელი სამყარო: „თავდაპირველად
გააჩინა ღმერთმა ცა და დედამინა. და იყო დედამინა უკაცრიელი და ქა-
ოსით მოცული; და სიბნელე სუფევდა უფსკრულის ზედაპირზე; და სული
ღმერთისა დაფრინავდა წყლის ზედაპირზე. და თქვა ღმერთმა: იყოს სინათ-
ლე! და იქმნა სინათლე. და ნახა ღმერთმა სინათლე, რომ კარგია; და განა-
ცალკევა ღმერთმა სინათლე სიბნელისაგან. და უწოდა ღმერთმა სინათლეს
დღე, ხოლო სიბნელეს უწოდა ღამე; და იყო საღამო, და იყო დილა - დღე
ერთი“.

შემდეგ, უფლის ბრძანებით, „იქმნა კამარა... იქმნა ხმელეთი... და აღმო-
აცენა დედამინამ მცენარეულობა, თესლოვანი ბალახი, ხეხილი, თავისი სა-

ხეობის მიხედვით, ნაყოფის მომცემი... იქმნენ მნათობნი ცის მყარში... აივ-
სო წყალი წყლის ცხოველებით, დედამინა და ცის კამარა - ფრინველით...
ნარმოშვა დედამინამ სხვადასხვა ცოცხალი არსება: პირუტყვი, ქვეწარმა-
ვალი, მხეც-ნადირი მათი გვარეობების მიხედვით..." ბოლოს კი, როგორც
გვირგვინი ყოვლისა, „გააჩინა ღმერთმა ადამიანი თავისი სახიერებით..."

**„და დასრულდა ცა და ჯგდამინა მათი მთელი ლაშქრიონითურთ. და
დაამთავრა ღმერთმა მეშვიდე დღეს თავისი საქმე, რაც გააკეთა, და და-
ისვენა მეშვიდე დღეს ყველა თავისი საქმისაგან, რაც გააკეთა. და აკურთხა
ღმერთმა მეშვიდე დღე, და წმიდაჰყო იგი, რადგან ამ დღეს დაისვენა ყვე-
ლა თავისი საქმისაგან, რაც კი გააჩინა ღმერთმა სამოქმედოდ“.**

ასეთია თორის რწმენა სამყაროს გაჩენაზე. როგორც ვხედავთ, აქ არც
დრო და თარიღია მინიშნებული, არც მიზეზი და გარემოება. იგი ზედროუ-
ლია და მარადისობასთან წილნაცარი.

***

„ზეცად აღაჰყარით თვალნი და შეხედეთ, - ვინ შექმნა
ესენი? მან, ვისაც სათვალავით გამოჰყავს მათი მხედრობა;
ვინც სახელდებით უხმობს მათ ყველას, არავინ დააკლდება
ძალამოსილს და ყოვლადძლიერს“.

იეშაიაჰუ (40:26)

„იყოს სინათლე!“ - ესაა ყოვლისშემძლის პირველი ნარმონათქვამი.

„და იქმნა სინათლე“.

რისთვის იყო საჭირო მის ქმნილებებს შორის პირველ რიგში შექმნა
ისეთი რამისა, რასაც თავისთავად არავითარი ფასეულობა არ გააჩნია, ანუ
მისი ღირებულება განპირობებულია სხვა - როგორც სულიერი, ისე უსულო
ქმნილებების არსებობით, - ქმნილებებისა, რომლებსაც იგი აშუქებს, ანდა,
- რომელნიც მისით სარგებლობენ; რატომ შექმნათ სინათლე, როცა ჯერ
კიდევ აბსოლუტურად არაფერი არაა? იმასაც ვერ ვიტყვით, რომ ეს ოდენ
სამზადისი იყო შემდგომი ქმნილებების გასაჩენად (მსგავსად თალმუდისე-
ული იმ ახსნისა, რომ ადამიანი შეიქმნა ბოლოს, როცა მისთვის უკვე მზად
იყო ყველაფერი). ეს რომ ასე ყოფილიყო, სინათლის შექმნა შეიძლებოდა
ისეთი ქმნილებების შექმნის წინაც, რომლებსაც ნათელისა და ბნელის გა-
რჩევის უნარი ღუგუგუ (ცხოველები - ქმნადობის მეხუთე და მეექვსე დღე-
ები), ან, - უკიდურეს შემთხვევაში, - რომელთა ზრდისთვისაცაა იგი საჭირო
(მცენარეულობა - ქმნადობის მესამე დღე).

თალმუდის ახსნით („ხაგიგა“; 12ა) - უზენაესის გადაწყვეტილებით, პირველქმნილი სინათლე მყისვე დაფარულ იქნა „წმინდანებისთვის მომავლის სამყაროში“ მაშიახის (მესიის) ეპოქის დადგომამდე.

მაგრამ, ასეთი ახსნა პარადოქსულად გამოიყურება: თუკი სინათლის მთელი დანიშნულება მდგომარეობს იმაში, რომ გაანათოს, მაშინ რატომღა გახდა საჭირო მისი დაუყოვნებელი დამალვა, მისი არსებობის მიზეზის უარყოფა? და, თუმცა ბრძენნი ამბობენ, რატომაც უნდა ყოფილიყო გადამალული იგი, ჩვენთვის აუცილებელია გავიგოთ: ღმერთი, რომელიც, უდავოდ, წინასწარ ჭვრეტს ყველაფერს, მაინც რისთვისღა ქმნის მას თავდაპირველად?

...და დავსვათ კითხვები და ვეძიოთ პასუხები, რამეთუ - „სარწმუნოებისთვის მხოლოდ ის არის ჭეშმარიტი, რაც წმინდაა, ხოლო ფილოსოფიისთვის ის არის წმინდა, რაც ჭეშმარიტია“ (ფეიერბახი).

განვიხილოთ მიდრაში მოყვანილი მინიშნება: „როგორც სასახლის აშენების მონადილე მეფე არარას იქმს უნესრიგოდ და არქიტექტორის პროექტს უდარებს ყოველ დეტალს, ისე იხედებოდა ღმერთი თორაში და ქმნიდა სამყაროს“... სხვა სიტყვებით, ადამიანისეული ქმნადობის წესრიგი - წინასწარ გაიაზროს, დაგეგმოს, განსაზღვროს სამუშაოს საბოლოო მიზანი და მას შემდეგ შეუდგეს შრომას - შეიძლება, რაღაც გაგებით, შევადაროთ ყოვლადძლიერის ქმნადობის წყობას. ქმნადობის მიზანი იყო სამყაროს (სისტემების, რომლებშიც მკვერივ მატერიალურ საფარველს მიღმა იქნა დაფარული ღვთიური შუქი) განმენდა-გათავისუფლება პირველქმნილი სინათლის შემდგომი განახლებისთვის, რამეთუ უზენაესის საბოლოო მიზანს წარმოადგენს „დაბალ სამყაროებში მისი მოსავენებელი საბინადროს აგება-აშენება“, რაც ნიშნავს, რომ მისი ფარული მდგომარეობა (სიბნელე) შემდგომში ტრანსფორმირებულ უნდა იქნას მის აშკარა, ცხადლივ გამოცხადებად (სინათლე). რამდენადაც სინათლე იყო ქმნადობის საბოლოო მიზანი, და პირველი ჩანაფიქრის წყობის მიხედვით, ამიტომაც შეიქმნა იგი პირველ დღეს. ყოველი შემდგომი ქმნადობის მიზანი არეკლილია ყოვლისშემძლის პირველ სიტყვაში: „იქმნას სინათლე!“ სინათლეზე გადაკვრით მინიშნებას შინაარსობრივად შეიცავს ქმნადობის შემდეგი დღეების აღწერა ფრაზებით: „და ნახა ღმერთმა, რომ კარგია“, ან „და ნახა ღმერთმა ყველაფერი, რაც შექმნა, და აი, კარგია ძალიან“. თვითონ სიტყვა „კარგია“ მიგვანიშნებს შუქზე, როგორც ნათქვამია: „და ნახა ღმერთმა სინათლე, რომ კარგია“ („ბერეშით“; 1:4).

ამრიგად, სინათლე ახლდა ქმნადობის ყოველ დღეს. მაგრამ, რანაირად არის ეს შესაძლებელი, თუკი შუქი ქმნადობის საბოლოო მიზანია, იგი კი აშკარად ვლინდება სულ თავიდანვე? ამ კითხვის პასუხი მდგომარეობს იმაში, რომ მიზანი თავისთავად შეიძლება მუღავნდებოდეს ორგვარად:

ა) აშკარად - სანყის ეტაპზე;

ბ) არააშკარად - სამუშაოს ყველა ეტაპზე: წარმართოს და კორექტირება გაუკეთოს ყოველ ნაბიჯს ამოსავალი ჩანაფიქრის შესატყვისად.

მშენებლობის პროცესში არ ჩანს შენობა-ნაგებობის დასრულებული ფორმა, - იგი არქიტექტორის გეგმაში არსებობს და მხოლოდ სამუშაოს და-მთავრების შემდეგ ხდება ყველასთვის თვალნათელი. აქედან გამომდინა-რე, პირველქმნილი სინათლე როგორღაც ორ განზომილებაში არსებობდა: თავიდან - ქმნადობის პირველ დღეს, ანუ სხვა რაიმეს გამოჩენამდე - ღია ფორმით, როგორც მიზანი ქვეყნიერების ქმნადობისა, შემდეგ - მომდევნო დღეებში - არააშკარა ფორმით (ამიტომაცაა მასზე ოდენ გადაკვრით ლაპა-რაკი), წარმართავდა რა ქმნადობის შემდგომ ეტაპებს და მოჰყავდა ისინი გენერალური გეგმის შესაბამისობაში.

პირველ დღეს („დღე ერთი“) „იქმნა სინათლე“, ხოლო მეოთხე დღეს „ცის კამარაზე იქმნენ მზე და მთვარე დედამიწის გასანათებლად“.

მაგრამ, ყოველივე დაფარული ხომ სადღაც იმყოფება. მაინც სადაა პირველქმნილი სინათლე?

თ ო რ ა შ ი - გვპასუხობენ ბრძენნი.

როგორც ნახაზი და გეგმა აძლევს გეზს მშენებელის ხელს, ისე თორა გვმართავს თითოეულ ჩვენთაგანს სამყაროს სრულყოფის მდგომარეობაში მოსაყვანად; მხოლოდ თორის მეშვეობით, მისი სიბრძნის სიღრმეში წვდო-მითა და მცნებების შესრულებით შევძლებთ სიბნელის გარდაქმნას ღვთა-ებრივი გამოცხადების მუდმივ შუქად.

თუკი სინათლე გვევლინება ყოველივე შექმნილის მიზნად, მაშინ თვით სიბნელის მიზანიც შუქი ყოფილა, რამეთუ სიბნელე ნიშანია უშუქობისა და მისი არსებობის აზრი იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ გავექცეთ მას, არამედ იმაში, რომ იგი სინათლედ გადავაქციოთ. სიბნელის გასაფანტავად კი ვერც ნაჯახის ქნევა გვიშველის, ვერც შრომის ვერანაირი ეფექტური ხელსაწყო და ვერც საუკეთესო საბრძოლო იარაღი. ერთადერთი ხერხი წყვიადისგან თავის დასაღწევად არის შუქის ჩართვა, თუნდაც - ასანთის ანთება. გან-სხვავებით სინათლისაგან, რომელიც ყოველთვის ფიზიკური წყაროდან მო-მდინარეობს, სიბნელე არამატერიალურია, შეუხებელი ვაკუუმია მხოლოდ. მასთან ჭიდილი არაფრის მომცემია; საჭიროა, უბრალოდ, სიცარიელის შევ-სება შუქით, რომელიც სიბნელის სანინაალმდეგოა და უფლის მიერ შექმნი-ლია საგანგებოდ იმ მიზნისთვის, რათა განვძევნოთ წყვდიადი.

თორაც სინათლეა, ოღონდ არა ფიზიკური, არამედ სულიერი. მის სა-პირისპიროდ დგას სიბნელე - სიავის ძალები, სულიერი ვაკუუმი, რომლის წინააღმდეგ ბრძოლა შეუძლებელია მატერიალური იარაღით. იგი მხოლოდ თორის შუქით შეიძლება ამოივსოს, თორისა, რომელიც შექმნილია ჩვენი

სამყაროს გასანათებად და ასამაღლებლად, როგორც თალმუდის ტრაქტატ „კიდუშინშია“ ნათქვამი: „მე შევქმენი იეცერ არა(ყ)ი (ადამიანის ცხოველური საწყისი; ბოროტების მზრახველი; სიავის მონადილე) - ამბობს უფალი - და მევე შევქმენი თორა - როგორც მხამსანინაალმდეგო“.

პირველქმნილ ღვთიურ შუქს „ახალდაბადებული“ ქვეყნიერება ვერ გაუძლებდა, იგი შეიძლებოდა „დაბრმავებულიყო“, გადამწვარიყო და ყოფილ არარად ქცეულიყო. საჭირო იყო ასეთი ძლიერი სინათლის შესუსტება. ქმნადობის პროცესში ამ შუქის შემცირებაზე მიუთითებს უფლის ერთ-ერთი სახელიც - „შადაი“ („შე“ - „რამეთუ“, „დაი“ - „კმარა“, „საკმაოა“, „საკმარისია“), რაც „ყოვლადძლიერს“ ნიშნავს.

პირველქმნილი შუქი ახლა დაფარულია, მაგრამ მომავლის სამყაროში იგი კვლავ ისევე იბრწყინებს და იკამკაშებს, როგორც ქმნადობის პირველ დღეს. მაშინ, როცა ექვსი ათასწლეულის განმავლობაში (ქმნადობის ექვსი დღის შესაბამისად) ჩვენი გარჯა დამთავრებულ, სრულყოფილ მდგომარეობაში მოიყვანს სამყაროს. „მომავლის სამყარო“ ნიშნავს არა იმქვეყნიურ - გარდაცვალების შემდგომ სამყაროს, არამედ ადამიანის (კაცობრიობის) მომდევნო, უფრო მაღალ სულიერ საფეხურს - აქ, ამქვეყნად ცხოვრებისას, როგორც ეს იეშაიაჰს (ესაიას) წინასწარმეტყველებაშია გაცხადებული: „მზე აღარ გექნება დღის შუქად, და არც მთვარის ბრწყინვალეობა გაგინათებს, არამედ უფალი იქნება შენთვის საუკუნო მანათობლად...“

კოსმოლოგიის უახლესმა გამოკვლევებმა ცხადყვეს, რომ შეუძლებელია ინფორმაციის მიღება იმის შესახებ, თუ რა იყო სამყაროს გაჩენამდე - მატერიისა და სივრცის წარმოშობამდე არსებული მოვლენები არ ექვემდებარება შესწავლას. როდესაც თეორიული ფიზიკის სპეციალისტებმა მოინდომეს სამყაროს გაჩენის პირველი სეკუნდის (უმცირესი ნაწილაკების) აღწერა, მათ წარმოუდგათ სამყარო მატერიალური გარსის გარეშე. ადამიანის გონებისთვის მიუწვდომელია არაფრისაგან („იემ შეაინ“ - „არის არასგან“) ქმნადობის მექანიზმის გაგება, რამეთუ სხეულებრივი თვალთ არ შეგვიძლია დავინახოთ „უფლის პირიდან გამოსული“, „მის ბაგეთა სუნთქვით“ მონაბერი სასიცოცხლო ძალა, რომელიც აუცილებელია ყველა ქმნილების საარსებოდ. ამ „სულიერების“ გარეშე ისინი იქცეოდნენ სრულ არარად - იმად, რასაც წარმოადგენდნენ ქმნადობის ექვს დღემდე. ჩვენი სამყარო რეალურია, მაგრამ იგი არსებობს მხოლოდ მაშინ, როცა მასში განუწყვეტლივ ჩაედინება უფლის შემოქმედისეული ენერგია.

ყოვლადძლიერმა ქმნადობის პროცესის დასაწყისშივე ჩადო აზრი გაცემისა და აზრი მიღებისა: ცა არის ფესვების სათავსი, სადაც წარმოიშობა „გაცემის“ იდეა, ხოლო სიტყვაში „დედამინა“ იგულისხმება იდეა „მიღებისა“, ანუ ადგილი შემოქმედის სურვილის რეალიზებისა. გადაცემის პროცესი კი

გამოხატულია სიტყვაში „წყალი“. ებრაული სიტყვები „შამ“ - „იქ“ და „მაიმ“ - „წყალი“ შეირწყმის ერთ სიტყვად „შამაიმ“ („იქ წყალია“), რაც „ცას“ ნიშნავს.

იუდაიზმისთვის (და მონოთეისტური სარწმუნოებებისთვის) მიუღებელია ე.წ. „დიდი აფეთქებისა“ თუ „შემთხვევით გარემოებათა დამთხვევის“ თეორიები. იმდენი ფიზიკური, ქიმიური, ბიოქიმიური და კიდევ სხვა მრავალი ფაქტორების დამთხვევაა აუცილებელი, რომ მათი ერთობლივი განხორციელების წარმოდგენაც კი პრაქტიკულად შეუძლებელია. ამასთან, ფიზიკურ, ქიმიურ და ბიოლოგიურ სიდიდეთა პარამეტრები, რომლებიც უზრუნველყოფენ როგორც ორგანული, ისე არაორგანული ბუნების არსებობას, მკაცრ წონასწორულ პირობებში იმყოფებიან და ამ ბალანსის ოდნავი დარღვევაც კი შეუქცევად კატასტროფას გამოიწვევდა. ბუნების მოვლენები იმდენად მშვენიერი და საოცარია, რომ თითოეულ ჩვენთაგანში უნებლიე აღტაცებას იწვევს. ვინ განიზრახა და შექმნა მთელი ეს სრულყოფილება? მეტისმეტი გულბრწყილობა ხომ არაა ამ ფაქტების ახსნა ბუნებრივი „შერჩევისა“ თუ „გადარჩევის“, ან მილიარდობით მილიარდი „მუტაციის“ მეთოდებით? და განა შეიძლება დაუშვათ აზრი, რომ ჩვენი გარემომცველი საუცხოო ბუნება ბრმა შემთხვევის რეზულტატია? რაც შეეხება თორაში ნახსენებ ქმნადობის ექვს დღეს, იგი შეიძლება ნებისმიერი სხვა დროის ტოლი იყოს, - თუნდაც 15 მილიარდი წლისა, რომელიც, - როგორც თანამედროვე მეცნიერება მიიჩნევს, - დასჭირდა ბუნებას ამ ამოცანის გადასაწყვეტად. თვითონ დედამიწა მისი წარმოქმნის დროს ხომ საერთოდ არ არსებობდა და ვინც მის გაჩენას ახორციელებდა, ან, თუნდაც, უთვალთვალებდა ამ პროცესს, ის სულ სხვა განზომილებაში იყო - დედამიწისა და სამყაროს მიღმა. ებრაული სიტყვა „იომ“ ნიშნავს როგორც ჩვეულებრივ დღეს, ისე დროის განსაზღვრულ პერიოდს. აბსოლუტურად ყოვლისშემძლე ღმერთს სავსებით ერთნაირად ძალუძს შექმნას სამყარო - როგორც მყისეულად, ისე თანდათანობით, „რამეთუ ათასი წელი შენს თვალში, ვითარცა გუშინდელი დღე, რომ გადაიარა, და მესამედი ღამისა“; „ცანი ღალადებენ ღმერთის დიდებას და მისთა ხელთა ნამოქმედარს გვამცნობს სამყარო...“ („თეჰილიმ“ - „ფსალმუნნი“; 90:4,19:2). „თქვა რაბი აკიბამ: „ზუსტად ისევე, როგორც სახლი მოწმობს მშენებელზე, ტანსაცმელი - ფეიქარზე, კარი - დურგალზე, მთელი სამყარო მოწმობს, რომ ის შემოქმედმა შექმნა“. რამბამი კი აგვირგვინებს: „ღმერთის დიადი ქმნილებების ჭვრეტას მივყავართ მისი უსასრულო სიბრძნის აღიარებამდე, რაც აღვიძებს მისადმი ღრმა სიყვარულს და მასთან კავშირში ყოფნის სურვილს“. მეცნიერული თვალსაზრისით, მიუღებელია სამყაროს განვითარების ის თანამიმდევრობა, რომელიც თორაშია წარმოდგენილი: დედამიწაზე ჯერ მცენარეული იქნა გაჩენილი - ქმნადობის მესამე დღეს, და მხოლოდ მას შემდეგ - მზე და მთვარე - მეოთხე დღეს.

ცნობილი ფიზიკოსის ჯერალდ შრედერის აზრით, მეოთხე დღეს დედამინის ატმოსფერო აერობული ბაქტერიების მოქმედების შედეგად ჟანგბადით შეივსო, გათავისუფლდა ქარბი ნახშირორჟანგისაგან და გამჭვირვალე გახდა, რის შემდეგაც გამოჩნდა ცაზე ადრევე არსებული მზე და მთვარე. სინათლის ის ენერგია, ის გამოსხივება, რომელსაც ჩვენ აღვიქვამთ, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში არ იყო გამოთავისუფლებული; როდესაც გამოთავისუფლდა, მაშინ გახდა იგი დასანახი. მრავალი სახელგანთქმული მეცნიერი დაეთანხმა ამ ვერსიას. თორავ ხომ ორჯერ გვამცნობს სინათლის წარმოშობის შესახებ: პირველ დღეს - „და თქვა ღმერთმა: იყოს სინათლე! და იქმნა სინათლე“ და მეოთხე დღეს - „და თქვა ღმერთმა: იქნენ მნათობნი ცის კამარაში, რათა განსხვავდეს დღე ღამისაგან, და იქნენ დროთა, დღეთა და წელთა მაჩვენებლად. და იქნენ მნათობებად ცის კამარაში დედამინის გასანათებლად; და ასეც მოხდა“. მაგრამ, საქმე იმაშია რომ, ჯერ ერთი: წყვდიადის გასაფანტავად მოწოდებული პირველქმნილი სინათლე არ ფლობდა ფიზიკურ ბუნებას და არსებითად განსხვავდებოდა მზის გამოსხივებიდან მომდინარე სინათლისაგან (ამ საკითხზე საუბარი კიდევ გვექნება ქვემოთ); მეორე: თუმცა „ბერეშითის“ პირველ თავში ლაპარაკია, რომ მესამე დღეს „გამოიღო დედამინამ მცენარეულობა, თესლოვანი ბალახი მისი სახეობის მიხედვით და ნაყოფის მომცემი ხე, რომლის თესლიც მასშია, მისი სახეობის მიხედვით...“, მაგრამ მეორე თავის დასაწყისში ისიცაა ნათქვამი, რომ მეექვსე დღისთვის, როცა უკვე ორი დღის შექმნილი იყო მზე და მთვარე, „არავითარი მინდვრის ბუჩქი არ იყო ჯერ დედამინაზე და არავითარი მინდვრის ბალახი არ აღმოცენებულიყო ჯერ...“

***

„ყრუდ გარდამოდის ცეცხლი ცათაგან,
სული უხმოდ გლოვს - მსჯავრსა მდებენო...
ბაღში ხმა ისმის: - ადამ, სადა ხარ?!
- შიშველ ვარ, ჩემო დამბადებულო!..“

აბრაჰამ იბნ ეზრა

თახემანი ჯემად აჯიაშვილის

„და თქვა ღმერთმა: შევექმნათ ადამიანი ჩვენი სახის მიხედვით, ჩვენი მსგავსებით...“ („ბერეშით“; 1:26).

როგორც ვხედავთ, აქ ნახმარია არა მხოლოდითი, არამედ მრავლობითი რიცხვი: „შევექმნათ“. ზეპირი თორა გადმოგვცემს: „მოშეს არ უნდოდა ამ

სიტყვების ჩანერა და შებედა შემოქმედს: - ხომ შეიძლება, რომ ადამიანები ამ სტრიქონების ნაკითხვით შეცდნენ?!

ერთი შეხედვით, მოშეს შეძახილი არ იყო საფუძველს მოკლებული: ვაითუ ადამიანებს სწორად არ გაეგოთ ეს სიტყვები. ებრაელებს ხომ უნდა მიეტანათ მსოფლიოს ხალხებისათვის ერთდმერთიანობის იდეა - მონო-თეიზმი - მცნება ერთადერთი შემოქმედისა, რომელიც მართავს სამყაროს პარმონიას. მრავლობით რიცხვში გამოყენებული სიტყვების („შექმნათ“, „ჩვენ“) მეშვეობით კი კერპთაყვანისმცემლებს მიეცემოდათ საბაბი, რათა ეჭვი შეეტანათ ღმერთის ერთობაში და ემტკიცებინათ, რომ ადამიანის შექმნისას „ღმერთები“ იყვნენ, როგორც მინიმუმ - ორი მაინც.

„ნერე, - პასუხობს მოშეს არსთგამრიგე, - ვისაც უნდა, რომ შეცდეს, სულერთია - მაინც შეცდება“.

ბრძენთა განმარტებით - შემოქმედის მიერ ზმნის მრავლობით ფორმაში ხმარება შემთხვევითი არაა; ამით გამოვლენილია თვით მისი მოკრძალებული, მონივნებითი დამოკიდებულება მისსავე „აუდიტორიის“ მიმართ. ზოგიერთი კომენტატორი თვლის, რომ ყოვლისშემძლე მიმართავს ზეციური მხედრონის სამყაროს - პლანეტებსა და ანგელოზებს, ზოგის აზრით - მეხუთე და მეექვსე დღეებში გაჩენილ და შექმნილ ცოცხალ არსებებს, ზოგს კი მიაჩნია, რომ უფალი „ეთათბირება“ თვითონ ადამიანს - ჯერაც შეუქმნელ ადამს და მის ყველა შთამომავალს. ღმერთს სურდა თავისი „აზრებითა“ და „გრძნობებით“, გარდა საკუთარი ცნობიერებისა, განივთებულიყო კიდევ რაიმე სხვა ცნობიერებაში, სხვა ალქმაში („არ არის მეფე ხალხის გარეშე“. ნოდარ დუმბაძის ენით რომ ვთქვათ, - „სამყაროს გაჩენამდე მისი არსებობა იყოდა მხოლოდ მან - თვითონ მან და მეტმა არავინ; რამეთუ, ერთი გამრავლებული ან გაყოფილი ერთზე - ერთია; ამიტომ, საჭირო იყო უბრალო არითმეტიკა: მიმატება; ჯერ მიმატება და მერე გამრავლება. ღმერთს რად უნდოდა მხოლოდ თავის თავში არსებობა და თავის თავისადმი დითირამების გალობა?! იგი რაღაცაში უნდა განხორციელებულიყო და განვრცობილიყო, რომ ეარსება მარად!“).

„და გააჩინა ღმერთმა ადამიანი თავისი სახის მიხედვით; ღმერთის სახის მიხედვით გააჩინა იგი, მამრი და მდედრი გააჩინა ისინი (დააკვირდით: „იგი“ - ადამიანი - ერთი, „ისინი“ - „მამრი და მდედრი“ - ორი. ამ საკითხზე საუბარი ქვემოთ გვექნება). და აკურთხა ღმერთმა ისინი და უთხრა მათ ღმერთმა: განაყოფიერდით და გამრავლდით, და აავსეთ დედამიწა და დაუფლეთ მას; და იბატონეთ ზღვის თევზზე, ცის ფრინველზე და ყველა ცხოველზე, რომელიც კი დედამიწაზე მოძრაობს. და თქვა ღმერთმა: აი, მოგეცით თქვენ ყველა თესლოვანი ბალახი, რომელიც დედამიწის ზურგზეა,

**და ყოველი ხე, რომელშიც თესლოვანი ხის ნაყოფია; თქვენ გქონდეთ სა-
ჭმელად“ („ბერემით“; 1:27-29).**

მეორე თავის დასაწყისში (2:7) კი ვკითხულობთ: „**და შექმნა უფალმა
ღმერთმა ადამიანი მიწის მტვრისაგან და შთაბერა მის ნესტოებში სიცო-
ცხლის სული; და იქცა ადამიანი ცოცხალ არსებად“.** აქ ნათქვამია სიტყვა
„შთაბერა“ და არა „აღავსო სიცოცხლით“ ან - „მიანიჭა სიცოცხლე“. იმის
კითხვა: იყო თუ არა ადამიანი ცოცხალი „მის ნესტოებში სიცოცხლის სულის
შთაბერვამდე?“ რამბამის აზრით - ცოცხალი იყო, მაგრამ ჰგავდა მაღალგან-
ვითარებულ ცხოველს. ნიგნი „ზოპარი“ („ნათება“, „ციალი“) განმარტავს, რომ
„შთაბერვა“ შეიძლება მხოლოდ იმისა, რასაც შენ თვითონ ამოისუნთქავ. და-
გეშით იმიტომ არის ნათქვამი „შთაბერა“, რომ ყოველისშემძლემ ადამიანს
შთაბერა თავისი ნაწილი და ამიტომაც „იქცა ადამიანი ცოცხალ არსებად“;
„სულით ცოცხალ არსებად“, ანუ „ცოცხალ სულად“. ონკელოსი „სულით ცო-
ცხალს“ არამეულ ენაზე თარგმნის როგორც „სული, რომელიც მეთყველებს“;
ე.ი. ფრაზაში: „იქცა ადამიანი მოლაპარაკე სულად“ - მეთყველების უნარი
მიუთითებს, რომ ადამიანი ცოცხალია.

მაგრამ თავად სიტყვები - „შევქმნათ ადამიანი ჩვენი სახის მიხედვით,
ჩვენი მსგავსებით“ მაინც გამოგნებელია და ჩვენში იწვევს სამართლიან
განცვიფრებას. განა ღმერთს აქვს სახე ან რაიმე ფორმა? როგორ შეიძლება
ადამიანი იყოს „მისი სახის“, „მისი მსგავსი“? შემოქმედი ხომ უხილავია, რო-
მელიც მატერიალური სამყაროს, დროისა და სივრცის მიღმა დგას?.. „ოქროს
ხბოს“ ცოდვისქმნის შემდეგ, მოშემ თხოვნით მიმართა შემოქმედს - გახს-
ნილიყო. უფალმა კი მიუგო: „**...არ ძალუძს ადამიანს, რომ შე მიხილოს და
ცოცხალი გადარჩეს**“. იმავდროულად მოშემ გაიგონა სიტყვები: „**უფალი,
უფალი – ღმერთი გულმონყალე და შემბრალე, მრავლის მომთმენი, დი-
დად მწყალობელი და ჭეშმარიტი...**“

სწორედ ეს არის სახეები შემოქმედისა, რომლებითაც მეუფებს იგი
ჩვენს სამყაროში თავისი სვეკეთილობითა და სამართლიანობით და წარ-
მოადგენს მორალურ ეტალონს. და სწორედ ეს წარმოდგენა ღმერთზე - რო-
გორც ზნეობის უმაღლეს მწვერვალზე, როგორც წრფელ და უანგარო სიყვა-
რულზე - უპირისპირდება ყოველგვარ კერპთაყვანისმცემლობას, უზნეობა-
სა და სისასტიკეს. დიახ, შეუძლებელია ღმერთის დანახვა, მაგრამ იგი ჩვენ-
თვის ვლინდება მრავალნახნაგოვან სათნოებაში. წმინდა არიზალის მოს-
წავლე, რაბი ხაიმ ვიტალი თავის წიგნში „შაარეი კედუშა“ წერს: „როგორც
ოსტატის მიერ ადამიანის სხეულის ნაწილებზე მორგებული ტანსაცმელია
შექმნილი ზუსტი თარგით, ისე კურთხეულმა შემოქმედმა შექმნა ადამიანი
თავისი სულით, თავისი „სახის მიხედვით და მსგავსებით“. ამიტომაც ილ-

ტვის ადამიანი იყოს „მსგავსი მისი სახისა“, რამეთუ ყოველ ჩვენგანში დაფარულია ნაწილი ღვთაებრივი ნაპერწკალისა, ანუ სული - პოტენციალური „სახე და მსგავსება“ შემოქმედისა ადამიანში.

„და გააშენა უფალმა ღმერთმა ბაღი ედენში აღმოსავლეთის მხრიდან და მოათავსა იქ ადამიანი, რომელიც გააჩინა“; „და ნაიყვანა უფალმა ღმერთმა ადამიანი და დააყენა ედენის ბაღში, რათა დაემუშავებინა იგი და დაეცვა იგი“ („ბერეშით“; 2:8,15).

როგორც ზემოთ ითქვა, თალმუდის ახსნით - ადამიანი შეიქმნა ყველა ქმნილების შემდეგ, რათა მისი ყველა მოთხოვნილება დაკმაყოფილებული ყოფილიყო („ნადიმზე მობრძანებულ საპატიო სტუმარივით“ - სადღაც ამოვიკითხე თუ გავიგონე, - აღარ მახსოვს). აქედან გამომდინარე, შეიძლება პარადოქსალურად გვეჩვენოს, რომ ადამს, რომელიც მშვენიერ, ყოველი სიკეთით შემკობილ ედენში აღმოჩნდა, არ ჰქონდა უზრუნველი ცხოვრების, დროის უქმად და უდარდელად გატარების უფლება; მას სიცოცხლის პირველივე დღიდანვე დაეკისრა გარკვეული ვალდებულებები - ედენის ბაღის დამუშავება და დაცვა. და მაინც, სამოთხეში ადამის ცხოვრება ბედნიერების უმაღლეს განსახიერებად ითვლება.

განა არ შეეძლო ყოვლისმწყალობელ უფალს ქვეყნიერების შექმნისას ოდნავ მეტი გულკეთილება და გულუხვობა გამოეჩინა და მზა ნაწარმის სახით მოეცა „პური ჩვენი არსობისა“, რათა ადამიანისთვის აუცილებელ საჭიროებას არ წარმოადგენდეს მუშაობა - მუხლჩაუხრელი გარჯა ყოველდღიური სარჩოს მოსაპოვებლად?

ყოვლისშემძლემ არ ისურვა დაესაჩუქრებინა ადამიანი დაუმსახურებელი ნეტარებითა და განცხრომით. მას, თავად შემოქმედს, კარგად გაეგებოდა, რომ უვარგისი იქნებოდა ისეთი მსოფლწესრიგი, რომლიც არ დაუთოვებდა ადამიანს მოღვაწეობის ასპარეზს შემოქმედებითი უნარის გამოსავლენად; რომ შეუპოვარი შრომა და ბედნიერი ცხოვრება სრულიად შეთავსებადი. მან შექმნა დედამიწა და მზე, წყალი და მარცვლოვანი მცენარეების თესლი; ადამიანმა კი უნდა დაამუშავოს მიწა, დათესოს, მოაგროვოს მომნიჭებული მარცვალი, დაფქვას, ფქვილს წყალი შეურიოს და პური გამოაცხოს. „ადამიანი თავისი ჯაფით მოყვანილ ერთ სანყავ ხორბალს უფრო მეტ უპირატესობას ანიჭებს, ვიდრე ცხრას - სხვისი ხელიდან ნაჩუქარსო“ - ამბობენ თალმუდის ბრძენნი. „ზოპარი“ კი უშრომელ, ნაწყალობე, „ვერცხლის ლანგარით მორთმეულ“ პურს „უგემო, სირცხვილის ჰურს“ უწოდებს.

ღიმილითა და სითბოთი მახსენდება კადრი მიხეილ ჭია-
ურელის უბერებელი ფილმიდან „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“ -
ყარაჩოხელი გიჟუას (აკაკი ხორავა) შვილობილს, შეგირდ გოგი-
ას (გიორგი შენგელაია) რომ აკურთხებს ოსტატად ხელოსნების
ამქრის „უსტაბაში“ ავეტიკა (ვასო გოძიაშვილი): „აი როცა, თვით
სოლომონ ბრძენი, წინასწარმეტყველები, მოციქულები, წმინ-
დანები ქადაგებდნენ რომაო - ოფლითა შენითა მოიპოვე ლუკ-
მა შენიო... აი, როდესაცა რომაო, ღმერთმა სულიერი ცოცხალი
არსებანი გააჩინაო, მაშინა ბრძანაო, რომაო - შენი შრომითა და
რუდუნებითაო - დავექი და კაი პური ჭამეო...“

ეჰ! საქართველოში ჩემი თაობა ხომ სიკეთით აღსავსე ასეთ
ფილმებზე „გაიზარდა“...

ღმერთის მიერ შექმნილ მშვენიერ, უსასრულო სამყაროში ადამი მარ-
ტოდმარტო იყო. სიმარტოვემ გაამძაფრა მისი გრძნობები. უფალმა უფლება
მისცა მას ეჭამა ედენის ბაღის ყველა ხის ნაყოფი, გარდა „ხისა ცნობადისა
კეთილისა და ბოროტისა“.

**„და თქვა უფალმა ღმერთმა: არ ვარგა ადამიანისთვის მარტოდ ყოფ-
ნა. შექმნი მისთვის შესაფერის შემწეს“ („ბერეშით“; 2:18).**

„ბერეშითის“ კომენტარების მიხედვით ცხოველების დათვალიერე-
ბისას ადამი საკუთარი თავის მსგავსს ეძებდა და ვინაიდან „**არ გამოუჩ-
ნდა შემწე, მისი შესაფერი**“, თითქოს ამის მერე შეებრაღა იგი უფალს და
გადანყვიტა შეექმნა მისთვის მეგობარი, მეუღლე (ცოლი). არაა, თურმე,
ასე! თორაში ყველაფერი თავის ადგილზე დგას: თვალნათლივ ჩანს, რომ
ყოვლისმჭვრეტელ არსთგამრიგეს პირველი ადამიანისათვის „შესაფერისი
შემწეს შექმნა“ თავიდანვე (2:18) აქვს ჩაფიქრებული.

**„და შექმნა უფალმა ღმერთმა მინისაგან მინდვრის ყველა ცხოველი
და ცის ყველა ფრინველი; და მიუყვანა ადამიანს...“ („ბერეშით“; 2:19).**

რატომ იმეორებს თორა ქმნადობის მეხუთე და მეექვსე დღეებში (ადა-
მიანის შექმნამდე) შექმნილ ცხოველთა სამყაროს ამბავს? რა აზრია ჩადე-
ბული იმაში, რომ „...**რათა ენახა, რას დაარქმევდა, და რასაც დაარქმევდა
ადამიანი ცოცხალ არსებას, ის იქნებოდა მისი სახელი**“ (იქვე - 2:19).

ბაბილონის თალმუდის ტრაქტატში „ერუვინ“ ციტირებულია რაბი იოხა-
ნანის გამონათქვამი: „ჩვენ რომ თორა არ გვექონოდა, მოგვინევდა გვესწავ-
ლა: მორიდებულობა - კატისგან, ქურდობის აკრძალვა („არა იპარო“) - ჭიან-
ჭველისგან, გარყვნილების აკრძალვა („არ იმრუშო“) - მტრედისგან, ხოლო
საქორწინო ურთიერთობების კანონები - მამლისგან. არსთგამრიგემ მისცა
ცხოველებს თანდაყოლილი თვისებები, რომლებიც შეიძლება სამაგალითო

იყოს ადამიანისათვის, როგორც დაინერა „იობის“ წიგნში (35:11): „იგი გან-გვასწავლის მინის ცხოველებზე და ცის ფრინველებზე განგვაბრძნობს.“

სახედარში ადამმა დაინახა მხოლოდ მიწიერი, მატერიალური განსახი-ერების გონებალუნგი, სულმდაბლური მიდრეკილების ნატურა, რომელიც მზის გამონათებისთანავე მყისვე თვალს ხუჭავდა, ვერ იტანდა სინათლეს და ვერც თავის პატრონს ცნობდა; უნოდა მას „ხამორ“ სიტყვიდან „ხომერ“ - „თიხა“, „აყალო“, „მატერია“, ხოლო ცხენს - ხედავდა რა, როგორი დამყოლი ბუნების, ადვილად სამართავი არსება იყო, რაღაც სიამოვნებით დარბოდა და განცხრომით ჭიხვინებდა - დაარქვა „სუს“ - „ყვირილი სიხარულისგან“.

ძალდი დამჯერი ცხოველია, იცის ვინაა მისი პატრონი, მადლიერია მისადმი განეული სიკეთისათვის და პირნათლად ასრულებს მასზე და-კისრებულ მოვალეობას. სიტყვაში „ქელევ“ („ძალდი“) თვალნათლივ არის არეკლილი ეს თვისებები: „ქელევ“ ნიშნავს „როგორც გულს“, ე.ი. პატრონი-სადმი ძალდის ერთგულება (ნეტავი, ქართული ენის გარდა, სხვა ენებშიც თუ მოიპოვება თავდადების გამომხატველი ასეთი ლამაზი სიტყვა?!) გულის მნიშვნელობის ტოლფასია. მაგრამ, ამასთანავე, ნეგატიურ ასპექტში, ადამიანის ცხოველური სანყისიც გულში პოულობს თავშესაფარს, იგია ცუდ მი-დრეკილებათა - ვნების, ჭინისა და გატაცების სათავე. ძალდის ყეფა „ჰავ, ჰავ“ შეიძლება ინტერპრეტირებულ იქნას, როგორც „მომეცი, მომეცი“, რაც ამ პირუტყვის გაუმაძღრობაზე მეტყველებს, როგორც ნათქვამია: „და ხარბი ძაღლები არიან, გაუმაძღარნი...“ („იეჰაშიაჰუ“; 56:11), ანდა: „როგორც ძალდი უბრუნდება თავის ნანთხევს, ისე იმეორებს ბრიყვი თავის სისულელეს“ („მიშლეი“ - „იგავნი სოლომონისა“; 26:11).

სხვა პირუტყვი, რომელიც ცნობს თავის პატრონს, არის ხარი - „შორ“, „ფარ“. ბრძენნი ხარს „საქონლის მეფეს“ უწოდებენ. სიტყვა „ბაკარ“ („მსხვილფეხა რქოსანი საქონელი“) დაკავშირებულია სიტყვასთან „ლევა-კერ“ - „შემომება“, „ყურადღებით გარჩევა“, ხოლო „შორ“ დაკავშირებულია ამავე ასოებისაგან შემდგარ ფესვთან და ნიშნავს „ხედვას“, რაც ხარის აღქ-მის უნარს აღნიშნავს. ხარს შეუძლია თავისი პატრონის გამორჩევა სხვა ადამიანებისაგან, როგორც ნათქვამია: „ხარმა იცის თავისი მფლობელი და ვირმა (მხოლოდ) თავისი პატრონის ბაგა...“ („იეჰაშიაჰუ“; 1:3).

თორის ერთ-ერთი მცნება გვავალდებულებს: „არ მოხნა ხარით და სა-ხედრით ერთად“ („დებარიმ“; 22:10). „ზოჰარი“ გვიხსნის, რომ ხარი („შორ“) და სახედარი („ხამორ“) ორ სხვადასხვა სულიერ ძალებს წარმოადგენენ. უღელში მათი ერთად შებმა მაშინვე იწვევს სამყაროში სიავის ორი ფორ-მის შემოსვლას; კიდევ მეტი - მათი მეზობლოა, მათი საზიარო საქმიანო-ბა წარმოშობს ორთავე პოტენციის გამაერთიანებელ მესამე ავ ძალას, ე.წ. „კლიფას“, ყველაზე ბინძურს - „კილი“, „წენგო“, „ჩენჩო“, „ნაჭუჭი“, „ლენჭუპო“.

„ფერედ“ - „ჯორი“ - სახედრისა და ცხენის ჰიბრიდი. ცხენი სიამაყის სიმბოლოა; გახედვნიშ შემდეგ ადამიანის თანაშემწეა, ომში კი - მედგარი თანამებრძოლიც (გავიხსენოთ, - როგორ ეფერება თავის ცხენს მრავალ ბრძოლაგამოვლილი გიორგი სააკაძე: „მადლობთ, ჩემო მერანო, ჩემო მეგობარო, მადლობთ!“; ანდა, - დამარცხებული და სასიკვდილოდ დაჭრილი რიჩარდ მესამეს განწირული შეძახილი: „ცხენი!.. ცხენი!.. ერთ ცხენში ვაძლევ მთელ ჩემს სამეფოს!..“). სახედარი უპროტესტოდ, მორჩილად და სიხარულითაც კი ეწევა ზურგზე აკიდებულ უზარმაზარ ტვირთს. თავის არსებაში ჯორი აერთიანებს სიამაყესა და მორჩილებას. ამიტომაც „შესვეს შელომო (სოლომონი) მეფედ კურთხევის (ზეთის ცხების) დღეს მეფე დავიდის ჯორზე“. დიას, მეფისთვის აუცილებელია სიამაყე და ქედმაღლობა, მაგრამ, იმავდროულად, მისთვის ტვირთმძიმობაცა და თავმდაბლობაც მისაღები უნდა იყოს და დღენიადაც ყოვლისშემძლე შემოქმედის ნება-სურვილს ემორჩილებოდეს. ბარემ აქვე ისიც ვთქვათ, რომ თვით სიტყვა „მელე“ - „მეფე“ - „მლხ“ სიტყვების „მოახ“ - „ტვინი“, „ლე“ - „გული“ და „ქავედ“ - „ღვიძლი“ პირველ ასოთა აბრევიატურაა (ასო „ქ“ - „ქაფ“ სიტყვის ბოლოში იწერება და გამოითქმის როგორც „ხ“ - „ხაფ“). აქედან გამომდინარე, - ჭეშმარიტ მეფედ შეიძლება იწოდებოდეს მხოლოდ ის, ვისაც შესწევს ძალა და უნარი, რომ მისი ტვინი - შეგნება აკონტროლებდეს გულს - ემოციებს და ღვიძლს - ფიზიკურ მოთხოვნილებებს, რამეთუ „სიამოვნება და ტკივილი სულიდან და სხეულიდან აღმოცენებული მცენარეებია. ამ მცენარეებს თავიანთი შტოებიც გააჩნიათ, რომლებსაც სათითაოდ ასუფთავებს, სხლავს, ამყნობს, რწყავს და ყოველმხრივ უვლის მიწათმოქმედი გონება, ათვინიერებს ველურ ზნესა და ვნებებს... გულისთქმისეული ვნებები ითრგუნება თვითდამაოკებელი გონიერებით და სხეულის ყოველი მოძრაობა გონების ძალით არის მოთოკილი“.

ადამიანს მთელი ანბანი ებოძა, ცხოველებმა კი, მათი გვარების მიხედვით, მიიღეს თავთავიანთი ასოები. ასე, მაგალითად: მგალობელმა ჩიტებმა თავიანთი ბგერების გამოსაცემად „ალეფ-ბეთიდან“ „დაისაკუთრეს“ ასოები „ც“ - „ცადე“ და „ფ“ - „ფე“; სიტყვა „ციფორ“ - „ფრინველი“, „ჩიტი“ წამომდგარია ძირიდან „ცფ“, რაც ფუძეა სიტყვისა „ციფცუფ“ „ჭიკჭიკი“, „ჟღურტული“, „ჟიჟიჟი“. მამალს ერგო „კ“ „კოფ“ და „რ“ „რემ“; მამლის ყვირილი („ყიყიყი“) ივრითულად არის „კუკარეკუ“. სიტყვაში „(ყ)ორე“ - „ყვავი“ ასოებს თუ გადავადგილებთ მივიღებთ „რა(ყ)ევ“ - „მშვიერი“. ამ ფრინველის ჩხავილი მოწმობს მუდმივ გაუმაძღრობას, რაც მის სახელშივეა არეკლილი. არწივი „(ყ)აიატ“ ცაში აკეთებს ირაოს, ეუფლება მსხვერპლს და ფარავს - „(ყ)ოტე“ - მას; თოლიას - „შალაფ“ - კი თევზი ამოჰყავს - „მოლეფ“ - ნყლიდან...

მიდრაში გადმოგვცემს:

ანგელოზები მივიდნენ შემოქმედთან და ჰკითხეს: - რა ბუნებისაა ადამიანი?

და უპასუხა მან: - მისი სიბრძნე თქვენს სიბრძნეზე აღმატებული იქნება! ყოვლისშემძლემ შესთავაზა ანგელოზებს - მიეცათ სახელი რომელიმე ცხოველისათვის, მაგრამ მათ ვერ შესძლეს ამის გაკეთება; კარგად გაეგებოდათ, რომ ეს უბრალო საქმე არ იყო, რამეთუ სახელს უნდა გამოეხატა მოცემული საგნის დედაარსი, მისი ფუძე უმაღლეს სამყაროებში.

როგორ? ანგელოზები ვერ აღიქვამენ ციურ ფესვებს? ქვეყნიერების ქმნადობის, ყოვლადძლიერის დიდების მეუფების ნესრიგში ხომ ანგელოზებიც ითვლებიან? სხვას ვის, - თუ არა მათ, უნდა ძალუძდეთ დანახვა ყოველივესი?

ანგელოზები მინიერ ცხოველებსაც იცნობდნენ და მათ ციურ ძირებსაც. მაგრამ ყოველი საგნის სახელი კიდევ ერთ კომპონენტს შეიცავს - როგორ გამოვიყენოთ მისი თვისება შემოქმედის სამსახურისთვის. ამის გაგება კი მისანვდომი იყო მხოლოდ ადამიანისთვის. ანგელოზები წმინდანები, მაგრამ სტატიკურნი, უცვლელნი არიან. მათ არ ძალუძთ თავიანთი თავისა და სამყაროს სრულყოფა. მხოლოდ ღვთიური სულის მქონე ადამიანს, რომელიც ტერფებით მიწაზე დგას, ხოლო გონებით უფლისკენ ილტვის, შეუძლია მოიზიდოს ამა თუ იმ საგნისადმი განკუთვნილი შუქი ციური წყაროდან, დააკავშიროს ციური და მინიერი, აამოქმედოს ყველა ქმნილება და არსთაგანრიგეს სამსახურში ჩააყენოს.

აქვე დავსძენ, რომ ებრაული რელიგია დროის ათვლას სწორედ ადამიანის შექმნის დღიდან იწყებს. ჯერ ადამიანი აინტერესებს თორას, და მერე პირველი „ინტელექტუალ(ური) გორილას“ (თუ „გორილა ინტელექტით“) - Homo Sapiens-ის გამოჩენამდე ჩვენი პლანეტის არსებობის მილიონობით წლები...

„და მოჰვარა ადამიანს უფალმა ღმერთმა ღრმა ძილი; და როცა დაეძინა, გამოიღო ერთ-ერთი მისი ნეკნთაგანი და დაფარა ის ადგილი ხორციით“ („ბერეშით“; 2:21).

რამის, იბნ ეზრასა და სხვა კომენტატორთა აზრით, სიტყვა „ნეკნთაგანი“ („მიცალ(ყ)ოთავ“) ნიშნავს „ნაწილს“, ამ შემთხვევაში - „არსის ნაწილს“. „ცელა(ყ)“ „ნეკნის“ გარდა შეიძლება აღნიშნავდეს „გვერდს“, „მიჯნას“, „მხარეს“. ზეპირი თორის თანახმად, მამაკაცი და ქალი („პირველი ხავა“) პირველ ადამიანში თავიდან ერთად შექმნა ყოვლისშემძლემ და შემდეგ განაცალკევა; ვიდრე ადამს ეძინა მან მისგან გამოყო არსის ის ნაწილი, რომელიც გახდა „ხავა“ (ევა) - „სიცოცხლის მიმცემი“, ანუ დედა. ამიტომაც მოჰყავს თორას პირველ კარში („ბერეშით“) ორი განსხვავებული საუბარი ადამიანის შექმ-

ნის შესახებ (1:26-27, 2:7). არსთგამრიგებ „შეცვალა თავისი პირველი აზრი“, განაცალკევა ორი სქესი, რითაც უდიდესი წყალობა გამოიჩინა ადამიანის მიმართ. რაბიანუ ბეხაია ქალის გამოჩენას „ქვეყნიერების ნამდვილ აზრს“ ანიჭებს: - ეს ერთ-ერთი სიტყვათაგანია იმ 10 ბრძანებიდან, რითაც შეიქმნა სამყარო, თანაც ბოლო ბრძანება - დამამთავრებელი სამყაროს ქმნადობის. ადამისგან განსხვავებით, ხავა ხომ, უდავოდ, ედენის ბაღში „დაიბადა“?. ასე რომ, როგორც ჩანს, ქმნადობის გვირგვინი არა ადამიანია საერთოდ, არამედ ქალი! მაგრამ (მშვენიერი სქესის წარმომადგენლები ნამეტნავად რომ არ გამედიდურდნენ), რაბიანუ ბეხაია იქვე იმასაც დასძენს, რომ - მიდრამის მიხედვით - ქალის შექმნისას, როდესაც არსთგამრიგებ „დაფარა („ისგორ“) ის ადგილი ხორციით“, მაშინვე შეიქმნა მაცდური და ბრალმდებელი სატანიც - ხორციელი სურვილებისა და ვნებების ამგზნები წყარო.

„და გარდაქმნა ქალად უფალმა ღმერთმა ნეკნი, რომელიც ადამიანისგან გამოიღო; და მიუყვანა იგი ადამს. და თქვა ადამმა: ეს კი მართლაც ძვალია ჩემი ძვალთაგანი და ხორცი ჩემი ხორცთაგანი. დედაკაცი ერქვას მას, რაკი კაცისგან არის აღებული“ („ბერეშით“; 2:22,23). ყოვლისშემძლემ ნეკნი ბრძნულად გარდაქმნა („იბენ“: „იოდ“ - „სიბრძნე“, „ბეთ“ - „გაგება“, „შინაგანი ჭვრეტა“, „ნუნ“ - „გაგების 50 კარიბჭე“ და „სისუფთავის 50 ჭიშკარი“) ქალად.

„ამიტომ ტოვებს კაცი თავის დედ-მამას და მიეკვრის თავის ცოლს, და გადაიქცევიან ერთ სხეულად (ერთხორცად)“ („ბერეშით“; 2:24).

რატომ უნდა მიატოვოს ცოლის გულისთვის კაცმა თავისი დედ-მამა? განა თავად თორა არ ავალდებულებს მას ქორწინებამდეც და ქორწინების შემდგომაც მშობლების პატივისცემას და მათზე ზრუნვას? არის თუ არა აქ წინააღმდეგობა?

თალმუდის კანონმდებელმა მასწავლებლებმა სწორედ ამ ლექსიკური ერთეულიდან გამოიყვანეს სისხლის აღრევისა და გარყვნილების აკრძალვა. რა თქმა უნდა, ადამიანი უპირობოდ უნდა მიაგებდეს პატივს მამამისს და დედამისს, მაგრამ ისეთი ფიზიკური სიახლოვე, რაც ცოლსა და ქმარს შორისაა („...და გადაიქცევიან ერთხორცად“) არ შეიძლება არსებობდეს ადამიანსა და მის უახლოეს ნათესავებს შორის. აქედანაა სიძვა-მრუშობის, ჰომოსექსუალიზმისა და ცხოველებთან კავშირის დამყარების აკრძალვაც („...და მიეკვრის თავის ცოლს“). ოჯახის ინსტიტუტი თვით ადამიანის ბუნებაშია „ჩადებული“. როცა კაცი და ქალი უფლისმიერი გზებით დადინ და თითოეული მათგანი პირნათლად ასრულებს მასზე დაკისრებულ ფუნქციას, ღვთის სახელის სინმიდეც მათთანაა, „შეხინა“ - ღვთიური შარავანდედის დავანება - მარად გარდამოდის მათზე. კაცში „მშთანთქმელი ცეცხლია“ დაფარული, ქალში კი „მწველი ცეცხლი“ იმაღვის. მაგრამ, მიუხედავად ცეცხლის „სიავისა“, იგი (ცეცხლი) სამყაროს მამოძრავებელი ძალაა და სიცოცხლის არსებობა შეუძლებელია უმისოდ. ყველგან, სადაც „შეხინაა“ - ცეცხლი ანა-

თებს, მაგრამ არ ნთქავს, ათბობს, მაგრამ არ ნვავს. „დედაკაცი შექმნილია ქვემოდან ფართოდ და ზემოთკენ ვიწროვდება, მსგავსად ხორბლის საცავისა, რათა ნაყოფი კედლებს არ მიაწვესო“ - ამბობს რაში. ქალი მაგრადაც დგას მიწაზე. ფართომხრებიანი მამაკაცი კი, - თავისი სხეულებრივი აღნაგობით, - ზეცისკენაა აწეული. ორი სამკუთხედისგან შემდგარი ექვსქიმიანი ვარსკვლავის ერთ-ერთი მნიშვნელობაც სწორედ ორი სქესის ჰარმონიულ კავშირში მდგომარეობს. როცა ეს კავშირი ურღვევია, მაშინ მყარი, ჯანსაღი ოჯახისა და მის თბილ კერაში მობინადრე უფროს-უმცროსთათვის ექვსი ქიმის შიგნით მოიძებნება კიდევ წმინდა ალაგი - გარე გრიგალ-ქარიშხლებისგან დაცული ციხე-სიმაგრე. ცოლ-ქმარი - ეს ერთი მთლიანის ორი ნაწილია (ყოვლისშემძლემაც თავიდან ხომ ერთად შექმნა ისინი და შემდეგ განაცალკევა). ამიტომ უწოდებენ თალმუდის ბრძენნი ქორწინებამდელ მამაკაცს „ნახევარ ადამიანს“ და იქვე დასძენენ: - შეუღლებული ცოლ-ქმარი არა მხოლოდ ერთხორცად (შვილები), ერთსულადაც უნდა გადაიქცნენო; მთლიანი ვაშლი მთელი ზამთარი შეიძლება შეინახოს, მაგრამ თუ გავჭრით - ველარ გასძლებსო დიდხანს...

„და გველი იყო ყველაზე ეშმაკი მინდვრის ყველა ცხოველს შორის, რომელიც კი შეუქმნია უფალ ღმერთს; და უთხრა ქალს: მართლა თქვა ღმერთმა, არ ჭამოთ ამ ბაღის არცერთი ხიდანო? და უთხრა ქალმა გველს: ბაღის ხის ნაყოფს შევჭამთ, ხოლო იმ ხის ნაყოფზე, რომელიც ბაღის შუაგულშია, თქვა ღმერთმა: არ ჭამოთ მისგან და არ მიეკაროთ მას, რათა არ დაიხოცოთო“ („ბერეშით“; 3:1- 3).

არაერთი კომენტატორი ამახვილებს გულისყურს გველის ქცევასა და მეტყველების მანერაზე. ზოგი ამბობს, რომ გველის „ლაპარაკი“ არ უნდა აღვიქვათ სიტყვის პირდაპირი გაგებით. რაში - თორის ბრწყინვალე სწავლული და განმმარტებელი, რომელიც გაუგებარ ადგილებს არასდროს არ ტოვებს „შემდეგისთვის“ - საერთოდ არ აკეთებს კომენტარს ამ ნაწყვეტთან დაკავშირებით. გველის ალაპარაკება სასწაული რომ ყოფილიყო, რაში დაუყოვლებლივ აღნიშნავდა ამას, ისე როგორც მან ეს გააკეთა ფარაშათ „ბალაკის“ კომენტარისას - ბილამის მოლაპარაკე ხრდალის შემთხვევაში. იმის წარმოდგენაც შეუძლებელია, რომ ყოვლადღიერი სასწაულს უშვებს ხავას (ევას) გამოსაცდელად, მეტადრე - ცოდვისქმნის ასაძულებლად. აქედან გამომდინარე, გასაგები ხდება, თუ რატომ წერს რაში გველის შესახებ: - მისი ცბიერებისა და სიდიადის ზომისეული იყოო მისი დაცემა. ესე იგი, გარდა ეშმაკობისა, გველი ფლობდა სიდიადესაც - ცბიერების გამოხატვის საშუალებას, ანუ მეტყველების უნარს. ხოლო ის, რომ არ დაინერა პირდაპირ - „ცბიერებისა და მეტყველებისა“, ცხადია, - ასეთი ფრაზა არ ერგება კომენტარის აზრს და არ მოდის მასთან შესაბამისობაში.

რაბი შიმშონ რეფაელ პირში თავის კლასიკურ კომენტარებში აღნიშნავს: „კაცობრიობის დიდი დედის და გველის დიალოგი, ფაქტობრივად, არის კამათი ადამიანში სულიერი და ცხოველური სანყისებისა. თავად ტონი, რომლითაც გველი გამოთქვამს თავის მოსაზრებებს, ნათლად გვიჩვენებს, რომ ეს არის შეჯახება ადამიანსა და ცხოველს შორის. ადამიანმა არგუმენტად უკვე მოიყვანა უფლის მითითება, რომ არ უნდა შეჭამოს აკრძალული ნაყოფი; გველი კი უსისინებს: „ღმერთს მართლა ასეც რომ ეთქვა, განა უნდა დაემორჩილო მას? განა თვითონ შენშიც არ ჟღერს ღმერთის ხმა? მართლა ბოროტება რომ იყოს ამ ხის ნაყოფის გასინჯვა, მაშინ რატომ შექმნა მან იგი ასე მიმზიდველი და სურვილის აღმძვრელი?“

„თვალი ხედავს და გული წადილობსო“ - გველი გესლავს ხავას (ევას) გულს და უბიძგებს მას ცოდვისქმნისკენ: „სიკვდილით არ მოკვდებით, ოღონდ იცის ღმერთმა, რომ იმ დღეს, როდესაც შეჭამთ მისგან, თვალნი აგეხილებათ და იქნებით, ვითარცა ღმერთი, კარგისა და ავის შემცნობელნი“ („ბერეშით“; 3:4-5). ყოველივე ამის შემდეგ იცვლება ხავას შეხედულება ხეზე და იმ ერთადერთ აკრძალვავზე, რომელიც უფალმა ადამს დაუნესა. ავმა ძალებმა ზემოქმედების ყველაზე ძლიერი საშუალება გამოიყენეს და წარმატებასაც მიაღწიეს - მონუსხა ხავა ეშმაკმა გველმა, თვალთა ნდომამ აცთუნა პირველი ქალი: „და ნახა ქალმა, რომ ხე კარგია საჭმელად, სასიამოვნოა იგი თვალებისათვის და საამოა ეს ხე შეცნობისათვის. და აიღო მისი ნაყოფი და შეჭამა; და მისცა მასთან მყოფ თავის ქმარსაც, და მანაც შეჭამა“ („ბერეშით“; 3:6).

საინტერესოა, რომ თორა არ გვეუბნება თუ რა ხე იყო ეს. ამით იგი უსულო ქმნილებასაც კი იცავს სირცხვილისაგან, რათა შემდგომ ადამიანებს არ ეთქვათ: - ამ ხის გამო დაიწყევლაო სამყარო. მსოფლიო ხალხებში მთავრულ გადმოცემებში სხვადასხვა მცენარეები მოიზრება. პირველ ყოვლისა - ვაშლი, მაგრამ ახლო აღმოსავლეთში ვაშლის ხე არ იყო გავრცელებული. საქმე ისაა, რომ როდესაც „ხუთნიგნული“ ლათინურად ითარგმნა, ადამიანებმა სიტყვა „ბელუ“ - „ბოროტი“ დაუკავშირეს „მალუს“ - „ვაშლი“, იფიქრეს - თარგმანშია შეცდომაო. აკრძალული ხილის ვაშლთან გაიგივების წარმოდგენაში უზარმაზარი როლი შეასრულა რენესანსულმა მხატვრობამ. სიმბოლური დატვირთვების გამო, ახსენებენ ბრონეულსაც. ებრაელ ბრძენთა აზრით კი, ეს იყო ხორბალი (რა თქმა უნდა არა იმ ფორმის, როგორიც ამჟამად გვხვდება ბუნებაში) ან ყურძენი, ანდა ლეღვი. სხვათა შორის, არ ვიცი რა ნყაროზე დაყრდნობით, მაგრამ სწორედ ლეღვი გამოსახა აკრძალულ ხედ მიქელანჯელომ „სიქსტის კაპელის“ ფრესკის სურათ-ფრაგმენტში „სამინელი სამსჯავრო“.

„და აეხილა ორივეს თვალები და გაიგეს, რომ შიშვლები არიან; და შეკერეს ლეღვის ფოთოლი და გაიკეთეს სარტყლები“ („ბერეშით“; 3:7).

რატომ მაინცდამაინც ლეღვი?

ყოვლადბრძენმა შემოქმედმა მცენარეულ სამყაროში საუცხოო მინიშ-
ნებები ჩადო:

კაკალი (განსაკუთრებით - ბერძნული) - ქერქში (ნაჭუჭში) მოქცეული და
უღლით გამოყოფილი ორი წყვილი ნაკეც-ნაოჭიანი ნახევარსფეროებით -
გამოიყურება როგორც ტვინი. თანამედროვე სამედიცინო გამოკვლევებმა
დაადასტურა, რომ ბერძნული კაკლის მიღება ხელს უწყობს ორგანიზმში 40-
დე ბიოლოგიურად აქტიურ, ტვინის ფუნქციონირებისთვის აუცილებელ ქი-
მიურ ნივთიერებათა - ნეირომედიატორების გამომუშავებას.

ყურძნის მტევანს აქვს გულის ფორმა, თითოეული მარცვალი სისხლის
უჯრედს წაგავს.

პომიდორი - გულივით წითელი და გულივით ოთხ სარქველიანია.

ყურძენი და პომიდორი კვებავენ გულს და აახლებენ სისხლს.

სტაფილოს განაჭრევი გვაგონებს თვალს: გუგა, გარსი, რადიალური
მწკრივები.

სტაფილო უზრუნველყოფს თვალის სისხლით მომარაგებას და აუმჯო-
ბებს მის ფუნქციას.

კომბოსტო და ღეროვანი ბოსტნეული (ნიახური, ოხრახუმი და სხვა)
ჰგვანან ძვალს. ძვლის შემადგენლობის 23% ნატრიუმია და ეს პროდუქტე-
ბიც 23% ნატრიუმს შეიცავს.

ლობო (ცერცვი) თირკმელის მსგავსია და ეშველება თირკმელის ფუნ-
ქციას.

ლეღვი თორაში წარმოდგენილია ნაყოფიერების სიმბოლოდ: ხეზე
წყვილებად იზრდება, სავსეა თესლით, ხელს უწყობს სპერმის მობილურო-
ბის მატებას. ნაყოფებს შორის ერთადერთია, რომელიც მთლიანად, ქერქი-
ან-გულიანად, უნარჩუნოდ იჭმება. ლეღვი მშვიდობის, სიმშვიდის და მყუ-
დროების სიმბოლოცაა: „დღეთა ბოლოს... ყველა თავის ვაზის და ლეღვის
ქვეშ იჯდება, და არავინ იქნება მათი შემშინებელი...“ („მიხა“; 4:1,4).

მეცნიერული თვალსაზრისით, ტანსაცმლის გამოჩენა განპირობებული
იყო არასასურველი კლიმატური პირობების გამო. ასეთი ახსნა არადამაჯე-
რებლად გამოიყურება, რამეთუ კაცობრიობის აკვანი დაირწა ისეთ კლიმა-
ტურ სარტყელში, სადაც ტანსაცმელი აუცილებლობას არ წარმოადგენდა.
უბრალოდ, ადამიანი შეიქმნა უმნიშვნლო და უბინო არსებად, არ ფლობდა
ფიზიკური სიამოვნებისადმი მიდრეკილებას, მისი სხეულის ყოველი ნა-
წილი და ორგანო მისთვის ერთნაირად თანაბარი იყო, ანუ, სირცხვილის
გრძნობა უცნობი იყო ადამიანისთვის („და იყვნენ ორივენი შიშვლები, ადა-
მი და მისი ცოლი და არ რცხვენოდათ“), ხოლო ცოდვისქმნის შემდეგ „გაი-
გეს, რომ შიშვლები არიან“, რომ მათი სხეულის ზოგიერთი ნაწილი დაკავ-

შირებულა უშუალოდ ფიზიკური სიამოვნების შეგრძნებასთან, „და შეკერეს ლელვის ფოთოლი და გაიკეთეს სარტყლები“.

„და მოისმინეს (გაიგონეს) ხმა უფალი ღმერთისა, რომელიც ბაღში დადიოდა დღის მიწურულს; და დაემაღლნენ ადამი და მისი ცოლი უფალ ღმერთს ბაღის ხეებს შორის“ („ბერეშით“; 3:8).

ყოველ ადამიანს „ნიჭად მხილებისათვის თვისთა მანკიერებათა“ ამა თუ იმ ზომით დაბადებიდანვე დაჰყვება „სულიერების მოწმე“ ქვენაგრძნობა - სინდისი, რომლის თავწყაროა კეთილი სანყისი („იეცერ ჰა-ტოვ“). როცა ადამიანი გრძნობს, რომ მისთვის შეუფერებელი ქმედება შეასრულა და შესცოდა, შინაგანი ხმა „ყვირის“ (ვაიმე, ეს რა ჩავიდინე?!), აწვალებს (ქართულში მშვენიერი სიტყვა მოგვეპოვება - „ქენჯან“) და მონანიებას მოითხოვს. ადამიანს შეუძლია ამ ხმის იგნორირება, ანდა - სულაც ჩახშობა მისი. ვიდრე სინდისი ჯერ კიდევ ცოცხალია, არსებობს ადამიანის „შიგნიდან“ გამოსწორების იმედი. მაგრამ თუკი იგი გაიმეორებს უღირს საქციელს, - ამჯერად ცოდვა ჩაკლავს სინდისს. ამ მომენტიდან სინდისს აღარ ძალუძს მოუწოდოს ადამიანს გამოფხიზლებისაკენ, იგი აღარაფერს ითხოვს, - ის უკვე მკვდარია, და ადამიანს ეს ცოდვისქმნა დასაშვებად ეჩვენება. ცხოველური ავი სანყისი („იეცერ არა(ყ)“) სინდისის წინააღმდეგ ბრძოლაში ფლობს ძალზე სასტიკ იარაღს, რომელსაც „გაყოფა“, „გათიშვა“ ჰქვია („გათიშე და იბატონე“). „იეცერ არა(ყ)ი“ არწმუნებს ადამიანს, რომ ის ქმედება, რომელსაც იგი ასე ერიდება, სრულებითაც არ ითვლება ამორალურ საქციელად.

„ნუ იქნები ცოდვილი საკუთარ თვალში“ - ვკითხულობთ „მამათა შეგონებანში“. ერთის შეხედვით, ძალზე წინააღმეგობრივი შეგონებაა, რამეთუ - თუ ცოდვისქმნას ვერ გაისიგრძეგანებ, ვერც მონანიებისა და შენდობის გზას დაადგები. ამას რამბამი ასე გვიხსნის: „ადამიანი თუ თავის პიროვნებას არ აფასებს და თავს ბრიყვად და ტუტუცად წარმოსახავს, სულმდაბლური საქციელის ჩადენაც არ იქნება მისთვის ძნელი და საშინელი“. გამოდის რომ, ყველა საქმეში საკმარისი არაა ვიხელმძღვანელოთ სინდისის ხმის კარნახით; სინდისის „მოტყუება“, მეტიც - მისი „მოკვლაც“ კი, ხომ ასე იოლი ყოფილა?!

...და ადამიანი მშველელად ისევ არსტგამრიგეს უხმობს (ღმერთო, მიშველე!).

პირველ ადამიანს კი თავადვე მიაკითხა უფალმა:

„აეჟა“? - „სად ხარ?“ (3:9).

„აეჟა“ (სიტყვიდან „ეიხუთ“) პირდაპირი მნიშვნელობით აღნიშნავს „თვისებას“, „ხარისხს“, „ღირსებას“. ასე რომ, უზენაესის შეკითხვა შეიძლება წარმოვადგინოთ როგორც „რარიგ ხარ“, „რაფერ ხარ?“, „რა ხდება შენთან?“

განა არ იცოდა ყოვლისმჭვრეტელმა უფალმა ადამის ადგილსამყოფელი?

„ს ა დ ხ ა რ?“ („სად ვარ?“, „სად ვდგავარ?“) - კაცთა მოდგმის მარადიული შეკითხვაა, რომელსაც უსვამს ყველა ეპოქის ადამიანი საკუთარ თავს უზენაესის პირით:

- სად ხარ?, როგორ განკარგე, როგორ გამოიყენე წლები შენი სიცოცხლისა?, რა ქმენ და რა უნდა აღგესრულებინა?, რასა იქმ და რას აპირებ?

პასუხი თვით კითხვაში უნდა ვეძიოთ... ადამიანმა ეს-ესაა შეიძინა ახალი ცნობიერება - შერცხვა, შეეშიდა და დაიშალა: „შენი ხმა მოვისმინე ბაღში და შემეშინდა, რადგან შიშველი ვარ, და დავიშალე“ (3:10). შიშის გრძნობის მოზღვაებამ გამოიწვია ის, რომ იგი გაექცა უფალს („შიშს დიდი თვალები აქვს“). მაგრამ, შიში ხომ სიყვარულის საფუძველია? („შიში შეიქმს სიყვარულსა“)...

ამ ორი გრძნობის ერთიანობა იძლევა მათი არსებობის გარანტიას. ამასთან, სასჯელის შიში წინ უსწრებს სიყვარულს და იგი (შიში) მისით უნდა იქნეს შემსუბუქებული.

ბრძენთა უძველესი გამონათქვამი გვამცნობს: „ყველაფერი ცის ხელთაა, გარდა ცის მიმართ შიშისა“.

„ყოვლისშემძლისადმი სიყვარული ვითარდება ქმნადობის მშვენიერების გაცნობიერების ხარისხით, შემოქმედის სიდიადის შემდგომი ჩანვდომისას კი ეს სიყვარული იცვლება შიშის უმაღლესი ფორმით („ირათ პარომემუთ“) - თრთოლით უზენაესის წინაშე“ - განმარტავს რამბამი.

მაშ, შიში ქმნის სიყვარულის საძირკველს, ხოლო, თავის მხრივ, სიყვარულის გრძნობიდან წარმოიშობა კეთილმყოფელი მოშიშება ყოვლადღიერისადმი.

„ფირკეი ავოთში“ („მამათა შეგონებანი“) ვკითხულობთ: „თუ არ არის სიბრძნე, არ არის შიში; თუ არ არის შიში, არ არის სიბრძნე“. ეს მინიშნება მსგავსია მეფე დავიდის სიტყვებისა „თეპილიმიდან“ („ფსალმუნებიდან“) (111:10): „რეშით ხოხმა ირათ ად'ონაი“ - „სიბრძნის დასაბამია შიში უფლისა“ და მეფე შელომოს (სოლომონის) სიტყვებისა „მიშლედან“ („იგავნი სოლომონისა“ ან „რჩევა-დარიდება სოლომონისა“): „უფლის შიში ცოდნის სათავეა“ (1:7), „უფლის შიშით სიბრძნე ისწავლება“ (15:33).

არსებობს ორი სახის შიში. დაბალ დონეზე - ეს სასჯელის შიშია, ხოლო მაღალ დონეზე - შემოქმედის დიადობის შეგნებით შობილი შიში. „შიში და თრთოლა - ეს ის კარიბჭეებია, რითაც იწყება ჩვენი ლოცვა, - ნერს რაბი იოსეფ-იცხაკი, - საჭიროა ფიქრი: „მე მსურს მივეახლო, მივეკრა არსთგამრიგეს, რომლის სიტყვითაც წარმოიქმნა მთელი სამყარო, მარად რომ ინახავს და აცოცხლებს მას“. ამაზე ჩაფიქრებულმა უნდა გავატაროთ დროის

რადაც პერიოდი, ხოლო როცა ვიგრძნობთ, რომ „განიხვნა ჭიშკრები“, შეიძლება დავიწყოთ აღმასვლა“. თავიდან ადამიანს სასჯელის უმინია, მაგრამ მცნებების დაცვას და შესრულებას იგი სიბრძნემდე მიჰყავს; შემდეგ კი, აცნობიერებს რა უფლის ყოვლისშემძლეობას, კეთილმყოფელ მოშიშებაში ექცევა. მეფე შელომო კიდევ უფრო შორს მიდის, როცა „მიშლეში“ (14:2, 14:27) ამბობს: „სწორი გზით მავალს უფლის შიში აქვს... უფლის შიში სიცოცხლის წყაროა, სიკვდილის ხაფანგისაგან გამომხსნელი“.

იგივე შეიძლება ითქვას სიყვარულზეც, რომელიც სასჯელის (ტანჯვის, წვალების) შიშიდან გამომდინარეობს და იზრდება, შემდგომ კი გამჩენის მიმართ თრთოლვაში მოჰყავს ადამიანი. სიყვარულის გრძნობა სხვაზე ზრუნვისა და ამაგის შედეგია, რეზულტატია იმისა, რასაც სულიერი არსება აძლევს (გასცემს); და რამდენადაც მეტია გაცემა, მით მეტია სიყვარული.

გავიხსენოთ მეფე შელომოს შეგონებანიც „მიშლეიდან“: „ვინც შვილისთვის წეპლას არ იმეტებს, მისი მტერია, ხოლო მოყვარული - ბავშვობიდანვე ჭკუას ასწავლის“ (13:24); „ყმანვილი მისი გზით (გზის დასაწყისშივე) განრთვენი და სიბერეშიც კი არ გადაუხვევს მისგან“ (22:6); „ყმანვილის დასჯა ნუ დაგენანება... ჯოხით სცემე და მის სულს შავეთისაგან იხსნი“ (23:13,14).

როგორ არ უნდა გაგვახსენდეს დავით გურამიშვილის ლექსის გაზეჰირებული სტრიქონები:

„ნუ გენადვლების სწავლაზე ყრმის წეპლის ცემით კივილი,
მალ გამთელდების უწამლოდ მისი წყლულების ტკივილი,
რა მოიზარდოს, მოყვინჩლდეს, მამლურებ შექმნას ყივილი, -
უფრთხილდი, მისგან წყენითა, არაზე შექმნა ჩივილი.“

და - „სწავლის ძირი მწარე არის, კენწეროში გატკბილდების.“
მურმან ლებანიძემაც კარგად თქვა:

„ღირს მყოობადი ხვნად, თესვად, მარგვლად და ფარცხვნად,
შვილი გაზარდე მტრად, გამოგადგება მოყვრად“.

მაგრამ, სიმკაცრესაც თავისი საზღვარი გააჩნია; ზომაგადასულმა სიმკაცრემ შეიძლება უარყოფითი შედეგები მოიტანოს. არც უკიდურესობაში გადავარდნა ვარგა, არც ზედმეტ დათმობებზე წასვლა. მოქნილი სიმტკიცითა და სიბრძნით განოწასწორებულმა („ოქროს შუალედურმა“) დამოკიდებულებამ სიყვარულის ფესვი უნდა გაიდგას და დამკვიდრდეს მშობელსა და შვილს შორის. თავიდან არსთგამრიგესაც მართლმსაჯულების („დინ“ - „სასამართლო“), მკაცრი სამართლიანობის საზომით უნდოდა სამყაროს დამყარება, მაგრამ შემდეგ დაინახა, რომ ცოდვილი ქვეყნიერება ამას ერთი

დღითაც ვერ გაუძლებდა და ამ სანყავს დაუმატა „რახამიმ“ - „ლმობიერება“ (მიდრამის მიხედვით, „კარგისა და ავის შეცნობის ხის“ ნაყოფის ჭამის აკრძალვა მიცემულ იქნა პარასკევს, როცა დღის სამი მეოთხედი უკვე გასული იყო და მოქმედებდა მხოლოდ შაბათის დადგომამდე. ადამიანს ოდენ ერთი მცნება მიეცა და ისიც სულ რაღაც სამი საათით, მაგრამ მის შესასრულებლადაც კი უძლური აღმოჩნდა).

გავიხსენოთ ლექსიკური ერთეულები ლოცვანიდან „მამაო ჩვენო“ („ავინუ მალქენუ“): „მამაო ჩვენო, მეფეო ჩვენო! გაიხსენე, რომ მტვერი ვართ ჩვენ“ და ხაბაკუკ წინასწარმეტყველის ლოცვა-საგალობლიდან: „უფალო, რისხვის დროსაც კი გახსოვს შებრალება“.

...რაღაცის თქმა მიწოდონდა კიდევ შიშზე და სიყვარულზე; რისი თქმა მიწოდოდა?.. ვიფიქროთ!.. „ადამიანი ფიქრისთვის არის გაჩენილი“... „წისქვილი მისთანა ადგილია - ფიქრობს კაცი სულ“... ჰო! - „დათა თუთაშხია“, ბ-ნი ჭაბუა ამირეჯიბის რომანი-შეგონება (საიდანაც „დავისესხე“ ზემოთ მოყვანილი გამონათქვამი - „ნიჭად მხილებისათვის თვისთა მანკიერებათა“):

„შიში, საბოლოო ჯამში, მხოლოდ ერთი არსებობს - სიკვდილის შიში. მისგან ამომავალ თავკერძობას მოაქვს ის, რასაც ჩვენ ბოროტებას ვეძახით...“

თუ შიში არ გაქვს, მაშინ არც გზლუდავს და გბორკავს რამე და რასაც გული გკარნახობს, იმას სჩადიოდე, იქნება, ყოველთვის... ის თქვი შენ, რით ძლიოს შიშს კაცმა, თუ განგებას ამის უნარი არ მიუცია მისთვის?..

კაი, მოვიდა მტერი, გაგიქელა შენი მოდგმით ნაკარნახევი ცხოვრების წესი, შეგიგინა სარწმუნოება, ტყვედ წაიყვანა და ცხრა მთას იქით გადაგიკარგა ნათესავი და არც შინ წასვლას აპირებს. ცხადია, ამ კაცს კლავ, მაგრამ იმიტომ კი არ კლავ, რომ გძულს, - უპირველესად ყოვლისა იმიტომ, რომ გაგიქელა, შეგიგინა, წაგართვა ის, რაც გიყვარდა. შენი წინააღმდეგობა სიყვარულიდან იწყება. სიყვარულიდან მოდის იმ მსხვერპლის გაღება, თავგანწირვა და ძლევა მოსილებაც, წართმეულს რომ დაგიბრუნებს...

როცა სიყვარული არ გაქვს, ვერც კაცს მოკლავ მაშინ; სამშობლო თუ არ უყვარს ადამიანს, მტრად მოსულ კაცს ვერ მოკლავს ის...”

„რაც მტრობას დაუნგრევია, სიყვარულს უშენებია“.

და გავასრულოთ სჯანი შიშზე და სიყვარულზე მცნებით - „გიყვარდეს მოყვასი შენი, ვითარცა საკუთარი თავი“, რაიც რაბი აკიბას თორის მთავარ კანონ-წესად მიაჩნდა...

დავუბრუნდეთ ადამს და ხავას.

„და უთხრა: ვინ გითხრა შენ, რომ შიშველი ხარ? ნუთუ იმ ხიდან ჭამე, მე რომ გითხარი არ ჭამო-მეთქი? და უთხრა ადამმა: ქალმა, რომელიც შენ მომეცი, მან მომცა იმ ხიდან, და ვჭამე. და უთხრა უფალმა ღმერთმა ქალს: რა ჩაიღინე ეს? და უთხრა ქალმა: გველმა შემაცდინა და შევჭამე“ („ბერე-

შით“; 3:11-13). როგორც ვხედავთ, დანაშაული ადამმა ხავას, ხავამ კი გველს გადააბრალა.

სულ ახლო წარსულში, ხაიფის უნივერსიტეტის დოქტორმა სიმონა შამაი-ცურმა შეისწავლა მედიცინაში „სიყვარულის“ და „ჩახუტების“ ჰორმონებად ცნობილი „ფენილეთილამინი“ და „ოქსიტოცინი“. მეცნიერებს მიაჩნდათ, რომ ეს ჰორმონები იწვევდა მხოლოდ სიყვარულის, შეთვისების გრძნობებს, აძლიერებდა სხვა ადამიანებისადმი კეთილგანწყობილებასა და ნდობას. მაგრამ ისრაელელი სწავლულის ექპერიმენტებმა დაადასტურა, რომ ოქსიტოცინი ზემოქმედებს არა მხოლოდ ადამიანის ფიზიოლოგიაზე, არამედ ფსიქიკაზეც; რომ ამ ჰორმონის გავლენა ადამიანის ფსიქოემოციურ სფეროზე არც ისე ერთმნიშვნელობიანი და ცალსახაა. სიყვარულთან ერთად მას შეუძლია გამოიწვიოს სრულიად საპირისპირო გრძნობებიც - შური, ეჭვიანობა, თავგამოდება, აგრესიულობა, ასოციალური საქციელის პროვოცირებაც კი.

„ოქსიტოცინი ამწვავებს სოციალურ გრძნობებს, - განმარტავს სიმონა შამაი-ცური, - კეთილმოსურნე ვითარებაში ეს ჰორმონი ხელს უწყობს ადამიანის პოზიტიურ ყოფაქცევას, ნეგატიურ პირობებში კი სათანადო რაექციას იწვევს. სიყვარული და ეჭვიანობა ერთი ჰორმონის ორი პირია“...

რა შესანიშნავად უმუშავია ამ „მედლის ორივე მხარეს“ პირველივე ადამიანში?!

როცა ადამს გამოუჩნდა „შემნე, მისი შესაფერი“, მან, მადლიერმა, სიყვარულით წარმოთქვა: „ეს კი მართლაც ძვალაა ჩემი ძვალთაგანი და ხორცი ჩემი ხორცთაგანი“, მაგრამ როცა „ნახა ქალმა, რომ ხე კარგია საჭმელად, სასიამოვნოა იგი თვალებისათვის და საამოა ეს ხე შეცნობისათვის; და აიღო მისი ნაყოფი და შეჭამა; და მისცა მასთან მყოფ თავის ქმარსაც...“, მეუღლის ქმედების შესაჩერებლად თითქმის არ გაანძრია. მართალია - ჯერ „ჯენტლმენურად“ მოიქცა „და მანაც შეჭამა“, მაგრამ როგორც კი ცოდვის-ქმნის შედეგად მოსალოდნელი საფრთხე იგრძნო, - იმის მაგივრად, რომ „ვაჟკაცურად“ თავის თავზე აეღო დანაშაული და შენდობა ეთხოვა, ძვირფასი „მეორე ნახევარი“ იქვე გაიმეტა:

„ქალმა, რომელიც შენ მომეცი, მან მომცა იმ ხიდინ, და ვჭამე“.

დახეთ?! ადამი თვით უფალს „ადანაშაულებს“ პროვოკაციული განცხადებით: - შენ რომ მომეცი, იმ ქალმა შემიყვანა შეცდომაშიო. „განწირული“ ხავა კი (ქმრის საქციელის წამხედურობით, ცდილობს რა დანაშაულის გველზე გადაბრალებას) საცოდავად აღიარებს: „გველმა შემაცდინა და შევჭამე“.

უფლის პირველი სასჯელიც გველმა დაიმსახურა:

„...და მიწასა სჭამდე ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა შენისა“ („ბერე-შით“; 3:14).

ამ ლექსიკურ ერთეულთან დაკავშირებით, რაბი იოსეფ-იცხაკ შნეერ-სონი გვთავაზობს შემდეგ კომენტარს:

„გველი, თავისი ბუნებით, მუდმივ სევდასა და დარდში იმყოფება. რა არის კერძოდ მისი მწუხარების მიზეზი, რა არ ჰყოფნის მას?

სიხარულსა და მწუხარებას ორი სხვადასხვა სათავსი გააჩნია. სიხარულის სათავსს წარმოადგენს თავმდაბლობა, ანუ თავმდაბლობას მოსდევს სიხარული. თავმდაბლობა უბრალოდ კი არ ახლავს სიხარულს, იგი ბადებს კიდევ მას. და, პირიქით, შეგრძნება „მე ვარ“ აუძლურებს სიხარულს, მთლიანად იცილებს მას და წარმოშობს მწუხარებას.

სწორედ „თავის“ შეგრძნება იყო პირველი გველის მთავარი თვისება. ამიტომაც იგი მუდამ სევდაში ჩაფლული, მიუხედავად საკვების სიუხვისა. მან ხომ თავისი „ბრძნული“ ქცევით არა წყევლა, არამედ „დალოცვა“ დაიმსახურა?! რაღა აქვს უფალთან სათხოვნელი? სხვა არსებებისგან განსხვავებით, მას არ სჭირდება გამოკვებაზე ფიქრი და ზრუნვა: საითაც არ უნდა გაცოცდეს, ყველგან იპოვნის მინასა და მტერს“...

როდესაც ადამმა შესცოდა, „ა“ („აღეფ“ გაფრინდა მისგან და დარჩა „დამ“ („შლახ ჰა- კადომ“; 3,136), ანუ როდესაც ადამმა შეჭამა ნაყოფი „ხისა ცნობადისა კეთილისა და ბოროტისა“, „ა“ („აღეფ“) გამოეყო მას და განერიდა; დარჩა მხოლოდ „დამ“ - მატერიალურ სამყაროსთან დაკავშირებული ნაწილი. ადამიანი უკვდავი უნდა გაეხადა ღვთიურ თანმხლებ „აღეფ“-ს, მაგრამ ცოდვამ შებოჭა იგი და გააძლიერა მატერიალური ასპექტი „დამ“ - „სისხლი“, რაც ადამისა და მისი შთამომავლობის მოკვდავობის განაჩენზე მიუთითებს. მიდრამის თანახმად, ადამის ცოდვამ არა მხოლოდ მისი სახელიდან განდევნა ასო „აღეფ“, არამედ ისეთი უმნიშვნელოვანესი სიტყვიდანაც როგორიცაა „ემეთ“ „სიმართლე“ (ინერება „აღეფით“) და დარჩა „მეთ“ - „უსულო“, „მკვდარი“)...

ამიერიდან ადამმა ოფლის ღვრით უნდა უზრუნველყოფს თავისი ცხოვრება, ხავა კი უნდა ემორჩილებოდეს ქმარს და ტანჯვით შვას შვილები.

„...და შენი ქმრისკენ მიმართავ შენს ვნებას, და ის იბატონებს შენზე“ („ბერეშით“; 3:16) - უცნაური შერისხვაა. წყევლა-კრულვაა განა „ქმრისკენ ლტოლვა“?! მაშ ვისთვისაა შექმნილი ქალი? რაში ასეთ კომენტარს აკეთებს: „ქმრისკენ მიმართული ვნება“ ინტიმური ურთიერთობისთვისაა, მაგრამ ცოლს არ შეუძლია ამის პირდაპირი გამოთქმა თუ გამოხატვა, „და ის (ქმარი) იბატონებს“; სანყისი ინტიმური ურთიერთობისთვის ქმარია და არა ცოლი“. მაჰარალი კი ამბობს: „და ესაა კიდევ წყევლა - ქმრისკენ ისწრაფვის, მაგრამ ღიად მოთხოვნა არ შეუძლია“. ამიტომ განიხილავენ ბრძენნი ცოლ-ქმრული ვალდებულების შესრულებისგან თავის არიდებას როგორც დანაშაულს, როგორც თორის კანონების უხეშ დარღვევას და ქმარს, რომელიც არ უთმობს ცოლს ინტიმურ ყურადღებას, „მნამებელს“ უწოდებენ...

„როცა ავი მისწრაფება მბრძანებლობს, ადამიანს არ ახსოვს კეთილი საწყისი და დანაშაულს სჩადის, იგი თითქმის მთლიანად კარგავს ცათა წინაშე შიშს და შორს აღარაა მორიგი ცოდვისქმნისაგან. აუცილებელია დანაშაულის ჩადენის ადგილიდან მისი მოცილება („ვაითუ გაიშვიროს ხელი და აიღოს სიცოცხლის ხიდანაც, და ჭამოს, და იცოცხლოს მარადიულად“ - 3:22) და იზოლირება იქ, სადაც კანონის დარღვევა იოლად ხელმისაწვდომი არაა“ („გმარ ნედარიმ“; მე-3 ნან.).

„და განდევნა იგი უფალმა ღმერთმა ედენის ბაღიდან იმ მიწის დასამუშავებლად, რომლიდანაც იქნა აღებული“ („ბერეშით“; 3:23).

„ედენი“ (ცოდვისქმნის ადგილი!!!) დაკარგული აღმოჩნდა და ადამიანმა დაკარგა თავისი თავი. ვიდრე ნაყოფი „ხე ცნობადისა“ არ ჰქონდა ნაგემი - უდარდელად ეძინა, ახლა კი სულის სიმშვიდე დაკარგა. დიახ, ადამიანი საკუთარ თავსაც ემალება, რამეთუ „სამოთხე“ არა მხოლოდ ადგილი, ადამედ „სულის მდგომარეობაცა“...

ადამიანი თავისუფალია თავის არჩევანში, მაგრამ უნარი სიკეთის გარჩევისა სიავისაგან წარმოადგენს იმ უმნიშვნელოვანეს თვისებას, რითაც იგი განსხვავდება ცხოველისაგან. ებრაული სიტყვა „და(ყ)ათ“ („ცოდნა“, „შეცნობა“). „ინფორმაციის მიღების“ გარდა, „შეკავშირებას“, „შერწყმას“, „შეერთებასაც“ ნიშნავს: „...და შეიცნო („იადა(ყ)“) ადამმა ხავა“. ამიერიდან იგი (ადამიანი) ასრულებს უფლისმიერ უპირველეს მცნებას - „განაყოფიერდით და გამრავლდით“. თითოეული ადამიანი ვალდებულია შექმნას თავისივე მსგავსი - როგორც ფიზიკური, ისე სულიერი თვალსაზრისით.

ღმერთი უკრძალავს ადამს, ე.ი. ადამმა უკვე იცის, რომ არსებობს სიკეთე და ბოროტება, მაგრამ ეს ორი გაგება ცოცხლობს მის გარეთ - ბუნებაში, - ხეზე. ნაყოფის გემოს გასინჯვისთანავე ადამმა თავისი არსების შიგნით შეუშვა სიკეთე და ბოროტება. მისი ქმედება გამონვეული იყო ადამიანში დაფარული ძლიერი სურვილით, ცნობისნადილით, ცხოველი ვნებით. ცოდვისქმნამდე ადამს სული და სხეული განცალკევებული ჰქონდა, მაგრამ როგორც კი იგემა ნაყოფი „ხისა ცნობადისა კეთილისა და ბოროტისა“, ადამიანში მოხდა სულიერი და მატერიალური ელემენტების აღრევა. ახლა უკვე აღარ ეგების შენი ცოდვების გადაბრალება ქვენარმავალზე; უკვე შენ წყვეტ და შენვე აგებ პასუხს შენსავე არჩევანზე. კარგია ეს? პასუხი ორმაგად რთულია: კარგი კი იქნებოდა, რომ შეესმინა ადამს ღმერთისა; ცოდვა- ბრალი უკვე ართულებს სამყაროს, მაგრამ, ამასთანავე, გვაძლევს კიდევ ადამიანურობის გამომჟღავნების შესაძლებლობას - ავირჩიოთ სიკეთე. ბრძენთა კამათის არ იყო: რა არის ადამიანისთვის უკეთესი - დაიბადოს თუ არ დაიბადოს? განსჯიდნენ და დავობდნენ მანამ, სანამ არ მივიდნენ დასკვნამდე: უკეთესია არ დაიბადოს, მაგრამ რადგან დაიბადა, დაე, კარგად დაფიქრდეს თავის საქციელზე. არ შეიძლება ადამიანმა თქვას: „მე არ მქონდა არჩე-

ვანი"; არჩევანი მას ყოველთვის აქვს; მხოლოდ პირუტყვ ცხოველებსა და ანგელოზებს არ აქვთ არჩევანი. ადამი შეცდა და დაისაჯა კიდეც, ჩვენ კი დაგვრჩა უფლება არჩევანისა.

და მაინც, რისთვის დასჭირდა უფალს ხეების დახარისხება და ადამიანის წინაშე გარკვეული პირობის დაყენება; რატომ უკრძალავს იგი ადამს კეთილისა და ბოროტის შეცნობის ხის ნაყოფის ჭამას; ნუთუ მას არ სურდა, რომ ადამიანს ცოდნოდა სიკეთის გარჩევა სიავისაგან; რა მიზანი ამოძრავებდა მას? ღმერთი ხედავდა, რაოდენ დიადი იყო ადამიანის სული. როგორ გაუკეთდეს ამ სიდიადეს რეალიზაცია? მან მისცა ადამიანს არჩევანის თავისუფლება - მისი გამარჯვებებითა და შეცდომებით. ადამიანის თავისუფალი ნება მოძრაობს სიკეთისა და ბოროტების პოლარული დაპირისპირებულობის ფარგლებში. დაუცემლად ადამიანი ვერასოდეს ჩანვდება თავისი სულის სიღრმეს. მხოლოდ დაცემის შემდეგ შესძლებს იგი დაბრუნდეს და ამაღლდეს უსაზღვროდ და უსასრულოდ მაღლა - ედენს იქითაც კი. ასე რომ, არჩევანის თავისუფლება - უფლისეული უდიდებულები საჩუქარია ადამიანისადმი.

და კვლავ კანონზომიერად იბადება მარადიული, სამყაროსავით ძველი კითხვები: თუ ადამიანის ნება ღმერთის ნებაზეა დამოკიდებული, მაშინ ყოვლადკეთილი, ყოვლადსამართლიანი და ყოვლისმხილველი ღმერთი რატომ უშვებს ამქვეყნად სისასტიკის - ჩაგვრის, წამების, ვნების, ტანჯვის არსებობას?; რატომ შექმნა მან ბოროტება და როგორ შევუთავსოთ ეს მის სვეკეთილობას?; რატომ აძლევს იგი ადამიანს სიავის ჩადენის, არაზნეობრივი ქმედების გამოვლენის თავისუფლებას?; თუ ღმერთის ნება წარმოადგენს ადამიანური ნების საბოლოო წარმმართველ ძალას, მაშინ რატომ უნდა დაეკისროს ადამიანს ზნეობრივი პასუხისმგებლობა უზნეო და უსამართლო ქმედებისთვის?..

თავდაპირველად ადამიანისთვის გარესამყაროშიც და მის შინაგან სამყაროშიც ბევრი რამ გაუგებარი იყო - ბოლომდე ვერ ჩასწვდა იმას, თუ რა უნიკალურ ქმნილებას წარმოადგენს იგი. ამიტომ დაუწესა ღმერთმა მას გარკვეული აკრძალვები. ადამიანი თითქოსდა მთლიანად თავისუფალია, ისევე, როგორც ყველა სხვა გაჩენილი სულიერი. უსაზღვრო თავისუფლება კი მხოლოდ ინსტიქტებს ექვემდებარება. მაშინ, რა განსხვავებაა ადამიანსა და პირუტყვს შორის? და აქ ადამიანი დგება საოცარი აღმოჩენის წინაშე: იგი, თურმე, მნიშვნელოვანწილად შეზღუდულია და მისთვის ყველაფერი როდია დასაშვები; მისი ნება და არჩევანი არ არის შეუპირობებელი და განუსაზღვრელი. იმისთვის, რომ იცხოვროს, ვალდებულია განავითაროს ის მუხრუჭები, რომლებიც აკავებენ ინსტიქტულ და გარკვეულ ჩარჩოებში მოაქციოს ისინი. ღმერთს სურს, რომ ადამიანმა მხოლოდ სიკეთე თესოს; მისი ნებისგან განდგომა მძიმე ცოდვას წარმოადგენს; იგი არასდროს იქმს

ბოროტებას, ადამიანი სჩადის მას. სიავის ქმნისგან განრიდებით, ცთუნების ნებისმიერ ფასად დაძლევიტ ვამარცხებთ საკუთარ ცხოველურ სანყისს და სულიერების უფრო მაღალ საფეხურზე ვმადლდებით. რამდენადაც ძნელია გამოცდა და განსაცდელი, მით მეტ ძალებს მოითხოვს იგი ჩვენგან. და, მსგავსად იმისა, თუ როგორ ნათლად გვეჩვენება შუქი ღამით, და უფრო ღირებულია, ვიდრე იგივე შუქი დღისით, - კეთილი საქმე ბრწყინავს, როცა მას ადარებენ ბოროტებას, რომლის ჩადენაც შეგვეძლო.

რისთვისაა საჭირო ასეთი სიმკაცრე?

ადამიანს ჯერ კიდევ ვერ მოუძებნია ამის ახსნა და გაოცებულია: მას, უბრალოდ არ ესმის - ნუთუ აკრძალული ნაყოფის შეჭმით სიკვდილს იმსახურებს? რა უნდა ქნას ადამიანი? ცხადია, რაღაც განსხვავებული იმისგან, რამაც მიიყვანა გადაუჭრელ შეკითხვამდე.

ძველთაძველი დამუშავებული მიდრამი მოგვითხრობს: „სინდისის ქენჯნით შეძრწუნებული ადამი ნელი და მძიმე ნაბიჯებით ედენის შორიახლოს მიმოდიოდა, - თავჩალუნული, მწარედ ჩაფიქრებული.

მოულოდნელი აზრისგან განგმირული უეცრად შედგა... გაირინდა... მერე - შემობრუნდა, თვალნი ცისკენ აღაპყრო და შესძახა:

- შეიცადე ერთ ნუთს! ეს ყველაფერი შენ ხომ წინასწარ დაგეგმე?! ვიდრე ამ ხეს აღმოაცენებდი, მანამდეც კარგად უწყოდი, რომ მე შევეჭამდი მის ნაყოფს... ეს შეთქმულებაა! და მე შემოძლია დავამტკიცო! შენს თორაში, რომელიც ჯერ კიდევ სამყაროს შექმნამდე შეთხზე, შენ დანერე: „აი, რა უნდა გაუკეთდეს ადამიანს, როცა გარდაიცვლება იგი“. მაშ, ადამიანი მოკვდავი უნდა ყოფილიყო! შენ მხოლოდ ის გინდოდა, რომ სიკვდილი ჩემს გამო მოსულიყო ამქვეყნად!..

ადამის გოდების პასუხად იყო სიჩუმე...”

მართლაცდა, როგორღა შეუხამოთ ადამიანისადმი ნაბოძები არჩევანის თავისუფლება წინასწარჭვრეტას ყოვლისშემძლისას, რომელიც არასგზით არ არის განსაზღვრული თუ შეზღუდული; რომელიც დროის მიღმა დგას და თავადვეა დროის შემქმნელი? მისი ცოდნა მომავალისა ხომ არაფრით არ განსხვავდება წარსულისა და აწყმოს მისი ცოდნისაგან?!

ამ პარადოქსის შესახებ წერს რამბამი:

„ჩნდება სამართლიანი საკითხი: ან ღმერთმა იცის - რა მოხდება მომავალში, და, მაშასადამე, როგორი იქნება ნებისმიერი ადამიანის საქციელი - კარგი თუ ცუდი, ან უნდა ვალიართ, რომ მან არ იცის ეს. თუკი ვამბობთ, რომ ღმერთისთვის ცნობილია ყველაფერი, მომავლის ჩათვლით, მაშინ ადამიანს არ რჩება არანაირი არჩევანი.

პასუხი ასეთია: ადამიანური ლოგიკა არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ღვთიური ცოდნის სფეროში. ამ პარადოქსის ასახსნელად ადამიანური გონების უძლურება, ღვთიური ცოდნის ჩვენი გაუგებლობა მაინც არასგზით არ

იძლევა იმის მტკიცების საფუძველს, რომ ადამიანს არ აქვს არჩევანის თავისუფლება“. და ერთიც: ადამიანი, - იმდენად, რამდენადაც იგი ფიზიკური ბუნებით ინდივიდუალურია, აღჭურვილია საკუთარი თავის ცნობიერებით, ანუ გამოყოფილია დანარჩენი სამყაროსგან და მისგან თვისობრივად გამორჩეულ რაღაც ნაწილს წარმოადგენს, - მართლაც მოკვდავი უნდა ყოფილიყო, თორემ ბუნების სტიქიებისთვის - გინდ ჰაერისთვის, გინდ წყლისთვის - არცა სიცოცხლე, არცა სიკვდილი არ არსებობს (თუმცა, ბრძენნი უსულო საგნებსაც ანიჭებენ „სულიერებას“, რამეთუ მათ სახელწოდებებში თვით წმიდა ენის ასოები ქმნიან გარკვეულ სულიერ სასიცოცხლო ძალებს).

„ხე ცნობადის“ ნაყოფის შექმნა ადამიანში შეგნების გაღვიძებას, მის მიერ თავისი თავის შემეცნებას ნიშნავს (ფეხზე რომ დააყენებს თოთო ბავშვს მშობელი, თვითონ კი ნაბიჯით უკან დაიხევს, რათა ისწავლოს ჩვილმა დამოუკიდებლად სიარული). მოკვდავობაც, ბოლოვადობაც ადამიანისთვის აზრს იძენს მხოლოდ თვითშემეცნების ამ აქტის შემდეგ, თორემ მანამდე მას არავითარი აზრი არ ჰქონდა (ვაი, ჩვენი ბრალი?!). ადამიანი სასრული, მაგრამ უსასრულობაზე, აბსოლუტურზე ორიენტირებული არსებაა. მისი ბუნება ცოდვილია, „ხრწნადია“ და ამიტომაც, რომ იგი მუდამ, ამა თუ იმ ზომით, უპირისპირდება ღვთის წმიდა ნებას და ამის სასჯელად (შორს ჩვენგან!) ათასგვარ სტიქიურ და სოციალურ უბედურებას იმკის. ღმერთი არ უქმნის ადამიანს სავალ გზაზე დაბრკოლებებს მანამ, სანამ არ მისცემს მას მათი გადალახვის უნარს; იგი არ მოითხოვს შეუძლებელს: უსახავს რა ადამიანს მიზანს, აძლევს კიდეც მას მისი შესრულების შესაძლებლობებს.

ადამიანი დამკვიდრებული იყო სამოთხეში, რომლის არსებობაც მისთვის დიდ საიდუმლოებას წარმოადგენდა. მაგრამ, საბოლოოდ მან ამოხსნა ეს საიდუმლოება - განუმეორებელი შესაძლებლობა აღმოაჩინო საკუთარი სამოთხე, ბოლომდე შეიმეცნო თუ რა და ვინ ხარ, მიაღწიო საკუთარი სულის უდიდეს გამარჯვებას და განიცადო უსაზღვრო ბედნიერება. საკუთარი მეობის აღქმამაც ადამიანის სამოთხის საიდუმლოება - როცა მან იცის, რომ ესა თუ ის ქმედება აკრძალულია, ან, პირიქით, - ნაბრძანებია უმაღლესი ძალის - უზენაესის მიერ, რომელიც თავისი ნების დარღვევას მკაცრად სჯის, ხოლო შესრულებას - აჯილდოვებს. სწორედ ამისთვისაა მოწოდებული ადამიანის წინაშე დაყენებული აკრძალვები. ამით უფალმა შესაძლებლობა მისცა ადამს, რომ თავისუფალი არჩევანის პირობებში დაეთრგუნა თავისი ინსტიქტები და აემაღლებინა საკუთარი გონება; მაგრამ ადამმა ვერ გამოიყენა ეს შესაძლებლობა. თალმუდი გვაუწყებს, რომ სანამ იგი მონანიებასა და უფლისკენ შემობრუნებას იფიქრებდა, - ურწმუნო იყო. მკაცრი სასჯელის მიუხედავად, ადამმა 930 წე უი იცოცხლა. მისი და ხავას შთამომავლობა გამრავლდა და ნელ-ნელა აავსო დედამიწა. ებრაულ ტრადიციას მიაჩნია, რომ ყველა ადამიანი ამ წყვილიდან არის წარმოშობილი.

მთელი ეს ისტორია სხვა თეოლოგიებში გაცხადებულია პირველქმნილ ცოდვად, რითიც აღინიშნა კაცობრიობის დაბადება. ამას ებრაელები ამგვარად არასდროს არ გაიაზრებდნენ. რა თქმა უნდა, იყო გამონკვევა, და, რამდენადაც ადამიანებმა დაარღვიეს უფლისმიერი მცნება, ეს ცოდვისქმნად ფასდება, მაგრამ აზრი იმის შესახებ, რომ ყოველი ბავშვი უკვე ამ ცოდვით „დამდალული“ და „დალაქავებული“ იბადება - უცხოა იუდაიზმისთვის. ღმერთს არ ჩაუდია ადამიანში შთამომავლობით გადაცემითი ცუდი მიდრეკილებები. ადამიანი მან მოამარაგა მთელი რიგი სწრაფვებითა და აღტკინებებით, რომლებიც, თავისი არსით, ნეიტრალურია და შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც სიკეთის, ისე სიავის დანიშნულებით. ჩვენ ყველას ადამიანები გვქვია, თუმცაღა არ ვგავართ ერთიმეორეს პირი-სახით, აღნაგობითა და ჭკუა-გონებით. მიუხედავად ჩვენი სიმრავლისა, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ღმერთის ქმნილება - ადამიანი - უნიკალური და განუყოფელია. ამიტომაც გვმართებს ერთმანეთის მოფრთხილება. ვეძიოთ გზები, რათა დავუბრუნდეთ შემოქმედისეულ პირველქმნილ ჰარმონიას. გავიხსენოთ ნოდარ დუმბაძის „მარადისობის კანონი“: „ადამიანის სული გაცილებით უფრო მძიმეა, ვიდრე სხეული, - იმდენად მძიმე, რომ ერთ ადამიანს მისი ტარება არ შეუძლია. ამიტომ, ვიდრე ცოცხლები ვართ, ერთმანეთს ხელი უნდა შევაშველოთ და ვეცადოთ როგორმე უკვდავყოთ ერთმანეთის სული: თქვენ - ჩემი, მე - სხვისი, სხვამ - სხვისი, და ასე - დაუსაბამოდ, რამეთუ სხვისი გარდაცვალების შემდეგ არ დავობლდეთ და მარტონი არ დავრჩეთ ამ ქვეყანაზე“...

თორის პირველი კარი „ბერეშით“ მთავრდება გამჩენის გადანყვეტილებით გაანადგუროს მის მიერ შექმნილი სამყარო: „**და ნახა უფალმა, რომ დიდია ადამიანის ბოროტება დედამინაზე და მისი გულის ფიქრთა მიდრეკილება მხოლოდ ცუდია ყოველ ჟამს**“ (6:5).

მეორე კარი „ნოახ“ იწოდება სახელით იმ ადამიანისა, რომელიც ყოველისშემძლემ აირჩია ადამის მოდგმის გასაგრძელებლად: „**ხოლო ნოახმა კჳოვა მონონება უფლის თვალში**“ (6:8).

ქართულ და რუსულ კომენტარებში ნოახის დახასიათებისას გამოყენებულია სიტყვა „წმინდანი“, რაც არასწორია. სიტყვა „ცადიკ“ ნიშნავს „მართალს“ ცხადია, ალაღმართლობაც არაა იოლი საქმე (როგორც ბრძენი „კოპელეთი“ ამბობს: „არ იპოვება ქვეყნად მართალი კაცი, ვინაც იქმოდეს კეთილ საქმეს და არ სცოდავდეს“), მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ მორალური პრინციპების დაცვა და მცნებების შესრულება ნოემა მხოლოდ „ცადიკთან“ შედარებით წმინდანს („კადოშ“) ტოტალური მოთხოვნები აქვს წაყენებული: ყოველი ქმედების, თითოეული ნაბიჯის გააზრება და მოსალოდნელი შედეგების განჭვრეტა, გამსჭვალვა ყოველი სიტყვისა და ყოველი აზრისაც კი. ერთი სიტყვით, წმინდანობა - სრულყოფილება, სრულქმნილებაა. „ცადიკი“ გამუდმებით იგერიებს სიავეს, ანუ „იეცერ ჰარა(ყ)ს“, ხოლო ადამიანი, რომელმაც მიაღწია „კადოშის“ საფეხურს, სათოფეზეც აღარ იკარებს ერთხელ უკვე დამარცხებულ ავ საწყისს, აღარ აძლევს მას თავის წამოყოფის საშუალებას.

„ნოახი ალაღმართალი, უმნიკვლო კაცი იყო მის თაობებში, ღმერთთან იარებოდა ნოახი“, რომელმაც 120 წელი შეაღია კიდობნის მშენებ-

ლობას. მაგრამ, ჩვენი ბრძენი ნოახს აყვედრიან, რომ მან მაინც ვერ მიაღწია რაიმე განსაკუთრებულსა თუ მნიშვნელოვანს - ვერ გადაარჩინა მთელი ქვეყნიერება. სამართლიანია კი ეს? განა ნოახი არ მოუწოდებდა ადამიანებს, რათა მათ მოენანიებინათ თავიანთი ცოდვები, უარი ეთქვათ კერპთაყვანისმცემლობაზე, მიეტოვებინათ გარყვნილება, სისხლისღვრა, ქურდობა, ძარცვა-ყაჩაღობა?, რამეთუ **„გაიხრნა დედამინა ღმერთის წინაშე და აივსო ქვეყანა ავკაცობით... გაიმრუდა ყოველმა ხორციელმა თავისი გზა დედამინაზე“** (6:11,12).

თორის უდიდესი კომენტატორი რაში (რაბი შელომო ბენ იცხაკი -1040-1105) ამბობს, რომ „ნოახი არც თუ ისე დიდი მორწმუნე იყო; სანამ წყალმა მის მუხლებამდე არ მიაღწია, მანამ კიდობანში არ შევიდა“.

ხასიდი რაბი იცხაკ აიზიკი კი ნოახს „ექომაგება“: „მას ბოლო წუთებამდე სჯეროდა, რომ ქვეყნიერების გამჩენი წარღვნით არ გაანადგურებდა ყველაფერს. ამიტომაც არ შედიოდა კიდობანში მანამ, სანამ წარღვნის წყალმა არ აიძულა ამის გაკეთება“.

თორაც ხომ „ღმერთთან შავალს“ უწოდებს ნოახს?

მან ოდენ ყოვლადძლიერის ბრძანება შეასრულაო, - მაინც ასეთია საბოლოო განაჩენი.

საკითხავია - სხვა რა შეეძლო კიდობნის მშენებელ მოკვდავს?

თავგანწირვა! მზად აქვთ პასუხი ბრძენთ ისე, როგორც ეს მოშე რაბენუმ გააკეთა, როცა „მოითხოვა“ შემოქმედისგან, რომ შეენდო მას ხალხისთვის ოქროს ხბოს კერპის ცოდვისქმნა: „და თუ არა, გთხოვ, წამშალე შენი წიგნიდან, რომელიც დანერე“

მაგრამ, განა ეს ამპარტავნება არაა? მოშეს ამ შეძახილში ხომ მისი (მოშეს) სახელი მის (მოშეს) თვალში ყურადღების, დიდმნიშვნელობის, მედიდურობის გამოხატულებას მონშობს?

ერთი შეხედვით კი! მაგრამ „ამას არაფერი აქვს საერთო ბაბილონის გოდოლის მშენებლების ცოდვასთან („და მოვიპოვოთ სახელი“). მოშე არ ეძებს „სახელს“, თვით ლიდერის მისია აქცევს მას სახელოვან პიროვნებად“ - აღნიშნავს რამბანი (რაბი მოშე ბენ ნახმანი; იგივე ნახმანიდი - 1194-1270).

გამჩენი ნოახთან კრავს კავშირს (6:18), რამეთუ იგი იხილა ალაღმართლად ადამიანთა იმ თაობაში (7:1).

წარღვნამდე ვკითხულობთ: **„და შეხვალ კიდობანში შენ, შენი შვილები, შენი ცოლი და შენი შვილების ცოლები“** (6:18), **„და შევიდა ნოახი კიდობანში, ხოლო მასთან ერთად მისი შვილები, მისი ცოლი და ვაჟების ცოლები“** (7:7), **„სწორედ ამ დღეს შევიდნენ ნოახი, ნოახის შვილები - შემი, ხამი და იეფეტი, ნოახის ცოლი და მათთან ერთად მისი სამი რძალი კიდობანში“** (7:13), წარღვნის შემდეგ კი: **„გამოდი კიდობნიდან შენ, შენი ცოლი, შენი**

ვაჟები და შენი ვაჟების ცოლები” (8:16), „და გამოვიდა ნოახი, მისი შვილები, მისი ცოლი და მისი ვაჟების ცოლები მასთან ერთად“ (8:18). შევიდნენ: მამაკაცები - ცალკე, ქალები - ცალკე. და, მიუხედავად იმისა, რომ ნარდუნის შემდეგ გამჩენი უკვე წყვილ-წყვილად გამოსვლის ნებას რთავს მათ, ისინი - უფლის მიმართ კრძალვით და რიდით უკაცრიელ დედამინაზე მაინც ცალ-ცალკე გამოდიან (ეს კომენტარი არსად არ წამიკითხავს, ჩემი დაკვირვებაა -- ი.კ.). ცხადია, ეს რომ მნიშვნელოვანი არ იყოს, თორა არ შეგვატყობინებდა თუ როგორი თანმიმდევრობით შევიდნენ კიდობანში და გამოვიდნენ კიდობანიდან ნოახი და მისი ჯალაბობა. ამით თორა მიგვანიშნებს, რომ მათ მიცვის (მცნების) „განაყოფიერდით და გამრავლდით“ შესრულება კიდობანში აკრძალული ჰქონდათ (ერთ კომენტარში წერია კიდობანში ცხოველთა ყოფნის, ე.ი. უსუფთაობის გამო, მეორეში რომ ეს მიცვა არ მიიჩნეოდაო შესაფერისად სამყაროს განადგურების ჟამს).

მთელი 375 დღის განმავლობაში მოსვენება არ ჰქონდა კიდობნის პატრონს. საბრუნავი არ ილეოდა. კიდობნის ბინადართა მოვლა კოლოსალურ ენერგიასა და ძალისხმევას მოითხოვდა. რაშის (შელომო ბენ იცხაკს) თავის კომენტარებში მოტანილი აქვს ასეთი აგადაც: „კიდობანში ყოფნისას ნოახი იარებისგან იტანჯებოდა, კვნესოდა და პირიდან სისხლს ანთხევდა. ერთხელ, როცა ვერ მოასწრო და ღომს საკვები დაუგვიანა, ღომმა იგი დატორა“. რაში მდგომარეობს ამ აგადის აზრი?

ადმორის - რაბი მენახემ მენდელ შნეერსონის ახსნით, „ცხოველების მოვლა-გამოკვებაში ნოახს შვილებიც ეხმარებოდნენ, მაგრამ მხოლოდ ნოახს გაეგებოდა „ცხოველთა მეფის“ სახელის ფესვის (ძირის) მაღალი სულიერი საწყისი და თავად ანაყრებდა მას“.

საკითხში გასარკვევად მოვუხმეთ რაბი მათითიაჰუ გლაზერსონის „ცეცხლოვან ასოებს“:

ლომი „არიეჰ“ ამ სახელის ასოები სიმბოლურად ასახავენ ამაღლებულ სულიერ ძალებს: „ალეფ“, „იოდ“ და „ჰე“ უფლის სახელების კუთვნილი ასოებია, ხოლო „რეშ“ სიმბოლოა სულისა - „რუახ“. გარდა ამისა, ამავე ასოებისგან შედგება სიტყვა „ირაჰ“- „შიში“ (მრავლობითში - „ირათ“ გავიხსენოთ ცნობილი გამოთქმა - „ირათ შამაიმ“, რაც სიტყვასიტყვით „ცათა შიშს“, გადატანითი მნიშვნელობით კი „ღვთის მოშიშებას“ ნიშნავს). სწორედ ძლიერებისა და სიდიადის თვისებების გამო ამოირჩიეს წინასწარმეტყველებმა ლომი ყოვლადძლიერის სიმბოლოდ:

„ლომი ბრდღვინავს - ვინ არ შეშინდება?!“ („ამოს“; 3:8); „ისინი უფალს გაჰყვებიან... ლომივით დაიწყებს ის ბრდღვინვას, შიშით წამოვლენ დასავლეთიდან შვილები. შიშით წამოვლენ, როგორც ჩიტები, ეგვიპტიდან და, როგორც მტრედები, აშურის ქვეყნიდან; და დავასახლებ მათ თავიანთ სახლებში, ამბობს უფალი“ (ჰოშეა; 11:10,11).

„აღარ გერქმევა სახელად აბრაამი, არამედ აბრაჰამი იყოს სახელი შენი...“ („ბერშით“; 17:5). ზედმეტი ასო ო („ჰე“), რომელიც შევიდა აბრაამის სახელში, ძალზე ბევრ ცვლილებებს ახდენს ამ პიროვნების მომავალ ბედობაზე.

გავიხსენოთ:

ბრძენთა აზრით, უფალმა სამყარო ასო ო-ით შექმნა. ამ

ასოს ფორმა მიგვითითებს ადამიანისადმი ნაბოძებ ნების თავისუფლებაზე: როგორც ვხედავთ, მას ქვემოთ ფართო გასასვლელი აქვს - ადამიანს თუ სურს დაეცეს, საამისოდ მას ყველა შესაძლებლობა გააჩნია, შეუძლია დაეშვას ფსკერამდეც კი; და, პირიქით, თუკი იგი დაბრუნებას, მონანიებასა და ამალვებას ისურვებს ზედა მარცხენა მხარეს აქვს პატარა გასასვლელი ზევითკენ.

„და უთხრა ღმერთმა აბრაჰამს: ხოლო შენ დაიცავი ჩემთან დამყარებული კავშირი, შენ, ხოლო შენს შემდეგ შენმა შთამომავლობამ, მათ თაობებში. ესაა აღთქმა ჩემი, რომელიც უნდა დაიცვათ ჩესა და თქვენს შორის და შენს შთამომავლობას შორის, შენს შემდეგ; ნინადაცვეთილ იქნას თქვენში ყოველი მამრი“ („ბერშით“; 17:9,10).

გემარაში ნათქვამია: აბრაჰამი მცნებებს კი ასრულებდა, მაგრამ შემოქმედისადმი მისი სამსახური მთლიანი („შალემ“ „ერთიანი“, „სრული“) მხოლოდ მას შემდეგ გახდა, როცა მან შეასრულა ნინადაცვეთის მცნება. შემდეგ მოყვანილია რაბი იეჰუდას სიტყვები: ბრით-მილის დამსახურებით აბრაჰამს უწოდეს „თამიმ“ სიტყვა „თამიმ“ (რომელიც ფარაშათ „ნოახშიც“ შეგვხვდა) ძნელად ითარგმნება სხვა ენებზე. გულისხმობენ „უბრალოებას“, „სისუფთავეს“, „სინმინდეს“, „სისპეტაკეს“, „ღვთიურ ნებაზე მინდობას“; რაბი არიელ ლევინი თარგმნის როგორც „შეურყვნელს“ ესეც კარგია, მაგრამ, საბედნიეროდ, ქართულში მოგვეპოვება კიდევ ერთი მშვენიერი სიტყვა - „უმნიკვლო“, და ასეც აქვთ ნათარგმნი თორის ხუთნიგნულში აბრამ მამისთვალვს, გერშონ ბენ-ორენს (წინუაშვილს) და თამარ მამისთვალვ-კვებერაშვილს.

„და გამოეცხადა მას უფალი მამრეს მუხნარში...“ („ბერშით“; 18:1).

რა არის „მამრე“? ადგილმდებარეობის სახელწოდება თუ ადამიანის სახელი?

მიდრაშის გადმოცემით, ყოვლადძლიერის აღთქმის მიღების შემდეგ, აბრაჰამმა თავის მეგობრებს - ანერს, ეშქოლს და მამრეს მიმართა რჩევის მისაღებად.

ზოგი კომენტატორი აქ შემდეგნაირად მსჯელობს: რა საჭიროა თითოეული ადამიანისგან რჩევის მიღება? განა ეს მანიპულაცია არ არის? - ჰკითხო რჩევა მოკვდავ ადამიანს, როცა თვით არსთგამრიგესგან იცი უკვე პასუხი?: „ხოლო შენ დაიცავი ჩემთან დამყარებული კავშირი...“

ზოგიერთი მოკლე კომენტარის მიხედვით, ანერმა და ეშქოლმა უთხრეს, რომ არ შეესრულებინა ეს მიცვა, მაგრამ აბრაჰამმა არ მიიღო მათი რჩევა. ამიტომაც იწყებო დავიდ ჰამელუხი „თეჰილიმს“ ასე: „ნეტარია კაცი, რომელიც არ მიჰყვება ბოროტთა ზრახვას, არ შესდგომია ცოდვილთა გზას და არ ზის მკრეხელთა საკრებულოში; არამედ უფლის მოძღვრებაშია წადილი მისი და მის სჯულზე ფიქრობს დღედაღამ“.

ზოგნი ემხრობიან აბრაჰამის თათბირს, მოაქვთ შედარება ფარაშათ „ბერეშითიდან“: „და თქვა ღმერთმა: შევექმნათ ადამიანი ჩვენი სახის მიხედვით, ჩვენი მსგავსებით...“ (1:26) და აღნიშნავენ, რომ შემოქმედის მიერ ზმნის მრავლობით ფორმაში ხმარება შემთხვევითი არაა; ამით გამოვლენილია თვით მისი მოკრძალებული, მოწინებითი დამოკიდებულება მისსავე „აუდიტორიის“ მიმართ. ზოგიერთი კომენტატორი თვლის, რომ ყოვლისშემძლე მიმართავს ზეციურ მხედრიონს - ანგელოზებს („მალახიმ“; მხ.რ.-ში „მალახ“ - „მოამბე“, „მაუწყებელი“), ზოგის აზრით - მეხუთე და მეექვსე დღეებში გაჩენილ და შექმნილ ცოცხალ არსებებს, ზოგს კი მიაჩნია, რომ უფალი „ეთათბირება“ თვითონ ადამიანს - ჯერაც შეუქმნელ ადამს და მის ყველა შთამომავალს.

- ყველას თავის გზით გაუმარჯოს! - როგორც ვიტყვით ხოლმე საქართველოში.

საქმე ისაა, რომ მიდრაშის ეს ეპიზოდი ისე კი არ უნდა გავიგოთ, თითქმის აბრაჰამმა ეჭვი შეიტანა ბრით მიღის აღსრულების აუცილებლობაში. მას სულ სხვა საკითხის გადანყვება სურდა: როგორ შეესრულებინა რიტუალი - მალულად თუ საჯაროდ? უნდა წინადაცვეთილიყო მისი სახლობის 318 (სამას თვრამეტი!) მამაკაცი: „აბრაჰამი და იშმაელი, მისი ვაჟი; და ყველა შინაური, სახლში დაბადებული და ვერცხლით ნაყიდი უცხო ტომებისაგან“; ეშინოდა, - წინადაცვეთის ტკივილებისგან ყველა მამაკაცი დასუსტებული იქნებოდა და ვაითუ მტერს გამოეყენებინა ეს მომენტი და თავს დასხმოდა. მეგობრების მხრიდანაც ხომ აბრაჰამისადმი სიყვარული, მზრუნველობა და პატივისცემა გამოსჭვივის:

ანერმა უთხრა: „წინადაიცვითე მალულად. მტრები ვერაფერს გაიგებენ და აიცილებ ხიფათს“.

უშქოლმა: „ნუ მიიღებ ამ მიცვას. შენს ასაკში ეს მძიმე გადასატანია, შესაძლოა ძლიერი სისხლდენა“.

აბრაჰამმა არც ერთის რჩევა არ ისმინა და დაეთანხმა მამრეს ნათქვამს: „ვინც სასწაულად გადაგარჩინა ცეცხლისგან და სხვა მრავალი შეჭირვებისგან, ვინც ზებუნებრივად გშველის მტერ მეფეებთან ბრძოლაში და გამარჯვებინებს, ახლაც იგი იქნება შენი მფარველი. ნუ მოერიდები ბრით მილის საჯაროდ ჩატარებას“.

ნოახს (ნოეს) თუ ყოველმხრივ სჭირდებოდა დახმარება და „ღმერთთან იარებოდა“, ფარაშათ „ლეს ლეხაში“ უფალი თავად ლაპარაკობს აბრაჰამის სიდიადეზე და მოუწოდებს მას: „**იარე ჩემს წინაშე და იყავ უმნიკვლო**“ (17:1). საპასუხოდ კი ფარაშათ „ვაიერაში“ აბრაჰამისგან თავმდაბლურად ისმის: „**გავკადნიერდი ველაპარაკო ჩემს მეუფეს; მე ხომ მტვერი და ფერფლი ვარ**“ (18:27).

„და გაუმნარეს მათ სიცოცხლე თიხასა და აგურზე მძიმე შრომით, და მინდვრის ყველა სამუშაოთი...“ („შემოთ“ 1:14).

ეგვიპტეში ებრაელ მონებს აიძულებდნენ აგურის კეთებას. რა არის ისეთი განსაკუთრებული ამ სამუშაოში; რა არის მასში „ებრაული“ და რა შეიძლება ვისწავლოთ აქედან?

ებრაელების მისიაა - ამ ცისქვეშეთში ააგონ „სახლი“ უფლისა. სახლი შეიძლება აშენდეს ქვით ან აგურით. ქვა ბუნებრივი მასალაა; მშენებელი მხოლოდ გადაადგილებს მას ქვის სათლელი საამქროდან და მშენებლობის ობიექტზე მიუჩენს განსაზღვრულ ადგილს. სულ სხვა რამ არის აგური: ნამჯაპერეული ახელილი თიხის ფორმამიცემული და ღუმელში გამომწვარი ალიზის მასა ადამიანის ნახელქმნარია. სახლის ქვით მშენებლობისას ჩვენ მხოლოდ იმით ვსარგებლობთ, რაც უჩვენოდ და ჩვენამდეა შექმნილი; აგურით მშენებლობისას კი ჩვენ ჩვენივე ხელით ვქმნით ახალ რეალობას.

სულიერ მიმართებაშიც არის რაღაც ამგვარი. შეიძლება ემსახურო უფალს მისივე შექმნილი ელემენტების მეშვეობით, მისცე რა უკვე არსებულ მატერიას სულიერი ასპექტი. მაგრამ არის სამსახურის უფრო მაღალი დონე, - როცა ადამიანი არ კმაყოფილდება არსებულით, „ძერწავს“ ახალ რეალობას, ისე, როგორც ქმნის აგურს თიხისგან და ამ აგურით აშენებს „სახლს“ უფლისას.

თორა, გვიამბობს რა ეგვიპტეში მონობის დასაწყისზე, „აგურზე“ საუბრისას გადაკვრით მიგვანიშნებს, რომ მონობისა და განდევნილობის ეპოქაშიც ებრაელის მთავარ მოვალეობად რჩება არა პასიური, არამედ აქტიური მუშაობა სამყაროს უკეთესობისკენ გარდასაქმნელად, - არა ქვის ადგილიდან ადგილზე რუდუნებით გადაადგილება, არამედ ნახევრად თხევადი თიხისა და გამხმარი ნამჯის გადაქცევა აგურად, სიავისა - სიკეთედ, სიბნელისა - სინათლედ („ღამე გაბრწყინდება როგორც დღე“).

ებრაელები აღმოჩნდნენ ეგვიპტეში, რათა იქ შეეგროვებინათ „უნმინდური გარსის ტყვეობაში მყოფი სინმიდის ნაპერწკლები“ და „ნამებისა და დამდაბლების გზით ამაღლებულიყვნენ მარადიულობის საკურთხეველზე“ ეგებ, სწორედ ეს არის ის „დიდი სიმდიდრე“, რასაც შეჰპირდა აბრაჰამს არსთგამრიგე: **„მტკიცედ იცოდე, რომ ხიზნად იქნება შენი შთამომავლობა უცხო ქვეყანაში, დაიმონებენ მათ და ანამებენ ოთხას წელიწადს. და იმ ერსაც გაჰასამართლებ, რომელიც მათ დაიმონებს, ამის შემდეგ კი გამოვლენ დიდი ქონებით“** („ბერეშით“; 15:13,14).

ღმერთი არასდროს არ თხოულობს თავის შექმნილთაგან შეუძლებელს. ადამიანს თუ სურს ამაღლდეს სულიერების უფრო მაღალ საფეხურზე.

ზე, და თუ ეს ზენაარსის ნებაცაა, ი გ ი, კურთხეულია სახელი მისი, გზავნის კიდევ საამისოდ ყველა ძალასა და შესაძლებლობას. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ყველაფერი ჩაივლის ადვილად, ძალისხმევის გარეშე. ხდება ხოლმე, რომ საჭიროა გამოვავლინოთ ქედუხრელი ნებისყოფა და შევნიროთ რაღაც ნაწილი ჩვენი ყოფითი კომფორტიდან.

და აი, ტყვეობაგამოვლილ, თორანაბოძებ და ერად ჩამოყალიბებულ ხალხს - ისრაელის შვილებს, რომელთაც „სინმიდის ნაპერწკლები“ უკვე საკმაოდ ჰქონდათ ნაგროვები, უფალი მოშეს მეშვეობით ავალებს, რომ „აიღონ შესანიშნავი ჩემთვის; ყოველი კაციისაგან, ვისაც გული ერჩის... და ამიგონ ტაძარი, და დავისადგურებ მათ შორის“.

სიტყვა „თერუმა“, რომელიც „შემოთის“, ანუ „გამოსვლათა“ წიგნის მეშვიდე კარის სათაურშია გამოტანილი, „შესანიშნავს“, „ცედაკას“ („მონყალების გაღებას“, „განკითხვას“), უფრო ღრმა გაგებით კი - „მომადლებას“ ნიშნავს. ამ კარში განხილულია უდაბნოში მოძრავი ტაძრისა და მისი შიგთავსის მშენებლობის საკითხები.

„მიკდაშ“ - „ტაძარი“ წარმოდგება ფუძისაგან „კოდეშ“, „კადაშ“ („სინმინდე“, „წმიდად შერაცხვა“) და „ყველაფერზე მაღალს“, „მატერიალურზე ამაღლებულს“, „მატერიალურს მოწყვეტილს“ ნიშნავს.

რამბამი ყველა ქმნილებას ჰყოფდა სამ კატეგორიად: ფიზიკური, სულიერ-ფიზიკური და წმინდა სულიერი. ასეთ დაყოფას შეესაბამება დროთა კატეგორიების განსაზღვრა: სამუშაო დღე, შაბათი და იომ ქიფური (შაბათთა შაბათი). ამგვარადვე იყო დაყოფილი მიშქანი (რომლის ფუძეა „ლიშქონ“ „მყოფობა“): შიდა ეზო, წმინდა ადგილი და წმიდათა წმიდა.

ალბათ ინტერესმოკლებული არ იქნება, აქვე მოვიყვანოთ იერუშალაიმის „ბეთ ჰამიკდაშის“ აღწერილობა:

ტაძარი, რომელიც მეფე შელომომ უფალს აუშენა, მდებარეობს მორიას მთაზე, ქალაქის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, იქ, სადაც აბრაჰამმა თავისი ძე იცხაკი აიყვანა მსხვერპლად შესანიშნად და ამით კაცობრიობას დაანახა მანამდე გაუგონარი ერთგულება ყოვლისშემძლის ნებისადმი. ბეთ ჰა'მიკდაშის მშენებლობა გახლდათ ებრაელთა ერის კონსოლიდაციის, მისი თორმეტივე მუხლის ერთხელ და სამუდამოდ ერთ სულიერ ფოკუსში

Terumah תְּרומָה

მოქცევის, აქამდე უდაბნოდან უდაბნოში, ქალაქიდან ქალაქში რუდუნებით ნატარები უწმინდესი ალთქმის კიდობნის დაბინავებისა და დამკვიდრების დიდი ეროვნული აქტი.

ტაძარს ჰქონდა 60 წერთა სიგრძე, 20 წერთა სიგანე და 30 წერთა სიმაღლე, გარს ერტყა სამი უზარმაზარი კედელი. აგებულ იქნა ქვისა და ძვირფასი ხისგან, დამშენდა მაღალი სვეტებით, ჰქონდა დიდი დარბაზები და ვრცელი შიდა ეზო. შენობა იყოფოდა შიდა და გარე ნაწილებად. შიდა ნაწილი, უკანა ამალღებულ უბანზე, წარმოადგენდა წმიდათა წმიდას - ოთხკუთხა, 20 კვადრატული წერტილის მოცულობის ნაგებობას, გარეთა ნაწილი კი სალოცავს - სიგრძით 40 წერთა, სიგანით 20 წერთა. ტაძრის წინ მოთავსებული იყო სამსხვერპლო - კვადრატული ფორმის ნაგებობა, რომლის ოთხ კუთხეს ჰქონდა რქის გამომსახველი ფორმა. ქვემოთა მხრიდან სამსხვერპლოსაკენ მიემართებოდა დამრეცი აღმართი, მასში გამოყვანილი საფეხურებით. ქვემო ტერასაზე იშლებოდა ეზო, სადაც იდგა დიდი ბრინჯაოს საკურთხეველი, ათი სპილენძის კვარცხლბეკი ჩარჩოებში ჩასმულ დაფებზე ლომების, ხარების და ქერუბიმების გამოსახულებებით; ფართო, ერთი მტკაველი სისქის, სრულიად მრგვალი სპილენძის აუზს ოთხივე მხარეს სამ-სამად საყრდენებად ედგა თორმეტი ბრინჯაოს ხარი, ზურგით ყველა შიგნით მიქცეული; აუზს კიდები თასის კიდესავით ჰქონდა გაკეთებული და გაშლილ შროშანს ჰგავდა, ორი ათას ბათს იტევდა. სხვადასხვა ნეს-ჩვეულებებისა და სამსახურის შესასრულებლად, გამოყოფილი იყო საგანგებო ადგილები, შიგნით შემოფიცრული ლიბანური კედრით. ტაძარში შესავალი ღია „ულამი“ სიგრძით 10 წერთა, სიგანით 20 წერთა, ეყრდნობოდა კაპიტელებით მოჩუქურთმებულ კვიპაროსის ხის ორ სვეტს, ზეთისხილის ხის ოთხკუთხა წირთხლებით. ტაძრის იატაკი მთლიანად კვიპაროსის ხისგან იყო ნაგები და ოქროს ინკრუსტაციებით მოკაზმული, ხოლო წმიდათა წმიდაში შესასვლელი კარი დიდი, მძიმე ზეთისხილის ხისა და ოქროს ფიგურებით მორთული. წმიდათა წმიდაში იდგა ალთქმის კიდობანი, ზედ ათ წერთიანი სიმაღლის, ოქროთი დაფერილი, ორი ფრთოსანი ქერუბიმით; გარეთ, სალოცავში - კედრის ხის საკურთხეველი, ირგვლივ მთლიანად მოოქროვილი, ტაძრის შუაგულში კი - ზეთისხილის ხისგან ნაკვეთი, მთლიანად ოქროთი მოჭედილი, ორი ქერუბიმი. გაშლილი ჰქონდა ფრთები ქერუბიმებს; ერთი ქერუბიმის ფრთა ერთ კედელს სწვდებოდა, მეორე ქერუბიმის ფრთა - მეორეს, ხოლო დარბაზის შუაგულისაკენ მიმართული მათი ფრთები ერთმანეთს ეხებოდნენ. სახლის კედლები ირგვლივ, - შიგნიდან და გარედან, - ქერუბიმების, ფინიკის ხეების და გაშლილი ყვავილების გამოსახულებებით იყო მოჩუქურთმებული, ჩუქურთმის ღარები კი - ოქროთი დაფერილი. ნაგებობას ამშვენებდა სხვადასხვა ზომის ხალასი ოქროს ფე-

ნები, მისგანვე დამზადებული სამსხვერპლო, ტაბლა, დიდი - შვიდტოტიანი სასანთლები - მენორა - ხუთი მარჯვენა მხარეს, ხუთიც - მარცხენა მხარეს, სანათურებითა და მაშებიურთ; ტაძრის ჭურჭლეულობა: ხელსაბანები, საცეცხლურები, ლარნაკები, სანდები, სასხურებლები, დანები და ოქროსავე ანჯამები. ულამაზეს ჭიშკრებზე დაკიდული ნაზი ქსოვილის ფარდები, ქარის ოდნავ დაქროლვაზე წარმოქმნილი ნახნაგებით, ზღაპრული სილამაზის განუწყვეტელ ტალღოვან მოძრაობაში მოდიოდა.

ტაძრის ფასადს არავითარი ნაკლი არ გააჩნდა: იგი მთლიანად მოპირკეთებული იყო ოქროს მძიმე ფილებით, გუმბათის მწვერვალზე აღმართული ოქროს წყვეტებით; მზის ამოსვლისთანავე აფრქვევდა კაშკაშა ალის ელვარებას; მისი ყოველი ნაწილი საოცრად იზიდავდა და ერთბაშად ატყვავებდა მნახველის მზერას, უმაღ იძულებულს ხდიდა თვალი აერიდებინა ოქროს სხივთა ძლიერი ბრწყინვალეობისთვის; შორიდან თუ შეხედავდით, გამოსცემდა დამაბრმავებელ სითეთრეს და ისეთი შთაბეჭდილება გრჩებოდათ, თითქოს ტაძარი თოვლით დაფარულ მთის ფერდობიდან გადმოგცქეროდათ.

ბეთ ჰამიკდაშის მშენებლობისას არ ხმარობდნენ რკინის ხელსაწყოებს, ვინაიდან რკინა, სიმბოლურად, გამოხატავს ომსა და ძალადობას, ტაძარში კი უნდა დაესადგურა ღმერთს, რომლის მარადიული კეთილი ნებაა ადამიანთა მშვიდობიანი თანაარსებობისა. ტაძრის გარეგნული სილამაზე წარმოადგენდა მნიშვნელოვან ფაქტორს სინშინდისა და ამაღლების გამოსახატავად, რაც სულიერი აღმაფრენის მდგომარეობაში მოაქცევდა ყველას, ვინც კი ამ ტერიტორიაზე შედგამდა ფეხს.

თორაში გამოყენებულია არსობრივი ზომის ერთეულები. სიგრძის ერთეულად დასახელებულია „ამა“ - „წყრთა“ („იდაყვი“), რაც „გაჭიმვის“, „გაშვების“ სიმბოლოა („მინვდომის“, „მიღწევის“ მნიშვნელობით). ყურადღება მივაქციოთ იმ გარემოებას, რომ კიდობნის ზომები: ორნახევარი წყრთა სიგრძე, წყრთა-ნახევარი სიგანე და წყრთა-ნახევარი სიმაღლე - ყველა „ნახევრიანებია“. რატომ? ადამიანი ვერასდროს ვერ შესძლებს თორის სიღრმეში მთლიანად ჩანვდომას, რამეთუ იგი „ცათა მწვერვალებია... ქვესკნელზე უღრმესია... დედამინაზე ვრცელი და ზღვებზე ფართოა“ („იობ“; 11:8,9).

გადასათანი ტაძრის მშენებლობისას ებრაელებმა უფლისათვის „აიღეს“ 13 სახის შესანიშნავი (რაც თორაში სამჯერ არის გაშეორებული - „შემოთ“; 25:1-7, 35:4-9, 35:21-29): „ოქრო, ვერცხლი და სპილენძი; ცისფერი, ძონეული, ჭიაფერი ქსოვილები, ბისონი და თივთიკი (სელი და თხისური); ერკემლის მონითალო (დათრიმლული) ტყავები, მაჩვის (თახაშის) ტყავები და აკაციის (ურთხელის) ხეები; სანათი ზეთი, სურნელი - მოსაცხები ზეთი-

სა და სურნელოვანი საკმევლისათვის; ფრცხილის (სარდიონის; ონიქსის) ქვები და ჩასასმელი (მოსაოჭავი) თვლები ეფოდისა და სამკერდულისათვის“. რიცხვი 13 მიაწინებს, რომ უფლისათვის მოტანილი ძღვენი „ყოველი კაცისაგან, ვისაც გული ერჩოდა და სული მოუნევდა“ სიყვარულიდან გამომდინარე - არასავალდებულო, ნებაყოფლობითი იყო („აკი ისევ შენი ხელიდან აღებულს გაძღვეთ შენ!“), რამეთუ არა მატერიალურს ქმნის ტაძრის სინმიდე, არამედ სულიერს; არა შესანიშნავს, არამედ სიყვარულს, რომელიც იწვევს გულის წადილს გასცენ ადამიანებმა ერთიანი მიზნისთვის, - ძალუძს „შეხინის“ („ღვთიური თანდასწრების“, „ღვთიური შარავანდედის“) დაშვება-დავანება ამ ცისქვეშეთში. ამიტომაც ნიშნავს „თერუმა“ ღრმა გაგებით „მომადღებას“. „ერთიანობის“ იდეის აღმნიშვნელ სიტყვებსაც **იზიი** „აჰაბაჰ“ („სიყვარული“) და **იიი** „ეხად“ („ერთი“) ექვივალენტური ჰემატრიები გააჩნიათ:

$$1+5+2+5=13$$

$$1+8+4=13$$

ფარაშათ „თეცავე“, ფაქტობრივად, გაგრძელებაა უფლისმიერი შეგონებებისა, თუ როგორ უნდა აიგოს მიშქანი (გადასათანი ტაძარი), სადაც დაივანებს შეხინა (ღვთიური მარავანდედი); როგორ განლაგდეს ნმიდა ნივთები, როგორ ჩამოიქნას ერთიანი ზოდიდან მენორა და დაინთოს მარადიული კანდელი; როგორი უნდა იყოს ქოპენ გადოლის (დიდმოძღვრის) სარიტუალო შესამოსელი, რა სიმბოლიკებს უნდა გამოხატავდეს მისი მოსართველნი და სხვა.

„...და გაუკეთონ ტანისამოსი აპარონს, რათა ნმიდაჰყონ მსახურებად ჩემდა... სამკერდული, ეფოდი, მოსასხამი, კუბოკრული პერანგი, დოლბანდი და სარტყელი...“

მკითხველის ყურადღება მინდა გავამახვილო სიტყვაზე **ნაშ** „ხოშენ“ - „გულსაფარი“, „სამკერდული“

ეს სიტყვა შედგება იმავე ასოებისგან, რაც სიტყვა **ნაშ** „ნახაშ“ - „გველი“, ანუ „ხოშენი“ „ნახაშის“ სანინააღმდეგოა. „ხოშენს“ სამყაროში მოაქვს სისუფთავე და სიწმინდე, იგი ადამიანის პირველქმნილი ცოდვის „გამოსასყიდია“

„როცა ჩაატარებ ისრაელის შვილთა სულადობრივ დაანგარიშებას მათი რიცხვის მიხედვით, დაე, თითოეულმა გამოიღოს... ნახევარი შეკელი, ნმინდა შეკელის კვალობაზე, ოცი გერი შეკელში... მდიდარმა არ დაუმართოს და ღარიბმა არ დააკლოს; ნახევარი შეკელი გამოიღეთ შენირულობა უფლისა, თქვენი სულების შესანდობად“.

მიდრამი გვაუწყებს, რომ ამ სიტყვების მოსმენისას „მოშე გაცებისგან განზე გახტა“ („რანაირად შეუძლია მონეტას კერპთაყვანისმცემლობის ცოდვის გამოსყიდვა?!“).

შესამედ ვხედავთ განცვიფრებულ მოშეს...

პირველად იგი მაშინ გაოცდა, როცა ყოვლადძლიერმა დამოძღვრა

მიშქანის, ანუ გადასატანი ტაძრის აშენების მცნებით („როგორ შეიძლება „სახლის“ აგება მ ი ს თ ვ ი ს, ვ ი ს ა ც მთელი სამყაროც კი ვერ დაიტევს?!“), მეორედ - ცოდვის გამოსასყიდი მსხვერპლშენირვის მცნების დავალებისას („დედამინაზე არსებული ყველა პირუტყვის ძღვნად მოტანა და მ ი ს თ ვ ი ს მსხვერპლად შენირვა - უმნიშველო რამ თუ იქნებოდა მისადმი მადლიერების გამოსახატავად“).

ახლა კი, უფალი ამცნობს: „...ნახევარი შეკელი გამოიღეთ შენირულობა უფლისა,

თქვენი სულების შესანდობად“.

რატომ გააკვირვა მოშე „ნახევარი შეკელის“ მცნებამ? იქნებ მას არ სჯეროდა, რომ მატერიალური შენირულობა გამოისყიდდა ბრალს? არა!, მან უკვე იცოდა გამოსასყიდი მსხვერპლის შესახებ. საქმე იმაშია, რომ: გამოსასყიდი მსხვერპლი, ისევე როგორც ყველა სხვა სახის შენირულობა, ადამიანებს ტაძარში ნ ე ბ ა ყ ო ფ ლ ო ბ ი თ მოჰქონდათ, - ამიტომაც შეეძლო მას ცოდვის გამოსყიდვა. ახლა კი, ახალი ცნება თითოეულ ებრაელს ავალდებულებდა, - სურდა ეს მას, თუ არ სურდა, უნდოდა თუ არ უნდოდა, უ ნ დ ა „გამოელო თავისი სულის გამოსასყიდი ნახევარი შეკელი“

- რაგვარად არის შესაძლებელი, რომ იძულებითი შესანიშნავი - ჩვეულებრივი მონეტა დაეხმაროს სულს შეცოდების სიბინძურისგან განწმენდამი?

- მართალი ხარ! - პასუხობს მოშეს არსთგამრიგე - შენ თუ უბრალოდ აიძულებდი მათ მოეტანათ ნახევარშეკელიანი მონეტები, - რა თქმა უნდა,

ეს ვერ მოახდენდა ზემოქმედებას მათ სულებზე. მაგრამ, მონეტები, რომლებსაც ისინი მოიტანენ, არა უბრალო, არამედ ცეცხლოვანი - თითოეული მათგანის სულში ჩაბუდებული ღვთაებრივი ნაპერწკლებისა და ნაკვეთებისგან გამომდინარე შეწირულობა იქნება... აი, ასეთი!.. და ყოვლისშემძლემ თავისი საბრძანებელი კვარცხლბეკიდან, ანუ „დიდების ტახტიდან“ ამოიღო ცეცხლოვანი მონეტა და უჩვენა ებრაელთა წინამძღოლს...

დასაფიქრებელი დეტალებია: „ცეცხლი“, „მონეტა“, „დიდების ტახტი“...

ცეცხლი სამყაროს ქმნადობის ოთხ ელემენტს შორის (დანარჩენი სამი: მინა, წყალი, ჰაერი) ერთადერთია, რომელიც ყოველთვის ისწრაფვის ზევით, ამქვეყნიურ საღვარს იქით. „სულის ენაზე“ ცეცხლი მიმსგავსებულია ღმერთთან სიახლოვეთ გამოწვეული სასწაულის, საოცრების, აღტაცების, აღფრთოვანების გრძნობასთან. არაა ადამიანის ბუნებაში სათავსი, რომელსაც ძალუძს ამ გრძნობის დატევა. აქედან იბადება სწრაფვა, რასაც ჩვენი ბრძენკაცნი უწოდებენ „რეცოს“ - მოძრაობა ამქვეყნიური სამყაროდან ზენაარსისკენ.

მონეტა - საპირისპირო, სანინაალმდეგოა ცეცხლისა. მისი ფორმა მუდმივი და უცვლელია; იგი არეკლავს ბუნების წესრიგის მყარობას. ნებისმიერი ქონება მფლობელის მიერ თავისებურად ფასდება, მონეტა კი ყველასთვის ერთნაირი ფასეულობაა. „სულის ენაზე“ - ეს მშვიდი, მისწრაფებებისგან თავისუფალი, „ცათა უღლის“ მტკირთველი გაგებაა. ამ მდგომარეობას ეწოდება „შოვ“ - “ სულის დაბრუნება ამქვეყნად, ადამიანის სხეულში - შემოქმედის ნება-სურვილის შესასრულებლად.

„დიდების ტახტის“ გაგება, მისი გახსნა, გამოხატავს წინააღმდეგობების ერთიანობას. ერთის მხრივ, ღვთაებრივი უსასრულო შუქი უფლის ქმნილებებში იწვევს მასთან გაერთიანების სურვილს, მეორეს მხრივ კი, - შეგვახსენებს, რომ ყოვლადძლიერის კეთილი ნებაა მისი ნათელის გამომჟღავნება დაბალ სამყაროში. ეს ორი მიმართულება: „ზევით“ და „ქვევით“ გამოთქმულია გაგებაში „ცეცხლოვანი მონეტა“. „ზოჰარი“ ამბობს, რომ სწორედ ყოვლისშემძლის „დიდების ტახტის“ ქვეშ არის წყარო ყველა სულისა.

რატომ აღნიშნავს თორა ასე დაგეგმით, რომ შეკელში შედის ოცი გერა (ვერცხლის მწკივი - წონის საწყაი), მაგრამ „თითოეულმა გამოიღოს ნახევარი შეკელი“, ანუ ათი გერა? რაბი იოსეფ-იცხაკის განმარტებით, „ათი“ და „ათი“ ცალ-ცალკე გამოხატავს ადამიანის ღვთაებრივ და ცხოველურ სულიერ ძალებს. მხოლოდ წმინდანებს ძალუძთ ემსახურონ შემოქმედს სულის ოცივე ძალით. ჩვეულებრივი ადამიანი კი სულის მხოლოდ ათი ღვთაებრივი ძალით ასრულებს მცნებებს, ხოლო ცხოველურს იმორჩილებს და აიძულებს არ შეუშალოს ხელი. „ნახევარ შეკელზე“ საუბრისას თორა გვკარნახობს: აუცილებელია შენი სულის ათი ძალა მაინც აამოქმედო; არ შეიძლება ამ ზღვარს ქვემოთ დაშვება!

თავიდან საჭიროა ყველაფრის ახსნა, ნაბიჯ-ნაბიჯ მიყვანა ადამიანისა მცნების მნიშვნელობის გაგებამდე, რათა იგი მან არა იძულებით, არამედ შეგნებულად და სიხარულითაც შეასრულოს.

„ნახევარი შეკელის“ მცნება ემსახურებოდა ებრაელების საერთო რაოდენობის დადგენას (სულადობრივი გადათვლა-დაანგარიშება აკრძალულია, რამეთუ ებრაელობა, როგორც ასეთი, „ერთი მთლიანი სული“). ზენაარსს სურდა დაენახვებინა, რომ აღრიცხვაზე ჰყავს თავისი ხალხის ყოველი სული. მოშესაც კარგად ესმოდა ის მარტივი ჭეშმარიტება, რომ „ნების-

მიერ ცხვრის ფარას წინ ერკემალი უნდა მიუძღოდეს, ერკემალი სჭირდება... თვითმარქვია ერკემალი თვითონაც გადაიჩეხება და ფარასაც გადაიჩეხავს, მაგრამ ღვთისგან ვინც არის, მან ბოლომდე, ფარეხამდე უნდა მიიყვანოს ცხვრის ფარა და მწყემსსაც უკლებლივ უნდა ჩააბაროს.“

თორის ამ კარში ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უჭირავს „ოქროს ხბოს“ კერპის ცოდვისქნის ამბავს. ყოვლისმჭვეტელი უფალი ეუბნება მოშეს: **„გაეშურე, ჩადი, რადგან გაირყვნა შენი ხალხი, რომელიც ამოვიყვანე ეგვიპტის მიწიდან. მალე გადაუხვიეს იმ გზას, რომელიც მე მივუთითე; გაიკეთეს ჩამოსხმული ხბო, თაყვანი სცეს და მსხვერპლი შესწირეს მას; და თქვეს: ესაა შენი ღვთაება, ისრაელ, რომელმაც ამოგიყვანა ეგვიპტის მიწიდან“.**

და აქ გთავაზობთ სხვადასხვა წყაროებში (რაშის შვილიშვილის რაშბამის კომენტარები; „ფირკეი დე-რაბი ელიეზერ“ და სხვა) მოძიებული მასალის სინთეზს:

...ჩამოდის მოშე სინას მთიდან აღთქმის დაფებით ხელში...

მოაქვს ლუხოთები მოშეს, და ლუხოთებს მოჰყავთ მოშე...

ლხინის ხმა ესმის...

ხედავს როგორ როკავს ხალხი ოქროს ხბოს კერპის გარშემო...

თხემით ტერფამდე უსიამო ჟრუანტელმა დაუარა... შუბლზე ცივი ოფლი
ნასკდა... თვალები ცრემლით აევსო, ორი მსხვილი კურცხალი ჩამოუგორდა,
ნვერში ჩაეპარა...

„არა ჰქმნე თავისა შენისა კერპი!“

„ა რ ა ჰ ქ მ ნ ე თ ა ვ ი ს ა შე ნ ი ს ა კ ე რ პ ი !“

მოშეს თვალწინ ლუხოთებიდან წმინდა ასოები ქრება... ზევით, ცაში
მიფრინავენ... უსაშველოდ დამძიმდა დაფები...

ხელ-ფეხში ძალა ეცლება... წაიფორხილა... თავისი თავის ტარებაც
აღარ ძალუძს, ველარც ლუხოთებს მოჰყავთ...

- სული განეყარა ლუხოთებს... განა შეიძლება მკვდარი დაფების ხალ-
ხში მიტანა?... ამით მათ ხომ სიკვდილის განაჩენს გამოუტან?... არა! არა! არ
შეიძლება!.. ეს რა ჩაიდინე ერო ჩემო?!

**„განრისხდა მოშე და მოისროლა დაფები ხელიდან, და დაამსხვრია
მთის ძირას“...**

მოშემ თავმდაბალმა და ღირსეულმა წინამძღოლმა, ზედმინევნით
სწორად გადანყვიტა ისეთი ურთულესი ამოცანა, როგორიც იყო „ოქროს
ხბოს“ ცოდვისქმნის შედეგად გამონვეული სასჯელის („ურჩი ხალხის“ მი-
მართ უფლის მოსალოდნელი რისხვის) აცილება. თუმცა რამბანი „ვერ ხე-
დავს“ „განსაკუთრებულ თავმდაბლობას“ მოშეს შეძახილში: **„...წამშალე
შენი წიგნიდან, რომელიც დაწერე“**, რაც, ერთი შეხედვით, მისი (მოშეს) სა-
ხელი მის (მოშეს) თვალში ყურადღების, დიდმნიშვნელობის, შედიდურობის

გამოხატულებას მოწმობს, მაგრამ იქვე აღნიშნავს, რომ ამას არაფერი აქვს საერთო ბაბილონის გოდოლის მშენებლების ცოდვასთან („და მოვიპოვოთ სახელი“). მოშე არ ეძებს „სახელს“, მაგრამ თვით ლიდერის მისია აქცევს მას სახელოვან პიროვნებად.

კაბალისტურ შრომებში ნათქვამია, რომ ჯაშუ მოშე ერთიანი ჯაშუ ნეშამა მთელი ებრაელი ხალხისა (ჯაშუ სიტყვის ჯაშუ ბოლო სამი ასოსგან შედგება); რაში წერს: „მოშე - ისრაელია, ისრაელი კი - მოშეა“.

მოშე ერთადერთი ადამიანი იყო, რომელსაც თავისი სულიერი სინშინდით შესწევდა უნარი თვით შემოქმედის ხელთაგან მიეღო თორა და გადაეცა იგი ხალხისთვის. ტყუილუბრალოდ არ უწოდებიათ ჩვენს ბრძენ წინაპრებს ჩვენი წიგნთაწიგნისთვის „თორა მოშე“ („მოშეს თორა“).

ბრძენნი იმასაც ჩაკვირვებიან, რომ „სიკეთის“ გაგების მატარებელი ასო უ სახელწოდებით „ტეთ“, რომელიც შეესაბამება სიტყვას სუ „ტოვ“ „კარგი“, „კეთილი“, არცერთხელ არ გვხვდება ათ მცნებაში. - ყოვლისმჭვრეტელმა უფალმა განგებ მოაცილაო ეს ასო აღთქმის დაფებიდან, რათა მათი დამსხვრევის შედეგად არ შეწყვეტილიყო სიკეთის გადმოფრქვევა ქვეყნიერებაზე.

სამეგრეო ავიდა მომე სინაის მთაზე, ყოველ ასკლაზე „იყო იქ უფალთან ორმოც დღეს და ორმოც ღამეს; პური არ უჭამია და წყალი არ დაუღვია...“ მისმა სხეულმა შეიცვალა თავისი ბუნება; იგი, ანგელოზების მსგავსად, შეხინის ღვთიური შარავანდედის ნათლითა და „თორიდან მოპოვებული პურით“ იკვებებოდა, ისე განიწმინდა, რომ „მისი სახის კანი ასხივებდა მასთან ღმერთის საუბრის გამო“

თორა წმიდა სულიერება უნდა აეთვისებინა ფიზიკურ არსებას. მიდრაშის გადმოცემით, მომეს ყოველდღე თავიდან უხდებოდა თორის სწავლა, ადამიანის ფიზიკური ასპექტის ზემოქმედების შედეგად წინა დღის ნასწავლი

ავიწყდებოდა; და მხოლოდ მეორმოცე დღეს შესძლო გამხდარიყო ღირსი თორის მიმადლებისა. 40 დღე დასჭირდა მას, რათა სრულად განეწმინდა თავი მატერიალურისაგან, რომლის ფორმირებამაც თავის დროზე 40 დღე დაიკავა.¹

დაძაბული შრომის შედეგად დამზადდა მიშქანის - გადასატანი ტაძრის შემადგენელი ყველა ნაწილი. მომე დანვრილებითი ანგარიშით წარსდგა ხალხის წინაშე. ყოვლადღიერმა მიშქანის თითოეულ დეტალს თავისი სახელი დაუსვა დამლად - ნიშანად და დასტურად იმისა, რომ „ყოველივე, როგორც უფალმა უბრძანა მომეს, ისე შეასრულეს ისრაელის შვილებმა მთელი სამუშაო“.

„და იყო, მეორე წლის პირველ თვეში, თვის პირველ დღეს (2449 წლის პირველ ნისანს) აღმართულ იქნა მიშქანი... და დაასრულა მომემ ეს სამუშაო. შეხვედრის კარავი ღრუბელმა დაფარა და უფლის დიდებამ აავსო მიშქანი... უფლის ღრუბელი იყო მიშქანზე დღისით და ცეცხლი იყო მასში ღამელამობით ისრაელის მთელი სახლეულის თვალწინ მთელ მათ მოგზაურობებში“.

¹ სამეანო პრაქტიკიდან ცნობილია, რომ მეცლადყოფნის დაახლოებით მეორმოცე დღეს ნაყოფს უყალიბდება სასიცოცხლო ორგანოები, სწორედ ამ პერიოდისაა იმინება მისი გულისცემა.

თორაში არაერთგზის არის თქმული: „და ელაპარაკა უფალი მოშეს...“, „და უთხრა უფალმა მოშეს...“ და ა.შ. ფარაშათ „ვაიკრაში“ კი დაგეშითაა ღნიშნული: „და მოუხმო მოშეს, და ელაპარაკა მას უფალი შეხვედრის კარვიდან“.

მართალია, ყოვლადძლიერმა მოშე აირჩია „რჩეული ერის“ წინამძღოლად, მაგრამ ახლა, როცა აღსრულდა ნება უფლისა და „შეხვედრის კარვის“ ირგვლივ თავმოყრილია მთელი ხალხი, მათ შორის კი არაერთი ნმინდანია - მთავარმსახური - ქოჰენ გადოლი აჰარონი, მისი ვაჟები, სამოცდაათი უხუცესი, ური, ბეცალელი, აჰოლიაბი, თემთა მეთაურები, ვინ უწყის, ეგებ უფალს ეგულება ვინმე სხვა, მოშეზე უფრო ღირსეული, რომელიც ხალხს წარუძღვება?

- იქნებ აჰარონმა უნდა შედგას პირველმა ფეხი უფლის სამკვიდროში? - ფიქრობდა იგი.

ასეთი იყო მოშე „**კაცი ფრიად თავმდაბალი დედამიწის ზურგის ყველა კაცთაგან... მთელ (უფლის) სახლში ნდობით აღჭურვილი, პირისპირ საუბრობდა (უფალი) მასთან, ცხადლივ და არა ქარაგმებით, და სახეს უფლისას ხედავდა იგი**“ („ბემიდბარ“; 12:3,7,8). თორაში არსად არ არის აღნიშნული მოშეს გულზვიადობა ან ამპარტავნება. ჯერ კიდევ მაშინ, როცა მიდიანში, ცეცხლმოდებული მაყვლოვანის შუაგულიდან ღმერთმა უბრძანა მას ისრაელის შვილების ეგვიპტიდან გამოყვანა, იგი მორიდებით შეენინა აღმდეგა: „მი ანოხი ქი?“ („შემოთ“; 3:11) - „ვინ ვარ მე?“; როცა „ისრაელის მთელი თემი დრტვინვას მოჰყვა მოშესა და აჰარონის მიმართ უდაბნოში“, მოშემ და აჰარონმა თავმდაბლურად უპასუხეს: „ვენახნუ მა“ („შემოთ“; 16:7) - „ჩვენ კი რანი ვართ?“, თორის ბოძების ეპიზოდშიც მოშე მთის ძირას ხალხთან ერთად დგას, ვიდრე მოუხმობს მას უფალი მთის მწვერვალზე...

არსთგამრიგემ ამჯერადაც ისევ მოშე გამოარჩია „და მოუხმო“ ამიტომაც დაინერა სიტყვა „ვაიკრას“ ბოლოში მისი „თავმდაბლობის გამომხატველი“ შემცირებული „ალეფი“

მატერიალური სამყაროს სინმინდე მჟღავნდება ციფრში 7, რაც ბუნებას, ბუნების ძალებს აღნიშნავს. არსებობს სინმინდე, რომელიც გადის ბუნების წესრიგის, მისი ძალაუფლების ფარგლებს გარეთ, ადამიანური გონების მიღმა და გამოიხატება ციფრით - 8.

ქოქენებმა შვიდი დღის განმავლობაში წმიდადჰყვეს საკურთხეველი. მერვე დღეს („ბაიომ ჰაშემინი“) კი (ეგვიპტიდან გამოსვლის მეორე წლის პირველ წისანს), როცა მთელმა გადასატანმა ტაძარმა მდგრადობა შეიძინა და მიშქანი აკურთხეს, როგორც შემოპირებული იყო ყოვლადძლიერი („...ამიგონ ტაძარი, და დავისადგურებ მათ შორის“), - თვალნათელი გახდა უფლის უსაზღვრო-უსასრულო ნათელი, ებრაელ ერს „შეხინა“ ღვთიური შარავანდედი დაებურა.

„და შევიდნენ მოშე და აპარონი შეხვედრის კარავში; რომ გამოვიდნენ, აკურთხეს ხალხი; და გამოეცხადა დიდება უფლისა მთელ ხალხს. და გამოვიდა ცეცხლი უფლისაგან, და გადანვა სამსხვერპლოზე ყოვლად დასანველი და ცხიმები; დაინახა ეს მთელმა ხალხმა; და იმხიარულეს, და პირქვე დაემხნენ“ (9:23,24).

ზეციურ ცეცხლს განსაკუთრებული თვისებები გააჩნდა: მისი ფორმა ლომს მოგვაგონებდა; მზის სიკაშკაშე ჰქონდა; მისი ალი ისეთი მყარი იყო, რომ ქარი ვერაფერს აკლებდა და წვიმა ვერ აქრობდა (სამსხვერპლო ღია ცის ქვეშ იდგა); ალში ერთნაირად იწვოდა როგორც მყარი, ისე თხევადი ნივთიერებები; არასოდეს ბოლავდა; მისი ძლიერი სიმხურვალე სამსხვერპლოს საფარველს არ წვავდა; ქოქენები სამსხვერპლოზე ფეხშიშველი დადიოდნენ, მაგრამ ტერფები არ ეწვებოდათ...

„იმ დღეს ზეცაში ისეთივე სიხარული იყო, როგორიც ცისა და დედამიწის შექმნის დღეს“ - ამბობენ ჩვენი ბრძენები გემარაში. „და იყო („ვაიპი“) საღამო, და იყო დილა...“ ექვსჯერ ვკითხულობთ „ბერეშითში“ შესაქმნის ექვსი დღის დასრულებისას. ფარაშათ „შემინიც“ სიტყვით „ვაიპი“ იწყება: „ვაიპი ბაიომ ჰაშემინი“ - „და იყო მერვე დღეს...“

ამ სადღესასწაულო დღეს დიდი უბედურება მოხდა - ტრაგიკულად დაიღუპნენ აპარონის უფროსი ვაჟები. ნადაბის და აბიჰუს უეცარი გარდაცვალების მიზეზად თორაში აღნიშნულია, რომ მათ „მიიტანეს უფლის წინაშე უცხო ცეცხლი...“, მიდრამების ავტორების აზრით - რომ მათ არ ჩაიცვეს შესაფე-

რისი ტანსაცმელი; სამსახურის წინ არ შეასრულეს ხელთბანა; პირველობა სურდათ; ღვინოსანებად იყვნენ; ცოლები არ შეურთავთ და ა.შ.

სრულიად განსხვავებული აზრისაა რაში, რომელიც თავის კლასიკურ კომენტარებში წერს: „და უთხრა მოშემ აპარონს: ეს არის ის, რაზედაც ლაპარაკობდა უფალი, როცა თქვა: „ჩემი მახლობლებისაგან წმიდა ვიქმნები და მთელი ხალხის წინაშე განვდიდდები“ შეიძლება ნავიკითხოთ ასეც: „უთხრა მოშემ აპარონს: ვიცოდი, რომ დაიღუპებოდა მ ი ს ი მახლობელი, მაგრამ ვფიქრობდი, რომ ეს მე ვიქნებოდი, ან შენ იქნებოდი; უზენაესმა შენი ვაჟები წაიყვანა, ესე იგი ისინი ჩვენზე მაღლა იდგნენ“

რამბანი იმეორებს იგივე სიტყვებს მცირეოდენი სახესხვაობით: „უზენაესმა შენი ვაჟები წაიყვანა, ესე იგი ისინი ჩვენზე წმინდანები იყვნენ“ ნაფთალი ჰერც ვიზელი უფრო შორს მიდის: „აპარონს შეიძლებოდა ეფიქრა, რომ მისი შვილები დაიხოცნენ საიდუმლო, დაფარული ცოდვისთვის. ამიტომ ანუგეშებს მას მოშე ასე: „შენი ვაჟები გარდაიცვალნენ ყოვლადღიერთან განსაკუთრებული სიახლოვის გამო“

ივრითში „სიჩუმის“ მნიშვნელობის რამდენიმე სინონიმი. სიტყვა „ვაიდომ“, სხვა სინონიმებთან განსხვავებით, „დუმილს“ ნიშნავს: „და იყუჩა აპარონმა“.

ფარაშაში საუბარია ებრაელთათვის საკვების სიქაშრის დაცვის შესახებ. ბრძენთა მიერ ფორმულირებული საერთო პრინციპია: „რაც სუფთიდანაა წარმოქმნილი - სუფთაა, რაც არანმინდიდან არანმინდა“. გამონაკლისს წარმოადგენს ფუტკრის თაფლი. თვითონ ფუტკარი საკვებად აკრძალული გვაქვს, ვინაიდან იგი მფრინავი მწერია, მისგან შექმნილი თაფლი კი, ანუ ყვავილის გადამუშავებული ნექტარი სუფთაა და დასაშვებია საკვებად.

ამ და წინამორბედ ფარაშაში „ცავ“ აღწერილია მსხვერპლის ერთ-ერთი სახეობა „შელამიმ“ „სამშვიდობო“ „სამადლობელი მსხვერპლი“ (კორბან თოდა). ეს „სამადლობელი ძღვენი“ („შალმეი თოდა“) ებრაელებს ნებაყოფლობით მიჰქონდათ ტაძარში („თუ ვინმე სამადლობლად შესწირავს“) უფლისადმი მადლიერების ნიშნად რაიმე საფრთხე-ფათერაკიდან გადარჩენისთვის: მძიმე სენისგან განკურნების, საპყრობილედან გათავისუფლების, საზღვაო მოგზაურობის და უდაბნოს გადავლის შემდეგ.

ჩვენს დროში (ყოველივე ამას დამატა საჰაერო მოგზაურობა) სეფერ თორის ნაკითხვის დღეებში თებაზე „ბირქათ ჰაგომელს“ - „მისაგებელ კურთხევას“ წარმოვთქვამთ.

ებრაული ლიტურგიის მთავარ ლოცვას „შმონე ესრე“ („თვრამეტი კურთხევა“) ჯერ უხმოდ ვკითხულობთ, თითოეული თავისთვის; შემდეგ მას ხაზანი („შალიახ ციბურ“ „საზოგადოების წარგზავნილი“) საჯამათოდ ხმამაღლა იმეორებს; ჩვენ ყურადღებით ვუსმენთ და ყოველ კურთხევას ვპასუ-

ხობოთ - „ამენ“; და მხოლოდ ერთ კურთხევას წარმოვთქვამთ შალიახ ციბურ-
თან ერთად „მოდიმ“ („მოდემ ანახნუ ლახ“ „მადლიერნი ვართ შ ე ნ ი“).
ყველა სხვა მიმართვა თუ თხოვნა (რომლებსაც შეიცავს „შმონე ესრე“: ავად-
მყოფობისგან განკურნება, უბედურებისგან დაცვა, საარსებო საშუალებების
მომადღება და სხვა) შეიძლება გადავცეთ არსთგამრიგეს შუამავლის მე-
შვეობით, მაგრამ „მადლობას“ თითოეული ჩვენთაგანის მაგივრად ვერავინ
იტყვის; „მადლობა“ პირადად უნდა გამოვთქვათ. ბრძენი გვამცნობენ, რომ
მომავალში, როცა გაუქმდება ყველა სხვა მსხვერპლი, „კორბან თოდა“ მაინც
დარჩება, რამეთუ შემოქმედისადმი მადლიერების გამოხატვის მოთხოვნი-
ლება არასოდეს დაიმრიტება ჩვენში.

სათაურად გამოტანილია სიტყვა საერთო შესავალი წინადადებების („და ელაპარაკე უფალი მოშეს ასე: ელაპარაკე ისრაელის შვილებს ასე:“) შემდეგ მდგარი ლექსიკური ერთეულიდან „თუ ქალი დაორსულდება და შობს მამრს“. ასეა მოცემული ქართულ თარგმანებში. ჩემი შეხედულებით

- აზრობრივადაც და გრამატიკულადაც სწორი იქნებოდა „ქალი თუ დაორსულდება...“, ორიგინალშიც ხომ ასეა - „**יְהִי כִּי תִּזְרֶה**“; ანდა, - თუ მაინცდამაინც „**תו**“-თი გვინდა დანყება - „**תו** დაორსულდება ქალი...“

„თაზრია“ უფრო ზუსტი მნიშვნელობით ნიშნავს „ჩაესახება“. რა იდეაა ჩადებული ამ სიტყვაში?

თორის დიდი კომენტატორი რაში რაბი შლომო ბენ იცხაკ განიხილავს რა სიტყვებს: „ქალი თუ დაორსულდება...“, ამბობს: „თქვა რაბი სიმლა-ნი: „ისევე, როგორც სამყაროს ქმნადობისას - პირუტყვთა, მხეც-ნადირთა და ფრინველთა შემდეგ შეიქმნა ადამიანი, ასევე მისადმი მიმართული კანონებიც მოყვანილი პირუტყვთა, მხეც-ნადირთა და ფრინველთა კანონების შემდეგ“.

თუკი ამ ფარაშაში ნამონეულია კანონები ადამიანთა შესახებ, განა ლოგიკური არ იქნებოდა სათაურად აგველო პირველი სიტყვა „**יְהִי**“- „ქალი“? რატომ გამოხატავს უფრო სრულად ამ თემის იდეას სახელწოდება „თაზრია“?

ზემოთ მოყვანილ კომენტარში გამოყენებულია გამოთქმა „ისევე, როგორც“, და არა „იმის გამო, რომ“ სხვა სიტყვებით კანონებს ცხოველების შესახებ (რომელთაც შეიცავს წინამავალი ფარაშების შინაარსი) მოსდევს კანონები ადამიანის მიმართ არა იმიტომ, რომ იგი ბოლოს შეიქმნა, არამედ სწორედ იმავე მიზეზით, რომლითაც იგი შეიქმნა ბოლოს.

მინც, რა მიზეზია ეს?

თალმუდსა და მიდრაშებს რამდენიმე განსხვავებული პასუხი მოჰყავთ.

ერთ-ერთი მათგანი ასეთია: ადამიანი თუ შეტისმეტად გაამპარტავნდა, შეიძლება შევახსენოთ, რომ ქმნადობის რიგითობაში კოლოც კი უსწრებს მას.

სხვა მოსაზრებით: რათა ერეტიკოსებს არ შეძლებოდათ ეთქვათ - სამყაროს შექმნისას პარტნიორი ჰყავდაო ყოვლადძლიერს, კურთხეულია ი გ. ი.

კიდევ: ადამიანი შეიქმნა ბოლოს იმიტომ, რომ დაუყოვნებლივ შედგომოდა მცნებების შესრულებას (ადამიანი პარასკევს შეიქმნა და, მაშასადამე, იმავე საღამოს შეეძლო შაბათის ნმიდადყოფა).

და ერთი კიდეც: ყოვლისშემძლემ შექმნა დასრულებული, დაგვირგვინებული მატერიალური სამყარო, სადაც ადამიანისთვის („ნადიმზე მობრძანებულ საპატიო სტუმრისთვის“) ყველაფერი აუცილებელი უკვე არსებობდა ბუნებაში და გამზადებული იყო მისთვის.

მიზეზის ყველა ეს ახსნა მაინც არ იძლევა სრულყოფილ პასუხს და საჭიროებს დამატებით განმარტებებს:

ალტერნატივა (რაბი შნეურ ზალმანი) თავის გენიალურ ნიგნში „ლიკუტეი ამარიმ“ („თანია“) ამბობს, რომ ადამიანი, რაღაც გაგებით, მართლაც, ყველა სხვა ქმნილებებზე (არანაშინა ცხოველებზე და თვით კოლოზეც კი) დაბლა დგას, ვინაიდან მხოლოდ იგი სცოდავს, მაშინ როცა სხვა ქმნილებები არ სცოდავენ. მაგრამ, ამასთანავე, ცოდვის ჩადენის უნარიც მხოლოდ ადამიანს აქვს, სხვა ქმნილებებს კი ეს უნარი, უბრალოდ, არ გააჩნიათ. პოტენციალურადაც და ფაქტობრივადაც, - ცოდვა რეალობაა ადამიანისთვის, მაგრამ არა ცხოველებისთვის.

თორის შესწავლის გზა გზა მარტივიდან რთულისკენ, ადვილიდან ძნელისკენ. ჩვენ ჩვეულებრივი ადამიანები ერთბაშად ხომ ვერ ვაღწევთ მაღალ დონეს. „თორის შესწავლა თვით თორისთვის“ შეძლო მხოლოდ დავიდ ჰამელენმა (მეფე დავიდმა), რომელმაც „სულიერების უმაღლეს საფეხურზე აიყვანა თორის წყარო და შეუერთა იგი უფლის არსს“. თორის ბოძებისას კი ეს წესრიგი პირუკუდ იყო: თორა დაეშვა ღვთის საუფლო სიმალლეებიდან დაბალ, ფიზიკურ სამყაროში, რათა ადამიანი გამხდარიყო მისი მფლობელი. და ჩვენ, თორის შესწავლით, თითქოსდა უკან ვბრუნდებით ამავე გზით, ვმაღლდებით უმაღლესიდან უმაღლესისკენ - ფიზიკური სამყაროდან სულიერ სამყაროში.

სწავლების ეს წესრიგი თორაშივეა გამჟღავნებული: ჯერ მოთავსებულია კანონები, რომლებიც ეხება ცხოველებს. საკმაოდ ადვილია წმინდისა და არანაშინის წესის გზით ცხოველთა სამყაროს გაშუქება. ამ შემთხვევაში ცოდვის პრობლემა არ იჩენს თავს. გაცილებით რთულია ადამიანის წმიდადყოფა - არ ჩაიდინოს ცოდვა შეცდომის დაშვებით. ამიტომაც არის მოცემული კანონები ადამიანის ყოფაქცევის შესახებ მოგვიანებით - ადამიანის ნაკლოვანებების მიზეზით.

შაბათის შემოღების საგალობელში „ლეხა დოდი“ მოცემულია ფუძემდებლური პრინციპი: რიგით ბოლო შესასრულებელი - პირველია ჩანაფიქრით: „სოფ მაყასე ბემახაშვა თეხილა“ - „(შაბათი) ქმნადობის დასასრულია და განაზრახით - მისი სანყისი“.

ადამიანი, რომელიც შეიქმნა ბოლოს, - იმავდროულად, მთელი ქმნადობის მთავარი ჩანაფიქრი იყო.

სახელწოდება „თაბრა“ სიმბოლურად ადამიანის უფლისადმი სამსახურს ასახიერებს, მიგვანიშნებს ამ სამსახურის მნიშვნელობაზე და, საე-

რთოდ, ადამიანის ამქვეყნიურ დანიშნულებაზე, სიცოცხლის აზრსა და ფასეულობებზე. როცა ქალი დაორსულდება და მის საშოში ჩანასახი ფორმირდება, სამყაროში მოდის სრულიად ახალი სიცოცხლე. ბავშვის დაბადება ხსნის ქმნადობის აქტს: ფიზიკური ნაყოფი იქცევა სულიერ არსებად; შობისას მიცემული ღვთიური სული ხდება მისი ორგანული ნაწილი, „საჩუქარი“ გარდაიქმნება, ასე ვთქვათ, გამომუშავებულ „გასამრჯელოდ“ და ისიც, შემდგომში უკვე ზრდასრული, გაათვინცნობიერებს რა უფლისადმი სამსახურის მნიშვნელობას („განაყოფიერდით და გამრავლდით!“), თვითონაც ქმნის თავის მსგავსს.

„ხოლო მერვე დღეს წინადაცვეთილ იქნას“ (12:3).

თორაში ამ მცნებას მეორედ ვხვდებით. პირველად - „და უთხრა ღმერთმა აბრაჰამს: ხოლო შენ დაიცავი ჩემთან დამყარებული კავშირი („ბერი-თი“), შენ, ხოლო შენს შემდეგ შენმა შთამომავლობამ, მათ თაობებში. ესაა აღთქმა („ბერი-თი“) ჩემი, რომელიც უნდა დაიცვათ ჩემსა და თქვენს შორის და შენს შთამომავლობას შორის, შენს შემდეგ; წინადაცვეთილ იქნას თქვენში ყოველი მამრი“ („ბერე-მით“; 17:9,10).

ზოგჯერ სიტყვის ჰემატრიას ემატება ერთიანი (ე.წ. „კოლელი“). ამ შემთხვევაში სიტყვის ფესვი (ძირი) დაკავშირებულია მაღალ სამყაროსთან. რიცხვული მნიშვნელობა სიტყვისა „ბრით“ („კავშირი“, „აღთქმა“, „ანდერძი“) ტოლია 613-ის [(2+200+10+400) + 1], რაც თორის მცნებების საერთო რიცხვია. ასე, რომ „ბრითის“ დედაარსი უკავშირდება 613 „მიცვის“ შესრულებას.

გემარაში ნათქვამია: აბრაჰამი მცნებებს კი ასრულებდა, მაგრამ შემოქმედისადმი მისი სამსახური მთლიანი („შაღემ“ „ერთიანი“, „სრული“) მხოლოდ მას შემდეგ გახდა, როცა მან შეასრულა წინადაცვეთის მცნება. შემდეგ მოყვანილია რაბი იეჰუდას სიტყვები: ბრით-მილის დამსახურებით აბრაჰამს უწოდეს „თამიმ“

სიტყვა „თამიმ“ (რომელიც ფარაშათ „ნოახშიც“ გვხვდება) ძნელად ითარგმნება სხვა ენებზე. გულისხმობენ „უბრალოებას“, „სისუფთავეს“, „სინ-მინდეს“, „სისპეტაკეს“, „ღვთიურ ნებაზე მინდობას“; რაბი არიელ ლევინი თარგმნის როგორც „შეურყვნელს“; ესეც კარგია, მაგრამ, საბედნიეროდ, ქართულში მოგვეპოვება კიდევ ერთი მშვენიერი სიტყვა - „უმნიკვლო“ - და ასეც აქვთ ნათარგმნი თორის ხუთწიგნულში აბრამ მამისთვალოვს, გერ-შონ ბენ-ორენს და თამარ მამისთვალოვ-კებერაშვილს.

ფარაშათ „თაზრისთან“ დაკავშირებით, საოცარი მაგალითი ასოთა რიცხვული მნიშვნელობებით ანალიზის ხერხისა, რომლის მეშვეობითაც შეგვიძლია გავხსნათ ამა თუ იმ სიტყვის აზრი:

სიტყვაში „ჰერაიონ“ „ორსულობა“, „ფეხმძიმობა“ გამჟღავნებულია ფაქტი, რომ ორსულობის ნორმალური ხანგრძლიობა 271 დღე ანუ 9 თვეა:

3 („ჰე“-5)+რ („რეშ“-200)+ი („იოდ“-10)+ვ („ვაკ“-6)+ნ („ნუნ“-50)=271

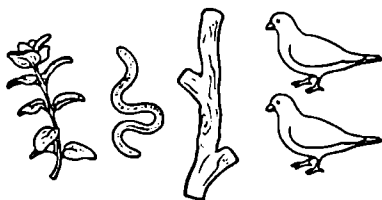

თორა გვიამბობს უცნაურ დაავადებაზე „ცარაათ“, რომელსაც მთარგმნელები ჩვეულებრივად „კეთრს“ უწოდებენ. ამ დაავადებას სულიერი სანყისი გააჩნდა. ადამიანები ავადდებოდნენ ცოდვების, მორალური ნორმების დარღვევის გამო, რაც გამოიხატებოდა გადამეტებულ სიამაყესა და ქედმაღლობაში, ერთმანეთის დაცინვაში, ენის დაუჭერლობაში ანუ ავსიტყვაობაში („ლაშონ ჰარა“) და ჭორების გავრცელებაში. სიტყვა „მეცორაც“ ამაზე მიგვითითებს: „მოცი შემ რა“ „ჭორების გამავრცელებელი“ სასჯელად ერთი და იგივე სახის წყლული ჩნდებოდა ჯერ (გამაფრხილებელი) სახლის კედლებზე, შემდეგ ტანსაცმელზე, ბოლოს კი ადამიანის სხეულზე. თალმუდის ბრძენთა თვალში ავსიტყვაობა დგას ისეთი მძიმე დანაშაულებების გვერდით, როგორიცაა კერძთაყვანისმცემლობა, მკვლელობა და გარყვნილება. ბილნ-სიტყვაობის ცოდვაზე მძიმე ცოდვად ებრაული კანონი ავსიტყვაობას - ადამიანის შეურაცყოფელი და დამამცირებელი ინფორმაციის გავრცელებას მიიჩნევს, თუნდაც ეს ინფორმაცია უტყუარი იყოს. „დაიცავი (შეაკავე) ენა შენი ავისაგან და ბაგენი შენი სიცრუისაგან“ გვასწავლის „თეჰილიმში“ („ფსალმუნებში“) დავიდ მეფე; „ნუ ათქმევინებ შენს ბაგეებს ისეთ სიტყვას, რომ ზიანი მიაყენო სხეულს“ გვმოდღვრავს შელომო ჰამელეხის ბრძენი „კოჰელეთი“; „მშვილდით მოუზიდავთ ენები... ერთმანეთს დასცინიან, სიმართლეს არ ლაპარაკობენ, ენას ტყუილის თქმა ასწავლეს, დაიქანცნენ თვალთმაქცობით... ნუ იკვებხნის ბრძენი თავის სიბრძნეს, ნუ იკვებხნის მამაცი თავის სიმამაცეს, ნუ იკვებხნის მდიდარი თავის სიმდიდრეს...“ - მოთქვამს ირმიაჰუ (იერემია) წინასწარმეტყველი; „სიცოცხლე და სიკვდილი ენაზეა დამოკიდებული“, „ავი ენა იარაღზე საშიშია“ - შეგვაგონებენ ბრძენნი. ტყუილებრალოდ არ დაარქვეს ავსიტყვაობის ამკრძალავი კანონების ნაშრომს „ხაფეც ხაიმ“ „წყურვილი სიცოცხლისა“. მის ავტორს - რაბი ისრაელ მეირ ჰაქოჰენს ნამდვილი სახელით არავინ მოიხსენიებს, მასაც „ხაფეც ხაიმს“ უწოდებენ. გავიხსენოთ სულხან-საბა ორბელიანის იგავის „ენით დაკოდილის“ მორალი: „ენით დაკოდილი ხმლით დაკოდილზე უარესიაო“ და ქართული ხალხური ანდაზა: „ენამ დაღუპა ქვეყანა, არ ხმაღმა ამოღებულმაო“... კეთრის დადგენის შემთხვევაში მოძღვარი კეთროვანს ბანაკარეთ განა-

ცალკეებდა. „და თუ ნახავს მოძღვარი, რომ აი, მორჩენია კეთრის ნყლული კეთროვანს, მაშინ ბრძანოს მოძღვარმა და მოყვანილ იქნეს განსანმენდელისათვის ორი ცოცხალი უზადო ჩიტი, და მოიტანონ კედრის ხე, ჭიაფური ძაფი და ეზობი...“ რა სიმბოლიკით არის დატვირთული ეს ნიმუშები? ეზობი ასახიერებს ადამიანის სიამაყის დამორჩილებას. სიამაყე ასოცირდება დიდებულ და მოუდრეკელ კედარში. ადამიანმა უნდა ისწავლოს მეტყველების ნიჭის სწორად გამოყენება, ზიანი არ მიაყენოს გარშემომყოფთ, დაძლიოს განდიდების მანია და, ეზობისა და აბრეშუმის ჭიის მსგავსად, „მოათვინიეროს“ ქედმაღლობის წადილი. ჩიტების მეშვეობით ცოდვილს შეახსენებენ, რომ მან შესცოდა თავისი ბაგით („ციფორ“ - „ფრინველი“, „ჩიტი“ - წამომდგარია ძირიდან „ცფ“, რაც ფუძეა სიტყვისა „ციფცუფ“ - „ჭიკჭიკი“, „ჟღურტული“, „ჭივჭივი“). დაკლული ჩიტი ასახიერებს გამოუვალ მდგომარეობას, საიდანაც თავი დააღწია ავადმყოფმა; განკურნებული ადამიანი ხელახლად (თავიდან) დაბადებულის სადარია, რასაც სიმბოლირებს ცოცხალი ჩიტი, რომელსაც უშვებენ მინდორში - თავისუფლებაზე.

უჩაქა

და

მედიცინის განვითარებით მრავალი ავადმყოფობა იქნა დაძლეული და დავიწყებას მიეცა. მართალია, ჩვენთვის - დღევანდელი ადამიანებისთვის - კეთრი - „ლაშონ ჰარას“ ცოდვის ეს სასჯელი ხილული აღარ არის, მაგრამ ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ ავსიტყვაობა სულზე ტოვებს ამოუშლელ ლაქებს.

და ბოლოს, სიმღერადქცეული ქართული ხალხური ლექსის ერთი სტროფი, რომელიც ასე ეხმიანება ამ თემას:

„ნუ იამაყებ თუნდ იყო ცხრათავა ბაყბაყ-დევია,
ნუ იტყვი: - ის რას დამაკლებს, მე ვარო მძლეთა მძლევია!,
გახსოვდეს: კოვზსა პანიას დიდი ზღვა დაუღევია,
ალვის ხე - ცამდე ასული - ჭინჭველას ნაუქცევია!“.

„ნისლი ფიქრია მთებისა, იმათ კაცობის გვირგვინი...“

/ვაჟა/

ბანი მისცა ვაჟას ჭაბუკამ - „განგებამ ფიქრისთვის შექმნა ადამიანი“-ო და მეც ჩავიკარგე ფიქრის ნისლებით დაბურულ ტიტანების სამფლობელოში...

„იმათ კაცობის გვირგვინი...“ - გაიმეორეს მთებმა...

ისაკ (ირაკლი) კრიხელის კომენტარის პასუხად ნაფიქრი თორის საკვირაო თავებზე „თაზრია“ და „მეცორა“:

ახლოვდება ებრაული ახალი წელი - რომ ჰაშანა. ცოტა ხანიც და ყველაფერი თავიდან დაიწყება! ქვეყნიერება „თავიდან დაიბადება“! თუმც, დასასრული და დასაწყისი განუყოფელია და უზენაესის ერთიანობის ბეჭედი აზის. ან კი ვინ უწყის სად იწყება და სად მთავრდება, - მთავრდება თუ მარადისობას უერთდება სოფელი ესე ნუთიერი? თუნდ, ნუთი სოფლისა რამდენია მარადისობის კანონით? - ავი გამჩენისაგან ადამისთვის ნაჩუქარი ერთი დღე ათას წელს ითვლის!.. მე ვარ „ანი“ და „პოე“ - ერთიანი და განუყოფელი - ბრძანებს უფალი. - ასე იყო „დასაბამიდან მოაქჟამამდე“ - ჩამესმა ჩვენი თანამემამულის, მკვლევარის და პუბლიცისტის, ირაკლი კრიხელის ხმა. ჰოდა, მივყევ მის არაჩვეულებრივ ნააზრევს - საკვირაო თავების - „თაზრიას“ და „მეცორას“ შემეცნიებით-ლიტერატურულ-ეგზისტენციურ ანალიზს...

მთელი სამყაროს ქმნადობის გვირგვინად შეიქმნა ადამიანი - ყველაზე ძვირფასი ქმნილება ბოლოს იშვა. მაგრამ მასზეა დამოკიდებული - უკანასკნელი იქნება თუ პირველი, მწერ-მდილთა უკან მდგომი თუ ყველასა და ყველაფრის სათავეში. ამისთვის კი თავმდაბლობით უნდა ამაღლდეს. როგორ? შრომით, სწავლით, სიქველით, მაღლიერებით და ყველაზე მეტად კი - ს ი ყ ვ ა რ უ ლ ი თ! ვისი სიყვარულით? გამჩენის! კი მაგრამ, როგორ შევიყვარო არსთგამრიგე, რომელიც თვალით არ მინახავს? ადამიანი შეიყვარე - მოყვასი შენი, მიწა შეიყვარე - რომელზეც დააბიჯებ და რისი ნაყოფითაც იკვებები, ცა შეიყვარე - ქუდად რომ გახურავს, წვიმა შეიყვარე - ღანვებს რომ გისველებს, დილის სიო - ახალი დღის გათენებას რომ გამცნობს, მთვარე და ვარსკვლავები, ფოთლების შრიალი, მარტო ნედლი კი არა, „ხმელი ნიფელიც“ შეიგრძენი, „შვლის ნუკრის ნაამბობს“ მოუსმინე, - შეიყვარე და ეს სიყვარული გასწავლის გამჩენის სიყვარულს! მთის გენიოსის სტრიქო-

ნები მომწყურდა... გულწრფელად ვამბობ, დღეს სხვა თვალით წავიკითხე უკვდავებასთან წილნაყარი ვაჟას მარგალიტები, - კონგენიალურად რომ აღწერს ბუნებაში არსებულ ჰარმონიას, ერთობას და იერარქიას, ალტრუ-ისტულ სულს, რომლის ფინალურ აკორდს ადამიანი უნდა იღებდეს:

„...ხევი მთას ჰმონებს, მთა - ხევსა,
წყალნი - ტყეს, ტყენი - მდინარეთ,
ყვავილნი - მიწას და მიწა -
თავის აღზრდილთა მცინარეთ
და მე ხომ ყველას მონა ვარ,
პირზედ ოფლ-გადამდინარედ!..

ბუნება მბრძანებელია,
იგივ მონაა თავისა,
ზოგჯერ სიკეთეს იხვეჭავს,
ზოგჯერ მქნელია ავისა;
ერთფერად მტვირთველი არის
საქმის თეთრის და შავისა;
საცა პირიმზეს ახარებს,
იქვე მთხრელია ზვავისა...“

/ღამე მთაში/

დიახ, სამყარო დაიბადა იდეალურ წონასწორობით, მაგრამ... ეს წონა-სწორობა დინამიურია, ცვალებადი და მერყევი - თეთრსა და შავს, კეთილ-სა და ბოროტს, სიცოცხლესა და სიკვდილს შორის და ადამიანის არჩევანი წყვეტს, საით გადაიხრება პინა.

დიახ, ბატონო ირაკლი, სწორედ ვაჟას უკვდავ სამყაროში გადამისრო-ლა თქვენმა მშვენიერმა ანალიზმა. და, რაი მერეო? - მკითხავთ, ალბათ. თუმცა, პასუხს თქვენვე მაძლევთ, თუ რა არის „თაზრია“-ში განხილული „სი-ცოცხლის მუცლად ღების“ შემდეგ. თქვენეულ ლოგიკას მკითხველი თავად გაითავისებს, არ მინდა განწყობა შევუქმნა, მე მხოლოდ თქვენი აზრის და-სტურად გიპასუხებთ: ახალშობილის ამ ქვეყნად მოვლინებისთანავე იწყე-ბა ორგანიზმის ზრდა და ამასთანავე, დაბერება, ახალპირგახსნილ ქრი-ლობაში ქსოვილების დაზიანებისთანავე ირთვება შეხორცებითი პროცესი, ძვლის მოტეხილობისთანავე - გაძვლება, თითქოს ყველაფრის თადარიგი თავიდანვე დაუჭერიო ბუნებას.

ფარაშათ „მეცორა“-ში ნაამბობი არატიპიური წყლულების - „ცარაათის“ ეტიოლოგიაზე ფიქრისას უნებურად სამედიცინო-ბიოლოგიური აზროვნების

ევოლუციას გადავავლე თვალი. ყველა უძველესი ცივილიზაცია დაავადებათა გამომწვევი მიზეზების თავში განიხილავდა მორალურ-ეთიკური ნორმების დარღვევას; როგორც ჩანს, სულიერი და ფიზიკური ჯანმრთელობის კორელაცია თვალახილული გახლდათ ოდითგან. სწორედ ამ კავშირის გამო ამბობდნენ ძველები: ჯანსაღ სხეულში ჯანსაღი სულიაო! ასე იყო და ასე იქნება ალბათ, ვიდრე სამყაროც და ადამიანიც არ გამოჯანმრთელდება სრულად, მაგრამ არა სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრესის, არამედ სულიერი განწმენდის გზით. ამ უკანასკნელს კი, უფრო სწორად - თავდაპირველს - ძალზე საინტერესოდ განმარტავს საკვირაო თავი „მეცორა“ და ეს განსაკუთრებით ხელშესახები გახდა ბატონი ირაკლის კომენტარის შემდეგ.

ისე კი, ვიდრე კაცობრიობრიობა და ცოდვა ფეხდაფეხ დადიან (უფრო სწორად - ჩადიან), მანამდე არც კეთრი და არც სხვა რამ სახადი არსად წავა, - აქვე სუნთქავს, ჩვენს ზურგსუკან და სულ ნაირ-ნაირ დაავადებებად გვიბრუნდება, რატომ? იმიტომ რომ ყოველი სიავეკაცი თავდაპირველი წონასწორობა ირღვევა ბუნებაში, ისევე როგორც ადამიანის ორგანიზმში, რამეთუ თითოეული კაცი მთელს სამყაროს იტევს.

იხინე ბიბიღეიშვილი-იოსებაშვილი
ექიმი, პუბლიცისტი

2 სექტემბერი, 2021 წ.

„და ელაპარაკა უფალი მოშეს აპარონის ორი შვილის სიკვდილის შემდეგ, როცა ისინი მიუახლოვდნენ უფალს და დაიხოცნენ“.

რატომ უმატებს თორა ამ წინადადებას სიტყვებს „და დაიხოცნენ“; ხომ ნათქვამია უკვე: „სიკვდილის შემდეგ“ „ახარე მოთ“, რაც ამ კარის სახელწოდებაა?

როგორც ფარაშათ „შემინიდან“ გვახსოვს, ნადაბისა და აბიჰუს ტრაგიკული გარდაცვალების მიზეზი გახდა ის, რომ მათ „მიიტანეს უფლის წინაშე უცხო ცეცხლი“ მიდრაშებში კი ბევრი სხვადასხვა გარემოებაა დასახელებული: რომ ისინი შევიდნენ წმიდათაწმიდაში; არ ეცვათ სამსახურის შესრულებისთვის აუცილებელი სამოსი; სამსახურის წინ არ გააკეთეს ხელთბანვა; ღვინონასვამები იყვნენ; ცოლები არ შეურთავთ; შვილები არ ჰყავდათ; პირველობა სურდათ...

საიდან თხზავს მიდრაში ასეთ ვერსიებს? სად არის ნახსენები თორაში მათი ასეთი ცოდვები? პირიქით, ამ ფარაშის დასაწყისში ნათქვამია, რომ „ისინი მიუახლოვდნენ უფალს...“ გავიხსენოთ ციტატები რაშის, რამბანის და ნაფტალი ჰერც ვიზელის კომენტარებიდან:

„უთხრა მოშემ აპარონს: ვიცოდი, რომ დაიღუპებოდა მ ის ი მახლობელი (რომ მიშქანი ცოდვისგან განიწმინდებოდა მ ის ი მახლობლით), მაგრამ ვფიქრობდი, რომ ეს მე ვიქნებოდი, ან შენ იქნებოდი...“

„უზენაესმა შენი ვაჟები წაიყვანა, ესე იგი ისინი ჩვენზე მაღლა იდგნენ“

„უზენაესმა შენი ვაჟები წაიყვანა, ესე იგი ისინი ჩვენზე წმინდანები იყვნენ“

„შენი ვაჟები გარდაიცვალნენ ყოვლადძლიერთან განსაკუთრებული სიახლოვის გამო“

რა ცოდვაზეა აქ ლაპარაკი? განა ცუდია ზენაარსისკენ სულიერი სწრაფვა? ნუთუ გამჩენთან მიახლოებით ადამიანი სიკვდილს იმსახურებს?

ხედავთ, რამდენი პასუხგუცემელი შეკითხვა დაგროვდა?! შევეცადოთ გავერკვეთ ამ მოსაზრებების ლაბირინთებში.

ტრაქტატ „ფირკვი ავოთის“ („მამათა შეგონებანის“) მეოთხე თავში ნათქვამია: „შენი ნება-სურვილით არ ცხოვრობ“, რასაც ბრძენნი ასე განმარტავენ: „დაძლიე სულის ნადილი - აიზიდოს ამქვეყნიურ ზღვარს იქით; მისი ამოცანაა - შექმნას სადგომი უფლისა აქ - ცისქვეშეთში“

და კვლავ იბადება კითხვები:

გვაქვს კი უფლება, მოვთხოვოთ სულიერად ამაღლებულ, ნეტარების მწვერვალზე მყოფ ადამიანს, რომ დაუბრუნდეს თავის „მინიერ როლს“?

თუკი მისი განცდები გულწრფელია და მთელი თავისი ძალები მოახმარა გამჩენის სიყვარულს, გადალახა უფალთან დამაშორებელი ყველა ბარიერი, მაინც უნდა შეიკავოს თავი მასთან გაერთიანებისგან და კვლავ ჩაეფლოს ადამიანურ ყოფაში?

განა არ არის აქ წინააღმდეგობა სრულ თავდადებასა და მუდმივად აუცილებელ თავშეკავებას შორის?

თურმე, ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ იწყებს ადამიანი სულიერი განვითარების გზას: თუ ამას აკეთებს თავისი საკუთარი სურვილის დაკმაყოფილების განზრახვით, რა სულიერი სიმაღლისაც არ უნდა იყოს ეს ნადილი, იგი აღარ მოინდობებს განცხრომის მდგომარეობიდან დაუბრუნდეს ნუთისოფლის საზრუნავს; მაგრამ, თუ იგი თავიდანვე უფლის ნების აღსრულებაზე ფიქრობს, ყოვლადძლიერისკენ მთელი თავისი სულით მისწრაფებისას მუდამ ახსოვს ისიც, რომ უნდა დაბრუნდეს, დაიდგას „ცათა უღელი“ და გაანათოს ამქვეყნიური სამყარო, რამეთუ „ღმერთს, რომელმაც განსახა, შექმნა და დაამყარა მინა, საუკაცრიელოდ არ შეუქმნია, დასასახლებლად გამოსახა... არ მითქვამს იააკობის მოდგმისთვის: ამაოდ მეძებეთ-მეთქი...“ („იეშაიაჰუ“; 45:18,19).

თალმუდში („ხაგიგა“, 146) ნათქვამია, რომ თორის საუნჯის მისტიკურ საიდუმლოებებს ჩანვდა („ბალში შევიდა“) ოთხი ადამიანი: ბენ აზაი, ბენ ზომა, ახერი და რაბი აკიბა. ბენ აზაიმ შეხედა და სული განუტევა, ბენ ზომამ შეხედა და შეიშალა, ახერი დასახიჩრდა (რაც „რწმენიდან განდგომას“, „რწმენაზე ხელის აღებას“ ნიშნავს), და მხოლოდ რაბი აკიბა „შევიდა მშვიდობით და გამოვიდა მშვიდობით“

ერთი შეხედვით, მნიშვნელოვანი განსხვავება რაბი აკიბასა და დანარჩენ სამს შორის არის ის, თუ როგორ გამოდიოდნენ ისინი „ბალიდან“. მაშ, რატომღა აკეთებს თალმუდი აქცენტს - რომ რაბი აკიბა „შევიდა მშვიდობით“?

დიახ, - როგორ გამოვიდოდა თითოეული მათგანი, დამოკიდებული იყო იმაზე, თუ როგორ შედიოდნენ ისინი „ბაღში“: ბენ აზაი მიემართებოდა არა დაბრუნების, არამედ ნეტარების მიღწევის, ამა ქვეყნიერებისგან განდგომისა და განშორების აზრით; ამიტომაც, „გახედა და მოკვდა“ რაბი აკიბა კი „შევიდა მშვიდობით“, ანუ დაემორჩილა უზენაესის ნებას, ისწრაფოდა რა გაერთიანებინა უმაღლესი და უმდაბლესი სამყაროები, და „გამოვიდა მშვიდობით“. მისი განზრახვა დაბრუნებულიყო, დომინირებდა რელიგიური ნეტარებისკენ სავალი გზის დასაწყისშივე.

აპარონის შვილების ნადაბისა და აბიჰუს „დანაშაულიც“ ის არის, რომ ვერ შეძლეს თავიანთი გაქანების, უზენაესთან გაერთიანებისკენ ლტოლვის დაოკება; მათ სულებს, უბრალოდ, აღარ შეეძლოთ სხეულში

დარჩენა. ამიტომაც ამბობს თორა: - (იმდენად) მიუახლოვდნენ უფალს (ეს კი უკვე ცოდვად ითვლება), რომ - დაიხოცნენო.

კი უნდა მოსწყდეს ადამიანი მატერიალურ ფიქრებს, მაგრამ იმ მომენტში, როცა შემოქმედისკენ მისი სწრაფვა სულის საბოლოო აწყვეტის მიჯნას მიაღწევს, ვალდებულია შეჩერდეს (რათა სული შერჩეს სხეულს) და დაუბრუნდეს მასზე დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას.

აპარონის ვაჟების დაღუპვის ამბავის სიტყვებს მაშിവე მოსდევს გაფთხილება, რომ „იგი (აპარონი) არ შევიდეს (ყოველ დროს) ნშიდათანშიდამი ფარდის მიღმა, სახურავის წინ, რომელიც კიდობანზეა, რათა არ მოკვდეს...“

ფარაშაში აღწერილია ქოჰენ გადოლის მეტისმეტად საპასუხისმგებლო სამსახური იომ ქიფურში. მთავარმსახურს უნდა მიეღნია სულიერების სიმაღლის ისეთ მწვერვალისთვის, რომ შეძლებოდა როგორც საკუთარი და თავისი სახლეულის, ასევე მთელი ისრაელის ცოდვების მონანიება და გამოსყიდვა:

„და შეუნდოს საკუთარ თავს, თავის სახლეულს და მთელ ისრაელ ხალხს“.

ბრძენნი გვიხსნიან, რომ, ამ შემთხვევაში, სიტყვა „სახლეულში“ ნაგულისხმევია ქოჰენ გადოლის ცოლი.

„და ელაპარაკა უფალი მოშეს ასე: ელაპარაკე ისრაელის შვილთა მთელ თემს და უთხარი მათ: ნმინდანნი იყავით, რამეთუ ნმინდანი ვარ მე, თქვენი უფალი ღმერთი“.

სიტყვა „კედომ“ - „ნმინდანი“ იმავდროულად „გამოყოფილს“, „გამიჯნულს“, „გამორიდებულს“ ნიშნავს. ერთის შე-

ხედვით, შეიძლება ითქვას, რომ სინმინდე ყოველივე აკრძალულზე თავის შეკავების მეშვეობითაა ადამიანისთვის მიღწევადი. მაგრამ ეს ხომ ნორმაა?! შესაძლოა ვინმემ იფიქროს, რომ ეს მითითება მოგვიწოდებს ამქვეყნიურ საზრუნავზე ხელის აღებას და მხოლოდ თორის გამუდმებულად სწავლას. სხვა კულტურათა და რელიგიებისთვის ნმინდანობის იდეა მართლაც ცხოვრებიდან მოწყვეტაში მდგომარეობს. ისინი „ნმინდანს“ უწოდებენ ისეთ ადამიანს, რომელიც განერიდა საზოგადოებას, უარყო ამა სოფლის სიამენი, გარჯით მოპოვებული კეთილდღეობა და ლოცვასა და მედიტაციას მიეცა. იუდაიზმისთვის მიუღებელია ასეთი კონცეფცია. სინმინდე ეს სრულყოფილებაა, ადამიანის წმიდადყოფა ნებადართულით, რაც ადვილი საქმე როდია. აქ მთელი რიგი ტოტალური მოთხოვნებია წამოყენებული, სადაც მთავარ როლს თამაშობს თვითკონტროლი - ყოველი ქმედების, თითოეული გადადგმული ნაბიჯის, თითოეული წარმოთქმული სიტყვის წინასწარ გააზრება, გაანალიზება და მოსალოდნელი შედეგის გასიგრძეგანება. ყოველივე ნებადართულსაც თავისი ზღვარი ახლავს. ალტერ რებეს აქვს გამონათქვამი: „ის, რაც აკრძალულია - აკრძალულია, ხოლო რაც დაშვებულია

შეიძლება ზედმეტიც აღმოჩნდეს“ მაგრამ არც მეტისმეტი მომჭირნეობა და ნაკლულობა ვარგა.

ლუბავიჩელი რებე მოგვითხრობს:

„ერთ პატარა ქალაქში ცხოვრობდა დიდი სწავლული, რომელიც მრავალი წლის განმავლობაში, დღენიადაგ, დილიდან საღამომდე მშვიერ-მწყურვალ იჯდა სინაგოგის კუთხეში განმარტოებით და თორას ჭირნახულობდა. მხოლოდ მწუხრის ლოცვის დამთავრების შემდეგ თუ მისცემდა თავს უფლებას, რომ ერთი ნაჭერი პური ეჭამა და წყალი დაეყოლებინა. რა საჭმელსა-სამელს აღარ სთავაზობდნენ ახლობლები თუ ჯამათის წევრები, მაგრამ სათოფებზეც კი არავის და არაფერს იკარებდა.

ბაალ შემ-ტოვმა, შეიტყო რა ეს ამბავი ამ ქალაქში სტუმრობისას, მივიდა მასთან, დაუკითხავად შევიდა მის ოთახში და მოიკითხა - ხომ ჯანმრთელად ბრძანდებითო? ბრძენკაცს ზედაც არ შეუხედავს გლეხურად ჩაცმული უცხოელისთვის. ბაალ შემ-ტოვმა რამდენჯერმე გაიმეორა თავისი შეკითხვა. გაჯავრდა სწავლული და გულმოსულმა კარებისკენ მიუთითა მომხდურს. მაშინ, ბაალ შემ-ტოვმა უთხრა:

- რაბი! რატომ ართმევ უფალს მის საშუალებას?

გაოგნებული შედგა ბრძენი...

ბაალ შემ-ტოვმა წყნარად განაგრძო:

- რას ვკითხულობთ დავიდის ოცდამეორე ფსალმუნში?:

„შენ კი, წმიდაო, მოივანებ ხოტბათა შორის ისრაელისა...“

უფლის მოშიშრო! ადიდეთ **იგი**,

პატივი სცეს მთელმა მოდგმამ იაკობისა

და მოეკრძალოს ნაშიერი ისრაელისა...

ჭამონ ლატაკთა და დანაყრდენ,

აქოს უფალი ყველა **მისმა** მაძიებლებმა...

რამეთუ უფალს ჰფერობს მეფობა

და მეუფება ერებთა ზედა...

დანაყრდება და ეთაყვანება

ამ ქვეყნის ყველა გათქვირებული,

მის წინაშე დაიჩოქებს გვამი ყოველი -

მტვრად შთამავალი, -

ვისაც არ ძალუძს გადარჩენა თავისი სულის...”

ბაალ შემ-ტოვის შენიშვნის ახსნა და გაგება მარტივი საქმე როდია. რა თქმა უნდა, თორის შესწავლა - ებრაელის სამსახურია გამჩენისადმი; მაგრამ ეს მხოლოდ ნაწილია ამ სამსახურისა. ისიც გასაგებია, რომ ჩვენს მაგივრად ვერც რაბინი და ვერც ქოჰენი ვერ ისწავლის და ვერ ილოცებს; თითოეული ჩვენთაგანი თავად დგას ყოვლადღიერის წინაშე და ემსახურება მას, რამეთუ უფალი „მკვიდრობს ქებათა შორის ისრაელისა“. გამჩენის მიმართ სახოტბო და სამადლობელი კი მრავლად აქვს ისრაელის შვილს, და, საერთოდ, ყველა ადამიანს. თუნდაც მხოლოდ საკვები და ჯანმრთელობა რომ მიაჩნდეს მას ღმერთის ბოძებულ საჩუქრად, მართო ამითაც კი აძლევს არსთგამრიგეს „დაბალ სამყაროში“ დავანების საშუალებას. არ შეიძლება (მით უმეტეს - კეთილდღეობისას) საკუთარი სხეულისადმი გულგრილი დამოკიდებულება - ოდენ გასაძლებად და სიკვდილისგან გადასარჩენად ძალზედ მცირეოდენი საკვების მიღება, მატერიალურის არანმიადდყოფა. ასეთი ადამიანი, თითქოსდა, „ჰპარავს უფალს მის საშუალებას“ - გამიზნულს და მიმართულს არსებობისთვის. „თუ კაცსა ვისმე არ აკლდება სასმელ-საჭმე-

ლი და შრომისა წილ სიკეთეს ჰპოვებს, მადლია ეს, ღვთის ნაბოძები“ - ამბობს ბრძენი კოპელეთი. თორის სწავლა არ შეიძლება ჩაითვალოს სრულფასოვნად ყოვლისშემძლისადმი აღსაწვდომი ხოტბის - საუზმის, სამხრის, სადილისა და ვახშმის შემდეგ წარმოსათქმელი სამადლობელის („ბირქათ ამაზონ“, „ბირქათ ჰანენიმ“) მიზების უარყოფით.

მორალიც ასეთია:

ვინც იტყვის: „მე არაფერი არ მაქვს თორის (სწავლის) გარდა“ - არცა თორა აქვს მას!

ადამიანის თვისებაა - ეძიოს წარმატება, თავისუფლება და კეთილმოწყობა. ამაში თორა არანაირ ცოდვას არ ხედავს; იგი არ მოგვიწოდებს ასკეტიზმს - ხორცის ჩაკვლას. ადამიანმა უნდა დაიცვას თავი ყოველგვარი უნმინდურობისაგან, მაგრამ, ამასთანავე, კონტაქტშიც უნდა იყოს მთელ სამყაროსთან. რა დიდებულად აქვს ეს გააზრებული ილია ჭავჭავაძეს პოემაში „განდეგილი“. გავიხსენოთ მწყემსი ქალისა და მეუდაბნოე მწირის დიალოგი:

„ - განა ქვეყნადა შენ არავინ გყავს,
ან ძმა, ანუ და, ან ნათესავი?
- მყვანდნენ... და ყველას გამოგვითხოვე,
აქ მოველ და ღმერთს შევწირე თავი.
- მას აქეთ ბევრი წელიწადია?
- არ ვიცი. - როგორ? - არ ვთვლი წელთა-სვლას,
მოვშორდი, შვილო, წუთის-სოფელსა
და რაღას ვაქნევ იმის ჟამთა ცვლას!
- მოშორდი და აქ სულ მარტოკა ხარ?
- ეგეთი არის, სჩანს, ნება ღვთისა...
- როგორ თუ ღვთისა? ღმერთს რაში უნდა
ამ ყინულებში ყოფნა კაცისა?..
განა სწყინს ღმერთს, რომ კაცი შეჰხარის
ქვეყანას, ღვთითვე დაბადებულსა?..“

თორა ბევრი რამის ნებას გვრთავს, არ მოგვიწოდებს სხვა ხალხების მიღწევების უარყოფას. პირიქით, უნდა გვაინტერესებდეს ყოველივე დადებითი, რაც კი შეგვიძლია ვისწავლოთ მათგან, მაგრამ უაღრესად დიდი სიფრთხილევ გვმართებს, რათა არ გადმოვიღოთ ქცევის მახინჯი, მანკიერი და უკეთური ნორმები.

„წმინდანნი იყავით!“ - მოგვიწოდებს თორა და ამ მითითებით ხიდს დებს ჩვენსა და არსთგამრიგებს შორის. თორა არ მოითხოვს, რომ ანგელოზებად გადავიქცეთ, მაგრამ ჩვენს წინაშე აყენებს უფრო რთულ ამოცანას - ვიყოთ ადამიანები. იყო წმინდანი, ნიშნავს - იყო ადამიანი! მნიშვნელო-

ბა არ აქვს - მდიდარი ხარ თუ ღარიბი, შეძლებული თუ ხელმოკლე. არიან მცირედით კმაყოფილი ადამიანები, რომლებიც დიდი პატივისცემით სარგებლობენ საზოგადოებაში („მე ჩემს სიღარიბეს მდიდარივით ვხარჯავ!“ ჩამესმის ფიროსმანის შეძახილი), ბევრი მდიდარიც თავის სიმდიდრეს კეთილშობილურ საქმეებს ახმარს... რა არის და რამდენია „ბევრი“ და „ცოტა“ - კაცობრიობას ჯერაც ვერ დაუდგენია და ვერც დაადგენს! რა ამის პასუხია და, რა უფრო დიდ სიწმინდედ ითვლება - ღმერთის სახელის სადიდებლად სიცოცხლის განირვა თუ ყოველდღიურ ცხოვრებაში სულიერ მოთხოვნილებათა სხეულებრივ მოთხოვნილებებზე მაღლა დაყენება? პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, რომ რაბი (ყ)აკიბას, რომელმაც სიცოცხლე განირა გამჩენის სახელის სადიდებლად, ებრაელმა ხალხმა მაინც არ შეარქვა „წმინდანი“, ხოლო რაბი იეჰუდა ჰანასი, რომელმაც მთელი ცხოვრება დიდ სიმდიდრეში გაატარა, მაგრამ იოტისოდენა სიამოვნებაც არ მიუღია ამ სიმდიდრიდან, გარდა იმისა, რაც სულიერ მოთხოვნილებებს ექვემდებარებოდა, შთამომავლობამ „რაბენუ ჰაკადოშის“ („ჩვენი წმინდა მასწავლებლის“) სახელით შეამკო...

მცნებაზე „გიყვარდეს მოყვასი შენი, ვითარცა საკუთარი თავი“, რაბი (ყ)აკიბა ამბობს: „ეს თორის დიადი პრინციპია, ეს სიტყვები საფუძველია მთელი თორისა“.

გავიხსენოთ, რა პასუხი გასცა ჰილელმა არაებრაელს, რომელმაც გამოთქვა იუდაიზმში გადასვლის სურვილი იმ პირობით, თუ ვიდრე ცალ ფეხზე იდგებოდა, მთელ თორას შეასწავლიდნენ: „არ გაუკეთო მოყვასს ის, რაც შენთვის საძულველია, ამაშია მთელი თორა, დანარჩენი კომენტარებია, წადი და ისწავლე!“ ჰილელის აზრით, მოყვასის სიყვარული უტოლდება მთელი თორის კანონების დაცვას. საყურადღებოა ისიც, რომ ჰილელის გამონათქვამი არაა მცნების ზუსტი გამეორება. იქ ფორმულირება პოზიტიურია (გიყვარდეს), აქ ნეგატიური (არ გაუკეთო). ჰილელს მინიმუმიც აკმაყოფილებდა: პირველ ყოვლისა - „არ გაუკეთო მოყვასს ის, რაც შენთვის საძულველია“, სიყვარული - შემდეგ! როდის? როცა „ნახვალ და ისწავლი!“

***

2014 წლის 21 ოქტომბერს თბილისში, ქართველთა და ებრაელთა 26 საუკუნოვანი თანაცხოვრების და მეგობრობის საიუბილეო დღეებში, საქართველოს ებრაელთა ისტორიის მუზეუმში შედგა შესანიშნავი სამეცნიერო კონფერენცია „თბილისი - იერუსალიმი - 3“, რომელსაც უძღვებოდა ბატონი გივი ღამბაშიძე. სწორედ ამ კვლევით - ხუთწიგნეულის მესამე წიგნის „ვაიკრა“ კარის (ფარაშათ) „კედომში“-ის კომენტარით და ჩემი წიგნით „დასაბამიდან მოაქვამამდე“ წარვსდექი ფართო საზოგადოების წინაშე.

„და ელაპარაკა უფალი მოშეს სინაის მთაზე ასე: ელაპარაკე ისრაელის შვილებს და უთხარი მათ: როცა მიხვალთ მიწაზე, რომელსაც მე გაძლევთ, დაე, დაისვენოს მიწამ უფლის შაბათს. ექვს წელიწადს დათესე შენი მიწა და გასხალი შენი ვენახი, და აიღე მისი მოსავალი“.

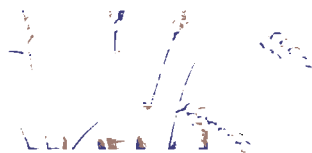
საინტერესოა, რომ „შმიტის“, ანუ საშაბათო წელიწადის მცნების იდეა რატომღაც უკუნესრიგით ჩნდება: როგოც ვხედავთ, ჯერ ლაპარაკია მეშვიდე წელიწადზე („დაე, დაისვენოს მიწამ უფლის შაბათს“) და მხოლოდ ამის შემდეგ არის ნახსენები წინამავალი ექვსი წელი. საქმე იმაშია, რომ, გარკვეული აზრით, „შმიტის“ წელიწადი მნიშვნელოვან სულიერ ზემოქმედებას ახდენს წინამორბედ წლებზე და განსაკუთრებული ძალით აღავსებს მათ, ისევე, როგორც კვირის ბოლო, მეშვიდე დღე შაბათიდან ვხაპავთ ძალებს არა მომდევნო, არამედ წინამავალი ექვსი საქმის დღისთვის, სხვა სიტყვებით: ექვსი დღე, - კვირიდან შაბათამდე, - „უფლის შაბათის“ სინმინდის დაფასებისა და ჩვენი სულიერი სიმშვიდისთვის ვიღწვით.

უცნაურია! იუდაიზმი მოგვიწოდებს - „არ ვიყოთ სასწაულის იმედის ამარა“, ვიზრუნოთ ჩვენთვის ყველაფერ აუცილებელზე. არადა, ამ ფარაშაში არსთგამრიგე გვეუბნება: „და ნუ იტყვით: „რა ვჭამოთ მეშვიდე წელიწადს, - (როცა) არც დავთესავთ და არც ავიღებთ ჩვენს მოსავალს? მე გამოგიგზავნით ჩემს კურთხევას მეექვსე წელიწადს, და იკმარებს ნაყოფი სამ წელიწადს“

ლუბავიჩელმა რებემ სიღრმისეულ იდეებთან ერთად ხმარებაში შემოიტანა საოცრად სხარტი და ირონიული გამოთქმებიც, რომელთა აზრიც, ცხადია, არ უნდა გავიგოთ პირდაპირი მნიშვნელობით. ფარაშათ „ბეჰარის“ განხილვისას იგი ამბობს: „ნუ წავართმევთ ყოვლადძლიერს (მის

კუთვნილ) ფარნასას (გასამრჯელოს), „შმიტის“ პრინციპია: ნუ დავტოვებთ მას უმუშევრად“

ფარაშაში მრავალი მცნებაა მოცემული, მათ შორის: „და ნუ მოატყუებთ (სხვა თარგმანით - „ნუ დაიბრეყებთ“) ერთიმეორეს, მოიშიშვლენი ღმერთისა“, რომლის მნიშვნელობაზე საუბარს ფართო ადგილი ეთმობა თალმედსა და „შულხან (ყ)არუხში“, რამეთუ ადამიანის მოტყუება (მით უმეტეს - დაბრეყება) ერთ-ერთ უდიდეს ცოდვად ითვლება. როგორც განვლილი ფარაშებიდან გვახსოვს, თორაში საკმაოდ ხშირად ვხვდებით მკაცრ აკრძალვით მცნებებსა თუ მითითებებს და არსად არ არის აღნიშნული: „მოიშიშვლენი ღმერთისა“

פרשת עמור
Parashat Emor

„როცა მიხვალთ იმ მი-
ნაზე, რომელსაც მე გაძლევთ
თქვენ, და მოიმკით სამკალს,
მიუტანეთ მოძღვარს ომერი
- თქვენი ნამკალის თავანკა-
რი“.

ბეით ჰა'მიკდაშის მოქმე-
დების ჟამს ომერის რიტუ-
ალი სრულდებოდა ახალი
მოსავლის ქერის ძნის მითა-

ნით. გაცებას იწვევს ის ფაქტი, რომ ქერი, ძირითადად, პირუტყვის საკვე-
ბია. ამდენად, იგი ემსახურებოდა მხოლოდ ადამიანის „ცხოველური სულის“
(ფიზიკური ინტერესებისა და სურვილების) განმანდებს. საქმე იმაშია, რომ
ეგვიპტის მონობაში მყოფი ისრაელის შვილები მიმდგარნი იყვნენ უნმინ-
დურობის 49-ე კარიბჭეს, რომლის იქით უკვე უფსკრული იყო და დახსნა
ალარ შეიძლებოდა. საჭირო იყო „ხელის წავლება“ და მათი ასეთი მდგომა-
რეობიდან „გამოგლეჯა“ და „გამოტაცება“ („ძლიერი ხელით და განვდილი
მკლავით“). ებრაელობა არ იყო მზად მოულოდნელი თავისუფლებისათვის.
ისინი უფლის ნებას უფრო მიენდნენ, ვიდრე საკუთარი გულების კარნახს.
თავისუფლებისკენ მონოდებამ მხოლოდ მათ „ღვთიურ სულში“ ჰპოვა გა-
მოძახილი, „ცხოველურმა სულმა“ კი არავითარი ცვლილება არ განიცადა.
ამიტომაც ამბობს ალტერ რებე, რომ „ებრაელები გარბოდნენ ეგვიპტიდან.
ფაქტიურად ისინი გაურბოდნენ საკუთარ ავ სანყისს“.

შელომო მეფის გენიალურ (თანახისა და, საერთოდ, მსოფლიო ლი-
ტერატურის თვალმარგალიტად აღიარებულ) ნაწარმოებში „შირ ჰა'შირიმ“
(„ქებათა ქება“, „სიმღერათა სიმღერა“) ვკითხულობთ: „მიმიზიდე შენი კვლი-
საკენ, გავიქცეთ. მეფემ შემეყვანა თავის პალატებში“, ანდა, სხვა თარგმა-
ნით: „თან წარმიტაცე, ჩვენ გამოგყვებით (ერთად გავიქცეთ). ხელმწიფემ
მიმიყვანა თავის სავანეში“. მეოთხე ლექსიკური ერთეულის ეს სამი ფრა-
ზა თანმიმდევრობით შეესაბამება ეგვიპტიდან გამოსვლის სამ საფეხურს:
„წარმიტაცე“ თვით გამოსვლაა, „ჩვენ გამოგყვებით“ - ომერის დათვლაა
(ფესახსა და შაბუოთს შორის პერიოდი), ხოლო „ხელმწიფემ მიმიყვანა თა-
ვის სავანეში“ - თორის ბოძება.

დაკვირვებული მკითხველი ადვილად შეამჩნევდა, რომ პასიურობის
გამომხატველი ნაცვალსახელი „წარმიტაცე“ („მიმიზიდე“), რაშიაც იგუ-
ლისხმება ისრაელის შვილების დახსნა უფლის „ძლიერი ხელით და განვ-

დილი მკლავით“, დგას მხოლოდით რიცხვში, მაშინ როცა აქტიური ქმედების სიტყვა „გამოგყვებით“ („გავიქცეთ“) იყენებს მრავლობითი რიცხვის ფორმას. ებრაელები ფარაონის უფლებიდან გადავიდნენ ღმერთის უფლებაში (ისე, როგორც რაიმე ნივთის გადაცემა ხელიდან ხელში). უფლისმიერმა ჩარევამ გავლენა იქონია მათი ბუნების მხოლოდ ერთ მხარეზე „ღვთიურ სულზე“. ამიტომაც დგას „წარმიტაცე“ მხოლოდით რიცხვში. ცხოველური ენერგია, დამოუკიდებლად იმისა, ცხოველურ თუ ადამიანურ ინსტიქტებშია იგი მოთავსებული, მძლავრი და დაუცხრომელია. ალტერ რებე წერს: „ადამიანის ცხოველური საწყისი, თავისი თვისებებით, ღვთიურ სულზე ძლიერია. ღვთიურ სულს აქვს თვისება „ტოვ“ - „კარგი“, ცხოველურისას - „მოდ“ - „ძალიან“. როცა ეს სულები თანხმობაში მოდიან, ჩამოდგება მდგომარეობა „ტოვ მოდ“ - „ძალიან კარგი“.

სწორედ ამიტომ სრულდებოდა ბეთ ჰამიკდაშის მოქმედების ჟამს ომერის რიტუალი ქერით - პირუტყვის საკვებით. ომერის პერიოდის (დროის ათვლის) ამოცანაც მთვლემარე „ცხოველური სულის“ ტრანსფორმაციაში მდგომარეობს. როგორ შეიძლება ამის მიღწევა? ფიქრით და განსჯით! მრავლობითი რიცხვის „ჩვენ“ („გამოგყვებით“, „გამოგეკიდებით“, „ერთად გავიქცეთ“) - უკვე ჩვენი ნატურის ორთავე მხარის ერთიმეორის მიშველებისა და უფლისკენ სწრაფვის გამოხატულებაა. ამას მოჰყვება შემდგომი, ფინალური ეტაპი („ხელმწიფემ მიმიყვანა თავის სავანეში“) - ყოვლადძლიერი-სადმი მთელი ჩვენი არსების სრული გახსნა. სინაის მთასთან თორის ბოძებისას, ღმერთის „სახის“ წინაშე, „უზენაესის ბაგით თითოეული სიტყვის წარმოთქმისას, ყოველი ისრაელის შვილის სული შორდებოდა სხეულს“; ისინი ც ა რ ი ე ლ დ ე ბ ო დ ნ ე ნ . ერთადერთ რეალობად იყო თვით ღმერთი.

ყოველი დღის უპირველეს კურთხევაში ვამბობთ: „მოდე ანი ლეფანე-ხა...“ - „მადლიერი ვარ მე შენს წინაშე...“ ეს აღიარება, არსთგამრიგესადმი ეს მორჩილება წინ უსწრებს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ჩვენს შეგნებულ გაგებას; ეს ჩვენი დღის „ნისანია“ - პირადი „გამოსვლაა“. შემდეგ მოდის კურთხევები, სახობო ფსალმუნები და „შემა ისრაელ...“ „ისმინე („გაიგე“), ისრაელო!“, რომლებიც აღვიძებს გრძნობას, რომ „გიყვარდეს უფალი, შენი ღმერთი, მთელი შენი გულით, მთელი შენი სულით, მთელი შენი შეძლებით“; ეს „იარის“ დღიური ექვივალენტი და ომერის ათვლაა. ყველაფერი ეს, ჯერჯერობით, თავისთავად წარმოადგენს მხოლოდ ადამიანური ბუნების „ცხოველურ მხარესთან“ ჭიდილს („ბიტულ ჰა'იეშ“). თვითშეგნების სრულ იზოლირებას („ბიტულ ბი'მეციუთ“) ვაღწევთ „ამიდის“ ლოცვისას, როცა, ბატონის წინაშე მდგარი უტყვი მონის მსგავსად, მდუმარენი ვართ, ნების დაურთველად არ ძალგვიძს ლაპარაკი და თავდახრილნი მორიდებით ვთხოვთ შემოქმედს: „უფალო, გახსენი ბაგენი ჩემი...“; ეს კი უკვე ჩვენი დღის „სივანია“.

40 წლის ასაკში გადაწყვიტა რაბი (ყ)აკიბამ, რომ თავისი სიცოცხლის დარჩენილი ჟამი თორის სწავლისთვის მიეძღვნა. ერთხელ, შენიშნა რა როგორ გახვრიტა ქვა მასზე შეუწყვეტლად დამდინარე წყლის წვეთებმა, თქვა: „ქვა - მყარია, წყალი - რბილი, წვეთი - ერთიბენო. და, მაინც, დღიდან დღემდე, თვიდან თვემდე მწვეთავმა წყალმა შესძლო ქვაზე ხვრელის ამოკვეთა. მაშასადამე, შეუპოვრობითა და გაბედულებით მე შევძლებ ყველა სიძნელის გადალახვას და თორის სიღრმეში ჩაწვდომას“. მართლაც, წლების შემდეგ, რაბი (ყ)აკიბა სათავეში ჩაუდგა თორის აკადემიას, სადაც 24000-მა მოსწავლემ გაიარა სწავლება.

ვარლამ კვანტალიანი:

რამხელა სიბრძნე და ღრმა წვდომა სჭირდება ადამიანში „ღვთაებრივი“ და „ცხოველური“ საწყისების გააზრებას, დიფერენცირებას, საფუძვლების მონახვას და მის რიტუალიზაციას... ერთია, აღიარო ღმერთი და დაემორჩილო მას, როგორც უტყუი მონა და მეორეა - შეიმეცნო ის, როგორც მოძღვარი, საწყისთა საწყისი და უახლოესი, უღალატო მეგობარი... რა რთულია „კეთილის და ბოროტის“, „კარგის და ცუდის“ და ა.შ. ცნებების სტერეოტიპული წარმოსახვა ადამიანთან მიმართებაში ისე, რომ „ღვთაებრივ და ცხოველურ“ საწყისებად კი არ განასხვავო ისინი მხოლოდ, არამედ იქვე გააცნობიერო: ღვთაებრივი - „კარგი“ და „ცხოველური - „უფრო“!!! ადამიანში ცხოველური საწყისი ღვთაებრივის განასაზღვრებაა და არა საპირისპირო ცნება... დიახ, ღმერთს არ შეუქმნია სიკეთესთან ერთად ბოროტება, არამედ იქ სადაც ბოროტი ქარბობს - სიკეთის ნაკლებობაა მხოლოდ!.. რა ბედნიერებაა, 40 წლის ასაკში გადაწყვიტო ცხოვრების მთავარი არსის რაობა შენში და 24000 ადამიანი აზიარო ქვეშარიტ სიბრძნეს უფლისას... შეამაყება, რომ აგრერიგად განსხვავდებოდა ქართული თეოლოგიური და თეოსოფიური აზროვნება ბერძნულ-ევროპულისგან, რაც გამორჩეულადაა გამოხატული პეტრე იბერის (იგივე ფსევდო დიონისე არეოპაგელის), ათონელ ქართველთა (მთანმინდელეები, ნაზიანზელი...) ფასისის, გელათის, გრემის, იყალთოს აკადემიების მნიშვნელოვან ნაშრომებში... დიახ, მათი აზროვნება სათავეს იმ სინმინდისგან იღებდა, რაც უფალმა 49-ე კარიბჭესთან მისავათებულად მდგომ ებრაელ ერს დაუტოვა და ამით, საუკუნო წარწყმედისგან იხსნა და „მიიყვანა თავის სავანეში“. ბევრად უფრო ღრმა ფესვები აკავშირებს ამქვეყნად ებრაელ და ქართველ ეთნოსს, ვიდრე 26 საუკუნეა და მართლაც რამხელა კეთილშობილური საქციელია, ამ არსებული სინმინდის სამსახურს შეაღიო საკუთარი ცხოვრების უძვირფასესი წლები.

გმადლობთ, ბატონო ისააკ, გმადლობთ!

სიტყვა „ბეხუკოთაი“ წარმოქმნილია სიტყვიდან „ხუკიმ“ - „დადგენილება“. ალტერ რეზე ამ ახსნას ამატებს უფრო ღრმა კომენტარს: „ხაკიკა“ - კვეთა ქვაში, მატერიალის გამჭოლი გრავირება.

სწორედ ასეთი „ტექნიკა“ იყო გამოყენებული ყოვლადდღიერის მიერ „ლუხოთებზე“ - მცნებების დაფებზე ებრაული ასოების ამოსატყვიფრად.

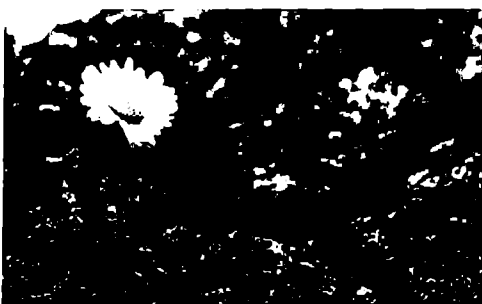
რით განსხვავდება ამოტყვიფრული ასოები პერგამენტზე დანერილი ასოებისგან?

პირველ ყოვლისა, წერილი ასოები ეს არის „რალაც დამატებული“ პერგამენტზე ან ქაღალდზე. მეორე, - რთული არაა მათი ამოშლა, ამოფხეკა, ამოწვა, ანუ ქაღალდისგან დამოუკიდებლობის დაბრუნება.

ქვაში ამოჭრილი ასოები კი ქვის გარეშე უაზრობაა, რამეთუ ისინი ოდენ „ხვრელებს“ წარმოადგენენ. ასეთ დანერილს ვერც გადაფხეკ და ვერც წაშლი.

ერთმა რაბიმ შეისწავლა ებრაული სულის ბუნება და მივიდა დასკვნამდე, რომ „ებრაელის სული გვახსენებს „სეფერს“ (წიგნს). „სეფერის“ ტექსტი ჟამთაგულის შემდეგ გამოუსადეგარი ხდება, მაგრამ, ხშირად, შესაძლებელია მისი გასწორება. ამისათვის საჭიროა სეფერის მიტანა „სოფერთან“ (გადამწერთან), რომელიც გააკეთებს აუცილებელ შესწორებებს. ასეა სულიც - იუდაიზმის პრინციპები და კანონები „ჩაბეჭდილი“ მასში, მაგრამ დროთა განმავლობაში წარწერა იშლება და უკვე ველარაფერს გაარჩევ. რაბი ყველაფერს შეასწორებს: შეახსენებს ებრაელს მისი „სულის ტექსტის“ დავიწყებულ ფრაგმენტებს“

საოცრად ლამაზი შედარებაა, არა?! უფრო მეტად გასაოცარი ის არის, რომ ლუბავიჩელი რეზე ამ მეტაფორას კატეგორიულად არ დაეთანხმა: „ებრაელის სული წამდვილად გვაგონებს ტექსტს, მაგრამ არა წერილს, არამედ ქვაში ამოკვეთილს. ასეთი ასოები შეიძლება დაიმტვეროს, ანდა, უკიდურეს შემთხვევაში, მინით ამოივსოს. მართალია, ისინი დაუნახავი და შეუმჩნე-

ველია, მაგრამ იქ ჭუჭყის ფენის ქვეშ - ყველა ასო თავის ადგილზე უწინდებურად მთელი, უვნებელი და დაუზიანებელი რჩება. ნებისმიერ ბავშვს შეუძლია გაასუფთავოს ისინი თავმოყრილი ნაგვისგან, ამოიწოდოს და გამოაშკარაოს მთლიანი წარწერილი ტექსტი“

„ხუთნიგნეულის“ მეოთხე წიგნს „ბემიდბარ“, რომელიც ათ კარს („ფარაშას“) მოიცავს, მოგვითხრობს ებრაელი ერის უდაბნოში ცხოვრების თითქმის 39 წლიან ისტორიას - გამოსვლის მეორე წლის მეორე თვის დასაწყისიდან მეორმოცე წლის მეთერთმეტე თვემდე.

ეგვიპტის ტყვეობიდან თავდაღწეულ მონათა თაობას თანდათან ცვლის ახალი, უდაბნოში დაბადებული თაობა. საინტერესოა, რომ თალმუდის ბრძენი სასიკვდილოდ განწირულ „უდაბნოს თაობას“ („დორ ჰამიდბარ“) „სინათლის თაობად“ მოიხსენიებენ, ხოლო მათ შვილებს, რომელთაც წილად ხვდათ მამაპაპათა სანუკვარი ოცნების ასრულება - აღთქმულ მიწაზე შესვლა, „სიბნელის (წყვდიადის) თაობას“ უწოდებენ. სიტყვა „მიდბარ“ - „უდაბნო“, აგრეთვე შეიძლება განიმარტოს როგორც „საძოვარი“, „საბალახო“ („ლეადბირ“). ბრძენთა აზრით, უფროსი თაობა, ანუ „უდაბნოს თაობა“ შეიძლება შევადაროთ „მწყემსის კვერთხის ქვეშ მოხეტიალე ნახირს“ კიდევ სხვა მნიშვნელობა სიტყვისა „ლეადბირ“ არის „მოსპობა“, „განადგურება“.

რატომ ვერ შეძლო წმინდა მიწაზე შესვლა სასწაულების შემსწრე თაობამ, - ადამიანებმა, რომლებმაც საკუთარი თვალით იხილეს ეგვიპტის ათი სასჯელი, გზისმკვლევი სვეტი ნათლისა, მენამული ზღვის გაპობა, კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიადი მოვლენა - ღრუბელსა და „მოლაპარაკე ცეცხლში“ გახვეული სინას მთა, ციური მანა და მწყერი, მირიამის მოძრავი ჭა, სალი კლდიდან გადმოხეთქილი ანკარა წყალი („ერთმა უბრალო მოსამსახურე ქალმა უფრო მეტი ნახა, ვიდრე ისრაელის წინასწარმეტყველებმა“), ადამიანებმა, რომლებმაც შექმნეს და ააგეს მიშქანი - გადასატანი ტაძარი?

რაღაც გაგებით, ამ თაობის თითოეული ადამიანი მიმსგავსებულია ადამს პირველ ადამიანს. „უდაბნოს თაობის“ დროს მოველინა მ ე ო რ ე დ ყოვლადძლიერი ამ სამყაროს. ადამს თუ ერთი მითითება მისცა - არ ეჭამა ნაყოფი „ხისა ცნობადისა კეთილისა და ბოროტისა“, „სინათლის თაობას“ მ ა ნ ასობით მცნება უბოძა და სრულიად პრაქტიკული მისია დააკისრა - დასამკვიდრებლად შესულიყო წმინდა მიწაზე.

პირველი აზრი, რამაც კი შეიძლება გაგვიელვოს, არის ის, რომ უფლისმიერი პირდაპირი ჩარევის ორივე ცდა ადამიანის მარცხით დამთავრდა: ვერც ადამმა და ვერც „სინათლის თაობამ“ ვერ შეასრულა მასზე დაკისრებული ვალდებულება.

შევეცადოთ რაღაც გამართლება მაინც მოვიძიოთ მათ ქმედებებში:

პირველი ადამიანი დამკვიდრებული იყო სამოთხეში, რომლის არსებობაც მისთვის დიდ საიდუმლოებას წარმოადგენდა.

ღმერთი უ კ რ ძ ა ლ ა ვ ს ადამს, ე.ი. ადამმა უკვე იცის, რომ არსებობს სიკეთე და ბოროტება, მაგრამ ეს ორი გაგება ცოცხლობს მის გარეთ

- ბუნებაში, ხეზე („აკრძალული ხილი გემრიელიაო!“). ნაყოფის გემოს გასინჯვისთანავე ადამმა თავისი არსების შიგნით შეუშვა სიკეთე და ბოროტება. მისი ქმედება გამონვეული იყო ადამიანში დაფარული ძლიერი სურვილით, ცნობისნადილითა და ცხოველი ვნებით. სწორედ საკუთარი მეობის აღქმასა ადამიანის სამოთხის საიდუმლოება - როცა მან უკვე იცის, რომ ესა თუ ის ქმედება აკრძალულია, ან, პირიქით, ნაბრძანებია უმაღლესი ძალის უზენაესის მიერ, რომელიც თავისი ნების დარღვევას მკაცრად სჯის, ხოლო შესრულებას - აჯილდოვებს. უფალმა შესაძლებლობა მისცა ადამს, რომ თავისუფალი არჩევანის პირობებში დაერთგუნა თავისი ინსტიქტები და აემაღლებინა საკუთარი გონება; მაგრამ ადამმა ვერ გამოიყენა ეს შესაძლებლობა. ან იშენ წყვეტ და შენვე აგებ პასუხს შენსავე არჩევანზე. კარგია ეს? პასუხი ორმაგად რთულია: კარგი კი იქნებოდა, რომ შეესმინა ადამს ღმერთისა; ცოდვა-ბრალი ართულებს სამყაროს, მაგრამ, ამასთანავე, გვაძლევს კიდევ ადამიანურობის გამომჟღავნების შესაძლებლობას - ავირჩიოთ სიკეთე.

„უდაბნოს თაობის“ უდიდესი შეცდომა (რამაც, საბოლოოდ, მათი უდაბნოში ორმოცნობიანი ხეტიალი გამოიწვია), იყო ის, რომ ისინი შეშინდნენ წმინდა მინაზე წარგზავნილ მზვერავთა მოტანილი ამბით, იფიქრეს, რომ - ასე ძნელად მოპოვებული თავისუფლების შემდეგ, ერეც ისრაელში ახალი მონობა ელოდათ. არადა, - როგორც ამ ფარაშის დასაწყისი გვამცნობს, 2449 წლის იარის თვის პირველ დღეს, ანუ „ებრაელთა უდაბნოში ყოფნის მეორე წელს, მეორე თვის პირველ დღეს“, უფალმა უბრძანა მოშეს: „აღრიცხეთ ისრაელის შვილთა მთელი თემი მათი ოჯახების, საგვარტომოს, სახელთა რიცხვის მიხედვით, ყოველი მამრი სულადობრივ. ოცი წლიდან მოყოლებული და მეტი ხნის...“, რამეთუ მ ი ს ი კეთილი ნებით - ოცი დღის შემდეგ უნდა შესულიყვნენ ისინი აღთქმულ მიწაზე.

ამ ისტორიაში ნათლად ჩანს „უდაბნოს თაობის“ სისუსტე გუშინდელ მონებს არ სურთ მიიღონ სხვისი ხელისუფლება, თუნდაც ის არსთგამრიგეს ეკუთვნოდეს.

ეს ხომ საშინელებაა?!

მიუხედავად ამისა, შთამომავლობამ, როგორც ზემოთ ითქვა, ეს თაობა „სინათლის თაობის“ სახელით შეამკო. რატომ? რა თქმა უნდა, თაობებს შორის კავშირის გამო: უფროსმა თაობამ აღზარდა ქვიშაზე დაბადებული „სიბნელის თაობა“ - „შემქმნელნი დღისა“ - გ ა მ ო ს ვ ლ ი ს „შავი სამუშაოს“ შემსრულებლები, რომლებიც მზად იყვნენ ებრძოლათ და ევაჭრათ, მოეხნათ და ეთესათ, ეშენებინათ და ეძერნათ; მხოლოდ მათ შეეძლოთ დაესრულებინათ ყოვლადძლიერის დიადი გეგმა: გამოსვლა - თორის ბოძება - წმინდა მიწაზე დამკვიდრება.

დიდებულია თაობა, რომელსაც ძალუძს შეასრულოს თავისი მისია, მაგრამ კიდევ უფრო მაღლა დგას თაობა, რომელსაც ხელენიფება აღზარდოს შვილები, რომლებიც ღირსეულად გაასრულებენ მამების დაწყებულ საქმეს.

გ ა მ ო ს ვ ლ ი ს ამოცანის შესრულებას ერთი თაობის ძალები არ ჰყოფნიდა; იგი შეეძლოთ შეესრულებინათ მამებსა და შვილებს მეოცნებებსა და პრაქტიკოსებს, მლოცვეებსა და მეომრებს, მომთაბარეებსა და მიწათმოქმედებს.

იერუშალიმში, ტაძრის საგანძურის ადგილმდებარეობის არქეოლოგიური გათხრებისას აღმოჩენილ იქნა გრაგნილი ვერცხლის ნაჭერი „ბირქათ ჰაქოჰანიმის“ „ქოჰენტა კურთხევის“ წარწერით:

იეზარეხება ად'ონაი ვეიშმერება. იაერ ად'ონაი ფანავ ელეხა ვიხუნეჟა. ისა ად'ონაი ფანავ ელეხა ვეიასემ ლეხა შალომ.

გრაგნილი 2700 წლისაა. იგი მასზე დახაზული ასოებით გამოყვანილ სიტყვებზე 600 წლით უმცროსია.

დიახ, 3330 წელიწადი გამოხდა მას შემდეგ, რაც „ელაპარაკა უფალი მოშეს ასე: ელაპარაკე აჰარონსა და მის შვილებს ამ სიტყვებით: ასე აკურთხეთ ისრაელის შვილები და უთხარით მათ: „გაკურთხოს შენ უფალმა და დაგიცვას შენ! მოგფინოს შენ უფალმა შარავანდედი თავისი პირისახისა და შეგიწყალოს შენ! მოაპყროს უფალმა თავისი პირისახე შენკენ და გარდმოგივლინოს შენ მშვიდობა!“

თალმუდი მოგვითხრობს, რომ ებრაელებმა თხოვნით მიმართეს ყოვლადძლიერს:

- რატომ დააკისრე ქოჰენებს ისრაელის შვილთა კურთხევის ვალდებულება? ჩვენ უშუალოდ შენგან გვსურს ვღებულობდეთ ამ კურთხევას!

მიუგო მათ არსთგამრიგემ:

- იცოდეთ, რომ თავად მე ვდგავარ ქოჰენებთან ერთად და გაკურთხებით თქვენ! და ჩაინერა კიდეც თორაში:

„ვესამუ ეთ შემი (ყ)ალ ბენე ისრაელ, ვაანი ავარეხემ“.

„და მოუხმონ ჩემს სახელს ისრაელის შვილებზე, და მე ვაკურთხებ მათ“

ბრძენნი ქადაგებენ: „თუ შენი მოყვასი არ გამოდის სიბნელიდან სინათლეზე თუ არ მოდის შენთან თორის შესასწავლად, ნუ დააყოვნებ და, თორის შეუქის გასავცელებლად, თვითონ მიდი მასთან“

აპარონი არ ეთანხმებოდა ამ კომპრომისს; იგი თორას არ ამცირებდა, ადამიანებს „ამაღლებდა“ („ისეთებსაც კი, რომლებსაც არავითარი დამსახურება არ გააჩნდათ, გარდა იმისა, რომ ყოვლადძლიერის ქმნილებებს წარმოადგენდნენ“) - თორა კი არ მიჰქონდა მათთან, ისინი მიჰყავდა თორასთან. ამიტომაც დაინერა ჰილელის შეგონება „ფირკვი ავოთში“ („მამათა შეგონებანი“) (1:12): „ისწავლე აპარონისგან: იყავ მშვიდობის მოყვარული და ისწრაფე მშვიდობისაკენ, გიყვარდეს შენი ახლობლები და დააახლოვე ისინი თორასთან“

აპარონის ცხოვრების წესსა და ხასიათზე ლაპარაკობს გადაკვრით ამ კარის დასაწყისიც: „**როცა აანთებ კანდელებს, დაე ლამპარის წინა მხარეს ანათებდეს შვიდივე კანდელი...**“ ბრძენნი ცდილობდნენ აეხსნათ, თუ რატომ არის ამ ციტატაში გამოყენებული სიტყვა „ბეჰა(ყ)ალოთხა“, რამეთუ ივრითზე მისი მნიშვნელობა გაცილებით უფრო ღრმაა, ვიდრე სიტყვა „აანთებ“ „ბეჰა(ყ)ალოთხა“ შეიძლება გავიგოთ, როგორც „ამაღლებს“, „მომაღლებს“; და მივიდნენ დასკვნამდე, რომ აპარონს კანდელის ფითილზე ცეცხლი მიმარჯვებული უნდა ჰქონოდა მანამდე, სანამ ალი დამოუკიდებლად არ დაიწყებდა ზეასვლასა და აბრიალებას.

შენორას სანათი სიმბოლურად გამოხატავს ებრაულ სულს, შვიდი ტოტი კი ებრაული სულის შვიდ სახესხვაობას - გამჩენის სამსახურის შვიდ გზას:

1. „ხესედ“ „სიკეთე“, „სიქველე“ ამ თვისებით გამორჩეული იყო აბრაჰამი.

2. „გვურა“ „ძლიერება“, „სიმაგრე“, „სიმტკიცე“, „სიმამაცე“, „სიმკაცრე“ („მოშიშების“, „თავშეკალების“, მართლმსაჯულების აღსრულების“ მნიშვნელობით) იცხაკი.

3. „თიფერეთ“ - „სილამაზე“, „სიმშვენიერე“, „მოხდენილობა“ (პირველი-სა და მეორეს სინთეზი - „სიქველის“ და „ძლიერება-თავშეკავებას“ შორის შუამდებარე „ღმობიერების“, „ჰარმონიის“ მნიშვნელობით) - იააკოვი.

4. „ნეცახ“ „დაძლევა“, „გამარჯვება“, „მარადიულობა“, „მარადისობა“ მომე.

5. „ჰოდ“ „სიდიადე“, „სახელის განთქმა“, „შარავანდედით შემოსვა“ აჰარონი.

6. „იესოდ“ „საფუძველი“, „საძირკველი“, „ფუნდამენტი“, „საყრდენი“ იოსეფი.

7. „მალხუთ“ - „მეფობა“, „მეფის ძალაუფლება“ - დავიდი.

კაბალის მოძღვრებაში მათ უწოდებენ „გულის თვისებებს“, ხოლო „ხოხ-მა“ - „სიბრძნე“, „ბინა“ - „გაგება“ და „და(ყ)ათ“ - „ცოდნა“, „შეცნობა“ - „გონების (ტვინის) თვისებებია“.

აჰარონის ამოცანა მდგომარეობდა თითოეული ადამიანის სულის (ვი-თარცა ნაცარში მალული მუგუზალის) „გალვივებაში“, ებრაელების ქვეცნობიერებაში ჩაბუდებულ, მაგრამ დაფარული ღვთაებრიობის გამოჩენასა და გამჩენის სიყვარულის იმ დონემდე აყვანაში, როცა უკვე თვითონვე, დამოუკიდებლად და დაუხმარებლად იწყებდნენ ნათებას. მიღწევის საშუალებანი შეიძლება სხვადასხვა იყოს, მაგრამ მიზანი საერთოა სამყაროში თორის სინათლის შემოტანა. ამიტომაცაა გამოჭედილი შვიდტოტოვანი მენორა ერთი მთლიანი ოქროს ზოდიდან.

ისრაელის შვილები დაბანაკებულნი არიან ქენაანის საზღვრების სამ-ხრეთ-აღმოსავლეთით - ფარანის უდაბნოში, კადემში და მოშე 12 კაცს („თითო-თითო კაცს მამების ტომიდან“) აგზავნის „რძისა და თაფლის“ ქვეყნის დასაზვერად: „და დაათვალიერეთ ეს ქვეყანა, რას წარმოადგენს იგი, და ხალხი, რომელიც იქ ცხოვრობს - მძლავრია თუ სუსტი, მცირერიცხოვანია თუ მრავალრიცხოვანი? და როგორია ქვეყანა, სადაც ის ცხოვრობს: კარგია თუ ცუდი? და როგორია ქალაქები, რომლებშიც ის ცხოვრობს: ბანაკებში თუ ციხე-სიმაგრეებში? და როგორია მინა: ნოყიერია თუ მწირი? არის იქ ხეები თუ არა? გამაგრდით და ნამოიღეთ იმ მიწის ნაყოფი...“

ყველა მზვერავმა, ქაღევისა და იეჰოშუას გარდა, ხალხს ძალზე ცუდი ამბავი აუწყეს: ვერასდროს ვერ შევძლებთ იმ მიწის დაპყრობასო. მზვერავები არასაკმარისი ყურადღებით მოეკიდნენ დავალებას და „ფე“ („პირი“) დააყენეს „(ყ)აინის“ („თვალის“) წინ, ანუ „მეტყველება“, „ენა“, „სიტყვა“ უსწრებდა „ხედვას“, გულდაგულ არ გამოიკვლიეს მათ თვალწინ გადამღილი ალთქმული ქვეყნის მინანქალი, რამეთუ, „(თვალი“) არა უბრალოდ „ხედვას“ აღნიშნავს, არამედ „დანახვას“, „ჩანვდომას“, „მიხვდომას“, „გაგებას“ და ხშირად - „იყო ბრძენს“ ნიშნავს; პირუკუდ შეცვალეს მათთვის მიცემული გეგმის პუნქტების რიგითობაც. დააკვირდით: „მივედით იმ ქვეყანაში, შენ რომ გაგვაგზავნე, და მართლაც მოწვეთავს იქ რძე და თაფლი, და აი, მისი ნაყოფი. მაგრამ ძალოვანია იმ მიწაზე მოსახლე ხალხი...“

ქაღევმა მყისვე შეაფასა ამ გადაადგილების მნიშვნელობა და შესძახა: „უთუოდ ავალთ და დავიმკვიდრებთ მას, რამეთუ ნამდვილად შევძლებთ

მის დაძლევას“. მაგრამ ათივე მზვერავი ჯიუტად გაიძახოდა: **„ვერ შევძლებთ იმ ხალხის წინააღმდეგ წასვლას, ვინაიდან ის ჩვენზე ძლიერია... და გაავრცელეს ისრაელის შვილებში ჭორი იმ ქვეყანაზე, რომელიც დაბევრეს...“**

ქალევი მიხვდა, რომ დანარჩენი ათი ტომის მთავრები მხოლოდ ჯილდოზე ფიქრობდნენ და არა მთელი თემის წინაშე დაყენებულ ისტორიულ მისიაზე დასამკვიდრებლად შესულიყვნენ მამა-პაპათა წმინდა მიწაზე. ასეთი ხალხი ყოველთვის მხდალია, ყოველთვის უკანდახევას ამჯობინებს, სხვათაც იმას უკიჟინებს, რომ უმწეონი და უძლურნი არიან და დასახული მიზნის მიღწევა არა მარტო ძნელი, საერთოდ შეუძლებელია.

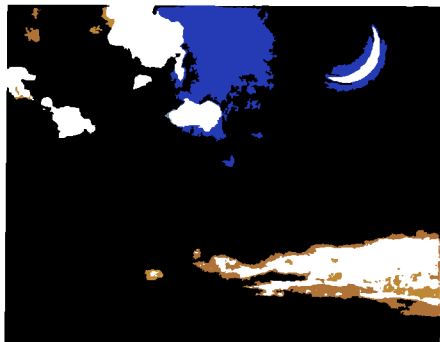
მართლაც, ქალევის წინათგრძნობა თვალის დახამხამებაში დადასტურდა მზვერავთა შემდგომ სიტყვებში: „ქვეყანა, რომელიც შემოვიარეთ დასაზვერად, ეს არის მიწა, რომელიც ჭამს მასზე მცხოვრებთ; ხოლო მთელი ხალხი, რომელიც იქ ვიხილეთ, ახოვანი კაცები არიან. იქვე ვნახეთ ბუმბერაზები, დევგმირთა შვილები, ბუმბერაზთაგანნი; და ჩვენს თვალში კუტკალიებად გამოვჩნდით, და ასევე ვიყავით მათ თვალშიც“

მზვერავებმა გიგანტური ხილი - ყურძენი, ბრონეული და ლეღვი მოიტანეს საჩვენებლად, რათა მათი სიცრუე უტყუარად გამოჩენილიყო.

ფესახის ჰაგადის ფილოსოფია

სედერის ჩატარების წეს-კანონები
ჰაგადის ტექსტის ტრანსლიტერაცია
თარგმანი კომენტარებით

ნისანის თვე

ზეპირი თორის გადმოცემით, ჯერ კიდევ ეგვიპტეში, გამოსვლამდე ორი კვირით ადრე, ახალგამოჩენილ ნამგალა მთვარეზე მიუთითა მოშეს ყოვლისშემძლემ და უთხრა: „**როდესაც დაინახავ ასეთ მთვარეს, დაადგინე ახალი თვის (שנה חדשה - „რომ ხოდემ“) დასაწყისი**“.

სიტყვა שנה „ხოდემ“ ნიშნავს „თვეს“ და წარმოქმნილია სიტყვიდან „ხადამ“ „ახალი“ („ხიდემ“ „განახლება“).

გამოთქმა „რომ ხოდემ“ (שנה „რომ“ „თავი“, „საწყისი“) ითარგმნება როგორც „თავი თვის“, ანუ „თვის თავი“, „ახალი თვე“ და მასში მთვარის განახლება ახალმთვარობა, ორ ახალმთვარობას შორის დროის შუალედი იგულისხმება.

პირველი „რომ ხოდემ ნისანი“ სამარადუამოდ შევიდა ებრაელთა ისტორიაში. ამ დღეს მიიღეს ისრაელის შვილებმა პირველი საერთო, ზოგადეროვნული მცნება - ებრაული თვეების დადგომის წმიდადყოფა.

მაკაბელთა აჯანყების პერიოდში ბერძენ-სირიელი დამპყრობლები ცდილობდნენ ძალით მოეშალათ და გაეუქმებინათ ახალმთვარობის აღნიშვნა იუდაიზმის ორ ფუძემდებლურ მცნებასთან ერთად: შაბათის დაცვა და „ბრით მილა“ (წინადაცვლა). ჩვენს მტრებს კარგად გაეგებოდათ თუ რაოდენ განსაკუთრებულია ებრაული კალენდარი „თორის ხალხისთვის“ ებრაელობის შენარჩუნებაში. ამდენად, „რომ ხოდემის“ აღნიშვნას ღრმა სულიერ-ისტორიული მნიშვნელობა აქვს.

იუდა „ნისან“ ბაბილონური სახელწოდებაა (რომელიც ებრაელებმა მოიტანეს ბაბილონის 70-წლიანი ტყვეობიდან) და გაზაფხულს უკავშირდება.

„ნისანი“ სასწაულების თვეა: ორი ასო נ „ნ“ („ნუნ“) - „ნისეი ნისიმ“ - „სასწაულთა სასწაული“ ამ თვეში გაიხსნა ყოვლადშლიერის დიადი კეთილმოსურნეობა (שנה „ხესედ“): „**და გამოგვიყვანა ჩვენ უფალმა ეგვიპტიდან ძლიერი ხელით და განვდილი მკლავით, დიდი საშინელებებით, ნიშნებით და სასწაულებით**“.

თორაში „ნისანის“ თვე იწოდება „თვეთა საწყისად“ („რაში ხოდაშიმ“), „პირველი წლის თვეებიდან“ („რიშონ ლეხოდეშე ჰაშანა“) და „გაზაფხულის თვედ“ („ხოდეშე ჰაავივ“):

„და უთხრა უფალმა მოშეს და აპარონს ეგვიპტის მინაზე ასე: ეს თვე თქვენთვის თვეთა საწყისია, პირველია იგი თქვენთვის წლის თვეებიდან... დღეს გამოდიხართ თქვენ, აბიბის თვეში... აბიბის თვეში გამოხვედი ეგვიპტიდან... ხმიადების დღესასწაული დაიცავი, შვიდ დღეს ჭამე ხმიადები, როგორც გიბრძანე, აბიბის თვის დანიშნულ დროს, რადგან აბიბის თვეში გამოხვედი ეგვიპტიდან...“ („შემოთ“; 12:1,2; 13:4; 34:18).

כ"א - „აბიბ“:

„აბ“ - „მამა“,

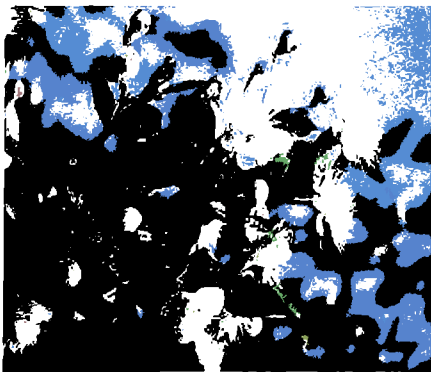
· -10, ב - 2; 10+2=12

„მამა 12“ თვისა.

„ზოპარი“ მიუთითებს, რომ כ"א „აბიბის“ თვის სახელწოდებაში ასოთა შემადგენლობა მიდის „ალეფ-ბეთის“ ასოთა პირდაპირი, თანმიმდევრული წყობა-რიგითობით, ხოლო ו"א „თიშრეს“ თვის სახელწოდებაში გამოყენებულია ანბანის დამამთავრებელი ასოები საპირისპირო წესრიგით. აქედან ჩანს ამ „სრული“, 30-დღიანი თვეების კონტრასტული ბუნება:

„აბიბ“ „ნისანი“ გაზაფხულის („განვითარების“) დასაწყისია ჟამი ბუნების გამოღვიძებისა და გაფურჩქვნისა; „თიშრე“ შემოდგომის მიწურვის, ზამთრის დასაწყისის („ზრდის დროებით შეწყვეტის“), ფოთოლცვენის („განსჯის“) დრო - სამართლის, მონანიებისა და მიტევების - „რომ ჰაშანისა“ და „იომ ქიფურის“ თვეა.

„ნისანის“ სტიქაა ცეცხლი სიცოცხლის მამოძრავებელი ძალა, „თიშრესი“ - ჰაერი - აზრის და მეტყველების (სიტყვის) სტიქია. „ნისანის“ „სულიერი სამუშაო“ სიტყვის სრულყოფაა.

ყოვლისშემძლე ღვთაებრივ ენერგიას პირველ ყოვლისა უგზავნის „ნისანს“, რომელიც თავის მხრივ ანანილებს მას წელიწადის დანარჩენ თვეებზე; თითოეული თვე ღებულობს (ხაპავს) „საზრდოს“ „ნისანისაგან“

„ნისანის“ თვის სიმბოლოებია: ვერძი (კრავი), მუხლი - იეჰუდა, ადამიანის ორგანო მარჯვენა ფეხი, „ალეფ-ბეთის“ მეხუთე ასო ה „ჰე“.

„პე“ „ალეფ-ბეთის“ 22 ასოს ფონეტიკური წყარო - ო „დალეთისა“ და „იოდის“ ნაერთი. ბრძენთა გადმოცემით, „სიბრძნის“ (1) და ოთხი ელემენტის - ცეცხლი, ქარი, წყალი, მიწა - (2) შეერთებით დააფუძნა ყოვლისშემძლე მდედამიწა - „სახლი“ ქვეყნიერებისა. ი-ს ფორმა მიგვანიშნებს ადამიანისადმი ნაბოძები ნების თავისუფლებაზე: როგორც ვხედავთ, მას ქვემოთ ფართო გასასვლელი აქვს ადამიანს თუ სურს დაეცეს, საამისოდ ყველა შესაძლებლობა გააჩნია, შეუძლია დაემუას ფსკერამდეც კი; და პირიქით - თუკი იგი დაბრუნებას, მონანიებასა და ამაღლებას ისურვებს, ზედა მარცხენა მხარეს აქვს პატარა გასასვლელი ზევითკენ. კაბალაში ასო „პე“-ს უსაბამებენ ათი „სეფიროთიდან“ ბოლო, მე-10 „სეფირას“ - „მალხუთ“ - „მეფობა“. ამ ასოს შემადგენელი სამი სხივი - ი - აღნიშნავს „მალხუთში“ გახსნილ დანარჩენ 9 „სეფირას“; პორიზონტალური სხივი - „ხოხმა“ („სიბრძნე“), „ბინა“ („გაგება“) და „და(ყ)ათ“ („ცოდნა“, „შეცნობა“), ხოლო ვერტიკალური სხივები - „ხესედ“ („სიკეთე“), „გვურა“ („სიძლიერე“), „თიფერეთ“ („სილამაზე“) და „ნეცახ“ („მარადიულობა“); „ჰოდ“ („სიდიადე“) და „იესოდ“ („საფუძველი“). პორიზონტალური სხივქვეშა „ფანჯრის თვალი“ გამონაშუქია „ხოხმის“ დონიდან „მალხუთში“ მოვანებული სინათლისა, ურომლისოდაც შეუძლებელია არსებობა და რომელიც შემოქმედის აბსოლუტურობაზე მიგვითითებს.

პროლოგი

*„ესე პური ტანჯულობისა. რომელსაც ჭამდნენ
მაშები ჩვენი მიცრაიმის ქვეყანაში...“*

„მაშინ უმღერეს მოშემ და ისრაელის შვილებმა ეს სიმღერა უფალს...“
(„შემოთ“; 15:1). „ზოჰარში“ განხილული ამ ციტატის პირველი სიტყვა ია („აზ“ - „მაშინ“) ასო „ალეფის“ თანხლებისა და მისი მდებარეობის მნიშვნელობის საუკეთესო მაგალითს იძლევა: როგორც ვხედავთ, ა, რომელიც ასახიერებს ყოვლადძლიერს, წინ უძღვის ი-ს, რომლის ჰემატრიული მნიშვნელობაა 7, რაც ბუნებას, ბუნების ძალებს აღნიშნავს. ასო ი-ს სახელწოდება „ზაინ“ „საჭურველს“ - „მახვილს“, „ხმალს“ ნიშნავს. სიტყვა ია გვიჩვენებს, - ხატოვნად რომ გამოვთქვათ, - თუ როგორ „იპყრა ხელთ მახვილი უფალმა“ და წარმატება ბრძოლა ეგვიპტის წინააღმდეგ. საინტერესოა ისიც, რომ არა მხოლოდ ამ ასოს სახელწოდება ითარგმნება როგორც „მახვილი“, არამედ თვით მისი

ფორმა - i - გვახსენებს „ხმალს“. ამრიგად, ეს სიტყვა ზედმიწევნით ზუსტად გამოხატავს ეგვიპტიდან გამოსვლისა და მენამული ზღვის გაპოების სიდიადეს - მოვლენებს, რომლებიც გვიმჟღავნებენ ბუნების ძალებზე ყოვლად-ძლიერის მეუფებას.

ეგვიპტის ებრაული სახელწოდების - *מצרים* „მიცრაიმ“ - ფესვი *צ* ნიშნავს როგორც „სიძნელეს“, „სიმძიმეს“, ისე „საზღვარს“, „მიჯნას“ („შევიწროების“, „შეზღუდვის“ გაგებით). მემატიანეთა დახასიათებით, - „ისე მტკიცედ იყო დაცული ამ სახელმწიფოს საზღვრები, რომ ადამიანი კი არა, თავიც ვერ გაძვრებოდა მის ფარგლებს გარეთ“. ეგვიპტის მეფე „ფარ(ყ)ოდ“ (ფარაონად) იწოდება და წამოსდგება იგივე ძირიდან, რაც სიტყვა „ფარუა(ყ)“ - „თავანყვეთილი“, „მიუკარებელი“.

სახელი *חם* „მოშე“ მიგვანიშნებს წარსულზეც და მომავალზეც: ძველ-ეგვიპტურ ენაზე იგი ნიშნავს „ამოყვანილს“ (ნილოსის წყლებიდან), ნმიდა ენაზე კი - „გამოსწევს“, „ამოაძრობს“, „ამოართმევს“, „გამოიყვანს“, „გამოართმევს“ (მონობის უფლიდან, ზღვის წყლებიდან, „ოქროს ხბოს“ შეცოდებისგან). კაბალისტურ ნაშრომებში ნათქვამია, რომ მოშე იყო როგორც ერთიანი *חמא* ნეშამა (სული) მთელი ებრაელი ხალხისა (სახელი *חם* „მოშე“ სიტყვა *חמא* „ნეშამა“-ს ბოლო სამი ასოსგან შედგება); რაში წერს: „მოშე - ისრაელია, ისრაელი კი - მოშე“. მოშე ერთადერთი ადამიანი იყო, რომელსაც თავისი სულიერი სინმიდით შესწევდა უნარი, რომ თვით შემოქმედის ხელთაგან მიეღო თორა და გადაეცა იგი ხალხისთვის. ტყუილებრალოდ არ უწოდებიათ ბრძენ წინაპრებს ჩვენი წიგნთწიგნისთვის „თორა მოშე“ („მოშეს თორა“). სიტყვების *חמא* („მოშე რაბინუ“ - „მოშე - მასწავლებელი ჩვენი“) ჰემატრული მნიშვნელობაც 613-ის თორის მცნებათა რაოდენობის ტოლია: $40+300+5+200+2+10+50+6=613$.

გაოცებას იწვევს ის ფაქტი, რომ საფესახო ჰაგადა არაფერს ამბობს მოშეს ცხოვრებისა და ებრაელი ხალხის წინამძღოლობის შესახებ, ჰაგადის მთელ ტექსტში მისი სახელი ოდენ ერთხელაა ხსენებული რაბი იოსი გალი-ლეელის კომენტარში: „**და მოიშიმა ერმა უფლისა, და ირწმუნეს უფალი და მოშე, მონა მისი**“ („შემოთ“, 14:31).

არსთგამრიგემ ხომ თავად წარგზავნა მოშე მიდიანიდან ეგვიპტეს ებრაელი მონების გამოსახსნელად? ამას ბრძენნი ასე გვიხსნიან: მართალია მოშე ჩაუდგა სათავეში გამოსვლას, მაგრამ უფალი თავად წარმართავდა მოვლენათა განვითარებას; მოშე **მისი** იარაღი იყო და ხალხს რომ ის კერპად არ გაეხადა, მისი საფლავის ადგილიც კი უცნობი დარჩა...

ყველა ძირძველი ებრაული დღესასწაული, რომელთა მთავარი აზრია განახლება, „ხელმეორედ დაბადება“, ერთდროულად რელიგიური და ეროვნული მნიშვნელობისაა. ჩვენთვის რელიგიურისა და ეროვნულის გაგება

იდენტური და ერთიანია. სულიერად განახლებისკენ სწრაფვა ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა ებრაელთა საერო თუ რელიგიურ ცხოვრებაში; და, როგორც ოთხიათასწლიანი ისტორია მოწმობს, - არ ეგების ებრაული ყოფა თორისა და მისი მცნებების გარეშე.

ფესახი ყველაზე სიუჟეტური და „მრავალსართულიანი“ დღესასწაულია ებრაულ დღესასწაულებს შორის. გამოსვლის მოვლენები ჩვენმა ბრძენებმა „დააკონვერტეს“ და უწოდეს „ფესახის ჰაგადა“. მედიტაციის თემაა „თავისუფლება“. „ფესახის ჰაგადა“ სავსეა უამრავი სიღრმისეული აზრით, რომლებიც შეგვიძლია „გავაფირუშოთ“ („ინტერპრეტაცია გავუკეთოთ“) როგორც ჩვენი შინაგანი სამყაროს ტრანსფორმაციის პროგრამის ნაწილი.

ფესახის ჰაგადის ქართულმა თარგმანებმა უდავოდ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს ებრაელთა ისტორიის შესწავლისა და მამაპაპეული ტრადიციების აღქმა-გათვითცნობიერების საქმეში. მაგრამ დღეისათვის, ალბათ, უკვე საკმარისი აღარ არის ოდენ თარგმნილი ტექსტის წაკითხვა. მოდით, უფრო ღრმად ჩავწვდეთ ფესახის „სედერის“ თითოეული დეტალის დანიშნულების დედააზრს, რამეთუ ყოველი მათგანი სიმბოლურად ასახიერებს და ემსახურება ეგვიპტის მონობიდან ხსნის ამა თუ იმ ეტაპს, მთლიანობაში კი გამოსვლას - უდიადეს მოვლენას, რომელმაც უზარმაზარი როლი შეასრულა და დღესაც ასრულებს ჩვენი ხალხისა და, საერთოდ, მთელი კაცობრიობის ისტორიაში.

„ფასახ“ - **ი** - **ი** - „დღესასწაულის მსხვერპლის“ გარდა, ნიშნავს „გამოტოვებას“, „გვერდის ავლას“, „გადახტომას“. გამოვთვალოთ ამ სიტყვის ასოთა სახელწოდებების ჰემატრული მნიშვნელობების ჯამი:

„ფე“ - **ה** - $80+5=85$, „სამეხ“ - **ח** - $60+40+20=120$, „ხეთ“ - **ח** - $8+400=408$
 $85+120+408=613$ - თორის მცნებათა რაოდენობა.

სწორედ ამის გამო ამბობს თორის სწავლული ცადიკი არიზალი - იცხაკ ლურია აშქენაზი (1534-1572): „ფესახის ყველა წესისა და კანონის დაცვა თორის ექვსასცამეტივე მიცვის შესრულების ტოლფასად ეთვლება ადამიანს, რომელიც (ავი ძალების ზემოქმედების საწინააღმდეგოდ) შემოიგარსება აურის გადაულახავი ზღუდით და მთელი წლის განმავლობაში აიცვილებს ცოდვისქმნას“.

„ზდიკათ ხამეც“ - „ზი(ყ)ურ ხამეც“
„ხამეცის მყოფობის შემოწმება“ - „ხამეცის გასინჯვა, მოძებნა“

ფესახის წინა დღეებში, შევავსებთ და ხელს მოვანეროთ რა „ხამეცის გაყიდვის“ ფორმას, გულწრფელად გვწამს, რომ ხამეცი, რომელიც ცალკე

კონტენინერში ან სათავსოში დალუქულად გვაქვს შენახული, დროებით (ფესახის დასრულებამდე) აღარ არის ჩვენი საკუთრება.

შესანიშნავი ფსიქოლოგიური ტესტია!, რამეთუ ებრაელი ყოფა-ცხოვრების „ხელოვნება“ სწორედ შინაგანი განცდა-გრძნობების განვითარებაში ვლინდება, - როცა ვსწავლობთ, რომ არ ვიყოთ რაიმეზე „მიჯაჭვულნი“. ასეთივე პრაქტიკა-ჩვეულება გვაქვს შაბათს, - განვითარებით რა კვირის სადაგი დღეების ძალისხმევისგან, ვსიამოვნებთ შაბათით („(ყ)ონეგ შაბათ“), - თავს ვგრძობთ ჩვენი შინაგანი სამყაროს ბატონ-პატრონად...

„ხამეცის გაყიდვის“ მიუხედავად, ბრძენთ დაადგინეს, რომ თითოეული ებრაელის ოჯახი ვალდებულია შეასრულოს „ბდიკათ ხამეც“ - საფესახო სამზადისის დამთავრება - მთელი სახლის (ბინის) შემონმება, ხამეცის მოძებნა ფესახის შემომაველ წინა - 13 ნისანის გასრულების ღამით (თუ 14 ნისანი შაბათია და მო(ყ)ედის დადგომა მოცაე შაბათს უწევს, მაშინ 12 ნისანის, ანუ ხუთშაბათის გასრულების ღამით), (ყ)არვითის ლოცვის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ ყველაფერი დასუფთავებული და დალაგებულია, შემონმებას ექვემდებარება ნებისმიერი სათავსო და საგანი, სადაც მთელი წლის განმავლობაში შეიძლებოდა მოხვედრილიყო ხამეცი: მისაღები, საძინებელი და სასადილო ოთახები, სამზარეულო, სარდაფი, მარანი, სხვენი, საკუჭნაო, ავტოფარეხი; ავეჯი, ავტომობილები, ველოსიპედები, საბავშვო ეტლები და სათამაშოები, ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი და ა.შ.

ღიასახლისი და ბავშვები ბინის სხვადასხვა ადგილზე წინასწარ დაალაგებენ ქაღალდში გამოკრულ (რათა ნამცეცები არ გაიბნეს) შემორჩენილი (ან სპეციალურად გამომცხვარი) პურის მცირე ზომის 10 ნაჭერს, რომლებსაც ხამეცის მძებნელი პოულობს ოთახების დათვალიერებისას. ამ ტრადიციას სხვადასხვა ახსნა აქვს; კაბალისტების ერთ-ერთი მოსაზრებით, ხამეცის 10 ნაჭერი, თავისი დამაბულობით, სიმბოლურად ასახიერებს უწმინდურობის 10 ძალას, მატერიალურ სხეულზე გავლენის 10 ენერგიას.

ხამეცი, რომელიც დავტოვეთ ღამის ვახშმისათვის და დილის საუზმისათვის, „ბდიკათ ხამეცის“ შესრულების წინ უნდა შევინახოთ საიმედო, დაცულ ადგილზე, სადაც ვერ მიაგნებენ ბავშვები და ოჯახში მყოფი პირუტყვი. ხამეცის შემონმების დასრულებამდე აკრძალულია ჭამა ან რაიმეს გაკეთება (თუნდაც თორის სწავლა). თუ რაიმე მიზეზის გამო დაგვიანდა ხამეცის შემონმება, შეიძლება შესრულდეს მოგვიანებით.

ხამეცის შემონმება ტარდება სანთლის შუქზე (სასურველია იყოს ერთფითილიანი თაფლის სანთელი; დასაშვებია მაღალგამტარიანი ფარანიც), რამეთუ სინათლის მეშვეობით შეგვიძლია გავანათოთ ყველა კუთ-

ხე-კუნჭული, ბზარი და ხვრელი. ფრინველის ბუმბულით გამოვწმენდთ ასეთ ადგილებს, ხამეცს მოვათავსებთ ხის კოვზზე და ჩავყრით ქაღალდის ან პლასტიკის პარკში ნაპოვნი პურის ათ ნაჭრიანად, რომლებიც დილით უნდა დაინვას ცეცხლში.

ხამეცის შემონმების წინ, ვიკრიბებით რა ოჯახის წევრები, ავანთებთ სანთელს და წარმოვთქვამთ კურთხევას (აკრძალულია ლაპარაკით გაწყვეტა ბერახასა და შემონმების დანყებას შორის):

ზარუხ ათა ად'ონაი ელოჰენუ მელეხ ჰაყოლამ, აშერ კიდეშანუ გემიცვოთავ ვეცივანუ (ყ)ალ ზი(ყ)ურ ხამეც.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, მეუფეო ქვეყნიერებისა, რამეთუ ნმიდადგვყავ შენი მცნებებით და გვამცნე ჩვენ ხამეცის განადგურება.

უპასუხებენ: ამენ!

ხამეცის შემონმების შემდეგ ვამბობთ „ხამეცის გაბათილების დეკლარაციას“:

ქოლ ხამირა ვეხამი(ყ)ა დეიქა ზირშუთი, დელა ხამითე, უდლა ზი(ყ)ართე, ლობტილ ველეჰევე ქე(ყ)აფრა დეარ(ყ)ა. (სასურველია გავიმეოროთ სამჯერ).

ყოველი გაფუებული და საფუარი, რაც ჩემს მფლობელობაშია, აღმოვაჩინე თუ ვერ აღმოვაჩინე, დე ჩაითვალოს გაუქმებულად (არავის ეკუთვნოდეს), ვითარცა მტვერი მიწისა.

თუ სიტყვების მნიშვნელობა არ გვესმის, უნდა წარმოვთქვათ ჩვენთვის გასაგებ ნებისმიერ ენაზე, რათა მიცვა შესრულებულად ჩაითვალოს.

ეს „დეკლარაცია“ არ მოქმედებს იმ საჭმელზე, რომელიც ღამის ვახშმისათვის და დილის საუზმისათვის არის გადადებული (ხამეცის მირთმევის ბოლო ვადა იხილეთ ებრაულ კალენდებში).

დილით, ალიონიდან მეხუთე საათის მიწურვამდე, ხამეცი უნდა დავწვათ სპეციალურად დანთებულ ცეცხლის კოცონში. ხამეცის ბოლომდე ჩაწვა-ჩანავლების შემდეგ წარმოვთქვამთ „ხამეცის სრული განადგურების დეკლარაციას“ - „ბიტულ ხამეც“:

ქოლ ხაშირა ვეხამი(ყ)ა დეიქა ზირშუთი, დახაზითე უღლა ხაში-
თე, დეზი(ყ)ართე უღლა ზი(ყ)ართე, ლიზტელ ველეჰევე ჰეფკერ ქე(ყ)
აფრა დეარ(ყ)ა. (სასურველია გავიმეოროთ სამჯერ).

ყოველი გაფუებული და საფუარი, რომლებიც ჩემს მფლობელობაშია,
ვნახე თუ ვერ ვნახე, დავნვი და არ დამინვაკს, დე ჩაითვალოს გაუქმებუ-
ლად (არავის ეკუთვნოდეს), ვითარცა მტვერი მიწისა.

„ბიტულ ხამეცის“ ტექსტის შემდეგ სიდურებში მოყვანილია ფრიად სა-
გულისხმო ლოცვა-ვედრება გამჩენისადმი - „იეჰი რაცონ მილეფანება...“:

იყოს სურვილი შენი, უფალო, ღმერთო ჩვენი და ღმერთო ჩვენი
მაშობისაო, რომ გადამგვავლო თვალი შებრალებისა და გვიხსნა ყო-
ველი სიარმისაგან მაც და ჩვენი გვიღებიც, გვიღებვიღები და ყველა
ისრაელიშვილი ამ წელიწადს და ყოველ წელიწადს; და როგორც ჩვენ
გავანადგურეთ და დავწვით ხამეცი, ასევე გადაავლინე იეჰოა კარა-
ყი მუდამ, ჩვენი სიცოცხლის ყველა დღეებში და დამგვამადლიანე შენ-
დამი მოკრძალება-მოშიშობაზე და სიყვარულზე მუდამდღეს ჩვენსა,
- ჩვენ და ჩვენი გვიღებომაკალი.

ფესახის სიმბოლოები

პირველ ყოვლისა, - რას ნიშნავს თავად სიტყვა „სედერი“?

„სედერ“ („წესრიგი“, „წყობა“) ფესახის საღამოს ტრაპეზზე შესასრულე-
ბელ ქმედებათა საერთო აღმნიშვნელი სახელწოდებაა. იგი შედგენილია ან
რამის - რაბი შელომო ბენ იცხაკის, ანდა ფლაიზელი რაბი შემუელის (უა-
ღრესად ავტორიტეტული, თორის ბრწყინვალე სწავლულების) მიერ; დალა-
გებულია 15 ნაწილიან ლექსიკურ კომპოზიციად:

კადეშ, ურხაც, ქარფას, იახაც, მაგიდ, როხცა, მოცი, მაცა, მარორ,
ქორეხ, შულხან (ყ)ორეხ, ცაფუნ, ბარეხ, ჰალელ, ნირცა.

1. „კადეშ“ - დღესასწაულის წმიდადყოფა („კიდუშ“).

2. „ურხაც“ - ხელთბანვა კურთხევის გარეშე. საჭიროა სველი კერძის, ამ
შემთხვევაში მარილწყალში (ან ძმარში) ამოვლებული მწვანილის - ნიახუ-
რის მისართმევად.

3. „ქარფას“ - მწვანილის (ნიახურის) მარილწყალში ამონება, კურთხევა და მირთმევა.
4. „იახაც“ - შუათანა მაცის ორ არათანაბარ ნაწილად გაყოფა; მოზრდილი ნაწილის შენახვა „აფიკომანისთვის“.
5. „მაგიდ“ - საუბარი ეგვიპტიდან გამოსვლის შესახებ („ჰაგადა“).
6. „როხცა“ - ხელთბანვა („ხელების აპყრობა“) სათანადო კურთხევით („ნეტილათ იადაიმ“).
7. „მოცი“ - (პურის) მაცის კურთხევა ვახშმის მირთმევის წინ („ჰამოცი“).
8. „მაცა“ - მაცის (ე.წ. „ორნახევარი მაცოთის“) დამატებითი, განსაკუთრებული კურთხევა; ზედა და შუათანა ნახევარი მაცის დანაწილება და მირთმევა.
9. „მარორ“ - მწარე მწვანილის (პირშუშხა) კურთხევა და მირთმევა.
10. „ქორეხ“ - მაცისა და მარორის ერთად გამოხვევა; დარჩენილი ქვედა მაცის დანაწილება და მირთმევა მარორთან (გახეხილი პირშუშხა ან სალათა) და ხაროსეთთან ერთად სათანადო ტექსტის წაკითხვით.
11. „შულხან (ყ)ორეხ“ - „განყოფილი (გადაფარებული) მაგიდა“ - საზეიმო ტრაპეზი.
12. „ცაფუნ“ - „აფიკომანის“ მირთმევა.
„აფიკომან“ ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს „საუზმის შემდეგ“ („დესერტი“). თალმუდის ბრძენნი ამ სიტყვას განიხილავდნენ როგორც არამეული ორი სიტყვის კომბინაციას: „აფიკო“ („გამოიტანეთ“) და „მან“ („დელიკატესი“; „ტკბილეული“), ან: „აფიკ“ („გაიტანეთ“) და „ჰამან“ („რაც განლაგებულია ჩვენს წინ“).
13. „ბარეხ“ - კურთხევა ტრაპეზის შემდეგ („ბირქათ ჰამაზონ“).
14. „ჰალელ“ - უფლის სადიდებელი ფსალმუნების - „ჰალელისა“ და „ნიშმათის“ კითხვა.
15. „ნირცა“ - „წყალობა“ - დამაგვირგვინებელი ლოცვა („მიიღო უფალმა...“).

***

ზოგი რამ კაბალის მოძღვრებიდან:

გონების სამი „ინტელექტუალური“ თვისება და გულის შვიდი „ემოციური“ თვისება ქმნიან ე.წ. „ათ სეფირას“ („სეფირა“ - „ემანაცია“, მრ. რ-ში - „სეფიროთ“):

გონების თვისებებია:

1. „ხოხმა“ - „სიბრძნე“,
2. „ბინა“ - „გაგება“,
3. „და(ყ)ათ“ - „ცოდნა“, „შეცნობა“.

გულის:

1. „ხესედ“ - „სიკეთე“, „სიქველე“.
2. „გვურა“ - „ძლიერება“, „სიმაგრე“, „სიმტკიცე“, „სიმაჟაცე“, „სიმკაცრე“ („მო-შიშების“, „თავშეკავეების“, მართლმსაჯულების აღსრულების“ მნიშვნელობით).
3. „თიფერეთ“ - „სილამაზე“, „სიმშვენიერე“, „მოხდენილობა“ (პირველისა და მეორეს სინთეზი - „სიქველის“ და „ძლიერება-თავშეკავებას“ შორის შუამდებარე „ლმობიერების“, „პარმონიის“ მნიშვნელობით).
4. „ნეცახ“ - „დაძლევა“, „გამარჯვება“, „მარადიულობა“, „მარადისობა“.
5. „ჰოდ“ - „სიდიადე“, „სახელის განთქმა“, „მარავანდედით შემოსვა“.
6. „იესოდ“ - „საფუძველი“, „საძირკველი“, „ფუნდამენტი“, „საყრდენი“.
7. „მალხუთ“ - „მეფობა“, „მეფის ძალაუფლება“.

გულის მეექვსე თვისება - „იესოდ“ - შეესაბამება უბრალო (უ ბრალო), სამართლიან, ალაღმართალ („ცადიკ“) ადამიანს, რომელმაც ეს სახელი გულისთქმისეული ვნების, ჟინისა და გატაცების დათრგუნვის შედეგად დაიმკვიდრა. „ცადიკი“ ასახიერებს „ალეფ-ბეთის“ მეექვსე ასო ო „ვავ“-ს მის ყველა პარამეტრში: ერთობა, მშვიდობა, სიმართლე, პატიოსნება, ღირსება, ცოდნა და სიცოცხლე. იგი „იშ ხაი“ - „კაცი - სიცოცხლე“, „ცოცხალი კაცია“. ამ თვისებებით გამოირჩევა იოსეფი (იოსები) - მეექვსე „მწყემსი“ ებრაელი ხალხის შვიდი წინამძღოლიდან:

1. აბრაჰამ - „ხესედ“.
2. იცხაკ - „გვურა“.
3. იაკოვ - „თიფერეთ“.
4. მოშე - „ნეცახ“.
5. აჰარონ - „ჰოდ“.
6. იოსეფ - „იესოდ“.
7. დავიდ - „მალხუთ“.

სწორედ უბინოების გამო დააჯილდოვა ცხოვრებისეული ცოდნითა და სიბრძნით (ი) არსთგამრიგებ იოსეფ ჰაცადიკი, რომელიც მთელი სახელმწიფოს განმგებელი გახდა და შიმშილობის ჟამს, შვიდი მოუსავლიანი წლის განმავლობაში გამოკვება ქვეყანა. გავიხსენოთ, რას ეუბნება იგი თავის

ძმებს: „ნუღარ იწუხებთ და ნურც თავს გაკიცხავთ, რომ გამყიდეთ აქ; ვინა-
იდან თქვენი სიცოცხლის სახსრად გამომგზავნა ღმერთმა; იმიტომ, რომ
ეს ორი წელიწადია შიმშილობაა ქვეყანაში და კიდევ ხუთ წელიწადს არ
იქნება ხვნა და მკა. და გამომგზავნა ღმერთმა თქვენს წინაშე, რათა მოგე-
ცეთ თქვენ ნაშიერი დედამიწაზე (დაგარჩინოთ ამქვეყნად) და შეგენარჩუ-
ნოთ სიცოცხლე დიდ ხნამდის (მოგიტანოთ დიდი საშველი). ამრიგად,
თქვენ კი არ გამომგზავნეთ აქ, არამედ ღმერთმა, და დამაყენა ფარაონის
მამად და მთელი მისი სახლის ბატონად, და მთელი ეგვიპტის შინა-წყლის
მმართველად“ („ბერეშით“; 45:5-8). აქვე ვთქვათ ისიც, რომ სიტყვები იოშ
„მოშელ“ - „მმართველი“ და იოშ „შალომ“ - „მშვიდობა“ ერთიდაიგივე ასოე-
ბისგან შედგება.

არიზალი - რაბი იცხაკ ლურია აშქენაზი გვასწავლის, რომ საფესახო სე-
დერზე წარმოდგენილი სიმბოლოები განლაგებული უნდა იყოს ამ ათი „სე-
ფირის“ მიხედვით:

1. „ხოხმა“ („სიბრძნე“),
2. „ბინა“ („გაგება“),
3. „და(ყ)ათ“ („ცოდნა“, „შეცნობა“):

სედერის სუფრის თავში წარმო-
დგენილი სამი მაცა (სასურველია
„მაცა შმურა“) ისრაელის შვილთა
(„ბნეი ისრაელ“) საზოგადოებრივი შე-
მადგენლობის (წარმომავლობის) - „ქოჰენის“, „ლევის“ და „ისრაელის“ სიმ-
ბოლოა.

მაცა გამოწურული, მშრალი, უნესტო, გაუფუებული ცომისგან გამო-
მცხვარი უმარილო ხმიადი - ფესახის ძირითადი სიმბოლოა, სიმბოლო მო-
ნობისა და სიღარიბისა - „პური გაჭირვებისა“.

„მაცა შმურა“ - თორა გვავალბებს: „და დაიცავით [გაუფუებისაგან] იგი
მაცები თქვენ“ („შემოთ“ 12:17). ჟამსახვარი დროიდან მოდის წეს-ჩვეულე-
ბა, რათა გაუფრთხილდეთ ხორბლის მარცვალს წყლის (სინოტივის, ტენის)
შეხებისაგან ჯერ კიდევ მკის პერიოდიდანვე. ასეთი მარცვლისაგან დამზა-
დებულ მაცას ეწოდება „შმურა“, რაც „გულმოდგინედ დაცულს“ („მაღალ ხა-
რისხს“) ნიშნავს.

4. „ხესედ“:

საფესახო ლანგარის (კეარა“) ზემო მარჯვენა კუთხეში - „ზროა(ყ)“ - (სი-
ტყვასიტყვით „მკლავი“) - „ხორცი ძვალზე“ ან შემწვარი ქათმის ფრთა - „სა-

ფესახო მსხვერპლის“, ანუ „კორბან ფესახის“ ხსოვნის სიმბოლოა; აკრძალულია სედერის ღამეს მისი მირთმევა. საფესახო მსხვერპლის ნაცვლად ჩვენ „აფიკომანს“ შევექცევით.

შეგნებულად არ ვიყენებთ სიტყვას „სანირავი“ („შესანირი“), სადაც ჩაქსოვილია გაგება, როცა ვინმე ვინმეს რაიმეს სწირავს. სიტყვა „მსხვერპლი“

სრულად ვერ გამოხატავს იმ მნიშვნელობას, რასაც წმიდა ენა აქსოვს სიტყვაში „კორბან“ იგი ენათესავება ზმნას „ლეკარევ“, რომლის ძირია „კაროვ“, რაც „შიახლოებას“ ნიშნავს. ღმერთი აბსოლუტურად არ საჭიროებს ჩვენს მიერ შეწირულ პირუტყვს. „კორბანი“ თვით ადამიანს ესაჭიროება, რითაც იგი არსთგამრიგეს უახლოვდება.

5. „გვერა“:

ზემო მარცხენა კუთხეში - „ბეცა“ მოხარშული კვერცხი „კორბან ხაგიგას“, ანუ დღესასწაულის („იომ ტოვ“) მსხვერპლს ასახიერებს.

6. „თიფერეთ“:

ზემოთ, ცენტრში „მარორ“ მწარე მწვანილი (პირშუშხა) - მონობის სიმწარის სიმბოლოა. დასაწყისში მისი გემო თითქოს ტკბილი ჩანს, შემდეგ კი მწარდება; ეგვიპტეში ჩვენი ცხოვრების დასაწყისიც იოსეფისა და მისი თერთმეტი ძმის, ანუ ისრაელის თორმეტი მუხლის მთა-

ვრების („შევატიმ“) სიცოცხლის პერიოდი - ტკბილი იყო, მაგრამ შემდეგ დეგრადაციამდე და მონობის სიმწარემდე მივედით.

7. „ნეცახ“:

ქვედა მარჯვენა კუთხეში - „ხაროსეთ“ - ხარამზეთი - სხვადასხვა ჯიშის ხის ნაყოფთა (რომლებთანაც წინასწარმეტყველთა მიერ ისრაელის ერია შედარებული: ვაშლი, ნიგოზი, ლეღვი, ქიშმიში, ხურმა, ნუში, თხილი, ნაბლი,

ბრონეული) და თაფლის და ღვინის პიურე - სიმბოლოა თიხისა (რისგანაც ჩვენს წინაპრებს ეგვიპტეში აგურს ამზადებინებდნენ) და ალიზისა, რაც მონობის მარნუხებში მყოფი ისრაელის შვილების მიერ ტანჯვა-წამებით შესრულებულ უმძიმეს სამუშაოებს გვაგონებს.

8. „ჰოდ“:

ქვედა მარცხენა კუთხეში - „ქარფას“ - ნიახური ან მოხარშული კარტოფილი - ნიშანია ჩვენი - თავისუფალ ადამიანთა, და არა მონათა, სედერისა; სიმბოლოა ჩვენი ცხოვრებისეული სიმტკიცისა, რამეთუ გათელილი და გასრესილი ბალახის მსგავსად გავძელით და აღვდექით.

იქვე ცალკე ჭურჭლით იდგმება ძმარი ან მარილწყალი (რაშიაც ამოავლებენ „ქარფასს“ და კვერცხს), რაც მონობის კირთებქვეშ მყოფი ჩვენი წინაპრების ცრემლებს გვაგონებს.

9. „იესოდ“:

ქვედა ცენტრში „ხაზერეთ“ - გახეხილი პირშუშხა (ან სალათა) მარორის კატეგორიაა; საჭიროა „ქორეხისათვის“, ტაძრის ხსოვნის აღსანიშნავად („საფესახო ბატკანი“).

ჩვენი დღევანდელი სედერი შეიცავს რამოდენიმე მომენტს პირველსაწყისი სედერის ხსოვნისათვის, რომელიც დანესებულია ტაძრის დანგრევის შემდეგ.

10. „მალხუთ“:

ლანგარი („კეარა“), რაზედაც განლაგებულია ეს სიმბოლოები, „ყველაზე დაბალ“ „სეფირაზე“ მიგვანიშნებს.

„ალეფ-ბეთის“ მეათე ასო „იოდ“-ს შეესაბამება „ხოხმა“ - „სიბრძნე“ ათი სეფიროთიდან პირველი, საიდანაც გამომდინარეობენ „ბინა“ - „გაგება“ და „და(ყ)ათ“ - „ცოდნა“, „შეცნობა“, შემდეგ კი მომდევნო შვიდი სეფიროთიც. „იოდ“ კენწეროა - სათავე და საწყისი ათი სეფიროთისა; დასასრულ, ყველა ისინი ხელახლა ერთიანდება ამ ასოში, - ისევე, როგორც იყო ეს მათი არსებობის დასაბამში. საინტერესოა ისიც, რომ სიტყვა $חָמֵשׁ$ „ხოხმა“-ს მცირე ჰემატრიატ ათის ტოლია: $8+20+40+5=73$. $7+3=10$, ან $8+2+4+5=19$. $1+9=10$. „იოდ“-ის მცირე ზომა მიუთითებს უბრალოებაზე, თავმდაბლობაზე. ამ ფუნდამენტურ თვისებებს უნდა ფლობდეს ერის წინამძღოლი. „იოდ“-ის რიცხვულ მნიშვნელობას (10) შეესატყვისება მეათე სეფიროთი „მალხუთ“ „მეფობა“, რომელიც მოიცავს ყველა დანარჩენს და განსახიერებულია მეფე დავიდში. აქვე ვთქვათ ისიც, რომ სიტყვა $שָׁמַע$ („მელეხ“ - „მეფე“) სიტყვების

ნა („მოახ“ - „ტვინი“), ზა („ლებ“ - „გული“) და ააა („ქავედ“ - „ღვიძლი“) პირველ ასოთა აბრევიატურაა. აქედან გამომდინარე, - ჭეშმარიტ მეფედ შეიძლება იწოდებოდეს მხოლოდ ის, ვისაც შესწევს ძალა და უნარი, რომ მისი ტვინი (შეგნება) აკონტროლებდეს გულს (ემოციებს) და ღვიძლს (ფიზიკურ მოთხოვნებებს), რამეთუ **„გულისთქმისეული ვნებები ითრგუნება თვითდამაოკებელი გონიერებით და სხეულის ყოველი მოძრაობა გონების ძალით არის მოთოკილი“**.

„ხოხმის“ ძალაც თავმდაბლობასთან არის დაკავშირებული. „იობის“ წიგნში ვკითხულობთ: **„და სიბრძნეს საიდან აიღებ?“** სიტყვა „საიდან“ ზაჲ „მე-აინ“ აგრეთვე ნიშნავს „არაფრისაგან“; ასე რომ, ეს ლექსიკური ერთეული შეიძლება წავიკითხოთ ასეთნაირადაც: „აიღებ ხოხმას არაფრისაგან“ როცა ადამიანს ჰყოფნის თავმდაბლობა, რათა გაიაზროს და შეიგნოს თავისი არარაობა, იგი სიბრძნის ღირსიც ხდება. მეტიც სიბრძნე და სიცოცხლე ურთიერთდაკავშირებულია (**„სიბრძნე იხსნის თავის მსახურს სატანჯველისგან და სიცოცხლეს შეუნარჩუნებსო“** შეგვაგონებენ ბრძენნი; „კოჰელეთი“ კი ამბობს: **„კარგია სიბრძნე და დოვლათი, დიდად სარგოა მზის მჭვრეტელთათვის. სიბრძნეც დაიფარავს კაცს და ვერცხლიც დაიფარავს, მაგრამ სიბრძნე უპირატესია, - მის მფლობელს აცოცხლებს“**), რის დასადასტურებლად სიტყვების ნაჲ („ხოხმა“ „სიბრძნე“) და აჲჲ („ჰახაიიმ“ „სიცოცხლე“) ჰემატრიული მნიშვნელობების თანატოლობაც კმარა:

$$8+20+40+5=73$$

$$5+8+10+10+40=73.$$

ამრიგად: ჭეშმარიტი სიცოცხლე სიბრძნით ცხოვრებაა.

ფართო სკალით ოკავშირდება ასო კ „კოფ“-ს (10X10), რომელიც მიუთითებს „სინმიდებე“ („კედუშა“). კაბალისტურ ნაშრომებში ხშირადაა ციტირებული „ზოჰარი“, სადაც ნათქვამია, რომ „კედუშა“ „ხოხმის“ სათავეა.

სედერზე ყველა ერთმანეთს უნდა ემსახურებოდეს სედერის თავკაცის (ნამყვანის) გარდა, რომელიც დადარებულია მეფეს და მას ემსახურებიან, რაც გამოიხატება ჭიქის ღვინით შევსებაში, კერძების თეფშზე გადაღებაში და ა.შ. სედერის ყველა წევრი ვალდებულია ნამყვანის მიერ შესრულებულ ყოველ კურთხევას მოეკიდოს ისე, როგორც მთელი საზოგადოების სახელით წარმოთქმულს, რათა მოსმენით გამოვიდეს მოვალეობიდან. დიდი მნიშვნელობა აქვს სედერის ჩატარებას ყველა წესის დაცვით; არ შეიძლება მისი დაყოფა „მნიშვნელოვან“ და „მეორეხარისხოვან“ მომენტებად.

„არმა ქოსოთ“ - „ოთხი ჭიქა“

სედერზე სავალდებულოა ოთხი ჭიქა ვაზის ნაყოფის (ღვინო, ყურძნის ნვენი, ქიშმიშით მოხარშული კომპოტი) დალევა. ოთხთაგან პირველია „კიდუმი“, მეორე - „პაგადის“ დამთავრებისას, მესამე - „ბირქათ ჰამაზონზე“, მეოთხე - „ჰალელის“ დამთავრებისას.

ოთხი ჭიქა განასახიერებს გამოსვლის ოთხ ეტაპს („შემოთ“; 6:6,7):

1. ფიზიკური გათავისუფლება („**გამოგისნით**“);
2. სულიერი გათავისუფლება („**გადაგარჩენთ**“);
3. ეგვიპტის წირისა და ეგვიპტელთა დევნისაგან დახსნა („**გიშველით**“);
4. თორის ბოძება („**მიგილებთ**“).

ბეთ ჰა მიკდამის მოქმედების ჟამს (ყ)ომერის რიტუალი სრულდებოდა ახალი მოსავლის ქერის ძნის მიტანით. გაცებას იწვევს ის ფაქტი, რომ ქერი, ძირითადად, პირუტყვის საკვებია. ამდენად, იგი ემსახურებოდა მხოლოდ ადამიანის „ცხოველური სულის“ (ფიზიკური ინტერესებისა და სურვილების) განწმენდას. საქმე იმაშია, რომ ეგვიპტის მონრობაში მყოფი ისრაელის შვილები მიმდგარნი იყვნენ სულიერი უწმინდურობის 49-ე კარიბჭეს, რომლის იქით უკვე უფსკრული იყო და დახსნა აღარ შეიძლებოდა. საჭირო იყო „ხელის წავლება“ და მათი ასეთი მდგომარეობიდან „გამოგლეჯა“ და „გამოტაცება“ („ძლიერი ხელით და განვდილი მკლავით“). ებრაელობა არ იყო მზად მოულოდნელი თავისუფლებისათვის. ისინი უფლის ნებას უფრო მიენდნენ, ვიდრე საკუთარი გულების კარნახს. თავისუფლებისკენ მონოღებამ მხოლოდ მათ „ღვთიურ სულში“ ჰპოვა გამოძახილი, „ცხოველურმა სულმა“ კი არავითარი ცვლილება არ განიცადა. ამიტომაც ამბობს ალტერ რებე, რომ „ებრაელები გარბოდნენ ეგვიპტიდან. ფაქტიურად ისინი გაუბოდნენ საკუთარ ავ სანყისს“. ეგვიპტიდან გამოსვლა თორაში 50-ჯერ არის ნახსენები, რაც სულიერი უწმინდურობის იმ უფსკრულის სიმბოლური მინიმუმებია. გამოსვლის შემდეგ „დამდაბლებული“ და „დამორჩილებული“ მდგომარეობა ტრანსფორმირებულ იქნა სინმინდეში. 49 დღის განმავლობაში მალღდებოდა ებრაელი ხალხი მონური უწმინდურობის სიღრმიდან, 50-ე დღეს კი, - უფლის ნებას მინდობილნი, - თორის მიმადლების ღირსიც გახდნენ.

შელომო მეფის გენიალურ (თანახისა და, საერთოდ, მსოფლიო ლიტერატურის თვალმარგალიტად აღიარებულ) ნაწარმოებში „შირ ჰაშირიმ“ („ქებათა ქება“, „სიმღერათა სიმღერა“) ვკითხულობთ: **„მიმიზიდე შენი კვალისკენ, გავიქცეთ. მეფემ შემიყვანა თავის პალატებში“**, ანდა, სხვა თარგმანით: **„თან წარმიტაცე, ჩვენ გამოგყვებით (ერთად გავიქცეთ). ხელმწიფემ მიმიყვანა თავის სავანეში“** მეოთხე ლექსიკური ერთეულის ეს სამი ფრაზა თანმიმდევრობით შეესაბამება ეგვიპტიდან გამოსვლის სამ საფეხურს: „წარმიტაცე“ - თვით გამოსვლაა, „ჩვენ გამოგყვებით“ - (ყ)ომერის დათვლაა (ფესახსა და შაბუთს შორის პერიოდი), ხოლო „ხელმწიფემ მიმიყვანა თავის სავანეში“ - თორის ბოძება.

დაკვირვებული მკითხველი ადვილად შეამჩნევდა, რომ პასიურობის გამომხატველი ნაცვალსახელი „წარმიტაცე“ („მიმიზიდე“), რაშიაც იგულისხმება ისრაელის შვილების დახსნა უფლის „ძლიერი ხელით და განვდილი მკლავით“, დგას მხოლოდობით რიცხვში, მაშინ როცა აქტიური ქმედების სიტყვა „გამოგყვებით“ („გავიქცეთ“) იყენებს მრავლობითი რიცხვის ფორმას. ებრაელები ფარაონის დაქვემდებარებიდან გადავიდნენ ღმერთის განმგებლობაში (ისე, როგორც რაიმე ნივთის გადაცემა ხელიდან ხელში). უფლისმიერმა ჩარევამ გავლენა იქონია მათი ბუნების მხოლოდ ერთ მხარეზე - „ღვთიურ სულზე“ ამიტომაც დგას „წარმიტაცე“ მხოლოდობით რიცხვში. ცხოველური ენერგია, დამოუკიდებლად იმისა, ცხოველურ თუ ადამიანურ ინსტიქტებშია იგი მოთავსებული, მძლავრი და დაუცხრომელია. ალტერ რებე წერს: „ადამიანის ცხოველური სანყისი, თავისი თვისებებით, ღვთიურ სულზე ძლიერია. ღვთიურ სულს აქვს თვისება „ტოვ“ - „კარგი“, ცხოველურისას - „მეოდ“ - „ძალიან“ როცა ეს სულები თანხმობაში მოდიან, ჩამოდგება მდგომარეობა „ტოვ მეოდ“ - „ძალიან კარგი“

სწორედ ამიტომ სრულდებოდა ბეთ ჰა მიკდაშის მოქმედების ჟამს (ყ)ომერის რიტუალი ქერით - პირუტყვის საკვებით. (ყ)ომერის პერიოდის (დროის ათვლის) ამოცანაც მთვლემარე „ცხოველური სულის“ ტრანსფორმაციაში მდგომარეობს. როგორ შეიძლება ამის მიღწევა? ფიქრით და განსჯით. მრავლობითი რიცხვის „ჩვენ“ („გამოგყვებით“, „გამოგვიკიდებით“, „ერთად გავიქცეთ“) - უკვე ჩვენი ნატურის ორთავე მხარის ერთიმეორის მიშველებისა და უფლისკენ სწრაფვის გამოხატულებაა. ამას მოჰყვება შემდგომი, ფინალური ეტაპი („ხელმწიფემ მიმიყვანა თავის სავანეში“) - ყოვლადძლიერისადმი მთელი ჩვენი არსების სრული გახსნა. სინას მთასთან თორის ბოძებისას, ღმერთის „სახის“ წინაშე, **„უზენაესის ბაგით თითოეული სიტყვის წარმოთქმისას, ყოველი ისრაელის შვილის სული შორდებოდა სხეულს“**; ისინი ცარიელდებოდნენ. ერთადერთ რეალობად იყო თვით ღმერთი.

ყოველი დღის უპირველეს კურთხევაში ვამბობთ: „მოდე ანი ლეფანე-ხა...“ - „მადლიერი ვარ მე შენს წინაშე...“ ეს აღიარება, არსთგამრიგესადმი ეს მორჩილება წინ უსწრებს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ჩვენს შეგნებულ გაგებას; ეს ჩვენი დღის „წისანია“ - პირადი „გამოსვლა“ შემდეგ მოდის კურთხევები, სახობო ფსალმუნები და „შე-მა(ყ) ისრაელ...“ „ისმინე („გაიგე“), ისრაელო!..“, რომლებიც აღვიძებს გრძნობას, რომ „**გიყვარდეს უფალი, შენი ღმერთი, მთელი შენი გულით, მთელი შენი სულით, მთელი შენი შეძლებით**“; ეს „იარის“ („წისანის“ მომდევნო თვე) დღიური ექვივალენტი და (ყ)ომერის ათვლაა. ყველა-

ფერი ეს, ჯერჯერობით, თავისთავად წარმოადგენს მხოლოდ ადამიანური ბუნების „ცხოველურ მხარესთან“ ჭიდილს („ბიტულ ჰა-იეშ“). თვითშეგნების სრულ იზოლირებას („ბიტულ ბი-მეციუთ“) ვაღწევთ „(ყ)ამიდის“ ლოცვისას, როცა, ბატონის წინაშე მდგარი უტყვი მონის მსგავსად, მდუმარე ვართ, ნების დაურთველად არ ძალგვიძს ლაპარაკი და თავდახრილნი მორიდებით ვთხოვთ შემოქმედს: „**უფალო, გახსენი ბაგენი ჩემი...**“; ეს კი უკვე ჩვენი დღის „სივანია“ (თორის ბოძების თვე).

„ოთხი ჭიქის“ ტრადიცია უკავშირდება ოთხი დიდი დედის პატივისცე-მასაც:

1. სარა, რომელმაც ქალებს ებრაული რელიგია შეასწავლა.
2. რივკა, რომელმაც ჭეშმარიტი ღმერთი აღიარა.
3. ლეა, რომელმაც წარმოსთქვა: „მადლობას ვწირავ უფალს“.
4. რახელი, რომელიც „დიდ დიასახლისად“ მოიხსენიება.

ტრაპეზის განმავლობაში შესმული ღვინის რაოდენობა არ შედის აუცილებელი ოთხი ჭიქა ღვინის რაოდენობაში და არ საჭიროებს ცალკე კურთხევას.

როგორც რაბი ისრაელ ბაალ შემ ტოვი ბრძანებდა, ფესახის ბოლო „მო(ყ) ედი“ („ჰკაი დლეს“ რომ ვუნოდებთ „მო(ყ)ედს“ ქართული ებრაელები) არის მხსნელის („მაშიახის“) მობრძანების სასურველი დრო და ამ დღეს ქვეყნი-ერებაზე ანათებს მისი ბრწყინვალეების („შეხინის“) შუქი. აღმორის დამატე-ბით, კარგია ნაშუადღევს მოეწყოს „მაშიახის სე(ყ)უდა“ და, როგორც აგადის ღამეს, დაილიოს ოთხი ჭიქა ღვინო.

„პასება“ - „გვერდზე გადახრა“, „წამოწოლა“ („მესუბინ“):

სედერზე (ღვინის შესმისას, ჰამოცის მაცის, ქორეხისა და აფიკომანის მირთმევისას) მიღებულია მარცხენა გვერდზე გადახრილ (სკამის ან სავარძლის სახელურზე იდაყვდაყრდნობილ) მდგომარეობაში ჯდომა; მონები ფეხზე მდგარნი ჭამდნენ, ამ საღამოს კი ჩვენ, - თავისუფალი ადამიანები, - წამოწოლილნი (მოხერხებულ და მედიდურად მოწყობილ პოზაში) მივირთმევთ სე(ყ)უდას.

ზოგი რამ ჩემი ძველისძველი ჩანაწერებიდან:

ფესახის სედერის სამედიცინო ასპექტი

საფესახო სედერზე, წელიწადში ერთხელ, სავალდებულოა მივირთვათ სამი სახის საკვები: მაცა, მწარე მწვანილი და აფიკომანი. წლიდან წლამდე ეს იქცევა ჩვენს სულიერ მოთხოვნილებად - მიცვად. მიცვა კი გამოირჩევა განუმეორებელი თვისებით - განკურნოს ყველაზე ღრმა სულიერი ჭრილობები.

რატომ მოჰყვება ფესახის სედერზე „კიდუშ“ „ქარფასი“ - მარილწყალში ან ძმარში ამოვლებული ნიახურის მირთმევა?

საქმე ისაა, რომ ვიდრე მივირთმევთ გარკვეული რაოდენობის მაცას და მწარე მწვანილს (პირშუმხას), რამაც შესაძლოა კუჭის ლორწოვანის გაღიზიანება გამოიწვიოს, წინასწარ ვამზადებთ ორგანიზმს საჭმლის მოწელების „საუცხოო წამლით“ - მცირე რაოდენობის ნიახურის მირთმევით - სამკურნალო თვისებების მქონე მცენარით, რომელიც ასტიმულირებს კუჭის წვენის სეკრეციას.

როგორც აღვნიშნეთ, სედერზე მიღებულია მარცხენა გვერდზე გადახრილ მდგომარეობაში ჯდომა.

რატომ „მარცხენა გვერდზე“?

ამ კითხვაზე პასუხი ადამიანის ანატომიის თავისებურებებშია. სახელდობრ: ცნობილია, რომ ადამიანის საყლაპავი მილი აორტას წინიდან შემოვლის და მის მარცხენა მხარეს თავსდება. მარჯვენა მხარეს კი არის ხორხი, იგივე „სასულე“, რომელიც საჭმლის მომწელებელი და სასუნთქი სისტემების „გზაგასაყარი“ და, ამდენად, ლუკმის გადაცდენის ალბათობა მეტი გახლავთ.

***

„ჰაგადა“ იუდაიზმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ტერმინია და ნიშნავს „თქმულებას“. „ჰაგადების“ ძირითადი მიზანია გააგებინოს დაინტერესებულ მკითხველს, რომ სამყაროს მართავს არსთგამრიგე და ყოველ მოვლენაში ჩანს მისი ხელი.

ფესახის „ჰაგადას“ არ ჰყავს კონკრეტული ავტორი. მისი სტრუქტურა მიჰყვება თორის ლოგიკას. მთავარი იდეა ის არის, რომ სედერის ზეიმი ოდენ ხსოვნა და თხრობა კი არაა, არამედ თავად განცდაა გამოსვლისა.

***

ზოგიერთი თემის „მინჰაგით“ (ტრადიციით), ფესახის მო(ყ)ედი თუ შაბათის შემობრძანების საღამოს დაემთხვა, ისევე როგორც ყოველ შაბათს, სალოცავიდან შინ დაბრუნებისას, კიდუშის (წმიდადყოფის) წინ, კითხულობენ (მღერიან) ანგელოზებისადმი მიძღვნილ პიუტს „შალომ (ყ)ალეხემ“ („მშვიდობა თქვენდა“) და „ეშეთ ხაილს“ (ამ შემთხვევაში - ჩუმად):

შალომ (ყ)ალეხემ, მალახე ჰაშალომ, მალახე (ყ)ელიონ, მიმელეხ მალხე ჰამელახიმ ჰაკადომ ბარუხ ჰუ. (სამჯერ).

ბოახემ ლეშალომ, მალახე ჰაშალომ, მალახე (ყ)ელიონ, მიმელეხ მალხე ჰამელახიმ ჰაკადომ ბარუხ ჰუ. (სამჯერ).

ბარეხუნი ლეშალომ, მალახე ჰაშალომ, მალახე (ყ)ელიონ, მიმელეხ მალხე ჰამელახიმ ჰაკადომ ბარუხ ჰუ. (სამჯერ).

ბეშიბთხემ ლეშალომ, მალახე ჰაშალომ, მალახე (ყ)ელიონ, მიმელეხ მალხე ჰამელახიმ ჰაკადომ ბარუხ ჰუ. (სამჯერ).

ბეცეთხემ ლეშალომ, მალახე ჰაშალომ, მალახე (ყ)ელიონ, მიმელეხ მალხე ჰამელახიმ ჰაკადომ ბარუხ ჰუ. (სამჯერ).

ქი მალახავ იეცავე ლახ, ლიშმორხა ბეხოლ დერახეხა. ად'ონაი იშმორ ცეთეხა უვოეხა, მე(ყ)ათა ვე(ყ)ად (ყ)ოლამ.

თარგმანი:

მშვიდობა თქვენდა, მშვიდობის ანგელოზებო, ზენაარის ანგელოზებო, (წარმოგზავნილნო) მეფისაგან, უწმიდესი, კურთხეული მეფეთა მეფისაგან. (სამჯერ).

მშვიდობით მობრძანდით, მშვიდობის ანგელოზებო, ზენაარის ანგელოზებო, (წარმოგზავნილნო) მეფისაგან, უწმიდესი, კურთხეული მეფეთა მეფისაგან. (სამჯერ).

მშვიდობით მაკურთხეთ, მშვიდობის ანგელოზებო, ზენაარის ანგელოზებო, (წარმოგზავნილნო) მეფისაგან, უწმიდესი, კურთხეული მეფეთა მეფისაგან. (სამჯერ).

მშვიდობით დაბრძანდით, მშვიდობის ანგელოზებო, ზენაარის ანგელოზებო, (წარმოგზავნილნო) მეფისაგან, უწმიდესი, კურთხეული მეფეთა მეფისაგან. (სამჯერ).

მშვიდობით წაბრძანდით, მშვიდობის ანგელოზებო, ზენაარის ანგელოზებო, (წარმოგზავნილნო) მეფისაგან, უწმიდესი, კურთხეული მეფეთა მეფისაგან. (სამჯერ).

რამეთუ ამცნობს თავის ანგელოზთ, (რომ) შენ დაგიცვან შენს ყველა (სავალ) გზაზე. უფალი დაიცავს შენს გასვლას და შენს მოსვლას ამიერიდან უკუნითი უკუნისამდე.

მეუღლე (ქმარი) შეაქებს თავის ცოლს (დიახახლისს). სიტყვა „ხაილ“ ძნელად ითარგნება სხვადასხვა ენაზე, მათ შორის ქართულად - „სრულყოფილი ქალი“, „ვაჟკაცური ქალი“, „მამაცი ქალი“, „გაბედული ქალი“. მე ვარჩიე „ღირსული ქალბატონი“:

„ეშეთ ხაილ“

„ღირსეული ქალბატონი“¹

შლომო ჰამელეს - „მიშლე“ - 31:10-31)

აკროლექსი („აღეფ-ბეთის“ 22 ასოს მიხედვით)

- 1. ვინ ჰპოვოს ცოლი - ღირსეული მანდილოსანი?
აღმატება მისი ფასი მარგალიტებს საუნჯეების.**
- 2. მინდობილია მასზე - სრულად - მისი ქმრის გული, -
არ მოაკლდება მოგება და შემოსავალი.**
- 3. ქალიც მიუზღავს მას სიკეთით, - არა სიავით,
მთელ დღეებში თავის სიცოცხლის.**

---

¹ პოეტური ინტერპრეტაცია ჩემია - ი.კ.

4. მატყლსა და ბამბას მოიძიებს და რუდუნებით
შრომობს თავის ხელგარჯილობით.
5. იგი სავაჭრო ხომალდებს ჰგავს და
შორიდან მოაქვს თავისი პური.
6. უთენია, ჯერ კიდევ ღამით, ადგება და -
მისცემს სახლს საზრდოს, ჩამოარიგებს,
მხევალთ საქმეს დაუნანილებს.
7. მინდორზე ფიქრობს... შეიძენს კიდევ...
და თავის ხელთა ნაყოფისგან ვენახს აშენებს;
8. ნელზე ძალუმად შემოიჭერს, მკლავს გაიმაგრებს.
9. იგემებს თავის კეთილშენადქენს;
და არ ჩაქრება ღამით, ბნელში სანთელი მისი.
10. სართავისკენ გაიწვდენს ხელებს და თითისტარს ნებნში მოიქცევს.
11. გაშლილი ხელით განიკითხავს ღარიბ-ღატაკებს,
ხელს გაუმართავს უპოვართ და გაჭირვებულებს.
12. არ ეშინია მის სახლეულს ყინვის და თოვლის, -
შემოსილია ჯალაბობა თბილი ქსოვილით.
13. თავად იკეთებს ღამაზ ფარდაგებს,
ბისონითა და ძონეულით - თავის ტანსაცმელს.
14. იცნობენ მის ქმარს ჭიშკრებში და კარიბჭეებში, -
როს ზის ის ქვეყნის უხუცესთ შორის - საკრებულოში.
15. ამზადებს, ჰყიდის საფარებლებს,
და ქამარ-სარტყლებს
მომთაბარე მოვაჭრეთ აძლევს.
16. სიმტკიცე და ღირსებაა სამოსი მისი
და შესციცინებს ყოველ ახალ დღეს.
17. ბაგეს ხსნის სიბრძნით
და ენა მისი
წყალობის ქმნის მოძღვრებას აფრქვევს.
18. საქმის მსვლელობას ოჯახისას ადევნებს თვალყურს,
არ ჭამს მუქთა პურს - „სირცხვილის და სიზარმაცის პურს“.
19. ადგებიან მისი შვილები და - მადლიერნი -
ასხამენ ხოტბას,
და მისი ქმარიც - ქება-დიდებას:

20. „კი, მიაღწია წარმატებას ასულმა ბევრმა, მაგრამ, ძვირფასო, - შენ ჯობნი ყელას!“

21. მაცდურია სიმშვენიერე, და სილამაზე - ამაოება...

და რჩება ქვეყნად უფლის მოშიშე სათნო ქალის სახელოვნება.

22. მაშ, მიაგეთ მას ნაყოფი თავის ნახელქმნარისა; და განადიდოს ჭიშკრებში ის საქმენმან მისმა!

„კადეშ“ - დღესასწაულის წმიდადყოფა („კიდუშ“)

შევავსებთ სასმისებს ღვინით (არანაკლებ 86 მლ). მაცები გადაფარებული უნდა იყოს სადღესასწაულო გადასაფარებლით.

სედერის თავკაცი წარმოთქვამს კიდუშს.

მოდით, ნუ ავირიდებთ თავიდან სირთულეებს, ნურც ქაღალდს და მელანს დავზოგავთ და - ფესახის მოყვდის კიდუშის წაკითხვა-წარმოთქმაში ნაკლებად გათვითცნობიერებულ ადამიანებს გავუადვილოთ ეს საკითხი, რამეთუ ჰაგადის გამოცემებში თუ სიდურებში მოცემულ კიდუშის ტექსტში შაბათს წარმოსათქმელი სიტყვები ფრჩხილებშია ჩასმული, მოცაე შაბათის ჰავდალა კი ჩამატებულია ტექსტში. ბევრჯერ შევსწრებივარ შემთხვევას, როცა მო(ყ)ედის კიდუშის წარმომთქმელს წამოსცდენია ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვებიც და უთქვამს: „შაბათს აქ იტყვიან“, „წარმოითქმება შაბათს“ და ა.შ.

და კიდევ: დავმადლიანდეთ და კიდუშის და კურთხეების ტექსტები მაინც წავიკითხოთ წმიდა ენაზე ქართული ასოების ტრანსკრიპციით, რასაც, რა თქმა უნდა, სათანადო თარგმანებიც ახლავს. შევეცადოთ წარმოვადგინოთ ფესახის ჰაგადის ტექსტი თანამედროვე ქართულ ენაზე და შეძლებისდაგვარად ავხსნათ ზოგი ძნელად აღსაქმელი პასაჟი.

მაშ ასე:

მო(ყ)ედი თუ შაბათის შემობრძანების საღამოს დაემთხვა:

იომ ჰაშიში. ვაიხულო ჰაშაშიმ ვეჰარეც, ვეხოლ ცევაამ. ვაიხალ ელ'ოჰიმ ბაიომ ჰაშევი(ყ)ი მელახთო აშერ (ყ)ასა, ვაიშბოთ ბაიომ ჰაშევი(ყ)ი მიქოლ მელახთო აშერ (ყ)ასა. ვაივარეხ ელ'ოჰიმ ეთ იომ ჰაშევი(ყ)ი ვაი-კადეშ ოთო, ქი ბო შაბათ მიქოლ მელახთო, აშერ ბარა ელ'ოჰიმ ლა(ყ)ასოთ. ელე მო(ყ)ადე ად'ონაი მიკრაე კოდეშ, აშერ თიკრაე ოთამ ბემოყადამ. სავრი მარანან!

ბარუს ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეს პა(ყ)ოლამ, ბორე ფერი პაგაფენ.

ბარუს ათა, ად'ონაი, ელ'ოჰენუ მელეს პა(ყ)ოლამ, ამერ ბახარ ბანუ მიქოლ (ყ)ამ ვერომემანუ მიქოლ ლაშონ ვეკიდემანუ ბემიცვოთავ, ვათითენ ლანუ ად'ონაი ელ'ოჰენუ ბეაჰავა შაბათოთ ლიმენუხა უ მო(ყ)ადიმ ლესიმხა, ხაგიმ უზმანიმ ლესასონ, ეთ იომ პაშაბათ პაზე ვეთ იომ ხაგ პაშაცოთ პაზე, ეთ იომ ტოვ მიკრა კოდუმ პაზე, ზემან ხერუთენუ ბეაჰავა მიკრა კოდუმ ზეხერ ლიციათ მიცრაიმ, ქი ბანუ ბახართა ვეოთანუ კიდაშთა მიქოლ პა(ყ)ამიმ ვეშაბათოთ უ მო(ყ)ადე კოდუმხა ბეაჰავა უვრაცონ ბესიმხა უესასონ ჰინხალთანუ. ბარუს ათა, ად'ონაი, მეკადუმ პაშაბათ ვე ისრაელ ვეპაზემანიმ.

ბარუს ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეს პა(ყ)ოლამ, შეკეხიანუ, ვეკიემანუ ვეჰიგი(ყ)ანუ ლაზემან პაზე.

სედერის ყოველი მონაწილე პასუხობს: ამენ! და მარცხენა იდაყვზე დაყრდნობით შესვამენ ღვინოს.

თარგმანი:

დღე შეექვსე. გასრულდა ცა და დედამიწა მათი მთელი ლაშქრობით. დაასრულა ღმ'ერთმა მეშვიდე დღეს თავისი საქმე, რაც გააკეთა; და დაისვენა მეშვიდე დღეს მთელი თავისი საქმისგან, რაც გააკეთა. აკურთხა ღმ'ერთმა მეშვიდე დღე და წმიდაჰყო იგი, რამეთუ ამ დღეს - შაბათს დაისვენა მთელი თავისი საქმისგან, რასაც ქმნიდა ღმ'ერთი აღსასრულებლად.

ეს გამჩენის დღესასწაულია - წმიდა საუნწყებელი, წასაკითხი (გამოსათქმელი) საზეიმო თავყრილობისას.

დააყურადეთ ბატონებო!

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმ'ერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, ვაზის ნაყოფის გამჩენო.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმ'ერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რამეთუ გამოგვარჩიე შენ ყოველი ხალხისაგან, აღგვამალლე ყველა ენაზე, წმიდადგვყავ შენი მცნებებით და ჩვენ, უფალო, ღმ'ერთო ჩვენო, სიყვარულით გვიბოძე შაბათები მყუდროებისა და დღესასწაულები სიხარულისა და საზეიმო დრო მოსალხენად, ეს დღე შაბათისა და უქმე უფუარობისა და დღესასწაული ამ წმიდა საუნწყებელი დღისა - ჟამი ჩვენი თავისუფლებისა, სიყვარულით აღსავსე წმიდა საუნწყებელი - მოსაგონარი ევეიპტიდან გამოსვლისა, რამეთუ გამოგვარჩიე ჩვენ და წმიდადგვყავ მთელი ხალხებისა

გან, და შაბათები და შენი წმიდა დღესასწაულები სიყვარულით და სათნო-
ყოფით, სიხარულით და ღებნიტ გვინილბედე ჩვენ. კურთხეული ხარ შენ,
უფალო, რომ წმიდადჰყოფ შაბათს, ისრაელს და საზეიმო დროებს.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების,
რამეთუ გვაცოცხლე, გვარსებე და შეგვასწარი ამ დროს.

სედერის ყოველი მონაწილე პასუხობს: ამენ! და მარცხენა იდაყვზე და-
ყრდნობით შესვამენ ღვინოს.

მო(ყ)ედი თუ შაბათის გასვლის ღამეს („მოცაე შაბათს“) დაემთხვა:

**ელე მო(ყ)ადე ად'ონაი მიკრაე კოდემ, აშერ თიკრეუ ოთამ ბემოყადამ.
ხავრი მარანან!**

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეხ პა(ყ)ოლამ, ბორე ფერი პაგაფენ.

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეხ პა(ყ)ოლამ, აშერ ბახარ ბანუ მი-
ქოლ (ყ)ამ ვერომემანუ მიქოლ ლაშონ ვეკიდემანუ ბემიცვოთავ, ვათითენ
ლანუ ად'ონაი ელ'ოჰენუ ბეაჰავა მო(ყ)ადიმ ღესიმბა, ხაგიმ უზმანიმ ღესა-
სონ, ეთ იომ ხაგ ჰამაცოთ ჰაზე, ეთ იომ ტოვ მიკრა კოდემ ჰაზე, ზემან ხერუ-
თენუ მიკრა კოდემ ზეხერ ლიციათ მიცრაიმ, ქი ბანუ ბახართა ვეოთანუ კი-
დამთა მიქოლ პა(ყ)ამიმ მო(ყ)ადე კოდშეხა ბესიმბა უვსასონ ჰინხალთანუ.
ბარუხ ათა, ად'ონაი, მეკადემ ისრაელ ვეჰაზემანიმ. ბბარუხ ათა, ად'ონაი,
ელ'უჰენუ მელეხ პა(ყ)ოლამ, ბორე მეორე ჰაემ.

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეხ პა(ყ)ოლამ, ჰამავდილ ბენ კო-
დემ ღეხოლ, უვენ ორ ღეხოშეხ, უვენ ისრაელ ლა(ყ)ამიმ, უვენ იომ ჰამე-
ვი(ყ)ი ღეშეშეთ იემე ჰამა(ყ)ასე, ბენ კედუშათ შაბათ ლიკდუშათ იომ ტოვ
ჰიკდალთა, ვეეთ იომ ჰამევი(ყ)ი მიშეშეთ იემე ჰამა(ყ)ასე ჰიკდაშთა, ვეჰი-
ვდალთა ვეკიდაშთა ეთ (ყ)ამეხა ისრაელ ბიკდუშათეხა. ბარუხ ათა, ად'ო-
ნაი, ჰამავდილ ბენ კოდემ ღეკოდემ.

დიასპორაში მცხოვრებ ებრაელთათვის აქ ყურადღება გასამახვილე-
ბელია ბოლო ორ სიტყვაზე: მოცაე შაბათს თუ ეს პირველი მო(ყ)ედია, ასევე
- **კოდემ ღეკოდემ**, რამეთუ მეორე დღეს, კვირა საღამოს შემოდის მეორე
მო(ყ)ედი; და თუ ეს მეორე მო(ყ)ედია, ანუ პირველი მო(ყ)ედი შაბათს იყო,
ვითყვით: **კოდემ ღეხოლ**.

**ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეხ პა(ყ)ოლამ, შეჰეხიანუ, ვეკიემანუ
ვეჰიგი(ყ)ანუ ლაზემან ჰაზე.**

სედერის ყოველი მონაწილე პასუხობს: ამენ! და მარცხენა იდაყვზე დაყრდნობით შესვამენ ღვინოს.

თარგმანი:

ეს გამჩენის დღესასწაულია - ნმიდა საუნწყებელი, ნასაკითხი (გამოსათქმელი) საზეიმო თავყრილობისას.

დააყურადეთ ბატონებო!

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, ვაზის ნაყოფის გამჩენო.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რამეთუ გამოგვარჩიე შენ ყოველი ხალხისაგან, აღგვამალლე ყველა ენაზე, ნმიდადგვყავ შენი მცნებებით და ჩვენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, სიყვარულით გვიბოძე დღესასწაულები სიხარულისა და საზეიმო დრო მოსალხენად, უქმე უფუარობისა და დღესასწაული ამ ნმიდა საუნწყებელი დღისა - ჟამი ჩვენი თავისუფლებისა, ნმიდა საუნწყებელი - მოსაგონარი ეგვიპტიდან გამოსვლისა, რამეთუ გამოგვარჩიე ჩვენ და ნმიდადგვყავ მთელი ხალხებისგან, და შენი ნმიდა დღესასწაულები, სიხარულით და ღხენით გვინილბედე ჩვენ. კურთხეული ხარ შენ, უფალო, რომ ნმიდადჰყოფ ისრაელს და საზეიმო დროებს.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, ცეცხლის შუქის (ფერების) გამჩენო.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რამეთუ განაცალკევებ ნმიდას ყოველდღიურობისაგან, ნათელს - ბნელისაგან, ისრაელს ხალხებისაგან, მეშვიდე დღეს - საქმის ექვსი დღისაგან, შაბათის სინმიდეს - დღესასწაულის სინმიდისაგან, და მეშვიდე დღე ნმიდადჰყავ საქმის ექვს დღეთაგან და ხალხი შენი ისრაელისა შენი სინმიდით ნმიდადჰყავ. კურთხეული ხარ გამჩენო, განმაცალკევებულო ნმიდის ნმიდისაგან.

როგორც ზემოთ ითქვა, დიასპორაში მცხოვრებ ებრაელთათვის აქ ყურადღება გასამახვილებელია ბოლო ორ სიტყვაზე: მოცაე შაბათს თუ ეს პირველი მო(ყ)ედი, ასევე „კოდემ ლეკოდემ“ – „ნმიდის ნმიდასაგან“, რამეთუ მეორე დღეს, კვირა საღამოს შემოდის მეორე მო(ყ)ედი; და თუ ეს მეორე მო(ყ)ედი, ანუ პირველი მო(ყ)ედი შაბათს იყო, ვიტყვით: ნმიდის სადაგისაგან.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რამეთუ გვაცოცხლე, გვარსებე და შეგვასწარი ამ დროს.

სედერის ყოველი მონაწილე პასუხობს: ამენ! და მარცხენა იდაყვზე დაყრდნობით შესვამენ ღვინოს.

კვირის სხვა დღეებში - „ხოლ ჰამო(ყ)ედ“-ში:

ელე მო(ყ)ადე ად'ონაი მიკრაე კოდებ, აშერ თიკრეუ ოთამ ბემოყადამ. სავრი მარანან!

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეხ ჰა(ყ)ოლამ, ბორე ფერი ჰაგაფენ.

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეხ ჰა(ყ)ოლამ, აშერ ბახარ ბანუ მიქოლ (ყ)ამ ვერომემანუ მიქოლ ლაშონ ვეკიდემანუ ბემიცვოთავ, ვათითენ ლანუ ად'ონაი ელ'ოჰენუ ბეაჰავა მო(ყ)ადიმ ლესიმხა, ხაგიმ უზმანიმ ლესასონ, ეთ იომ ხაგ ჰამაცოთ ჰაზე, ეთ იომ ტოვ მიკრა კოდებ ჰაზე, ზემან ხერეთენუ მიკრა კოდებ ზეხერ ლიციათ მიცრაიმ, ქი ბანუ ბახართა ვეოთანუ კიდაშთა მიქოლ ჰა(ყ)ამიმ მო(ყ)ადე კოდშეხა ბესიმხა უესასონ ჰინხალთანუ. ბარუხ ათა, ად'ონაი, მეკადემ ისრაელ ვეჰაზემანიმ.

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უჰენუ მელეხ ჰა(ყ)ოლამ, შეჰეხიანუ, ვეკიემანუ ვეჰიგი(ყ)ანუ ლაზემან ჰაზე.

სედერის ყოველი მონაწილე პასუხობს: ამენ! და მარცხენა იდაყვზე დაყრდნობით შესვამენ ღვინოს.

თარგმანი:

ეს გამჩენის დღესასწაულია - წმიდა საუნყებელი, წასაკითხი (გამოსათქმელი) საზეიმო თავყრილობისას.

დააყურადეთ ბატონებო!

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, ვაზის ნაყოფის გამჩენო.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რამეთუ გამოგვარჩიე შენ ყოველი ხალხისაგან, აღგვამალლე ყველა ენაზე, წმიდადგვყავ შენი მცნებებით და ჩვენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, სიყვარულით გვიბოძე დღესასწაულები სიხარულისა და საზეიმო დრო მოსალხენად, უქმე უფუარობისა და დღესასწაული ამ წმიდა საუნყებელი დღისა - ჟამი ჩვენი თავისუფლებისა, წმიდა საუნყებელი - მოსაგონარი ეგვიპ-

ტიდან გამოსვლისა, რამეთუ გამოგვარჩიე ჩვენ და წმიდადგვყავ მთელი ხალხებისგან, და შენი წმიდა დღესასწაულები, სიხარულით და ღხენით გვინილბედე ჩვენ. კურთხეული ხარ შენ, უფალო, რომ წმიდადჰყოფ ისრაელს და საზეიმო დროებს.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რამეთუ გვაცოცხლე, გვარსებე და შეგვასწარი ამ დროს.

სედერის ყოველი მონაწილე პასუხობს: ამენ! და მარცხენა იდაყვზე და-ყრდნობით შესვამენ ღვინოს.

„ურხატ“

ხელებს დაიბანენ კურთხევის გარეშე

„ქარფას“

მცირეოდენ ნიახურს (27 გრამზე ნაკლებს, რათა არ დასჭირდეთ დამამთავრებელი კურთხევის წარმოთქმა) ამოაწებენ (ამოავლებენ) ცალკე ჭურჭელში მოთავსებულ მარილწყალში ან ძმარში, აკურთხებენ და მიირთმევენ:

ბარუხ ათა, ად'ონაი, ელ'უკენუ შელეხ ჰა(ყ)ოლამ, ბორე ფერი ჰაადამა.

კურთხეული ხარ შენ, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, მიწის ნაყოფის შემქმნელო.

ამ ტრადიციის ერთ-ერთი დანიშნულებაა გააკვირვოს ბავშვები უცნაურმა ჩვეულებამ და დაეხადოთ კითხვები.

„იახატ“

სამი მაციდან გამოვიღებთ შუათანა მაცას, გავყოფთ ორ არათანაბარ ნაწილად, პატარა ნაწილს დავაბრუნებთ ისევ ორ მაცას შუა, დიდ ნაწილს კი შევფუთავთ და შევინახავთ ტრაპეზის დასასრულამდე. მაცის ამ ნაწილს ეწოდება „აფიკომანი“. ქართველ ებრაელებს მინჰაგად გვაქვს, ბავშვების გახალისების მიზნით, აფიკომანი მივცეთ მათ დასამალად და ტრაპეზის დასრულებისას, შევპირდებით რა საჩუქრებს, მოვატანინოთ უკან.

საუბარი ეგვიპტიდან გამოსვლის შესახებ („ჰაგადა“)

შევავესებთ სასმისებს, მაგიდიდან ავწევთ განყოფილ ლანგარს; მახსოვს, საქართველოში მთელ მაგიდას ავწევდით ცოტაზე და სედერის თავკაცი წარმოთქვამდა:

„ფი ცადიკ იეჰეგე ხოხმა ულშონო თედაბერ მიშფატ. ფი იედაბერ ხოხმით ვეჰაგუთ ლიბი თევენოთ. ფი ისაფერ ციდეკათხა ქოლ ჰაიომ თე-შუ(ყ)ათეხა ქი ლო იადა(ყ)თი სეფოროთ. ხასდე ად'ონაი (ყ)ოლამ ამირა ლედორ ვადორ იოლია(ყ) ემუნათეხა ბეფი. რომემოთ ელ ბიგრონამ ვეხერებ ფიფიოთ ბეიადამ. მინ ჰამეცარ კარათი იაჰ (ყ)ანანი ვამერხავ იაჰ“.

ფესახის ჰაგადის თანამედროვე გამოცემებში ეს ციტატა საერთოდ არ წერია. ვთარგმნოთ:

„წმინდანის პირი სავსეა სიბრძნით, მის ენაზე კანონებია. ბაგენი ჩემი წარმოთქვამს სიბრძნეს, ფიქრი გულისა - გონიერებას. შენს სამართალზე ილაპარაკებს ბაგენი ჩემი, მთელ დღეს - შენს დიად ხსნაზე, რამეთუ არ ვიცი რაოდენობა მათი. ქვეყნიერების უფლის ნყალობებს ვუგალობებ მარად, თაობიდან თაობას ვაუწყებ შენს ქეშმარიტებას ჩემი ტუჩებით. პირად აქვთ ღმ'ერთის ქება-დიდება და ორლესილი მახვილი - ხელში. გაჭირვებისას მივმართე გამჩენს, - მიჰასუხა უფალმა დახსნით“.

დავეშვებით მაგიდაზე ლანგარს. მაცებს (სამ მაცას) გამოვაჩენთ (ნანილობრივ მოვსხნით გადასაფარებელს). სედერის თავკაცი აიღებს ხელში სამივე მაცას ან მხოლოდ შუათანა ნახევარ მაცას და დაიწყებს საუბარს:

„ჰა ლახმა (ყ)ანია...“

„ესე პუხი ტანჯულობისა, ხომელსაც ჭამდნენ მამები ჩვენი მიცხაიმის (ეგვიპტის) ქვეყანაში...“

„ფესახ“ წარმოვადგინოთ ასე: „ფე“ - ჰფ - „პირი“, „სახ“ - ჰო - „თქმა“, „ლა-პარაკი“.

თორა აუცილებლად მიიჩნევს ფესახის ღამეს საუბარს ეგვიპტიდან გამოსვლის შესახებ - „მაგიდ“, რომელიც სედერის მეხუთე საფეხურია; 5 კი ჰე-

მატრიაა „ალფ-ბეთის“ მეხუთე ასო „ჰ“-ის - ო - ნისანის თვის სიმბოლოები - და სწორედ ამ ასოთი იხსნება ჰაგადის ტექსტები.

საუბარს ვატარებთ შუათანა ნახევარ მაცაზე (რაც მართლაც „სიღარიბის პურს“ გვაგონებს) - მარადიულ ნიშანზე გამოსვლის ხსოვნისა, - ვინაიდან „არ იყო ჩვენი მამების პურის ცომი გაფუებული, როცა წარმოსდგა მათ წინაშე მეფეთ მეფეთა მეფე, უწმინდესი და დაიხსნა ისინი მაშინვე...“, „ნაჩქარევად გამოსვლადი ეგვიპტის ქვეყნიდან, რათა მთელი სიცოცხლე გახსოვდეს ეგვიპტის ქვეყნიდან შენი გამოსვლის დღე...“

თხრობა იწყება მტკიცებით, რომ მაცა „სიღარიბის პურია“, რომელსაც ჭამდნენ ჩვენი წინაპრები - ებრაელი მონები ეგვიპტის მიწაზე. არადა, თორაში გარკვევით ნერია: „და წაიღო ხალხმა თავისი ცომი, რომელმაც ვერ მოასწრო აფუება, და თავისი ვარცლები - ტანისამოსში გამოკრული - ზურგით. და ცომით, რომელიც ეგვიპტიდან გამოიტანეს, გამოაცხვეს ხმიადის კვერები“ („შემოთ“; 12:34,39) სინას უდაბნო „სუქოთში“. მაშ, რატომ არის მაცა ასეთი მნიშვნელოვანი ნიშანი გამოსვლის ხსოვნისა? ალბათ მიტომ, რომ ებრაელებს გამოსვლამდე ეუნყათ („შემოთ“; 12:15): „შვიდ დღეს ჭამეთ ხმიადები...“

მაპარალი პრაღიდან თავის მისტიკურ კომენტარებში ამბობს, რომ მაცის (ფქვილისა და წყლის) „სიღარიბე“ ვლინდება მისი „ერთ-ერთი ინგრედიენტის“ არკმარობაში. რა ინგრედიენტია ეს? დრო!

„სიღარიბის პურის“ საიდუმლო მდგომარეობს იმაში, რომ ჩვენი გამოცხნის, გადარჩენის, შველის აუცილებელი პირობა იყო „დროის ხუნდებისგან“ განდგომა. გამოსვლა უნდა ყოფილიყო სწრაფი, იმდენად სწრაფი, რომ „ცომსაც კი ვერ მოესწრო აფუება“.

გადავცემთ რა ჩვენს შვილებს მონობიდან გამოსვლის ამბავს, მაცას იმიტომ ვუნოდებთ „ტანჯულობის პურს“, რომ თავისუფლების სახელით უარი ვთქვით „ფარაონის ტკბილ ნაზუქებზე“, რამეთუ სულიერი სიძლიერისკენ ლტოლვაზე უკეთესი სხვა რამ გამათავისუფლებელი არაფერია ადამიანისთვის. მაცის (მეტადრე - „მაცა შმურას“) დამზადების პროცესიც ხომ მსგავსია თითოეული ჩვენთაგანის ძალისხმევისა საკუთარი სულიერი ღირსებების გასაუმჯობესებლად: ფქვილისა და წყლის შერევისას ცომს ერთი ნუთითაც კი არ ვანებებთ თავს, არ ვაცდით, არ ვასვენებთ, ვინაიდან მასში დაიწყება გაფუების (გზა „ხამეც“) პროცესი და ისეთივე ნაწარმს მივიღებთ, როგორიც პურია - მაღფუჭადი, ე.ი. „ხრწნადი“... ასევეა სულთან მიმართებაშიც: ვისწრაფვით რა ამაღლებისა და სრულყოფისაკენ, წამითაც არ შეიძლე-

ბა საკუთარი სულის „თავის მინებება“ და „უპატრონოდ დატოვება“, რათა არ შეიბოროკოს, არ დახვასდეს და არ დაკარგოს ზრდის უნარი.

ნაზ „მაცაპ“ - რთი „ხამეც“.

ამ ორ სიტყვაში ნ „მემ“ და ჯ „ცადი“ იგივეა ასოები; განსხვავებული - ი „პე“ და ი „ხეთ“.

გავიხსენოთ:

ი „პე“ - ო „დაღეთისა“ და ო „იოდის“ ნაერთი. ამ ასოს ფორმა მიგვანიშნებს ადამიანისადმი ნაბოძები ნების თავისუფლებაზე: როგორც ვხედავთ, მას ქვემოთ ფართო გასასვლელი აქვს - ადამიანს თუ სურს დაეცეს, საამისოდ მას ყველა შესაძლებლობა გააჩნია, შეუძლია დაეშვას ფსკერამდეც კი; და პირიქით - თუკი იგი დაბრუნებას, მონანიებასა და ამაღლებას ისურვებს, ზედა მარცხენა მხარეს აქვს პატარა გასასვლელი ზევითკენ - ჰორიზონტალური სხივქვეშა „ფანჯრის თვალი“ - გამონაშუქი „ხოხმის“ დონიდან „მალხუთში“ მოვანებული სინათლისა, ურომლისოდაც შეუძლებელია არსებობა და რომელიც შემოქმედის აბსოლუტურობაზე მიგვითითებს.

„ალეფ-ბეთის“ მერვე ასო ი „ხეთ“ დაკავშირებულია სასიცოცხლო (იოი - „ხიუთ“) კონცეფციასთან. თალმუდში ამ ასოს უკავშირებენ „რჩეულობის“ გაგებას: იო „ხენ“ - „სანდომიანობა“, „კეთილსახოვნება“, „სიმპათია“. ყოვლად-ძლიერი ამ ღირსებას მიჰმადლებს მას, ვინც აღწევს სულიერი განვითარების უმაღლეს საფეხურს, სიმბოლირებულს „ალეფ-ბეთის“ წინა შვიდი ასოთი. იო-ის უკუმიმართულებით ნაკითხვისას ვღებულობთ სიტყვას ია „ნოახ“, რაც „მშვიდს“, „მიმზიდველს“, „მოხერხებულს“, „მარჯვენს“ ნიშნავს. იო „ხენ“ - ტიტულია, რომელსაც ძლიერი და ამაღლებული სულის მქონე პიროვნებები, კეთილ საქმეთა კეთების შედეგად, არსთგამრიგესთან მიახლებით იმსახურებენ.

ყოვლისშემძლემ ყოველი დადებითი ძალისთვის შექმნა მისი სანინა-აღმდეგო, დაპირისპირებული ძალა. ასე რომ, თითოეულ ასოს გააჩნია ნეგატიური მხარეც. ასო ი „ხეთ“ ახორციელებს კავშირს „ცოდვასა“ და „შიშს“ შორის: იუი „ხეტ“ - „ცოდვა“, „დანაშაული“, „ბრალეულობა“; იი „ხეთ“ - „შიში“, იი „ხათ“, იიი „ხითათ“ - „გატეხვა“, „დამსხვრევა“, „შეშინება“, „დაშინება“, იიი „ხათეთ“ - „საშიშროება“, „უბედურება“. ამ ასპექტებს თვით ამ ასოს ფორმაც (ი) ასახავს. დააკვირდით: ი შედგება ზემოდან გადახურული, მარჯვნივ და მარცხნივ მდგარი ორი ვერტიკალური ასო ო „ზაინისაგან“; ერთმანეთის სანინააღმდეგოდ, მახვილით ხელში, აღმართულია ორი მხარე, ორი ძალა - ო-ის „ფარნასის“, „კვების“, „საზრდოობის“ სასიცოცხლო, სასიკეთო და სამშვიდობო პირველი ასპექტი დაპირისპირებულია ო-ის „შიშის“, „ტირილის“, „ქვითი-

ნის“, „მოთქმა-გოდებისა“ და „სასონარკვეთის“ გამომწვევ ომის, ნგრევის, ხოცვა-ჟლეტის, განადგურების მეორე ასპექტთან. როგორც ვხედავთ, ასო ო-გან განსხვავებით, ო-ს ზედა მხრიდან გასასვლელი არ გააჩნია - ადამიანი თუ ზნეობრივად დაეცემა და გამოუსწორებელ, სასიკვდილო ცოდვას (ოჸ აჸჸ „ხეტ მავეთ“) ჩაიდენს, მისთვის მონანიების „ტაძრის ჭიშკარი“ - ო-ს იკეტება - ო.

სიტყვას აჸ „როშ“ („თავი“) თუ უკუმიმართულებით ა „სინის“ მეშვეობით ნავიკითხავთ, მივიღებთ - აჸ „სეორ“ - „საფუარი“ („სეერ“ - „გაფუება“) - რაც „აიძულებს“ ცომს „ამოვიდეს“, „ამოინიოს“. კაბალაში „საფუარი“ სიმბოლურად ასახიერებს აჸ „რაშ(ყ)ის“ („უკეთურის“, „ცოდვილის“, „რწმენიდან გადასულის“) დამახასიათებელ თვისებებს - ამპარტავნებას, ქედმაღლობას, მედიდურობას, ერთი სიტყვით - სიამაყეს, რაც აქებებს და აგულიანებს ადამიანს „გაიბეროს“, „თავში („როშ“) იდგეს“.

დიახ, მაცა, - „რწმენისა და განკურნების საკვების“ გარდა, - თავისუფლების სიმბოლოცაა!

ამიტომაცაა ჰაგადის შემდეგი სიტყვები დამოუკიდებლობისა და თავისუფლების ერთგვარი „დეკლარაცია“:

„ვისაც ჰომ შიოდეს, - მოვიდეს და ჭამოს, ვისაც ჰომ სჭიხდება, - მოვიდეს და იფესახოს!“

„ამ წედს აქ (ვაჰთ), მომავად წედს - ისხაელის ქვეყანაში. ამ წედს (აქ ვაჰთ) - ყმებად, მომავად წედს - თავისუფალი შვილები.“

ბრძენთა ახსნით, გაფანტულობა და უცხოობაში ყოფნა („გალუთ“) გამონვეულ იქნა ერთმანეთის უმიზეზო სიძულვილის („სინათ ხინამ“) შედეგად, ამიტომ შველა („გელა“), ანუ გათავისუფლება და საბოლოო გამოსვლა, სამყაროში შეიძლება მოვიდეს მხოლოდ ურთიერთსიყვარულის („აჰავათ ხინამ“) შემწეობით, - როგორც გამოსვლის აუცილებელი პირობა; გვწამს, რომ ახლოა ჩვენი გადარჩენა და ვაცხადებთ მზადყოფნას „აჰავათ ხინამისათვის“ - როგორც მატერიალურ, ისე სულიერ ასპექტში; არა მალვით, როგორც „გალუთის“ (განდევნილობის) მონებს, არამედ თავისუფალ შვილებს შეგვეძლოს ისრაელის მიწაზე უფლის სამსახური.

ჰაგადა გვთავაზობს ფასეულობათა სისტემის მოდელს - როცა ღარიბი არ აღიქვამს მდიდარს განდიდებულად, მიუკარებლად, ანდა - მძარცველ-ნამგლეჯად, ხოლო მდიდარი უპოვარში არ ხედავს ბედუკუდმართ, უიღბლო და მარცხიან ადამიანს.

დავებრუნებთ ნახევარ მაცას თავის ადგილზე და სამივე მაცას გადავფარებთ გადასაფარებელს. შევავსებთ მეორე ჭიქას.

ბრძენთ დაადგინეს, რომ საუბარი გამოსვლის შესახებ უნდა მიმდინარეობდეს კითხვა-პასუხის ფორმით. არა მარტო ბავშვებს (როცა შვილი ეკითხება მამას ან მცირეწლოვანი ბავშვი სედერის თავკაცს), არამედ სედერის თითოეულ მონაწილეს ბუნებრივად უნდა დაებადოს კითხვა: „**მა ნიშთანა ჰალაილა აზე მიქოლ ჰალეილოთ?**“ - „**რით განსხვავდება ეს ღამე სხვა ღამეებისგან?**“ ან - საქართველოში როგორც თარგმნიდნენ ჩვენი წინაპრები -

„ჩა გამოცვიდია ეს ღამე ყველა ღამისაგან?

ჩომ ყოველ ღამე ჩვენ ვჭამთ ხამეცს და მაცას (გინდ გაფუებუღს და გინდ ხმადეს), **ამალამ კი - მხოლოდ მაცას.**

ჩომ ყოველ ღამე ჩვენ ვჭამთ სხვადასხვა მწვანიდს, ამალამ კი - მხოლოდ მაიოხს (მწაჩე პიხმუშხას).

ჩომ ყოველ ღამე ჩვენ (ეხხედაც კი) აჩ ამოვანებთ, ამალამ კი - ოხჯეხ.

ჩომ ყოველ ღამე ჩვენ ვჭამთ (ჰაგადის ზოგიეხთ ტექსტში ჩამატებულია *ყოიშო* - „ვეშოთინ“ - „და ვსვამთ“) **დამსხდაჩინი ან გადახიღები, ამალამ კი - ყვე-
დანი გადახიღები.**

გამოვაჩენთ მაცებს. მამა ან სედერის თავკაცი პასუხობს:

„(ყ)აუალიმ ჰაინუ“

მონებად ვიყავით ფაჩ(ყ)ოსთან (ფაჩაონთან) მიცხაიმში; და გამოგვიყვანა უფადმა ღმ'ეხთმა ჩვენმა იქიდან ძლიეხი ხელით და გაწვდილი მკლავით. და ჩომ აჩ გამოეყვანა ჰაადროშ ბაჩუხ ჰუს (უწმიდესს, კუხთხეულია ი გ ი) მამები ჩვენი მიცხაიმიდან, - ჩვენ, ჩვენი შვილები და ჩვენი შვილთა შვილები (ჯეხ კიდევ) დამონებულნი ვიქნებოდით ფაჩ(ყ)ოსთან ეგვიპტეში. და კიდეც (თუნდაც) ჩომ ყვედანი ბიძენები ვიყოთ, ყვედანი გონიეხები, ყვედანი უხუცესები, ყვედანი მცოლენენი სჯურისა, მაინც გვევადება (დავადება ჩვენზე) მოვუთხრობდეთ ეგვიპტიდან გამოსვლაზე. და ვინც მეტს საუბირობს (ახშირებს თხირობას) მიცხაიმიდან გამოსვლაზე, ის ქების ღიხსია (ეს სანაქებოა; ის მომადლებულია).

„რომ არ გამოეყვანა ყოვლადძლიერს მამები ჩვენი ეგვიპტიდან, - ჩვენ და ჩვენი შვილები და ჩვენი შვილთა შვილები მონებად დავრჩებოდით ფარაონთან ეგვიპტეში“.

მაგრამ ძველი ეგვიპტე და ფარაონი ხომ უკვე კარგა ხანია აღარაა? ბრძენებს, რომლებმაც ფორმულირება მისცეს ფესახის ჰაგადის სიტყვებს,

ხომ შეეძლოთ დაენერათ, რომ ჩვენი მამები და მათი შთამომავლობა მონობაში დარჩებოდნენ ახალ ხელისუფალ-მფლობელებთან, ანდა, სიმბოლურად რომ გამოვხატოთ, „თავიანთი (ებრაელების) საკუთარი სისუსტეების ტყვეობაში“? რატომ აღნიშნავენ ბრძენნი ასე დაგეშით, რომ „ჩვენ და ჩვენი შვილები მონებად ვიქნებოდით ფარაონთან ეგვიპტეში“, როცა უკვე მათ ეპოქაში, ორი ათასი წლის წინ, აღარც ფარაონები იყვნენ და აღარც ძველი ეგვიპტე არსებობდა?

ამ შეკითხვებს შესანიშნავად პასუხობს რაბი ნაფტალი ცვი იეჰუდა ბერლინი (1817-1893):

„ნებისმიერი ტირანი, დიქტატორი თუ მონათმფლობელი დაინტერესებულია საგანთა არსებული წესრიგის შენარჩუნება-კონსერვაციით, თავისი მონების ექსპლუატაციით. მას არავითარი ცვლილებები არ სურს. სწორედ ამიტომ იყო ფარაონი ჯიუტად უარზე გაეშვა ებრაელები ეგვიპტიდან.

კაცობრიობის ისტორიის გარიჟრაჟზე ეგვიპტე იყო ის ბოროტების იმპერია, რომელიც, როგორც ჩანდა, მუდმივად იქნებოდა თავის მონათა მჩაგვრელი. აღსდგნენ რა თავიანთი გათავისუფლებისთვის, ებრაელები იბრძოდნენ ყველა თაობის ადამიანების თავისუფლებისთვის. ეგვიპტის განადგურებით ებრაელებმა მოახერხეს პირველად გადაელახათ ხელისუფლების ინერცია, გაეტეხათ ფარაონის სიჯიუტე. ებრაელების ეგვიპტიდან გამოსვლამ კაცობრიობა განაწყო მჩაგვრელების წინააღმდეგ ბრძოლისთვის, შემოატრიალა ისტორიის ნიაღვრე ბოროტების იმპერიების მსხვრევისა და სამართლიანობის ტრიუმფისკენ“.

„მა(ყ)ასე“

ამბავი ჩაბი ედი(ყ)ეზეხისა და ჩაბი იეჰოშუა(ყ)ისა და ჩაბი ედი(ყ)აზაი (ყ) აზაჩიას ძისა და ჩაბი (ყ)აკიბასი და ჩაბი გახფონისა, რომლებიც წამოწოდიდნენ იყვნენ ბნეი ბუჰაკში და საუბრობდნენ ეგვიპტიდან გამოსვლაზე მთელი ღამის განმავლობაში, სანამ მოვიდოდნენ მათი თადმიდები (მოსწავლეები) და ეტყოდნენ მათ: ჩვენო ჩაბებო! მოაწია გიჰმ დიდის კიხიით შემა(ყ)ისა (შემა(ყ) ისა-ედის თქმისა).

ბიძანა ჩაბი ედი(ყ)აზაი ბენ (ყ)აზაჩიამ: აი, მე, - ჰოვოჰი სამოცდაათი წლისა (აგეჰ, მე, - გამოვიყუხები სამოცდაათი წლისად) და ვეჰ ველიხსე (ვეჰ გავი-მაჩვევო ოპონენტებთან კამათში), ჰომ თქმუდიყო (ხსენებუდიყო) მიცხაიმიდან გამოსვლა ღამით (ღამითაც), სანამ ახსნიდა ამას ბენ ზომა, - ჰომ ნათქვამია: „...ჩათა გახსოვდეს ეგვიპტის ქვეყნიდან შენი გამოსვლის დღე მთელი შენი სიცოცხლის დღეების განმავლობაში“. „შენი სიცოცხლის დღეები“ ნიშნავს „დღე-

ებს“ (დღის დიო - გათენებდიან საღამომდე), „მთელი შენი სიცოცხლის დღეები“ - „ღამეებს“ (ღამეებსაც; ხომ უნდა ვახსენოთ მიცხადიმიდან გამოსვლა ყოველ ღამესაც, ჩასაც ახ ეთანხმებოდნენ ბიძენები). **ხახმები კი ბიძანებენ: „შენი სიცოცხლის დღეები“ ნიშნავს „ამქვეყნიეხებას“ („ჰა(ყ)ოღამ ჰაზე“), „მთელი შენი სიცოცხლის დღეები“ კი მაშიახის (მხსნეღის მოსვღის) დიო-უამსაც გუღისხმობს.**

რაბი ელ(ყ)აზარ ბენ (ყ)აზარიას ამ გამონათქვამთან დაკავშირებით თაღმუდში ნათქვამია, რომ სინამდვილეში იმ დროს იგი ბევრად ახალგაზრდა იყო, მაგრამ ზემოდან (ზეციური სამყაროდან) „მიცემული ჰქონდა თვრამეღტი რიგი თეთრი თმა ზვერში“ ამიტომაც ჩანდა იგი მოხუც კაცად. მარტივი მსჯელობით, - რაბის გაოცება რომ „ვერ ეღირსა“ დაკავშირებულია არა იმასთან, რომ იგი დიდი ბრძენი ბრძანდებოდა, არამედ - რომ „გამოიყურებოდა სამოცდაათი წლის მოხუცად“. ბევრი დრო დაუთმო მოცემული საკითხის შესწავლას და მას დამსახურებულად უნდა გაემარჯვა კანონმდებლობის ირგვლივ მიმდინარე კამათში, რათა მისი მოსაზრების თანახმად ყოფიღლიყო მიღებული კანონი. თუმცა, რამდენადაც იგი ოდენ გამოიყურებოდა ხანდაზმულად, მსგავსი პრეტენზია კარგავს ყოველგვარ საფუძველს.

რაბი ელ(ყ)აზარ ბენ (ყ)აზარიას პრეტენზიის გამამართლებლად, არიზაღლის სიდურში ნათქვამია, რომ წელთა ჯამში, რომელთა განმავლობაში მისი სული მოივანებოდა სხვა განსახიერებაშიც („გიღგული“ რეინკარნაცია), იგი ნამდვილად იყო „სამოცდაათისა“. და, როგორც „სულიერად ხანდაზმულს“, უნდა ღირსებოდა, რომ საკანონმდებლო გადაწყვეტილება გამოეტანათ მისი მოსაზრების შესაბამისად. ამიტომაც აგრძელებს რაბი ფრაზას პრეტენზიით - „და ვერ ვეღირსე“ („ვერ გავიმარჯვე“).

საქმე ისაა, რომ ერეც ისრაელში, მიშნის ეპოქაში, ებრაელები არ კითხულობდნენ ღამით „შემა(ყ) ისრაელის“ ტექსტის მესამე აბზაცს, რადგან აქ ციციტზეა საუბარი და მას (ციციტს) ღამით არ ატარებდნენ. მაგრამ ციციტზე საუბრის დასასრულს მოსდევს: **„მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი, რომელღმაც გამოგიყვანეთ ეგვიპტის ქვეყნიდან, რათა ვიყო ღმერთი თქვენთვის; მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი!“**, ანუ ნახსენებია მიცრაიმიდან გამოსვლა და რაბი ელ(ყ)აზარ ბენ (ყ)აზარიაც ოპონენტ ხახმებთან კამათში ამყარებღდა აზრს „შემა(ყ) ისრაელის“ მთლიანი ტექსტის ღამითაც წაკითხვის აუციღლებლობაზე, რაც ბენ ზომამ მშვენივრად ახსნა (განმარტა; გამოიყვანა) „დებარიმის“ მე-16 თავის მე-3 პუნქტის ლექსიკური ერთეუღლის მიხედვით: **„...რათა გახსოვდეს ეგვიპტის ქვეყნიდან შენი ჯამოსვღლის დღე მთელი შენი სიცოცხღლის დღეების განმავლობაში“.**

გამოსვლის მოვლენებზე საუბარი და ახსნა-განმარტებები გადმოცემულ უნდა იქნას ყოველი ებრაელის („ოთხი სხვადასხვანაირი შვილის“) ინტელექტუალური და სულიერი განვითარების დონეზე. მაგრამ, როგორც

ადმორი რაბი მენახემ მენდელ შნეერსონი ბრძანებდა, დღეს, ჩვენ დროში, სამწუხაროდ, არის კიდევ მეხუთე შვილი, რომელიც საერთოდ ინტერესსაც არ იჩენს ფესახის მიმართ და არ მიუჯდება სადღესასწაულო ჰაგადის მაგიდას. ჩვენი ვალია ყველა ღონე ვიხმაროთ ფესახის ღამეს სედერზე ამ შვილის დასასწრებად.

„ბარუხ“

ბაჩუხ ჰამაკომ - კუხთხუელი ახს ყვეღგანმსუფევი,

ბაჩუხ ჰუ - კუხთხუელია ი ს,

ბაჩუხ შენათან თოხა დე(ყ)ამო ისხაედ - კუხთხუელი ახს, ვინც მისცა თოხა (სჯული) თავის ეხს - ისხაედს,

ბაჩუხ ჰუ - კუხთხუელია ი ს.

ქენეგედ ახბა(ყ) ბანიმ დიბხა თოხა - ოთხი შვილის მიმახთ დაჰაჩაკობდა თოხა:

ეხად ხახამ - ეხთი ბიძენი (ჭკვიანი),

ვეეხად ჩაშაყ - და ეხთი უკეთუხი (ცოფიდი, ავისმქნედი, თავხედი, ავაზაკი, ხწმენიდან გადასული),

ვეეხად თამ - და ეხთი მიაშიტი (გულუბხყვიდო, წიფელი),

ვეეხად შეენო იოდეა(ყ) დიშოდ - და ეხთი, ვინც შეკითხვაც ახ იცის (შეკითხვის დასმის უნაჩიყ ხომ ახ აქვს).

როგორც ვხედავთ, ჰაგადაში ოთხი შვილის წარმოდგენას წინ უსწრებს მეტად საინტერესო ოთხი კურთხევა, რომლებიც სწორედ ამ ოთხ შვილს უკავშირდება:

ბარუხ ჰამაკომ - კურთხეული არს ყველგანმსუფევი („ჰამაკომ“ არსთგამრიგეს ერთ-ერთი სახელია და სიტყვასიტყვით ნიშნავს „ადგილს“, „ადგილმდებარეობას“),

ბარუხ ჰუ - კურთხეულია ი ს,

ბარუხ შენათან თორა ლე(ყ)ამო ისრაელ - კურთხეული არს, ვინც მისცა თორა (სჯული) თავის ერს - ისრაელს,

ბარუხ ჰუ - კურთხეულია ი ს (მაკურთხებელია ის).

პირველ ყოვლისა, აღვნიშნოთ რომ - ოთხივე შვილში სუფევს „**ეხით**“ („**ეხად**“ - „შემა(ყ) ისრაელ ად'ონაი ელო'ჰენუ ად'ონაი ეხად!“ – „ისმინე, ისრაელო! უფალია ჩვენი ღმ'ერთი, უფალი - ერთი!“) და დაკავშირებულნი არიან „და“ კავშირით.

ბრძენი ჩას ამბობს?: „ჩა აჩის ეს მოწმობანი, წესდებები და კანონები, რომლებიც დაგვადათ ჩვენმა უფალმა ღმ'ერთმა თქვენ?“ („დებარიმ“; 6:20). **და შენც უთხაჩი მას** (აუხსენი; განუმაჩტე; დაწვრილებით უამბე): **ფესახის წესების თანახმად, ახ შეიძლება აღაჩაფხის ჭამა საფესახო აფიკომანის შემდეგ.**

ბრძენ შვილთან მიმართებაში ყველაფერი გარკვეულია: იგი ცნობიერი, სერიოზული, სულიერებისადმი მედეგი ინტერესის მქონე ადამიანია, ერთი სიტყვით - ჰალახის (კანონის) კაცია - კანონმორჩილი. მან იცის, რომ მტკიცე შემართებით, მცნებების შესწავლითა და დაცვით შესძლებს თორის (სჯულის) - ღვთიური სიბრძნის სიღრმისეულ გაგებას. ამ შვილს ჰაგადა უფარდებს პირველ კურთხევას - „**ბარუხ ჰამაკომ**“ - „**კურთხეულია ყველგანმსუფევი**“. ბრძენისთვის ღმ'ერთი ყველგან არის. ი გ ი მისთვის იხსნება ყველა მოქმედებაში, ყოველ მოვლენაში.

უკეთუჩი ჩას ამბობს: „ჩა სამსახუჩია ეს თქვენთან?“ („შემოთ“; 12:26). **„თქვენთან“ და აჩა „მასთან“** („თქვენთან“ და აჩა „ჩვენთან“). **და იმის გამო, რომ გამოთიშა თავისი თავი ჯამათისგან, უაჩყო საფუძვედი (ჩწმენისა), შენც ჩაუბტვიე (დაუბდაგვე) მას კბილები და უთხაჩი მას: „(ეს) იმისათვის, ჩაც გააკეთა უფალმა ჩემთვის მიცხაიმიდან გამოსვლისას“.** **„ჩემთვის“ და აჩა „მისთვის“; იქ რომ ყოფიდიყო, ახ იქნებოდა დახსნილი.**

ჩვენ ისე მივეჩვიეთ ჰაგადის ამ ადგილის წაკითხვას, რომ ყურადღებას არ ვამახვილებთ „წვრილმანზე“:

„უკეთური რას ამბობს: „რა სამსახურია ეს თქვენთან?“

ბრძენიც ხომ მეორე პირში ლაპარაკობს?: „რა არის ეს მოწმობანი, წესდებები და კანონები, რომლებიც დაგვალათ ჩვენმა უფალმა ღმ'ერთმა თქვენ?“

მაშ, სად არის ზღვარი სიბრძნესა და ბოროტქმედებას შორის? ებრაელობის ერთგულებასა და მის უგულებელყოფას შორის?

განსხვავება იმაშია, რომ ბრძენი კითხულობს (ეკითხება უფროსებს), უკეთური კი „ამტკიცებს“ (პრეტენზიას აცხადებს). რაშაყის სიტყვები ისმის აღმაშფოთებლად, თავხედურად, თავისი ხალხის ღალატის მიმართ მოწმედ. ბრძენის სიტყვებს („დებარიმ“; 6:20) წინ უსწრებს ფრაზა: „თუ შეგეკითხება ხვალ შენი შვილი და გეტყვის“, ხოლო უკეთურისას („შემოთ“; 12: 26): „თუ გეტყვიან თქვენი შვილები“. ასეა, - რწმენიდან გადასულნი არასდროს არაფერს კითხულობენ, - ისინი მხოლოდ რიტორიკულად აცხადებენ: „ეს რა სამსახური გაქვთ თქვენ? რა მოგინწყიათ თქვენთვის?“, არც ღმერთის სახელს ახსენებენ, მათთვის მთელი სედერი სასაცილო ანაქრონიზმი, არავისთვის საჭირო რიტუალების კოლექცია; მგზნებარებით, პათოსით გადმოშლიან თავიანთ შეხედულებებს ებრაულ რელიგიაზე, განსჯიან ელემენტარული ბაზისისა და ცოდნის გარეშე...

საინტერესოა, - რატომ არის ოთხი შვილის ჩამონათვალში რაშაყი - უკეთური - ყველაზე ცუდი შვილი - დასახელებული არა ბოლოდ, არამედ მეორედ - ბრძენის შემდეგ? მის შეკითხვაზე გაცემული პასუხიც, ცოტა არ იყოს, უცნაურად გვეჩვენება: „...**იქ** (ეგვიპტეში) **რომ ყოფილიყავი, არ გელირსებოდა დახსნა!**“. თუკი ამ შვილს არავითარი კავშირი არ აქვს გამოსვლასთან, არ იყო ღირსი მონობიდან დახსნისა, მაშ რატომ ზის იგი სედერზე? რატომ ფიგურირებს საფესახო ჰაგადაში? საკითხი კიდევ მეტ სიმწვავეს იძენს, თუ გავიხსენებთ რომ - წმინდა არიზალის სწავლებით, სედერზე სავალდებულო შესასმელი ოთხი ჭიქა ღვინო ოთხ შვილს შეესაბამება და სწორედ მეორე (რაშაყი შვილის) სასმისზე წარმოვთქვამთ ჰაგადის უმეტეს ნაწილს.

რა ვუყოთ ასეთ შვილს? ვუთხრათ: წადი, არ გვსურს შენთან არარა კავშირი? მაგრამ ისიც ხომ ებრაელია - აბრაჰამის, იცხაკის და იააკობის შთამომავალი, მისი სულიც გამოვიდა ჩვენთან ერთად ეგვიტიდან და მიიღო თორა სინაიზე; როგორც ყველა ებრაელი, ისიც ხომ თავისი წინაპრების „მხრებზე ზის“?

ჰაგადა მოგვინოდეbs, რომ უნდა მოვიზიდოთ რაშაყი შვილი, მოვიყვანოთ ფესახის სედერზე, დავახლოვოთ ებრაელობას, რამეთუ - როგორც თალმუდშია ნათქვამი - „ისრაელმა (ებრაელმა) რომ შესცოდოს კიდევ, - ებრაელად რჩება“; თითოეულ ებრაელში, როგორ სულიერ მდგომარეობაშიც არ უნდა იმყოფებოდეს იგი, შთენილია „ებრაული წერტილი“. და მხოლოდ ბრძენ შვილს ძალუძს დაეხმაროს უკეთურს ამ დაკარგული, მივიწყებული „ებრაული წერტილის“ მოძიება-დაბრუნებაში, რამეთუ იუდაიზმში არაა არავითარი აკრძალვა კითხვის დასმაზე; ნებისმიერი შეკითხვა უფლება-

მოსილია მშვიდი და დეტალური პასუხისა. ამიტომ არის აუცილებელი, რომ რაზეც შვილს ადგილი მივუჩინოთ ხახამი შვილის გვერდით. და ნუ იტყვის ბრძენი: - ეს ვინ მომიჩინეთ გვერდით? დე, ახსოვდეს მას, რომ უკეთურის გარეშე არ შედგება სრულად სადღესასწაულო სედერი, რომ ვერ ამოაგდებ ჰაგადიდან ვერცერთ სიტყვას; ნუ იფიქრებს, რომ არაფერი აკავშირებს ამ თავზედ ავისმქმნელთან, - იგი მისი ძმაა და მასზე ზრუნვა მისი მოვალეობაა - უნდა დაიახლოვოს და სიყვარულით მოექცეს.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ რა-შაყი შვილის სანინააღმდეგოდ მიმართული ფრაზა - „...იქ (ეგვიპტეში) რომ ყოფილიყავი, არ გელირსებოდა დახსნა!“ - ერთგვარი ინსტრუქციაა მისი გადარჩენა-გამოსწორებისთვის. ჰაგადა რაშაყს მეორე კურთხევას მიაგებს - „ბარუხ ჰუ“ - „კურთხეულია ი ს.“

ამ სიტყვების წერისას უნებურად ჩამესმოდა სულმნათი აკაკი წერეთლის სიმღერადტყეული ლექსი „ჩონგურს“:

*ჩანგური საქართველოა,
სიმები ჩვენ ვართ ყველაო,
ერთი მათგანიც რომ განყდეს,
მაშინვე უნდა შველაო...*

მიამიტი (გულბიყვიდო, წიფელი) ჰას ამბობს: „ჩაა ეს?“ და უთხაჩი მას: „ხელის სიძლიერით გამოგვიყვანა ჩვენ უფაღმა მიცხაიმიდან, მონობის სახეიდან“.

მიამიტ შვილს არ აქვს მიდრეკილება ფილოსოფიისკენ; იცის რომ ებრაელია, მაგრამ არ ესმის რა ხდება, რისთვის აწყობენ სედერს. მისი შეკითხვაც შესაბამისია: - **რა არის ეს?** („შემოთ“; 13:14). პასუხი კი მიანიშნებს, რომ - ისრაელის მთელ ხალხთან ერთად, მასაც გააჩნია თავისი წილხვედრი სჯულში. ჰაგადაც არ აყოვნებს და ჰმოსავს მას ფრიად მნიშვნელოვანი მესამე კურთხევი: „**კურთხეული არს, ვინც მისცა თორა (სჯული) თავის ერს - ისრაელს.**“

და შეკითხვა რომ ახ იცის (კითხვის დასმის უნაჩივ რომ ახ აქვს), შენ აუხსენი მას, ხოგოჩ ნათქვამია („შემოთ“; 13:8): „და განუცხადე შენს შვილს ამ დღეს ასე: ეს იმის გამო, ჩაც გააკეთა უფაღმა ჩემთვის მიცხაიმიდან გამოსვლისას“.

ამ შვილმა არაფერი არ იცის, არც კითხვის დასმის უნარი აქვს. მის მამას ჰაგადა მოუწოდებს, რომ ნუ დაელოდება და თავად დაიწყოს, მოუყვებს მას გამოსვლის მნიშვნელობის, ფესახის დღესასწაულის კანონებისა და ნეს-ჩვეულებების შესახებ. დაკვირვებულ მკითხველს არ გამოეპარებოდა, რომ ფრაზა „ეს იმის გამო, რაც გააკეთა უფალმა ჩემთვის მიცრაიმიდან გამოსვლისას“ იგივეა რაც რაშაყი შვილისადმი პასუხშია მოცემული, და, რომ რაშაყს და „ვინც შეკითხვა არ იცის“ ჰაგადა ერთნაირ, მესამე პირში წარმოდგენილ ღმერთისადმი დამოკიდებულების კურთხევას უსადაგებს: „ბარუხ ჰუ“ - „კურთხეულია ი ს.“

„ოთხი შვილის“ თემა შეიძლება განვიხილოთ როგორც სულიერი ზრდის ოთხი სტადია - „შეკითხვა რომ არ იცის“-დან „ბრძენის“ ჩათვლით. მოვუხმთ მცირე ამონარიდებს თანამედროვეობის ერთ-ერთი გამოჩენილი თეოლოგის და კომენტატორის მეირ ბრუკის ვრცელი სტატიიდან „სიღრმისეული ხაზი“:

„შეკითხვა რომ არ იცის - ეს ადამიანია, რომელსაც საერთოდ არ აქვს წარმოდგენა სულიერებაზე, იმდენად შორსაა ყველაფრისგან, რომ არაფერი არ აინტერესებს.

მიამიტი - დაწყებითი სტადიაა - ცნობისმოყვარე ადამიანი - ყურადღება რომ მიაქცია სულიერებას, მაგრამ გამოცდილება არ აქვს და მისი შეკითხვებიც უბრალო, მარტივი, გაურთულებელია.

უკეთური - განდგომილი მემამბოხე - ეწინააღმდეგება სულიერებას.

ბრძენი - შეგნებული, სერიოზული, სულიერებისადმი სტაბილური ინტერესის მქონე ადამიანი.

როგორც ვხედავთ, სქემა ფრიად ლოგიკურად გამოიყურება, მაგრამ მისტიკურ წიგნებში ვხვდებით მოულოდნელ მეორე „სიღრმისეულ ხაზს“. „ბრძენის“ საფეხურის შემდეგ, თურმე, არსებობს სამი, კიდევ უფრო ღრმა დონეები, რომლებიც შეიძლება აიხსნას ისევ იგივე „უკეთურის“, „მიამიტის“ და „შეკითხვა რომ არ იცის“ მეშვეობით. განვიხილოთ თითოეული მათგანი:

მეორე შვილი - „მემამბოხე“ - „პროვოკაციული“ კითხვების შემკითხველი ადამიანია, მაგრამ უფრო სიღრმისეულ დონეზე გაგების მიზნით.

შემდეგი სტადია (მესამე შვილი - „თამ“ - „მიამიტი“, „გულბრყვილო“, „წაფელი“) განისაზღვრება ფრაზით „ყველაფერი გენიალური - უბრალოა (მარტივია)“. საუბარია რთულად წარმოდგენილი რამის უბრალო ენით გამოხატვის უნარზე. ჰაგადის ტექსტის ერთ-ერთ კომენტარში აღნიშნულია რომ - მესამე შვილი „ხედავს“ „შეხინას“ - „ღვთაებრივ ყოფნას“ („ღვთაებრივ დასწრებას“).

და ყველაზე მაღალი დონე ჩვენს „სიღრმისეულ სქემაში“ - (მეოთხე შვილი - „შეკითხვა რომ არ იცის“) - ადამიანი, რომელიც „შეკითხვებს არ იძლევა“ - სამყაროს აგებულების იმდენად ნათელი სურათი შეექმნა მას შინაგანად, რომ აღარ საჭიროებს რაიმე შეკითხვის დასმას...

მახსენდება ჩემი ძველი კვლევა სულიერი სწავლების ეტაპების შესახებ ჩემივე წიგნიდან „დასაბამიდან მოაქჟამამდე“:

ბაბილონის თალმუდის ტრაქტატში „ერუვინ“ ციტირებულია რაბი იოხანანის გამონათქვამი: „ჩვენ რომ თორა არ გვქონოდა, მოგვინევდა გვესწავლა: მორიდებულობა კატისგან, ქურდობის აკრძალვა („არა იპარო“) - ჭიანჭველისგან, გარყვნილების აკრძალვა („არა იმრუშო“) - მტრედისგან, ხოლო საქორწინო ურთიერთობების კანონები - მამლისგან. უნმიდესმა, კურთხეულია იგი, მისცა ცხოველებს თანდაყოლილი თვისებები, რომლებიც შეიძლება სამაგალითო იყოს ადამიანისთვის, როგორც დაინერა „იობის“ წიგნი (35:11): „**იგი განგვასწავლის მინის ცხოველებზე და ცის ფრინველებზე განგვაბრძნობს**“.

ადამიანის ბუნების თავისებურებების საინტერესო მეტაფორულ ინტერპრეტაციებს გვთავაზობს ვილნოელი გაონი ცხოველებზე მოთხრობების კომენტარებში. ერთ-ერთ სიუჟეტში ადამიანის სულიერი სწავლების დროს მიღებული ინფორმაციის სამი საფეხური შედარებულია სახედართან, ხართან და გარეულ თხასთან.

სახედარი და ხარი „ძაღოვანი“ ცხოველებია: სახედარი ტვირთს ეზიდება მიწაზე, ხარი ეწევა გუთანს, რომელიც ესობა მიწაში. ეს არის სწავლისადმი ორი საბაზისო მიდგომა: **ზედაპირი (მიწაზე)** სიმბოლურად ასახიერებს ინფორმაციის **უბრალო** დაგროვებას, რომელიც „იტვირთება“ ჩვენს ცნობიერება-მეხსიერებაში და „დაგვაქვს“ ცხოვრებაში, **ხვნი (მიწაში)** კი ინფორმაციის **სიღრმისეულად** შესწავლას - როცა (როგორც გუთანი მიწაში) „ვეფლობით“ ცოდნაში, რომელსაც შევისწავლით. ყველაზე მონინავე შემოქმედებით ეტაპს ასახიერებს მთის ბინადარი რქოსანი გარეული თხა. „გარეული“ ანუ „ველური“ მიაწინებს, რომ მას არ ჰყავს ბატონ-პატრონი, არავის ემონება, არავის უთანხმებს სავალი გზების მარშრუტებს და თავის ნებაზე დახეტილობს იქ, სადაც მოესურვება და თავად მისთვისაა საინტერესო; „მთა“ ის **სიმაღლეებია**, რომლებსაც იგი იპყრობს თავის ინტელექტუალურ მოგზაურობაში; „რქებით“ სიმბოლირებს კამათში ჩაბმის, საკუთარი მოსაზრების გამოხატვისა და კრიტიკის უნარი...

ჩემი ბიბლიოთეკიდან გთავაზობთ ზევუ ჟაბოტინსკის 1911 წელს დაწერილ ფელეტონს „ოთხი შვილი“, რომელიც 1983-1985 წლებში საქართველოში თარგმნა ბატონმა იცხაკ (ზაზა) შალოლაშვილმა და იმ დროს არალეგალურად ვრცელდებოდა თბილისში, 1989 წელს კი დაიბეჭდა თელ-ავივში გამოქვეყნებულ კრებულში „ებრაული სახელმწიფო“ და „ფელეტონები“ (გამომცემლობა „დროშა“, მთ.რედ. ხაიმ ხუბელაშვილი, რედ. თამარ კეზერაშვილი, წინასიტყვაობა დ-რ იცხაკ დავიდიას). ქვეყნდება მთარგმნელის თანხმობით.

ზევუ ჟაბოტინსკი

ოთხი შვილი¹

ებრაული ტრადიციის მიხედვით, ფესახის სალამოს, ეგვიპტიდან ებრაელების გამოსვლის შესახებ თხრობისას, ანგარიში უნდა გაეწიოს ოთხი ტიპის ბავშვის ფსიქოლოგიას: ერთი ჭკვიანია, მეორე - თავხედი, მესამე - გულუბრყვილო, ხოლო მეოთხე - „ისეთი, რომელსაც კითხვის დასმაც კი არ შეუძლია“. თითოეულს უნდა უპასუხო მისი გემოვნებისა და გაგების შესაძლებლობების გათვალისწინებით.

ჭკვიანი დაფიქრებით ქმუხნის გამოხერხილ შუბლს, დაჟინებით იმზირება დიდი თვალებით და სურს გაიგოს - რაში იყო საქმე: რატომ იყო რომ მისი წინაპრები ჯერ უყვარდათ, ხვევნა-კოცნით მიიღეს ეგვიპტეში, ხოლო შემდეგ დაიწყეს მათი შევიწროება და წამება; და რა უცნაურია: ავიწროებდნენ, აწამებდნენ, ახალდაბადებულ ვაჟებს წყალში ჰყრიდნენ, და მაინც მათი გაშვება ეგვიპტიდან არ უნდოდათ. - ეს როგორ გავიგოთ, მაშა? - კითხულობს ჭკვიანი.

- იცი რა, შვილო! ეგვიპტიდან გამოსვლის მთელი ფილოსოფია ჩაქსოვილია ორ ფრაზაში, რაც ჩანერილია წმიდა წიგნში. ეს ორი ფრაზა ისევეა, როგორც „ალეფი“ და „ბეთი“ ანბანში - შენი წინაპრების კეთილდღეობის დასაწყისი და დასასრული ეგვიპტეში. ისინი შეგვიძლია შევადაროთ ორ პოლუსსაც, რომელთა შორისაც ღერძი გადის, ამ ღერძის გარშემო კი ბრუნავს მთელი „ებრაული საკითხი“ ეგვიპტეში და არა მარტო ეგვიპტეში. როცა გაიზრდები და ბევრი წიგნების კითხვას დაიწყებ, შენთვის ნათელი გახდება, რომ შენი ერის მთელ ხეტიალში, თითოეულ ეტაპზე, არის ეს „ალეფი“ და „ბეთი“, რომ თითოეული ეტაპი იმით იწყებოდა და იმით მთავრდებოდა, რითიც დაიწყო და რითიც დამთავრდა ებრაელების ყოფნა ეგვიპტეში, რომ

¹ მცირეოდენი შემოკლებით; კორექტირება ჩემია - ი. კ.

პოლუსები, რომელთა შორისაც ხან სად და ხან სად მოისვრის ბედი შენს ტომს, იმ უხსოვარი დროიდან არ შეცვლილა და არც დაძრულა ადგილიდან.

რა არის ეს ორი ფრაზა?

პირველს იპოვი „ყოფის“ წიგნში, სადაც მოთხრობილია თუ როგორ წარუდგინა იოსებმა ფარაონს თავისი ძმები და რას ურჩევდა მათ წარდგენის წინ: „თქვით, რომ მესაქონლეები ხართ“... და დაუმატა ფრაზა, რომელიც, შენ, შვილო ჩემო, ჩაიბეჭდე თავში, რადგან სწორედ მასშია ჩაქსოვილი ჩვენი ეროვნული ხეტიალის მთელი სიბრძნე - „რადგან სიბინძურეა ეგვიპტელთათვის ყოველი მწყემსი“.

მეორე ფრაზას იპოვი „გამოსვლის“ წიგნში. ფრაზა, რომელიც შენ კარგად უნდა დაიმახსოვრო, რადგან იმ დროიდან მოყოლებული დღემდე, თავის ხეტიალის გზაზე, სწორედ ამ ფრაზით მთავრდება შენი ერის თითოეული ამოსუნთქვის პერიოდი და როგორც კი გაისმება ეს ფრაზა, ებრაელმა მყისვე უნდა ჩააწყოს თავისი ბარგი-ბარხანა და გზას გაუდგეს - „მოდით, რამე მოვიმოქმედოთ, რათა არ გამრავლდნენ“ - თქვა ახალმა ფარაონმა...

მწყემსობას ეგვიპტელები შეუფერებელ ხელობად თვლიდნენ, მაგრამ საქონელი ბევრი ჰყავდათ და ხაჭოსაც დიდი სიამოვნებით მიირთმევდნენ; მათ სჭირდებოდათ მესაქონლეები. შემდეგ, ალბათ, თავად მიეჩვივნენ ამ ხელობას, - თავიდან რცხვენოდათ, მერე ებრაელებისაგან ისწავლეს, წათამამდნენ, გაუსინჯეს „სიბინძურეს“ გემო და დაინახეს, რომ „ებრაელები, რაღაც, ძალზე გამრავლებულან“, „მოდით, რაიმე მოვიმოქმედოთ...“

ასე იყო, ასეა, ასე იქნება!..

მეორე ბიჭი, - თავხედი, - ზის გათხლაშული, ფეხი ფეხზე გადაუდია, ირონიულად იკრიჭება და კითხულობს: „ეს რა კურიოზული წესები და მოგონებები გაქვთ? დიდი ხნის წინათ უნდა დაგეგინყათ ეს ძველი სისულელები!“

მოუყვით მას, დაცივნის საპასუხოდ, რომ უკვე იყვნენ მისი მსგავსნი ძველ ეგვიპტეში, თავიანთი ტომის იმედებზე რომ იკრიჭებოდნენ „განაცოდვა არ არის ამ მდიდარი ქვეყნიდან მონყვეტა, სადაც ყველაფერი თავსაყრელია: პური, ხორცი, ხახვი, ნიორი, პაპირუსები - აჭრელებული ბრძნული იეროგლიფებით?.. ეს რა აზრები გიტრიალებთ თავში?“

„ვინ დაგაყენა ჩვენს უფროსად და მოსამართლედ?“ - ირონიულად ეკითხება მოსეს სახის დაღმეჭვით ის თავხედი, ახლა გათხლეშილი რომ დამჯდარა და ფეხი ფეხზე გადაუდია.

„დაუჩლუნგე კბილები!“ - გვირჩევს ასეთი შვილის მიმართ ფესახის საღამოს რიტუალი. მაგრამ მე მეეჭვება, რომ შესაძლებელია მისთვის კბილების მოჩლუნგება. იგი კარგადაა შეიარაღებული, - გულგრილობა ხომ დაუმარცხებელია. ვერაფრით ვერ მოდრეკთ, რადგან მან უკვე ისწავლა საკუთარი ერის შესახებ „თქვენის“ თქმა. კამათი ტყუილი წყლის ნაყვავა... კბილების ღრჭენას დაგინყებთ, თქვენ კი ვერაფრით ვერ დაუჩლუნგებთ იმ კბილებს,

ნურც შეეცდებით, დაე, წავიდეს თავისი გზით თავისივე მაგარი კბილებით. საცოდავს ისინი კიდევ დასჭირდება იქ, საითკენაც გული მიუწევს; მაგარი კაკლების დახვრა მოუწევს... და თავისი სიცოცხლის ბოლოს, როცა დაინახავს, რომ მთელი გზა სხვა არა იყო რა, თუ არა სიცრუე და ფარისევლობა ადამიანებისა და საკუთარი სულის წინაშე, და თუ თვითონ სულმა დაუჯერა ამ სიცრუეს, ადამიანებმა არცერთი წუთით არ დაუჯერეს, მაშინ კი შეიძლება დაეცეს სასოწარკვეთილი თქვენი შვილი პირქვე, ხელები იმტვრიოს, თმები იგლიჯოს, იქვითინოს და მინა ხრას იმავე კბილებით, ახლა რომ დაკრეჭილი აქვს თქვენი სალოცავების დაცინვისას. დაე, გაუფრთხილდეს თავის კბილებს, - ისინი ჯერ კიდევ დასჭირდება ყალბი ღიმილისა და სიმწრისგან კბილების კრაჭუნისათვის...

მესამე შვილი - გულბრწყილოა. თვალები პათიოსანი აქვს, ნათელი და პირდაპირი. იგი იმათ არ ჰგავს, ვინც იცის ჩაცემა და წინააღმდეგობებში ქექვა; მისთვის ქვეყანა მარტივადაა მოწყობილი, სწამს და ეთაყვანება პრიმიტიული ადამიანის რწმენით, უეშმაკოა, მიმდობი და პირდაპირი.

- მამა! - მოგმართავთ იგი და იდაყვებს მაგიდაზე აწყობს, მკერდთან იკრავს, კისერს ჭიმავს და მთლიანად თქვენსკენ იწევს, როგორც მწყურვალე წყაროსკენ და უკვე წინასწარ სწამს ყველაფერი, რასაც თქვენ მოუყვებით, რადგან მას სურს რომ სწამდეს, - მამა! როდის დადგება უკეთესობა?

და თქვენც მოუყევით, უბრალოდ და წყნარად, ყველაფერი იმის შესახებ, თუ რა კეთდება ახლა დიდებულ უზარმაზარ დიასპორაში; მოუყევით - ათასობით ადგილას, ათასობით ხელებით, თუ როგორ შენდება ხელახლა დღემდე ნამსხვრევებად ქცეული ერის თვითშეგნება, როგორ იქმნება ნამდვილი ერი: შეუპოვარი, განსაკუთრებული - როგორც ყველა სხვა ჯანმრთელი ერები; მოუყევით მას, თუ როგორ იმსხვრევიან კათედრები, საიდანაც ჯერ კიდევ გუშინ ისმოდა ქადაგება და მოწოდება ეროვნული თვითმკვლელობისაკენ, თუ როგორ ისწავლა წარმატებით განებივრებულმა პარიზელმა დრამატურგმა და ბატონის წინაშე მოცახცახე გალიციელმა ღარიბმა მთელი ქვეყნის წინაშე ყვირილი: მე ებრაელი ვარ!

მოუყევით იმის შესახებ, თუ რა ბრწყინვალე პოეტები წერენ ახლა ჩვენს მშობლიურ ენაზე და რა წარმატადი და ძლევამოსილია ეს ენა და რა დიდი ბედნიერებაა ერისთვის ფლობდეს ასეთ ენას... და კიდევ მოუყევით - როგორ ნაბიჯ-ნაბიჯ, ნელ-ნელა, დიდი სიძნელით, ათასი წინააღმდეგობის გადალახვით, - დაწყებული მწველი მზით და დამთავრებული ბედუინის ტყვიით, - როგორ იმართება და იზრდება რაღაც ახალი, საყრდენი წერტილი ყველაზე გრანდიოზული ჩანაფიქრისა და წინასწარმეტყველებისა.

მოუყევით უბრალო და მორწმუნე სულს ყოველივე ეს და კიდევ ბევრი სხვა რამ. იგი აიღებს თქვენს სიტყვებს, ფრთხილად შეინახავს გახსნილ გულში და ამ წუთიდან ერთი მეტრძოლით მეტი იქნება ჩვენს მწყობრში.

მეოთხე შვილი კი, - „კითხვის დასმაც რომ არ შეუძლია“, - ზის მთელი საღამო წყნარად, აკეთებს ყველაფერს, რაც კი საჭიროა და თავში აზრადაც არ მოსდის რაიმე იკითხოს: რა და როგორ?, რატომ და რისთვის? რიტუალი მოითხოვს - არ დაელოდოთ მის შეკითხვას და მოუყვეთ ის, რასაც თქვენ ჩათვლით საჭიროდ.

მე ამაში რიტუალს არ ვეთანხმები. კარგი რამაა ცნობისმოყვარეობა, მაგრამ ზოგჯერ უკეთესია უმაღლესი სიბრძნე; უმაღლესი გუმანია იმაშიც, რომ ადამიანი იღებს რაღაცას წარსულიდან, როგორც ჩვეულებრივს და არ ინტერესდება არც მიზეზით და არც შედეგით. ასეთ სიბრძნეს გაფრთხილება სჭირდება და არ უნდა შევაშინოთ ზედმეტი სიტყვებით. ასეთი სიბრძნით დატვირთული ადამიანი ნაცრისფერი, მასობრივია. ეს ისაა, ვინც ფეხსაცმელს და ტანისამოსს კერავს, დააქვს კვერცხი, ყიდულობს ძველ ნივთებს, ინერს აღთქმის გრაგნილს, ვაჭრობს პატარა დუქნებში, ჩაფლულია ყოველდღიურობაში, ხოლო პარასკევს საღამოს კი აღავსებს სახლს ლოცვანით. აი, სწორედ ეს ბონცა ბიჭია ლეონ პერეცის ზღაპრიდან, საკუთარი ზურგით რომ ატარებს დიასპორის მთელ სიმძიმეს, თავისი ნიალიდან რომ ანვდის ადამიანურ ხორცს ემიგრაციისათვისაც და რბევისათვისაც. იგი აგონიაშია და მაინც არ კვდება, იღუპება და მაინც არ ისპობა, ქმნის ტრადიციას, როგორც ქმნიდა მისი ბაბუა, თითქმის მაშინაულურად, თითქმის შეუგნებლად, იმ ქვეცნობიერი რწმენით, რომელიც, შესაძლოა, ღმერთის თვალში ყოველგვარ ექსტაზზე უფრო მტკიცეა. სწორედ ეს ნაცრისფერი ადამიანი, რომელსაც „შეკითხვაც კი არ შეუძლია“, არის ბირთვი მარადიული ერისა და მთავარი მატარებელი მისი უკვდავებისა.

რიტუალი მოითხოვს - მოუთხოვოთ ამ შვილს ყველაფერი ის, რასაც იგი არ კითხულობს. ჩემი აზრით კი, მამა უნდა გაჩუმდეს და უსიტყვოდ აკოცოს ამ შვილს - ყველაზე საიმედო მცველს იმ სინმინდისა, რომლის შესახებაც დუმან მისი ბაგენი...

„იახოლ“

შეიძლება (გამოსვლაზე თხიობა) ჩოშ ხოდეშიდან? (ანუ - ნისანის თვის დასაწყისიდან? -- ჰაგადის ზოგიერთ ტექსტში ამ ფრაზის წინ დამატებულია: „ვე-ჰიგადთა ებრინება“ - „და უთხაჰი შენს შვილს“). **თადმული ამბობს: „იმ დღეს“** (სწოხედ იმ დღეს). **თუ - „იმ დღეს“; ეგებ - „სანამ დღეა“?** **თადმული ამბობს: „ამის გამო“.** **ამის გამო აჰ მითქვამს, აჰამედ იმ დღოს, ჰოცა ხმიადი და პიხშუშხა** (მაცა და მაჰოჰი) **ძევს შენს წინ.**

„იმ დღეს“ - მხოლოდ იმ დღეს, როცა შეგიძლია მიუთითო შენს წინ და-
ლაგებულ მაცაზე და მარორზე, რამეთუ ნათქვამია („გამოსვლა“; 12:8): **„ჭა-
მონ ხორცი იმ ღამეს, ცეცხლზე შემწვარი; ხმიადები და მწარე მწვანელი
მიატანონ“**. დროის ასეთი განსაზღვრა დაკავშირებულია 15 წინასწარ ღამის
განსაკუთრებულობასთან. ამ ღამის ერთ-ერთი სახელწოდებაა „ლეილ შმუ-
რიმ“. „ლაილა“ - „ღამე“; სიტყვა „შომერ“ შეიძლება ვთარგმნოთ როგორც
„დამცველი“, „შემნახველი“, ისე „დამალული“, „მიმალული“. უფალი „იცავს“,
„ინახავს“ ამ ღამის ენერგიის რესურსებს ისე, რომ ერთდროულად „მალავს“
კიდეც და „აჩენს“ კიდეც.

„მითებილა“

**თავდაპიჩვედად კეხპათაყვანისმცემლები იყვნენ ჩვენი წინაპრები, ახლა
(შემდეგ) კი დაგვაახლოვა დამბადებელმა თავის სამსახუხს, ხოგოხც ნათქვა-
მია: „და უთხია იეპოშუაყმა მთედ ეხს: ასე თქვა უფადმა, ღმ'ერთმა ისხადი-
სამ: მდინაჰის გაღმა ისხდნენ (ცხოვრობდნენ) თქვენი წინაპრები იმთავითვე
- თეხახი, აბაჰამის მამა და ნახოხის მამა, და ემსახუებოდნენ უცხო კეხპებს.
და ავიყვანე (წავიყვანე) მამათქვენი აბაჰამი მდინაჰის გაღმიდან და მოვა-
ტაჰე იგი ქენა(ყ)ანის მთედ ქვეყანას, გავამჩავედ მისი თესლი და მივეცი მას
იცხაკი. იცხაკს მივეცი ია(ყ)აკობი და (ყ)ესავი. (ყ)ესავს მივეცი სე(ყ)იხის მთა
სამკვიდხოვ. ია(ყ)აკობი და მისი შვილები კი ჩავიდნენ მიცხაიმში (ეგვიპტეში).**

ამ ნაწყვეტში ჰაგადა ხაზს უსვამს, რომ ოჯახი, რომლიდანაც გამოვიდა
აბრაჰამი, გენეტიკური თვალსაზრისით არაფრით გამოირჩეოდა და იმ დრო-
ისთვის ჩეულებრივი, კერპთაყვანისმცემელთა ოჯახი იყო. აბრაჰამი პირვე-
ლი იყო ადამიანებს შორის, ვინც გააცნობიერა, რომ სამყარო შექმნილია
ერთი შემოქმედის - ღმ'ერთის მიერ. ყოვლადძლიერი უბრძანებს აბრაჰამს
დატოვოს მშობლიური ადგილი, მამისეული სახლი და გაემგზავროს ქენა(ყ)
ანის ქვეყანაში. არსთგამრიგემ კავშირი შეკრა აბრაჰამთან, მისცა მას იცხა-
კი, იცხაკს კი ია(ყ)აკობი...

გავიხსენოთ:

აბრაჰამ - „ხესედ“ - „სიკეთე“, „სიქველე“.

იცხაკ - „გვურა“ - „ძლიერება“, „სიმაგრე“, „სიმტკიცე“, „სიმაჰაცე“, „სი-
მკაცრე“ („მოშიშების“, „თავშეკალების“, მართლმსაჯულების აღსრულების“
მნიშვნელობით).

ია(ყ)აკობ - „თიფერეთ“ - „სილამაზე“, „სიმშვენიერე“, „მოხდენილობა“ (პირველისა და მეორეს სინთეზი - „სიქველის“ და „ძლიერება-თავშეკავებას“ შორის შუამდებარე „ლმობიერების“, „ჰარმონიის“ მნიშვნელობით).

ებრაული დამწერლობის ასო *ש*, სახელწოდებით *שו* „შინ“, „ზოჰარის“ თანახმად, „სიმართლის ასოა“. მარჯვენა ტოტი ასო *י* „იოდი“, მარცხენა - *ז* „ზინია“, ხოლო შუა - *ו* „ვავი“. *י* ნარმოადგენს „ხოხმას“ („სიბრძნე“), საიდანაც გამომდინარეობს „ხესედ“ („სიკეთე“, „სიქველე“). სიბრძნისა და სიკეთის კავშირი ხორცშესხმას პოულობს აბრაჰამში, რომელმაც თავის საკუთარი ძალებით მოიპოვა თორის სიბრძნე და, შედეგად, სიკეთის წყალობა და ღმობიერება აჩუქა მსოფლიოს. ამდენად, *ש*-ის მარჯვენა ტოტი სიმბოლურად აბრაჰამს ასახიერებს. იცხაკი ახორციელებს სიმტკიცის, სიმამაცისა და თვითდისციპლინის ასპექტებს („გვურა“). იგი მახვილით (*ז*) ხელში ებრძვის ხორციელ მიდრეკილებებსა და ვნებებს, ამარცხებს ყოველგვარ ავზნიან ნადილს. ასე, რომ *ש*-ის მარცხენა ტოტი იცხაკის სიმბოლოა. შუა ტოტი *ו* კი იააკობს შეესაბამება. კაბალაში მას „შუა სვეტს“ უწოდებენ, რამეთუ იაკობმა თავის თავში გააერთიანა აბრაჰამისა და იცხაკის თვისებები. იგი „იშ ემეთ“ - „ჭეშმარიტების (*ז*) კაცია“. სამი მამამთავარი შეესაბამება ადამიანის სამ განსხვავებულ სულიერ ასპექტს: აბრაჰამს უკავშირდება „ნეშამა“ (უმაღლესი სული), იცხაკს - „რუახ“ (სული), იააკობს კი „ნეფეშ“ (სხეულებრივი სული). თითოეულმა მათგანმა, არსთგამრიგესადმი თავისი სამსახურით, განწმინდა თავისი სულიერი ასპექტი. იააკობში სამივე ასპექტმა მიაღწია თავის სრულყოფილებას - „თიფერეთ“ - „სილამაზე“, „სიმშვენიერე“, „მოხდენილობა“.

აბრაჰამმა გვასწავლა „დანყების“ ხელოვნება“, იცხაკმა - „გაგრძელების“, ხოლო იააკობმა - „დამთავრების“.

კუთხეულია ისჩაელისადმი მიცემული დაპიხების დამცვედი, კუთხეულია ის, ჩამეთუ ჰაკადოშ ბაიხუ ჰუმ გამოთვადა (დაადგინა) დასასხული (მონობის ვადის) სამოქმედოდ, ხოგოიყ უთხია ჩვენს მამა აბრაჰამს აღთქმაში ნაჭიებს შოიხის (მსხვეჩხპდარ მოგანიდი პიხუცყვისა) („ბერეშით“; 15:10): „და უთხია აბრაჰამს: ცოდნით იცოდე, რომ ხიზნად იქნება შენი შთამომავლობა ახა მათ მიწაზე (უცხო ქვეყანაში), დაიმონებენ მათ და აწამებენ ოთხას წელიწადს. და ხადხსაც, რომედსაც ისინი მოემსახუებიან, მე გავასამაჩთდებ, და ამის შემდეგ გამოვდენ დიდი ქონებით“ („ბერეშით“; 15:13,14).

გადააფარებენ მაცებს და ასწევენ სასმისებს.

„ვეპი“

ისაა (ალთემა, კავშირი ღმერთსა და ისაიდეს შორის) მეფეად რომ იდგა ჩვენი მამებისთვის და ჩვენთვის, (ჩამეთუ) მხოლოდ ერთი ახ აღმდგა ჩვენს ამოსაწყვეტად; ყოველ თაობასა და თაობაში წამოდეგებიან ჩვენს წინააღმდეგ ჩვენს მოსასპობად, მაგჩამ ჰაკადომ ბაჩუხ ჰუ გვიხსნის მათი ხელიდან.

ამ ნაწყვეტის ძირითადი მნიშვნელობა ჩვენი სიცოცხლისუნარიანობის საოცრებაა: ებრაელი ერის არსებობა უწინააღმდეგება ყველა ბუნებრივ კანონს. რამდენადაც ეს ნაწყვეტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, მას საზეიმოდ კითხულობენ, ასწევენ ღვინით შევსებულ მეორე ჭიქას, რომელიც გამოსვლის სულიერი ასპექტის სიმბოლოა.

დადგამენ სასმისებს და მაცებს გამოაჩენენ.

„ცე ულმად“

გადი და ისწავლე, ჩის გაკეთება უნდოდა დაბან აჩამიელს ჩვენი მამა ია(ყ) აკობისთვის. ფაჩაონმა თუ ბიძანება გასცა მხოლოდ ვაჟებზე (ნილოსში და-ეხიჩოთ ახალშობილი ებრაელი ვაჟები), დაბანს სუხა მოესპო (ძიხშივე ამოე-ძიხკვა) ყველა, - ჩოგოხც ნათქვამია („დებარიმ“; 26:5): „აჩამიელი ჩემი მამის დამლუპვედია. და ჩავიდა იგი (ია(ყ)აკობი) ეგვიპტეში და იცხოვრა იქ მცხიეოდენი ხადხით (კაცებითა ცოტათი), და იქცა იგი იქ დიდ, ძლიეხ და მჩავადიციხოვან ეჩად“.

თუმცა ფარაონის ბრძანებასაც („ყველა ახალშობილი ვაჟი ნილოსში გადაადგეთ!“) ახლდა ქვეტექსტი. ეგვიპტელების კეთილდღეობა დიდნილად იყო დამოკიდებული მათ სათაყვანებელ ნილოსზე - რელიგიური და ეკონომიკური ცხოვრების „გულის“ მდინარეზე. ქვეტექსტის აზრი ნიშნავდა: „დაახრჩვეთ ყველა ახალშობილი ვაჟი მათთვის უცხო კულტურაში, ამოშანთეთ მათგან ებრაელობა, დე, ისინი „თავით გადაეშენენ“ ყოველდღიურ ეკონომიკურ მდინარებაში“.

მიუხედავად ამისა, ლაბანის განზრახვას ბრძენნი „იაკობის განადგურების მცდელობას“ უწოდებენ. იაკობის მეუღლეების - ლეას და რახელის მამას სურდა, რომ არ ეცხოვრა იაკობს ებრაული წესის მიხედვით, დარჩენილიყო მასთან, როგორც სიძე და ეცხოვრა ადგილობრივ მცხოვრებთა ცხოვრებით. ერთი შეხედვით, ამაში არაფერია დანაშაულებრივი: ლაბანს არც

იაკობის მოკვლა უნდოდა, არც მისი დასახიჩრება; ლაბანის გაგებით, მას იაკობისთვის სიკეთე სურდა. და მაინც, ეს იყო ლაბანის მცდელობა ასიმილაცია განეცადა იაკობის მოდგმას, წაერთმია იაკობისთვის სამყაროში მისი დანიშნულების შესრულების შესაძლებლობა.

და ჩავიდა ეგვიპტეში იძულებით (ღმ'ერთის ბრძანების თანახმად), და იცხოვრა იქ - მიგვითითებს, რომ დასამკვიდრებლად კი ახ ჩასულა ჩვენი მამა ია(ყ)აკობი ეგვიპტეში, ახამედ მხოლოდ (ცხოვრებით) საცხოვრებლად, ჰოგოც ნათქვამია („ბერეშით“; 47:4): „და უთხიეს მათმა (იოსეფის ძმებმა) ფაჩაონს: საცხოვრებლად მოვედით ამ ქვეყანაში, ჩადგან აჩაა საძოვარსი შენი ყმების ცხვრისათვის, ჩამეთუ მძიმე შიმშილია ქენა(ყ)ანის ქვეყანაში. ახლა კი, ეფ (იყოს ნება შენი) დასახდენენ შენი ყმები გომუნის მიწაზე“.

ლაბანისგან წამოსვლის შემდეგ, იაკობი ქენაანის მიწაზე დასახლდა, მაგრამ მისი ცხოვრება იქ მოუსვენარი, შფოთიანი გახლდათ. მიუხედავად ამისა, იაკობს არ სურდა ეგვიპტეში ჩასვლა, თუნდაც დროებით საცხოვრებლად, ეშინოდა რომ მისი ოჯახი გაითქვიფებოდა ეგვიპტელებს შორის. არსთგამრიგე კი ეუბნება მას: „მე ვარ ღმ'ერთი მამაშენისა. ნუ შეგეშინდება ეგვიპტეში ჩასვლა. დიდ ხალხად გაქცევ იქ. მეც წამოვალ შენთან ერთად ეგვიპტეში და მევე გამოგიყვან უკან. და იოსეფი თავისი ხელით დაგიხუჭავს თვალებს“ („ბერეშით“; 46:3-4). აბრაჰამსაც ხომ უთხრა ყოვლადძლიერმა: „ცოდნით იცოდე, რომ ხიზნად იქნება შენი შთამომავლობა უცხო ქვეყანაში, დაიმონებენ მათ და აწამებენ ოთხას წელიწადს“. ამრიგად, იაკობი „იძულებით“ (ღმ'ერთის ბრძანების თანახმად) ჩავიდა ეგვიპტეში, რამეთუ, უფლის გადამწყვეტილებით, ისრაელის შვილებს მონობა და გამოსვლა უნდა განეცადათ.

მცხიჟოლენი ხადხით (კაცებითა ცოტათი) - ჰოგოც ნათქვამია: „სამოცდაათი სულით ჩავიდნენ მამები შენი ეგვიპტეში. ახლა კი გაქცია უფადმა ღმ'ერთმა შენმა ცის ვახსკვავებივით მჩაჟღად“ („დებარიმ“; 10:22).

და შეიქმნა იგი ეჩად - გვასწავლის, რომ ისჩაელები გამოიჩჩეოდნენ იქ (ეგვიპტელებისგან).

დიდი და ძლიერი - ჰოგოც ნათქვამია: „და ისჩაელის შვილები განაყოფიერდნენ, მოშენდნენ, გამჩაჟდნენ და გაძლიერდნენ მეტისმეტად, და გაივსო მათით ქვეყანა“ („შემოთ“; 1:7).

და მჩაჲადი ცხოვრვანი - ხოგოხ ნათქვამია: „უამჩაჲად გაქციე, ხოგოხ მინდჲის მცენახე, გამჩაჲდღი, გაიზახდე და მიაღწიე სხუდყოფილ მშვენებას; მკეხიდი აგიოქვიხიდა და თმა წამოგეზახიდა, შენ კი შიშველ-ტიტველი იყავ“ („იეხეზკელ“; 16:7).

სანამ იაკობის შვილები ცოცხლები იყვნენ, ებრაელები ეგვიპტელებისგან განცალკევებით ცხოვრობდნენ, მაგრამ როცა ისინი გარდაიცვალნენ, ებრაელებმა დაიწყეს ეგვიპტელებთან დაახლოება და არა მხოლოდ გომენის მიწაზე ჩანდნენ, არამედ მთელ ეგვიპტეში, ითქვამებოდნენ ცხოვრების ყველა სფეროში. ამიტომაც ამბობს ჰაგადა, რომ „გაივსო მათით ქვეყანა“, თორემ ისინი იმ დროისთვის არცთუ ისე მრავალნი იყვნენ. მათი ბედი წაგავდა წინასწარმეტყველ იეხეზკიელის წიგნში აღწერლ პირველი ტაძრის დანგრევის მიზეზებს.

ებრაელები ეგვიპტეში „დიდ ერად“ გამოიყურებოდნენ („მკერდი აგიოქვირდა და თმა წამოგეზარდა“), მაგრამ სულიერად შიშველ-ტიტველნი დარჩნენ.

და ცუდად გვექცეოდნენ ჩვენ ეგვიპტელები, დაგვტანჯეს და მოგვცეს მძიმე სამუშაო („დებარაიმ“; 26:6).

თალმუდური არაკი გვიამბობს: ერთხელ ფარაონი თავად შეუდგა აგურების კეთებას და მოუწოდა ებრაელ მონებს მიშველებოდნენ მას. ასიმილაციური ებრაელები ხალისით მიეშველნენ ფარაონს - მთელი დღის განმავლობაში გულმოდგინედ იმუშავეს. საღამოს ფარაონმა განკარგულება გასცა - დაეთვალიათ ნამუშევარი. და უბრძანა ებრაელებს: „ამიერიდან ეს იქნება თქვენი ყოველდღიური ნორმა!“ მხოლოდ ლევის თაობამ არ ისურვა მისვლა ფარაონის დასახმარებლად (ეგვიპტეში ყოფნის 210 წლიდან 116 წელი ლევის თაობა არ მუშაობდა). აქედან გამომდინარე, ებრაელების შევიწროების ხარისხი უმეტესწილად დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ მოიქცევიან თავად ებრაელები.

„და ცუდად გვექცეოდნენ ჩვენ ეგვიპტელები“ - „ვაიარე(ყ)უ ოთანუ ჰამიცრაიმ“ შეიძლება ვთარგმნოთ როგორც „ეგვიპტელებმა გაგვაფუჭეს“. ეგვიპტელები ებრაელ მონებს უყალიბებდნენ უკმარისობის კომპლექსს, რათა ჩაეთვალიათ თავი ცუდ ადამიანებად, შერცხვენოდათ ებრაელობისა.

„და ცუდი გავვიკეთეს ეგვიპტელებმა“ (ავი საქმე განიზხახეს ჩვენს წინააღმდეგ ეგვიპტელებმა) - **ხოგოხ ნათქვამია: „...მოდიო, ვუმუხთლოო მას, ხათა**

აჲ გამჰავედნენ და აჲ შეეხოდნენ მგეჲთა ჩვენთა ბიძოდასა შინა და ეგჲეთ განვიდეს ქუეყნით ჩვენით“ („შემოთ“; 1:10).

და გვტანჯავდნენ ჩვენ - ხოგოჲც ნათქვამია: „და დაუყენეს მათ გადასახადის ამკჲფენი, ჩათა დაეტანჯათ ის (ისხაედის ეჲი) მძიმე ჯაფით. და მან (ისხაედის ეჲმა) ააშენა ფაჲაონისთვის სიმაგჲე-ქადაქები (საცავები) ფითომი და ჩამსესი“ (ჩა(ყ)ამსესი) („შემოთ“; 1:11).

და დავაკისხეს ჩვენ მძიმე სამუშაო - ხოგოჲც ნათქვამია: „და გაუმწაჲეს მათ სიცოცხლე თიხასა და აგუჲზე მძიმე შიომით, და მინდჲხის ყველა სამუშაოთი, ყოვედნაიჲი სამუშაოთი, ჩაზედაც მათ ამუშავებდნენ სისასტიკით“ („შემოთ“ 1:14).

ებრაელთა სულიერად დაცემის შემდეგ ჰაგადა აღწერს იმ შევიწროებას, რომელსაც ებრაელები განიცდიდნენ ეგვიპტელთა მხრიდან:

„და დადგა ეგვიპტეში ახალი მეფე, რომელიც არ ცნობდა იოსეფს. და უთხრა თავის ხალხს: აჰა, ხალხი ისრაელის შვილთა მრავალ არს და ძლიერ არს უფროჲს ჩუენისა. ჭკუით მოვიქცეთ, ბოროტი ვუყოთ მათ...“ („შემოთ“; 1:8).

განა შეიძლება, რომ მეფემ არ იცოდეს თავისი ქვეყნის უახლესი ისტორია, ამბავი გამოჩენილი გამგებლისა, რომელიც სულ ორმოცი წლით უსწრებს მას?

ცხადია, ფარაონს „არ სურდა“ სცოდნოდა იოსეფის „საქმენი საგმირონი“; თავი ისე მოაჩვენა ხალხს, თითქოს არაფერი ჰქონდა გაგონილი მის შესახებ.

განა შეიძლებოდა, რომ ებრაელები ეგვიპტელებზე მეტნი ყოფილიყვნენ?

დახეუთ, ჯერ კიდევ ეგვიპტეში ებრაელების მონობის ეპოქაში, 3400 წლის წინათ, ხალხის მასების მოხიბლვა შეიძლებოდა ლოზუნგით: „გარშემო ყველგან ებრაელები არიან!“

განა შეიძლებოდა, რომ ებრაელები ეგვიპტელებზე ძლიერნი ყოფილიყვნენ?

„ისრაელის ერი ჩვენზე ძლიერია“ - „აცუმ მიმენუ“ - „ძლიერი ჩვენზე“, ე.ი. „უფრო ძლიერი, ვიდრე ჩვენ შეგვიძლია საკუთარ თავს ნება დავვრთოთ“. სიტყვა „მიმენუ“ შეიძლება ვთარგმნოთ როგორც „ჩვენგან“, ე.ი. „ებრაელი ერი ძლიერია, რამეთუ მან ბევრი აიღო ჩვენგან“, ანუ „ებრაელები იხვეჭენ ეგვიპტის სიმდიდრეს“.

„ვანიც(ყ)აკ“

და შევკვივდეთ (შევლაღადეთ) უფალს, **ღმ'ეხთს ჩვენი მამებისას; და ისმინა უფალმა ჩვენი ხმა; და იხილა ჩვენი ტანჯვა, ჩვენი ჯაფა** (მოლადულობა ჩვენი) **და გასაჭიხი ჩვენი** („ღებარიმ“; 26:7).

და შევძახეთ უფალს, ღმ'ეხთს ჩვენი მამებისას - ხოგოხც ნათქვამია: „და იყო: იმ მხავალი დღის შემდეგ მოკვდა ეგვიპტის მეფე; და კვნესოდნენ ისხა-ელის შვილები ჯაფისაგან; და იკივდეს, და (მძიმე) სამუშაოსგან გამოწვეული მათი გოდება ავიდა ღმ'ერთან“ („შემოთ“; 2:23).

და ისმინა უფალმა ჩვენი ხმა - ხოგოხც ნათქვამია: „და გაიგონა უფალმა მათი ქვითინი, და გაიხსენა ღმ'ერთმა თავისი აღთქმა აბრაჰამთან, იცხაკთან და ია(ყ)აკობთან“ („შემოთ“; 2:24).

და იხილა უფალმა ჩვენი ტანჯვა - ეს ოჯახუხი ცხოვრების დეგრადაციაა (ქმეების ცოდებთან ნაძაღადევი დაშოება), **ხოგოხც ნათქვამია: „და დაინახა უფალმა ისხაელის შვილები და იცნო უფალმა“** („შემოთ“; 2:25).

ჩვენი ჯაფა (ჩვენი განსაცდელი) - **ეს ვაჟიშვილებია, ხოგოხც ნათქვამია: „ყველა ახალშობილი ვაჟი მდინაჲში გადააგდეთ, ყველა ქალი კი აცოცხლეთ!“** („შემოთ“; 1:22).

და გასაჭიხი ჩვენი - ეს შევიწხოებაა, ხოგოხც ნათქვამია: „და დავინახე აგეხეთვე ის გასაჭიხი, ჩასაც ეგვიპტელები აყენებენ მათ“ („შემოთ“; 3:9).

პაგადა მიჰყვება მოვლენათა განვითარებას: დიდი ხნის განმავლობაში ებრაელებს თავიანთი მდგომარეობის შეცვლის იმედი ჰქონდათ ბუნებრივი გზებით, მაგრამ გარდაიცვალა ეგვიპტის მეფე და ახალი მეფის დროს მათი ცხოვრება გაუარესდა. ახალშობილი ვაჟების მოკვდინებთ ერის ძლიერი ნა-წილი ნადგურდებოდა, გოგონების ცოცხლად დატოვებით კი სუსტ ნაწილს ასიმილაცია ემუქრებოდა. ყოველივე ამის შემდეგ, გაუსაძლისი მონობის კირთებქვეშ მყოფი ერის უფლისადმი ვედრება მისაღები აზრის მნიშვნელობას იძენს და აღწევს არსთგამრიგებდე: **„და გაიხსენა ღმ'ერთმა თავისი პირობა აბრაჰამთან, იცხაკთან და ია(ყ)აკობთან“** - „ქვემოდან გამოღვიძების“ საპასუხოდ ხდება „ზემოდან გამოღვიძება“:

„ვაიოციენუ“

და გამოგვიყვანა ჩვენ უფალმა ეგვიპტიდან ძლიერი ხელით და გაწვდილი მკლავით, და დიდი საშინელებით, და ნიშნებით და სასწაულებით („ღებარიმ“; 26:8).

და გამოგვიყვანა ჩვენ უფადმა ეგვიპტიდან ანა ანგელოზის ხელით, და ან სეფაფიშის ხელით, და ან მოციქულის ხელით, ანამედ თავად პაქადოშ ბახუხ ჰუმ თავისი ღიხსებით, თვით მან, ხოგოხც ნათქვამია: „და გავივდი ეგვიპტის ქვეყანაში ამალამ და ამოვწყვეტ ყოველ პიხმშოს (პიხვედშობილ ვაჟებს) ეგვიპტის მიწაზე - ადამიანიდან პიხუტყვამდე და ყოველ კეჰს ეგვიპტისას სამაჩთადს ვუზამ მე, უფადი“ („შემოთ“; 12:12).

„და გავივდი ეგვიპტის ქვეყანაში ამალამ“ - მე და ანა ანგელოზი; „და ამოვწყვეტ ყოველ პიხმშოს ეგვიპტის მიწაზე“ - მე და ანა სეფაფიში; „და ყოველ კეჰს ეგვიპტისას სამაჩთადს ვუზამ“ - მე, და ანა მოციქული; მე - უფადი; მე - ი გ ი და ანა სხვა.

„ძლიეხი ხელით“ - ესაა ჭიხი (ჭიხის წყდული ცხოველებზე - ეგვიპტის მეხუთე სასჯელი), ხოგოხც ნათქვამია: „აი, უფდის ხელი იქნება შენს ჯოგში, ხომელიც მინდოხშია: ცხენებზე, სახეფებზე, აქელმებზე, ძიხობასა და ცხვაჩზე - ძალიან მძიმე ჭიხი“ („შემოთ“; 9:3).

„და გაწვდილი მკლავით“ - ეს ხმალია, ხოგოხც ნათქვამია: „და მახვილი მისი გაშიშვლებულია მის ხელში, გაწვდილია იეხუშადიმიზე“ (გაწვდილი მახვილი, ხომელიც იცავს იეხუშადიმს; „იეხუშადიმი“ - ისხაელი ხადხის სულიეხი სიმბოლო).

„და დიდი საშინელებით“ - ეს ღვთიუხი დასწეების (შახავანდედის - „შეხინა“) გამოცხადებაა, ხოგოხც ნათქვამია: „შეეცადა კი (გაბედავდა კი) ხომელიმე ღვთაება (ზეციუხი ძალა) მოსულიყო და აეყვანა (გამოეყვანა) მისთვის ხადხი სხვა ხადხის წიალიდან განსაცდლებით, ნიშნებით, სასწაულებით, ბიძოლით, ძლიეხი ხელით და გაწვდილი მკლავით და დიდი საშინელებებით - ისე, ხოგოხც გიყოთ თქვენ უფადმა, ღმერთმა ჩვენმა ეგვიპტეში თქვენს თვადწინ?“ („დებარიმ“; 4:34).

„და ნიშნებით“ - ესაა კვეთხი, ხოგოხც ნათქვამია: „აიღე ხელში ეგ კვეთხი, ხომლითაც მოახდენ ნიშნებს“ („შემოთ“; 4:17).

„და სასწაულებით“ (საკვიხველებით) - ესაა სისხლი (ეგვიპტის პიხველი სასჯელი), ხოგოხც ნათქვამია: „მოგცემთ ნიშნებს ცაში და მიწაზე: სისხლს, ცეცხლსა და კვამლის სვეტებს“ („იოელ“; 3:30).

რატომ არ შეიძლებოდა გამოსვლის წარმართვა ღმერთის მიერ წარგზავნილი ზეციური იერარქიის - ანგელოზების და სერაფიმების, ან მოციქულების მეშვეობით?

ამ კითხვის პასუხი იმაში მდგომარეობს, რომ გამოსვლის ეტაპები წარმოადგენდა კიდევ ერთ ქმნადობის აქტს - სამყაროში ცვლილებების შეტანას. მსგავსი ქმედების განხორციელება შეუძლებელი იყო სამყაროში არსებული ძალებით, რომელთა საშუალებით ყოვლადღლიერი სამყაროს

გამოსვლამდე მართავდა. საჭირო გახდა უფლის უშუალო ჩარევა ყველა შუამავლის გარეშე.

ქვემოთ მოყვანილ ციტატაში, ყოველი სასჯელის ხსენებისას თითო წვეთ ღვინოს დავაქცევთ ჭურჭელში (ან - საქართველოში როგორც სჩვეოდათ ჩვენს წინაპრებს - კვერცხის ნაჭუჭში), რამეთუ - მართალია, ისრაელის შვილებმა თავი დავაღწიეთ მონობას, მაგრამ ათასობით ეგვიპტელთა დაღუპვა მაინც სამწუხარო ფაქტი იყო უფლისთვის და ჩვენთვისაც (ამიტომაც წარმოთქვამთ „ჰალელის“ არასრულ ტექსტს ფესახის ხოლ ჰამო(ყ)ედში და თვით მეშვიდე დღესაც კი, როცა მენამული ზღვა გაიპო).

დამ ვაეშ ვეთიმროთ (ყ)აშან - 3 წვეთი.

დამ, ცეფარდეა(ყ), ქინიმ, (ყ)არობ, დებერ, შეხინ, ბარად, არბე, ხოშეს, მაქათ ბეხოროთ - 10 წვეთი.

და შემდეგ - რაბი იეჰუდას ნიშნების - **დ ე ც ა ხ, (ყ) ა დ ა შ, ბ ე ა ხ ა ბ** - წარმოთქმისას - კიდევ სამი წვეთი. სულ 16 წვეთი.

სისხლი, ცეცხლი და კვამლის სვეტები (ბოძეები) - დამ ვაეშ ვეთიმროთ (ყ)აშან.

სხვა განმახტება: ძლიეხი ხელით - ოხი, გაწვდიდი მკდავით - ოხი, დიდი საშინელებით - ოხი, ნიშნებით - ოხი, სასწაულებით - ოხი. ესაა ათი სასჯელი (დახტყმა, ცემა, ცემულება), რომელიც მიაყენა ჰაკადომ ბაჩუხ ჰუმ ეგვიპტელებს ეგვიპტეში. ესენია:

სისხლი - დამ, ბაყაყი - ცეფაჰდეა(ყ), მკბენახები (ტიღები, ტკიპები) - ქინიმ, ნადიხები - (ყ)აიხობ, ჭიხი - ებეჰ, მუნი - შეხინ, სეტყვა - ბაჩად, კადია - აიბე, სიბნელე - ხოშეს, პიხვედშობილი ვაუების ამოხოცვა - მაქათ ბეხოოთ.

მთელი ნილოსის წყალი სისხლად გადაიქცა, ბაყაყებმა აავსეს ეგვიპტელთა სახლები, ტიღები წაესია ეგვიპტის მიწას და იყო იგი ადამიანებზე და ცხოველებზე, მხეც-ნადირებით (მტაცებელი ცხოველებით და ქვეწარმავლებით) გაივსო ეგვიპტის მთელი მიწა, მომსვრელმა წყულულმა საქონლის მასიური ხოცვა გამოიწვია, მუნი (სხეულის საფარველის ანთება) მოედო მთელ მოსახლეობას, ცეცხლოვანმა სეტყვამ გაანადგურა ყველაფერი, რაც კი მინდვრად ხარობდა, დაამსხვრია ნაყოფისმომცემი ხეხილი, კალიამ მიწა დაფარა, შესანსლა ყველაფერი, რაც კი სეტყავას გადაურჩა, წყვდიადმა მოიცვა მთელი ეგვიპტე სამი დღის განმავლობაში, პირმშოები (ფარაონის პირმშოდან მსახური ქალის პირმშომდე) განიგმირნენ. დიდმა გლოვა-გოდებამ დაისადგურა ეგვიპტის მიწაზე...

ერთი შეხედვით, რაბი იეჰუდას მიერ მოცემულ ამ სიტყვათა პირველი ასოებით შემდგარ აბრევიატურაში არაფერია განსაკუთრებული, მაგრამ თუ კარგად დავაკვირდებით, აქ წარმოდგენილია ეგვიპტის სასჯელთა სამი ჯგუფი:

პირველი ჯგუფი: სისხლი, ბაყაყი, მკბენარი.

„ამით გაიგებ, რომ მე ვარ უფალი... უთხარი აპარონს: აიღე შენი კვერთხი და გაიშვირე ხელი ეგვიპტელთა წყლებზე - მათს მდინარეებზე, არხებსა და ტბებზე, და მათს ყველა წყალსატევზე, და გადაიქცევიან სისხლად; და იქნება სისხლი ეგვიპტის მთელ მიწაზე, აგრეთვე ხის და ქვის ჭურჭელში. და გააკეთეს მოშემ და აპარონმა ისე, როგორც უბრძანა უფალმა; და ასწია მალლა კვერთხი, და დაარტყა ნილოსის წყალს ფარაონის და მისი მსახურების თვალნი, და მთელი მდინარის წყალი სისხლად გადაიქცა. ამოწყდა თევზი მდინარეში აყროლდა ნილოსი და ველარ სვამდნენ ეგვიპტელები მდინარის წყალს; და იყო სისხლი ეგვიპტის მთელ მიწაზე“ („შემოთ“; 7:17-21).

„...მე მოვსრავ მთელ შენს არემარეს ბაყაყებით; და აივსება ნილოსი ბაყაყებით, და ამოვლენ, და შემოვლენშენს სახლში და შენს სანოლ ოთახში, შენს სარეცელზე, შენი მსახურებისა და შენი ხალხის სახლებში, შენს თონეებში და შენს ვარცლებში; შენს სხეულზე, შენი ხალხის და ყველა ყველა შენი მსახურის სხეულზე ამოვლენ ბაყაყები... და გაიშვირა ხელი აპარონმა ეგვიპტის წყლებზე; ამოვიდნენ ბაყაყები და მოედვნენ ეგვიპტის მიწას“ („შემოთ“; 7:27-29, 8:2).

„...და გაიწოდა აპარონმა ხელი კვერთხითურთ, დაჰკრა მიწის მტვერს, და მკბენარი მოედო ადამიანსა და პირუტყვს; მთელი მიწის მტვერი ტილებად გადაიქცა ეგვიპტის მთელ მიწაზე; იგივე გააკეთეს მოგვებმა თავიანთი ჯადოსნობით მკბენარის წარმოსაქმნელად, მაგრამ ვერ შესძლეს; და ეხვია ტილი ადამიანსა და პირუტყვს“ („შემოთ“; 8:13,14).

მესამე სასჯელის შემდეგ ეგვიპტის მისწრაფა აღიარეს უფლის არსებობა: „და უთხრეს მოგვებმა ფარაონს: ღმერთის თითია ეს...“ („შემოთ“; 8:15).

მეორე ჯგუფი: ნადირი, ჭირი, მუნი.

„...რათა იცოდე, რომ მე ვარ უფალი დედამინის ზურგზე... და მოახდინა უფალმა ასე: მოვიდა დიდძალი არობი (მტაცებელ ცხოველთა ჯოგი; კოლო, ბუზანკალი; ძაღლის ბუზი), შეესია ფარაონისა და მისი მსახურების სახლებს და ეგვიპტის მთელ მიწას; მოისრა ქვეყანა არობისაგან“ („შემოთ“; 8:18, 20).

„აი, ხელი უფლისა იქნება შენს ჯოგში, რომელიც მინდორშია: ცხენებზე, სახედრებზე, აქლემებზე, მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვზე - ძალიან მძიმე ჭირი... და მოახდინა უფალმა ეს მეორე დღეს, და განყდა ეგვიპტის მთელი საქონელი“ („შემოთ“; 9:3,6).

„და უთხრა უფალმა მოშეს და აპარონს: აივსეთ პეშვები ქურის ნაცრით, და აისროლოს მოშემ ცისკენ ფარაონის თვალნი. და გადაიქცევა იგი მტვრად, მოუფინება ეგვიპტის მთელ მიწას, და გამოაჩნდება ადამიანსა და პირუტყვს ჩირქოვან-მუნუკებიან ბუგრად ეგვიპტის მთელ მიწაზე. და აიღეს ღუმელის ნაცარი, და დადგნენ ფარაონის წინაშე, და აისროლა მოშემ ცისკენ; და გადაიქცა ჩირქოვან-მუნუკებიან ბუგრად, გამოაყარათ ადამიანებს და პირუტყვს. და ვერაფერს გახდნენ მოგვები მოშეს წინაშე ბუგრის გამო, რადგან გამონაყარი მოგვებზეც იყო და ყველა ეგვიპტელზეც“ („შემოთ“; 9:8-11).

ქურუმები იძულებულნი გახდნენ ელიარებიანთ თავიანთი მარცხი.
ექვსმა სასჯელმა დაამსხვრია ეგვიპტელთა სტერეოტიპები.

მესამე ჯგუფი: სეტყვა, კალია, სიბნელე.

„და იყო სეტყვა და მოგიზგიზე ცეცხლი სეტყვის შუაგულში - ძალზე ძლიერი, რომლის მსგავსი არ ყოფილა ეგვიპტის მთელ მიწაზე, მათი ურად ქცევის დღიდან. მოსპო ყველაფერ სეტყვამ ეგვიპტის მთელ მიწაზე, რაც მინდვრად დარჩა, კაციც და პირუტყვიც, ველის ბალახი, დაღუნა მინდვრის ყოველი ხე“ („შემოთ“; 9:24,25).

„და შეესია კალია ეგვიპტის მთელ მიწას, მჭიდროდ მოუფინა ეგვიპტის მთელ არემარეს... და დაფარა მთელი მიწის პირი, და აღარ ჩანდა მიწა, და გადაჭამა მიწის მთელი ბალახეული, რაც კი სეტყვას გადაურჩა, და აღარ ჩანდა არავითარი სიმწვანე, ხე და ბალახი მინდვრისა ეგვიპტის მთელ მიწაზე“ („შემოთ“; 10:15).

„და გაიწოდა მოშემ ხელი ცისკენ, და იყო უკუნი სიბნელე ეგვიპტის მთელ მიწაზე სამ დღეს. ერთმანეთს ვერ ხედავდნენ და ვერავინ დგებოდა

თავისი ადგილიდან; ხოლო ყველა ისრაელის შვილს ჰქონდა სინათლე თავის საცხოვრებელში“ („შემოთ“; 10:22,23).

შვიდჯერ ეცადა მოშე ფარაონის დარწმუნებას გაეშვა ებრაელები მონობის ქვეყნიდან, მაგრამ უშედეგოდ. შვიდჯერ უბრძანებს უფალი: **„მ ი დ ი ფარაონთან და ელაპარაკე მას: ასე ამბობს უფალი: გამუშვი ჩემი ხალხი, რათა მემსახუროს“**. შვიდმა სასჯელმაც ვერ გატეხა ფარაონის სიჯიუტე. და როცა მოშემ ყველაფერი გააკეთა, რისი ძალ-ღონეც შესწევდა, მაშინ უთხრა უფალმა: **„მ ი დ ი ფარაონთან!“** („შემოთ“; 10:1).

რატომ უთხრა არსთგამრიგემ „მოდი“ და არა „მიდი“. სიტყვა „მიდი“ („ლექ“) გულისხმობს, რომ ადამიანი მიდის მარტო. აბრაჰამის გამოცდისას, უფალი აგზავნის მას „თავისგან“, „თავის მხრიდან“, რათა მან (აბრაჰამმა) შესძლოს გამოამჟღავნოს საკუთარი ძალები. თავისი მთელი შესაძლებლობით მოშე შვიდჯერ ცდილობდა მიეღწია ებრაელთა გათავისუფლებას. „მოდი“ - უკვე ეს სიტყვა ფიგურირებს მერვე სასჯელის („ვალია“) აღწერისას - ფარაშთ „ბო“-ს დასაწყისში. სიტყვაში „მოდი“ იგულისხმება: „მოდი ფარაონთან და მეც იქ დაგხვდები“.

მატერიალური სამყაროს სინამდინდე მუდავნდება ციფრში 7, რაც ბუნებას, ბუნების ძალებს აღნიშნავს. არსებობს სინამდინდე, რომელიც გადის ბუნების წესრიგის, მისი ძალაუფლების ფარგლებს გარეთ, ადამიანური გონების მიღმა და გამოიხატება ციფრით - 8.

სასჯელის მესამე ჯგუფმა ნათელჰყო, რომ მხოლოდ უფალი მართავს სამყაროს. მეცხრე სასჯელმა, როცა ეგვიპტელებს ჰქონდათ სიბნელე, ებრაელებს კი სინათლე, ნიშნავდა, რომ უფალმა „გამოურთო შუქი“ ძველ, ბატონყმურ წყობილებას და და „ჩაურთო შუქი“ ახალ რეჟიმს თავის უფლებას.

დაინტერესებული მკითხველი ადვილად შეამჩნევდა, რომ რაბი იეჰუდას ნიშნებში არაა ევიპტელთა მეათე სასჯელის („მაქოთ ბეხოროთ“ - „პირველმობილი ვაჟების მოკვდინება“) პირველი სიტყვის პირველი ასო. ეგვიპტელთა ეს სასჯელი - გამოსვლის მწვერვალი - დამოუკიდებლად უერთდება ცხრა სასჯელს.

ჩაბი იოსი გაღივებული ამბობს: საიდან ამბობ, რომ ეგვიპტელებმა ეგვიპტეში განიცადეს ათი დაჩტყმა და ზღვაზე განიცადეს ოხმოცდაათი დაჩტყმა? „ეგვიპტეზე“ ნათქვამია (მესამე სასჯელი): „და უთხიეს მოგვებმა ფაჩაონს: ღმ'ეჩთის თითია ეს...“ („შემოთ“; 8:15), **„ზღვაზე“ კი: „და იხილა ისჩაედმა დიდი ხელი, რომელიც მოუვლინა უფადმა ეგვიპტელებს, და მოიშიშა ეჩმა უფლისა, და**

იხმუნეს უფადი და მოშე, მონა მისი“ („შემოთ“; 14:31). ჩამდენი დაჩტყმა განიცადეს თითით? ათი! თქვი აქედან: ეგვიპტეში განიცადეს ათი დაჩტყმა, ზღვაზე კი ოხმოცდაათი დაჩტყმა“.

ეგვიპტელი მისნები ათ სასჯელს „თითს“ უწოდებენ, „ხელი“ კი - 10-ჯერ ხუთი თითი - ორმოცდაათია.

ჩაბი ელი(ყ)ებუხი ამბობს: საიდანაა, ჩომ თითოეული დაჩტყმა, ჩომე-ლიც მიაყენა ჰაკადომ ბაჩუხ ჰუმ ეგვიპტელებს ეგვიპტეში, ოთხმაგი დაჩტყმა იყო? ნათქვამია: „მიაღინა მათთან ალი თავისი მხისხანებისა: მძვინვაჩება, წყხომა, შეჭიხება და ავი ანგეღოზების მოციქულობა“ („თეჰილიმ“; 78:49). მძვინვაჩება - ეხთი, წყხომა - ოხი, შეჭიხება - სამი, ავი ანგეღოზების მოციქულობა - ოთხი. თქვი ამიეხიდან: ეგვიპტეში განიცადეს ოხმოცი დაჩტყმა, ზღვაზე კი განიცადეს ოხასი დაჩტყმა.

ჩაბი (ყ)აკიბა ამბობს: საიდანაა, ჩომ თითოეული დაჩტყმა, ჩომელიც მიაყენა ჰაკადომ ბაჩუხ ჰუმ ეგვიპტელებს ეგვიპტეში, ხუთმაგი დაჩტყმა იყო? ნათქვამია: „მიაღინა მათთან თავისი მხისხანება, მძვინვაჩება, წყხომა, შეჭიხება და ავი ანგეღოზების მოციქულობა. მხისხანება - ეხთი, მძვინვაჩება - ოხი, წყხომა - სამი, შეჭიხება - ოთხი, ავი ანგეღოზების მოციქულობა - ხუთი. თქვი ამიეხიდან: ეგვიპტეში განიცადეს ოხმოცდაათი დაჩტყმა, ზღვაზე კი განიცადეს ოხას ოხმოცდაათი დაჩტყმა.

რაბი ელი(ყ)ებუერისა და რაბი (ყ)აკიბას კამათი ფრიად სიდრმისეულ ანალიზს მოითხოვს. შევეცადოთ მათი მოსაზრებების ახსნას:

რაბი ელი(ყ)ებუერი და რაბი (ყ)აკიბა ორნაირად განმარტავენ „თეჰილიმის“ 78-ე ფსალმუნის 49-ე ლექსიკურ ერთეულს. რაბი ელი(ყ)ებუერი თვლიდა, რომ მონობის ქვეყანაში ებრაელებთან მიჯაჭვული სიავე („იეცერ ჰარა(ყ)“) ღრმად აღწევდა ქვეყნიერების ქმნადობის ოთხ სტიქიაში: ცეცხლი, წყალი, ჰაერი და მიწა. თითოეული სასჯელი მოვლინებულ იქნა ამ სტიქიების განსაზმენდად.

რაბი (ყ)აკიბა უფრო შორს მიდის: სიავე მსჭვალავდა არა მხოლოდ ამ ოთხ ელემენტს და აზიანებდა მათ, არამედ მათი საფუძვლების მატერიასაც (ვაკუმს). ამიტომ იყოო ხუთი დარტყმა.

რაბი ელი(ყ)ებუერი - აბრაჰამის, იცხაკის და ია(ყ)აკობის შთამომავალი - შეიგრძნობდა რა „ებრაული სულის“ მთელ სიმძლავრეს, მას იმის წარმოდგენაც კი არ შეეძლო, რომ „იეცერ ჰარაყს“ ძალუძს შეარყიოს ჩვენი ქმედების გარეგნულ მხარეზე მეტი რამ.

რაბი (ყ)აკიბა კი პროზელიტების - გერების შთამომავალი ბრძანდებოდა. მის წინაპრებს შორის არ იყვნენ ადამიანები, რომლებიც თორის მცნებებს იცავდნენ. სწორედ ამ „ნაკლოვანებაში“ იმაღვოდა მისი ღირსება, შეიგძნობდა რა თუ რაოდენ ღრმად შეუძლია სიავეს შეღწევა. რაბი (ყ)აკიბა იღწვოდა „ებრაული სულის“ გამოსწორებისთვის ყველა დონეზე. იგი, ისე როგორც სხვა ვერავინ, ყველაზე მეტად ჭვრეტდა თუ როგორი სარგებლობა შეუძლია მოუტანოს ადამიანს „ბი(ყ)ურ ხამეცის“ - „გაფუებული განადგურების“ მიცვამ. სიავის ბალასტის ჩამობერტყვით და განძარცვით ებრაელები მაღლებიან სინმიდის მწვერვალზე.

ფესახში გაფუებული აკრძალვა ჩვენი ცხოვრების ყველა მხარეს მოიცავს. „ხამეცი“ წარმოადგენს განსახიერებას ავი სანყისისას, რომელიც „ებრაულ სულში“, და, საერთოდ, ჩვენი სამყაროს ბუნებაში მყოფობს. ყოველწელს, გამოსვლის დღეებში, ჩვენ ვდღესასწაულობთ სიავის ხუნდებისგან გათავისუფლებას.

ბრძენნი თვლიდნენ, რომ სიავე აღწევდა მხოლოდ საგნის გარეგნულ ფორმაში. საკმარისია ამ ფორმის დამსხრევა, მაგალითად: დავაქუცმაცოთ პური, ნამცეცებიანად ჩავყაროთ გამდინარე წყალში და ჩვენ შევასრულებთ „ბი(ყ)ურ ხამეცის“ მიცვას. რაბი იეჰუდა კი ირწმუნებოდა, რომ „იეცერ ჰარა(ყ)ს“ - „სიავის სანყისს“ შეუძლია შეიჭრას არა ოდენ გარეგნულ კონტურებში, არამედ თვით იმ მატერიაში, რისგანაც შედგება ეს საგანი. მაშასადამე, ფორმის გატეხვით ჩვენ ჯერ კიდევ ვერ მოვსპეოთ სიავე - „ხამეცი“. აუცილებელია, რომ იგი ცეცხლმა მთლიანად შთანთქმას და წარიღოს ამ სამყაროდან (ხამეცის დანვა ფესახის შემომავალი დღის დილით).

„ქამა მა(ყ)ალოთ ტოვოთ ლამაკომ (ყ)ალენუ“

ჩამდენი კახგი ღიხსება აქვს (მომადგებელი) ყვედგანმსუფევს ჩვენზე:

(„დაიენუ!“ - „გვეყოფოდა ჩვენ“, ან - „საკმარისი იყო ჩვენთვის“)

ჩომ გამოვეყვანეთ ეგვიპტიდან და ახ ექნა მათთვის სამაჩთღები - დაიენუ!

ჩომ ექნა მათთვის სამაჩთღები და ახ დაესაჯა მათი კეხებები - დაიენუ!

ჩომ ექნა სამაჩთაღი მათი კეხებებისთვის და ახ დაეხოცა მათი პიხმშოები - დაიენუ!

ჩომ დაეხოცა მათი პიხმშოები და ახ მოეცა ჩვენთვის მათი ქონება - დაიენუ!

ჩომ მოეცა ჩვენთვის მათი ქონება და ახ გაეპო ჩვენთვის ზღვა - დაიენუ!

ხომ გაეპო ჩვენთვის ზღვა და ახ გავეცაჩებინეთ მის შიგნით ხმელეთად - დაიწყო!

ხომ გავეცაჩებინეთ მის შიგნით ხმელეთად და ახ ჩაეძინა შიგ ჩვენი მოშუღლები - დაიწყო!

ხომ ჩაეძინა შიგ ჩვენი შემაჭიხვებლები და ახ დაეკმაყოფილებინა (სახ-როზე) ჩვენი მოთხოვნილება უდაბნოში ოხმოც წელიწადს - დაიწყო!

ხომ დაეკმაყოფილებინა ჩვენი მოთხოვნილება და ახ ეჭმია ჩვენთვის (ცი-უხი) მანანა - დაიწყო!

ხომ ეჭმია ჩვენთვის მანანა და ახ მოეცა ჩვენთვის შაბათი - დაიწყო!

ხომ მოეცა ჩვენთვის შაბათი და ახ მივეახლოებინეთ (მივეყვანეთ) სინა-ის მთასთან - დაიწყო!

ხომ მივეახლოებინეთ სინაის მთის წინაშე და ახ მოეცა ჩვენთვის თოხა (სჯული) - დაიწყო!

ხომ მოეცა ჩვენთვის თოხა და ახ შევეყვანეთ ეხეც ისხაელში (ისხაელის მიწაზე) - დაიწყო!

ხომ შევეყვანეთ ეხეც ისხაელში და ახ აეშენებინა ჩვენთვის ჩრეული სა-ხლი (ბეთ ჰამიკდაში; ტაძარი) - დაიწყო!

„(ყ)ალ ახათ ქამა ვექამა“

ჩამდენი და ჩამდენი გაოჩკეცებული და გამჩავებული სიკეთე აქვს (მონი-ჭებული) ახსთგამიჩვეს ჩვენზე: გამოგვიყვანა ეგვიპტიდან, უყო მათ და მათ კეჩებებს სამაჩთლები, დახოცა მათი პიხმშოები, მოგვცა მათი ქონება, გაგვი-პო ზღვა, გავცაჩა მის ფსკეზე ხმელეთად, ჩაძინა შიგ ჩვენი შემაჭიხვებელ-ნი, დააკმაყოფილა ჩვენი მოთხოვნილება უდაბნოში ოხმოც წელიწადს, გვაჭამა მანანა, მოგვცა შაბათი, მიგვიყვანა სინაის მთის წინაშე, მოგვცა სჯული, შე-გვიყვანა ეხეც ისხაელში, აგვიშენა ჩრეული ტაძარი ჩვენი ყველა ცოდვის შესა-ნდობად.

ჩაბან გამდიედი ამბობდა: ყველა (ყოველი), ვინც ახ იტყვის ამ სამ სიტყვას ფესახში, ახ გამოვა თავის მოვადეობისგან. ესენია:

ფ ე ს ა ხ, მ ა ც ა, მ ა ხ ო ხ

ფესახი („საფესახო მსხვეჩხილი“), ხშიადი, მწაჩე მწვანილი

როცა ვიტყვით: ფესახ - შევხედავთ „ზროა(ყ)ს“ („ხორცი ძვალზე“ ან შემ-ნვარი ქათმის ფრთა) - „საფესახო მსხვერპლს“, ანუ „კორბან ფესახის“ ხსოვ-ნის სიმბოლოს; მაცა - ხელით მივეახლებით მაცას (ხშიადს); მარორ - ასევე,

ხელით მივეახლებით მარორს (მწარე მწვანილს - პირშუმას). ამას სამჯერ გავიმეორებთ.

„ფესახ“

ფესახი - რომ იყვნენ მამები ჩვენი, რომლებიც ჭამდნენ იმ ღვინს, როცა ბეთ ჰამიკადში ახსებობდა; ჩიხს გამო? იმის გამო, რომ გამოტოვა ჰაკადოშ ბა-ჩუხ ჰუმ ჩვენი მამების სახლები ეგვიპტეში, რომ ნათქვამია: „ეს ფესახის შესაწიხავია უფლისადმი, რომელმაც გვეჩიდა აუაჩა ისხაულის შვილების სახლებს ეგვიპტეში, როცა ხოცავდა ეგვიპტელებს, ჩვენი სახლები კი გადა-აჩინა“; და მუხლი მოიყაჩა ხაღხმა და თაყვანი სცა“ („შემოთ“; 12:27).

ჰაკადის ამ ციტატის შინაარსის უკეთ გასაგებად გავიხსენოთ „შემოთის“ მე-12 თავის დასაწყისი (3:11):

„უთხაჩით ისხაულის მთელ თემს ასე: ამ თვის მეთათე დღეს აიყვანონ თავი-ანთთვის თითო კჩავი ოჯახზე (მამის სახლებზე), თითო კჩავი სახლეულებზე. და თუ მცირეხეიციხოვანია სახლეუდი კჩავის შესაჭმელად, მაშინ შეუამხანაგდეს კჩაის მეზობელს სუღადობის მიხედვით; იმ ვაჩაუდით, ვის ჩაოღენის ჭამა შეუძლია, იანგაჩიშეთ კჩავზე. ეხთწლიანი უნაკლო მამადი კჩავი უნდა იყოს თქვენთვის; ცხეხებიდან ან თხებიდან აიყვანეთ. და გყავდეთ შენახული ამ თვის მეთოთხმეტე დღემდე; და დაკდან ისინი ისხაულის თემის მთელმა კჩებულმა საღამო ხანს (მწუხხის ჟამს). და აიღონ სისხლის ნაწილი, და სცხონ კჩაის ოჩივე ამყორსა და ზედა წიხთხდს იმ სახლებში, სადაც უნდა ჭამონ. იმავე ღამეს შემჭმონ ხოჩცი, ცეცხლებზე შემწვაჩი; ხმიალებთან და მწაჩე მწვანილეულთან ეჩთად ჭამონ ის. აჩ ჭამოთ უში (შეუმწვაჩი) ან წყადში მოხაჩშული, მხოლოდ ცეცხლებზე შემწვაჩი - თავფეხიანად და შიგნეულიანად. და აჩაფეჩი დატოვოთ მისგან დიდისთვის; თუ დაჩჩა ჩამე მისგან დიდამდე - ცეცხლში დაწვით. ამგვაჩად ჭამეთ: წებზე საჩტყე-ლები (ქამეხები) გეჩტყათ, ფეხსაცმელები გეცვათ და თქვენი კვეჩთხი (კოხი) ხედთ გეკავოთ, და აჩქაჩებით ჭამეთ; ეს აჩის ფესახი უფლისათვის“.

„მაცა“

სედერის თავგაცი მიუთითებს მაცაზე.

ეს მაცა, ჩვენ რომ ვჭამთ, ჩიხს გამო? იმის გამო, რომ ჩვენი მამების ცომ-მა ვეჩ მოასწო აფუება, როცა გამოეცხადა მათ მეფეთ მეფეთა მეფე, ჰაკადოშ ბაჩუ ჰუ და დაიხსნა ისინი, როგოჩც ნათქვამია: „და ცომი, რომელიც ეგვიპტი-

**დან გამოიგანეს, გამოაცხეს ხშიადის კვეხებად, ვინაიდან ჯეჰ აჰ იყო აფუებუ-
ლი, ჩამეთუ გამოდევნეს ისინი ეგვიპტიდან და აჰ შეეძლოთ დაყოვნება, საგზა-
დის კი ვეჰ გაიკეთეს თავიანთთვის“ („შემოთ“; 12:39).**

„მაროლ“

სედერის თავკაცი მიუთითებს მარორზე.

**ამ მახოხს, ჩვენ ხომ ვჭამთ, ჩის გამოა? იმის გამო, ხომ გაამწაჩეს ეგვიპ-
ტელებმა ჩვენი მამების სიცოცხლე ეგვიტეში, ხოგოხ ნათქვამია: „და გაუმწა-
ჩეს მათ სიცოცხლე თიხასა და აგუჩზე მძიმე შიომით, და მინდვრის ყველა სა-
მუშაოთი, ყოვედნაიხი სამუშაოთი, ჩაზედაც მათ ამუშავებდნენ სისასტიკით“
 („შემოთ“ 1:14).**

ეგვიპტეში ებრაელ მონებს აიძულებდნენ აგურის კეთებას. რა არის
ისეთი განსაკუთრებული ამ სამუშაოში; რა არის მასში „ებრაული“ და რა შე-
იძლება ვისწავლოთ აქედან?

ებრაელების მისიაა - ამ ცისქვეშეთში ააგონ „სახლი“ უფლისა. სახლი
შეიძლება აშენდეს ქვით ან აგურით. ქვა ბუნებრივი მასალაა; მშენებელი
მხოლოდ გადაადგილებს მას ქვის სათლელი საამქროდან და მშენებლო-
ბის ობიექტზე მიუჩენს განსაზღვრულ ადგილს. სულ სხვა რამ არის აგური:
ნამჭაპერეული აბელილი თიხის ფორმამიცემული და ღუმელში გამომწვარი
ალიზის მასა ადამიანის ნახელქმნარია.

სახლის ქვით მშენებლობისას ჩვენ მხოლოდ იმით ვსარგებლობთ, რაც
უჩვენოდ და ჩვენამდეა შექმნილი; აგურით მშენებლობისას კი ჩვენ ჩვენივე
ხელით ვქმნით ახალ რეალობას.

სულიერ მიმართებაშიც არის რაღაც ამგვარი. შეიძლება ემსახურო
უფალს მისივე შექმნილი ელემენტების მეშვეობით, მისცე რა უკვე არსებულ
მატერიას სულიერი ასპექტი. მაგრამ არის სამსახურის უფრო მაღალი დონე,
- როცა ადამიანი არ კმაყოფილდება არსებულით, „ძერწავს“ ახალ რეალო-
ბას, ისე, როგორც ქმნის აგურს თიხისგან და ამ აგურით აშენებს „სახლს“
უფლისას.

თორა, გვიამბობს რა ეგვიპტეში მონობის დასაწყისზე, „აგურზე“ საუბ-
რისას გადაკვრით მიგვანიშნებს, რომ მონობისა და განდევნილობის ეპო-
ქაშიც ებრაელის მთავარ მოვალეობად რჩება არა პასიური, არამედ აქტიუ-
რი მუშაობა სამყაროს უკეთესობისკენ გარდასაქმნელად, - არა ქვის ადგი-
ლიდან ადგილზე რუდუნებით გადაადგილება, არამედ ნახევრად თხევადი

თიხისა და გამხმარი ნამცის გადაქცევა აგურად, სიავისა - სიკეთედ, სიბნელისა - სინათლედ („**ღამე გაბრწყინდება როგორც დღე**“).

ებრაელები აღმოჩნდნენ ეგვიპტეში, რათა იქ შეეგროვებინათ „უნძინდური გარსის ტყვეობაში მყოფი სინმიდის ნაპერწკლები“ და „ნამებისა და დამდაბლების გზით ამაღლებულიყვნენ მარადიულობის საკურთხეველზე“. ეგებ, სწორედ ეს არის ის „დიდი სიმდიდრე“, რასაც შეჰპირდა აბრაჰამს არსთგამრიგე: „**ცოდნით იცოდე, რომ სიზნად იქნება შენი შთამომავლობა უცხო ქვეყანაში, დაიმონებენ მათ და ანამებენ ოთხას წელიწადს. და ხალხსაც, რომელსაც ისინი მოემსახურებიან, მე გავასამართლებ, და ამის შემდეგ გამოვლენ დიდი ქონებით**“ („ბერემით“; 15:13,14).

ყველა თაობის (თაობასა და თაობაში) ადამიანი ვადებუდია ისე უყუხოს თავის თავს, თითქოს თავად გამოვიდა ეგვიპტიდან, ხოგოხც ნათქვამია: „და ასე უთხაჰი შენს შვილს იმ დღეს: ეს იმისათვის, ჩაც გამიკეთა უფადმა ეგვიპტიდან ჩემი გამოსვლისას“ („შემოთ“; 13:8).

აჩა მხოლოდ ჩვენი მამები დაიხსნა ჰაკადოშ ბაჩუხ ჰუმ, აჩამედ ჩვენც დავიხსნა მათთან ერთად, ხოგოხც ნათქვამია: „და ჩვენც გამოგვიყვანა იქიდან, ჩათა მივეყვანეთ და მოეცა ჩვენთვის ის ქვეყანა, რომელიც აღუთქვა (შეჰფიცა) ჩვენს მამებს“ („დებარიმ“; 6:23).

მაცებს გადავაფარებთ, ავნევთ სასმისებს და წარმოვთქვამთ:

„ლეუიქახ“

ამიგომ ჩვენ ვადებუდები ვაჩთ მაღლობა შევწიხოთ, ვადილოთ, ვაქოთ, ავამაღლოთ, დავამშვენიეხოთ (დავამოხბათიანოთ), პატივი მივაგოთ, ვაკუხთხოთ და ხოტბა შევასხათ მას, ვინც მოიმოქმედა ჩვენი მამებისათვის ყველა ეს სასწაული: გამოგვიყვანა მონობიდან თავისუფლებაზე, მწუხახებიდან სიხაჲდზე, გლოვიდან კაი დღეზე (დღესასწაულებზე), წყვიდაიდან დიდ სინათლებზე, ცყველობიდან გათავისუფლებაზე. და ვთქვათ მის წინაშე ახადი სიმღეხა

ჰ ა დ ე დ უ ი ა !

სასმისებს მაგიდაზე დავდებთ და მაცებს გამოვაჩენთ.

„პალელუია“

აქეთ უფადი, უფლის მსახურნო, განადიდეთ სახელი უფლის!
კუთხეუდ იყოს სახელი უფლის ამიერიდან სამაჩადუამოდ.
მზის აღსავლიდან მის დასავლამდე ქებუდია სახელი უფლის.
მთედ ეხებზე ამალდებული, აღზევებულა ცათა ზედა დიდება უფლის.
სხვა ხომელია, ხოგოც ჩვენი უფალი ღმერთი, მალადთა შინა მოვანებული.
დაბლა მჭეხეტი, მომხიდავი ცისა და მიწის.
წამოაყენებს მტკიიდან დავხდომილს, და სანაგვიდან აღამალდებს

ჩაგხუდ უპოვახს;

ჩათა დასვას დიდებულებთან, თავისი ხაღხის მთავაჩთა თანა.
დაამკვიდრებს უშვილოს სახელში, ღელა შვილებით გაიხაჩებს, პადელუია!

„თეპილიმ“

ფსალმუნი 113¹

„ბეცეთ“

ხოს ისჩაელი ეგვიპტელებს გამოეხიდა
და სხვა ხაღხს - სახლი იაკობისა,
გახდა დტოდვის ჟამს იეჰუდა მისი სიწმინდე
და ისჩაელი - მისეული საბიძანებელი.
იხიდა ზღვამ და უკუდგა ძიწოდვით
და იოხდანე შიშნეულად გახე-შიიქცა.
ეჩემდებოვით ხოკავდნენ მთანი,
ხტოდნენ ბოხცვები თიკანთა მგვანად.
ჩად შეკითი ზღვაო, ჩისთვის უკუსდექ,
შენც, იოხდანე, შიშნეულად ჩატომ გაბიხენდი?
მთანო, ჩად ხოკავთ ეჩემდებოვით,
ჩად ხტოთ, ბოხცვებო, თიკანთა მგვანად?
ქვეყნიეებაჲ, ატოხტმანდი უფლის წინაშე -
წინაშე ღმერთის იაკობისა! -
ვინც პიტარო კდდე გაჩდასახა ნაკადულებად,
კაჟი - წყაჩოს წყდად განათხიჩა.

„თეპილიმ“

ფსალმუნი 114

თაჩგმანი ჯემად აჯიამვილის

¹ ინტერპრეტაცია ჩემია - ი.კ.

„ზღვამ დაინახა და უკუიქცა“ - რა დაინახა ზღვამ და რას გაეცა?

ზღვამ დაინახა კიდობანი იოსეფის ნეშტით, როგორც ნათქვამია: **„და უთხრა იოსეფმა თავის ძმებს: მე ვკვდები, მაგრამ ღმერთი მოგხუდავთ თქვენ და ნაგიყვანთ ამ ქვეყნიდან იმ ქვეყანაში, რომელზეც შეჰფიცა აბრაჰამს, იცხაკს და იაკობს“** („ბერეშით“; 50:24); **„და თან ნაიღო მოშემ იოსეფის ძვლები, რამეთუ მტკიცედ დააფიცა მან ისრაელის შვილები და უთხრა: როცა უთუოდ გაგიხსენებთ ღმერთი თქვენ, ნაიღეთ ჩემი ძვლები აქედან“** („შემოთ“; 13:19).

მიდრამის გადმოცემით, ზღვა გაიბო აგრეთვე აბრაჰამის დამსახურების გამო, - აბრაჰამის, რომელმაც საკუთარი ხელით მოამზადა შეშა იცხაკის მსხვერპლად შეწირვისთვის. აზრობრივ კავშირს ზღვის გაპობასა და აბრაჰამის მამაცურ ქმედებას შორის მიგვითითებს ლექსიკური ანალოგია:

„ვაიბაკ(ყ)უ ჰამაიმ“ - და გაიბო წყალი“ (შემოთ“; 14:21),

„ვაიბაკა(ყ) (ყ)ეცი“ - „და დააპო შეშა“ („ბერეშით“; 22:3).

როგორც ვხედავთ, ამ ორ სიტყვას ერთიდაიგივე ძირი (ფუძე) აქვთ.

აბრაჰამთან და იოსეფთან ყველაფერი გარკვეულია. მაგრამ რით დამსახურეს თავად ებრაელებმა ესოდენ უიშვიათესი სასწაული? მათაც აღასრულეს საპირიზონე ქმედება, რამეთუ კოლექტიურად - ქალებთან, ბავშვებთან და მოხუცებთან ერთად მიენდნენ უფალს, - აღმურავარდნილ უდაბნოში გავიდნენ წყლისა და სარჩოს მარაგის გარეშე. გავიხსენოთ რას ეუბნება ფარაონს მოშე: **„ჩვენს ყრმებთან და მოხუცებთან, ჩვენს ვაჟებთან და ქალიშვილებთან ერთად წავალთ; ჩვენი ჯოგიც წამოვა ჩვენთან ერთად, ჩლიქიც კი არ დარჩება...“** („შემოთ“; 10:9,26). ვის ძალუძს ბუნების ძალებისა და ეგვიპტის მეფის ასეთი გაბედული გამოწვევა? მხოლოდ აბრაჰამ ავინუს და იოსეფ ჰაცადიკის შთამომავლებს. ებრაელმა ხალხმა ჭეშმარიტად დამსახურა სასწაული მენამულ ზღვაზე, დაიმსახურა კიდევ დიდი სასწაული - სასწაული თავიანთი ისტორიული გადარჩენისა.

გამოსვლის დღეს ებრაელებმა თავისუფლება მიიღეს როგორც „საჩუქარი ზეციდან“ („გამოღვიძება ზემოდან“), „გამოღვიძება ქვემოდან“ მოხდა მეშვიდე დღეს, როცა ფარაონი უზარმაზარი ჯარით დაედევნა მათ და წამოენია ზღვასთან დაბანაკებულებს. აჰა, ეტლებიც... წინ ზღვა, უკან ფარაონი... ხალხი დრტივნავს: ვგდებულიყავით... **„ნუთუ არ არის საფლავები ეგვიპტეში, უდაბნოში დასახოცად რომ წამოგვიყვანე?“** („შემოთ“; 14:11).

„და უთხრა მოშემ ხალხს: ნუ გეშინიათ, გამაგრდით და იხილავთ უფლის შველას, რასაც დღეს მოიმოქმედებს თქვენთვის; რამეთუ დღეს რომ ხედავთ ეგვიპტელებს, აღარ იხილავთ აღარასოდეს. უფალი იომებს თქვენთვის, თქვენ კი იყურეთ!“

„და უთხრა უფალმა მოშეს: მე რას შემომკივი?“ („შემოთ“; 14:13-15).

მოშეს მიერ ხალხის დამშვიდებისკენ მოწოდებისთანავე, მოულოდნელად ისმის უფლის ჩამოძახილი: **შე რას შემოშვივი?** და რა კითხვამაც შეიძლება გაგვიელვოს, ესაა: როგორ? - ხალხის დამამშვიდებელი და არსთგამრიგეს მიმართ მყვირალი მოშე? მით უფრო, რომ მოშეს სიტყვები „ორიგინალში“ უფლის სიტყვებია. მოშეზე უკეთ ვინ უნყოდა რა შეიძლებოდა მომხდარიყო და რაოდენ დიდი იყო შიში ებრაელებისა, რომლებმაც დაინახეს თავიანთი მტაცველი ეგვიპტელები? ასეთი განსჯა უმალ გვახსენებს „შემოთის“ მეხუთე თავის დასასრულის ციტატას - მოშეს მიერ უფლის მიმართ გამოთქმულ სამდურავს: **„შეუფე ჩემო! რად მოუქეცი ბოროტად ამ ხალხს? რად გამომგზანე მე? რადგან მას შემდეგ, რაც შენი სახელით მივედი ფარაონთან სალაპარაკოდ, ის უფრო ცუდად ექცევა ამ ხალხს...“**.

რარიგ შეეძლო მოშეს - ხორების მთასთან სასნაულის მნახველს, - მაცვლოვანს რომ ცეცხლი ეკიდია და არკი იწვოდა - სამდურავით მიემართა, ან - ამ ეპიზოდში - შეეკვილა არსთგამრიგესთვის?

ამას ბრძენნი ასე გვიხსნიან: არ სურდა მოშეს ყოფილიყო წინასწარმეტყველი და წინამძღოლი ებრაელების ხარჯზე. იგი მხოლოდ იმიტომ გახდა „მოშე რაბენუ“ („მოშე - მასწავლებელი ჩვენი“), რომ ნებისმიერი ებრაელის ტკივილს გრძნობდა. მას ყველაზე კარგად ესმოდა, რომ შექმნილი სიტუაცია ემსახურებოდა ებრაელების კეთილდღეობას, მაგრამ ახლა ისინი განიცდიან ტანჯვას: ებრაელებს ეშინიათ, ებრაელები ცუდად არიან!!! და მოშეც ემოციურად რეაგირებს - იგი კივის!..

„მოშე იდგა და ლოცულობდა - გვიხსნის რაში - რაბი შელომო ბენ იცხაკი (1040-1105) - მოაქვს რა თალმუდის ბრძენთა სიტყვები: „უთხრა მას უფალმა: გრძელი ლოცვების დრო არ არის ახლა“ -

„უთხარი ისრაელის შვილებს, რომ გაემგზავრონ. შენ კი აღმართე შენი კვერთხი, გაიშვირე ხელი ზღვაზე და გააპე იგი, და გაივლიან ისრაელის შვილები ზღვაში, ვითარცა ხმელეთზე...“, და „გაიშვირა მოშემ ხელი ზღვაზე“, მაგრამ, - მიდრამის გადმოცემით, - ზღვა მანამდე არ გაიპო, სანამ იეჰუდას შტოს მეთაური ნახშონ ბენ ამინადაბი პირველი არ შევარდა ზღვაში; და როცა ნესტოებამდე მისწვდა წყალი, **„მაშინ დაახევინა უკან უფალმა ზღვას აღმოსავლეთის ძლიერი ქარით. გაიპო წყალი, იქცა კლდეებად მარჯვნივ და მარცხნივ, და გაიარეს ისრაელის შვილებმა ზღვაში, ვითარც ხმელეთზე“**.

ერთ-ერთი ვერსიით, ბრძენთა გადმოცემით, მენამულ ზღვაზე კიდევ ერთი სასნაული მოხდა: ისრაელი ერის 12 ტომის შესაბამიდად, ზღვა 12 ნაწილად გაიპო. პარალელურ გზებს ჰყოფდა გაყინული წყლის გამჭვირვალე, კედლები, რათა თითოეული ტომის ადამიანებს ერთმანეთი დაენახათ.

ყოველ ტომს, როგორც მთელი ერის შემადგენელ ნაწილს, თავისი უნიკალურობა გააჩნდა, რამეთუ ჩვენმა მამა იაკობმა თითოეული მუხლის მთავრები („შევატიმ“) ცალ-ცალკე დალოცა, როგორც წერია „ბერეშითში“ (49;28): „და აკურთხა ისინი, თითოეული თავისი კურთხევით აკურთხა“; თითოეული მიემართებოდა თავისი ბანაკით და თავისი ნიშან-ბაირადით (ალამი; დროშა). დიდებული და სიმბოლურია: თითოეული მიდის თავისი გზით, მაგრამ უყურებს საუთარ ძმას, საკუთარ მოყვასს!

ზღვაზე მომხდარი სასწაულის ისტორია გვახსენებს **დაბადების** პროცესს, როცა ამქვეყნად მოვლინებისას ჩვილს შორდება მშობლის ორსულობის ამნიონური წყლები. შეიძლება ითქვას, რომ ეგვიპტიდან - „სუროგატი დედის“ საშოდან - და ზღვიდან - „მიკვედან“ - რიტუალური, სულიერი უნმინდურობისგან ჩამოსაცილებელ (განსაბან) აუზიდან **გამოსული** ებრაელები ხელახლა, თავიდან დაიბადნენ.

არიზალი - რაბი იცხაკ ლურია აშქენაზი - ზღვაზე განვითარებულ მოვლენას განიხილავს, როგორც სხეულიდან სულის გაყრის შემდეგ მის გადასვლას ზეციურ სასუფეველში - სხეული (ეგვიტელები) ცდილობს დაენიოს სულს (ებრაელები), მაგრამ არ ძალუძს.

გადააფარებენ მაცებს და ასწევენ სასმისებს.

„ბარუხ“

ეს ტექსტი აუცილებლად უნდა წავიკითხოთ ივრითული სიტყვებით:

ბარუხ ათა ად'ონაი, ელოჰენუ მელეხ ჰა(ყ)ოლამ, აშერ გეალანუ ვეგალ ეთ ავოთენუ მიმიცრაიმ, ვეჰიგი(ყ)ანუ ჰალაილა ჰაზე ლეეხოლ ბო მაცა უმარორ. ქენ ად'ონაი ელოჰენუ ვეელოჰე ავოთენუ ჰაგი(ყ)ენუ ლემოყადიმ ვერეგალიმ ახერიმ ჰაბაიმ ლიკრათენუ ლეშალომ სემეხიმ ბევინიან (ყ) ირაბ ვესამიმ ბე(ყ)ავოდათახ, ვენოხალ შამ მინ ჰაზევახიმ უმინ ჰაფესახიმ აშერ იაგია(ყ) დამამ (ყ)ალ კირ მიზბახახა ლერაცონ, ვენოდე ლეხა შირ ხადამ (ყ)ალ გეულათენუ ვე(ყ)ალ ფედუთ ნაფშენუ. ბარუხ ათა ად'ონაი გაალ ისრაელ.

კურთხეული ხარ შენ, უფალო, ღმ'ერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერებისა, რომელმაც დაგვიხსენი ჩვენ და დაიხსენი ბ.შები ჩვენი ეგვიპტიდან და მოგვალწევინე ამ ღამემდე, რათა გვეჭამა მაცა და მარორი. უფალო ღმ'ერ-

თო ჩვენო და ღმერთო ჩვენი მამებისაო, მიგვალწევიან ჩვენ მომავალ სხვა დღესასწაულებს და საზეიმო დღეებს მშვიდობით. ვიხაროდეთ შენი ქალაქის აშენებით და ვმხიარულობდეთ შენს სამსახურში. და ვჭამოთ იქ (წმიდა ტაძარში) იმ საწირავთაგან და საფესახოთაგან (ფესახის სედერი თუ დაემთხვა „მოცა შაბათს“ - შაბათის გასვლის ღამეს, ამბობენ: საფესახო და სადღესასწაულოთაგან), რომელთა სისხლი შეეხება შენი სამსხვერპლოს კედელს (შენი) სურვილისამებრ, და სამადლობელი შეგწიროთ შენ ახალი სიმღერით ჩვენი დახსნის, ჩვენი სულის გადარჩენის გამო, კურთხეული ხარ შენ, უფალო, მხსნელო ისრაელისა!

შესვამენ მეორე ჭიქა ღვინოს მარცხენა იდაყვზე დაყრდობით. შევავსებთ სასმისებს.

„როხცა“

დავიბანთ ხელებს სათანადო კურთხებით:

„ბარუხ ათა ად'ონაი, ეოჰენუ შელეს ჰა(ყ)ოლამ, აშერ კიდემანუ ბემიცვოთავ ვეცივანუ (ყ)ალ ნეტილათ იადაიმ“.

„კურთხეული ხარ შენ, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერებისა, რომ წმიდადგვყავ შენი მცნებებით და გვამცნე ხელების აპყრობის (ხელთაბნვის) შესრულება“.

„ოცი მაცა“

სედერის თავკაცი ხელში აიღებს სამივე მაცას და აკურთხებს:

„ბარუხ ათა ად'ონაი, ელოჰენუ შელეს ჰა(ყ)ოლამ, ჰამოცი ლეხემ მინ ჰაარეც“.

„კურთხეული ხარ შენ, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, მინიდან პურის გამომწიალებლო“.

ქვედა მაცას უშვებს თითებს, - აბრუნებს ღანგაზე, გააგრძელებს ხელში დატოვებული ორი მაცის კურთხებას:

„ბარუხ ათა ად'ონაი, ეოჰენუ მელუხ ჰა(ყ)ოლამ, აშერ კიდეშანუ ბემი-ცვოთავ ვეცივანუ (ყ)ალ ახილათ მაცა“.

„კურთხეული ხარ შენ, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რომ წმიდადგვყავ შენი მცნებებით და გვამცნე მაცის მირთმევა“.

მოატეხს ორივე მაციდან, დაანებს მარილზე და მიირთმევს. დარჩენილ ორ მაცას დაანანილებს ასევე ორ-ორ ნაწილად და დაურიგებს სუფრის წევრებს. ისინი თავის მხრივ მიუერთებენ უკვე მომარაგებულ ორ „ქაზაით“ მაცას და მიირთმევენ მარცხენა იდაყვზე დაყრდობით.

არის სხვა მინჰაგიც: როცა სამი მაციდან ქვედა მაცას დააბრუნებენ ლანგარზე, ხელში დარჩენილი ორ მაციდან ზედა მაცაზე აკურთხებენ „ჰამოცი“-ს, მოატეხენ ნაწილს, მეორე (ნახევარ) მაცაზე აკურთხებენ „(ყ)ალ ახილათ მაცა“-ს, მოატეხენ ნაწილს, შეაერთებენ ორივე მაციდან მოტეხილ ნაწილებს და მიირთმევენ.

საყურადღებოა, რომ ამ დროს ჩვენ ვასრულებთ თორიდან დავალებულ მიცვას: „**ხშიადების დღესასწაული დაიცავი, შვიდ დღეს ჭამე ხშიადები**“ („შემოთ“; 34:18). ბრძენთ დაადგინეს, რომ ყოველი ებრაელი ვალდებულია 4-7 წუთის განმავლობაში მიირთვას ორი „ქაზაითი“ (წონის ერთეული, დაახლოებით 30 გრამი) მაცა ყოველგვარი დასაყოლებლის გარეშე. ვისაც არ შეუძლია მაცის ასე „მშრალად“ ჭამა, შეუძლია დაასველოს წყალში, მაგრამ არა ღვინოში ან რაიმე გემოს მიმცემ სითხეში, რათა სრულფასოვნად შევიგრძნოთ მაცის გემო. თანამედროვე სტანდარტით გამომცხვარი კვადრატული მაცა 30 გრამზე ოდნავ მეტია; ასე, რომ საჭიროა მივირთვათ თითქმის ორი მაცა.

„მარორ“

ვიღებთ ხელში მწარე მწვანილს პირშუშხას (დასაშვებია სალათის ფურცლებიც) - მონობის სიმძიმის სიმბოლოს, ამოვანებთ ხაროსეთში - თიხისა და ალიზის სიმბოლოში და ვაკურთხებთ:

„ბარუხ ათა ად'ონაი, ეოჰენუ მელუხ ჰა(ყ)ოლამ, აშერ კიდეშანუ ბემი-ცვოთავ ვეცივანუ (ყ)ალ ახილათ მარორ“.

„კურთხეული ხარ შენ, ღმერთო ჩვენო, მეუფეო ქვეყნიერების, რომ წმიდადგვყავ შენი მცნებებით და გვამცნე მწარე მწვანილის მირთმევა“.

საჭიროა მივირთვათ ქაზათით - 30 გრამი მარორი. ვისაც არ შეუძლია, შეიძლება შეუთავსოს სალათა.

მარორის მირთმევისას არ არის საჭირო მარცხენა გვერდზე გადახრა.

„ქორეხ“

მაცისა და მარორის ერთად გამოხვევა; დარჩენილი ქვედა მაცის დანაწილება და მირთმევა მარორთან (გახეხილი პირშუშხა ან სალათა) და ხაროსეთთან ერთად სათანადო ტექსტის წაკითხვით.

ვილებთ ლანგარზე დარჩენილ ქვედა მაცას, დავანაწილებთ მართკუთხა ფორმებად, ზედ დავადებთ სალათის ფურცელში გამოხვეულ მარორს, ხაროსეთს და ამ ყველაფერს ზემოდან დავამატებთ მაცის კიდევ ერთ ნაჭერს და წარმოვთქვამთ:

„ზეხერ ლამიკდამ, ქეჰილელ ჰაზაკენ შეჰაია ქორხან ვეოხლან ბევათ ახათ ფესახ, მაცა უმარორ, ლეკაიემ მა შენეემარ, (ყ)ალ მაცოთ უმრორიმ იოხლუჰუ“.

ჰაგადის ზოგიერთ გამოცემაში გვხვდება ამ ციტატის არანაკლებ საინტერესო ვერსია:

„ზეხერ ლამიკდამ ქეჰილელ. ქენ (ყ)ასა ჰილელ ბიზმან შებეთ ჰამიკდამ ჰაია კაიამ, ჰაია ქორეხ (ფესახ) მაცა უმარორ ვეოხელ ბეიახად, ლეკაიემ მა შენეემარ, (ყ)ალ მაცოთ უმრორიმ იოხლუჰუ“.

ვთარგმნოთ შეძლებისდაგვარად:

„ტაძრის ხსოვნისთვის ჰილელის მიხედვით. ტაძრის არსებობის ჟამს ჰილელი ასე აკეთებდა: იგი იღებდა მაცას და მარორს - ქორეხს და ჭამდა (საფესახო მსხვერპლთან) ერთად, როგორც ნათქვამია („ბემიდბარ“; 9:11): „ხმიადებთან და მწარე მწვანილთან ერთად ჭამონ ის („საფესახო ბატკანი“).

„შულხან (ყ)ორეხ“

ტრაპეზს, ტრადიციულად, - არასრულყოფილების აღსანიშნავად, - მარილწყალში ამოვლებული კვერცხის მირთმევით ვიწყებთ (ვითარცა დამწუხრებული ჭირისუფალი), რამეთუ არ შეიძლება სრული სიხარული გვქონდეს მანამ, ვიდრე არ აღდგება ტაძარი („ბეთ ჰამიკდამ“) - სადგომი შეხინისა, მაშიახის მობრძანებით.

სხვათა შორის, ფესახის პირველი დღე და 9 აბი ებრაულ კალენდარში ყოველ წელს კვირის ერთდღიანად დღეს ემთხვევა.

კვერცხი, ამასთანავე, ებრაელი ერის სიმტკიცის სიმბოლოცაა: რაც უფრო დიდხანს ხარშავენ კვერცხს, მით უფრო მაგარი ხდება.

ტრაპეზის განმავლობაში შესმული ღვინო არ შედის სავალდებულო დასალევი ოთხი ჭიქის სათვალავში და არ საჭიროებს ცალცე კურთხევას.

„ცაფუნ“

მოითანენ (ან ბავშვებისგან გამოისყიდიან, შეპირდებიან რა მათ საჩუქრებს) შუათანა მაცის ნახევარს - „აფიკომანს“. სედერის თავკაცი დაანანილებს, დაურიგებს სუფრის ნევრებს და იტყვის:

„ზეხერ ლეკორბან ფესახ, ჰანეხალ (ყ)ალ ასოვა(ყ)“.

„ხსოვნისთვის საფესახო მსხვერპლისა, რომელსაც ჭამდნენ გაჯერებულად“ (მაცასთან და მარორთან ერთად).

აფიკომანის მირთმევა სავალდებულოა შუალამემდე, ვინაიდან შუალამისას გაუშვა ფარაონმა ეგვიპტიდან ებრაელები, როგორც ნათქვამია: **„და წამოდგა ფარაონი ლამიან... და მოუხმო მოშეს და აჰარონს ლამიან, და უთხრა: ადექით, წადით ჩემი ხალხისგან... და ემსახურეთ უფალს თქვენი სიტყვისამებრ“** („შემოთ“; 12:30, 31).

აფიკომანის მირთმევის შემდეგ არ შეიძლება რაიმე საჭმლის და ღვინის მირთმევა შემდეგ დასალევ კიდევ ორი ჭიქა ღვინის გარდა. წყლის და გამაგრებელი სასმელების დალევა ნებადართულია.

„ზარეხ“

კურთხევა ტრაპეზის შემდეგ - **„ბირქათ ჰამაზონ“**.

საკვების მიღების შემდეგ კურთხევების წარმოთქმა წარმოადგენს თორის მცნების დაუყოვნებლივ შესრულებას, როგორც ნათქვამია („დებარიმ“; 8:10): **„ჭამ და გაძლები, და აკურთხებ შენს უფალ ღმერთს იმ კარგ მიწაზე, რომელიც მოგცა“**, რამეთუ მთელი დედამიწა და მისგან გამოწიალებული ყველა ნაყოფი გამჩენს ეკუთვნის, ადამიანი კი ოდენ მოიჭარეა, რომელიც ვალდებულია „მადლიერების ხარკი“ მიუძღვნას ნამდვილ მფლობელს.

„ბირქათ ამაზონი“ აგებულია უფლისადმი მადლიერების გამომხატველ სამ ძირითად, სრულ ასპექტზე: სამადლიერო საკვებისთვის, სამადლიერო მიწისთვის და სამადლიერო იერუშალიმისა და ბეთ ჰამიკდაშისთვის.

პირველი კურთხევა შედგენილია მოშეს მიერ უდაბნოში და ეწოდება „ყველას მარჩენლის კურთხევა“; მეორე კურთხევა შეადგინა იეჰოშუა ბინ ნუნმა ებრაელების წმიდა მინაზე დაბრუნების შემდეგ და ეწოდება „მინის კურთხევა“; მესამე კურთხევა შედგენილია დავიდ ჰამელეხის და მისი ძის - შლომოს მიერ იერუშალაიმში ტაძრის მშენებლობასთან დაკავშირებით და ეწოდება „იერუშალაიმის მშენებლობის კურთხევა“. ტაძრის იავარქმის შემდეგ ჩვენმა ბრენკაცებმა შეცვალეს ეს კურთხევა იერუშალაიმის აღდგენის თხოვნის დაბოლოებით.

გვაქვს საშაბათო და სადღესასწაულო ჩანართები და მიშნის ეპოქაში რომაელთა მიერ ებრაელების დევნის შესუსტების შემდეგ შედგენილი კურთხევა, რომელსაც კომენტატორები „მეოთხე კურთხევას“ უწოდებენ; „დამამთავრებელი ვედრებები“ - მოკლე თხოვნების სერია, რომლებიც იწყება სიტყვით „ჰარახამან“ - „მონყალეა იგი“ („ლმობიერია იგი“); თალმუდისეული „სტუმრის მიერ მასპინძლის კურთხევა“; მთავრდება მშვიდობის თხოვნით („...უფალიაკურთხეებს თავის ხალხს მშვიდობით“).

შევავსებთ სასმისებს (მესამე ჭიქა), ხელის თითებზე წყალს გადავივლებთ („მაიმ ახარონიმ“) და შევუდგებით „ბირქათ ჰამაზონის“ კითხვას. სედერის თავკაცი (ან „ბირქათ ამაზონის“ წამკითხველი) წარმოთქვამს:

ავარეხა ეთ ად'ონაი ბეხოლ (ყ)ეთ, თამიდ თეჰილათო ბეფი. სოფ და-ვარ ჰაქოლ ნიშმა(ყ), ეთ ჰა ელ'ოჰიმ იერა ვეეთ მიცვოთავ შემორ, ქი ზე ქოლ ჰაადამ. თეჰილათ ად'ონაი იედაბერ ფი. ვივარეხ ქოლ ბასარ შემ კოდშო ლე(ყ)ოლამ ვა(ყ)ედ. ვაანახნე ნევარეხ იაჰ, მე(ყ)ათა ვა(ყ)ად (ყ)ოლამ, ჰალელუია. ვაიდაბერ ელაი, ზე ჰაშულხან აშერ ლიფნე ად'ონაი.

ბარუხ ჰუ უბარუხ შემო უბარუხ ზიხრონ ლე(ყ)ოლმე ყად. (გაიმეორებენ სუფრის ნევრები, და წამყვანიც მათთან ერთად).

ვაკურთხებ უფალს მარადჟამს, დიდება მისი ჩემს ბაგეზუა მუდამ. მოვისმინოთ ყველაფრის ბოლო: ღმ'ერთის გეშინოდეს და დაიცავი მცნებანი მისი, რადგან ეს არის ადამიანის თავი და თავი. ბაგე ჩემი ილაპარაკებს უფლის დიდებას, და აკურთხებს ყოველი ხორციელი მის წმიდა სახელს სამარადჟამოდ. და ჩვენ დაგვლოცავს ღმ'ერთი ამიერიდან უკუნისამდე, ჰალელუია. და მელაჰარაკა მე: ეს არს მაგიდა, რომელიც არს უფლის წინაშე.

კურთხეულ არს ი ს, კურთხეულია მისი სახელი, კურთხეულია მისი სახსენებელი სამარადჟამოდ. (გაიმეორებენ სუფრის ნევრები, და წამყვანიც მათთან ერთად).

სუფრაზე თუ სამი მამაკაცია (13 წლის შესრულებული) ან მეტი (10 კაცამდე), „ბირქათ ჰამაზონის“ წამკითხველი (მთქმელი) იტყვის:

ჰავ ლან ვენივრის ლემალქა (ყ)ილაა კადიშა, ბირშუთ მალქა (ყ)ილაა კადიშა, (შაბათს - უვიშრუთ შაბათ მალქეთა) უვიშრუთ იომა ტავა უშფიზა კადიშა, უვიშრუთ მორაი ვერაბოთაი.

მოდით ვაკურთხოთ მეფე, ყოვლადძლიერი, უნმიდესი, - მეფის, უზენაესის, უნმიდესის ნებართვით, (შაბათს - და დედოფალი შაბათის ნებართვით), და დღესასწაულის - წმიდა სტუმრის ნებართვით, და ჩვენი მასწავლებლების და ჩვენი ბატონების ნებართვით.

სუფრის წევრები უპასუხებენ:

ბირშუთ შამაიმ.

ნებართვით ცათა.

სუფრაზე თუ სამი მამაკაცია (13 წლის შესრულებული) ან მეტი (10 კაცამდე), „ბირქათ ჰამაზონის“ წამკითხველი (მთქმელი) იტყვის:

ნევარეს შეახალნუ მიშელო.

ვაკურთხოთ იგი, ვისი საკვებიც მივირთვით.

უპასუხებენ:

ბარუს შეახალნუ მიშელო უვტუვო ხაინუ. (ამას წამყვანიც გაიმეორებს).

კურთხეულია იგი, ვისი საკვებიც მივირთვით და რომლის წყალობითაც ცვოცხლობთ. (წამყვანიც გაიმეორებს).

თუ ათი მამაკაცია და მეტი:

ნევარეს ელ'ოჰენუ შეახალნუ მიშელო.

ვაკურთხოთ იგი, ღმ'ერთი ჩვენი, ვისი საკვებიც მივირთვით.

უპასუხებენ:

ბარუხ ელ'ოჰენუ შეახალნუ მიშელო უვტუვო ხაინუ. (ნამყვანიც გაიმეორებს).

კურთხეულია იგი, ღმ'ერთი ჩვენი, ვისი საკვებიც მივირთვით და რომლის წყალობითაც ვცოცხლობთ. (ნამყვანიც გაიმეორებს).

თუ შაბათია:

ნევარეს ელ'ოჰენუ ვეჰაკადომ შეახალნუ მიშელო.

ვაკურთხოთ იგი, ღმ'ერთი ჩვენი, უნმიდესი, ვისი საკვებიც მივირთვით.

უპასუხებენ:

ბარუხ ელ'ოჰენუ ვეჰაკადომ შეახალნუ მიშელო უვტუვო ხაინუ. (ნამყვანიც გაიმეორებს).

კურთხეულია იგი, ღმ'ერთი ჩვენი, უნმიდესი, ვისი საკვებიც მივირთვით და რომლის წყალობითაც ვცოცხლობთ. (ნამყვანიც გაიმეორებს).

ბარუხ ათა ადონაი, ელოჰენუ მელებ ჰაყოლამ, ჰაელ ჰაზან ოთანუ ვეეთ ჰაყოლამ ქულო ბეტუვო, ბეხენ, ბეხესედ, ბერევახ უვრაბამიმ რაბიმ. ნოთენ ლეხემ ლეხოლ ბასარ, ქი ლეყოლამ ხასდო. უვტოვო ჰაგადოლ თამიდ ლო ხასარ ლანუ, ვეალ იეხსარ ლანუ მაზონ თამიდ ლეყოლამ ვაყედ, ქი ჰუ ელ ზან უმფარნეს ლაქოლ, ვეშულხანო ყარუხ ლაქოლ, ვეჰითკინ მიხია უმაზონ ლეხოლ ბერიოთავ აშერ ბარა, ვერახამავ უვროვ ხასადავ, ქაამურ. ფოთეახ ეთ იადეხა, უმასბიაც ლეხოლ ხაი რაცონ. ბარუხ ათა ადონაი, ჰაზან ეთ ჰაქოლ.

ნოდე ლეხა ადონაი ელოჰენუ, ყალ შეჰინხალთა ლაავოთენუ ერეც ხემდა, ტოვა ურხავა, ბერით ვეთორა, ხაიმ უმაზონ, ყალ შეჰოცეთანუ შეერეც მიცრაიმ, უფდითანუ მიბეთ ყავადიმ, ვეყალ ბერიოთეხა შეხათამთა ბივსარენუ, ვეყალ თორათეხა შელიმადთანუ, ვეყალ ხუკე რეცონეხა შეჰოდაყთანუ, ვეყალ ხაიმ უმაზონ შეათა ზან უმფარნეს ოთანუ, ვეყალ ჰაქოლ, ადონაი ელოჰენუ, ანახნუ მოდიმ ლახ, უმვარხიმ ეთ შემახ, ქაამურ. ვეახალთა

ვესვავყეთა, უვერაბთა ეთ ადონაი ელოჰება, ყალ ჰაარეც კატოვა აშერ ნათან ლახ. ბარუხ ათა ადონაი, ყალ ჰაარეც ვეყალ ჰამაზონ.

რახემ ადონაი ელოჰენუ ყალენუ, ვეყალ ისრაელ ყამახ, ვეყალ იერუშალიმ ყირახ, ვეყალ ჰარ ციონ მიშქან ქევოდახ, ვეყალ ჰეხალახ, ვეყალ მეყონახ, ვეყალ დევირაახ, ვეყალ ჰაბაით ჰაგადოლ ვეჰაკადომ, შენიკრა შიმბა ყალავ. ავინუ, რეყენუ, ზუნენუ, ფარნესენუ, ხალქელენუ, ჰარვიხენუ, ჰარვახ ლანუ მეჰერა მიქოლ ცაროთენუ, ვეალ თაცრიხენუ, ადონაი ელოჰენუ, ლიდუ მათენოთ ბასარ ვადამ, ველო ლიდუ ჰალვაათამ, შემათენათამ მეყუტა ვეხერფათამ მერუბა, ელა ლეიადეხა ჰამელეა ვეჰარხავა, ჰაყაშირა ვეჰაფეთუხა. შელო ნევომ ბაყოლამ ჰაზე, ველო ნიქალემ ლეყოლამ ჰაბა, უმაღხეთ ბეთ დავიდ მეშიხახ თახაზირენა ლიმკომა ბიმჰერა ბიამენუ.

შაბათს:

რეცე ვეჰახალიცენუ, ადონაი ელოჰენუ, ბემიცვოთეხა უვმიცვათ იომ ჰაშევიყი, ჰამაბათ ჰაგადოლ ვეჰაკადომ ჰაზე, ქი იომ გადოლ ვეკადომ ჰუ მილეფანეხა, ნიშბოთ ბო, ვენანუახ ბო, ვენითყანეგ ბო, ბეაჰავა ქემიცვათ ხუკე რეცონახ, ვეალ თეჰი ცარა ვეიაგონ ბეიომ მენუხათენუ, ვეჰარენუ ბენეხამათ ციონ ბიმჰერა ბეიამენუ, ქი ათა ჰუ ბაყალ ჰანეხამოთ, ვეგამ შეახალნუ ვეშათინუ, ხორბან ბეთეხა ჰაგადოლ ვეჰაკადომ ლო შახახნუ, ალ თიმქახენუ ლანეცახ ვეალ თიზნახენუ ლაყად, ქი ელ მელეხ გადოლ ვეკადომ ათა.

ელოჰენუ ველოჰე ავოთენუ, იაყალე ვეიავო, ვეიაგიაყ, ვეერაე, ვეერაცე, ვეიშამაყ, ვეიფაკედ, ვეიზახერ, ზიხრონენუ ვეზიხრონ ავოთენუ, ზიხრონ იერუშალიმ ყირახ, ვეზიხრონ მაშიახ ბენ დავიდ ყავდახ, ვეზიხრონ ქოლ ყამეხა ბეთ ისრაელ, ლეფანეხა ლიფლეტა, ლეტოვა, ლეხენ, ლეხესედ ულრახამიმ, ლეხაიმ ტოვიმ ულშალომ, ბეიომ ხაგ ჰამაცოთ ჰაზე, ბეიომ ტოვ მიკრა კოდუმ ჰაზე. ლერახემ ბო ყალენუ ულჰომიყენუ, ზოხრენუ, ადონაი ელოჰენუ, ბო ლეტოვა, უფოკდენუ ვო ლივრახა, ვეჰომიყენუ ვო ლეხაიმ ტოვიმ, ბიდვარ იეშუყა ვერახამიმ, ხუს ვეხონენუ ვახამოლ ვერახემ ყალენუ, ვეჰომიყენუ ქი ელეხა ყენენუ. ქი ელ მელეხ ხანუნ ვერახუმ ათა. ვეთივნე იერუშალიმ ყირ ახ ბიმჰერა ვეიამენუ: ბარუხ ათა ადონაი, ბონე იერუშალიმ.

(*ჩუმად, ჩუჩხედით: ამენ!*).

(ბეხაიეხონ უეხაიე ქოლ კეჰალ ბაით ისრაელ თიბანე ყირ ციონ ბერი-
ნა, ვეთიქონ ყავოდათ ჰაკოდემ ბირუმალაიმ, ვეარმონ ყალ მიშფატო იეშე
ქებარიშონა).

ბარუხ ათა, ადონაი, ელოჰენუ მელეხ ჰაყოლამ, ლაყად ჰაელ ავინუ
მალქენუ, ადირენუ, ბორენუ, გოალენუ, კედოშენუ კედომ იაყაკოვ, როყენუ
როყე ისრაელ, ჰამელეხ ჰატოვ ვეჰამეტივ ლაქოლ, შებეხოლ იომ ვაიომ ჰუ
ჰეტივ ლანუ, ჰუ მეტივ ლანუ, ჰუ იეტივ ლანუ, ჰუ გემაღანუ, ჰუ გომელენუ,
ჰუ იგმელენუ ლაყად - ხენ ვახესედ, ვერახამიმ, ვერევახ ვეჰაცალა ვეხოლ
ტოვ.

(პასუხობენ: ამენ!)

ჰარახამან ჰუ იშთაბახ ყალ ქისე ხევოდო.

ჰარახამან ჰუ იშთაბახ ბაშამაიმ უვარეც.

ჰარახამან ჰუ იშთაბახ ბანუ ლედორ დორიმ.

ჰარახამან ჰუ კერენ ლეყამო იარიმ.

ჰარახამან ჰუ ითფაერ ბანუ ლანეცახ ნეცახიმ.

ჰარახამან ჰუ იეფარნესენუ ბეხავოდ ველო ბევიზუი, ბეჰეთერ ველო ბეი-
სურ, ბენახათ ველო ვეცაყარ, ბერევახ ველო ბეციმცუმ.

ჰარახამან ჰუ ითენ შალომ ბენენუ.

ჰარახამან ჰუ იშლახ ბერახა, რევახა ვეჰაცლახა, ბეხოლ მაყასე იადენუ.

ჰარახამან ჰუ იაცლიახ ეთ დერახენუ.

ჰარახამან ჰუ იშბორ ყოლ გალუთ მეჰერა მეყალ ცავარენუ.

ჰარახამან ჰუ იოლიხენუ მეჰერა კომემიუთ ლეარცენუ.

ჰარახამან ჰუ ირფაენუ რეფუა შელემა, რეფუათ ჰანეფეშ ურფუათ ჰაგუფ.

ჰარახამან ჰუ იფთახ ლანუ ეთ იადო ჰარხავა.

ჰარახამან ჰუ იევარეხ ქოლ ეხად ვეეხად მიმენუ ბიშმო ჰაგადოლ, ქემო შე-
ნიტბარეხ ავოთენუ - ავრაჰამ, იცხაკ ვეიყაყაკოვ - ბაქოლ მიქოლ ქოლ, ქენ
იევარეხ ოთანუ იახად ბერახა შელემა, ვეხენ იეჰი რაცონ ვენომარ ამენ.

ჰარახამან ჰუ იფროს ყალენუ სუქათ შელომო.

შაბათს: ჰარახამან ჰუ იანხილენუ ყოლამ შექულო შაბათ, უმნუხა
ლეხაიე ჰაყოლამიმ.

მო(ყ)ედში: ჰარახამან ჰუ იაგიყენუ ლემოყადიმ ახერიმ ჰაბაიმ ლიკრა-
თენუ ლეშალომ.

მო(ყ)ედი თუ შაბათს დემთხვა: ჰარახამან ჰუ იანხილენუ ყოლამ შექუ-
ლო შაბათ; ყოლამ შექუო ტოვ; ყოლამ შექულო არუხ, მენუხა ლეხაიე ჰაყო-
ლამიმ.

პარახამან ჰუ იტაც თორათო ვეაჰავთო ბელიბენუ, ვეთიჰიე ირათო ყალ ფანენუ ლევილთი ნეხეტა. ვეიჰიუ ხოლ მაყასენუ ლეშემ შამაიმ.

სტუმეხიბიდან ეხთ-ეხთი აკუხთხებს მასპინძელს:

პარახამან ჰუ იევარეხ ეთ ჰაშულხან ჰაზე შეახალნუ ყალავ, ვისადერ ბო ჟოლ მაყადანე ყოლამ, ვეიჰიე ქეშულხანო შელ ავრაჰამ ავინო, ჟოლ რაყეუ მიმენუ იოხალ, ვეხოლ ცამე მიმენუ იშთე, ვეალ ეხსარ მიმენუ ჟოლ ტუე ლაყად ულყოლემე ყოლამიმ. პარახამან ჰუ იევარეხ ეთ ბაყალ ჰაბაით ჰაზე უეაყალ ჰასეყუდა ჰაზოთ, ჰუ უვანავ ვეიშთო ვეხოლ ამერ ლო, ბევანიმ შეიხიუ უვინხასიმ შეირბუ. ბარეხ ადონაი ხელო უფოყალ იადავ თირცე, ვე-იჰიუ ნეხასავ (უნხასენუ) მუცლახიმ უკროვიმ ლაყირ, ვეალ იზდაკეჟ ლეფა-ნავ (ველო ლეფანენუ) შუმ დევარ ხეტ ვეჰირჰურ ყავონ, სას ვესამეახ ჟოლ ჰაიაიმ, ბეყოშერ ვეხავოდ მეყათა ვეყად ყოლამ, ლო იევომ ბაყოლამ ჰაზე ველო იქალემ ლეყოლამ ჰაბა. ამენ ქენ იეჰი რაცონ.

პარახამან ჰუ იეხაიენუ ვიზაქენუ ვიკარევენუ ლიმოთ ჰამაშიახ ულ-ვინიან ბეთ ჰამიკლამ, ულხაიე ჰაყოლამ ჰაბა. მიგდოლ იეშუყოთ მალქო, ვეყოსე ხესედ ლიმშიხო - ლედავიდ ულზარყო ყად ყოლამ. ქეფირიმ რაშუ ვერაყევეუ, ვედორეშე ადონაი ლო იახსერუ ხოლ ტოვ. ნაყარ ჰაითი გამ ზა-კანთი, ველო რაითი ცადიკ ნეყეზავ, ვეზარყო მევაკემ ლახემ. ჟოლ ჰაიომ შეახალნუ ხონენ უმაღვე, ვეზარყო ლივრახა. მა შეახალნუ - იჰიე ლესოვყა, უმა შეშათინუ - იჰიე ლირფუა, უმა შეჰოთარნუ - იჰიე ლივრახა, ქედხითივ. ვაითენ ლიფნეჰემ, ვაიოხლუ ვაიოთირუ ქიდვარ ადონაი. ბერუხიმ ათემ ლადონაი, ყოსე შამაიმ ვაარეც. ბარეხ ჰაგევერ ამერ ივტახ ბადონაი, ვეჰა-ია ადონაი მივტახო. ადონაი ყოზ ლეყამო ითენ, ადონაი იევარეხ ეთ ყამო ვაშალომ.

ყოსე შალომ ბიმრომავ, ჰუ ბერახამავ იაყასე შალომ ყალენუ ვეყალ ჟოლ ყამო ისრაელ ვეიმრუ ამენ!

ბარეხ ჰაზან, ბარეხ ჰაშულხან, ბარეხ მოშე ბენ ყამრამ, ბარეხ ად'ონაი ლეყოლამ ამენ ვეამენ. ლეჰანიახ ბერახა.

სავრი მარანან! (უჰასუხებენ: „ლეხაიმ!“)

ბარეხ ათა ადონაი, ელოჰენუ მელეხ ჰაყოლამ, ბორე ფერი ჰაგეფენ.

შესვამენ ღვინოს მარცხენა გვერდზე გადახრით.

შეავსებენ მეოთხე ჭიქას ღვინით (მისი შესმის წინ „ჰალელის“ და „ნიშმათის“ დამთავრებისას - კურთხევა არ უნდა). ვავსებთ, მაგრამ არ შე-

ვსვამთ მეხუთე, განსაკუთრებულ - „ელიაჰუს ჭიქას“ („ქოს შელ ელიაჰუ“); სწორედ ამ, ჩვენთვის უხილავმა წინასწარმეტყველმა (რომელსაც „კარს ვუღებთ“ სადიდებელი ფსალმუნების - „ჰალელისა“ და „ნიშმათის“ ნაკითხვის წინ) უნდა გვაუწყოს მხსნელის („მაშიახის“) მობრძანება, როგორც მალახის წინასწარმეტყველებამაია ნათქვამი (3:23,24): „აჰა, გიგზავნით მე ელიაჰუ წინასწარმეტყველს უფლის დღის, დიდის და საშინელის დადგომის წინ. და მიაქცევს იგი მამების გულებს შვილებისაკენ და შვილების გულებს მათი მამებისაკენ...“.

მეხუთე ჭიქის ტრადიცია უკავშირდება „შემოთის“ მე-6 თავის მე-8 ლექსიკურ ერთეულს: „და მიგიყვანთ მიწაზე, რომელიც ფიცით აღვუთქვი აბრაჰამს, იცხაკს და იააკობს. ახლა თქვენთვის მომიცია იგი დასამკვიდრებლად. მე ვარ უფალი“.

ეგვიპტიდან გამოსულმა თაობამ ვერ მიაღწია აღთქმულ მიწამდე. თალმუდის ბრძენნი სასიკვდილოდ განწირულ „უდაბნოს თაობას“ („დორ ჰამიდბარ“) „სინათლის თაობად“ მოიხსენიებენ, ხოლო მათ შვილებს, რომელთაც წილად ხვდათ მამა-პაპათა სანუკვარი ოცნების აღსრულება - აღთქმულ მიწაზე შესვლა, - „სიბნელის (წყვდიადის) თაობას“ უწოდებენ. სიტყვა „მიდბარ“ - „უდაბნო“ შეიძლება, აგრეთვე, განიმარტოს როგორც „საძოვარი“, „საბალახო“ („ლეადბირ“). ბრძენთა აზრით, უფროსი თაობა, ანუ „უდაბნოს თაობა“ შეიძლება შევადართ „მწყემსის კვერთხის ქვეშ მოხეტილ ნახირს“. კიდევ სხვა მნიშვნელობა სიტყვისა „ლეადბირ“ არის „მოსპობა“, „განადგურება“.

რატომ ვერ შეძლო წმინდა მიწაზე შესვლა სასწაულების შემსწრე თაობამ, - ადამიანებმა, რომლებმაც საკუთარი თვალთი იხილეს ეგვიპტის ათი სასჯელი, გზისმკვლევი სვეტი ნათლისა, მენამული ზღვის გაპობა, კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიადი მოვლენა - ღრუბელსა და „მოლაპარაკე ცეცხლში“ გახვეული სინაის მთა, ციური მანა და მწყერი, მირიამის მოძრა-

ვი ჭა, სალი კლდიდან გადმოხეთქილი ანკარა წყალი („ერთმა უბრალო მოსამსახურე ქალმა უფრო მეტი ნახა, ვიდრე ისრაელის წინასწარმეტყველებმა“), ადამიანებმა, რომლებმაც შექმნეს და ააგეს მიქშანი - გადასატანი ტაძარი?

რალაც გაგებით, ამ თაობის თითოეული ადამიანი მიმსგავსებულია ადამს - პირველ ადამიანს. „უდაბნოს თაობის“ დროს მოველინა მეორედ ყოვლადძლიერი ამ სამყაროს. ადამს თუ ერთი მითითება მისცა - არ ეჭამა ნაყოფი „ხისა ცნობადისა კეთილისა და ბოროტისა“, „სინათლის თაობას“ მან ასობით მცნება

უბოძა და სრულიად პრაქტიკული მისია დააკისრა - დასამკვიდრებლად შესულიყო წმინდა მიწაზე. პირველი აზრი, რამაც კი შეიძლება გაგვიელვოს, არის ის, რომ უფლისმიერი პირდაპირი ჩარევის ორივე ცდა ადამიანის მარცხით დამთავრდა: ვერც ადამმა და ვერც „სინათლის თაობამ“ ვერ შეასრულა მათზე დაკისრებული ვალდებულება. შევეცადოთ რაღაცით ავხსნათ მათი ქმედება:

პირველი ადამიანი დამკვიდრებული იყო სამოთხეში, რომლის არსებობაც მისთვის დიდ საიდუმლოებას წარმოადგენდა. ღმერთი უკრძალავს ადამს, ე.ი. ადამმა უკვე იცის, რომ არსებობს სიკეთე და ბოროტება, მაგრამ ეს ორი გაგება ცოცხლობს მის გარეთ - ბუნებაში, ხეზე („აკრძალული ხილი გემრიელიაო“). ნაყოფის გემოს გასინჯვისთანავე ადამმა თავისი არსებობის შიგნით შეუშვა სიკეთე და ბოროტება. მისი ქმედება გამოწვეული იყო ადამიანში დაფარული ძლიერი სურვილით, ცნობისნადილითა და ცხოველი ვნებით. სწორედ საკუთარი მეობის აღქმაშია ადამიანის სამოთხის საიდუმლოება - როცა მან უკვე იცის, რომ ესა თუ ის ქმედება აკრძალულია, ან, პირიქით, - ნაბრძანებია უმაღლესი ძალის - უზენაესის მიერ, რომელიც თავისი ნების დარღვევას მკაცრად სჯის, ხოლო შესრულებას - აჯილდოვებს. უფალმა შესაძლებლობა მისცა ადამს, რომ თავისუფალი არჩევანის პირობებში დაერთგუნა თავისი ინსტიქტები და აემაღლებინა საკუთარი გონება; მაგრამ ადამმა ვერ გამოიყენა ეს შესაძლებლობა. ანუ შენ წყვეტ და შენვე აგებ პასუხს შენსავე არჩევანზე. კარგია ეს? პასუხი ორმაგად რთულია: კარგი კი იქნებოდა, რომ შეესმინა ადამს ღმერთისა; ცოდვა-ბრალი ართულებს სამყაროში ყოფას, მაგრამ, ამასთანავე, გვაძლევს კიდეც ადამიანურობის გამომჟღავნების შესაძლებლობას - ავირჩიოთ სიკეთე.

„უდაბნოს თაობის“ უდიდესი შეცდომა (რამაც, საბოლოოდ, მათი უდაბნოში ორმოცწლიანი ხეტიალი გამოიწვია) იყო ის, რომ ისინი შეშინდნენ წმინდა მიწაზე წარგზავნილ მზვერავთა მოტანილი ამბით, იფიქრეს რომ - ასე ძნელად მოპოვებული თავისუფლების შემდეგ, ერეც ისრაელში ახალი მონობა ელოდათ. არადა, - 2449 წელის იარის თვის პირველ დღეს, ანუ „ერაელთა უდაბნოში ყოფნის მეორე წლის მეორე თვის პირველ დღეს“, უფალმა უბრძანა მოშეს: „**აღრიცხეთ ისრაელის შვილთა მთელი თემი მათი ოჯახების, საგვარტომოს, სახელთა რიცხვის მიხედვით, ყოველი მამრი სულადობრივ. ოცი წლიდან მოყოლებული და მეტი ხნის...**“, რამეთუ მ ი ს ი კეთილი ნებით - ოცი დღის შემდეგ უნდა შესულიყვნენ ისინი აღთქმულ მიწაზე.

ამ ისტორიაში ნათლად ჩანს „უდაბნოს თაობის“ სისუსტე - გუშინდელ მონებს არ სურთ მიიღონ სხვისი ხელისუფლება, თუნდაც ის არსთგამრიგეს ეკუთვნოდეს.

ეს ხომ საშინელებაა?!

მიუხედავად ამისა, შთამომავლობამ, როგორც ზემოთ ითქვა, ეს თაობა „სინათლის თაობის“ სახელით შეამკო. რატომ? რა თქმა უნდა, თაობებს შორის კავშირის გამო: უფროსმა თაობამ აღზარდა ქვიშაზე დაბადებული „სინათლის თაობა“ - „შემქმნელნი დღისა“ - გამოსვლის შავი მუშები, რომლებიც მზად იყვნენ ებრძოლათ და ევაჭრათ, მოეხნათ და ეთესათ, ეშენებინათ და ეძერნათ; მხოლოდ მათ შეეძლოთ დაესრულებინათ ყოვლადდღიერის დიადი გეგმა: გამოსვლა - თორის ბოძება - ნმინდა მინაზე დამკვიდრება. დიდებულია თაობა, რომელსაც ძალუძს შეასრულოს თავისი მისია, მაგრამ კიდევ უფრო მაღლა დგას თაობა, რომელსაც ხელენიფება აღზარდოს შვილები, რომლებიც ღირსეულად გაასრულებენ მამების დაწყებულ საქმეს. გამოსვლის ამოცანის შესრულებას ერთი თაობის ძალები არ ჰყოფნიდა; იგი შეეძლოთ შეესრულებინათ მამებსა და შვილებს - მეოცნებებსა და პრაქტიკოსებს, მლოცველებსა და მეომრებს, მომთაბარეებსა და მინათმოქმედებს.

„შფოხ“

შედგება ოთხი ლექსიკური ერთეულისგან: „თეჰილიმ“ - 79:6,7; 69:25 და „ეხა“ („გოდება იერემიასი“) - 3:66.

შემოსასვლელ კარებს გააღებენ.

შფოხ ხამათება ელ ჰაგოიმ აშერ ლო იედა(ყ)უხა, ვე(ყ)ალ მამლახოთ აშერ ბეშიმხა ლო კარაუ, ქი ახალ ეთ ია(ყ)აკოვ ვეეთ ნავეპე ჰეშამუ. შფოხ (ყ)ალეჰემ ზა(ყ)მეხა, ვახარონ აფეხა იასიგემ. თირდოფ ბეაფ ვეთაშმიდემ, მითახათ შემე ად'ონაი.

გადმოაფრქვევ შენი რისხვა იმ ხალხებზე, შენ რომ არ გცნობენ,
სამეფოებზე - შენს სახელს რომ არ მოუხმობენ;
რამეთუ შთანთქმეს მათმა იააკობი,
სადგომი მისი გააპარტახეს;
რისხვა შენი გარდმოავლინე,
რომ შენი წყრომის აღი მიენიოს მათ;
რისხვით მისდიე, მოსპე ისინი,
მოაშორე უფლის ცისქვეშეთს.¹

კარებს დაკეტავენ.

¹ პოეტური ინტერპრეტაცია ჩემია -- ი. კ.

ლო ლანუ, ადონაი, ლო ლანუ, ქი ლეშიმხა თენ ქავოდ, ყალ ხასდება ყალ ამითება. ლამა იომრუ ჰაგოიმ, აიჰ ნა ელოჰეჰემ? ველოჰენუ ბაშამა-იმ, ქოლ ამერ ხაფეც - ყასა. ყაცაბეჰემ ქესეფ ვეზაჰავ, მაყასე იედე ადამ. ფე ლაჰემ ველო იედაბერუ, ყენაიმ ლაჰემ ველო ირუ. ოზნაიმ ლაჰემ ველო იშმაყუ, აფ ლაჰემ ველო იერიხუნ. იედეჰემ ველო იემიშუნ, რაგლეჰემ ველო იეჰალეხუ, ლო იეჰეგუ ბიგრონამ. ქემოჰემ იჰიუ ყოსეჰემ, ქოლ ამერ ბოტეახ ბაჰემ. ისრაელ ბეტახ ბადონაი, ყეზრამ უმაგინამ ჰუ. ბეთ აჰარონ ბიტხუ ბადონაი, ყეზრამ უმაგინამ ჰუ. ირუ ადონაი ბიტხუ ბადონაი, ყეზრამ უმაგინამ ჰუ. ადონაი ზეხარანუ - იეზარეხ, იეზარეხ ეთ ბეთ ისრაელ, იეზარეხ ეთ ბეთ აჰარონ. იეზარეხ ირუ ადონაი - ჰაკეტანიმ ყიმ ჰაგედოლიმ. იოსეფ ადონაი ყალეხემ, ყალეხემ ვეყალ ბენეხემ. ბერუხიმ ათემ ლადონაი, ყოსე შამაიმ ვაარეც. ჰაშამაიმ - შამაიმ ლადონაი ვეჰაარეც ნათან ლივნე ადამ. ლო ჰამეთიმ იეჰალელუ იაჰ ველო ქოლ იორდე დუმა. ვაანახნუ ნევეარეხ იაჰ მეყათა ვეყად ყოლამ, ჰალელუიაჰ.

აჰავთი, ქი იშმაყ ადონაი ეთ კოლი თახანუნაი. ქი ჰიტა ოზნო ლი, უვი-ამაი ეკრა. აფაფუნი ხეველე მავეთ უმცარე შეოლ მეცაენი, ცარა ვეიაგონ ემცა. უვშემ ადონაი ეკრა, ანა ადონაი მალეტა ნაფში. ხანუნ ადონაი ვეცადიკ, ველოჰენუ მერახემ. შომერ ფეთაიმ ადონაი, დალოთი ველი იეჰოშიაყ. მუვი, ნაფში, ლიშნუხაიხი, ქი ადონაი გამალ ყალაიხი. ქი ხილაცთა ნაფში მიშავეთ, ეთ ყენი შინ დიშყა, ეთ რაგლი მიდები. ეთჰალეხ ლიფნე ადონაი ბეარცოთ ჰახაიმ, ჰეშმანთი ქი ადაბერ, ანი ყანიოთი შეოდ. ანი ამართი ვე-ხოფხი. ქოლ ჰაადამ ქოზევ. მა ამივ ლადონაი, ქოლ თაგმულოჰი ყალაი? ქოს იეშუყოთ ესა, უვშემ ადონაი ეკრა. ნედარაი ლადონაი აშალემ, ნეგდა ნა ლეხოლ ყამო. იაკარ ბეყენე ადონაი ჰაშავეთა ლახასიდავ. ანა, ადონაი, ქი ანი ყავდებხა, ანი ყავდებხა - ბენ ამათეხა, ფითახთა ლემოსერაი. ლეხა ეზბახ ზევახ თოდა უვშემ ადონაი ეკრა. ნედარაი ლადონაი აშალემ, ნეგდა ნა ლეხოლ ყამო. ბეხაცროთ ბეთ ადონაი, ბეთოხეხი, იერუშალაიმ, ჰალელუიაჰ.

ჰალელუ ეთ ადონაი, ქოლ გოიმ, შაბეხუჰე ქოლ ჰაუმიმ. ქი გავარ ყალენუ ხასდო, ვეემეთ ადონაი ლეყოლამ, ჰალელუიაჰ.

ჰოდუ ლადონაი ქი ტოვ,
იომარ ნა ისრაელ,
იომრუ ნა ბეთ აჰარონ,
იომერუ ნა ირუ ადონაი,

ქი ლეყოლამ ხასდო.
ქი ლეყოლამ ხასდო.
ქი ლეყოლამ ხასდო.
ქი ლეყოლამ ხასდო:

მინ კამეცარ კარათი იაპ, ყანანი ვამერხავ იაპ.
 ადონაი ლი, ლო ირა, მა იაყასე ლი ადამ?
 ადონაი ლი ბეყოზერაი, ვაანი ერე ვესონეი.
 ტოვ ლახასოთ ბადონაი, მიბეტოახ ბაადამ.
 ტოვ ლახასოთ ბადონაი, მიბეტოახ ბინდივიმ.
 ქოლ გოიმ სევავენი, ბეშემ ადონაი ქი ამილამ.
 საბუნი გამ სევავენი, ბეშემ ადონაი ქი ამილამ.
 საბუნი ხიდვორიმ, დოყახე ქეემ კოციმ, ბეშემ ადონაი ქი ამილამ.
 დახო დეხინათი ლინფოლ, ვადონაი ყაზარანი.
 ყოზი ვეზიმრათ იაპ, ვაიჰი ლი ლიშუყა.
 კოლ რინა ვიშუყა, ბეაპოლე ცადიკიმ, იემინ ადონაი ყოსა ხაილ.
 იემინ ადონაი რომემა, იემინ ადონაი ყოსა ხაილ.
 ლო ამუთ, ქი ეხიე, ვაასაფერ მაყასე იაპ.
 იასორ ისერანი იაპ, ველამავეთ ლო ნეთანანი.
 ფითხე ლი შაყარე ცედეკ, ავო ვამ ოდე იაპ.
 ზე ჰამაყარ ლადონაი, ცადიკიმ იავოუ ვო.
 ოდეხა ქი ყანითანი, ვათეჰი ლი ლიშუყა. (ორჯერ)
 ევენ მაასუ ჰაბონიმ, ჰაითა ლეროშ ფინა. (ორჯერ)
 მეეთ ადონაი ჰაიეთა ზოთ, ჰი ნიფლათ ბეყენენუ. (ორჯერ)
 ზე ჰაიომ ყასა ადონაი, ნაგილა ვენისმეხა ვო. (ორჯერ)

ანა ადონაი ჰოშიყა ნა. ანა ადონაი ჰოშიყა ნა.
 ანა ადონაი ჰაცლიხა ნა. ანა ადონაი ჰაცლიხა ნა.

ბარუხ ჰაბა ბეშემ ადონაი, ბერახნუხემ მიბეთ ადონაი. (ორჯერ)
 ელ ადონაი ვაიაერ ლანუ, ისრუ ხაგ ბაყავოთიმ, ყად კარნოთ
 ჰამიზბეახ. (ორჯერ)
 ელი ათა ვეოდექა, ელოჰაი არომემექა. (ორჯერ)
 ჰოდუ ლადონაი, ქი ტოვ, ქი ლეყოლამ ხასდო. (ორჯერ)

ჰოდუ ლადონაი, ქი ტოვ,	ქი ლეყოლამ ხასდო.
ჰოდუ ლეელოჰე ჰაელოჰიმ,	ქი ლეყოლამ ხასდო.
ჰოდუ ლაადონაი ჰაადონიმ,	ქი ლეყოლამ ხასდო.
ლეყოსე ნიფლაოთ გედოლოთ ლევადო,	ქი ლეყოლამ ხასდო.
ლეყოსე ჰამამაიმ ბითვენა,	ქი ლეყოლამ ხასდო.
ლეროკაყ ჰარეყ ყალ ჰამაიმ,	ქი ლეყოლამ ხასდო.
ლეყოსე ორიმ გედოლიმ,	ქი ლეყოლამ ხასდო.
ეთ ჰამემემ ლემემშელეთ ბაიომ,	ქი ლეყოლამ ხასდო.

ნუ მიღუფანიმ. მიმიცრაიიმ გეალთანუ, ადო-ნაი ელოჰენუ, მიბეთ ყავადიმ ფედითანუ, ბერაყავ ზანთანუ უესავაყ ქილქალოთანუ, მეხერეჲ ჰიცალოთანუ, მიდევერ მილატთანუ, უმეხოლაიმ რაყიმ ვერაბიმ დილითანუ. ყად ჰენა ყა-ზარუნუ რახამება, ველო ყაზავუნუ ხასადება, ყალ ქენ ევარიმ შეფილაგთა ბანუ, ვერუახ უნშამა შენაფახთა ბეაფენუ, ველაშონ აშერ სამთა ბეფინუ, ჰენ ჰემ იოდუ ვივარეხუ ვიშაბეხუ, ვიფაარუ ვიშორერუ ეთ შიმხა მალქე-ნუ თამიდ. ქი ხოლ ფე ლეხა იოდუ ვეხოლ ლაშონ ლეხა თეშაბეახ, ვეხოლ ყაიინ ლეხა თეცაფე, ვეხოლ ბერეხ ლეხა თიხრაყ, ვეხოლ კომა ლეფანება თიშთახავე. ვეჰალევაჲვოთ ირაუხა, ვეხოლ კერეჲ ვეჰაქელაიოთ იეზამერუ ლიშმეხა, ქადავარ შენეემარ. ქოლ ყაცმოთაი თომარნა, ადო'ნაი, მიქამო-ხა? მაცილ ყანი მეხაზაკ მიმენუ, ვეყანი ვევეციონ მიგოზელო. შავყათ ყანიიმ ათა თიშმაყ, ცაყაკათ ჰადალ თაკშიჲ ვეთოშიაყ ვეხათუჲ რანენუ ცადიკიმ ბაადო'ნაი, ლაიეშარიმ ნავა თეჰილა.

ბეფი	იეშარიმ	თითრომამ,
უესიფთეი	ცადიკიმ	თითშარახ,
უვილშონ	ხასიდიმ	თითჲადაშ,
უჲკერეჲ	კედოშიმ	თითჲალალ.

უემიკჰალოთ რივევოთ ყამება ბეთ იისრაელ, შექენ ხოვათ ქოლ ჰაი-ცურიმ ლეფანება, ადო-ნაი ელოჰენუ ვეელოჰე ავოთენუ, ლეჰოდოთ, ლეჰა-ლეულ, ლეშაბეახ, ლეფაერ, ლერომემ, ლეჰადერ ულნაცეახ ყალ ქოლ დივრე შიროთ ვეთიშბახოთ დავიდ ბენ იშაი ყავდება მეშიხება. უეხენ -

იშთაბახ შიმხა ლაყად, მალქენუ, ჰაელ ჰამელეხ ჰაგადოლ ვეჰაკადოშ ბაშამაიიმ უჲაარეც. ქი ლეხა ნაჲ ადო-ნაი ელოჰენუ ვეელოჰე ავოთენუ ლე-ყოლამ ვაყედ: შირ უშვახა, ჰალელ ვეზიმრა, ყოზ უმემშალა, ნეცახ გედულა უგვურა, თეჰილა ვეთიფერეთ, კედუშა უმაღხუთ, ბერახოთ ვეჰოდოთ ლე-შიმხა ჰაგადოლ ვეჰაკადოშ, უმეყოლამ ვეყად ყოლამ ათა ელ.

იეჰალელუხა ად'ონაი ელოჰენუ ქოლ მაყასება, ვახასიდება ცადიკიმ ყოსე რეცონება, ვეყამება ბეთ იისრაელ ქულამ ბერინა იოდუ ვივარეხუ ვი-შაბეხუ ვიფაარუ ეთ შემ ქევოდება, ქი ლეხა ტოჲ ლეჰოდოთ, ულშიმხა ნა-ყიმ ლეზამერ, უმეყოლამ ვეყად ყოლამ ათა ელ. ბარუხ ათა ად'ონაი, მელეხ მეჰულალ ბათიშბახოთ, ამენ.

შეცვამთ მეოთხე ჭიქა ღვინოს.

ბარუხ ათა ად'ონაი, ელოჰენუ მელებ ჰაყოლამ, ყალ ჰაგეფენ ვეყალ ფერი ჰაგეფენ, ვეყალ თევუვათ ხასადე ვეყალ ერეც ხემდა ტოვა ურახავა, შერაცითა ვეჰინხალთა ლაავოთენუ, ლეეხოლ მიფირია ველისბოაყ მიტუ-ვა, რახემ ად'ონაი ელოჰენუ ყალენუ, ვეყალ ისრაელ ყამახ, ვეყალ იერუ-შალაიმ ყირახ, ვეყალ ჰარ ციონ მიშქან ქევოდახ, ვეყალ მიზბეხახ, ვეყალ ჰელახ, უვნე იერუშალაიმ ყირ ჰაკოდემ ბიმჰერა ვეიამენუ, ვეჰაყალენუ ლეთოხა, ვესამეხენუ ბევინიანა, უნვარეხეხა ყალეჰა ბიკდუშა უვტაჰორა, (შაბათს: ურცე ვეჰახალიცენუ ბეიომ ჰამაბათ ჰაზე) ვესამეხენუ ბეიომ ხაგ ჰამაცოთ ჰაზე, ბეიომ ტოვ მიკრა კოდემ ჰაზე, ქი ათა ტოვ უმეტივ ლაქოლ, ვენოდე ლეხა ყალ ჰაარეც ვეყალ ფერი ჰაგეფენ. ბარუხ ათა ად'ონაი, ყალ ჰაარეც ვეყალ ფერი ჰაგეფენ.

„ნირცა“

ხასალ სიდურ ფესახ ქეჰილხათო, ქეხოლ მიშფატო ვეხუკათო. ქააშერ ზახინუ ლესადერ ოთო, ქენ ნიზქე ლაყასოთო. ზახ შოხენ მეყონა, კომემ კე-ჰალ მი მანა. ბეკაროვ ნაჰელ ნისყე ხანა, ფედუიმ ლეციონ ბერინა.

გასრულდა საფესახო წყობა მისი წესდებებით, ყველა დადგენილე-ბის და განკარგულების თანახმად. როგორც (ამჟამად) შევძელით ჩვენ მისი ჩატარება, ასევე შევძლოთ მომავალშიც. უნმიდესო, მაღლა მოვანებულო, უთვალავი თემის შემქმნელო, მაღე შეიყვანე შენით ნარგავების გამოსყი-დული ყლორტები ციონში ლხენა-სიმღერით.

ლეშანა ჰაბაა ბირუშალაიმ!

მომავალ წელს იერუშალაიმში!

***

ჩამთავრდა ფესახის სედერი... შელამეა... ძილი გვეძალება... ჩვენ კი ვაგრძელებთ ჰაგადის დამატებების - პიუტების კითხვას მამა-პაპური „ნი-გუნ“-ლიდინით: „უვხენ ვაიჰი ბახეცი ჰალაილა“, „უვხენ ვაემართემ ზევახ ფე-სახ“, „ქი ლო ნაე, ქი ლო იაე“, „ადირ ჰუ“, და ბოლო ორი „შირა“, - თითოეულ ჩვენთაგანს ბავშვობას რომ გვახსენებს, მოუთმენლად რომ ველოდით მათ დანყებას:

ეზრაული ხალხური სიმღერა დიალოგის ფორმით

„ერთი“ ვინ იცის? „ერთი“ მე ვიცი: ერთია ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ორი“ ვინ იცის? „ორი“ მე ვიცი: ორი დაფა აღთქმისა; ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„სამი“ ვინ იცის? „სამი“ მე ვიცი: სამი მამები; ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ოთხი“ ვინ იცის? „ოთხი“ მე ვიცი: ოთხი დედები; სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ხუთი“ ვინ იცის? „ხუთი“ მე ვიცი: ხუთი წიგნი თორისა; ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ექვსი“ ვინ იცის? „ექვსი“ მე ვიცი: ექვსი კარი მიშნისა; ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„შვიდი“ ვინ იცის? „შვიდი“ მე ვიცი: შვიდი დღე კვირისა; ექვსი კარი მიშნისა, ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„რვა“ ვინ იცის? „რვა“ მე ვიცი: მერვე დღე შილისა; შვიდი დღე კვირისა, ექვსი კარი მიშნისა, ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ცხრა“ ვინ იცის? „ცხრა“ მე ვიცი: ცხრა თვე მშობიარობამდე; მერვე დღე წინადაცვეთისა, შვიდი დღე კვირისა, ექვსი კარი მიშნისა, ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ათი“ ვინ იცის? „ათი“ მე ვიცი: ათი მცნება; ცხრა თვე მშობიარობამდე, მერვე დღე შილისა, შვიდი დღე კვირისა, ექვსი კარი მიშნისა, ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„თერთმეტი“ ვინ იცის? „თერთმეტი“ მე ვიცი: თერთმეტი ვარსკვლავი; ათი მცნება, ცხრა თვე მშობიარობამდე, მერვე დღე შილისა, შვიდი დღე კვირისა, ექვსი კარი მიშნისა, ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„თორმეტი“ ვინ იცის? „თორმეტი“ მე ვიცი: თორმეტი მუხლი; თერთმეტი ვარსკვლავი, ათი მცნება, ცხრა თვე მშობიარობამდე, მერვე დღე მილისა, შვიდი დღე კვირისა, ექვსი კარი მიშნისა, ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ცამეტი“ ვინ იცის? „ცამეტი“ მე ვიცი: ცამეტი თვისება; თორმეტი ტომი, თერთმეტი ვარსკვლავი, ათი მცნება, ცხრა თვე მშობიარობამდე, მერვე დღე მილისა, შვიდი დღე კვირისა, ექვსი კარი მიშნისა, ხუთი წიგნი თორისა, ოთხი დედები, სამი მამები, ორი დაფა აღთქმისა, ერთი ღმერთი ჩვენი ცათა შინა და დედამინაზე.

„ორი დაფა აღთქმისა“ - „შენი ლუხოთ ჰაბრიოთ“ - ათი მცნების ორი დაფა.

„სამი მამები“ - „შლომა ავოთ“ - აბრაჰამი, იცხაკი და იააკოვი.

„ოთხი დედა“ - „არბა იმაიოთ“ - სარა, რიკვა, ლეა და რახელი.

„ხუთი წიგნი თორისა“ - „ხამიმა ხუმში თორა“ - „მოშეს ხუთწიგნეული: „ბერეშით“, „შემოთ“, „ვაიკრა“, „ბემიდბარ“, „დებარიმ“.

„ექვსი კარი (განყოფილება) მიშნისა“ - „შიშა სედერ მიშნა“: „ზრაიმ“ („ნათესები“), „მოედ“ („დრო“), „ნაშიმ“ („ქალები“), „ნეზიკინ“ („დაზიანებები“, „ნაკლოვანებები“), „კოდაშიმ“ („სინმინდებები“, „წმინდა საგნები“), „ტაპარიოთ“ („სინმიდე“).

„თერთმეტი ვარსკვლავი“ - „ეხად (ყ)ასარ ქოხბა“ - თერთმეტი ვარსკვლავი იოსუფის სიზმარში („ბერეშით“; 37:9): „... მზე, მთვარე და თერთმეტი ვარსკვლავი (იოსუფის ძმები) მცემდა თაყვანს“.

„თორმეტი მუხლი“ - „შენიმ (ყ)ასარ შიბტა“ - თორმეტი ტომი ისრაელი-სა; მთავრები - იააკოვის ძენი: რეუბენი, შიმონი, ლევი, იუჰუდა, ზებულონი, ისახარი, დანი, გადი, აშერი, ნაფთალი, იოსუფი, ბენიამინი.

„ცამეტი თვისება“ - „შლომა (ყ)ასარ მიდა“ - 13 ატრიბუტი, ღვთიური ნყალობის გამოვლენის 13 გზა, რომელთა მეშვობითაც უფალი მართავს სამყაროს, როგორც ნათქვამია („შემოთ“; 33:13,18,19,20, 34:6,7): „... გემუდარები, მაუნყე შენი გზები, რათა შევიცნო და ვპოვო მაღლი შნს თვალში... გთხოვ მაჩვენო შენი ღირსება... და უთხრა: მე გავატარებ შენს წინ მთელ ჩემს დიდებას და დავიძახებ სახელით: „უფალია შენს წინაშე!“... ვერ შეძლებ ჩემი სახის ხილვას, რადგან არ ძალუძს ადამიანს, რომ მე მიხილოს და ცოცხალი გადარჩეს... და გაიარა უფალმა მის (მოშეს) წინაშე და წარმოთქვა:

ად'ონაი, ად'ონაი, ელ რახუმ ვებანუნ, ერეხ აფაიმ ვერავ ხესედ ვეემეთ.
ნოცერ ხესედ ლაალაფიმ, ნოსე (ყ)ავონ ვაფემა(ყ) ვეხატაა ვენაკე.

უფალი, უფალი, ღმ'ერთი ღმობიერი და გულმონყალე, მრავლის
მომთმენი, დიდად მწყალობელი და ჭეშმარიტი. ნყალობის შემნახველი
ათასებისთვის, ბრალის, დანაშაულის და ცოდვის მიმტევებელი, და განმ-
ნმენდი.

1. „ად'ონაი“, 2. „ად'ონაი“, 3. „ელ“, 4. „რახუმ“, 5. „ხანუნ“, 6. „ერეხ აფაიმ“,
7. „რავ ხესედ“, 8. „ეემეთ“, 9. „ნოცერ ხესედ ლაალაფიმ“, 10. „ნოსე (ყ)ავონ“, 11.
„ფემა(ყ)“, 12. „ხატაა“, 13. „ნაკე“.

საინტერესოა ისიც, რომ სიტყვის נחא „ეხად“ („ერთი“) ჰემატრიული
მნიშვნელობა 13-ის ტოლია: $\aleph - 1, \pi - 8, \tau - 4$.

„ხად გადია“

ერთი თიკანი, ერთი თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ ზუზადა, ერთი თიკა-
ნი, ერთი თიკანი.

მოვიდა (გარეული) კატა და შეჭამა თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ ზუზა-
და, ერთი თიკანი, ერთი თიკანი.

მოვიდა ძაღლი და დაკბინა კატა, რომელმაც შეჭამა თიკანი, მამამ
რომ იყიდა ორ ზუზადა, ერთი თიკანი, ერთი თიკანი.

მოვიდა ჯოხი და (დაარტყა ძაღლს, გაიტანა ძაღლი) მოკლა ძაღლი,
რომელმაც დაკბინა კატა, რომელმაც შეჭამა თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ
ზუზადა, ერთი თიკანი, ერთი თიკანი.

მოვიდა ცეცხლი და დანვა ჯოხი, რომელმაც მოკლა ძაღლი, რომელ-
მაც დაკბინა კატა, რომელმაც შეჭამა თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ ზუზადა,
ერთი თიკანი, ერთი თიკანი.

მოვიდა ნყალი და ჩააქრო ცეცხლი, რომელმაც დანვა ჯოხი, რომელ-
მაც მოკლა ძაღლი, რომელმაც დაკბინა კატა, რომელმაც შეჭამა თიკანი,
მამამ რომ იყიდა ორ ზუზადა, ერთი თიკანი, ერთი თიკანი.

მოვიდა ხარი და დალია ნყალი, რომელმაც ჩააქრო ცეცხლი, რომელ-
მაც დანვა ჯოხი, რომელმაც მოკლა ძაღლი, რომელმაც დაკბინა კატა, რო-
მელმაც შეჭამა თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ ზუზადა, ერთი თიკანი, ერთი
თიკანი.

მოვიდა ყასაბი და დაკლა ხარი, რომელმაც დალია ნყალი, რომელმაც
ჩააქრო ცეცხლი, რომელმაც დანვა ჯოხი, რომელმაც მოკლა ძაღლი, რომე-

ლმაც დაკბინა კატა, რომელმაც შეჭამა თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ ზუზა-
და, ერთი თიკანი, ერთი თიკანი.

მოვიდა სიკვდილის ანგელოზი და მოკლა ყასაბი, რომელმაც დაკლა
ხარი, რომელმაც დალია წყალი, რომელმაც ჩააქრო ცეცხლი, რომელმაც
დანვა ჯოხი, რომელმაც მოკლა ძაღლი, რომელმაც დაკბინა კატა, რომელ-
მაც შეჭამა თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ ზუზადა, ერთი თიკანი, ერთი თი-
კანი.

მოვიდა ჰაკადომ ბარუხ ჰუ და განგმირა სიკვდილის ანგელოზი, რომე-
ლმაც მოკლა ყასაბი, რომელმაც დაკლა ხარი, რომელმაც დალია წყალი,
რომელმაც ჩააქრო ცეცხლი, რომელმაც დანვა ჯოხი, რომელმაც მოკლა ძა-
ღლი, რომელმაც დაკბინა კატა, რომელმაც შეჭამა თიკანი, მამამ რომ იყი-
და ორ ზუზადა, ერთი თიკანი, ერთი თიკანი.

*

„ხად გადია“ - არამეულ ენაზე შედგენილი ებრაული „შირა“, ფორმით და
შინაარსით ხალხური ძილისპირული „იავნანა“, მიმსგავსებული გერმანულ
ხალხურ ბალადას, თავის მხრივ, ნასესხები უძველესი ფრანგული სიმღერი-
დან - ფესახის ჰაგადას დამატებული აქვს 1590 წელს პრალაში გამოცემულ
კრებულში გერმანული თარგმანით.

ერთი შეხედვით უბრალო, „ბავშვური“ ტექსტის ათი კუპლეტი, სინამ-
დვილეში მსოფლიო ისტორიის მთელ პანორამას მოიცავს, - ათ სამეფოს,
რომლებიც მართავდნენ და მომავალშიც განაგებენ მსოფლიოს - წარმოშო-
ბიდან „დღეთა ბოლომდე“:

1. ღმ'ერთი სამყაროს შექმნამდე.
2. ბაბილონი - მეფე ნიმროდი.
3. ეგვიპტე.
4. ისრაელი - პირველი ტაძრის დანგრევამდე.
5. ბაბილონი - მეფე ნაბუქოდონოსორი.
6. სპარსეთი და მიდია.
7. საბერძნეთი და მაკედონია.
8. რომი.
9. მაშიახის (მხსნელის) ეპოქა.
10. ღმ'ერთის მეუფების დიდებულება.

„ერთი თიკანი, ერთი თიკანი, მამამ რომ იყიდა ორ ზუზადა“ - სამყაროს
დაბადებამდე („შესაქმემდე“) ერთადერთი ღმ'ერთის იყო „პირველი სამე-
ფო“. „(უელი) თიკანი“ - ეს აბრაჰამია, რომელიც „მამამ“ (ღმ'ერთმა) „იყიდა“

(შეიძინა) „**ორ ზუზად**“ (ცა და დედამინა). „**ზუზ**“ - უძველესი ებრაული ვერცხლის მონეტა (დენარი) ნონით 4,8 გრამი.

„**მოვიდა (გარეული) კატა და შეჭამა თიკანი**“ - ორიგინალში კატას ჰქვია „**შუნრა**“ - ბაბილონის სამეფოს სიმბოლო. ბაბილონის გოდოლი, რომელსაც მეფე ნიმროდი აშენებდა, „შინარის“ ველზე მდებარეობდა. ეს სახელწოდება შესაძლოა ნიშნავდეს „სონე რა(ყ)“ - „მანკიერი მოძულე“. ნიმროდს სძულდა უფალი და კიდევ მეტად - მისი „დესპანი“ აბრაჰამი.

„**მოვიდა ძალლი და დაკბინა კატა**“ - „**ქალბა**“ („ქელებ“) - „ძალლი“ - სიმბოლოა ეგვიპტის იმპერიისა, რომელმაც „**დაკბინა**“ ბაბილონის „**კატა**“. ეგვიპტემ დაჩრდილა ბაბილონი, მაგრამ მათ შორის არ იყო პირდაპირი საომარი დაპირისპირება. ამიტომ „**ძალმა**“ ოდენ „**დაკბინა**“ და არ შეჭამა „**კატა**“.

„**მოვიდა ჯოხი და მოკლა ძალლი**“ - „**ჯოხი**“ - ეს მომეს კვერთხია, რომლითაც იგი ცხვრის ფარას მწყემსავდა და, რომელსაც ღმერთმა სასწაულებრივი ძალა მისცა „ხორების მთასთან, მაყვლოვანს რომ ცეცხლი ეკიდა და არკი იწვოდა“. „**ჯოხით**“ (კვერთხით) სიმბოლირებს ისრაელის სამეფო, აღთქმული წმიდა მინა, სადაც ეგვიპტის ტყვეობიდან გამოსული ებრაელი ერი, სინაის მთაზე თორის ბოძებისა და უდაბნოში ორმოცი წლის ხეტიალის შემდეგ მოვიდა, გამოიარა მსაჯულთა ეპოქა, ააშენა პირველი ტაძარი და ცხოვრობდა მშვიდად „იეჰუდას სამეფო სკიპტრას (კვერთხის) ქვეშ“...

მაგრამ, შემდეგ, როცა ებრაელობა ცოდვებში ჩაეფლო, „**მოვიდა ცეცხლი და დაწვა ჯოხი**“. „**ცეცხლოვანმა ლომმა**“ - ბაბილონის მეფე ნაბუქოდონოსორმა - „**დაწვა სკიპტრა იეჰუდასი**“, იავარჰყო ისრაელის სამეფო, ძირფესვიანად ამობუგა იერუშალაიმის შლომო ჰამელეხისეული წმიდა ტაძარი და ბაბილონის ტყვეობაში წაასხა „რჩეული ერი“...

შემდეგ „**მოვიდა წყალი და ჩააქრო ცეცხლი**“ - სპარსეთისა და მიდიის ზღვების კოკისპირულმა „**წყალმა**“ „**ჩააქრო**“ ბაბილონი...

შემდეგ „**მოვიდა ხარი და დალია წყალი**“ - კურო, „**ხარი**“ - საბერძნეთის ბედის ასტროლოგიური ძალა. ებრაულ ფილოსოფიაში საბერძნეთი ასოცირდება „სულიერ წყვდიადთან“. ბერძნები ცდილობდნენ „წყვდიადის სამოსელი“ ჩამოეცვათ ებრაელების თვალზე. ისინი „უმტკიცებდნენ“ ისრაელის შვილებს, რომ მათმა დაკარგეს უფალთან კავშირი „ოქროს ხბოს (ხარის ნაშიერის)“ თაყვანისცემის ცოდვის გამო. საბერძნეთის და მაკედონიის „**ხარმა**“ შთანთქა, „**დალია**“ სპარსეთ-მიდიის „წყალი“...

„**მოვიდა ყასაბი და დაკლა ხარი**“ - ბერძნული „**ხარი**“ დაეცა („**დაიკლა**“) რომის „**ყასბის**“ ხელით. რომის სამეფო - დაფუძნებული რომულისა და რემის - ესავის სულიერი მემკვიდრეების მიერ, - ესავის, რომელიც დაიბადა „წითური, მთლად ბუნვის წამოსასხამის მსგავსი“. წითელი ფერი გახდა დო-

მინანტური რომის ომპერიის შემკვიდრე მრავალი ქვეყნის სიმბოლიკაში. რომი სიმბოლირებს მატერიალიზმის ძალაუფლებას. მან შეინოვა ფიზიკური სამყაროს ყველა მიღწევა და ამპარტავნურად უარყო სულიერება. თანამედროვე კაცობრიობა დღემდე განიცდის რომის ამ კულტურის ზეგავლენას...

„მოვიდა სიკვდილის ანგელოზი და მოკლა ყასაბი“ - მაშიახის ეპოქის წინ მსოფლიოში დაისადგურებს დაბნეულობა, ყოფითი ბუნებრივი წესრიგი გადატრიალდება: ცხოვრებისეულ სიმახინჯეს აღიარებენ სილამაზედ, უარყოფენ ჭეშმარიტ მშვენიერებას, ბარბაროსობა გახდება კულტურის ეტალონი, ნამდვილ კულტურას დასცინებენ, მატერიალური ფასეულობების დაგროვების მიმართ ვნება გამუდმებით გაძლიერდება, მოთხოვნილება გნავითარებს ისეთ მადას, რომ არ შეეძლება მისი დაკმაყოფილება. ასე წარმოიშობა რომის ცივილიზაციის წიაღში **„სიკვდილის ანგელოზი“**, და დაიწყებს იგი სისხლიანი **„ყასაბის“** განადგურებას...

„მოვიდა ჰაკადომ ბარუხ ჰუ და განგმირა სიკვდილის ანგელოზი“ -

და სწორედ ამ **„დამპალ გარემოს“** გაარღვევს **„დავიდის ყლორტი“** - მხსნელი. დედამიწას გადაუვლის სამი მსოფლიო ომი, რომლებიც საბოლოოდ წაშლიან ზღვარს სიკეთესა და ბოროტებას შორის. წარმოიქმნება სამეფო მაშიახისა. **„დღეთა ბოლოს“ „ჰაკადომ ბარუხ ჰუ განგმირავს“** მსოფლიო ბოროტებას - **„სიკვდილის ანგელოზს“**, ამოშანთავს სულიერ სანამლავს ადამიანთა გულებიდან, დაიბრუნებს სამეფო მანტიას. სამყაროში ჩამოდგება ბედნიერება და ჰარმონია და **„მგელი და კრავი ერთად იბალახებენ“**...

„ხად გადია, ხად გადია...“ - სედერის ბოლოს წასაკითხი, ძილის მოშორების **„ბავშვური სასაცილო სიმღერა“**...

ეპილოგი

იუდაიზმის მსოფლმხედველობით, ღვთის მიერ შექმნილ ჰარმონიულ სამყაროში ყოველ საგანს თავისი ინდივიდუალური დანიშნულება აქვს და ყოველ მოვლენას თავისი მიზანი გააჩნია, რისი შეცნობაც შეიძლება მოცემული საგნის ან მოვლენის თავისებურებებში წვდომით.

„ყველა თაობაში ადამიანი ვალდებულია ისე უყუროს თავის თავს, თითქოს თავად გამოდის ეგვიპტიდან“ - მოგვინოდეზ ფესახის ჰაგადა. ის ეგვიპტე უკვე დიდი ხანია აღარ არსებობს, თუმცა ჯიუტი ფარაონი **„ღრმად ზის“** თითოეულ ჩვენთაგანში და წინააღმდეგობას გვინევს უკეთესობისკენ სწრაფვის მცდელობებში.

ფესახის ყოველი დღესასწაულისას, როცა მყარდება იდუმალი კავშირი ცასა და დედამიწას შორის, ადამიანი იღებს თავისუფლების ახალ „ულუფას“; რამდენად დიდია ეს „ულუფა“, პირადად მის ძალისხმევაზე დამოკიდებული: რამდენადაც ჰყოფნის შინაგანი ძალები, იმდენად შეძლებს „ეგვიპტიდან გამოსვლას“.

თავისუფლება, რომელიც ოდესღაც, სამი ათას სამასი წლის წინათ მიიღეს ჩვენმა მამებმა, იმდენად მაღალია თავისი არსით, რომ მისკენ ზეასვლა ჩვენი ხალხის არსებობის მანძილზე გრძელდება, რამეთუ „იმ გამოსვლაშიც“ და მომავალ, „საბოლოო გამოსვლაშიც“ (რომელიც „ნანილობრივი გამოსვლებისგან“ შედგება) ჩვენც ვღებულობთ მონაწილეობას.

ფესახში, ვიხსენებთ რა ჩვენს ფესვებს, კვლავ მძაფრად განვიცდით გამოსვლის იმ განუმეორებელ მოვლენებს, სათავე რომ დაუდო ჩვენი ხალხის ერად ქცევასა და ჩამოყალიბებას, ხალხისა, რომელმაც სინაის მთაზე თორის ბოძებისა და უდაბნოში ორმოცი წლის ხეტიალის შემდეგ დაიმკვიდრა აღთქმული მიწა, გამოიარა მსაჯულთა და პირველი ტაძრის ეპოქა, იტანჯებოდა ბაბილონში, დაბრუნდა და ააშენა მეორე ტაძარი, გაუძლო ბერძნულ, სირიულ და რომაულ ხელისუფლებათა ძალადობას და შევიწროებას, მეორე ტაძრის დანგრევას და ორიათასწლიან განდევნილობას; ხალხისა, რომელთა გულებიდან მტერმა მაინც ვერ აღმოფხვრა სამშობლოს სიყვარული, ვერ დააკარგვინა სულიერი სიმტკიცე, გამჩენის რწმენა და დაუცხრომელი იმედი ისტორიულ სამშობლოში დაბრუნებისა.

ლიტერატურულ-შემეცნებითი კომპოზიცია

ამონარიდები გიორგი ჭანტურიას ნიგნიდან „მოსე“

ჩემგან დამატებულია ამონარიდები ხუთნიგნეუ-
ლიდან, მიდრაშებიდან და ერთი სტროფი ჩემი
ლექსიდან „ფიქრები“

„შე ვარ ღმერთი ყოვლისშემძლე; იარე
ჩემს ნინაშე და იყავ უმნიკვლო. და დავდებ
კავშირს ჩემსა და შენს შორის, და გაგამრავ-
ლებ მეტისმეტად... შენ იქნები უამრავ ხალხთა
მამა. და შენ აღარ გერქმევა აბრამი, არამედ
აბრაჰამი იყოს სახელი შენი... შენგან წარმოვშობ ხალხებს, და შეფეხები წარ-
მოიშვებიან შენგან... და დავამყარებ კავშირს ჩემსა და შენს შორის, და შენს
შემდეგ შენს შთამომავლობას შორის მათს თაობებში, მარადიულ კავშირს,
რათა ვიყო ღმერთი შენთვის და შენი შთამომავლობისთვის... და მოგცემ შენ
და შენს შემდეგ შენს შთამომავლობას ქვეყანას, სადაც შენ იცხოვრებ, მთელ
ქენაანის მიწა-წყალს, სამუდამო სამფლობელოდ, და ვიქნები მათი ღმერ-
თი... ხოლო შენ დაიცავი ჩემთან დამყარებული კავშირი, შენ, ხოლო შენს შე-
მდეგ შენმა შთამომავლობამ მათს თაობებში... მტკიცედ იცოდე, რომ ხიზნად
იქნება შენი შთამომავლობა უცხო ქვეყანაში, დაიმონებენ მათ და აწამებენ
ოთხას წელიწადს. და იმ ერსაც გავასამართლებ, რომელიც მათ დაიმონებს...
და მეოთხე თაობა დაბრუნდება აქ“ („ბერეშით“; 17:1-9, 15:13,14,16).

„და დადგა ეგვიპტეში ახალი მეფე, რომელიც არ ცნობდა იოსეფს. და
უთხრა თავის ხალხს: აჰა, ხალხი ისრაელის შვილთა მრავალ არს და ძლი-
ერ არს უფროვს ჩუენისა. ჭკუით მოვიქცეთ, ბოროტი ვუყოთ მათ, რათა არ
გამრავლდნენ და არ შეერთდნენ მტერთა ჩვენთა ბრძოლასა შინა და ეგრეთ
განვიდეს ქუეყნით ჩუენით. და დაუყენეს მათ ხარკის ამკრეფი ზედამხედვე-
ლები, რათა ეწამებინათ მძიმე შრომით; და ამუშავებდნენ ეგვიპტელები ის-
რაელის შვილებს ქანცის გამოლევამდე. და გაუმწარეს მათ სიცოცხლე თიხა-
სა და აგურზე მძიმე შრომით, და მიწდვრის ყველა სამუშაოთი, ყოველნაირი
სამუშაოთი, რაზედაც მათ ამუშავებდნენ სისასტიკით...“ („შემოთ“; 1:8-11, 13,14)

საბრალონიც მუშაობენ, მოთმინებით იტანენ ცემას, შიმშილს და წყურვილს... შიშით შესცქერიან ახალი დღის დაწყებას.

უიმედობა. გაურკვევლობა. ბურუსი.

მაინც მრავლდებიან. მონები ეთქმით, მაგრამ არ გადაჯიშებულან, მტრის ენაზე არ დაუნყიათ საუბარი. ებრძვიან შიშს. ებრძვიან, მაგრამ მარცხდებიან, მაინც ეშინიათ, მაინც ვერ იღებენ ხმას, ვერ იმალებენ. ეშინიათ, რომ ისიც არ დაკარგონ, რაც აქვთ. მტერი ძლიერია. დე, ერქვათ მონები - სულ არარაობას მაინც ჯობია.

იცდიან... იცდიან დიდხანს. მოთმინებით. რისთვის იცდიან ან ვის ელოდებიან, - არკი იციან, მაგრამ მაინც იცდიან. იცდიან მთელი სიცოცხლე, მთელი მონური ცხოვრება. ხოლო სიკვდილის მოახლოებას რომ იგრძნობენ, ამ მოლოდინს შვილებს გადასცემენ... და ისინიც იცდიან. იცდიან მანამ, სანამ მაღალი ღმერთი მათაც არ მოუხმობთ სულთა საუფლოში. ისტორია გრძელდება და მეორდება. ებრაელი მონის სინონიმად იქცა.

ფარაონმა კი უკვე დაიბარა ბებიაქალები და უბრძანა - ყველა ახალშობილი ებრაელი მამრი მოაკვდინონ. მაგრამ ბებიაქალებს ღმერთის ეშინიათ და ისე არ აკეთებენ, როგორც ელაპარაკა მათ ეგვიპტის მეფე და ცოცხლად ტოვებენ ვაჟებს. ფარაონმა ეს არ უნყის და როდესაც გაიგებს, სიშმაგე ეუფლება, გიჟს ჰგავს, იმუქრება და მუშტებს იქნევს. შემდეგ ჯალათებს უხმობს და უბრძანებს: - ყველა ახალშობილი ვაჟი ნილოსში გადააგდე!

იმ პატარა ქოხში კი უკვე იშვა ბიჭი - ლამაზი, ჯანსაღი, ღონიერი...

- ბიჭია! ბიჭი! - შიშნარევი სიხარული ახლავს ამ სიტყვებს. ულოცავენ და ეშინიათ. სიხარულის დამალვას მაინც ვერ ახერხებენ - აბა, მგლის შიშით ცხვარი ვის გაუნყვეტია?!

ხმაური ისმის... ეტყობა ბავშვის ღნავილი გაიგეს... ჯალათები სახლში შემოსვლას ლამობენ... გამწარებული, ახალნალოგინები დედა შვილს იხუტებს და სახლის ბნელ კუნჭულში მალავს...

გადარჩნენ... მგონი გადარჩნენ.

როდემდე შეიძლება დამალვა... როდემდე შეიძლება ბავშვს ქერდულად ანოვო ძეძუ... როდემდე უნდა აფარო ატირებულს პირზე ხელი, რომ ვინმემ არ გაიგოს?!

ბავშვი სწრაფად იზრდება - სამი თვისა უკვე სამი წლისას ჰგავს...

„და აღარ შეეძლო მეტ ხანს დამალვა, და აიღო ლერწმის კალათა, წაუსვა ასფალტი და ფისი, ჩასვა შიგ ბავშვი და დადგა ლერწმიანში ნილოსის ნაპირზე“.

და აი, დალანდა ლერწმიანის შუაგულში მოციმციმე კალათა ფარაონის ასულმა. მხევალს უბრძანა - წყლიდან გამოეთანა...

ბავშვი!..

ქალი სიყვარულით დასცქერის ლამაზ პატარას, ებრაელიაო - ფიქრობს და ხელში აჰყავს, თმაზე უსვამს ხელს და ეალერსება. შორიახლო ვიდაც უცნობი გოგონა დგას. ფარაონის ასულს მიეახლება და სამსახურს შესთავაზებს: - ხომ არ ნავიდე და მოვეხმომე შენთან ებრაელ მეძუძურ ქალს?

დასტური...

ნავიდა გოგონა და დაუძახა ბავშვის დედას..

ფარაონის ასული ყველაფერს ხვდება... და უთხრა მას: - წაიყვანე ეს ბავშვი და მიწოვე, და მოგცემ გასამრჯელოს... ქალი მადლობის ნიშნად თავს ხრის და გუნებაში აქებს და ადიდება დიდსულოვან ასულს ზვიადი ფარაონისას.

პატარას მდიდრულად მოსავენ და „ძიძასთან“ ერთად სასახლეში მიჰყავთ...

აი ბედის ირონია: ბავშვს, რომელსაც ფარაონისგან სიკვდილი ელოდა, იმავე ფარაონის სასახლეში დიდებული აღზრდა და ბრწყინვალე მომავალი ელის... ფარაონის ასულმა იშვილა იგი და დაარქვა სახელად მოშე - „წყლიდან ამოყვანილი“.

იზრდება და ვაჟკაცდება. სასახლე ეგვიპტელად ზრდის. ქურუმებთან დაჰყავთ განსასწავლად. აღარც კი უნდა რომ ახსოვდეს ებრაელობა, მაგრამ მისი დედა და და ახსენებენ რომ მონათა ხალხის შვილია. დედა ტირის და მწუხარებს - მის შვილს არა აქვს უფლება იყოს ბედნიერი, როცა მისი მშობელი ხალხი უბედურია. მოშეს კი ბედნიერება სურს, ის ეგვიპტელია, სასახლეში გაზრდილი ბრწყინვალე არისტოკრატი... 27 წლისა უკვე ფარაონის სასახლის გამგებლად ინიშნება. კარისკაცი და დიდმოხელენი თრთიან და კანკალებენ მის დანახვაზე. მოშეს სიხარულს საზღვარი არ აქვს - თავმომწონედ დადის, სალამს წყალობასავით იშვიათად იმეტებს... საზაფხულო სასახლეც მას ეკუთვნის - ძლევაშოსილი ფარაონის ასულის უსაყვარლეს შვილობილს. ფარაონიც „შვილოს“ უწოდებს, ეფერება და ყველა სურვილს უსრულებს.

არა! მოშე ამ ცხოვრებას არ გაცვლის სხვა ცხოვრებაში. ტყუილად ირჯება დედამისი, ამაოდ უხსენებს აბრაჰამის, იცხაკის და იააკობის სახელებს.

დროდადრო კი მაინც შემოაწვება ნალღელი, რატომ? - თავად არ უწყის. თავს აიძულებს სხვა რამეზე იფიქროს - რომ მართლაც ეგვიპტელია და არაფერი საერთო არ აქვს დამონებულ ებრაელობასთან.

მონათა უბანში ტახტრევანიტ მოსეირნეს ერთი და იგივე კაცის სახე ხვდება - დაღარული, მცხუნვარე მზისგან გამავეებული, სიცოცხლეჩამქრალი

გამოხედვა. მოშეს დანახვაზე ჩერდება და დაშტერებით უყურებს მას. და ასე - ყოველთვის. მონა ებრაელია, - იცის ეს მოშემ, - მაგრამ რა უნდა მისგან, ნუთუ მას არ აქვს უფლება - იყოს ბედნიერი? ნუთუ ის მონა გაიხარებს, რომ მოშეც მის ბედში ჩავარდეს, ნუთუ შეიცვლება ამით რამე?

ერთხელ მოწყალება გაიღო და ორიოდ მონეტა მისცა. - გმადლობთო - თავი ჩაღუნა მონამ. ერთხანს ასე იყო, მერე მოშეს ახედა, ცრემლიანი თვალები შეანათა, თხელი ტუჩები აუცახცახდა, ჯერ ყოყმანობდა, შემდეგ კი გაბედა და მონეტები უკანვე მიუყარა... მოშემ ხმალამოღებული მცველები შეაჩერა - არ მოაკვლევინა უმადური.

აი, როგორ იციან სიკეთის დანახვა. აი, რანი არიან. სწორია ფარაონი - დღე და ღამ რომ ამუშავებს. არ უნდა სცე პატივი ასეთ ადამიანებს...

ღამ-ღამობით მაინც შემოაწვება ხოლმე ნალველი:

იოსეფი...

რა ბედნიერი იყო ხალხი იოსეფის დროს! აი, მაშინ ჰქონდათ ცხოვრება, თორემ ახლა რა? - მონები არიან. სანყალი, ტანჯული ჩემი ხალხი... ტუჩებს იკვნეტავს მოშე და ვარსკვლავებით მოჭედილ ცას შეჰყურებს. ღამით, სინიდისის გამალვიძებელი ღამით ფიქრობს მოშე მშობლიურ ხალხზე და თავს ებრძვის... გათენებამდე ებრძვის... დილით კი ისევ აგრძელებს მდიდრულ ცხოვრებას...

ქვითინი ბალიშს მიაკლა. მთელი ტანი უძაგდაგებდა. დედა! თურმე როგორ ჰყარებია დედა! როდესაც მის ცხედარს დახედა და გაყინულ შუბლზე ეამბორა, მაშინ მიხვდა ამას. დედა! ერთადერთი დედა, ყველაფრის პატიება რომ შეუძლია - ღალატისაც კი.

ღალატისაც კი? - გულზე სიმძიმე იგრძნო. ნუთუ მოღალატეა?

ხალხს გახედა... მდუმარედ შეჰყურებდნენ სასახლიდან ქურდულად გამოპარულს... მხდალი... მკვდარი დედის სანახავად ღამით მოვიდა... ეშინია...

რატომ უყურებენ ასე?! ნეტავ რა უნდათ? რა, თვითონ არ არიან მშიშრები? რომ არ იყვნენ, - არც მონები იქნებოდნენ!

ნუთუ ასე ძნელია წარსულთან კავშირის განწყვეტა? თან რა წარსულთან? - მისი არსებობის პირველი სამი თვე - აი ებრაული წარსული, აი მისი ებრაელობის ხანა. ნუთუ ამ სამი თვის გულისთვის უნდა იტანჯოს და განამდეს? ამ სამმა თვემ უნდა მოუშხამოს მთელი ცხოვრება?

არ ახსოვს მას ეს წარსული. ან კი როგორ ეხსომება?!..

ეს კაცი მისი ძმა - აპარონი. ძალიან გვანან ძმები ერთმანეთს, მაგრამ აპარონს ენა არ ებმება...

მირიამი კედელთან ატუზულა და ზლუქუნებს. დიაცნი შემოხვევიან გარს, აწყნარებენ...

ებრაელობა შეჰყურებს მოშეს, მას კი წამოსვლა უნდა...

იხსენებს... ყველაფერს იხსენებს... თან ტირის... სასახლეში ტირის ამხელა კაცი... თურმე როგორ ჰყვარებია დედა! იმ ხალხს და მათ მზერას გამოექცა; აქ მოსულს კი კვლავ იქ ყოფნა უნდა. რატომღაც სითბო იგრძნო იქ, სითბო. სასახლეში კი ცივა... რით შეუძლია უშველოს მათ? რით?..

მთელი ებრაელობა იქ იყო... ლევის ტომიდანაც - მისი ღვიძლნი და სისხლ-ხორცნი... ბინიამინის ტომის ქალმა პატარა ბარათიც ჩაუდო ხელში:

„შენ დღეს დედა დაკარგე. დედა კი ერთადერთია ქვეყნიერებაზე. მას ვერც ფარაონი და მისი ასული, ვერც სიმდიდრე და ძალაუფლება შეგიცვლის... ეცადე არ დაკარგო სამშობლოც... ისიც დედასავით ერთადერთია... ვერც მას შეცვლი... გაგტანჯავს... იყავ შვილი ქეშმარიტი და დაგიცავს ღმერთი აბრაჰამისა!“

სამშობლო! ნუთუ სამშობლოც უნდა მოკვდეს, გაიჟუჟოს ებრაელობა, რომ იგრძნოს მისი სიყვარული?! არა! არა! არა და არა! რალა ფასი აქვს ასეთ სიყვარულს? სანამ ცოცხალია ჩემი ერი, მანამ უნდა შველა, თორემ მკვდარს ყველა დაიტირებს...

მოშე! რამ მოგიყვანა აქ?..

თვითონ არ იცის... დაბნეული... გაოგნებული...

ფეხებმა დამოუკიდებლად, გონების უკითხავად მოიყვანეს... ოფლში იწურება... ნერვიულობს... სცხვენია კიდეც... რისი სცხვენია - არ იცის...

მაინც მოვიდა!..

გონება ამდენს ეომა, არწმუნა, უმტკიცა, მაგრამ ბოლოს მაინც მოვიდა. რისთვის მოვიდა? - არ იცის. ამდენი იფიქრა, მაგრამ რისთვის მოვიდა - მაინც არ იცის. თუმცა, - იცის, როგორ არ იცის... მოვიდა, რათა კიდეც ერთხელ შეხედოს თანატომელთა ტანჯულ სახეებს... მოვიდა, რათა კიდეც ერთხელ იხილოს მათი არაადამიანური შრომა და საბოლოოდ დარწმუნდეს, თუ რაოდენ უძლები და უღირსი შვილია თავისი ერისა...

შემდეგ... შოლტი...

ზედამხედველს შოლტიანი ხელი აღუმართავს და ებრაელ მონას ურტყამს... ამ შოლტით საქონელს სცემენ... ტკივილისაგან პირუტყვი გარბის მაინც... მონა კი ჩაჩოქილა, სახეზე ხელები აუფარებია და ყრუდ გმინავს...

სადამდე უნდა მიხვიდე, ადამიანო?! გირტყამენ... შენ კი ჩუმად ხარ...

ისე დაჩივდნენ და დაპატარავდნენ, რომ ხმის ამოღების თავიც არა აქვთ!!!

და აიღო მახვილი და ჩასჭრა ორად ზედამხედველი... ქვიშაში ჩაფლა... სისხლიანი მახვილი კაბაზე შეინმინდა და თვალებზე მომდგარი ცრემლი თითოთ მიიჭყლიტა...

დე, იცოდნენ, რომ ამიერიდან აღარ მოიხრის ქედს ებრაელობა! მოშე ებრაელია!..

ბოლო მოელო ბრძოლას, ჭიდილს, გაორებას - ის ებრაელია, მის ძარღვებში აბრაჰამის სისხლი ჩქეფს!..

თურმე როგორ სდომებია მონობა!.. დიახ, მონობა საკუთარი ერისა! აწი მონად დაუდგება ებრაელობას!..

დიდება შენდა ღმ-თო! გამჩენო ქვეყნიერებისა! ეს რა ჰქმენ?! რა სასწაული - ფერისცვალება ჯერარნახული, არგაგონილი... დიდება შენდა!

ტირის მოშე... ტირის ორმოცი წლის კაცი და შვებას გრძნობს... შვებასთან ერთად - ებრაელობას...

ამ სიხარულს ვერ ანელებს მეორე დღეს ერთი უმადური ებრაელის მიერ ნათქვამი სიტყვები: - ვინ დაგაყენა ჩვენს უფროსად და მოსამართლედ?! - მით უფრო საჭიროებს ეს ხალხი მოშეს, - თავისი ხალხი!..

გამთენიისას კი მგზავრი ვინმე ტოვებს ეგვიპტის მიწას. მისი აქ დარჩენა უკვე აღარ შეიძლება... სახიფათოა...

წავა მიდიანს...

მიდიანის მიწაზე ეს პირველი ჭაა, რომელიც შეხვდა. საშინელი წყურვილი აღრჩობს... მოცდა მაინც მოუწევს - ჯერ ქალიშვილები ხაპავენ წყალს წვრილფეხა პირუტყვის დასაწყურებლად. შვიდნი არიან... ერთი-ორი ლამაზიცაა... თავხედი მწყემსები... ქალიშვილები აქეთ-იქით მიყარეს და თავად დაეწაფნენ წყალს... მოშე თავხედებს ვერ იტანს... წამოიჭრება და დაიფრენს...

- ესეც ასე! მოდით, აავსეთ თქვენი გეჯები, ქალიშვილებო!

„გმადლობთ!“ - შვიდი მადლობა - შვიდი მორცხვი და ნდობით აღსავსე „გმადლობთ“...

შემდეგ - სახლში მიპატიჟება.. ნელში მოხრილი კაცი ქვემოდან ეჭვიან თვალებს შეავლებს... ეს კაცი ამ ქალიშვილების მამაა - რეუელი... მერე პურს ჭამენ...

კურთხეულ იყოს მიდიანის მიწა და შვიდი სტუმართმოყვარე ქალიშვილი მათ მამასთან ერთად!.. ესენი სულ სხვა ჯიშის ადამიანები არიან. ამათ არც მონობა იციან, არც სიღატაკე...

და დათანხმდა მოშე, რომ ამ კაცთან დასახლებულიყო. და მან თავისი ასული ციფორა მისცა მოშეს...

მერე კი ციფორამ ბიჭი გაუჩინა. გერშომი დაარქვა სახელად - რამეთუ „ხიზანი გავხდი უცხო მიწა-წყალზე“.

მეოჯახე კაცი დადგა... მშრომელი...

- ა, კაცი! - იტყოდა ხოლმე მოშეს სიმამრი - მიდიანის ქურუმი ითრო, შვილიშვილს ხელში აიტაცებდა და გულში ჩაიხუტებდა. მოშეც მხარს უბა-

მდა და ამ კოცნა-ხვევნაში გათანგავდნენ პატარას. მერე ციფორა გამოუ-
წინინდებოდა და აზარტში შესულ სიძე-სიმამრს ხელებიდან გამოღლებდა
ბავშვს...

სულ გადაავიწყდა ეგვიპტე და მდიდრული ცხოვრება, ეგვიპტესთან
ერთად მონობაში დატოვებული ებრაელობაც. მას ეს ადამიანები უყვარდა -
თავისუფალნი, ლალნი, ამაყნი...

დილაუთენია წამოდგება, ყინულივით ცივ რძეს პირთან მიიტანს და
სულმოუთქმელად გამოცლის, ფარას გალალავს, ხის ძირში წამოწვება და
ნებივრობს. მერე, - მზე რომ დასასვენებლად გადაექანება, - დასათვლელს
დაითვლის და ჰაიდა! - სახლისკენ! „ჰაიდას“ შეძახილს ჯოხის ტკაცუნიც
მოჰყვება... ცხვარიც ფეხს აუჩქარებს...

და იყო ერთხელ, კრავი გაექცა, დაედევნა, დაენია და დაინახა - წყალი
ენახა სანყალს და სვამდა.

- გწყუროდა და იმიტომ გამომექეცი?, დაიღლებოდი! - მხრებზე შემო-
ისვა და გზას გაუდგა...

და ჰა, გაისმის ცათუმაღლესის ჰანგი ციერი:

- სიბრალული საკმაოდა გაქვს, ან ჩემს ფარასაც უპატრონებ - ისრაე-
ლის ხალხს!

რალაცას გრძნობს, მთელი ტანით გრძნობს და აძაგძაგებს... ეს რა
არის?..

**„ხორების მთასთან მაყვლოვანს ცეცხლი უკიდია და არკი იწვის. და
თქვა მოშემ: მოდი, მივიდე, ვნახო ეს დიადი სანახაობა, რატომ არ იწვის
მაყვლოვანი. და დაინახა უფალმა, რომ გამოემართა სანახავად, და დაუძა-
ხა მას ღმერთმა მაყვლოვანის შუაგულიდან:**

- მოშე! მოშე!

- აგერ ვარ!

**- არ მოეკარო აქ. გაიძრე ფეხსაცმელი ფეხებიდან, რამეთუ ადგილი,
რომელზეც შენ დგახარ, წმიდა მიწაა იგი. მე ვარ უფალი მამამენისა, ღმერ-
თი აბრაჰამისა, ღმერთი იცხაკისა და ღმერთი იააკობისა... მე ვნახე ეგვი-
ტეში ჩემი ხალხის გაჭირება და მოვისმინე მათი გოდება...“.**

და კვლავ ბრძოლა... ბრძოლა საკუთარ თავთან... ისევ შიში და ყოყმა-
ნი... რატომ მაინცდამაინც ის? რომ არ დაუჯერონ? თან ენა ებმება, არ აქვს
ლაპარაკის ნიჭი... ვითომ აპარონი შეძლებს, რომ მისი ენა იყოს? არადა,
უნდა წავიდეს... რომ არ წავიდეს, ი ს მაინც წაიყვანს... მხოლოდ იგი გამო-
არჩია, ღირსი გახადა, მას დაავალა. ძალაც რამხელა მისცა? - კვერთხი და
კეთრი... რადგან გამოარჩია - დაარჩენს კიდევ, ხომ უთხრა - მეც შენთან
ერთად წამოვალ...

ეგვიტეში საკუთარ თავს ეგვიპტელობას ჩააგონებდა, მაგრამ ებრაელ-
მა გაიმარჯვა... მიდიანს სიყვარული ებრძვის გულგრილობასა და სიმხდა-

ლეს და მან უკვე იცის, რომ სიყვარული გაიმარჯვებს; იცის, რომ რწმენა და ჭეშმარიტება, გაჭირვებასთან და სიძნელებთან ერთად, უკეთესია, ვიდრე სიმდიდრე და პატივი ღმ-თის სიყვარულის გარეშე...

„და ნავიდა მოშე თავის სიმამრთან, და უთხრა მას: - ნავალ, დავბრუნდები ჩემს ძმებთან ეგვიპტეში და ვნახავ, თუ ცოცხლები არიან ისევ. და უთხრა ითრომ: - იარე მშვიდობით!.. და ნაიყვანა მოშემ თავისი ცოლ-შვილი, და შესხა ისინი სახედარზე...“

ტოვებს მიდიანს... ორმოცი წელია ეგვიპტე არ უნახავს... მიდის წელა, მძიმედ, თავის ოჯახთან ერთად, აბრაჰამის, იცხაკის და იაკობის ღმერთთან ერთად... მიდის უკვე დარწმუნებული, დაჯერებული და განმტკიცებული, ძლიერი და ერთიანი... ცეცხლმოდებულ ბუჩქთან ისეთი ძალა იგრძნო, რომ მზადაა არსთგამრიგეს ყველა ბრძანების აღსასრულებლად...

„და გამოვიდა აჰარონი ღმერთის მთაზე ძმის შესახვედრად, დაინახა, გულით გაიხარა და გადაჰკოცნა... და გადასცა მოშემ აჰარონს უფლის დაბარებული ყოველი სიტყვა, დავალებული ყველა ნიშანი...“.

და აიღო ხელში მოშემ კვერთხი ღმერთისა...

ებრაელობაც ელოდა...

და აი, დგანან მოშე და აჰარონი ფარაონის წინ... ეუბნებიან: - ასე ბრძანო ისრაელის უფალმა ღმერთმა: გამოუშვი ჩემი ხალხი ჩემს სამსახურად, რათა მომონყონ უდაბნოში დღესასწაული!

ფარაონი ხედავს - მათთან ღმერთია, და ცოფებსა ჰყრის. ებრაელების გაშვება არ სურს...

სისხლი, ბაყაყი, ტილი, ნადირი, ჭირი, მუნი, სეტყვა, კალია, სიბნელე და სიკვდილი ეგვიპტელი პირმშობებისა...

დიდმა გლოვამ დაისადგურა, დიდმა გოდებამ...

- სანამ ღვთის რისხვა ეგვიპტისაგან ფერფლსა და ნაცარს არ დატოვებს, - აღარ გაგვიშვებ?!

- ადექით, წადით ჩემი ხალხისგან!

და ისინის ეშვადებიან...

„შაბათ ჰაგადოლ“ - დიდი შაბათი და ზრუნვის ღამე - აჩქარებისა...

„და მოხდა, სწორედ იმ დღეს გამოიყვანა უფალმა ეგვიპტის მიწიდან ისრაელის შვილები მათი მხედროვნებით.“

ძლიერი ხელით და განვდილი მკლავით“.

„და თან წაიღო მოშემ იოსუფის ძვლები, რამეთუ მტკიცედ დააფიცა მან ისრაელის შვილები და უთხრა: როცა უთუოდ გაგიხსენებთ ღმერთი თქვენ და წაგიყვანთ ამ ქვეყნიდან იმ ქვეყანაში, რომელზეც შეჰფიცა აბრაჰამს, იცხაკს და იაკობს, წაიღეთ ჩემი ძვლები აქედან“...

„და უფალი მოდიოდა მათ წინ დღისით ღრუბლის სვეტით, რათა გზა მიეთითებინა მათთვის, და ღამიან - ცეცხლის სვეტით, რათა გაენათებინა მათთვის, რომ ევლოთ დღისით და ღამით; არ შორდებოდა ხალხს ღრუბლის სვეტი დღისით და ცეცხლის სვეტი ღამით...“.

ქარი ქრის და ქვიშიანი რგოლები ჰაერში ტრიალებენ... მზეც უმოწყალოდ აჭერს... ხვლიკები დაბობდავენ ცხელ ქვიშაზე... მდევარი არ ცხრება... ახლო არიან... აჰა, ეტლებიც... წინ ზღვა, უკან ფარაონი... ხალხი დრტვინავს: ვგდებულობით... „ნუთუ არ არის საფლავები ეგვიპტეში, უდაბნოში და სახოცად რომ წამოგვიყვანე?“

- ჰოი, ნახირო, ურწმუნო! ღმერთმა ყველა ხალხისგან გამოგარჩია, ყველაზე მაღლა დაგაყენა, ახლაც სასწაულებით გამოყავხარ ეგვიპტიდან, შენ კი სევდიანობ, ლერწამივით ქანაობ აქეთ-იქით და უიმედოდ იყურები წინ... ახლა შენ იმ მტრედს ჰგავხარ, ძერასგან თავის დაღწევას რომ ღამობდა და კინაღამ მღვიმეში ამოჰყო თავი. მღვიმეში მოხვდება - გველი უკბენს, გარეთ დარჩება - ძერას ჩაუვარდება ბრჭყალებში. რა ქნას უმწეომ? ფრთების ფართხალით წივილი მორთო, რათა სამტრედეში მისი ხმა გაეგოთ და საშველად გამოსულიყვნენ...

„ნუ გეშინიათ, გამაგრდით და იხილავთ უფლის შველას, რასაც დღეს მოიმოქმედებს თქვენთვის; რამეთუ დღეს რომ ხედავთ ეგვიპტელებს, აღარ იხილავთ აღარასოდეს. უფალი იომებს თქვენთვის, თქვენ კი იყურეთ!“

„და უთხრა უფალმა მოშეს: მე რას შემოშვივი? უთხარი ისრაელის შვილებს, რომ გზას გაუდგნენ. შენ კი აღმართე კვერთხი, გაიშვირე ხელი ზღვაზე და გააჰე იგი; და გაივლიან ისრაელის შვილები ზღვაში, ვითარც ხმელეთზე“.

„სასწაულების იწყება ხანა...

უფლის შველამაც არ დაახანა:

ზღვა - განდაგანა, სალი - წყაროს წყლად,

ხორცად - მწყერი და ციური მანა...“

„და დაიძრა ღმერთის ანგელოზი, რომელიც წინ უძღოდა ისრაელის ბანაკს, წავიდა მათ უკან და ჩადგა ეგვიპტელთა ბანაკსა და ისრაელის ბანაკს შუა. და იყო ღრუბელი და წყვდიადი ეგვიპტელთა ბანაკში და ანათებდა ღამეს ისრაელის ბანაკში. და მთელ ღამეს არ მიახლოებულან ერთმანეთს.

და გაიშვირა მოშემ ხელი ზღვაზე.“

ზღვა უარზეა და არ იპობა... მთელი სამყარო გაირინდა...

და აქ იაზრა იეჰუდას შტოს მეთაურმა ნახშონ ბენ ამინადაბმა:

- რაღას ვუყურებთ? ნაბრძანებია - წინ იარეთო, მაშასადამე - უნდა ვი-
აროთ!

და პირველი შევარდა ზღვაში. როცა ნესტოებამდე მისწვდა წყალი, მაშინ „დაახვევინა უკან უფალმა ზღვას აღმოსავლეთის ძლიერი ქართი მთელი ღამის განმავლობაში, და აქცია ზღვა ხმელეთად, გაიპო წყალი, იქცა კლდეებად მარჯვნივ და მარცხნივ, და გაიარეს ისრაელის შვილებმა ზღვაში, ვითარც ხმელეთზე. და დაედევნენ ეგვიპტელები, და შევიდნენ შუა ზღვაში, ფარაონის ყველა ცხენი, მისი ეტლები და მხედრები... და უთხრა უფალმა მოშეს: გაიშვირე ხელი ზღვაზე, რათა შებრუნდეს წყლები ეგვიპტელებისაკენ, მათი ეტლებისა და მხედრებისაკენ. და გაიშვირა მოშემ ხელი ზღვაზე, და დაუბრუნდა ზღვას გარიჟრაჟზე თავისი ძალა... დაბრუნდა წყალი და დაფარა ფარაონის მთელი ჯარის ეტლები და მხედრები, რომლებიც მათ კვალდაკვალ შევიდნენ ზღვაში; არც ერთი არ გადარჩენილა მათგან“.

ანგელოზებმა გამარჯვების ყიჟინა დასცეს... არ მოუწონა მათ უფალმა ეს საცქიელი:

რა გიხარიათ, უგუნურნო, და რას ზეიმობთ, ეგვიპტელებიც იყვნენ ჩემი გაჩენილები. იმღერებს მოშე და ისრაელი!

**„...შენი წყალობით მიგყავს ხალხი, რომელიც იხსენ,
წინ უძღვი ძალით შენით შენი წმინდა სადგომისაკენ“.**

„და აიღო მირიამმა დაირა ხელში, და ყველა ქალი გამოჰყვა მას დაი-
რებით და დააბეს ფერხული. გაეხმიანა მათ მირიამი:

„უგალობეთ უფალს, რამეთუ აღზევდა სიდიადით“.

მოშეს ახლა ვერც წარმოუდგენია, თუ როგორ ცხოვრობდა ადრე: მარ-
ტო, ჩაკეტილი, თავისთვის... მან უკვე კარგად იცის ის მარტივი ჭეშმარიტება,
რომ - ნებისმიერ ცხვრის ფარას წინ ერკემალი უნდა მიუძღოდეს... ერკემა-
ლი სჭირდება... თვითმარქვია ერკემალი თვითონაც გადაიჩეხება და ფარა-
საც გადაჩეხავს, მაგრამ ვინც ღვთისგან არის, მან ბოლომდე - ფარეხამდე
უნდა მიიყვანოს ცხვრის ფარა და მწყემსსაც უკლებლივ უნდა ჩააბაროს!

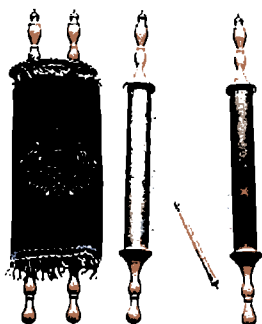
ნახატები ცისანა ჯანაშვილისა

წერილები
პუბლიკაციები

სადისკუსიო თემაზე

საქართველოს ებრაელთა მსოფლიო კონგრესის საერთაშორისო ჟურნალ „ერთობის“ მე-5-ე ნომერში გამოქვეყნდა დ-რ რეუბენ ენოხის საინტერესო წერილი „ისტორიას უყვარს გახსენება“ („ფიქრები ხმამაღლა“) რუბრიკით „საკითხის დასმის წესით“ საქართველოში ებრაელების მისვლის თარიღისა და ქართველ

ებრაელთა გენური წარმომავლობის საკითხებთან ერთად, სტატიამ საუბარია ჩვენი ლოცვებისა და რიტუალების ადათ-ჩვეულებებზე აშქენაზური და სეფარადული თემების „მინჰაგებისგან“ განსხვავებულ ტრადიციებზე. ავტორი იმედოვნებს მკითხველის გამომხაურებას.

მე არც ისტორიკოსი ვარ და არც თალმიდ-ხახამი, მაგრამ გავბედავ და გამოვთქვამ ჩემს მოსაზრებას წერილში ნახსენებ ე.წ. „წალმა დაბრუნების“ „მინჰატთან“ დაკავშირებით.

ბ-ნი რეუბენი სწორად აღნიშნავს, რომ ჩვენ - ქართველი ებრაელები - „(ყ)ამიდის“ (საყოველთაო ლოცვების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი, რომელიც ფეხზე მდგომელ, ზეზეულ მდგომარეობაში იკითხება) „ხაზარის“ (გამეორებით) კითხვისას, „ბირქათ ჰაქოჰანიმის“ (ქოჰენთა დალოცვის) და-სასრულ, წარმოვთქვამთ რა „სიმ შალომ ტოვაჰ უვრაზაჰ...“ („გვიბოძე მშვიდობა, სიკეთე, კურთხევა...“), ვბრუნავთ (ვტრიალებთ) საათის ისრის მიმართულების საწინააღმდეგოდ და ამ მიმართულებას ვთვლით „წალმად“ აქვე დავსძენ: ასეთივე მოძრაობას ასრულებს თებაზე (ამბიონზე) სეფერ-თორის მომშალე-ბელიც, კვირის წასაკითხი „ფარა-შის“ (კარის) დასაწყისის მიმნიშ-ნებელ ხაზანთან ერთად.

და აი, რატომ ვამბობ ამას:

ამ ოცი წლის წინ, ემიგრანტული ცხოვრების პირველ ხანებში, ქვინსში, ჩემს ბინასთან

ახლომდებარე სალოცავში (ირანელი ებრაელების სინაგოგა „შარე ტოვა“), ერთ შაბათ დღეს, შესაბამისი ტექსტის ნაკითხვის შემდეგ, მოვამალლე სეფერ-თორა „ნალმა“ ტრიალით, „(ყ)ამიდის“ გამეორებისასაც „ნალმა“ დავბრუნდი. ირანელი ებრაელებისათვის „ნალმა დაბრუნების“ „მინჰაგი“, თურმე, პირიქით - საათის ისრის მიმართულებით მოძრაობა ყოფილა; „(ყ)ამიდის“ გამეორებისას კი საერთოდ არ ტრიალებენ. ეს მე მაშინ არ ვიცოდი. ლოცვის დამთავრებისას სალოცავის შამაში (მსახური) მომიახლოვდა და მთხოვა ხაზანთან მივსულიყავი (მერელა, მოგვიანებით გავიგე: რაბი ელიაჰუ ბენ ხა-იმი თორისა და ჰალახის დიდი მცოდნე და მრავალი თალმიდ-ხახმის აღმზრდელია. სხვათა შორის, ამ ჯამათის ნევრთა უმეტესობა სეფერ-თორის ნებისმიერ ფასუკს თავადვე კითხულობს).

რაბიმ ხელი ჩამომართვა და სადაურობა გამომკითხა.

- საქართველოდან ვარ-მეთქი - მივეგე.

გაელიმა და მითხრა: - ბებია მყავდა ქართველიო (ქართველ ებრაელს გულისხმობდა).

თების ირგვლივ რამდენიმე კაცს მოეყარა თავი და ჩვენს საუბარს ისმენდა.

- შეგიძლია აგვიხსნა - რატომ ბრუნავთ ქართველი ებრაელები მაგდა-გვარად? - შეშეკითხა რაბი.

ვუპასუხე:

- პირველ ყოვლისა, როგორც ჩემი წინაპრებისგან გამიგია, მარჯვენა მხარი უნდა მიდიოდეს წინ. მეორე: ავიღოთ ჩვენი დამწერლობა - „ალე-ფ-ბეთ“; როგორ ვწერთ და ვკითხულობთ? - მარჯვნიდან მარცხნივ! ეხალის ფარდასაც მარჯვნიდან მარცხნივ ვხსნით; მარჯვენა ხელით ვეგებებით სე-ფერ-თორას და მარცხნივ შებრუნებით მივდივართ თებისკენ; სეფერის შებრძანებისას - თებიდან ეხლამდეც მარცხნივ შებრუნებით მივემართებით; სეფერის არონ ჰაკოდეშში მისი დამბრძანებელიც ასეთივე მოძრაობას ასრულებს. ერთი სიტყვით - ყოველთვის მარჯვენა მხარი მიიწევს წინ. სულ ეს არის, რაც ვიცო.

რაბიმ დამლოცა და გასასვლელისკენ გაემართა (ფოიეში „კიდუში“ უნდა ეკურთხა). ჩვენც კვალდაკვალ მივყვებოდით. ვილაცამ ჰკითხა - რაბი, რას იტყვიო? შეჩერდა და ჩაილაპარაკა: - ღირს ამ საკითხზე მსჯელობა, მაგრამ... ვნახოთ..., ვნახოთ...

მას შემდეგ ბევრმა წყალმა ჩაიარა. რაბი ელიაჰუ მალე სხვაგან გადავიდა სამუშაოდ. ახლაც მიწევს ამ ჯამათში ლოცვა. ისინი ისევ თავიანთი „მინჰაგით“ აგრძელებენ რიტუალს. ნათქვამია - „ჩვეულება რჯულზე უმტკი-

ცესიოა“. რაბისაც, ალბათ, ეს ჰქონდა მხედველობაში, როცა ამბობდა: - ვნახოთ..., ვნახოთ...

ბებიჩაჩემი ყოველ წელს, როგორც წესი, ფურიმის შემოშავალ საღამოს სალოცავიდან დაბრუნებულ მამაჩემს გაფუებული ნამცხვრით, გოზინაყით, ოქროს რგოლითა და ფულის ბანკოტით განყობილ ლანგარს შეაგებებდა კარის ზღურბლთან და სამჯერ „ნაღმა“ - მარჯვნიდან მარცხნივ შემოგვატრიალებდა ყველას „ფურიმ ბე-სიმხას“ შეძახილით. ამ ტრადიციას ახლაც ვაგრძელებთ ამერიკაში, ისრაელში თუ საქართველოში მყოფი მისი შთამომავლობა.

ბრძენნი გვიქადაგებენ:

რაბი იოსეფ-იცხაკი: „სინათლეს ჩვენ ყველგან ვეძებთ, ჩვენს „მინჰა-გებშიც“ კი. ზოგი თვლის, რომ ჩვეულება - ეს „მხოლოდ და მხოლოდ ჩვეულებაა“. ხასიდუთი გვანახვებს: - შეხედე, იქ შუქია! შუქი შენი სულისთვის...”

რაბი ცემახ-ცედეკი: „მცნებები საჭიროა შესრულდეს აუცილებლად, ჩვეულებები კი - სურვილისამებრ. მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ „მინჰაგი“ უფრო მაღალი დონიდან მოდის, ვიდრე „მიცვა“ - „მცნების შესრულება“.

რაბი მენახემ მენდელ შნეერსონი: „პირველი, რასაც ბავშვის ყურადღება „მოეჭიდება“, - არა რომელიმე მცნებაა წერილი თუ ზეპირი თორიდან, არამედ სწორედ ჩვეულება - ზნე, ადათი, წესი.“

რა შეიძლება კიდევ ითქვას? ალბათ ის, რომ:

გასაგებია -

მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში მცხოვრებ აშქენაზებსა თუ სეფარადებს შორის არანაირი „სისტემური“ განსხვავებაა არა - ებრაელები ერთი თორის ხალხია;

მაგრამ -

„საყოფაცხოვრებო“ ხასიათის კანონ-წესების დაცვის ზოგიერთ სფეროში ჩამოყალიბდა სხვადასხვა (არა პრინციპული, მაინც - შესამჩნევი, ნიუანსური) ტრადიციები. ზნე-ჩვეულებებსა თუ ადათ-წესებში თვალშისაცემი განსხვავებებია როგორც, საერთოდ, აშქენაზურ და სეფარად ებრაელებს შორის, ისე ცალკეულ ხასიდურ-აშქენაზურ მიმართულებებისა და ცალკეულ სეფარად ებრაელებს შორისაც კი.

გასაგებია -

ყოველი ებრაელი თემი, მათ შორის ქართველი ებრაელობა, თავისი ფსიქოლოგიური, სოციალური და ისტორიული თავისებურებებით, თვითმყოფი ჯგუფია და ყველას იუდაიზმის ერთ ფორმას ვერ მოარგებ. აქ ლაპარაკია არა ეთნოგრაფიულ განსხვავებებზე, არა სადღესასწაულო კერძებზე (ისე, როგორც შუა აზიელ ებრაელებს უკვირთ, რომ ჩვენ ფესახში სიმინდის

„ნაღმა“ - საათის ისრის საწინააღმდეგო მიმართულებით. მეორეში - შორეულ გზაზე მიმავალ შვილს - გიორგის (სოსო ჯაჭვლიანი; დოდო აბაშიძე) აცილებს დედა სიტყვებით - მშვიდობით დაბრუნდიო, და ასეთივე მიმართულებით ატრიალებს მას. და ბოლოს: ქართველი კაცი წისქვილის დოლაბის ქვას ოდითგანვე „ნაღმა“ მარჯვნიდან მარცხნივ ატრიალებდა. საილუსტრაციოდ, ბევრ ძველ ქართულ მხატვრულ თუ დოკუმენტურ ფილმთან ერთად, გამოდგება რამდენიმე წლის წინანდელი სატელევიზიო გასართობი შოუ „ბერიკას წისქვილი“. დასაწყისში გადაცემის წამყვანი გივი ბერიკაშვილი ატრიალებს ხელის წისქვილის დოლაბის ქვას საათის ისრის საწინააღმდეგო მიმართულებით, შემდეგ კი ქუთაისელი მსახიობი გიზო კაკაურიძე ასეთივე მოძრაობით ილოცება: - დავაბრუნოთ ხელის წისქვილი ნაღმა... ღმერთო, შენ მიეცი ჩემს ქვეყანას მშვიდობა, ბედნიერება, ნაღმასვლა!...

ნაღმა, ფეხბედნიერად ატაროს გამჩენმა მთელი საისრაელო, ქართველობა და მშვიდობისმოყვარე ერები! ამენ!

გამოქვეყნდა ჟუჰნადში „ეხოტობა“, # 14, 2014 წ.

საქართველოს ებრაელთა ემიგრაცია ნიუ-იორკში 1972 წლიდან იწყება. „ფორესტ ჰილსის“ და „რეგო პარკის“ მიდამოებში კომპაქტურად დასახლებული რამდენიმე ოჯახისგან შემდგარი სათვისტომო ახალ-ახალი ნაკადების შემომატებით მრავალრიცხოვანი და სოციალური შემადგენლობით მრავალფეროვანი ხდებოდა. თვითმყოფებით გამორჩეულ, საუკუნეების მანძილზე რელიგიურ-სულიერი ცხოვრებით გზაგამოვლილ თემში დღითიდღე მნიფდებოდა იდეა - აეგოთ თავიანთი სინაგოგა. მრევლის აქტიურმა წევრებმა - ისრაელ მიხელაშვილმა და იაკობ ელიგულაშვილმა შეარჩიეს გასაყიდად გამოცხადებული ორსართულიანი სახლი იელოუსტონ ბულვარისა და 63-ე ქუჩის გადაკვეთაზე. თემმა დიდი ენთუზიაზმით მიიღო ეს ამბავი და, ემიგრაციის სირთულეების მიუხედავად, შეაგროვა საჭირო თანხა და შეისყიდა შენობა მიწის ნაკვეთით.

ჯამათის თავკაცებმა ისრაელიდან მოიწვიეს რაბი რეფაელ ელაშვილი - საქართველოს ებრაელების სასულიერო ლიდერი და მოძღვარი, ფრიად განსწავლული საერო მოღვაწე. იდეა გაუზიარეს საყოველთაოდ ცნობილ ლუბავიჩის რებეს მენახემ-მენდელ შნეერსონს, რომელმაც დადებითად შეაფასა ეს საშვილიშვილო წამოწყება და წარმატებაზე დააკურთხა. აღსანიშნავია რელიგიური ორგანიზაცია „იად ლეახიმ“-ის წევრების - რაბი ელიახის, რაბი ქოჰენის, რაბი ლიფშიცის გულითადი და საქმიანი თანადგომა. აირჩიეს გამგეობა დავით (დოდიკ) ბოთერაშვილის თავმჯდომარეობით. „ხაზნად“ (ლიტურგიების შემსრულებლად) მოიწვიეს ლუბავიჩის იეშიცის (სასწავლებლის) კურსდამთავრებული რაბი ბენციონ მიხელაშვილი. შენობის სათანადო გადაკეთების, კეთილმოწყობისა და სალოცავად მომზადების შემდეგ, 1982 წლის 18 მარტს, ებრაული კალენდრით 5742 წლის 23 ადარს, პირველად ამერიკის ისტორიაში, შედგა საქართველოს ებრაელთა სალოცავის საზეიმო გახსნა.

1990-91 წლებში ჩატარდა შენობის მთლიანი რეკონსტრუქცია. მხატვარ სოსო ჯინჯიხაშვილის ხელმძღვანელობით ძირფესვიანად შეიცვალა სინაგოგის არქიტექტურა და დიზაინი. 1991 წლის 8 სექტემბერს, ებრაული კალენდრით 5751 წლის 29 ელულს - ებრაული ახალი წლის „როშ ჰაშანის“ წინა დღეს, გაიხსნა საქართველოს ებრაელთა ახალი სალოცავი. ამ პერიოდში გამგეობის თავმჯდომარე გახლდათ დავით (დათაია) ბოთერაშვილი.

1992-93 წლებში, თემურ საპირის (სეფიაშვილის) ინიციატივით და მხარდაჭერით, შენობა კიდევ მეტად გალამაზდა: „არონ ჰაკოდეში“ (სეფერ-თო-

რების დასავანებელი კარადა), „თება“ (ამბიონი), კედლები, იატაკი მოპირ-კეთდა მარმარილოს და გრანიტის ფილებით. ამ სამუშაოს შესრულებაში აქტიურად მონაწილეობდა ჩვენი ჯამაათის წევრი რაფაელ ბაზელი (ბაზა-ზაშვილი).

ასე ჩამოყალიბდა საქართველოს ებრაელთა სასულიერო ცენტრი ნიუ იორკში.

ნოღახ ფადაგი (პაჩიდაგაშვილი)

ისაკ (იხაკი) კიხელი

„ნათქვამია, ყოველ ხუთთმოდღეზე ძეგლში მისივე შემოქმედის სულია გამჟღავნებული. ხალა თქმა უნდა, ქვინსის ქაჩთვედ ებჩაელთა საროცავიც მისი აჩქიქეჭოხისა და მხატვრული გამფოხმებდის სოსო ჯინჯიხაშვილის მხავადი უძირ ღამის, დაძაბული ფიქხისა და შემოქმედებითი წაჩმოსახვის, მისი მსოფდგანცდისა და პოფესიონანიზმის გამოხატულებაა.

ამ მომენტისათვის იგი, ჰოგოხც თვითმყოფი შინაგანი სამყა-
ხოს, ოხიგინადუხი ჭეხეცისა და აღქმის, თავისებუხი გამომსახველო-
ბითი მანეხის შემოქმედი, აჩაეხთი საგუდისხმო, საკუთაჩი ხედწეხით
აღბეჭდილი ნაწაჩმოების ავგოხი იყო. ამ ნამუშევეხებით დაიგლო მან
სახედი, მოიპოვა ავგოხიტეტუდ კიიგიკოს-ხედოვნებამტყოდნეთა
აღიჩება. მიუხედავად ამისა, მას მიაჩნდა, ჰომ სწოხედ სინაგოგის შე-
ნობა იქნებოდა მისი შემოქმედების გვიხგვინი, ჰომედშიც გამოხატავ-
და თავის ეხისშვილობას და, იმავდხოუდად, მშობდიუხი ხადხის მიწამსსა
და მსოფდგანცდასაც, მის ისტოხიას და შეუმუსხავ სუდს.

საწყისთა საწყისი კი უნდა ყოფიდიყო თანახი – ბიბდია, წეხიდი
და ზეპიხი თოხა, ებჩაუდი ფიდოსოფია – თადმუდი და კაბადისტუხი მო-
დლუხება „ზოჰაჩი“, ებჩაუდი დიჭეჩატუხისა და ფოდკლოხის ტჩადიცეიბი,
ძვედი და ახადი ეხოვნუდი სახვითი კუდტუხა...”

ოთარ სეფიაშვილი
„ხსოვნა“

ყოველთვის, როდესაც სინაგოგაში შევდივარ, ვიხსენებ ჩემს შრომას
ამ პროექტზე - ძიებებისა და გააზრებების მრავალ თვეს. ეს იყო უანგარო
გარჯა და მე ბედნიერი ვიყავი, რომ ვმუშაობდი ჩემი ხალხისთვის, რომ ჩემი
ჩანაფიქრები ხელს შეუწყობს მისი ისტორიის, მისი იმედების, მისი რწმენის
უკეთ წარმოდგენას. ისეთი შერცდნება მაქვს, თითქოსდა მთელი ჩემი სიცო-
ცხლე ამ პროექტს მივუძღვენი.

მახსენდება ჯერ კიდევ ჩემს ბავშვობაში მოსმენილი რაბი ბინიამინ
ჯანაშვილის სიტყვები. მამაჩემი მეგობრობდა მასთან. და გაიგო რა ჩემი
მხატვრობით გატაცების შესახებ, რაბიმ დამლოცა და მითხრა: - როცა გა-
იზრდები, გთხოვ, აუცილებლად გააქეთე რამე სალოცავისთვის! დამამახ-
სოვრდა არა მხოლოდ ეს სიტყვები, თვით სახებაც მისი - თეთრებში მო-
სილი ქიფურის დღეს, თეთრი წვერით, გულში ჩამწვდომი ხმით, - ებრაელი

ერის სახე-იერს და სულს რომ ასახიერებდა თითქოს. ასეთი ადამიანების თანალმობა გვინარჩუნებდა ებრაულ სულს.

ვიხსენებ ლუბავიჩის რაბის მენახემ მენდელ შნეერსონისგან მიღებულ დამოძღვრებასაც. შინდა მადლიერება გამოვთქვა რაბი ზევე ნისნევიჩის მიმართ რჩევისთვის - მეთხოვა ლუბავიჩის რაბისთვის კურთხება, ვიდრე შვეუდგებოდი სალოცავში არონ ჰაკოდემის, თების (ამბიონის) და მონუმენტალური ვიტრაჟის „თორა ორ“-ის („თორა - სინათლე“) შექმნას. რაბის კურთხებამ ჩემში სიამაყის გრძნობა გამოიწვია და შემოქმედებითი ენერგიით აღმავსო.

სალოცავის მშენებლობის პროცესში ბევრის შეცვლა გახდა საჭირო. შენობის დაგეგმარება და დიზაინი პირვანდელი ავტორის მიერ შესრულებულ პროექტში არ შეესაბამებოდა ჩვენი ხალხის წარმოდგენებს არქიტექტორულ ტრადიციებზე, ნაგებობა თითქოსდა ქრებოდა ირგვლივმომცველ გარემოში, უსახურდებოდა თვითმყოფობას მოკლებული. აქ არ შეიძლებოდა მცირე კოსმეტიკური ცვლილებებით შემოფარგვლა. აუცილებელი იყო შენობის სახის ძირფესვიანად შეცვლა.

ყველა საკითხი წყდებოდა სალოცავის გამგეობასთან ერთად; და ჩვენს საერთო ძალისხმევის პროცესში თანდათანობით გამოიკვეთა დღევანდელი შენობის სახე. მისი მთლიანობა და თითოეული დეტალი დატვირთულია სიმბოლიკით და აზრით. თება, არის რა საერთო ინტერიერის განუყოფელი ნაწილი, ამასთან ერთად, თვითონვე წარმოადგენს დასრულებულ მცირე არქიტექტორულ ფორმას. ეს ადგილია, საიდანაც ჩვენსკენ მოდის ჩვენი სასულიერო ლიდერის სიტყვა. ამასთანავე, ეს ამაღლებაა, რომელიც თითქოსდა აღმოცენებულია რეალურ ფასეულებებზე და ჩვენი ხალხის მიღწევებზე; და ამიტომაც არაა შემთხვევით თების საყრდენი კოლონების რაოდენობა – 26. ამ რიცხვში კოდირებულია გამჩენის სახელი.

არონ ჰაკოდეში გამოირჩევა სისადავითა და მონუმენტალობით; შესრულებულია მუხით და მარმარილოს ფილებით, ყოველგვარი ორნამენტებისა და დეტალების გარეშე. ვერცხლის მენორები, დეკორატიული კარები ზედნადები, ზემიმართული ბრინჯაოს ასოებით, მოწოდებით „შემაყ ისრაელ“ - „ისმინე (გაიგე), ისრაელო“, და მარმარილოს ორი ფილა - ათი მცნებით ამოკვეთილი, გაშლილ გრაგნილ სეფერთორას სიმბოლირებენ.

ფერად და ემოციურ კომპოზიციაში „თორა ორ“, ჩემთვის მეტად ძვირფას ამ საავტორო ნაშრომში, ვცდილობდი ამესახა მოსეს წიგნის ფილოსოფიური გაგება - ზეციურის, ღვთიურის უწყვეტი კავშირი მიწიერთან. ჩვენ ვეცადეთ ყოველივე ამისთვის მიგვეღწია ფერის, ნახატის, პლასტიკისა და შუქის შერწყმით სულიერ სიმბოლოებთან, თანამედროვეობასთან თანხმობით. ვარღვევდი რა ინტერიერსა და ექსტერიერის სივრცობრივ იზოლა-

ციას, ვესწრაფოდი დამემყარებინა მათ შორის თითქოსდა სულიერი კონ-
ტაქტი; და იქმნა ვიტრაჟი სინათლის გამტარებელ სარკმელად.

ამ სამუშაოს, რომელსაც მრავალთვიანი შრომა მოვანდომე, საჩუქრად
ვუძღვნი ჩემს ხალხს!

სოსო ჯინჯიბაშვილი
„ახალი ცხოვრება“ („ნიუ დაიფ“) # 1 1994 წ.

რუსულიდან თარგმნეს
ნოდარ ფადაგმა (პახიდაგაშვილმა) და
ისაკ (იჩაკი) კიხიხიძემ

ნახატი ხოზა ადელიშვილისა.

ნალისტიკის, კინომცოდნეობისა და კინოკრიტიკის, დოკუმენტური კინოს, ტელემაუწყებლობის, მწერლობისა და სარედაქციო-საგამომცემლო დარგებში. მისი ფენომენი სწორედ მრავალმხრივი, მრავალნახანაგოვანი მოღვაწეობაა. თითოეულ მათგანში გამოირჩეოდა მაღალი პროფესიონალიზმით, ერუდიციით, ჰუმანური პოზიციით, დახვეწილი სტილით, საუბრის ორიგინალური მანერით. გადაუქარებელად უწოდა მას აკადემიკოსმა რეზო ფაჩულიამ „ესთეტიური სააზროვნო კულტურის არისტოკრატი“

სრულიად ახალგაზრდა მიიღეს ახალშექმნილ ჟურნალისტთა (1959) და კინემატოგრაფისტთა (1960) შემოქმედებითი კავშირების წევრად. კინომცოდნეთა შორის საქართველოში პირველს მიენიჭა „ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის“ საპატიო წოდება, ქართველ ებრაელობაში პირველი დაჯილდოვდა „ბრწყინვალეების საპრეზიდენტო ორდენით“ ხელოვანის მონდომებულმა, დაუცხრომელმა და მიზანსწრაფულმა შრომამ განაპირობა სხვადასხვა დონის კონკურსების ჟიურის ავტორიტეტული წევრობა, ნიგნის საერთაშორისო გამოფენა-ბაზრობაზე მოსკოვში საქართველოს წარმომადგენლობა ქართულ ენაზე გამოცემული მისი წიგნით „ომი ეკრაზე“, რომელსაც უდიდესი წარმატება ხვდა წილად. მაღლიერ მკითხველს (არა მხო-

ფართო საზოგადოების ცნობიერებაში ოთარ სეფიაშვილი ის პიროვნებაა, რომლის ცხოვრება შემოქმედებითი ძიებანია, ხოლო შემოქმედებითი ძიებანი – ცხოვრების არსი; ქემარიტი ხელოვანი, ზოგადსაკაცობრიო ფასეულობათა მქადაგებელი, ეროვნული და მოქალაქეობრივი პრინციპების მატარებელი, ებრაული, ქართული და ქართულ-ებრაული კულტურების მკვლევარი, ქართული სიტყვის შესანიშნავი ოსტატი.

დაიბადა 1930 წლის 25 ოქტომბერს, ქ. თბილისში, მორწმუნე ებრაულ ოჯახში.

ბატონი ოთარის ინტელექტუალური შემოქმედება ახალგაზრდობიდანვე წარიმართა ჟურ-

თვის „სასურველ სტუმარს“, სულიერ მახლობელს და მეგობარს. „რკინის ფარდით“ შემოგარსულ და ცენზურა-ტაბუშმძვინვარე საბჭოეთის პირობებში მისი (ერთი კაცის) ტაქტისა და უნარის მეოხებით ეცნობოდა ათასობით კინომოყვარული სხვადასხვა ქვეყნის, სტილის, მიმართულების ფილმებსა და მათ შემოქმედ დიდოსტატთა ხელოვნებას. „ოთარ სეფიაშვილმა ინდურ და არაბულ მელოდრამებს გამოსტაცა მაყურებელი და მსოფლიო კინოშედეგებს აზიარა იგი“, მოსწრებულად ბრძანა ბატონმა მირიან შაორშაძემ. „და მაყურებლისთვის თანდათან ცხადი ხდებოდა, რომ კინო თურმე არ არის მხოლოდ გასართობი სანახაობა, რომ მას შემეცნებითი მნიშვნელობა აქვს და დროსა და სივრცეში ისტორიული ფონითა და ცხოვრებასთან უშუა-

ლოდ ხელოვნების მოღვაწეებს) ახსოვს მისი თითოეული ნაშრომის გამოქვეყნება, მათი ემოციური აღქმა. ფასდაუდებელია კინოსადმი მიძღვნილი 12 ნიგნი (მათ შორის: „ლეგენდა ვარსკვლავზე ნატო ვაჩნაძე“, „ეკრანი და დრო“, „ჭარისკაცის მამა“, „ჯიმშვანთე“, „ჩარლი – პატარა ადამიანი? – არა, გმირი!“), რომ არაფერი ვთქვათ მრავალრიცხოვან ესეისტურ, პუბლიცისტურ სტატიებზე, რომლებიც სისტემატიურად ქვეყნდებოდა ნაშყვან ჟურნალ-გაზეთებში. რა დაავინყებთ საქართველოში თუ ამჟამად მის ფარგლებს გარეთ მცხოვრებ ძველი და შუა თაობების ადამიანებს მის „ილუზიონს“, რომელიც 15 წლის განმავლობაში 750-ჯერ გავიდა სატელევიზიო ეთერში; ყოველ შაბათ ღამით კვირაძალზე, ყველა ოჯახის-

ლო კავშირით იქმნება და აგრძელებს არსებობას“, დიდებულად ასკვნის ჟურნალისტი და პუბლიცისტი, ქალბატონი მანანა ჯინჯიხაშვილი.

ოთარ სეფიაშვილი ცნობილია როგორც სცენარისტი და ათი სატელევიზიო და დოკუმენტური ფილმის ავტორი. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია ისრაელში გადაღებული კინოდილოგია „ქართველთა ჯვრის მონასტერი

ოთარ სეფიაშვილი
კინოსულობის
ნათესა-ჩიდი

იერუსალიმში“ და „ჟამი შეკრებად ქვათა“. ბ-ნმა ოთარმა და კინოდოკუმენტალისტმა გია ჭუბაბრიამ შთამომავლობას დაუტოვეს ქართულ-ებრაული კულტურის მრავალსაუკუნოვანი ძეგლების იმჟამინდელი სახეიერი, ქართველებისა და ქართველი ებრაელების ძმობის და მეგობრობის თვალსაჩინო მაგალითი.

ოთარ სეფიაშვილი ყოველთვის შეუნიღბავად, გაბედულად, მგზნებარედ გამოხატავდა საკუთარ ეროვნულ პოზიციებს. საკმარისია ნაიკითხო ჩარლი ჩაპლინის მონოლოგების მისეული განსჯა („ჩარლი – პატარა ადამიანი? – არა, – გმირი!“); ფილმების განხილვა პოლოკოსტის თემაზე („ომი ეკრანზე“); ქართულ და ინგლისურ ენებზე ამერიკაში გამოცემული „ფურიმი“ – ამბავი ესთერისა – ბიბლიური „ესთერის წიგნის“ ბელეტრიზებისა და ინტერპრეტაციის ცდა, „ხსოვნა – სიმფონია: ქრონიკები და ინტერმედიები ანუ ბედი ქართველ ებრაელთა“ – უმდიდრესი ფაქტებითა და ისტორიული ცნობებით აღსავსე, ემოციური მგზნებარებით შესრულებული წიგნი, რომელსაც არაერთმა მწერალმა უწოდა „მედმივად საკითხავი ლიტერატურა“, „ოთარ სეფიაშვილის ცხოვრების წიგნი“. ისიც შემთხვევითი არ იყო, რომ ამერიკაში ჩამოსვლისთანავე ბატონი ოთარი რაბი აბრაჰამ აშვილითან ერთად სათავეში ჩაუდგა ნიუ-იორკის ქართველ ებრაელთა თემისთვის ესოდენ საჭირო ბეჭდურ გამოცემას „თორა - ორ“ („თორა – სინათლე“) – თორის ყოველკვირეული საკითხავი თავების კომენტარებს. ამ გამოცემას, რომელიც შესრულებული იყო მაღალკულტურულ და დახვეწილ ქართულ ენაზე, რვა წლის მანძილზე ყოველ პარასკევს მოუთმენლად ელოდა ჩვენი თემის მკითხველი საზოგადოება. მეტად შთამბეჭდავი იყო ოთარ სეფიაშვილის ორი ლექცია-საუბარი თემაზე „მიახლება მარადიულთან“ – ბიბლიური „ქებათა ქების“ და „ეკლესიასტეს“ ანუ „კრების შემყრელის“ (ებრაულად „შირ ჰაშირიმ“ და „კოჰელეთ“) აპოლოგია და ისტორიის კონტექსტში განხილვა, რომელიც, უდავოდ, ღირსეულად იმსახურებს ცალკე წიგნად გამოცემას, ფრიად საინტერესო იქნება ქართულენოვანი მკითხველისთვის და უთუოდ სასიკეთოდ წაადგება მსოფლიოს უძველესი ლიტერატურულ-ფილოსოფიური ძეგლების შემსწავლელი უმაღლესი სასწავლებლების ფაკულტეტების სტუდენტ-ახალგაზრდობას. სიცოცხლის ბოლო ხანს გაასრულა ნაშრომი „მარტოსულობის ნათელ-ჩრდილი – რომანი ანუ კამარებში განდობილი ფიქრნი და ამბავი სიყვარულისა“, რომელიც პირველი ქართველი ებრაელი ხალხური მხატვრის შალომ კობოშვილის იდემალებით აღსავსე შემოქმედებასა და ცხოვრებას ეძღვნება.

ოთარ სეფიაშვილის ხელხვაკიან შემოქმედებაში მთელი სისავსით გამოვლინდა მისი ფენომენალური და გასაოცარი მეხსიერება, რის დასტურადაც საკმარისია ჩავიკითხოთ მცირე ამონარიდები ქართველი და ქართველი ებრაელი სახელგანთქმული პიროვნებების წერილებიდან:

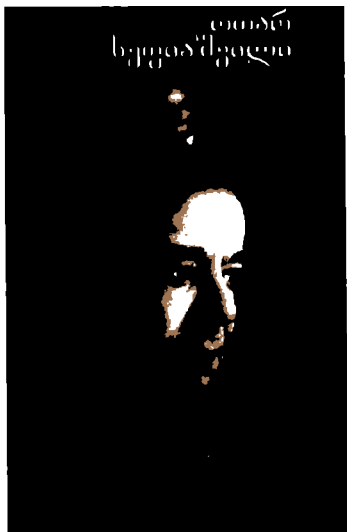
ძვირფასო ბატონო ოთარ!

თქვენ ღირსეულად განვლეთ ხელოვანის საკმაოდ დიდი გზა და მიუხედავად ამ გზის სირთულისა, რწმენისა და ღირსებისათვის არასოდეს გიღალატიათ. პირიქით, სიკეთეც მრავლად გითესიათ და სულიერი საგზალიც უხვად გაგიტანებიათ ახალგაზრდებისათვის.

ღმერთმა დაგლოცოთ და გადღეგრძელოთ! მრავალჟამიერ ამ სიკეთისათვის!

ივანე ჯავახიძე

თბილისი

ჯერ იყო და ქართული კინოხელოვნება ამაყობდა იმით, რომ შენისთანა შემფასებელი და „გულის გამჩხრეკი“ ჰყავდა. იმის შემდეგ კი, რაც ამერიკის სიმაღლიდან გადმოჰხედუ ქვეყანას, რამდენიმე შედეგრი შექმენი, ასე რომ აკლდა შენი ხალხის წარსულსა და ანმყოს. განსაკუთრებით გვინდა აღვნიშნოთ ბრწყინვალე წიგნი „ხსოვნა“, რომელმაც ისტორიას სიმართლე დაუბრუნა, მხატვრულობას კი თვალჩაუღწევი სიღრმე. იგი ეკუთვნის იმ მცირერიცხოვან წიგნებს, თორის შემდეგ რომ შეიქმნა და ადამიანმა უფლის წყალობით ცეცხლით ამოტვიფრული სიტყვები ჩაასხა შიგ, რომ სიმართლის, იმედისა და რწმენის დუღაბად ქცეულიყო.

**გერმონ ბენ-ორენი, ჯემალ აჯიაშვილი,
შალვა წინუაშვილი, რუბენ ენოხი,
სიმონ სიმონიშვილი**

იხიველი

ხშირად ვიხსენებ ამერიკაში ნებაყოფლობით ემიგრაციაში გატარებულ ათ წელიწადს... საოცარია! თავს გადამხდარი სიძნელეები სულ უფრო ფერმკრთალდება, დავიწყებას ეძლევა, ხოლო კეთილსახსოვარი ნე-

თები, ოქროს ნამცეცებივით რომ გაბნეულა მოგონებათა უძირო სკივრში, კინოკადრებივით გაიღვებენ გონებაში... რა დამავიწყებს თქვენს საუბრებს ხელოვნებაზე, მწერლობაზე, კინოს ისტორიაზე; მოგონებებს გამოჩენილ ადამიანებზე, – უშანგი ჩხეიძეზე, ლევან გოთუაზე, სერგო ქობულაძეზე, გიორგი ხუხაშვილზე, ოტია იოსელიანზე...

ჯუმბერ ჯიშყარიანი

თბილისი

„ხსოვნა“ არავის დატოვებს გულგრილს, მეტად თუ ნაკლებად ყველას ააფორიაქებს, შემართავს, თავისი ერის, ისტორიული სამშობლოს ქეშმარიტ პატრიოტად აქცევს... მინდა მოგეფეროთ და გისურვოთ დიდხანს არ დაგეყაროთ ფარ-ხმალი და ჩვენი ერისათვის დამახასიათებელი ალალი, ბრძნული, ვაჟკაცური სიტყვა არ მოგეკლოთ მკითხველისათვის. თუმც ნიუ-იორკში ბრძანდებით, მე თქვენ ისრაელის არმიის გენერლად გთვლით – კალმით მებრძოლ ჯარისკაცად.

ეთერ ფიჩხაძე

იხაელი

თვალსაჩინოა თქვენი მოღვაწეობა, დიდია თქვენი პატივისმცემელ და დამფასებელ ადამიანთა სია შინ თუ გარეთ, ძნელია თქვენნაირი პიროვნების შეფასება და, მით უმეტეს ძნელია თქვენნაირ მრავალმხრივ ხელოვანზე წერა და ლაპარაკი. (რომელი ერთი უნდა ჩამოვთვალოთ?!) ვსარგებლობ შემთხვევით და ერთს კი აუცილებლად გეტყვით: ჩემთვის სამაგიდო წიგნი გახდა თქვენს მიერ ნიუ-იორკიდან მოძღვნილი „ხსოვნა“ – სიმფონია: ქრონიკები და ინტერმედიები ანუ ბედი ქართველ ებრაელთა“. იგი უძვირფასესი სახსოვარია ჩემთვის. მიიღეთ ჩემი უღრმესი მადლობა, რომ ღირსმყავით ასეთი ძღვენით.

ზაირა დავარაშვილი

თბილისი

როცა ოთარ სეფიაშვილის წიგნის „ხსოვნის“ შესახებ რადიოგადაცემას ვამზადებდი, საქვეყნოდ ცნობილ ისეთ ავტორიტეტებს დავუკავშირდი, როგორებიც იყვნენ დოქტორები რუბენ ენუქაშვილი და იცხაკ დავიდი და ვთხოვე თავიანთი აზრი გამოეთქვათ ამ წიგნზე. მაშინ წიგნი ახალი გამო-

სული იყო და ჯერ ნაკითხული არ ჰქონდათ, მაგრამ ერთმაც და მეორემაც საგანგებოდ აღნიშნა, რომ მათთვის დაუვინყარია ოთარ სეფიაშვილის ლექციები თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში და რომ ძალიან ბევრი რამ ისწავლეს მისგან. ორივემ, თითქოს შეთანხმებული იყვნენო, ხაზგასმით აღნიშნა: ჩვენ ყველანი, მისი ნასტუდენტარები, სწორედ ოთარ სეფიაშვილიდან მოვდივართო.

მანანა ჯინჯიხაშვილი

აშშ

რეზიუმესთვის კი ბატონი შალომ დავიდის – ქართული სიტყვის ასევე ბრწყინვალე ოსტატის – უმშვენიერეს ფრთიან ფრაზებზე უკეთესს რაღას შეარჩევს კაცი:

სიამაყის გრძნობით აღვნიშნავ, რომ თქვენს ქმნილებებს ატყვია სათუთი, ფაქიზი და უტყუარი მხატვრული ალღო. აქ ჩანს აზროვნების თავისებური სამყარო თავისი მრავალფეროვანი და თვალისმომჭრელი სილამაზით, მას ერთვის დახვეწილი, სადა, ბუნებრივად მომდინარე ენა, რომელიც პირველივე სტრიქონებიდანვე იპყრობს მკითხველს, განაცდევინებს მას სიხარულს და მღელვარებას.

პატივი და დიდება თქვენ, რომ ხართ მოსილი მაღალადამიანური და კაცური კაცის სრულქმნილებით. თქვენი შინაგანი სამყარო ჩვენს ცნობიერებაში ასახულია ჩვენი ერის მშვენებად. თქვენი სახით ამაყობს საქართველოს ებრაელობა, რომ მისი წიაღიდან გამოწიალდა ხელოვნების შესანიშნავი მოღვაწე და ზეგარდმო ნიჭით დაჯილდოებული მწერალი, რომლის შემოქმედებითი ცხოვრება წარმოისახება ერთ-ერთ ორიგინალურ ძეგლად საქართველოს ებრაელთა კულტურის ისტორიაში.

შალომ დავიდი

ისრაელი

ოთარ სეფიაშვილი გარდაიცვალა 2014 წლის 14 ნოემბერს. დაკრძალულია ქვინსის მაუნტ ხევრონის ებრაელთა სასაფლაოზე.

ნილად მხვდა ბედნიერება 90-იანი წლების მიწურულს პირადად გამეცნო ფართო საზოგადოებისთვის ცნობილი დრამატურგი, მწერალი, პოეტი, ესეისტი, ქართული კინოს და თეატრის დიდი მოამბე, ბატონი გიორგი (გიგლა) ხუხაშვილი და მისი მეუღლე, ქალბატონი ლამარა სეფიაშვილი (ჩემი უფროსი მეგობრის, ბატონი ოთარ სეფიაშვილის და) და ორჯერ ვწვეოდი მათ ოჯახს თბილისში, პეკინის ქუჩაზე. ორჯერვე ფრიად სასიამოვნო, სულიერებით გაჯერებული საუბარი შედგა.

პირველი შეხვედრისას, ვიდრე ქალ-ბატონი ლამარა, ჩემი წინააღმდეგობის

მიუხედავად, სამზარეულოში ფუსფუსებდა და ლოჯში სუფრას აწყობდა, ბატონმა გიგლამ ოთახების კედლებზე გამოფენილი თავისი მშვენიერი ნახატები დამათვალიერებინა, მერე თავისი წიგნი „ბიბლიური მოტივები“ აიღო, გადაშალა, ყდის მეორე გვერდზე სამახსოვრო წარწერა გააკეთა და გადმომცა საჩუქრად.

ადრეულ წლებში მარჯანიშვილის თეატრში ნანახი მქონდა მისი პიესის მიხედვით დადგმული სპექტაკლი „მოსამართლე“ (პრემიერას ვესწრებოდი. მთავარ როლს (მოსამართლის) კოტე მახარაძე ასრულებდა) და მაშინდელი ჩემი შთაბეჭდილებები გავუზიარე, მაღლიერება გამოვთქვი. ესიამოვნა და მითხრა:

გყვარებით თეატრი, ბატონო ირაკლი!

მიუგე:

- თეატრი დედამ შემაყვარა. მახსოვს, პირველად რომ წამიყვანა რუს-თაველის თეატრში. თეატრის აბრაც მახსოვს: „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“ გოგი გეგეჭკორი თამაშობდა ტატოს, – შავი ბაბთა ეკეთა თეთრ პერანგზე. მივბაძე და სკოლაში „მერანი“ წავიკითხე მხატვრულად. მოწონება დავიმსახურე. ხშირად მაკითხებდნენ სცენაზე, ქართული ცეკვების წრის და სიმღერის გუნდის კონცერტებზე. „მოზარდ მაყურებელთა თეატრმაც“ სასიკეთო გავლენა იქონია ჩემი თაობის სულიერებაზე. პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლეში, დრამწრებზე, ქალბატონი თამარ თეთრაძის ჯგუფში ორი როლი შევასრულე სპექტაკლებში „თეთრად ფრიალებს აფრა ეული“ და „ვარსკვლავბიჭუნა“...

ორი წლის შემდეგ, მეორე შეხვედრისას, ბატონი გიგლა ეტლზე დამჯდარი დაგვხვდა (მე და ჩემი უმცროსი ვაჟი - ზურა ვესტუმრეთ). რაც შემეძლო, გავამხნევე (ქალბატონი ლამარა ჩემად იცრემლებოდა) და, საუბარი მაინც რომ გამოგვსვლოდა, მის წიგნზე (წინა შეხვედრისას რომ მაჩუქა) ჩამოვევდე სიტყვა. ვუთხარი:

- ბატონო გიორგი! მართლაც დიდებული წიგნია, ქეშმარიტი ქართველი ებრაელი ხელოვანი პოეტის ლექსთა კრებული, ორი სამშობლოს - საქართველოს და ისრაელის დაუშრეტელი სიყვარული რომ იფრქვევა ყოველი ფურცლიდან.

მადლობთო - მომიგო და აქვითინდა ბერიკაცი...

ცოტა რომ დანყნარდა, გავაგრძელე:

ამ წიგნში ვნახე თქვენი ლექსი „სიმღერა თბილისზე“, რომელიც გაცილებით დიდია, ვიდრე სიმღერით ვიცოდი.

ჰოო! უმალ გამოცოცხლდა ბატონი გიგლა, გამიღიმა და თავი უკან გადასწია (მოგონებებში):

მათრობელო ღვინოსავით
აღმართ-დაღმართად,
შენს კედლებზე ფიროსმანი
ირმებს ხატავდა.

მთანმინდის მთვარე

იყო შენი სიყვარულით
ტანჯვა იოლი,
შენს ქუჩებში დადიოდა
გალაკტიონი.

გიორგი ხუბაშვილი

“მთანმინდის მთვარე”

პიესა 2 მოქმედებად

დამდგმელი რეჟისორი – შელა კუჯუხიძე

მხატვარი – თეიმურაზ სუმბათაშვილი

კომპოზიტორი – გოგი ცაბაძე

პრემიერა – 1965 წლის 30 ნოემბერი

ამას არ მღერიან... 1965-ში,
მარჯანიშვილის თეატრში მედეა
კუჭუხიძე დგამდა ჩემს პიესას

„მთანმინდის მთვარე“. გოგი ცაბაძე იყო კომპოზიტორი. ჰოდა, ერთ დღესაც შევიარე რეპეტიციაზე. გოგიმ - მუსიკა კი დავენერე შენი პიესისთვის, მაგრამ ამ სპექტაკლს კარგი სიმღერაც მოუხდებოდა, ეგებ შეგვანიო ერთი ლექსიო. მომასმენინა მუსიკა, გავამეორებინე, ჩავფიქრდი, ავდექი, საწერ-კალამი და ქალაღდი ავიღე, ფანჯრის რაფასთან მივდექი, გავხედე თბილისურ ქაღრებს და... წამოვიდა თავისით:

დავალ მუდამ მოხიბლული
შენი თილისმით,
ვეძებ და ვერსად ვპოვე
მე სხვა თბილისი.

მოვიარე შორი გზები,
სად არ მანვიმდა,
ვეძებ და ვერსად ვპოვე
მე სხვა მთანმინდა.

რაგინდ ფიქრმა გული მძიმედ
გადამინისლოს,
მომაგებებ მზეს და იმედს
ჩემო თბილისო.

რომ მოგშორდე ერთი დღითაც -
მომენატრები;
სულში მუდამ შრიალებენ
შენი ჭადრები.

ასე შედგა ორი დიდი ხელოვანის - გოგი ცაბაძის და გიგლა ხუხაშვილის
ტანდემი: ამ სიმღერის ჯერ მუსიკა დაინერა, მერე - სულ რამდენიმე წუთში
- ლექსი. ასე რომ, სიმღერას „სიმღერა თბილისზე“ შეიძლება „მთანმინდის
მთვარეც“ ვუნოდოთ...

იმ დღეს ბატონმა გიგლამ მე და ჩემს ვაჟს ავტორის წარწერით დამშვე-
ნებული ახალგამოცემული „სონეტები“ გვისახსოვრა...

P. S.:

ინტერნეტში მოვიძიე და მივაგენი მარჯანიშვილის თეატრის სპექტაკ-
ლის „მთანმინდის მთვარე“ აფიშას, რასაც აქვე ვანთავსებ. ბატონი გიგლა
ხუხაშვილის ფოტო კი („სონეტებს“ რომ ამშვენებს) ჩემი მეგობრის - ბატონი
ალეკო სეფიაშვილის (ოთარ სეფიაშვილის ვაჟის) გადაღებულია.

ამასწინათ გიორგი (გიგლა) ხუხაშვილის „ბიბლიური მოტივები“ და „სონეტები“ დამჭირდა, გადმოვიღე ჩემი ბიბლიოთეკის თაროდან და - ვინ იცის, მერამდენედ შევავლე თვალი მარგალიტებად აკინძულ სტრიქონებს... ამჯერად ერთ სონეტს გაგიზიარებთ:

მაღალ კოშკიდან გადმომყურებ დიდო დავითო,
სიბრძნით, სიუხვით სვებედნიერს გხედავ, მეფეო,
და მინდა შენი საცხოვრისის კედლებს ვეფეო,
საგალობლებით მშვენიერით სული დავითრო.

დღემდე იდინეს ძველ სიტყვათა ნაკადულებმა,
უძველეს ქვებზე დარჩენილმა ორნამენტებად,
დასავიწყებლად ერთი სიტყვაც არ მემეტება,
მექართულება გაუცვეთელ სამკაულებად.

მართლაც რომ საოცარია „ორმაგად ამაღლებული სულიერებით“ გაჯერებული ქართველი ებრაელი ხელოვანის ხედვა: „...მექართულება გაუცვეთელ სამკაულებად“

ჯემალ აჯიაშვილის ხსოვნას

7-8-2015

ჯემალ აჯიაშვილის გახსენებისას მუდამ კინოკადრებივით გაირბენს ხოლმე ჩემს თვალწინ მასთან შეხვედრები თბილისში თუ ნიუ იორკში: „ერთი მსახიობის თეატრში“ წარმოდგენილი მისი ისტორიული ესსე „გამოიღვიძე ქნარო“, - ცნობილი მსახიობის და სპორტული კომენტატორის კოტე მახარაძის მიერ მაღალპროფესიონალურად, უაღრესად დახვეწილი არტისტული გემოვნებით შესრულებული პიესა-მონოლოგი; საქართველოს ტელევიზიის ერთსაათიანი გადაცემა „შუა საუკუნეების ებრაული პოეზია“.

„ნიუ-იორკ ტაიმსი“, 1979 წლის 12 დეკემბერი:

ნახატი მიხეილ ხუნდიაშვილისა

„...ტელეკამერას ნელ-ნელა გადაყვადით ძველ იერუსალიმში, ერთმა-

ნეთს ენაცვლებოდა მარადიული ქალაქის ბიბლიური ხედები, ფერდობზე შეფენილი ციხე-გალავნები. შთაბეჭდილებას კიდევ უფრო აძლიერებდა ძველი ტაძრის ნანგრევები და მარკ შაგალის მიერ მოხატული ვიტრაჟები... კანტორის გალობა ერწყმოდა გოდების კედლის გამოსახულებას და ყოველივე ამის ფონზე მსახიობი ქალი ამაღელვებლად კითხულობდა XI საუკუნის ესპანეთში მცხოვრები ებრაელი პოეტის - იეჰუდა ჰალევის ლექსებს“...

რუსთაველის თეატრი. გარიბდებული აუდიტორია. მსმენელ-მაყურებელთა გაოცებული, გაოგნებული სახეები... სცენაზე მართოდ იდგა ბატონი ჯემალი და ზღაპრულად ლამაზ, ზემთაგონებულ, უხსოვარი დროიდან

1 დეკლამაცია იხილეთ: <https://www.youtube.com/watch?v=0XJ9AiffESV4>

ხოცა ჯემალ აჯიაშვილის „სონეტების“ ეს კლიპი მზადდებოდა ჩემი დეკლამაციით, პიხვედივე სონეტის წაკითხვისას შინაგანად ჩამესმა გია ყანჩელის „ყვითელი ფოთლები“... ყუჩი მიუგდეთ, - ჩა დიდებუდაც ეჩწყმის ეხთმანეთს ოხი გენიადუხი შემოქმედის ზეგაჩდმო ნიჭით გაჯეხებული ჭეშმაჩიტი ხეღოვნების სუდიეხება.

გამოხმობილ ქართული სიტყვის ჩუქურთმებს გვაბერტყავდა, ბევრს – თითქოს უცნობს, მაგრამ რაღაცნაირად ძალზე ახლობლურს, სულშიჩამწვდომს... დინჯად, შთამბეჭდავად კითხულობდა შემეულ ჰანაგიდის, შელომო იბნ გებიროლის, მოშე იბნ ეზრას, იეჰუდა ჰალევის, აბრაჰამ იბნ ეზრას, იეჰუდა ალხარიზის, იმანუელ რომაელის – შუა საუკუნეების ებრაელი პოეტების ბრწყინვალე შედეგებს... უჩვეულო სიამოვნების ჟრუანტელი, ზეგარდმო ჰარმონიული სულიერება ავსებდა დარბაზს...

ოვაცია... ბრავო!... ათასი „გმადლობთ!“ სიყვარული... პატივისცემა... აღარება...

არ ყოფილა შემთხვევა, ამერიკაში ჩამოსულიყო და, ჩვენი თემის სალოცავის თავკაცთა და შემოქმედებითი გაერთიანება „თარბუთის“ წევრთა თხოვნით, არ შეხვედროდა მშობლიურ ჯამაათს. საუბრობდა სადად, ბუნებრივად, შინაურულად და მისთვის ჩვეული მოკრძალებული ენამზეობით გადმოგვცემდა ებრაელთა ისტორიის ჟამუხსოვარ ამბებს...

„შროშანი ღელეთა“, „შუა საუკუნეების ებრაული პოეზია“, „ვარსკვლავთა ჩრდილში მალალთა თანა“, „სონეტები“ ჩემთვის (და, უთუოდ, მრავალი მკითხველისთვისაც) სამაგიდო წიგნებად იქცა...

გმადლობთ, ბატონო ჯემალ, უმაღლესი, გონებისმილმიერი, იდუმალეებით აღსავსე სამყაროს ამ ცისქვეშეთში დავანებისთვის...

ციალა დავარაშვილი საზოგადო მოღვაწე, შესანიშნავი პოეტი, პედაგოგი, მოსიყვარულე დედა და ბებია, სათნო და ერთგული მეგობარი, სამაგალითო მოქალაქე.

2014-ის ზაფხულში გარდაიცვალა... ისე მოხდა, რომ იმ დღეებში ჩვენი რაბები ნიუ იორკში არ ბრძანდებოდნენ. ჭირისუფლებმა აშქენაზი რაბები მოიწვიეს ებრაული კანონების მიხედვით მიცვალებულისთვის ნესის ასაგებად. მაგრამ

საქართველოში დაბადებული და აღზდილი ქართველი ებრაელი ხომ ქართული სულიერებით „სუნთქავს“, რალა თქმა უნდა, საკუთარი ებრაული სარწმუნოებით, რჯულადმსარებლობის იმ ტრადიციებით, რომლებშიც მისი წინაპრების

თვის სული, ძარღვი და ტემპერამენტი ძვეს და ქალბატონი ციალას ქალიშვილების - მარინას და ირმას თხოვნით (მეტიც - ჩვენი და-ძმური ურთიერთობებიდან გამომდინარე - კატეგორიული მოთხოვნითაც კი) მე მომინია გამოსამშვიდობელი სიტყვის თქმა, - მადლმოსილი ქართული დავადვენეთ ქართულ-ებრაული სულიერებით გაჯერებულ პოეტ ქალბატონს მარადიული სამყაროსკენ მიმავალ გზაზე...

ცხოვრების რთული გზა გამოიარა. ახალგაზრდა დაქვრივდა, მეორე შვილზე ფეხმძიმემ დაკარგა საყვარელი მეუღლე - ულამაზესი ვაჟკაცი შალვა (ბიჭიკო) ხევსუროვი, რომელსაც თავისი სიცოცხლის ბოლომდე უერთგულა. დიდი სიძნელეების მიუხედავად, პატიოსანი შრომით პედაგოგიური მოღვაწეობით აღზარდა, უმაღლესი განათლება მიაღებინა და დააოჯახა ორი ქალიშვილი. დღესაც კარგად ახსოვთ მის კოლეგებს და ყოფილ სტუდენტებს მისი შემართება და მუხლჩაუხრელი გარჯა. იოლი როდია - სრულიად ახალგაზრდამ მაღალპროფესიულად წაიკითხო ლექციები: ხელოვნების ისტორია - თბილისის სამხატვრო აკადემიაში, ესთეტიკა და პოლიტეკონომია - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, პეშკინის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში და სხვა პრესტიჟულ უმაღლეს სასწავლებლებში; იყო შესანიშნავი პოეტი; და, რაც მთავარია, სახელი დაიმკვიდრო ორი ქვეყნის ფართო საზოგადოებაში: ჯერ სამშობლოში საქართველოში და შემდეგ -

ყოფითი სირთულეებით აღსავსე ემიგრაციაში - აშშ-ში, მსოფლიოს დედა-ქალაქად წოდებულ ნიუ იორკში...

სხივი და ნათელი ახლდა ქალბატონ ციალასთან ყოველ შეხვედრას, ჰქონდა იუმორის არაჩვეულებრივი გრძნობა, ემოციურად გვიკითხავდა საკუთარ ლექსებს, პატივისცემით სარგებლობდა ნაცნობ-მეგობრების წრეში, ნიუ-იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავის მრევლში.

რა დაგვაკინწყებს მის მშვენიერ ლექსს „ჩვენს სალოცავს ნიუ-იორკშინ, რომელიც სწორედ იმ - 2014 წლის ზაფხულის მიწურულს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ გამოცემულ ლიტერატურულ-შემეცნებითი ალმანახის „სავანე“ და 2019 წლის ებრაული კალენდრის გარეკანებზე გამოვითანე და ჩვენი თემისთვის ერთგვარი „სავიზიტო ბარათი“ გახდა:

მე მიყვარს ჩემი ბროლის კარავი,
ზღვა სივრცეებში რომ იცავს რწმენას,
აშენებულა თორის ვარაყით,
მხარზე აუსხავს ათივე მცნება.

ფილოსოფოსი და კიდევ ბრძენი,
თორა ასხივებს კოდებს, მირაჟებს, -
ასე აზვირთდა ერი ძლიერი,
დღეს რომ წვეთებად ერთვის მდინარეს;

და ამ წვეთების ერთი ნაკადი -
ბრძენი თემი თუ დიდი ელიტა
აქ ჩამოსულა ენით არაგვის,
ჰავანაგილას უკრავს ფლეიტა.

თუმცა მისი ძე სწავლობს სხვა ენას,
სხვა რელიეფზე იცვლის სამოსელს,
მხოლოდ საკუთარს იტოვებს რწმენას
და ერთი ღმერთის წმინდა კანონებს.

...დილა, აისი, მორწმუნე მრევლი
ლოცვის ჭიშკართან იწყებს დინებას,
მზემ გამოაღო თავის სარკმელი
და ეფინება ირგვლივ სხივებად.

ქალბატონი ციალას ლექსებს ყოველთვის დიდი მადლიერებით იღებდა მკითხველი. ხშირად იბეჭდებოდა ჩვენი სალოცავის გამოცემაში „თორა - ორ“ („თორა - სინათლე“) და გაზეთში „დავითის ფარი“. მაგრამ, არის მკითხველისთვის ჯერ კიდევ უცნობი ლექსები მისი შემოქმედებიდან. გავეც-

ნოთ ერთ ულამაზეს ლექსს - „იასამანი“. მცირე ამონარიდი ბატონი ოთარ სეფიაშვილის ესსედან „სილამაზის ტრფიალი“, რომელიც მხატვარ როზა ალელიშვილის ცხოვრებასა და შემოქმედებას ეძღვნება:

„ამოუნურავია ადამიანი და უსასრულოა სამყარო. თვით რიჟრაჟი და მზის ჩასვლაც ყველგან სხვადასხვანაირია. იქნებ ყოველ ადამიანს მხოლოდ მშობლიურ მხარეში ერკვნება განუმეორებლად აისი და დაისიც, მაგრამ მშვენიერზე უმშვენიერესიც ულევია ამ თვალფიქრმუენვდენელ მილეთზე. ამიტომაც ისმის მარადიულად სულმნათ რუსთველის - „მან ერთმა მოგვცა სამყარო, გვაქვს უამრავი ფერი...“ თუმცაღა, დღეცისმარე ფორი-აქში დაძირული ყოველი ადამიანი ვერ ხედავს და ვერც აღიქვამს „უამრავ ფერთა სამყაროს“. ეს მხოლოდ სულით ფაქიზთა - პოეტებისა და მხატვრების ხვედრია...

არ ვიცი რატომ, მაგრამ განსაკუთრებით ჩამრჩა ხსოვნაში როზა ალელიშვილის ერთი „ნატურმორტი - „იასამანი“, რომელიც მხატვარმა ისრაელიდან სტუმრად ჩამოსულ თავის მეგობარ პოეტ ქალს - სიმე ჯანაშვილს უსახსოვრა. ერთი შეხედვით, მასში თითქოს არაფერია უჩვეულო ან მოულოდნელი, - არც კომპოზიცია, არც წერის მანერა, იასამნებიც ხომ თითქმის ყველგან ერთნაირია. მაგრამ ფერთა თვალშეუდგამი ნიუანსირებით და აწ-ღერებით, ამ სურათიდან გაღვიძებული ბუნების თრთოლვა, სწორედ თბილისური მცხუნვარე გაზაფხულის სუნთქვა და სურნელება მობერავდა თითქოს. ამით მეჩვენა ეს ფერტილო ნამდვილ მშვენიერებად... დასტურად კი მოვიტან შესანიშნავი პოეტი-ქალის - ციალა დავარაშვილის ლექსს, რომელიც - ავტორის თქმით - როზა ალელიშვილისეულ იმ ფერწერული იასამნის შთაგონებითაა დაწერილი:

იასამანი

მე მივატოვე ჩემი ქალაქი
და ჩემი ეზოს იასამანი,
ეს ჯადოსნური ნაზი მაგია.
თან რომ გამომყვა მისი სურნელი...
გაფრინდა წლები.
ორ ოკეანეს
ისევ ესტუმრა იასამანი,
მხატვარი ქალის ლაღი პალიტრა.
...მხატვრის თაროზე ვეძებდი ლარნაკს,
ბროლს ან როკოკოს ან ჩინურ ბაკალს,
რადგან სურნელი ვიგრძენი ტოტის,
ეს საოცრება საიდან მოჰქრის?..

უცებ კედელზე გამეკრა თვალი,
მოლისფერ ფონზე ფრთებით ფარვანის
აქ ჩამოსულა იასამანი -
სეფექალების სრული ამალით.
...ეს ჯადოსნური ნაზი მაგია
დღესაც ტრიუმფი გახლავთ მხატვარის.”

მართლაც საოცარია პოეტი ქალის ხედვა - შეგრძნება ზეგარდმო შარა-
ვანდედით გასხივოსნებული მშვენიერებისა.
დავტკბეთ მისი კიდევ რამდენიმე (ჯერაც გამოუქვეყნებელი) ლექსით:

ვაჟას

მთის სოფელში დაიბადა
რენესანსი ბუნების,
რუსთაველმა - შავეშენიო
შვილი ჩემი გუნების.
აბა, ისე ვის უთქვია
შვლის ნუკრისა ჩივილი,
ჩიტ-ჩუტების სიყვარული,
ხმელი წიფლის ტკივილი;
თუ არა შენ, ვაჟავ, ჩემო,
ცრემლო ირმის მოთქმისა,
არწივების თარჯიმანო,
მოალერსევ ფოთლისა;
ფშავ-ხევსურთა ადათ-ნესო,
ძმათნაფიცთა ერთგულო,
სანაქებო მასპინძლო,
ყველა სტუმრის მეგზურო;
საქართველოს ბახტრიონო,
ვარსკვლავების მგოსანო,
უკვდავება გიპოვნია, -
რუსთაველი გლოცავო.

ნოდარ დუმბაძეს

პარალელები, პარალელები,
სიცილ-ტირილის ერთად,
„მარადისობის კანონი“ - მძიმე -
კაცის ვედრება ღმერთთან.

„მზეო, ნუ გარდაიცვლები“,
ნუ დაადონებ მწერალს,
განა აიტანს ნოდარ
ხელოვნურ გულის გძერას?

სოფიკოს

ყველა ქალის „ინტერვიუ“
ყველა ქალის დარდო,
განსწავლულო ჟურნალისტო,
„ვერის უბნის ვარდო“.
მთაში მხატვრის ფუნჯის მუზავ,
„ხევსურელო ქალო“,
თუთაშხიას პრელუდიაჲ,
„ქალბატონო ნანო“,
არტისტული ფერწერა ხარ,
ხელოვანთა ფიქრი,
მეც შენს ქალებს ვუერთდები -
იუბილეს გიხდი.

„შინდის ბუჩქი თუ?“-ს - „უსამშობლო“ ემიგრანტი პოეტი-ქალის სულის
სიღრმიდან ამონთებული სტრიქონები კი მუდამ მაფორიაქებს:

შინდის ბუჩქი თუ?

მე აქ მოვედი ლექსის სარჩულით,
ოკეანეზე წვეთავს ქართული...
და მაინც გიყვარს,
როგორც ის ქოხი -
რასაც ბავშვობა ერქვა -
შენი ქუჩა და შენი უბანი...
იქ, მზის ფერდობზე შინდის გურმანი,
თუმც გადავცვალე მაღალ ბინაში,
მაინც ქოხია შენთან სიზმარში,
რამეთუ ტვინის ყველა უჯრედი
აღმოცენდება ბავშვურ ბუდეში...
დღეს მაიამის ელეგანტურ სასტუმროს ფონზე
თუ გაგონდება დაბა სურამი,
ან ქობულეთის ზღვის ნაპირები?..

მე აქ მოვედი მოტეხილ ფრთებით,
 სტრიქონებს ვებრძვი, უკვე ვიღლები...
 მე ჯერ ვერ ვნვდები „ვერეზანოს“ ხიდს,
 „ბარათაშვილის“ დავდივარ ხიდზე...
 თუმც მოწონებით ვემორჩილები ისევ მანჭეტენს –
 მას სამკაული ასხია ბევრი
 და კეკლუცური ჟინით შრიალებს.
 პირამიდების უმაღლეს სკვერზე
 მე ამერიკის ხელოვნების ხელოვნურს ვითვლი,
 ზღაპრულ მწვერვალებს სინათლის სპექტრზე.
 აქ, მანჭეტენზე არ არის შინდი...
 კვლავ ჩახვეული დავდივარ კიბით –
 სად შინდის ბუჩქი,
 და სად ბროდვეის შოუს სიგიჟე?..
 შემომიღამდა უცხო ბილიკზე,
 და „ლეონარდოს“ ანთებულ ქალზე...
 რა კელაპტრები დავანთო ცაზე –
 უენო ქალმა...
 მსურს მივწვდე სქემებს, –
 უცხო დედანს ვერ სწვდება წლები,
 და ესაიას ქარაშოტზე
 ისევ მეორე სიტიზენის პროგრამით ვკვდები...
 მე – ესამშობლო –
 ვეჭიდები გუშინდელ წარსულს,
 ის მიმაჩნია მშობლიურ დედად...
 იქ – საქართველო, აქ – ამერიკა,
 და ისრაელის გალენილ შვილებს
 უაფრო გემი მართავს ყოველთვის...
 გუშინ იქ ვიყავ,
 დღეს აქ მოვედი,
 ხვალ სად ვიქნებით?..
 ო, ჩემო ერო!
 ჩემო დიადო, და ჩემო ბრძენო!
 იქნებ ვიკმართო ემიგრანტის თეთრი ბილეთი,
 ისევ და ისევ აყვავილდეს ჩემი მილეთი,
 ერის კრუიზებს რომ დაესვას წერტილი მძიმე,
 არ ვამზადებდეთ შვილებისთვის გასაგზავნ ფირებს...
 შინდის ფერები არ გადიქცეს ფერებად ცრემლის,
 ჩემმა ფინალმა დამარწმუნოს –
 ჩვენთან არს ღმერთი!

ციალა დავარაშვილის ყოველი ლექსი ქართული პოეზიის მარგალიტია. ამ დანატოვარს მოვლა და მოფრთხილება სჭირდება...

ბრძენი შელომო პამელეხი (მეფე სოლომონი) ამბობს „კოპელეთში“:
„კარგი სახელი სჯობს ძვირფას ნელსაცხებელს, დღე სიკვდილისა - გაჩენის დღეს“.

კარგი სახელი გაჰყვა ქალბატონ ციალას მარადიულ სამყაროში. მან პირნათლად მოიხადა ადამიანის დანიშნულების ამქვეყნიური ვალი.

ნათელი დაადგეს მის სულს! ხსოვნა იყოს მისი და არდავიწყება!

სიმონ არონის ძე კრიხელი ღვანღმოსილი პიროვნება: გაზეთის „დავითის ფარი“ რედაქტორი და გამომცემელი; კულტურულ-საგანმანათლებლო შემოქმედებითი გაერთიანების „თარბუთი“ პრეზიდენტი; მრავალი დიპლომის და სიგელის, საავტორო უფლების 28 სერთიფიკატის მფლობელი.

დაიბადა 1940 წლის 3 მაისს ქ. თბილისში. 1964 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო პოლი-

ტექნიკური ინსტიტუტის ტრანსპორტის ფაკულტეტი რკინიგზის ინჟინერ-კონსტრუქტორის სპეციალობით. მუშაობდა სხვადასხვა სამეცნიერო კვლევით ინსტიტუტებში ლაბორანტად და განყოფილების უფროსად.

1996 წლიდან, ოჯახით, ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ნიუ იორკში. ენერგიულად ჩაება საზოგადოებრივ საქმიანობაში. 2003 წელს დააარსა აშშ-ის ქართველ ებრაელთა თემის პირველი გაზეთი „დავითის ფარი“; შემოიკრიბა თემის აქტიური წევრები. ქართულ და რუსულ ენებზე ფართოდ აშუქებდა საქართველოს, ისრაელის, ამერიკის ისტორიის საკითხებს და აქტუალურ მოვლენებს, ქართველ ებრაელთა თემის ცხოვრებას. აღსანიშნავია საინტერესო განყოფილება «Тбилисელები» („თბილისელები“ - გამოიცა 61 ნომერი). გაზეთი სისტემატიურად გამოდიოდა 18 წლის განმავლობაში (311 ნომერი) და დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. ბატონმა სიმონმა გამოავლინა მაღალპროფესიული ჟურნალისტური უნარი - განსაკუთრებული ენთუზიაზმით, დაუზოგავი შრომით, საერო საქმისადმი სიყვარულით. აღსანიშნავია მისი მეუღლის - ქალბატონი ნატალიას (ნატამას) და ქალიშვილების - ეთერის და ლიას გულითადი და კვალიფიციური თანადგომა.

ბოლო წელიწადნახევრის გამოცემები პანდემიის გამო აღარ ისტამბებოდა, გამოდიოდა ელექტრონული ვერსიის სახით. უაღრესად საინტერესოა უკანასკნელი, 311-ე ექსპერიმენტული ნომერი ფრიად საგულისხმო ორი სიახლით: გაზეთის გვერდები მკითხველს შეუძლია გადაფურცლოს და (ირაკლი კრიხელის წინადადებით და საერთო ძალისხმევით) ზოგიერთ სტატიას დამატებული აქვს თემატურად მისადაგებული ხმოვანი ვიდეორგოლები.

2015 წელს საზოგადოებამ „თარბუთის“ ხელმძღვანელობა ბატონ სიმონ კრიხელს მიანდო, რამაც მრავალნახნაგოვანი გახადა გაერთიანების წევრთა შემოქმედება. ბატონი სიმონის, მისი მეუღლის და „თარბუთის“ საინიციატივო ჯგუფის მიერ ებრაელთა ისტორიის - წარსულისა და აწმყოს თემებზე შექმნილმა საინტერესო ფილმებმა თუ ვიდეორგოლებმა (40-ზე მეტი) შთამბეჭდავი შემეცნებითი დატვირთვა შესძინა შესანიშნავად ჩატარებულ ღონისძიებებს.

ქართულ-ებრაელ ურთიერთობებში შეტანილი წვლილისთვის სიმონ კრიხელი 2019 წელს დაჯილდოვდა თბილისის დავით ბაახოვის სახელობის საქართველოს ებრაელთა ისტორიის მუზეუმის საპატიო დიპლომით.

2017 წელს, პროფ. რობერტ ფინხაზოვმა, სვეტლანა დანიელოვამ და სიმონ კრიხელმა დანერეს და გამოსცეს საინტერესო წიგნი „Евреи Выхарские, Горские, Грузинские в водовороте истории“, რომლის საჯარო წარდგენა წარმატებით ჩატარდა ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავის დარბაზში და დიდი მონონება დაიმსახურა.

სიმონ კრიხელი სიცოცხლის ბოლო თვეებში ინტენსიურად მუშაობდა ინტერაქტიურ ელექტრონულ ენციკლოპედიაზე „ქართველი ებრაელები ამერიკაში“, მაგრამ...

2021 წლის 7 ივნისს ბატონი სიმონ არონის ძე კრიხელი ბოლო გზაზე გავაცილეთ. მისი ცხედარი ამერიკის შინამ მიიბარა. ოჯახის წევრებთან და ახლობლებთან ერთად, ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა ჯამაათიც ჭირისუფლობდა. გულისტკივილის და თანაგრძნობის ნერილები მივიღეთ მეგობრებისგან, ჟურნალ-გაზეთების რედაქტორებისგან და გამომცემლებისგან, ორგანიზაციის ხელმძღვანელებისგან აშშ-დან, საქართველოდან, ისრაელიდან და მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხიდან. სულის მოსახსენიებელი „სეყუდა“ (სუფრა) ჩვენი სალოცავის დარბაზში შედგა, - სწორედ იმ დარბაზში, რომელშიც შემოქმედებითი გაერთიანება „თარბუთი“ თითქმის მეოთხედი საუკუნის მანძილზე მრავალ შესანიშნავ შეხვედრა-საღამოებს, იუბილეებს და ლექცია-საუბრებს მართავს, სადაც ბატონი სიმონის მიერ შექმნილ ფილმებს და ვიდეორგოლებს დიდი ინტერესით ეცნობოდა მრევლი.

და დარჩა თითოეული ჩვენთაგანის მეხსიერებაში „სადირიჟორო პულტან“ მკდომი „თარბუთის“ პრეზიდენტის და „დავითის ფარის“ რედაქტორის, ჩვენი სიომას მომღიმარე სახე...

ნათელი დაადგეს მის სულს მარადიულ სასუფეველში!

ნოდარ ფალაგი (პარლაგაშვილი)
ისაკ (ირაკლი) კრიხელი

2014 წლის ოქტომბერში, ქართველ და ებრაელ ხალხთა 26-საუკუნოვანი მეგობრობის საიუბილეო დღეებში, მე და ჩვენი - ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა თემის პრეზიდენტი, ბატონი იოსებ პატარკაციშვილი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ვენვით ებრაული კულტურისა და იუდაიკის კაბინეტის, „ისრაელის ცენტრის“ ხელმძღვანელს, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპოდენტს, ბატონი გურამ ლორთქიფანიძეს კეთილშობილ, გულთბილი პიროვნებას, ებრაული კულტურის დამფასებელს და მოამაგეს. აი, რას ამბობდა ბატონი იოსები თავის ვრცელ ინტერვიუში, რომელიც გაზეთში „დავითის ფარი“ გამოქვეყნდა“ 2014 წლის ოქტომბრის ბოლოს:

„ჩემთვის მუდამ დაუვინყარი იქნება ეს შეხვედრა, ბატონ გურამთან და მის თანამშრომელ ქალბატონებთან საუბარი. ძალზე თბილად მიგვიღო. მასში ებრაული კულტურის მიმართ მართლაც დიდი სიყვარული და პატივისცემა დავინახე. იგი აკადემიკოსიცაა და, ამავე დროს, დიდი ადამიანიც, არქეოლოგიაზე უზომოდ შეყვარებული პროფესიონალი, შესახედავად ხომ ნამდვილი არისტოკრატი; ვუთხარი კიდეც: - თქვენი აღნაგობით ინგლისის ლორდთა პალატას დაამშვენებდით-თქო. სადილი შემოგვთავაზა ქაშერ რესტორანში. მაღლობა გადავუხადეთ, - ავლაბარში, „ებრაულ სახლში“ მიგვეჩქარებოდა შეხვედრაზე. თხილეულით და სასმელებით გაგვიმასპინძლდა, საინტერესო ამბები მოგვიყვა, სუვენირებით დაგვასაჩუქრა, ჩვენი ერის ისტორიის უკეთეს გაცნობის მიზნით, სამშობლოში მომავალ ჩასვლისას (არ მინდა ვიხმარო სიტყვა „სტუმრობისას“) საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში, განსაკუთრებით სვანეთში ერთობრივი მოგზაურობით დაგვაინტერესა. მინდა თქვენი გაზეთის საშუალებით ნიუ-იორკიდან მივანვდინო ხმა ბ-ნ გურამს - დარბაისელ, შესანიშნავ პიროვნებას, უკვე ჩვენს დიდ მეგობარს და უღრმესი სიყვარულით და პატივისცემით ვუსურვო ხანგრძლივი სიცოცხლე და ჯანმრთელობა. აქვე მინდა კმაყოფილებით აღვნიშნო, რომ გავი-

ცანი უნივერსიტეტის გამომცემლობის გულთბილი ქალბატონები: ნათია დვალი, მარიამ ებრალიძე და დალი გერმანიშვილი, სტამბის დირექტორი ბ-ნი თენგიზ სირაძე, რომლებმაც ფასდაუდებელი ამაგი დასდეს ბ-ნი ირაკლის წიგნის და ალმანახის გამოცემას. მათთანაც გულდია, სასიამოვნო საუბრები გვქონდა. უდიდესი მადლობა თითოეულ მათგანს ნიუ იორკის ქართულ ებრაელთა სახელით. იმედია, კვლავაც გავაგძელებთ მეგობრულ თანამშრომლობას.”

ველარ მოხერხდა „სამშობლოში ჩასვლა“, ბატონ გურამთან შეხვედრა...
ოდენ სატელეფონო საუბრებით, მოკითხვებით და დღესასწაულების მილოცვებით ვიჯერებდით ხოლმე გულს...

გურამ ლორთქიფანიძე 2019-ის მარტში გარდაიცვალა.

გმადლობთ ყველაფრისთვის, ბატონო გურამ!

მსუბუქი იყოს თქვენთვის დედასამშობლოს ქართული მიწა!

ნათელი დაგდგომოდეთ ზეციურ, მარადიულ სამყაროში!

„მოგონებანი გარდასულ დღეთა“

ზურაბ კიკნაძის ხსოვნას

2014 წლის ოქტომბერში, ქართველი და ებრაელი ხალხების 26-საუკუნოვანი მეგობრობის საიუბილეო დღეებში, თბილისში, საქართველოს ებრაელთა ისტორიის აღდგენილ მუზეუმში, ბატონი გივი ღამბაშიძის ხელმძღვანელობით ჩატარდა შესანიშნავი სამეცნიერო კონფერენცია „თბილისი - იერუსალიმი 3“ შედგა ახალი წიგნების პრეზენტაციები, მათ შორის ჩემი წიგნის - „დასაბამიდან მოაქვამამდე“

ბატონი ზურაბ კიკნაძე პრეზიდენტში იჯდა...

კონფერენციის დამთავრების შემდეგ, დარბაზში მოწყობილ ფრუ-შეტზე, ბატონი ზურაბი მომიახლოვდა, ხელი ჩამომართვა და მითხრა:

- ბატონო ისაკ, გილოცავთ თქვენი წიგნის წარმატებულ წარდგინებას!
- უღრმესი მადლობა, ბატონო ზურაბ! - მივუგე.
- ფრიად საგულისხმო ნაშრომია!..

გავოცდი, - ვიფიქრე ალბათ ოდენ თვალი გადაავლო კონფერენციის მსვლელობისას-მეთქი (70 ეგზემპლარი ელაგა მაგიდებზე).

გამიღიმა და მომიგო:

- დიახ, უკვე წაკითხული მაქვს... ამ ორიოდ კვირის წინ უნივერსიტეტის გამომცემლობაში შეჩნდა საქმე და ქალბატონი ნათია დვალის სამუშაო მაგიდაზე ვნახე თქვენი ახალგამოცემული წიგნი, თვალი მომტაცა გარეკანის ვიზუალმა და ხელი შევავლე...

ცხონებული სოსო ჯინჯიხაშვილის ნააზრევი და ნახელქმნარია - ჩვენი, ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავის ვიტრაჟი „თორა ორ“ „თორა სინათლე“

- ვიცი, ბატონო ისაკ, ვიცი უკვე. ქალბატონმა ნათიამ მაჩუქა წიგნის ეგზემპლარი. ოთარ სეფიაშვილის დიდებული წინათქმაც წავიკითხე ვერაფერს რომ დაამატებს კაცი... მომიკითხეთ ბატონი ოთარი... წარმატებებს გისურვებთ!..

მესიამოვნა ცნობილი მეცნიერისგან ჩემდამი გამოჩენილი გულისხმიერება, - დამრჩა კეთილ მოსაგონებლად. ნათელი დაადგეს მის სულს მარადიულ სასუფეველში!

თამარ და აბრამ მამისთვალოვების გახსენება

ყოველ წელს, სუქოთის დღეებში, არ შემოიძლია არ გადავიკითხო ხაიმ ნახმან ბიალიკის შესანიშნავი ლექსი „უცხო მხარეში (სუქოთის დღე-სასწაულზე)“, რომელიც ბრწყინვალედ გადმოაქართულა ნეტარხსენებულმა აბრამ მამისთვალოვმა. აბრამ მამისთვალოვი გახლდათ რაბი იცხაკ მამისთვალოვის ვაჟი და ქალბატონი თამარ მამისთვალოვ-კეზერაშვილის ძმა. უთუოდ განუზომელია ამ დიდი ოჯახის ღვანლი ქართველ ებრაელთა თემის თვითმყოფადი კულტურის შენარჩუნებისა და განვითარების საქმეში. „თანახის“ წიგნების ებრაულიდან (უშუალოდ დედნიდან) თანამედროვე ენაზე შესრულებული თარგმანები ფასდაუდებელი სახსოვარია თითოეული ჩვენთაგანისთვის და, საერთოდ, ფართო საზოგადოების ქართულენოვანი მკითხველისთვის.

მუდამ თბილად ვიხსენებ ქ-ნი თამარის ვიზიტს ნიუ იორკში 2006 წლის შემოდგომაზე, ჯამაათის გულმხურვალე შეხვედრას ჩვენს სალოცავში, სიყვარულით და სულიერებით გამორჩეულ საღამოს.

ჩემი მისასალმებელი სიტყვა სწორედ ამ ლექსით გავასრულე. მახსოვს, როგორი ნეტარებით ისმენდა ქ-ნი თამარი მისი გარდაცვლილი ძმის დიდებულ თარგმანს, თვალზე ცრემლიც აუკიაფდა. დასასრულს, ჩემი რედაქტორობით გამოცემული, მამისთვალოვების ხელხვავიანი შემოქმედებებიდან მცირე ამონარიდებით შემდგარი ბროშურის - „თორა ორ“ („თორა-სინათლე“) სპეცგამოშვების მთელი ტირაჟი გადასცა რაბი აბრაჰამმა. გადაათვალიერა. ესიამოვნა ძლიერ. მადლიერება გამოთქვა და ავტოგრაფიული წარწერით ჩამოურიგა დამსწრე საზოგადოებას. რამდენიმე ეგზემპლარი კი (რაც გადაურჩა) ისრაელში წაიღო...

ხაიმ ნახმან ბიალიკი

უცხო მხარეში

(სუქოთის დღესასწაულზე)

შუქი მთვარისა ტოტებს შუა აღწევს კარავში,
დაეპატრონა მყუდროება იდუმალ წყვდიადს,
და ვითარცა ჩვილს, უცოდველად - ყუთს რომ გადაშლი -
უცხო მიწაზე წარინჯოვან ეთროგას¹ სძინავს.

ზედ მურტის² რტონი, ამაყ პალმას³ გადანულები,
შერწყმიან ძეწნას⁴ მკაცრ გალუთში მტირალს, გალეულს,
თითქოს ნატრობენ მდუმარებით დათანგულები,
შეერთსხეულდნენ, შეუერთდნენ დუმილს ღამეულს.

---

1 „ეთროგ“ - ციტრუსოვანი ჯიშის ხის ნაყოფი (ამავე ჯიშს განეკუთვნება ფორთოხალი, გრეიპფრუტი, ლიმონი). გარეგნულად ჰგავს ლიმონს, ნარინჯისფერი შეფერილობით. აქვს გემო და არომატი (სუნი). თორა მას „ჩინებული ხის ნაყოფს“ უწოდებს. სხვათა შორის, მამაჩემისგან გამიგია, რომ ეთროგის ხის ქერქს ისეთივე გემო და სუნი აქვს, როგორიც მის ნაყოფს.

2 „ლულავ“ („პალმის ტოტები“) - ფინიკის პალმის ნორჩი, გაუშლელი, სწორი, მწვანე რტო. აქვს გემო, არ აქვს სუნი.

3 „ჰადას“ („ხშირფოთლიანი ხის ყლორტები“) - მურტის (ამბრის) მარადმწვანე ბუჩქნარის ხშირფოთლიანი ყლორტი. აქვს სუნი, არ აქვს გემო.

4 „(ყ)არავაკ“ („ღელის ტირიფი“) - ძეწნა - მდინარეების ნაპირებზე მზარდი ტირიფის ხის წვრილი, დრეკადი შტო. არც გემო აქვს და არც სუნი.

თვლემენ უჩუმრად, მაგრამ გულებს რა დააძინებს,
ყველას აღელვებს ოცნებათა ტკბილი თარეში,
აუხდენლობა ცალკეულად ყველას ამძიმებს
სიზმრის, რაც ხიზანს ეზმანება უცხო მხარეში.

ჰქანცავენ ყარიბს ეკლიანი გზა-ბილიკები,
რაც გადალახა და რაც კიდევ გაუვალია,
ის იმ ბაღშია გულით, სადაც სხვა ეთროგები
შორზე შორეულ სამშობლოში მზისქვეშ ჰყვავიან.

მურტსა და პალმას ეზმანებათ სამშობლო ღელვით...
ეჰ, ყვავილობამ, სიჭაბუკემ გადაიარა,
ჰგონიათ გაქრა მხიარული ზეიმის დღენი,
გალუთს¹ ნახავენ, მამა-პაპის მინას კი - არა.

თითქოს მობერდნენ, ჩაქრობიათ მზერა თვალებში,
მთვარისქვეშეთში გაპარტახდა მათთვის ნადაგი,
ვერვინ იქნება ბედნიერი უცხო მხარეში -
არც იმედია, არც მოყვასი, არც ნიადაგი.

იდვრება შუქი უჩვეული... და ქარი რტოებს
არხევს... კარავში მდუმარება სუფევს მხუთავი,
იქვე ეთროგი - ოქროსფერი - ძილს ვერა ტოვებს,
პალმის რტოს გვერდით სამშობლოზე ფიქრით მსუნთქავი.

თარგმნა აბრამ მაშისთვალოვმა
ისაკ (იხაკლი) კიხიხელის ბიბლიოთეკიდან

1 „გალუთ“ - „განდევნილობა“, „დიასპორა“.

ჩემი და უფროსი თაობის თბილისელთაგან ბევრს დღესაც კარგად ახსოვს მეტროპოლიტენ „რუსთაველის“ თუ „ლენინის მოედნის“ (ახლანდელი „თავისუფლების მოედანი“) სადგურებთან გაზიანი გამაგრებელი ნყლების ჯიხური-ურიკა, გვიან ღამემდე დაუღლეად მოფუსფუსე თეთრხალათიანი შუახნის მამაკაცი ძია ფედიელი, მისი ჩამოსხმული, მარცხენა ხელიდან მარჯვენაში ჰაერში ელვის უსწრაფესად ოსტატურად გადაადგილებული და ღიმილით მორთმეული უგემრიელესი, არომატული ჭიქა ნყალი. მოსეირნე ხალხის რიგიც

კი შემინიშნია ხოლმე ურიკის მისადგომებთან, განსაკუთრებით ზაფხულის პაპანაქებაში.

ერთხელ, თურმე, ახალგაზრდა ქალ-ვაჟი მიახლოებულია ჯიხურს. ბიჭი ოდნავ დანინაურებულია და ძია ფედიელისთვის წაუჩურჩულია: - ბიძია! ორი ჭიქა ნყალი დაგვალევიწე, ფული არა მაქვს, გოგოსთან ნუ შემარცხვენო. უმალ ჩამოუსხამს ძია ფედიელს ნყალი და ვიდრე ნყვილი მაღალ ჭიქებს ჩამოცლიდა, ოთხმოცდაათი კაპიკი ხურდა ფულიც ჩაუჩხრიალებია მეჭმი შემცბარი ბიჭისთვის (ვითომ ბიჭმა მანეთიანი მიანოდა).

იქვე, კინოთეატრ „რუსთაველში“ ფილმიც უნახავთ იმ დღეს ახალგაზრდებს და, ასე განსაჯეთ, ნაყინიც მიურთმევიათ. გახსოვთ, ალბათ, ბილეთი ოცდახუთი კაპიკი, ნაყინი კი ოცი კაპიკი რომ ღირდა (რა დრო იყო?).

რამდენიმე დღის შემდეგ მეგობრებთან ერთად მისულა ბიჭი ძია ფედიელთან, ვალი დაუბრუნებია, ყველანი ნყალზე დაუპატიჟია და უთქვამს: - ამ ბიძიას სიკეთეს ჩემს სიცოცხლეში არ დავივინყებო.

„ღავითის ფაჩი“ # 54

2005 წ.

ცისანა ჯანაშვილი ცნობილი პროფესიონალი მხატვრის მორდეხ (მიშა) ჯანაშვილის ასული, თბილისის იაკობ ნიკოლაძის სახელობის სამხატვრო სასწავლებლის ფერწერის ფაკულტეტის წარჩინებული კურსდამთავრებული - ცხოვრობს და ნაყოფიერ მოღვაწეობას ეწევა ნიუ იორკში. მისი შემოქმედებითი პალიტრა 300-ზე მეტ ფერწერულ ტილოს ითვლის, რომელთა უმრავლესობაც პორტრეტებია. ბიბლიური, მითიური, ისტორიული თუ თანამედროვე პერსონაჟები წარმოადგენენ მხატვრის მაღალინტელექტუალურ დონეს, სულიერ მისწრაფებებს, დახვეწილ გემოვნებას, უნიკალურობას, განუმეორებლობას. ცისანას არაერთმა ნააზრევ-ნახელქმნარმა დაიდო ბინა მრავალი ქვეყნის პრესტიჟულ მუზეუმებში, საგამოფენო გალერეებში, კერძო კოლექციონერების ოფისებში. მისი პორტრეტების ოთხი რეპროდუქცია ამჟვენებს 4 წიგნის ყდას, 22 - ჟურნალ-გაზეთების გარეკანს. ზოგი მათგანი განთავსებულია საერთაშორისო კატალოგებში, საქართველოს საოჯახო კალენდრებში.

1981 წელს, ისრაელში, კირონში პირველად მოეწყო მამა-შვილის - ცნობილი ოსტატის მორდეხ (მიშა) ჯანაშვილისა და იმჟამად ჯერაც ახალბედა მხატვრის ცისანა ჯანაშვილის ნამუშევრების პერსონალური გამოფენად შემდეგ ნიუ იორკი, შრომა და ძიება ახალი თემებისა, საკუთარი ხელნერის დახვეწა და გამოფენებში მონაწილეობის მიღება: ლინ კატლერის გალერეა, ენგელვუდი - ნიუ ჯერსი, სოხო - „მუსავი არტ ცენტრი“, ნიუ იორკისა და ატლანტის „არტ ექსპოები“

შემოქმედებითი გაერთიანება „თარბუთის“ ინიციატივით, 2013 წლის 13 იანვარს ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავში შედგა ცისანა ჯანაშ-

ვილის შემოქმედებითი საღამო და მისი ფერწერული ნამუშევრების ვერ-
ნისაჟი. მხატვარი დიდი ენთუზიაზმით და მთელი სერიოზულობით ემზადე-
ბოდა ამ საღამოსთვის. „ჩემი ნამუშევრების არაერთი გამოფენის მომსწრე
ვარ, მაგრამ ყველაზე მეტად მაღელვებს, მახარებს და აღმაფრთოვანებს შე-
ხვედრა მშობლიურ ჯამაათთან“ წერდა იგი ჩვენი პერიოდული გამოცემის
(„სავანე“, # 22) თავფურცელზე. მართლაც, შედეგმა ყოველგვარ მოლოდინს
გადააჭარბა ნასიამოვნებმა დამსწრე საზოგადოებამ დიდი მადლიერება
გამოხატა და ღირსეული პატივი მიაგო მხატვარ ქალბატონს. მხატვრის ნა-
მუშევრების მასშტაბურ წარმოდგენას დიდად შეუწყო ხელი სიმონ და ნატა-
შა კრიხელეების მიერ მაღალ დონეზე მომზადებულმა „სლაიდ-შოუმ“

ცისანას ფრიად საინტერესო და ხელხვავიანი შემოქმედების ოდენ ერ-
თი ნაწილის ასახვა შეცვლილი ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავის
გამგებობისა და შემოქმედებითი გაერთიანება „თარბუთის“ აღმანახში „სა-
ვანე“ (# 1 (58); თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის გამომცემლობა; 2014 წ.). მოუვნებო ზოგიერთ მათგანს. აი,
რას წერდა ჯერ კიდევ 1997 წელს ცნობილი დრამატუგი, პოეტი (თავადაც შე-
სანიშნავი მხატვარი), ნეტარხსენებული გიორგი (გიგლა) ხუხაშვილი:

„ცისანა ჯანაშვილი ცნობილი ქართველი ებრაელი მხატვრის მიხეილ
ჯანაშვილის ქალიშვილია და როგორც იტყვიან, მხატვრობა გენეტიკურად
მოსდგამს. მას ბევრი რამ აქვს შეთვისებული ისეთი, რაც ე.წ. ტრადიციონა-

ლისტებს ახასიათებდათ. ბედმა
იგი ამერიკაში წაიყვანა, სადაც
დროთა განმავლობაში მისი მხატ-
ვრობა თვისობრივად შეიცვალა.

ამერიკული ავანგარდიზმის
გამოცდილების შეთვისებამ ცი-
სანას მხატვრობისათვის ადრეულ
წლებში დამახასიათებელი ტრა-
დიციულობა შეცვალა პირობითი,
ალეგორიულ-სიმბოლური სახეე-
ბით, რაც მის კომპოზიციებს უფრო
დიდ განზომილებებს აძლევს.

ცისანას გავლილი აქვს ის პე-
რიოდი, როდესაც მხატვარი „მოყ-
ვარული“ ოსტატი უნდა გახდეს.
იგი ოსტატია, არაჩვეულებრივი
გულმოდგინებითა და სიზუსტით
ხატავს ნატურას. მას აქვს აინშტა-
ინის ალეგორიულ-ნატურალური

პორტრეტი, სადაც ერთმანეთთანაა შეთვისებული სიმბოლურ-ალეგორიული აზროვნება და ნატურის აბსოლუტური სიზუსტე. თუმცა, – სიზუსტე ჯერ კიდევ არ არისო სიმართლე, – ამბობდა მატისი, რომელიც იმ ძიებასთან იყო დაკავშირებული, გადატრიალება რომ მოახდინა ფრანგულ კულტურაში. მან უარყო ნატურის აბსოლუტური ერთგულება და უფრო დიდი განზომილებებისაკენ წავიდა ფერის, კომპოზიციების და საერთოდ, აზროვნების მხრივ მხატვრობაში. ცისანა ახლა ამ გზას ადგას.

აი, ახლა ვუყურებთ ჩვენს პირდაპირ კედელზე დაკიდულ სურათს. მასზე დახატულია კარ-მიდამო, ხე, ხესთან სურა და იქვე დაჩოქილი ქალი, რომელიც თითქოს თავის ფესვებთანაა მიბმული. ეს ნოსტალგიური განწყობილება ძალიან დამახასიათებელი და ორგანულია ცისანას შემოქმედებისათვის. საოცარია, ქართველმა ებრაელობამ ორი ათასი წლის წინ დაკარგა სამშობლო; მას შემდეგ სულ სამშობლოს ძიებაშია და ლოცვებში იმეორებს: – „თუ დაგივინყო შენ, იერუსალიმ, მეც დამივინყოს მარჯვენამ ჩემმა!“, მაგრამ ამავე დროს არაჩვეულებრივი ერთგულებითა და პატიოსნებით უყვარს ქვეყანა, რომელიც მან მეორე სამშობლოდ გაიხადა. ეს ქვეყანა რომ დატოვა, ამ ხალხს ხელახლა გაუჩნდა ნოსტალგიური დამოკიდებულება სამშობლოს მიმართ, გასაოცარი გრძნობით აღორძინდა მასში სამშობლოს, ამჯერად, უკვე საქართველოს, წყურვილი. ეს მოტივები ამ პატარა სურათში და საერთოდ, ცისანას შემოქმედებაში იმაზე მეტყველებს, რომ მხატვარი სულიერად ვერასოდეს ვერ განეშორება თავის ქვეყანას. პირიქით, სადაც არ უნდა წავიდეს, ეს შეგრძნებები ხდება უფრო ტრაგიკული (ამ სიტყვის ყველაზე ამაღლებული მნიშვნელობით).

ცისანას ნახატებში აქვს ქალურობის ასეთი ლირიკული მიდრეკილებები, მაგრამ ამავე დროს, იგი რაღაც მთლიანი და ძლიერი მიდრეკილებების მხატვარია. მისი ოსტატობა ხატვაში ზოგჯერ აგონიურ სიმშაგემდე მიდის, რაც ქალის ნაზი ბუნებისათვის თითქოს უფრო ნაკლებად ორგანულია. ეს იმას ნიშნავს, რომ ცისანას დაუდგა პერიოდი, როდესაც იგი ფერების საიდუმლოს უთავსებს ალეგორიულ საიდუმლოს ნახატისას. ეს დიდი მიმართულებაა დასავლეთის მხატვრობაში და ჩვენს მხატვრობაშიც. მაგალითად, გუდიაშვილი ხომ თავისი ბუნებით ალეგორიული მხატვარია. იგი მთლიანად მითებიდან, ალეგორიებიდან, სიმბოლიკიდან ამოდის. გუდიაშვილამდე ჯერ შორი გზა აქვს ცისანას, მაგრამ ის აქეთკენ მიისწრაფვის და მიილტვის. იგი პროდუქტიულია, მუდმივ ძიებაშია, მოუსვენარია. ასე რომ, მის შემოქმედებაში შესაძლოა კიდევ მოხდეს თვისობრივი ცვლილებები.

თავის მხატვრობაში ცისანა დიდი მასშტაბებისკენ, განზოგადოებისკენ მიდის, მაგრამ ნატურას მთლიანად არ დაშორდება. ბუნება ბევრი მხატვრის სურათებში ცოტა გულბრყვილოდ იავსდება. ამ მხრივ, ცისანა გასცდა გულბრყვილობის სტიქიას და ახალ-ახალ სიღრმეებსა და სახიფ-

რებას ეძებს თავის მხატვრობაში. ძიებამ და სიყვარულმა ჩამოიყვანა იგი საქართველოში. აქ ის თავის სურათებიანად ჩამოვიდა, თითქოს სურათები, როგორც ცოცხალი არსებები, ჩამოვიდნენ მასთან ერთად, რათა ადამიანებს მოუთხრონ რასაც განიცდის საქართველოდან ამერიკაში წასული ცისანა ჯანაშვილი“.

გიორგი ხუბაშვილი

ღამაგუჩი, პოეტი

თბილისი, 1997

ცისანა ჯანაშვილს

მოღბერტთან დგახარ შემართული გამთენიამდე,
ამაღლებულა ამერიკა შენს ფანჯრებიდან,
ცათამბრჯენად და ჰუძონის მაღალ ჯებირად,
ცხოვრება შენი ამ გიგანტურ ხედებს მიანდე.

ფარფატებს თოვლი ატლანტიკის ფანჯრის მინაზე,
მანჰეტენს იქით მენამული ჩნდება რიჟრაჟი,
მონატრებია სხვა ფერები და პეიზაჟი
შენს შთაგონებას და ლირიულ, ქალურ სინაზეს.
მხატვარი მამის აჩრდილს შორით ესაუბრები,
ოსტატის თვალით სურათები რომ შეაფასოს,
ბრძენ აინშტაინს, შთაგონებით შეძრულ ჰიკასოს
და ისევ თბილისს უბრუნდები ძველი უბნებით.

ისევ აცოცხლებს მოგონება შენში მფეთქავი
მტკვართან ძველ სახლებს, ნარიყალას, მეტეხს, ფეთხაინს.

გიორგი ხუბაშვილი

„სონეტები“, 1998

***

ყოველი ხელოვანი, უწინარეს ყოვლისა, თავისი ხალხისათვის ქმნის, ერი კი თავს იწონებს საკუთარი ნიჭიერი შვილებით. ეს ბუნებრივია. თუმცაღა, იმი-სათვის რომ დააფასო, უნდა იცნობდე მათ ნამოღვანარ-ნაშემოქმედარს. ამი-

ტომაც გამოაქვთ ხალისით სამზეოზე ჩვენს მხატვრებს თავიანთი ნამუშევრები, რომლებიც, - ვინ იცის, - რამდენი უძილო ღამის, შთაგონებასთან ჭიდილისა და მუხლჩაუხრელი შრომის შედეგია.

ცისანა ჯანაშვილის ნამუშევრები, პირველ რიგში გულისყურს იპყრობს ქალური სიფაქიზით და სინატიფით, პლასტიკის მუსიკალობით, ასოციაციური აზროვნებისაკენ მიდრეკილებით. მის ფერტილოებზე უკონფლიქტოდ თანაარსებობენ ზედმინევით კონკრეტული და განზოგადებული, რეალური და წარმოსახული, სინამდვილე და ნაოცნებარი. მისი შემოქმედება უთუოდ იმსახურებს ღრმა განსჯას და პროფესიონალურ ხელოვნებათმცოდნურ ანალიზს.

ოთარ სეფიაშვილი

ხელოვნების დამსახულებელი მოღვაწე

2013

ცისანა ჯანაშვილი მეტად მრავალფეროვანი, თანამედროვე კრიტიკიუმებით მოაზროვნე მხატვარია და ებრაული, ქართული, ევროპულ-ამერიკული იმპულსებით არის „ნაკვები“ მაღალპროფესიონალურ დონეზე. იგი შესანიშნავი პორტრეტისტია. განსაკუთრებით თვალში საცემია მისი სურათების ფერადოვნება, მდიდარი კოლორიტი. იგი ფაქიზად განიცდის (განგაცდევინებს) საკუთარ თუ თანამედროვე ადამიანის ფსიქოლოგიურ, საზოგადოებრივ თუ ყოფით პრობლემატიკას.

თამაზ სანიკიძე

ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, პოეზისტი

ცისანა ჯანაშვილს მასმედიის ყურადღება არასოდეს მოკლებია. რეცენზიები მის შემოქმედებაზე დასტამბულია ქართულ, ებრაულ, რუსულ, ესპანურ პრესაში. მას პოეტებმა ლექსებიც უძღვნეს, მაგრამ ცისანა მუდამ განსაკუთრებული მადლიერებით იგონებს ამერიკელი კრიტიკოსის ირინა კლურმენის შეფასებას, რომელმაც საკუთარი ნახელქმნარისადმი რწმენა განუმტკიცა: „ცისანა ჯანაშვილის კომპოზიციები მელოდრამატულია. ტანჯული, ალეგორიული ფიგურები დიდოსტატ პერიკოს დევნილებს მაგონებენ სურათიდან „მედუზას ტივი“.

ჯუმბერ ჯიშკარიანი

მკვლევარი, ჟუჰნადისტი

ჟუჰნადი „თანამემამულე“ # 29, 2008. ღონღონი

მთაბეჭდილებების წიგნიდან¹

ჩემო ცისან! (შენც ცისა ხარ!)

პეიზაჟი... ეს ხომ ხედვაა ბუნების წიაღისა, ეს ხომ სუნთქვაა თვით ბუნების... ეს ხომ ეშხი და მშვენებაა ბუნების მირიად არსთა (ჩვენი ცნებით კი – თითქოს უსულოთაც... მაგრამ მე არ მიმაჩნია ამ ჩვენს პლანეტა-ბუნებაში უსულო მატერიათა ყოფნა – ჩვენს ბუნებაში ყველა ცოცხალ არს, ყველა სუნთქავს, ყველა მოძრაობს, ყველა იცვლება... გარდაიცვლება ფერად-ფერადად) და მეტყველდებიან მირიად ფერებში, მირიად ჰანგთა სიტყვა-ბგერებში... და იწყებს თვალი, გული, სული აღქმას, გალობას... ეს ხომ ლოცვაა დილისა, შუადღისა, დაისისა, ბერუსისა, ავღარისა... ვაჰ, რა საამოა ამათი ხილვა და ცნება-შეგრძნება... უნდა შევიცნობდეთ და შევიგრძნობდეთ, რომ ზესფეროებში უამრავ-უთვალავი პეიზაჟია, რომლებიც ნატრობენ ამეტყველებას ფერებში, სიტყვა-ბგერებში, სულისა და გულის ჟღერად სიმფონიებში, ფხიზლად თუ ძილად სიზმარ-მზანებებში.

ნეტარ შენ – ჩემო ცისან, ფერად-ფერადთა ხელთმქმნელი ხარ ერთერთთაგანი და ამიტომაც გეთაყვანები.

ფრიადი წარმატებისა ხელთ გაქვს, იარე და იგალობე ფერად-ფერებით ჩვენი ბუნებისა და ადამის მოდგმის დიდება-აღდგომისათვის!

შენი მორის დანიელოვი

7.VI.73

თბილისი

ცისანა ჯანაშვილს!

აღფრთოვანება, დაწყებული ოცდათხუთმეტი წლის წინათ ჩემი დიდი მეგობრის – მიშა ჯანაშვილის გამოფენით, დღეს უფრო მეტის სიმწვავით შევიგრძენი.

მადლობელი ვარ კიდევ ერთხელ ამ დიდი სიხარულის განახლებისათვის.

შენით მოხიბლული

ნომა-ნისიმ ჯინჯიხაშვილი

11/26/97

1 დრო-ჟამისგან გახუნებულ და გაცრეცილ, გაკრული კალიგრაფიით შესრულებულ მორის დანიელოვის წერილის გამიფვრაზე ბევრი დღე თავაუღებლივ ვიმუშავე; ვფიქრობ, მივალწიე სანადელს - ი. კ.:

ცისანა! მომილოცავს!

ყოველ წაღმწევაში იგრძნობა შინაგანი დაძაბულობა, ექსპრესია, რიტმი, განწყობილება თავ პოეზიაშია. ფერზე და ემოციაზე ფიქრობ და აღწევ კიდევ ჩანადიჭრის პოეტთან პნახველამდე.

სოსო ჯინჯიხაშვილი

11.26.97

საოცარია შენი პალიერა!!! ყოველთვის სიხარულით დაველოდებით ახალ ფერებს და ახალ საოცარ სამყაროში მოხვედრას! სიხარული და ფერთა სიუხვე ნუ მოგიშალს ღმერთმა!!!

მერაბ და ნანა ხუხაშვილები

ნოემბერი, 1997

საოცარია მოზარდის ფსიქო-ემოციური სამყარო, მრავალნახნაგოვანი და ჯერ კიდევ ბოლომდე შეუცნობელი, მით უმეტეს, როდესაც მასში შემოქმედებითი სული დომინირებს. ერთი შეხედვით უმნიშვნელო ნიუანსმაც კი შეიძლება შთაგონების ბობოქარი ტალღა გამოიწვიოს, იმგვარი ტალღა, რომლის „ქოჩორიც ათეულობით წელს გადასწვდება“.

ან კი რაი არს გასაკვირი, როდესაც საუბარი ნიჭიერებით გამორჩეულ ხელოვანთა გვარიშვილებს შეეხება, კერძოდ კი ჯანაშვილების თვალსაჩინო წარმომადგენლებს, რომელთაგან თითოეულმა ხელთუქმნელი ძეგლი დაუდგა პირსისხლიანი ფაშიზმის უმანკო მსხვერპლს, ჰოლოკოსტის სიმბოლოდ აღიარებულ ანა ფრანკს. ვისზე ვსაუბრობთ? მიხეილ, ცისანა და ნუგზარ ჯანაშვილებზე.

ჩვენმა თანამემამულემ, ნიუ იორკში მცხოვრებმა და მოღვაწე მხატვარმა, ქალბატონმა ცისანა ჯანაშვილმა 2005 წელს ანა ფრანკის ორი პორტრეტი შექმნა - ფერწერული და გრაფიკული. გრაფიკულმა ნამუშევარმა დავით ბააზოვის სახელობის საქართველოს ებრაელთა და ქართულ-ებრაელ ურთიერთობათა ისტორიის მუზეუმში დაიდო ბინა, ხოლო ფერწერული ტილო კი 2013 წლიდან „ანა ფრანკის სახლის“ კედლებს ამშვენებს ჰოლანდიაში. აკი სწერს კიდევ მაღლიერების ნიშნად ავტორს იმ ხანად „ანა ფრანკის სახლის“ აღმასრულებელი დირექტორი, ბატონი როლანდ ლეოპოლდი:

„...მაქვს პატივი გამოვხატო ჩემი აღტაცება ამ პორტრეტით, რამეთუ მასში გადმოცემულია იმედისა და ტრაგედიის ერთობლიობა, რაც ანას ცხოვრების ისტორიის ზუსტი ანაგეკლია და რასაც მისი დღიური აღწერს... ჩვენ გავუფრთხილებით ამ ნამუშევარს და გამოვნახავთ გზებს, რათა გავაცნოთ იგი საზოგადოებას“

ყველაფერი კი დიდი ხნის წინ დაიწყო და ამაზე თავად ქალბატონი ცისანა მოგვითხრობს ვრცელ ინტერვიუში, რომლის ავტორიც გახლა-

ვთ ბატონი ჯუმბერ ჯიშკარიანი და რომელიც „დავითის ფარის“ 2006 წლის 68-ე ნომერში დაიბეჭდა:

„ეს იყო დიდი ხნის წინ. ცამეტი წელი რომ შემისრულდა, მამამ დაბადების დღეზე „ანა ფრანკის დღიური“ მაჩუქა და მითხრა:

შვილო! ეს უჩვეულო წიგნია! ანა შენი ასაკის იყო, დღიურების წერა რომ დაიწყო. ამ წიგნმა შეძრა მსოფლიო! ანა მაგალითი უნდა იყოს შენთვის ცხოვრებაში.

მამამ ანა ფრანკის ფერწერუ-

ლი სახე შექმნა. ტილოზე ის მომენტი ასახა, როდესაც გესტაპო თავს დაესხა თავშესაფარში გახიზნულთ. წინა კლანზეა სანოლზე წამოძვარი ანა, შეძრწუნებული თვალებით. უკან, კედელზე, ფაშისტის შავი აჩრდილია, რომელიც მაკლავუნასავით ადგას ანას თავზე... ძალზე დრამატული ტილოა, რომელიც რამდენჯერმე დაიბეჭდა ჟურნალ-გაზეთებში. წიგნი სულმოუთქმელად წავიკითხე. გავოგნდი. ბევრი ცრემლიც მადინა ანას ტრაგიკულმა აღსასრულმა. სწორედ ანას შთაგონებით დავიწყე დღიურების წერა...

ამ წიგნს ხშირად ვუბრუნდები, რადგან ანას სახება სამუდამოდ შემოვიდა ჩემში, როგორც ფაქიზი სულის, უჭკვიანესი, უკეთილშობილესი, იობივით მომთმენი, თან უზომოდ მიმტევებელი ადამიანის მაგალითი“

უნდა აღინიშნოს, რომ ბატონი მიხეილ ჯანაშვილისეული „ანა ფრანკი“ რამდენადმე განსხვავებული ხასიათისაა: გოგონა - თვალებში ჩამდგარი შიშით, რომელსაც თავს დასტრიალებს სიკვდილის აჩრდილი. ქალბატონი ცისანას პატარა ანა კი იმედით, სიცოცხლის სიყვარულით და ღიმილით გვიმზერს ტილოდან. განმარტებას თავად მხატვარი გვაძლევს და კვლავ ვკითხულობთ „დავითის ფარში“ (2013 წ. #212 სტატიის ავტორი მიხეილ ფიზიცი) გამოქვეყნებულ ინტერვიუში სათაურით „ტრაგედია და იმედი - ანა ფრანკის პორტრეტის შესახებ“: „ცხოვრებამ ანა ორი უკიდურესობის ზღვარზე მიიყვანა, სიკვდილი ან გამარჯვება. მან ისიც იცოდა, რომ ზოგჯერ წამებით სიკვდილი იგივე გამარჯვებაა, მომავლის საკეთილდღეოდ გამარჯვება. ამიტომ შერჩა მას ბოლომდე შინაგანი თავისუფლება და საკუთარი ღირსების შეგნება. აი, რას ამბობს დე ვიკი, რომელიც ანასთან ერთად ვესტერბორგის ბანაკში იყო: „...ანას თვალები უბრწყინავდა... და ისე თავისუფლად ეჭირა თავი, ისეთი პირდაპირი გამოხედვა ჰქონდა, რომ ჩემს თავს ვეუბნებოდი: - იგი ხომ აქაც ბედნიერია!“

და შემდეგ განმარტავს ქალბატონი ცისანა:

„სწორედ ამ სიტყვებმა შთამაგონა, როგორი უნდა ყოფილიყო „ჩემი ანა“, მიუხედავად მის გარშემო გამეფებული სისასტიკისა და დამთრგუნველი რეალობისა, იგი თავანული, ოდნავ მომღიმარი, ღირსებით აღსავსე ავსახე. ანას თვალებში იმედის ნაპერწკალი კრთის და სასწაულის მოლოდინშია...”

ასეთი ორი განსხვავებული „ანა ფრანკი“ შექმნა მამამ და შვილმა, ქართველ ებრაელ მხატვართა უაღრესად ნიჭიერმა წარმომადგენლებმა - მიხეილ და ცისანა ჯანაშვილებმა.

ბატონი ნუგზარ ჯანაშვილის მოთხრობა „ანა ფრანკი“ სრუ-

ლად იტევს მიხეილ და ცისანა ჯანაშვილების ტილოებზე ასახულ სახასიათო მომენტებს და კიდევ უფრო მეტად ამძაფრებს ტკივილს, ემპათიას და ზოგადსაკაცობრიო მასშტაბის უსამართლობით გამოწვეულ პროტესტის განცდას.

აი, კიდევ ერთხელ გადავიკითხე, ეს უკვე მერამდენედ - აღარც კი მახსოვს და ყოველ ჯერზე რეკენ ზარები ქვეცნობიერში:

- აღარასოდეს!

- აღარასოდეს!

- ა ღ ა რ ა ს ო დ ე ს !..

სტატიის ავტორი:

ირინა ბიბილეიშვილი-იოსებაშვილი

გავიტანე სათაურად და მყის მივხვდი, რაოდენ მძიმეა, დღესაც კი, არათუ თემა, რომელსაც ვეჭიდები, თვით ფიქრიც - უსაზღვრო სევდით, ტკივილით გაჯერებული.

ანნა ფრანკი...

რამდენჯერ, ადრეულ წლებშიც მიცდია ამ უსასობის, უფრორე გმინვის, სულს ჩატვიფრული და სამარადუდამოდ ჩაბუდებული გმინვის ამოთქმა... არა და არ მომდევდა კალამი, მენერებოდა თუ ორიოდ სტრიქონი და... გამირბოდა აზრიც, სათქმელიც, რითმა და რიტმი ხომ სულაც... ახლაც, ეგებ დღეს უფრო მეტადაც, მიჭირს გავლა ამ საგოლგოთე გზის; ან როგორ გინდა ასცდე, აერიდო ელდის ნიაღვარს - ელდის გარეშე შესაძლებელია განა წარმოიდგინო ქვესკნელს ჩაჩეხილი სინორჩე, ჩექმით გათელილი უმანკოება... მერჩია ისევ თეთრ, სუფთა ფურცელთან მარტოდ დარჩენა და ჩემთვის, ჩემად, შეათასედ მიბრუნება პირშეუკრავ ჭრილობასთან, შეათასედვე გამონვევა ძვირფასი სახეების, მერე თავის ჩარგვა და დიდხანს ჩაშტერებით ფიქრი ადამიანთა მინის, სამყაროს მოუწყობლობაზე.

ვიხსენებ, ჯერაც ყმაწვილი, როგორ ვიშრობდი ამ უცოდველი გოგონას ტრაგიკული სვე-ბედით ნანალვერდალ ღამეულ ცრემლს - „დედამინაზე მე ადგილი ვერ მომინახეს და ზეცას, სტუმრად მიმავლინა სატანის მოდგმამ...“ არცთუ ძლიერი სტრიქონებია, ვალიარებ, ეგებ ამიტომაც, აქვე ესმოდა წერტილი საღეჭსო განწყობას, აზრიც სხლტებოდა და შთაგონებაც, თუ იყო იგი საერთოდ, და მის იქით გუგუნებდა სიცარიელე, ღალადებდა მუშტშემართული უილაჯობა და ძახილის ნიშნად აღმართული საუკუნეებიდან ესტაფეტასავით გადმოსული უპასუხო კითხვა:

- რატომ?

ადამიანური ენით ამის ახსნა დღესაც შეუძლებელია, ხოლო პეპელამ... პეპელამ რა იცის ან სიცოცხლის, ან სიკვდილის, ის ხომ - სამყაროსა და გაზაფხულის ერთდღიანი, თვალდაფრთაფახულა სტუმარია, განცვიფრებით რომ შემოგვციცინებს, გამოხატავს რა უშრეტ სიყვარულსა და დაუდგრომლობას, აღმა-დაღმა დაფარფატებს უთავბოლოდ და ისიც არ იცის რა უხარია, ეგებ უკვირს კიდევ, ამ ქარიშხალს, ჩვენ რომ ნიავადაც არ გვიჩნს, როგორ უმკლავდებიანო ეს ციცქნა ია-ენძელები, ფერად-ფერად ღილებად რომ დაბნევიანო ამწვანებულ მოლს... ზოგჯერ ფრთებს სიფრიფანა ფურცლებსავით დაკეცს, დაასვენებს, ყვავილს მსუბუქად დაენებება, მერე, თითქმის გაახსენდაო რაღაც, ისევ ცქაფად აშლის ხატულ-ფრთებს, ააწიპნიპებს

უჩინარ წამნამთ და ჰერი, აღმა და დაღმა, ზემოთ თუ ქვემოთ, ისევ ფარფატ-
ფათფათი, ისევ შეხლა-შემოხლა ნიავე-ქარიშხალთან...

...ანნა ფრანკი არ არის ზოგადი სახე და არც მხოლოდითი გამოვლინე-
ბაა კაცობრიობის ცოდვილიანი საწყისისა, მისი თითებზე დასათვლელი
გაზაფხულებიც არაა ერთადერთი გამონაკლისი - იგივე სვე-ბედით დაღ-
დასმულია მილიონიანი არმიის ალბომებს შეყვნილი, სახტად დარჩენილი
სახეები - ხოლო მსგავსება ესე საჩინოა უფრო სიკვდილის უსახო ერთნაი-
რობით, როგორც ხის დაცვენილი ფოთლები.

და მაინც, ანნა ფრანკთან მიმართებაში ფერმკრთალდება თვით ყვე-
ლაზე სატანისტური, ორფეხა ჯალათთა ფანტაზიებით ამობლანდული და
სიტყვა ტრაგედიაში ჩაგრაგნილი საშინელებანი. ისტორია მომსწრეა წარ-
მართულ მსხვერპლშენიშვების, შუასაუკუნოვან აუტოდაფებსა და საინკვი-
ზიციო ბნელებს... მაგრამ ისტორიავე ყოველივეს აზროვნების სიმწირითა
და ფანატიური სიბნელით ხსნის... ხოლო ანნას ტრაგედია ტოლსტოის სა-
უკუნეში, ტოლსტოის ეპოქის ფონზე თამაშდება - მკაფიოდ ისმის?! - ტოლ-
სტოის ეპოქის ფონზე!

***

ებრაელობის გზას - კაცობრიობის ქვემარტებისაკენ მოქცევის მცდე-
ლობის გზადაც თუ მოვიაზრებთ, აღარ გაგვიჭირდება ჩვენი ღვთიური მი-
სიის აღიარება და აღიარება იმისაც, რომ ამ გზაზე სატანის დამაცხება აუ-
რაცხელი მსხვერპლის ფასად გვივდებოდა.

ასევე, ჩვენს უახლოეს ისტორიასაც, რომ აღარაფერი ვთქვათ ოცსაუ-
კუნოვან სიმართოვებზე, ერთ მდულარე ცრემლად თუ ჩამოქნი და შეაერთებ,
თორემ 6-მილიონიან ტრაგედიებად დანაწევრებულ ისტერიებს ვერარა
ოკეანე ვერ დაიტევს.

და არა აქვს ამ ცრემლს საწყაო ისევე, როგორც სისხლს არა აქვს მრავ-
ლობითი რიცხვი, და არც ერთი, რომელიმე კონკრეტული ერი არაა დამნა-
შავე ებრაელობის წინაშე, რამეთუ დანაშაული ესე - მთელი კაცობრიობის
დანაშაულია სწორედ ერთი კონკრეტული ერის მიმართ, და ანნას მაგალი-
თიც კმარა, რათა ვაღიაროთ კაცობრიული უსუსურობა, როცა ფლიდმა და
მშიშარა მსოფლიომ ვერ დაიცვა ერთი გულანთებული მეოცნებე გოგონას
წყურვილი სიცოცხლისა, სინორჩე და დაუდგრომლობა მისი ჩაკლა ისევე
უდრტვინველად და წარბშეუხრელად, როგორც დელგმა და ზვავი სრავს ყო-
ველს განურჩევლად.

და მართო ამიტომაც უნდა მოგვეწყოს საკუთარი კერა, რათა ჩვენს
თვალციმციმა გოგო-ბიჭებს არასოდეს ენახათ ის უსიხარულო ბავშვობა, ის
„პოგრომები“, ბუხენვალდები და აუშვიცები, რაც მუდამ გაგვახსენებს ჩვენს

მსოფლიო ობლობას და მიუსაფრობას; ჩვენს შვილებს უნდა ჰქონოდათ და აქვთ კიდევ საკუთარი მინდორ-ველი, სადაც უნდა ექროლათ და დაჰქრიან კიდევ თავისუფლად, აღმა და დაღმა, ზევით თუ ქვევით, სადაც არასოდეს ჩამონვება სვასტიკა ღრუბლები, აღარასოდეს აღიმართება უხსენებლის აჩრდილი და არ შევეყუჩებით სხვენებსა და სარდაფებს მხოლოდ იმიტომ რომ, ებრაელები ვართ!

ხოლო ვიდრე ადამის მოდგმას საბოლოოდ არ უარჰყვია წარმართული და უღმერთო სანყისი, ის უბედური იქნება თავისი სეპარატიული გადახრებით, თავისი კუ-კლუს-კლანობითა და შიზოფრენიებით, ფსიქოპათიური ამბიციებითა და ანთისემიტური გესლით... და ვერავითარი დრო, თითქოსდა მკურნალი ყოვლის, ვერ გაანელებს იმ სივალაღეს, მილიონობით ჩამქრალი სანთლის ერთ წმინდა კელაპტრად - იად ვა შემ(-ად აღმართული პროტესტი რომ ქვია.

კაცობრიობამ ერთხელ და სამუდამოდ უნდა გამონახოს სატანისტურ განზრახვათა ძირშივე ამოსაძირკვი და ქვესკნელს შთასანთქმელი მექანიზმი, ვინაიდან, არავინ უწყის როდის და სად ამოხეტს ბინიერების მუდმივად შემართული ლავა - კეისართა ლეგიონერულ რუბიკონებზე თუ მაკედონელთა დაუმარშრუტებელ ლაშქრობებზე...

ხოლო რომისა თუ სამყაროს გადანვა - ნუ გავაციინებთ შემოქმედს - არც ნერონების და არც „ნეხვის ჭიების“ გადასაწყვეტია.

აი, წაყრუება და გულგრილობა უფრო დიდი დანაშაულია, ვიდრე სახე-დაკარგულ, სულამორთმეულ ორფეხათა ბრმა მორჩილება და შიში, ცხოველური, თავის გადარჩენის ცხოველური შიში.

მე პაციფისტი ვარ შეგნებით, მაგრამ არა თვალდათხრილი და თავდახრილი ებრაელი... მე მაქვს ჩემი ეროვნული სიამაყე, ჩემი სართულები და სიმაღლეები, მაგრამ მაქვს მოკრძალებაც და გულჩვილობანიც. მე ვარ ის, ვინც დღემდე ეძიებს 30 წლის წინ დაკარგულ მფრინავს - რონი არადის სიცოცხლის ნიშანტს. მე ვარ ის, ვინც ბოლომდე უნდა სდიოს და საფლავამდე ჩასდიოს ამანებსა და აიხმანებს, ისრაელ ოლიმპიელთა მკვლელებსა და „დელფინარიუმის“ კამიკაძეებს...

მაგრამ არამც და არამც, და ესაა ჩემი კრედო და ამ ესსეს დანიშნულებაც - არამც და არამც მათ შვილებს და შთამომავლობას, მათს გვარებს და მათ სახიერო, რადგან მე ვარ ისრაელი - რჩეული ღვთის, და ამდაგვარი სჯა არც ებრაული, და მაშასადამე, არც ადამიანური და კაცობრიული თვალსაზრისია.

P.S. მაგრამ თვით კაცობრიობას ვერასოდეს ვაპატიებ ერთი გულანთებული მეოცნებე გოგონას უსიხარულო ბავშვობას, ვისი სახელი და გვარი დღესაც სევდის და ტკივილის, უფრორე გმინვის, უსაზმნო გმინვის გარეშე არ წარმოითქმის -

ა ნ ნ ა ფ რ ა ნ კ ი !

ნუგზარ ჯანაშვილი

წიგნიდან „მშვენიეხი იაფო“

ინტერნეტით მონაბერი თორის სურნელი

საქართველოში ჩვენი სწავლული მამები იუდაიზმის მთელ თავიანთ ცოდნას რომ ზეპირსიტყვიერად გადასცემდნენ თაობიდან თაობას არახალი ამბავია. ჩვენი ჯამაათის სასულიერო ლიდერების, თალმიდ-ხახმების დარაშების თორის საკვირაო წასაკითხი თავების „ჰაფტარების“ კომენტარების თუ დღესასწაულების წესების ახსნა-განმარტებების მოსმენის სიყვარული ბავშვობიდან დამყვა. თბილისის დიდ სინაგოგაში, ღრმად პატივცემულ რაბებთან სიახლოვისას ნელინადის ნებისმიერ ჟამს ზაფხულში თუ ზამთარში პაპანაქება სიცხეში თუ ძალუმ ყინვაში მუდამ მიკვირდა მათი სხეულებიდან ავარდნილი ორთქლის სურნელის შეგრძნება...

1998-ში, ნიუ იორკის ქართველ ებრაელთა სალოცავში, ერთ-ერთი მამათის დილის ლოცვას ისრაელიდან ჩამობრძანებული (ნეტარხსენებული) ხახამ რეფაელ ელაშვილი ატარებდა. მე სეფერ-თორის სამსახურის ფასუკი შევიძინე და მთელი საათნახევარი თებაზე, რაბის გვერდში ვედექი. ერთ მომენტში, როცა მას მხრიდან ჩამოწეულ ციციტს ვუსწორებდი, შევამჩნიე - თეთრი პერანგი მთლად სველი ჰქონდა...

და მივხვდი: სულიერ გატაცებაში სეფერ-თორის ალტკინებით ნაკითხვაში, სიბრძნის გადმოცემის რუდუნებაში, ჯამათის სამსახურის ძალისხმევაში - ისინი ბოლომდე იხარჯებოდნენ, „სანთელივით იწვოდნენ და იღვენთებოდნენ“

მათ მიერ ნაჭირნახულები თორებიც ხომ საოცარ სურნელს აფრქვევენ...

და ეს „სასიამო სუნი“ თურმე ინტერნეტითაც „ვრცელდება“

ინტერესით ვადევნებ თვალყურს ჩვენი დროის ერთ-ერთი დიდი სწავლულის და მოაზროვნის, რაბი იაკობ გაგულაშვილის ვიდეორგოლებს „იუთუბში“. თანახის წიგნების სიღრმეებში წვდომით, რაბის თითოეული გაკვეთილიდან სწორედ ეს „თვალხილული“ და „ხელშესახები“ სასიამო სუნი და სურნელი მობე-

რავს. თითქოს ჩაგესმის იეჰუდა ჰალევის გენიალური სტრიქონები ჯემალ აჯიაშვილისეული ასევე გენიალური თარგმანით:

„ფრთეო ნათლისავ,
გადმოფრინდი უცხო ფრინველად,
ზეარსებულის განმიცხადე არსი პირველად,
რომ უმეცარმან საცნაური გავიცნაურო
და მოგეახლო უხილავის მოსახილველად...“

რაბი იაკობ გაგულაშვილი 2011 წლის 28 ნოემბერს გავიცანი ნიუ იორკში. ისრაელიდან მოწვეულ თორმეტ რაბის ვუმასპინძლეთ მაშინ ჩვენს სალოცავში. მათი ვიზიტი აშშ-ში დაკავშირებული იყო დიდი რებეს, ადმორის მენახემ მენდელ შნეერსონის შალიახთა (ნარგზავნილთა) ყოველწლიურ ყრილობასთან. ტრადიციადქცეული ფორუმი 23-28 ნოემბერს ჩატარდა „ხაბადის“ შტაბ-ბინაში (ბრუკლინი), სადაც ჩვენი სახელგანთქმული რაბებიც იკავებდნენ საპატიო ადგილებს. და ვიდრე ისრაელში დაბრუნდებოდნენ და თავიანთ პოსტებს მიაშურებდნენ, ნიუ იორკის „საკუთარ ოჯახში“ - ქვინსის ქართველ ებრაელთა სალოცავში შეხვდნენ მშობლიურ ჯამაათს. ამ უმნიშველოვანეს მოვლენას გაზეთ „დავითის ფარის“ რედაქციამ სპეცგამომცემა (#184) მიუძღვნა ჩემი წინათქმით და საერთო რედაქციით.

შეხვედრა ძალზე გულთბილ და შინაურულ ვითარებაში, ქართულ-ებრაული სტუმარ-მასპინძლობის ძირძველი ფორმით - სუფრასთან წარიმართა. რაბი იაკობთან ახლოს ვიჯექი. ახლაც მახსოვს მგზნებარებით წარმოთქმული მისი სიტყვა: „როცა ჩვენ თორა მივიღეთ სინას მთაზე, გამჩენი მოშეს ცეცხლით გამოეცხადა, კანდელი ჩააბარა მას ხელში, - სინას მთაზე დანთებული კელაპტარი, დიდი შუქი: „შვილო, მოშე! ჩაიბარე თორის კელაპტარი და გადაეცი თაობიდან თაობას!“ დღევანდლამდე თორის ის ცეცხლი არ ჩამქრალა და არც ჩაქრება არასდროს! ჩვენ ვართ იმ ყანდილის მატარებლები და გვევალება მომავალ რაბებს, ჯამაათებს გადავცეთ წმინდა გულით. ყველას ევალება შეინახოს თორა!..“ იმ საღამოს ჩვენი თემის მთავარმა რაბიმ, ხახამ აბრაჰამ აშვილმა მას „ლომი თორისა“ უწოდა...

რაბი იაკობი ქართველ ებრაელთა მინჰაგების დამფასებელი, თავგამოდებული ქომაგი და პოპულიზატორია. „შემოთის“ ბოლო ორი კარის („ვაიაკჰელ“, „ფეკუდე“) მიმოხილვისას, მან ყურადღება გაამახვილა ებრაული თემების განსხვავებულ ადათ-წესებზე და ტრადიციებზე.

ვუსმენდი და მახსენდებოდა ჩემი წერილი სადისკუსიო თემაზე „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო“:

კი, - ებრაელები „ერთი თორის ხალხია“, მაგრამ საყოფაცხოვრებო ხასიათის კანონ-ნესების დაცვის ზოგიერთ სფეროში ჩამოყალიბდა სხვადასხვა (არა პრინციპული, მაინც შესამჩნევი, ნიუანსური) ტრადიციები. ზნე-ჩვეულებებსა თუ ადათ-ნესებში თვალშისაცემი განსხვავებებია როგორც, საერთოდ, ამქენაზურ და სეფარად ებრაელებს შორის, ისე ცალკეულ ხასიდურ-ამქენაზურ მიმართულებებისა და ცალკეულ სეფარად ებრაელებს შორისაც კი. ყოველი ებრაული თემი, მათ შორის ქართველი ებრაელობა, თავისი ფსიქოლოგიური, სოციალური და ისტორიული თავისებურებით, თვითმყოფი გავლენა და ყველას იუდაიზმის ერთ ფორმას ვერ მოარგებ. აქ ლაპარაკია არა ეთნოგრაფიულ განსხვავებებზე, არა სადღესასწაულო კერძებზე (ისე, როგორც შუა აზიელ ებრაელებს უკვირთ, რომ ჩვენ ფესახში სიმინდის ფქვილსა და ღერღილს მოვიხმართ, ჩვენ კი ის გვიკვირს, რომ ისინი ფესახში ბრინჯს მიირთმევენ), არამედ ებრაული ცხოვრების პრაქტიკული კანონების დაცვის ნიუანსებზე...

ბრძენნი გვიქადაგებენ:

რაბი იოსეფ-იცხაკი: „სინათლეს ჩვენ ყველგან ვეძებთ, ჩვენს „მინ-ჰაგებშიც“ კი. ზოგი თვლის, რომ ჩვეულება - ეს „მხოლოდ და მხოლოდ ჩვეულებაა“. ხასიდუთი გვანახვებს: - შეხედე, იქ შუქია! შუქი შენი სულისთვის!“

რაბი ცემახ-ცედეკი: „მცნებები საჭიროა შესრულდეს აუცილებლად, ჩვეულებები კი - სურვილისამებრ. მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ „მინჰაგი“ უფრო მაღალი დონიდან მოდის, ვიდრე „მიცვა“ - „მცნების შესრულება“.

რაბი მენახემ მენდელ შნეერსონი: „პირველი, რასაც ბავშვის ყურადღება „მოეჭიდება“, - არა რომელიმე მცნებაა წერილი თუ ზეპირი თორიდან, არამედ სწორედ ჩვეულება - ზნე, ადათი, წესი.“

და ამ ადათ-ნესების აღქმა ენით, მეტყველებით ხდება. დიახ, ადამიანი „ენაში ცხოვრობს“. ენა სამყაროს ხედვის არა ოდენ საშუალებაა, არამედ ფორმაც. ამა თუ იმ ხალხის ხასიათი თუ ცხოვრების ნირი ყველაფერზე უკეთ მის ენაში, მის ლექსიკაში გამოსჭვივის.

საქართველოში დაბადებული და აღზრდილი ქართველი ებრაელიც ქართული ცნობიერებით „სუნთქავს“, რაღა თქმა უნდა, საკუთარი ებრაული სარწმუნოებითა და რჯულადმსარებლობის იმ ტრადიციებით, რომლებშიც მისი წინაპრების თვით სული, ძარღვი და ტემპერამენტი ძევს. თითოეული ჩვენთაგანისთვის ხომ, პირველ ყოვლისა, ძვირფასია ქართული „აღუ“ და „დე-და“, და შემდეგ - „შემაყ ისრაელ!“ - კაცობრიობის ისტორიაში პირველი მონოთეისტური იდეა, რომელიც 26 საუკუნის წინ თან მოიტანეს ლტოლვილმა იუდეველებმა იმ დროის საქართველოში.

„ეს გამოგონილი კავშირი არ არის. ეს ისტორიის ლოგიკაა... ორიათას ექვსასწლიანი სიყვარული სულიერი გაორება კი არ არის, ორმაგად ამაღ-

რაბი იაკობ გაგულაშვილი

მამის ნაამბობი

წიგნი პირველი

რაბი იაკობ გაგულაშვილი

მამის ნაამბობი

წიგნი მეორე

ლებული სულიერება გახლავთ!“ – დიდებულად დაგვმოძღვრა ბატონმა გიორგი (გიგლა) ხუხაშვილმა.

ქართველი პოეტი ამირან კალაძე კი ქართველ ებრაელებს „ქართველი ებრაელის სიმღერას“ გვჩუქნის:

„ორი ენა მომცა მამაზეციერმა,
ორთავ ღვთიურ საიდუმლოდ შერაცხული,
სასიმღეროდ უტკბილესი ქართული მაქვს,
სალოცავად – სათაყვანო ებრაული!“

ასეა -

„ხის სიმაღლე მიწის ზემოდან კი არ იზომება, - ფ ე ს ვ ე ბ ი დ ა ნ!“

და -

„შენი ერის ისტორია არა მხოლოდ უნდა იცოდე, უნდა გტკიოდეს კიდევ. თუ არ გტკივა და მართო ცოდნა გაქვს, - რაც არ უნდა ზუსტი იყოს შენი ეს ცოდნა, მაინც აღარ არის ცოდნა, რადგან არ გტკივა, ვერ გრძნობ.“

სწორედ ეს „ორმაგად ამაღლებული სულიერებით განცდილი ტკივილი“ ჩაბუდებული რაბი იაკობის უკვე ნიგნებად გამოცემულ ორ კრებულში (ავტორი-შემდგენელი ირინე ბიბილეიშვილი-იოსებაშვილი). მოხარული ვარ, რომ ამ მშვენიერი გამოცემების ერთ-ერთი რედაქტორი გახლავართ და ბატონა რაბიმ და ქალბატონმა ირინამ ჩემი მოკრძალებული ნაშრომებიც შეიტანეს კრებულებში.

გმადლობთ! თოდა რაბა, რაბი იაკობ!, ან - როგორც აქ - ამერიკაში მი-გვაჩვიეს - რაბაი იაკოვ!

გმადლობთ, ქალბატონო ირინა!

ფიქრები ნუგზარ ჯანაშვილის ესეს „დიდი სამეულის“ გამო¹

გერცელ ბააზოვი, ბორის გაპონოვი, ჯემალ აჯიაშვილი.

დიახ, „მათზე უბრალო სიტყვის თქმა არ იკმარებს.

არც სიტყვის უბრალოდ თქმა...

გაუხუნარად... ამოუწურავად...

ამჯერად ბორის გაპონოვზე ვიტყვი ორიოდ სიტყვას:

შოთა რუსთველის სახელი და „ვეფხისტყაოსანი“ რომ ერთნაირად ძვირფასია ქართველებისთვის და ქართველი ებრაელებისთვის - არ ახალი ამბავია. არ მეგულება საქართველოში თუ ემიგრაციაში მცხოვრები ქართულენოვანი ოჯახი, ამ პოემის ერთ-ერთი გამოცემა მაინც რომ არ გააჩნდეს, დროდადრო არ კითხულობდეს და არ ასწავლიდეს შთამომავლობას. მახსოვს, როგორი სიამაყით მიჰქონდათ სულმნათი შოთას ეს უკვდავი შედევი-რი საქართველოდან „აღთქმულ მინაზე“ ამსვლელ ებრაელებს.

მაშინ, 70-ანი წლების დასაწყისში, საინფორმაციო ვაკუუმის პირობებში (როცა რადიო და სატელევიზიო ეთერიდან მხოლოდ „აგრესორი ისრაელი“ ისმოდა), ბევრმა წამსვლელმა თუ დამრჩენმა არცკი ვიცოდით, რომ ისრაელში გველოდა „ივრითული ვეფხისტყაოსანიც“ „(ყ)ოტე (ყ)ორ ჰანამერ“

არადა, რამხელა უსამართლობა იყო: მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული, როცა „ვეფხისტყაოსანი“ მსოფლიო ხალხთა მრავალ ენაზე ითარგმნა, მათ შორის ჩინურადაც, ჩვენ ებრაელებს, მეოცე საუკუნის 70-იან წლებამდე მისი ივრითული თარგმანი არ გაგვაჩნდა. და რაოდენ საოცარია, რომ ეს „უსამართლობა“ ოკუპირებული ევპატორიიდან ევაკუირებული და საქართველოს უძველეს ქალაქ ქუთაისს შემოხიზნული რუსულენოვანი (!) ებრაული ოჯახის შვილმა - ბორის გაპონოვმა აღადგინა...

საქართველოში მოღვაწე ორი გენიალური მელექსე-პოეტი განისვენებს ისრაელის ნმინდა მინაზე: იერუშალაიმში შოთა რუსთაველი, კირიათ-შაულში - ბორის გაპონოვი. რვაასი წელი ამორებდათ მათ, - რვა ჟამგრძელი საუკუნე.

„ვა, სო ფელო, რაშიგან ხარ, რას

გვაბრუნვებ, რა ზნე გჭირსა!..

სად წაიყვან სადაურსა, სად აღუფხვრი

სადით ძირსა?!..“

1 სრულად იხილეთ ფეისბუქზე: <https://www.facebook.com/profile/100005867041810/search/?q>

ვინ იცის, რამდენჯერ შემივლია თვალი ჩემს ბიბლიოთეკაში პატარა, მაგრამ დიდი სულიერებით გაჯერებული წიგნისთვის „მე ებრაელი ანუ დიალოგი საკუთარ თავთან“, რამდენჯერ ჩავფიქრებულვარ თავის ერზე და დედა-საქართველოზე უსაზღვროდ შეყვარებული გორელი მწერლის, დრამატურგის, მსახიობის და რეჟისორის, გორის საპატიო მოქალაქის, ნეტარხსენებული მიხეილ შაფთოშვილის გულის სიღრმიდან ამონთებული სტრიქონების ნაკითხვისას:

„მე გორელი ვარ, გორის ციხესთან
ქარის ზუზუნში გაზრდილი ბიჭი,
უფლისციხესთან ნამზევ ქალაქში
სიყვარულის და სიმღერის გამოყვან ნიჭი!..

ჩვენს სინდის-ნამუსს _ ჭაღარა ციხეს
მტკვარი დუდუნით უმღერის ნანას,
ლიახვი ცელქად ეალერსება
მზეჭაბუკების ასაფრენ ქალაქს.

არა, არ ვარ მე ბუნებით მანანნალა-
მოხეტიალე და არც დამპყრობი... რწმენის და რჯულის ერთგულება, და ამის გამო ეროვნული ავბედითობა, საუკუნეთა ქართვეილებში, ვით ეულ-ლტოლოვილს დამატარებდა აქეთ-იქითა... სადაც სიტბოს ვგრძნობდი და მეძლეოდა საშუალება ეროვნული გადარჩენისა, იქ „ვმკვიდრდებოდი“ რწმენა-იმედით, დედა-სამშობლოს ოდესმე მაინც დავიბრუნებდი!..

შეცოდებები ბევრი გვქონია, მაგრამ თორის ღალატი არა!... სამშობლო დავითმია, თორა - არა!; თორა რომ დაგვეთმო, სამშობლოშიც რომ გვეცხოვრა, მაინც ნავიშლებოდა; ენა დაგვიწყნია თორა გვილოცია; ვიცოდით რომ თორა ლო-

ცვა-რწმენას შეგვინახავდა, ხოლო რწმენა ენასაც დაგვიბრუნებდა და სამ-შობლოსაც აღგვიდგენდა... დავხოცილვართ, თორა გადაგვირჩენია, რადგან გვკეროდა - თუ თორა გადარჩებოდა, ჩვენც გადავრჩებოდით!"

მიხეილ შაფთოშვილის ეს წიგნი 1993 წელს გამოიცა.

მას შემდეგ თითქმის მეოთხედი საუკუნე გამობდა...

და, აი, მეტად სასიამოვნო ამბავი: ქართველებისთვის და ქართველი ებრაელებისთვის თანაბრად საყვარელი დიდი კლასიკოსის - ნოდარ დუმბაძის ქალიშვილმა, შესანიშნავმა მწერალმა, მთარგმელმა, პუბლიცისტმა, ლიტერატურათმცოდნემ, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორმა, ამჟამად ისრაელში საქართველოს საელჩოს მრჩეველმა, ქალბატონმა მანანა დუმბაძემ ინგლისურ ენაზე თარგმნა ამ წგნიდან ერთი მშვენიერი ლექსი „რწმენა“ („თეთრი ღამე თეთრი ლექსისა“).

ინგლისური თარგმანით დაინტერესდა საერთაშორისო აღიარების ისრაელელი პოეტი, მრავალი ლიტერატურული პრემიის ლაურეატი ამირ ორი და თარგმნა ივრითზე.

ქალბატონმა მანანამ მომანოდა მასალები და მთხოვა მიმეცა მიმართულება ამ თარგმანებისთვის. შევთავაზე გამეკეთებინა ივრითული თარგმანის ტრანსლიტერაცია ქართული ასოებით (დახმარება გამიწია ჩემმა უფროსმა მეგობარმა, ბატონმა ნოდარ ფალაგმა), ნამემძღვარებინა მცირე წინათქმა და გამოქვეყნებინა გაზეთში „დავითის ფარში“.

ნათქვამია „სანთელ-საკმეველი თავის გზას არ დაჰკარგავსო“. დიახ, - ყოველ წიგნს თავისი ბედი გააჩნია. ჭეშმარიტი მწერლის სიკეთით ქმნილი და სამზეოზე რუდუნებით გამოხმობილი ნაშრომი, ადრე თუ გვიან, მაინც მივა მადლიერ მკითხველამდე... და მთარგმნელამდეც...

მიხეილ შაფთოშვილის „რწმენას“
ქალბატონმა მანანა დუმბაძემ და ბატონმა
ამირ ორმა „ახალი სიცოცხლე“ შესძინეს.

„მე ებრაელი ანუ დიალოგი საკუთარ
თავთან“ განაგრძობს მოგზაურობას!

ამჟერად, უკვე - საკაცობრიოდ!

მიხეილ შაფთოშვილი

რწმენა

(თეთრი ღამე თეთრი ლექსისა)

ებრაელი ვარ,

ძე აბრაამის, ისააკის, მოსესი და დიდი დავითის...

როცა მაფიქრებს ჩემი ანმყო, ჩემი წარსული, -

სხეული მითრთის,

გმირი ვარ მითის!..

რწმენა ვარ - რწმენა ძალაა,

ურწმუნო კაცი უთვისტომოს ჰგავს,

მისთვის წამიც კი ხან მარტია, ხანაც აპრილი

უძღურებისგან სულ ჩამოსტირის იმას თავპირი...

ერთგულება ვარ - ერთგულება ჩემი რწმენისა,

სისხლხორციელი ჩემი ერისა...

ენა ვერ იტყვის თუ რა გადამხდა, თუ რა მეღირსა!..

დრო ტირანია - ერთი შეხედვით ყოვლისშემძლე, ყოვლის უფალი,

კახპა ქალივით უპირობო და თან მუხთალი!..

ჯერ კიდევ მაშინ - გარიჟრაჟზე -

მამა აბრაამმა სამსხვერპლოზე ამიყვანა,

შესაწირად დანა დამასო...

ღმერთსაც კი ცრემლი მოერია -

ერთგულება და უბედურება ასე ერთმანეთს როგორა ჰგავსო?..

მას ღმერთი სწამდა - ღმერთი ერთი -

ცისა, მიწისა და სიცოცხლის გამჩენი ღმერთი,

და რაცა სწამდა, იმან განირა,

მან მოუწყო დიდი გამოცდა.

ისე დაასო ერთადერთ შვილს ყელზე დანა -
 მას თუნდაც ფიქრით,
 სამდურავი თავის ბედზე
 არცკი ნამოსცდა!..
 მას ღმერთი სწამდა,
 და რაცა სწამდა, იმან განირა,
 რამაც განირა, სწორედ იმან გადაარჩინა!..
 ო, როგორა ჰგავს ეს გამოცდა გამოცდასა ჩემი ერისას -
 ისე, რომ მოველთ დღევანდლამდე,
 ერთხელ ნუგეშიც რომ არ გვეღირსა!..
 მაინც რა იყო, რა ბედი და
 რა განაჩენი ჩემი ერისა...
 ისე რომ მოველთ დღევანდლამდე,
 ერთხელ ნუგეშიც რომ არ გვეღირსა...
 მაინც რა იყო, რა ბედი და
 რა განაჩენი ჩემი ერისა -
 ყველა ტირანი ამას ამბობდა
 ხვალ ურია აღარ იქნება...
 ზეგ ვიფიქროთ სხვა დანარჩენი...
 მაინც რა იყო, რა ბედი და
 რა განაჩენი ჩემი ერისა -
 ყველა ტირანი ისე წავიდა, ჩვენი მოსპობა რომ ვერ ეღირსა!..
 რწმენა ვარ - რწმენა ძალაა,
 ჩემმა რწმენამ ბევრჯერ გამწირა...
 რამაც გამწირა, სწორედ იმან გადამარჩინა!..
 ებრაელი ვარ -
 აბრამის რწმენით,
 იაკობის მებრძოლო სულით,
 მოშე რაბინის ღვთიურ მოძღვრებით,
 დიდი დავითის მხედრული ნიჭით,
 სოლომონ ბრძენის ნათელი სიბრძნით.
 დამაქვს თორა, დამაქვს თალმუდი...
 ებრაელი ვარ!
 თუ გსურს, ბედო,
 კვლავ გამომცადე,
 კვლავაც გამრუდდი!

FAITH

(The White Night's White Verse)

I am Jew,
Son
of Abraham,
Isaac...
Moses,
And
Of David the Great...
When I think about my present, my past,
My body quivers,
Hero I am,
I am a myth!..
I am faith- faith is power,
A faithless man is a man without kith or kin,
For him a second is sometimes March, sometimes – April,
He has a weary face, mourning in his oppressive weakness...
I am devotion – devoted to my faith,
The flesh and blood of my nation...
Ineffable is
The hardship I've experienced!
Time - the tyrant
All-powerful, is a sovereign,
Though unconditional,
Even guileful, like a prostitute!
When at daybreak
Father Abraham brought me to the altar to cut my throat...
Even God shed a few tears -
"Devotion is become misery," he had to admit.
He believed in God – the one God,
Creator of heaven, earth, and life.
What he believed in... doomed him,
Made him take that great test
And bring his only son to the altar to cut his throat.
Yet even in his dreams

He never cast reproach upon his fate,
Never uttered a single word!
He believed in God!
What he believed in...doomed him,
But He who doomed him -
Also saved him!
Oh, God, the test you have made me pass,
Was like the test my nation has taken,
So far have we come with no solace from anyone,
But it was the life, the destiny,
The verdict of my nation
To go forth with no solace from anywhere.
Tyrants used to say:
All Uriah will be wiped out from the earth today...
Let's think about the rest tomorrow.
Yet, what was the way of life, the destiny,
The verdict of my nation...
No tyrant lived so long as to see
My people erased from the earth...
I am Faith - Faith is a great power,
My faith has doomed me several times,
But He that doomed me
Saved me...
I am Jew,
With Abraham's faith,
Jacob's fighting spirit,
Rabbi Moshe's divine teaching,
David the Warlord's warrior skills,
And with Solomon's wisdom I bear within me
The Torah,
I bear
The Talmud...
I am a Jew,
Come on Fate, if you feel like testing me
Do it
Again and again,
Offer no solace!
Translated by Manana Dumbadze

ლ ე ქ ს ე ბ ი

ფიქრები

თოხის ყოველწილში კითხვის უწყვეტ ციკლზე საუბრობდა ხაბი აბიაჰამი...
საღოცავიდან შინ მისულს, მუზამ კაღამი ამაღებინა... და, ეს სითამამე მკითხველმა ჩემი ეხის უსაზღვხო სიყვარულში მიმითვადოს...

გასრულდა თორის ბოლო ფრაზა და...
და კვლავ თავიდან იწყება იქვე:
უფლის ბრძანებით – ადამ და ევა
ედემის ბაღში მოდიან ისევ.

ქვეწარმავალი აცდუნებს ევას...
და ისევ მოკლავს კაენი აბელს,
ნოე კი კვლავაც შეკრავს კიდობანს –
წყვდიადის შემდეგ იხილავს ნათელს.

მამა აბრამი დალენავს კერპებს,
უხმობს უფალი სიზმრად და ცხადად,
(გამოცდა ისევ მრავალჯერ ნაცადს?!)
გაიხლართება ბარდებში ვერძი –
შესწირავს მსხვერპლად იცხაკის ნაცვლად.

ანგელოზთ დასის ისმის გალობა,
ხარობს ბუნება გალაღებული,
დედის მუცელში ბორგავს იაკობ –
ესავის ქუსლზე მოჭიდებული;

იბრძვის და იღწვის პირმშობობისთვის,
მოზიდული აქვს ხმალი და ფარი,
(კურთხევა მამის არის მთავარი!)
ურყევ საფუძველს უქმნის ისრაელს
თორმეტი ტომის მამამთავარი.

ძმები იოსებს ისევ ჰყიდიან...
მამა კვლავ თავზე დაიყრის ნაცარს,
(ვინ ამოიცნობს ზრახვას უფლისას?!)...
და გამგებელი მიცრაიმისა
გამოიზოგებს მარცვალს პურისას.

ისრაელი კვლავ ჩადის ეგვიპტეს,
დღენი რბიან და წელი წელს მისდევს...
სული უტეხი მონობას უძლებს –
დაიხსნის მოშე იოსების ძვლებს.

სასწაულების იწყება ხანა,
უფლის შველამაც არ დაახანა:
ზღვა – განდაგანა, სალი – წყაროს წყლად,
ხორცად – მწყერი და ციური მანა.

... და გახელება უფიცხელესი –
მოშე კვლავ ამსხვრევს მცნებების დაფებს,
გონარეული ხალხი ქედს იდრეკს,
რჩეული ერი ცხარე ცრემლს აფრქვევს.

ალმურავარდნილ უდაბნოში კვლავ
მიდის, მიჰყვება სვეტი ნათლისა,
(დღისით – ღრუბლისა, ღამით – ცეცხლისა)
და აღთქმულ მინას ეპატრონება
ერი – ტანჯული ისრაელისა!

ნიუ იოჰკი
2002 წ.

ნოსტალგია

მალე მაისი მოვა
და აფეთქდება ვარდი,
ჩამოვიბერტყო მინდა
სევდა, ბოლმა და დარდი...

ისევ თბილისი მიხმობს
და მოფერებას ითხოვს...
ემიგრანტული ყოფა
რამდენიმე დღეს მითმობს...

მომნატრებია როგორ
ჯამში ელვარე ღვინო,
ჩემი ქალაქი მელის, -
იქ უნდა მოვილხინო.

2003 წ.

ოცნება

„იხიდა ზა იავახქმნილი გაძახი - სიმბოლო ეხის მთლიანობისა, ხიდი მინისა და ზეცისა, ისხაელს თავის გამჩენთან რომ აკავშირებდა, სასოწახკვეთილი იხმიაჰუ წინასწახმეცყველი მთაზე ავიდა, გაძახის კლიტენი ცისკენ აისხოდა და ღმეხოს შეჰლაღადა:

- უფადო ქვეყნიეხებისაო, ზაკი შენი ეხთგული სამსახუხის ღიხსი ვეხ გავხდი, მიიღე კლიტენი შენი გაძახისა!

ამ სიტყვების წახმოთქმისთანავე, თუხმე, ზეციდან ჩამოეშვა უცნაუხი გამოსახულება. აიღო კლიტე და გაუჩინაჲდა...”

ჯემალ აჯიაშვილი
„გამოიღვიძე ქნაჲო“

***

(ანზორ აბულაშვილის „მახარობელის“ მოტივზე)

დავიდის ქნარი ამღერებულა:
ბეთ ჰამიკდაში აშენებულა,
უფლის შეხინა დაბუდებულა
და მაშიახი მობრძანებულა.

ისრაელის შტო გალაღებულა,
მტერი ჩვენი კი დადარდებულა.
და გიხაროდენ! ტაძრის კლიტენი
ციდან უკანვე დაბრუნებულა!

2000 წ.

ლიტერატურა:

1. **თეფილათ ჰახოდემ** - ებრაულ ენაზე გამოცემული სიდური (ლოცვანი) - გამომცემლობა სინაი, თელ-ავივი, 1966.
2. **ხუმაში - თორის ხუთნიგნელი** - მთარგმნელები: აბრამ მამისთვალოვი, გერშონ ბენ-ორენი (წინუაშვილი), თამარ მამისთვალოვი-კუზერაშვილი - თელ ავივი, 1988.
3. **„(ყ)იმანუელ“** - ქართულ-ებრაული სიდური-ლოცვანი - მთარგმნელი და რედაქტორი შალომ დავიდი - გამომცემელი: **საქართველოს ებრაელთა კულტურის ცენტრი**, თელ-ავივი, 1993.
4. **თეპილიმ - საგალობელნი** - მთარგმნელი რაბი იცხაკ მამისთვალოვი - გამომცემლობა **შუქურა**, თელ-ავივი, 1989.
5. **თეპილიმ - საგალობელნი** - მთარგმნელი და რედაქტორი შალომ დავიდი - გამომცემელი: **საქართველოს ებრაელთა კულტურის ცენტრი**, ისრაელი, 2008.
6. **თეპილიმ - საგალობელნი** - მთარგმნელი ჯემალ აჯიაშვილი - **ჟურნალ ცისკარში** 1998 წელს გამოქვეყნებული ფსალმუნები რუბრიკით **გამოიღვიძე ქნარო**.
7. **ფესახი** - მთარგმნელი გერშონ ბენ-ორენი (წინუაშვილი) - გამომცემლობა **ამანა**, 1980.
8. **ფესახი** - კომენტარები ფინზაზ პოლონსკის - **შენორას ბიბლიოთეკა** - გამოიცა **ჯონტის შემწეობით**
9. **9. სიდური (ლოცვანი)** - ქართული ასოებით შედგენილი, შემდგენელი და მთავარი რედაქტორი აბრამ მამისთვალოვი - მეოთხე გამოცემა, გამომცემლობა **შუქურა**, თელ-ავივი, 1990.
10. **ადმორის - რაბი მენახემ მენდელ შნეერსონის საუბრები** (რუსულ ენაზე გამოცემულ სხვადასხვა წყაროდან).
11. Рав Матитягу Глазерсон - **Огненные буквы - Йерид га-сфарим** - Иерусалим 1992.
12. ГАЗЕТА «ЕВРЕЙСКИЙ МИР».
13. **ყოველკვირეული თითოეული ებრაელისთვის** - ისრაელში და ამერიკაში ქართულ და რუსულ ენებზე გამოცემული სხვადასხვა დასახელების ცნობის ფურცელი.
14. **„Пятое измерение“** - „ხაბადის“ რეგო პარკის (ნიუ იორკი, ქვინსი) რუს ებრაელთა სასწავლო ცენტრის პერიოდული ჟურნალი.
15. ისაკ (ირაკლი) კრიხელი - **დასაბამიდან მოაქჟამამდე** - თსუ-ის გამომცემლობა; თბილისი, 2014.
16. **ლიტერატურულ-შემეცნებითი პერიოდული გამოცემა სავანე (#58)** - ალმანახი **სავანე**, რედაქტორი ისაკ (ირაკლი) კრიხელი - თსუ-ის გამომცემლობა; თბილისი, 2014.
17. **გაზეთ დავითის ფარში** გამოქვეყნებული ისაკ (ირაკლი) კრიხელის პუბლიკაციები.

ინტერნეტრესურსები:

18. <http://kvira.ge/355882> (ნანახია 22.03.2023)

19. <http://kvira.ge/719299> (ნანახია 22.03.2023)

20. <https://euronews.ge/სსს> (ნანახია 22.03.2023)

22. <https://www.ge18isnews.com/საქართველოს-მწერალთა-კავ/> (ნანახია 22.03.2023)

23. <https://www.facebook.com/groups/1376184429304036> - ჯგუფი „ჯემალ აჯიაშვილი“ (ნანახია 23.03.2023)

24. <https://www.facebook.com/groups/1638283579786177> - ჯგუფი «TARBUT» (ნანახია 23.03.2023)

რედაქტორების წინათქმები.....	3
„ჩვენი მზე აქ არის და ჩვენი მთვარე, და თუ გული გაქვს - გულიც აქ არის“.....	21

პოეტიური თარგმანები

შელომო ჰამელეს (მეფე სოლომონი) – კოჰელეთ (ეკლესიასტე).....	39
ირმიაჰუ (იერემია) წინასწარმეტყველი – ეიხა(გოდება იერემიასი)	54
თორის (ხუთნიგნეულის) პირველი წიგნის - „ბერეშითის“ („დაბადების“) ამავე სახელწოდების პირველი კარის „ჰაფტარა“.....	63
„ეშეთ ხაილ“ („ღირსეული ქალბატონი“).....	65
თეჰილიმ.....	70
ფსალმუნი 1	70
ფსალმუნი 2	71
ფსალმუნი 3	72
ფსალმუნი 4.....	73
ფსალმუნი 5.....	74
ფსალმუნი 6.....	75
ფსალმუნი 7	76
ფსალმუნი 8.....	77
ფსალმუნი 9.....	78
ფსალმუნი 10	79
ფსალმუნი 22 (ფურიმის მიზმორი)	81
ფსალმუნი 30 (ხანუქის მიზმორი).....	83
ხანუქის სანთლების დანთების კურთხევები ქართული თარგმანით	85
იონა.....	87
სუქოთ (ომა ნა რაბა).....	90

კვლევაები

„ალეფ-ბეთ“ - ებრაული დამწერლობის ასოთა არსის განჭვრეტა კაბალის მოძღვრების მიხედვით	99
ლინგვისტური გამოცანა	129
ებრაული კალენდარი (წარმოსახვითი ჩანახატი).....	131
„სიმხათ თორის“ დღესასწაულის ისტორიიდან	139
„ვინ ამოიცნობს ზრახვას უფლისას?!“	142
რაში - თორის დიდი კომენტატორი.....	147
შავუოთ	153
ბერეშით.....	160
იეჰუდა ჰალევი	165
ნოახ (ნოე)	194
ლეს ლეხა	197
თერუმა	200
თეცავე	205
ქი თისა	206
ვაიკრა	211
შემინი	213
თაზრია	216
მეცორა	219
ახარეი მოთ	224
კედოშიმ	227
ბეჰარ	231
ემორ	233
ბეხუკოთაი	236
ბემიდბარ	237
ნასო	240
ბეჰაალოთხა	241
შელახ	243

ფესახის პაგადის ფილოსოფია.....	245
ლიტერატურულ-შემეცნებითი კომპოზიცია	336

ნარილები, პუბლიკაციები

ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიანო.....	349
„ანამყო შობილი ნარსულისაგან“	354
სინაგოგა არქიტექტორ-დიზაინერის თვალთახედვით.....	356
ოთარ სეფიაშვილი - თვალსაჩინო საზოგადო მოღვაწე.....	359
გიორგი (გიგლა) ხუბაშვილის გახსენება.....	365
„ვარსკვლავთა ჩრდილში მაღალთა თანა“ (ჯემალ აჯიაშვილის ხსოვნას)	369
ციალა დავარაშვილის ხსოვნას	371
მეგობრის (სიმონ კრიხელის) ხსოვნას.....	378
„არდავიწყება მოყვრისა...“ (გურამ ლორთქიფანიძის ხსოვნას).....	380
„მოგონებანი გარდასულ დღეთა“ (ზურაბ კიკნაძის ხსოვნას).....	382
თამარ და აბრამ მამისთვალთვების გახსენება.....	384
სიკეთე	387
შთაგონებასთან ჭიდილით.....	388
ჯანაშვილების ტანდემი	395
ინტერნეტით მონაბერი თორის სურნელი.....	402
ფიქრები ნუგზარ ჯანაშვილის ესეს „დიდი სამეულის“ გამო	407
ბედი ლექსისა	408

ლექსები

ფიქრები.....	417
ნოსტალგია.....	418
ოცნება.....	419
ლიტერატურა.....	420